T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

146533

ŞEFÎK-NÂME, ŞEFÎK-NÂME ŞERHİ ve EDHEM Ü HÜMÂ MECMUASI

(İnceleme- Tenkitli Metin-Sözlük-Tıpkı Basım)

Tezi Hazırlayan

Turgut KOÇOĞLU

Tezi Yöneten

Doç. Dr. Atabey KILIÇ

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Temmuz 2004

KAYSERİ

Bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

25/ 08 /2004

Üye: Doç.Dr.Atabey KILIÇ (Danışman) .....

Üye: Doç.Dr.Ahmet KARTAL (Kırıkkale Üniversitesi) .....

Üye:Yrd.Doç.Dr.Ziya AVŞAR .....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 18.08.2004 tarih ve 16 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

19/08/2004

Enstitüsü Müdürü
Prof.Dr.Mustafa KESKİN

ÖN SÖZ

Eski Türk Edebiyatı ilgili çalışmalarda mecmualar hemen hemen hiç üzerinde durulmamış bâkir bir alandır. Ve kütüphanelerimizin çoğunda incelenmeyi bekleyen bir yığın mecmua bulunmaktadır.

Yaygın fakat noksan bir görüş de mecmua denildiğinde akla hemen, farklı şâirlerin muhtelif şiirlerinden oluşturulmuş, günümüz antolojilerine benzer şiir kitaplarının gelmesidir Bu tip mecmualar da bulunmakla birlikte farklı eserlerin, risalelerin, fetvaların, mektupların, faydalı bilgilerin veya bir kişinin eserlerinin hepsinin bir arada bulunduğu eserler de mecmua olarak adlandırılmaktadır. Bu mecmualar içerisinde dikkat çekici eserler, bilgiler, şiirler bulunmaktadır.

İncelemeye çalıştığımız Konya Mevlâna Müzesi'ndeki 2262 kayıt numaralı yazma da üç ayrı eseri ve iki sayfa kadar çeşitli beyitleri ihtiva etmesinden dolayı bir mecmua özelliği taşımaktadır.

Bu mecmuada yer alan Şefîk-nâme isimli eser, Osmanlı devleti vak'a-nüvislerinden olan Şefîk Muhammed tarafından 17. asırda telif edilmiştir. Şefîk-nâme'de, 1703 yılında Sultan II. Mustafa zamanında ortaya çıkan, meşhur Edirne Vak'ası ve bu vak'anın ortaya çıkmasının büyük sebeplerinden biri olan Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin katledilmesi ağdalı bir dil ve çok kapalı bir üslûpla anlatılır.

Mecmuada bulunan diğer eser Şefîk-nâme Şerhi ise ulaşabildiğimiz kaynaklarda hakkında bilgi bulamadığımız Muhammed El-Hâc Muslî tarafından telif edilmiştir. Şefîk-nâme'ye göre daha sade bir üslûba sahip olan bu eserde Şefîk-nâme'de geçen Arap ve Acem kökenli pek çok atasözünün, vecizenin, şiirlerin ne anlama geldiği izah edilmiştir.

Mecmuada bulunan diğer bir eser de 17. asır şâirlerinden Sâbit'in yazmış olduğu Edhem ü Hümâ isimli mesnevîdir. Ancak bu eser, Na'tî'nin Edhem-nâme isimli eseriyle çoğu zaman karıştırılmıştır. Sâbit'in Edhem ü Hümâ'sında Belh'de yaşayan ve geçimini

sâkilik yaparak sağlayan bir delikanlının beşeri aşkı anlatılırken Na'tî'nin Edhem-nâme isimli eserinde tacını ve tahtını bırakıp dervişliğe soyunan Sultan İbrahim Edhem'in hayatı anlatılır.

Mecmuanın son iki sayfasında da farklı kişilerce ilave edilmiş olması muhtemel bazı beyitler bulunmaktadır. Bu beyitlerin bazılarının kime âit olduğu yazılıdır.

Bu mecmuada bulunan Şefîk-nâme ve Şefîk-nâme Şerhi isimli eserlerin başka nüshalarının da olduğunu tespit ettik. Bu da bizi tenkitli neşir çalışmasına sevk etti. Böylece hem bir mecmua metni hazırlamaya hem de adı geçen iki eserin tenkitli metnini kurmaya çalıştık. Mecmuanın sonunda yer alan Edhem ü Hümâ[1] isimli mesnevî daha önce çalışıldığı için sadece mecmuada yer alan bir eser olarak transkripsiyonlu metnini oluşturduk. En sonda bulunan ve farklı kişilerce mecmuaya yazıldığını düşündüğümüz beyitleri de günümüz harflerine aktarmaya gayret ettik.

Çalışmamızın ilk amacı bir mecmua metni çıkarmak olduğu için giriş kısmında mecmualarla ilgili genel olarak bilgi vermeye çalıştık. Birinci bölümde, tenkitli metnini hazırladığımız Şefîk-nâme'nin konu edindiği Feyzullah Efendi ve Edirne Vak'ası hakkında bilgi vermeye çalıştık. İkinci bölümde ise Şefîk-nâme müellifi Şefîk Muhammed'in hayatını ve eserin muhteva, dil ve üslûbunu ele almaya gayret ettik. Üçüncü bölümde, Şefîk-nâme Şerhi'nin asıl eserle ilgili hangi noktaları şerh ettiğine ve nasıl bir şerh metodu izlediğine değindik. Dördüncü bölümde ise Sâbit ve Edhem ü Hümâ ile ilgili kısaca bilgi verdik. Beşinci bölüme de Şefîk-nâme ve Şefîk-nâme Şerhi'nin tenkitli metnini, Edhem ü Hümâ'nın ise –daha önce çalışıldığı için- sadece transkripsiyonlu metnini ve mecmuanın sonunda bulunan şiirlerin de transkripsiyon alfabesine aktarılmış şeklini aldık. Altıncı bölümde mecmua metnini genel bir sözlüğünü hazırladık ve bu burada kelimelerin anlamlarını metne göre vermeye çalıştık. Yedinci bölümü bibliyografya ve sekizinci bölümü de araştırmacıların mecmua metninden istifadesi düşüncesiyle mecmuanın tıpkı basımına ayırdık.

Şefîk-nâme'nin on altı yazma ve beş basma nüsha olmak üzere toplam yirmi bir nüshasına ulaştık. Basma nüshalar neticede yazma nüshalardan oluşturulduğu için onları şecereye dahil etmedik ve tavsiflerini de vermedik. Bu on altı nüshanın şeceresini çıkardıktan sonra buradan hareketle kolbaşı olan ve kolbaşından çoğaltılan toplam altı nüshayı kullanarak tenkitli metni oluşturmaya çalıştık. Şefîk-nâme Şerhi'nin ise altı

[1] Daha geniş bilgi için bkz. Edhem ü Hümâ, Sâbit, (Haz. Doç. Dr. Turgut Karacan) Sivas 1990.

nüshasını tespit edebildik. Bu altı nüshanın da şeceresini çıkardık ve kolbaşı olan iki nüshayı seçip tenkitli metni kurmaya gayret ettik.

Şefîk-nâme'nin tenkitli metnini kurmak için Mevlânâ Müzesi 2262 ile Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki Ali Nihad Tarlan 109, Yahya Tevfik 289, Es'ad

Efendi 1851, Es'ad Efendi 3683 ve Hacı Mahmud 5278 nüshalarını esas aldık ve bunları aparatta, bulundukları yerleri de işaret edecek şekilde sırasıyla **M ,T, Y, E_1, E_2, H** işaretleriyle kısaltarak gösterdik.

Şefîk-nâme Şerhi'nin tenkitli metnini kurmak için yine Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihad Tarlan 109 ile Mevlânâ Müzesi 2262 nüshalarını esas aldık ve bu nüshaları aynı yolla sırasıyla **T** ve **M** şeklinde kısaltarak aparatta gösterdik.

Mecmua nüshasının varak numaralarını hazırladığımız metin içerisinde [M 12b], [M 59a] örneklerinde olduğu gibi gösterdik. Bu sebeple tıpkı basım bölümündeki numaralar metin içinde **M** nüshasının yani mecmuanın varak numaralarıdır. Diğer nüshaların varak numaralarını da aynı şekilde köşeli parantez içerisinde nüshanın kısaltma işaretinden sonra varak numarasını yazmak suretiyle [Y 10b], [$E_1$48a], [T 62b] örneklerinde olduğu gibi göstermeye çalıştık.

Tenkitli metni kurarken aparatlarda nüsha farklarını göstermek için ilerde bahsedeceğimiz nüshalardan T (Ali Nihad Tarlan 109) nüshasının satırlarını numaralandırıp metne aldık ve buna göre farkları (15 beyt E_1HM : naẓm E_2T, Y- / bekledi HMTY : gözledi E_1E_2; 16 eyledügi E_1MTY : itdigi E_2H) örneğinde olduğu gibi önce satır numarasını vererek gösterdik. Ardından kabul ettiğimiz farkı ve hangi nüshalarda olduğunu yazıp bunu (:) işaretiyle kabul edilmeyen farktan ayırdık. Aynı satırda iki ayrı fark varsa bu farkları da (/) işaretiyle birbirinden ayırdık.

Eserde ayet ve hadislerin yanı sıra çok fazla Arapça ve Farsça şiir, cümle, atasözü ve veciz söz bulunmaktadır. Bunların okunuşlarını metne yazdıktan sonra anlamlarını da aparatların hemen altında oluşturduğumuz bir dipnot kısmına aldık. Ancak özellikle Şefîk-nâme Şerhi'nde bazı Arapça kısımların anlamını müellif Arapça cümleden ya önce ya da sonra verdiği için bunların anlamını tekrar vermeye lüzum görmedik.

Eksikleri ve hataları bulunan bu çalışmayı hazırlarken Arapça ve Farsça kısımların okunup anlamlarının verilmesinde emekleri olan kıymetli ağabeyim İdris TÜZÜN'e ve değerli hocamız Mehmet CANTÜRK'e, çeşitli vesilelerle yardımı gördüğüm sevgili arkadaşım Oğuzhan ŞAHİN'e ve çalışmam süresince maddî ve mânevî yardımlarını esirgemeyen muhterem hocam Doç. Dr. Atabey KILIÇ'a teşekkürü bir borç biliyorum.

Turgut KOÇOĞLU

Kayseri 2004

ŞEFÎK-NÂME, ŞEFÎK-NÂME ŞERHİ ve EDHEM ü HÜMÂ MECMUASI

ÖZET

Eski Türk Edebiyatı ile ilgili çalışmalarda mecmualar hemen hemen hiç üzerinde durulmamış bâkir bir alandır. Ve kütüphanelerimizin çoğunda incelenmeyi bekleyen bir yığın mecmua bulunmaktadır.

Mecmua denildiğinde akla hemen, farklı şâirlerin muhtelif şiirlerinden oluşturulmuş, günümüz antolojilerine benzer şiir kitapları gelir; fakat bu görüş pek doğru değildir. İçerisinde mektuplar, faydalı bilgiler, fetvalar, çeşitli eserler vs. bulunan kitaplar da mecmua özelliği taşır.

Bu tezin konusunu teşkil eden Konya Mevlâna Müzesi'ndeki 2262 kayıt numaralı yazma da üç ayrı eseri ve iki sayfa kadar çeşitli beyitleri ihtiva etmesinden dolayı bir mecmua özelliği taşımaktadır.

Bu mecmuada yer alan Şefîk-nâme isimli eser, Osmanlı devleti vak'a-nüvislerinden olan Şefîk Muhammed tarafından 17. asırda telif edilmiştir. Şefîk-nâme'de, 1703 yılında Sultan II. Mustafa zamanında ortaya çıkan, meşhur Edirne Vak'ası ve bu vak'anın ortaya çıkmasının büyük sebeplerinden biri olan Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin katledilmesi ağdalı bir dil ve çok kapalı bir üslûpla anlatılır.

Mecmuada bulunan diğer eser Şefîk-nâme Şerhi ise ulaşabildiğimiz kaynaklarda hakkında bilgi bulamadığımız Muhammed El-Hâc Muslî tarafından telif edilmiştir. Şefîk-nâme'ye göre daha sade bir üslûba sahip olan bu eserde Şefîk-nâme'de geçen Arap ve Acem kökenli pek çok atasözünün, vecizenin, şiirlerin ne anlama geldiği izah edilmiştir.

Mecmuada bulunan diğer bir eser de 17. asır şâirlerinden Sâbit'in yazmış olduğu Edhem ü Hümâ isimli mesnevîdir. Edhem ü Hümâ'da Belh şehrinde yaşayan ve geçimini sâkilik yaparak sağlayan bir delikanlının beşeri aşkı anlatılır.

Mecmuanın son iki sayfasında da farklı kişilerce ilave edilmiş olması muhtemel bazı beyitler bulunmaktadır. Bu beyitlerin bazılarının kime âit olduğu yazılıdır.

Sekiz bölümden oluşan bu tezin giriş kısmında mecmularla ilgili kısa bilgi verilmiş; birinci bölümde yukarıda bahsedilen mecmuadaki Şefîk-nâme isimli eserin konu edindiği Feyzullah Efendi ve Edirne Vak'ası, ikinci bölümde Şefîk-nâme ve müellifi Şefîk Muhammed, üçüncü bölümde Şefik-nâme Şerhi ve Muhammed El-Hâc Muslî, dördüncü bölümde de Edhem ü Hümâ ve Sâbit hakkında bilgi verilmiştir. Beşince bölümde ise mecmuadaki Şefîk-nâme ve Şefîk-nâme Şerhi'nin tenkitli metni kurulmaya çalışılmış ve Edhem ü Hümâ ile mecmuanın sonundaki şiirlerin transkripsiyon harflerine çevrilmiş şekli verilmiştir. Altıncı bölümde mecmuanın genel bir sözlüğü hazırlanmıştır. Yedinci bölümde mecmualarla ilgili bir bibliyografya ve sekizinci bölümde de Mevlânâ Müzesi 2262 kayıt numaralı mecmuanın tıpkı basımı bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Mecmua, Şefîk-nâme, Şefîk-nâme Şerhi, Edhem ü Hümâ Feyzullah Efendi

MECMUA of ŞEFÎK-NÂME, ŞEFÎK-NÂME ŞERHİ and EDHEM ü HÜMÂ

ABSTRACT

As for the Ancient Turkish Literature, mecmuas are a virgin land close to never dealt with. And in our libraries exist many mecmuas to be examined.

When somebody talks of mecmua, in the beginning comes some typer of poetry books close to the anthologies of our day, which is not something true. Some books containing letters, useful information, fetvas and many literary Works also have the features of being a mecmua.

The work found in Konya Mevlânâ Museum with the registry dealt with in this thesis has the features of a mecmua because it has three different works and a two page poetries.

Şefîk-nâme, in the 17th century, found in this work is written bey historian Şefîk Muhammed who had been an ottoman. In Şefik-nâme is told the famous Edirne event which took place in 1703, during Sultan II. Mustafa and the assasination of Şeyhülislam Feyzullah Efendi, with a complicated language.

The other work in the mecmua Şefîk-nâme Şerhi is written by Muhammed El-Hâc Muslî about whom we have no considerable information. In this work which is written in a more simple way is axplained many Arabic an Persian proverbs, poems, and idioms.

The third work in the mecmua is the mesnevî named Edhem ü Hümâ written by Sâbit of the 17th centry. In Edhem ü Hümâ is told the humanly love as a young man who lives in Belh and Works as a sâkî or water seller.

In the last two pages of this mecmua, there are some poteries most probably added by some foreigners.

This thesis formed up of eight sections short information. In the beginning part of is given about mecmuas; ın the first section about Feyzullah efendi and Edirne event in the work named Şefîk-nâme which is stated in the mecmua mentioned before, in the second section about Şefîk-nâme and auther Şefîk Muhammed in the 3rd seetion about Şefîk-nâme Şerhi and Muhammed El-Hâc Muslî, in the fourth seetion about Edhem ü Hümâ and Sâbit information is given. In the fifty section edition crituque of Şefîk-nâme, in the mecmua, and Şefîk-nâme Şerhi are tried to be formed and the formed Edhem ü Hümâ and the poems the end of the magazine transformed into transcription letters is given. In the sixth section a general dictionary of the mecmua is prepared. In the seventh section a bibliography about the mecmuas and in the eighth section the same print of registration numbered mecmua in the Mevlânâ Museum.

Key Words: Mecmua, Şefîk-nâme, Şefîk-nâme Şerhi, Edhem ü Hümâ, Feyzullah Efendi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....3

GİRİŞ.....7

A. FEYZULLAH EFENDİ ve EDİRNE VAK'ASI.....11

1. Feyzullah Efendi'nin Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri.....11

2. Edirne Vak'ası.....15

B. ŞEFÎK MUHAMMED ve ŞEFÎK-NÂMESİ.....23

1. Şefîk-Muhammed 23

2. Şefîk-nâme.....24

a. Muhteva, Dil ve Üslûbu.....24

b. Nüshaların Tavsifi.....28

c. Nüshaların Şeceresi 36

C. MUHAMMED EL-HAC MUSLÎ ve ŞEFÎK-NÂME ŞERHİ 42

1. Muhammed El-Hâc Muslî.....42

2. Şefîk-nâme Şerhi.....42

a. Muhteva, Dil ve Üslûbu 42

b. Nüshaların Tavsifi.....44

c. Nüshaların Şeceresi.....45

D. EDHEM Ü HÜMÂ.....48

1. Sâbit, Hayatı ve Eserleri.....48

2. Edhem ü Hümâ..... 48

Transkripsiyon Alfabesi.....50

E. MECMUA METNİ.....51

1. Şefîk-nâme.....51

2. Şefîk-nâme Şerhi.....129

3. Edhem ü Hümâ.....258

4. Şiirler 308

F. SÖZLÜK.....311

G. BİBLİYOGRAFYA.....377

H. TIPKI BASIM.....381

GİRİŞ

"Mecmua" kelimesi Arapça'da derlemek, toplamak, bir araya getirmek anlamına gelen " cem' " kökünden türetilmiştir. Sözlükte derlenip toplanarak bir araya getirilen bilgiler, eserler, ürünler anlamında olan mecmua, Tanzimat'tan sonra süreli yayınlardan olan ve çeşitli konulardaki yazıları içeren "dergi" anlamında kullanılmıştır. Klâsik Türk kültürü çerçevesi içerisinde mecmuayı bu anlamında düşünmek elbette doğru değildir.

Mecmualar genellikle not defteri niteliğinde, kişilerin beğenisine göre seçtiği çeşitli şiirlerin veya bilgilerin yer aldığı eserlerdir. Çoğunlukla da mecmuaların yazanı yani derleyip bir araya getireni ve tarihi belli değildir. Mecmualar tek nüsha olmakla beraber bazen istinsah edilerek çoğaltılanları da vardır.

Mecmuaların tertibinde belirli kurallara bağlı kalınmaz; ancak çok tertipli olan mecmuların yanı sıra; çok dağınık, yazısı, kağıdının türü ve boyutu farklı olan mecmualar da bulunmaktadır. Bu da bize gösterir ki mecmualar her zaman bir kişi tarafından yazılmıyor, bir mecmuayı farklı farklı kişiler, yazıp oluşturabiliyor.

Mecmualarda, bugün için kayıp olan bir eser bulunabilir ya da bir şâirin zamanında divanına koymadığı, eserine almadığı bir şiir veya yazı daha sonra bu mecmualarda yer alabilir veyahut divanı olmayan bir şâirin şiirleri dağınık bir şekilde mecmualarda bulunabilir. Bu yönlerden mecmuaların edebiyatımız için büyük bir faydası vardır. Mesela, Ahmed Fakih'in Çarh-nâme isimli eseri Eğridirli Hacı Kemal'in Câmiü'n-Nezâir'i olmasaydı hâlâ ilim âlemince meçhul kalacaktı.

Mecmualar muhteva olarak genellikle derleme şiirler ve bilgileri içerir. Ancak sadece şiir veya faydalı bilgilerin olduğu eserlere mecmua denilmez. Mecmuaların çeşitleri vardır. Günay Kut [2] mecmuaları şöyle tasnif etmektedir.

a. Nazire Mecmuaları: Bir şairin gazel ya da kasidesine başka şairlerin aynı vezin ve aynı kafiye ile söyledikleri nazireleri bir araya toplayan mecmualardır. En önemli nazire mecmuaları şunlardır:

1. Mecmū'atü'n-Nezâir : Ömer bin Mezid tarafından yazılan bu mecmuanın tek nüshası vardır. Bu mecmuada 84 şâire ait 397 şiir vardır. Ayrıca mecmuayı derleyen

[2] Günay Kut, "Mecmua", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C VI. Dergah Yayınları, İstanbul 1986, s.170-171.

kişinin şiirleri de bulunmaktadır. Bu mecmuada şiirler aruz bahirlerine göre sıralanarak altı bahirde toplanmıştır.[3]

2. Câmiü'n-Nezâir : 1512 yılında Eğridirli Hacı Kemal tarafından derlenmiştir. Mecmuada 266 şâirin şiirlerinden örnekler vardır. Ömer bin Mezid gibi Hacı Kemal de mecmuada kendi şiirlerine yer vermiştir. Hacı Kemal, mecmuanın ilk sayfalarında şiirlere başlamadan önce derlediği mecmua ile ilgili bilgi vermiştir.

3. Mecma'ü'n-Nezâir : 1523 yılında Edirneli Nazmî tarafından hazırlanmıştır. 243 şâirin şiirleri vardır ve toplam 3356 gazeli ihtiva etmektedir.

4. Pervane Bey Mecmuası : Pervane bin Abdullah tarafından 1560 yılında derlenmiştir.

5. Metâliü'n-nezâir : Budinli Hisâlî tarafından derlenmiştir. Ne zaman derlendiği bilinmemektedir; fakat Hisâlî'nin ölüm tarihi olan 1651'den önce olduğu kesindir.

b. Mecmua-i Eş'âr: Bu mecmualar meraklılarınca toplanmış bir tür antoloji niteliğindedir. Her türdeki şiirleri bir araya toplayanlar bulunduğu gibi, kendi içlerinde şiir türlerine göre düzenlenmiş olanları da vardır. Çeşitli şairlerin divanlarını bir araya toplayan divan mecmuaları da bu bölüme dahil edilebilir. Ve bu mecmualara da mecmua-i devâvîn denir.

c. Aynı Konu İle İlgili Eserlerin Bir Araya Gelmesiyle Oluşan Mecmualar: Bu guruba *mecmua-i edviye, mecmua-i ed'iye, mecmua-i tevârih, mecmua-i muammeyât, mecmua-i münşeât, mecmuatü'r-resâil* gibi tek bir türü içeren yazıların bulunduğu mecmualar girer.

d. İçinde Çeşitli Eserlerin Bulunduğu Mecmualar : Bu tür mecmualar çeşitli konulardaki yazıları içerir. Nazım ve nesir karışık bulunabileceği gibi çeşitli dillerde de yazılmış olabilir. Bu şekilde kütüphanelerimizde çok sayıda mecmua bulunmaktadır. Örneğin 1533 tarihinde derlenen; fakat derleyicisi belli olmayan *"Câmiü'l-Meânî"* bu tür mecmualara bir örnektir. Bu mecmuanın içerisinde Türkçe, Farsça ve Çağatayca çeşitli eserler bulunmaktadır.

---

[3] Daha geniş bilgi için bkz. Mustafa Canpolat: 'Ömer bin Mezîd, Mecmū'atü'n-Nezâir, TDK, Ankara 1982.

Bu türe örnek olarak Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye 550 numarada kayıtlı bulunan mecmuayı gösterebiliriz. Mecmuanın içerisinde Mukaddime-i Salât, Divan-ı Âşık Paşa, Gülşen-i Râz, Hurşid-nâme, Husrev ü Şirin, Melhame adlı farklı eserler bulunmaktadır.

Yine Konya Mevlânâ müzesinde 2155 numarada kayıtlı bir mecmuanın içerisinde Tercüme-i Sevâkıb, Şâhidî'nin Tırâş-nâme ve Risâle-i Âfâk u Enfüs adlı eserleri, Külâh-nâme diye farklı bir eser ve Lokman Dede'nin Menâkıb-ı Mevlânâ isimli eseri bulunmaktadır. Görüldüğü gibi bu yazma da çeşitli eserleri ihtiva ederek bu guruba örnek teşkil etmektedir.

e. Tanınmış Kişilerce Hazırlanmış Mecmualar: Bu tür mecmuaların yazarları bellidir ve bunlar genellikle döneminde tanınmış kişilerdir. Bu mecmualarda küçük risaleler, biyografiler, fıkralar, derleyene ait özel mektuplar vs. yer alabilir. Bu guruba şu mecmuaları örnek verebiliriz.

1. Müstakim-zâde Mecmuası : Müstakim-zâde'nin düzenlediği mecmuadır ve içerisinde dinî, ahlâkî, felsefî konularda yazılar bulunmaktadır. Ayrıca şiirler de vardır.

2. Ayvansarayî Mecmuası : 1765-66 yıllarında düzenlenmiştir. Çeşitli konularda yazıları içermektedir. Bu mecmuanın dikkat çeken en önemli yönü sonunda bir indeksin olmasıdır.

3. Fasih Ahmed Dede Mecmuası : Mevlevî Fasih Ahmed Dede tarafından düzenlenen bu mecmuada Ahmed Dede'nin Farsça divanı, Türkçe şiirleri ve fevâid türünden pek çok bilgi bulunmaktadır.

4. Hattat Hüseyin ve Sâlih Nâmık Mecmuası : Bu mecmua Türk hattatlık tarihine dair önemli bilgileri içermektedir.

Bizim üzerinde çalıştığımız ve Konya Mevlâna Müzesi'nde 2262 kayıt numaralı yazma da yukarıdaki tasnife göre *"İçinde Çeşitli Eserlerin Bulunduğu Mecmualar"* sınıfına dahil olmaktadır. Çünkü bu mecmuada Şefîk-nâme, Şefîk-nâme Şerhi ve Edhem ü Hümâ adlı üç ayrı eser ve sonradan ilâve edilmiş iki sayfa kadar şiir bulunmaktadır. Her ne kadar Şefîk-nâme ve Şefîk-nâme Şerhi birbiriyle alâkalı iki eser olsa da müellifleri farklıdır ve esasen bunlar iki müstakil eserdir. Sanırız bir müstensih Şefîk-nâme'yi yazdıktan sonra başka biri de bu eserin şerhini sonuna ilâve etmiştir. Zira mecmuadaki bu iki eserin hatları ve satır ölçüleri farklıdır. Ayrıca Şefîk-name'yi

istinsah eden kişi ilk sayfada derkenar şeklinde şerhin baş kısmından neredeyse bir sayfa alıntı yapmıştır. Bu da bize gösteriyor ki Şefîk-nâme nüshasını istinsah eden kişi Şefik-nâme Şerhi'ne de ulaşabilmekteydi. Fakat eğer bu kişi şerhini de istinsah etmeyi düşündüyse niçin Şefik-nâme'nin baş kısmına şerhten alıntı yaptı? Belki zayıf bir ihtimal ama bu mecmua farklı kişiler tarafından yazılmış da olabilir.

Mecmuanın içerisinde Şefîk-nâme Şerhi'nden sonra gelen Edhem ü Hümâ ise bahsettiğimiz iki eserden muhteva ve şekil olarak tamamen farklıdır. Bu üç eserin görünüşte benzer yönü üçünün de 18. asır başlarında yazılmış olmasıdır. Mecmuadaki eserlerin ortak bir yönü de şöyle düşünülebilir: Şefîk-nâme Edirne Vak'asını ve bu vak'anın baş kahramanı olan Feyzullah Efendi'yi konu edinir. Şefîk-nâme Şerhi ise doğrudan doğruya Şefîk-nâme ile dolayısıyla Feyzullah Efendi ile alâkalı bir eserdir. Edhem ü Hümâ'da ise Feyzullah Efendi'nin methedildiği bir bölüm bulunmaktadır. Yani üç eser de Feyzullah Efendi ile alâkalıdır. Bu yüzden bu mecmuayı Feyzullah Efendi için düzenlenmiş bir mecmua olarak düşünmemiz mümkündür.

A. FEYZULLAH EFENDİ ve EDİRNE VAK'ASI

1. Şeyhülislam Seyyid Feyzullah Efendi Hayatı ve Eserleri*

Feyzullah Efendi 1048'de Erzurum'da doğdu. Asıl adı Mehmed olup Hz. Muhammed ve Şems-i Tebrizî soyundan geldiği iddia edilen bir aileye mensuptur. Babası Erzurum müftüsü Seyyid Mehmed Efendi ve annesi Şerife Hatun'dur.

Feyzullah Efendi ilk eğitimini babasından aldıktan sonra Seyyid Abdülmü'min'den ve dayısının oğlu İsmail Efendi'den Arapça, Farsça, fıkıh ve fıkıh usûlü okudu. Bununla birlikte o zamanda Erzurum'un gözde alimlerinden olan Şeyh Mehmed Vânî Efendi'nin derslerine de devam etti. İstanbul'a giden ve orada büyük şöhret kazanarak padişah hocalığına kadar yükselen Vânî Efendi talebesi Feyzullah Efendi'yi 1664 yılında İstanbul'a çağırdı. Feyzullah Efendi İstanbul'dan sonra padişahın da bulunduğu Edirne'ye gitti, burada Vânî Efendi'den ders alamaya devam etti ve bir müddet sonra da ona damat oldu. Şeyhülislam Minkârîzâde Yahya Efendi, 40 akçe medreselerinden birine Feyzullah Efendi'yi müderris tayin etmek istedi; fakat Feyzullah Efendi'nin kayınpederi, onun bu görevi kabul etmesini istemedi. Feyzullah Efendi de fırsattan istifade hacca gitti (1667-68). Hacdan döndükten sonra Vânî Efendi'nin aracılığıyla IV. Mehmed'in şehzâdesi Mustafa'ya (II. Mustafa) hoca oldu (1669). Ertesi yıl padişah fermanıyla kendisine mülazemet verildi. Bundan sonra Feyzullah Efendi ilmiye mesleğinde hızla yükseldi. Haydarpaşa, Üsküdar, Mihrimah Sultan, Sahn-ı Seman ve Ayasofya medreselerinde müderrislik yaptı. 1674'te İstanbul kadılığı payesiyle Sultan Ahmed Medresesi'ne tayin edildi. 1678'de ise Rumeli kazaskerliği payesiyle Şehzade Ahmed'in (III. Ahmed) hocalığına getirildi. 1686 yılında, padişaha ait has bahçede at bulundurduğu gerekçesiyle IV. Mehmet tarafından vazifesinden alındıysa da birkaç gün sonra suçsuz olduğu anlaşılınca görevine iade edildi ve kendisine Eyüp kazası arpalık olarak verildi. 7 kasım 1686'da IV. Mehmed'in

---

* Bu yazı hazırlanırken aşağıdaki kaynaklardan istifade edilmiştir: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C.IV, s. 15-45.; "Feyzullah Efendi, Seyyid" İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, C.XII, İstanbul 1995, s.527-528.; Şakâyık-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri, Şeyhî Mehmed Efendi, (Haz. Doç Dr. Abdulkadir Özcan) C.IV, s. 247, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994.;Yılmaz Öztuna, Büyük Osmanlı Tarihi, C.IV, s. 433-443, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994.; Metin Kunt-Sina Akşin, Türkiye Tarihi -3- Osmanlı Devleti 1600-1908, Cem Yayınevi, İstanbul 1995.; Osmanlı Ansiklopedisi, s. 255-258, İz Yayıncılık, İstanbul 1999.

hal'i ve II. Süleyman'ın tahta çıkışından hemen sonra 14 Şubat 1688'te Şeyhülislam oldu.

Feyzullah Efendi'nin on yedi gün kadar süren bu ilk şeyhülislamlığından azli askerî bir karışıklıktan kaynaklandı. 2 Mart 1688 Salı günü Sadrazam Siyavuş Paşa aleyhine ayaklanan yeniçeriler Siyavuş Paşayı katlettikten sonra Feyzullah Efendi'den şeyhülislamlık mührünü alıp kendisini önce kuzguncukta oturmaya mecbur etmişler, bir hafta sonra da Erzurum kazası arpalığıyla memleketi olan Erzurum'a göndermişlerdir. Yedi yıl kadar burada yaşayan Feyzullah Efendi, vaktiyle hocalığını yaptığı Şehzade Mustafa'nın 1695'te tahta çıkışının ardından onun daveti üzerine Edirne'ye gelip ikinci defa şeyhülislamlığa tayin edildi (25 Mayıs 1695) ve bu makamda aralıksız sekiz yıldan fazla kaldı.

Feyzullah Efendi'nin Padişah II. Mustafa üzerinde inanılmaz bir nüfuzu vardı. "Padişah, Şeyhülislamla görüşülmedikçe telhis veya takrirleri tensip etmiyor ve yapılacak işlerde hocasının mütalaasının ve muvafakatinin alınmasını tavsiye ediyordu."[4] Bu durumdan istifade eden Feyzullah Efendi devlet işlerine müdahale ediyor ve oğullarını ve akrabalarını daha küçük yaşta iken yüksek mevkilere getiriyordu; ama bunu yaparken başkalarının hakkını yediğini ve pek çok düşman kazandığını düşünmüyordu. Feyzullah Efendi bu hâlinde öyle ileri gitmişti ki Osmanlı tarihinde ilk defa oğlunun kendinden sonra şeyhülislam olması hususunda bir ferman bile almıştı. "İkinci oğlu Seyyid Mustafa ile üçüncü oğlu Ahmed Efendi'yi Rumeli kazaskerliği payelerine kadar çıkarmış, dördüncü oğlu Seyyid İbrahim'i şehzade hocası ve aynı zamanda kazasker yaptırmış, amcazadesi Seyyid Dede Efendi'yi İstanbul kadısı ve Rumeli kazaskerliğine ve damadı Mirza-zâde Şeyh Mehmed Efendi'yi[5] süratle ilerleterek İstanbul kadılığı pâyesinde iken yakında müddetini bitirecek olan oğlu Seyyid Mahmud Efendi'nin Rumeli kazaskerliğine namzed yapmış"[6] bunlarla birlikte başka tayinlere, azillere müdahale etmesi ve giderek nüfûzunu artırması Feyzullah Efendiye karşı büyük bir tepkinin oluşmasına yol açmıştır.

Feyzullah Efendi, bu tutumuna devam ederken; iki yüz kadar cebeci, birikmiş maaşlarını almadan Gürcistan seferine çıkmayacaklarını söyleyerek küçük bir bahane

---

[4] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C.IV, s.17-18

[5] Şeyh Mehmed Efendi ile ilgili daha geniş bilgi için bkz.Atabey Kılıç, "Mîrzâ-zâdeler Ailesinden Şeyh Mehmed Efendi", Türk Dünyası Araştırmaları, 110. S., Ekim 1997, s. 83-104.

[6] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, s.16.

ile isyan başlattılar ve bu isyan yeniçeriler, ulema sınıfı ve ayak takımının da iltihakıyla büyük bir boyuta ulaştı. İstanbul'da başlayan bu isyan daha sonra Edirne'ye sıçradı. âsîlerin isteği üzerine Edirne'de bulunan Feyzullah Efendi önce azledildi, (27 Temmuz 1703) sonra memleketi Erzurum'a kaçarken isyancılar tarafından Pravadi'de yakalanarak yarı çıplak vaziyette Edirne'ye getirildi. Burada oğlu Fethullah ile birlikte türlü işkencelere maruz kalan Feyzullah Efendi, Bitpazarı'nda çırılçıplak bir vaziyette uyuz bir hamal beygirine bindirilip türlü hakaretlere uğradıktan sonra başı kesilerek katledildi. Feyzullah Efendi'nin kesilen başı bir mızrağa takılarak âsîler tarafından Edirne sokaklarında dolaştırıldı. Cesedi ise ayaklarına ip bağlanarak zorla 300 kadar Hıristiyan'ın eline verilerek bir buçuk saat sürüklettirildi ve parçalanan ceset daha sonra Tunca nehrine atıldı. Feyzullah Efendi'nin cesedi kendisini sevenler tarafından gizlice Tunca nehrinden çıkarılarak Sitti Hatun camisi civarındaki Abdülkerim Mektebi avlusuna gömülmüştür.

Feyzullah Efendi'nin bu feci akıbeti dönemin şâirlerini etkilemiş ve şiirlerinde bunu dile getirmişlerdir. Meselâ Edirne vak'asının meydana geldiği asırda yaşamış olan yüzyıl şâirlerinden Neylî'nin[7] divanında Feyzullah Efendi'ye yazılmış dört kaside vardır. Bu kasidelerden biri Feyzullah Efendi'nin medhi, ikisi hayatı ve biri de Edirne vak'asında başından geçenlerle ilgilidir. Aşağıda bu kasidelerden muhtelif örnek beyitler aldık:

Nedir bu vaḳ'a-i ṭāḳat-güdāz-ı ḥayret-efzā
Kim oldı vāḳı'a-i Kerbelā ile hem-tā

(Bu takat kesen, hayret veren olay (Edirne Vak'ası) nedir ki? Bu olay Kerbela hadisesinin aynısı oldu.)

Ne vaḳ'adır ki bu a'dā-yı ḫānedān-ı Rasūl
Bunuñla eyledi rūḥ-ı Yezīd'e baḫş-ı ṣafā[8]

(Bu nasıl bir olaydır ki Hz. Peygamberin soyundan olanların düşmanları bu olayla Yezid'in ruhuna safa bahşetti.)

***

Ne dāver gevher-i nā-yāb-ı iḳbāl ü cihān-dārī
Ne gevher 'izzet ü iclāl ü cāh u devlete kāndır

[7] Bu zât hakkında daha geniş bilgi için bkz. Atabey Kılıç, Mîrzâ-zâde Ahmed Neylî ve Divanı, Kitabevi, İstanbul 2004.
[8] a.g.e., s. 247.

(O, ne yiğit kişidir ki ikbalin ve cihanın bulunmaz cevheridir. O öyle bir cevherdir ki izzete, kudrete, makama, saadete kaynaktır.)

Ẓahīr-i dīn ü devlet mültecā-yı mülket ü millet

Medār-ı ʿizzet ü rifʿat cihān-ı şevket ü şandır[9]

(O, din ve devletin gözde olanıdır; mülk ve milletin sığınağıdır; onur ve yüceliğin sebebidir; şan ve büyüklüğün cihanıdır.)

***

Zülāl-ı feyż-i luṭf ile sirişte ṭıynet-i ḫulḳı

Kemāl ü faẓlıla āmīḫte ṭabʿ-ı kerem-zādı

(Onun huyu, yaratılışı güzellik ve feyiz suyuyla karışmıştır. Onun cömert tabiatı olgunluk ve erdemle iç içedir.)

Olup ẕāt-ı şerīfi dāʾimā ṣavn-ı İlāhīde

Ola maʿmūr dāʾim ḫānedān-ı devlet-ābādı [10]

(Onun şerefli kişiliği, Allah'ın koruması altındadır. Onun saadetli hanedanı daima mamur olsun.)

***

Serīr-i ʿilm ü ʿirfānıñ cihān-ārā şehenşāhı

Cihān-ı feyż ü luṭfuñ dāver-i ferḫunde ʿunvānı

(O, ilim ve irfanın cihan süsleyen şahlarının şahıdır. O güzellik ve bereketin mübarek yiğidinin unvanıdır.)

Cenāb-ı ḫᵛāce-i şāh-ı cihān müftī-i devrān kim

Vücūdıyla ḥayāt-ı tāze buldı mülk-i ʿOṯmānī[11]

(Cihan şahının yüce hocası ve bu zamanın müftüsüdür ki varlığı ile Osmanlı mülkü taze hayat buldu.)

Feyzullah Efendi değerli, bilgin ve hukukçuydu. Kıymetli eserleri vardır. Ancak son derece haris ve yakınlarına çok düşkündü.[12] Ayrıca kaynaklarda onun zeki, faziletli, nüktedan, yumuşak huylu ama buna rağmen vakur olduğu söylenmektedir. Dokuz oğlu ve birçok kızı olan Feyzullah Efendi ailece Halvetîlik tarikatına mensuplardı. Feyzullah Efendi, Suyolcuzâde Mustafa Efendi'den hat özellikle nesih dersleri almış, pek çok

[9] a.g.e., s. 259.
[10] a.g.e., s. 261-262.
[11] a.g.e., s. 262-263.
[12] Yılmaz Öztuna, Büyük Osmanlı Tarihi, C.IV, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994, s.433.

Arapça şiir yazmıştır. Kendisi padişah hocalığı ve şeyhülislamlığı birleştirdiği için ona "câmiu'r-riyâseteyn" denilmiştir.

"Feyzullah Efendi'nin Erzurum'da cami, medrese, darülkurrâ, mektep ve hamamı; Şam'da darülhadisi; Edirne'de çeşme ve sebili, Mekke'de mescidi; Medine'de medrese, kütüphane ve muallimhanesi; İstanbul Fatih'te medrese, kütüphane, mescid, mektep, muallimhane, çeşme ve meşrutaları vardır. Feyziyye darülhadisi olarak anılan Fatih'teki külliye halen Millet Kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. Feyzullah Efendi Medine'de İnşa ettirdiği medreseye 3000 binden fazla kitap vakfetmiş, Harem-i şerifi'in genişletilmesi sırasında bu medrese yıkılınca kitaplar Câmiatü Melik Abdülaziz'e alınmıştır. Feyzullâh Efendi'nin bu vakıf tesisleri için hazırladığı vakfiye Süleymaniye kütüphanesinde bulunmaktadır (Reşid Efendi, nr.287).[13]

Eserleri :

1. Feteva-yı Feyziyye
2. Nesâyihü'l-Mülûk
3. Kitâbü'l-Ezkâr
4. Mecmu'a-i Hikâyât
5. Letâif-nâme
6. Riyâzü'r-Rahme
7. Hâşiye 'alâ Envâri't-Tenzîl

II. Edirne Vak'ası

Edirne Vak'asının meydana geldiği tarihte (27 Temmuz 1703) padişah II. Mustafa idi. Vezir-i azam ise Amca-zâde Hüseyin Paşa idi. Amca-zâde sadareti sırasında büyük bir azimle memleketin kalkınmasına çalışırken karşısına devletin her işine müdahale eden ve padişah üzerinde büyük bir nüfuz sahibi olan Şeyhülislam Feyzullah Efendi çıkıyordu. Padişah ise hocasına büyük bir hürmet göstererek her dediğini yapıyor bununla birlikte Amca-zâde'ye de makamının ehli bir vezir olduğu için saygı duyuyordu. Bu yüzden Feyzullah Efendi Amca-zâde'ye tam anlamıyla tahakküm

[13] İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, C.XII, İstanbul 1995, s.527.

edemiyor Vezir-i azam da şeyhülislamın padişah üzerindeki nüfuzunu bildiği için fazla ileri gitmiyor ve her iki taraf da durumu idare ediyordu. Amca-zâde ile Feyzullah Efendi'nin geçinmesinde kaptan-ı derya Mezomorto Hüseyin Paşa'nın büyük bir tesiri vardır. Paşa her iki tarafı da idare ederek bir sürtüşmenin çıkmasına engel oluyordu.

Feyzullah Efendi yukarıda da bahsedildiği gibi padişah üzerindeki tesirini kullanarak yüksek makamlara oğullarını ve akrabalarını getiriyor ve bütün atama ve azillere müdahale ediyordu. Ne var ki başta Amca-zade ve diğer devlet erkanı ona hiçbir şey yapamıyordu. Hatta kendisine diş bileyen Amca-zade bile bir hadiseden sonra şeyhülislamın yardımına muhtaç kalmış ve bu yüzden şeyhülislamın tahakkümü ona da tesir etmişti. Hadise şudur: " vezir-i azamın akrabasından İmrahur Kıbleli-zâde Ali Bey'in Padişah'ın kardeşi Şehzâde Ahmed ile gizlice muhaberatı, Sultan Mustafa'yı telaşa düşürdüğünden Ali bey evvela vazifesinden azl ve Edirne'den İstanbul'a sürgün edilip arkasından idamı vuku bulmuştu." [14] işte bu olayı Amca-zâde'yi hayli korkutmuş ve bu yüzden vezir-i azam *yanıkara* denilen bir hastalığa tutulmuştu. Amca-zâde'nin bu hali üzerine şeyhülislam Feyzullah Efendi ve valide sultanın ricaları üzerine padişah, vezir-i azamın bu korkusunu gidermek için kendisine biri kürklü diğeri sade iki hil'at göndermiştir. Ancak bu, vezir-i azamın hastalığının iyileşmesini sağlamamıştır.

Hastalığına binaen vezir-i azam, sadaretten ayrılmak istemişse de padişah bunu kabul etmemiştir; fakat hastalığının ilerlemesinden dolayı işlere bakamadığını söylemiş ve padişahtan kendisini affetmesini ve görevinden ayrılmasını istirham etmiştir. Padişah da bu hâle binaen onun ricasını kabul etmiştir. Sadaretten ayrılan Amca-zâde önce Silivri'deki çiftliğe yerleşmiş ve istifasından sekiz gün sonra da Bigados çiftliğinde vefat ederek Saraçhane başı'nda medresesinin yanındaki türbesine defnedilmiştir.

Vezir-i azam Amaca-zâde'nin ölümü ile meydan tamamen Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye kalmıştı. Feyzullah Efendi bu boşluktan istifade ederek sadarete Bağdad valiliğinden Anadolu valiliğine nakledilen Daltaban Mustafa Paşa'nın getirilmesini padişah'a tavsiye etmiş ve o da kabul etmiştir. Daltaban Mustafa Paşa Feyzullah Efendi sayesinde sadarete geldiğini ve onun nüfuzunu bildiği için fazla ses çıkarmıyor durumu idare etmeye çalışıyordu, ancak mizaç olarak tok sözlü, kaba biri olduğundan ve nasıl davranacağını tam bilmediği için devlet erkanı onu sevmiyor hatta

[14] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C.IV, s.16.

bazı tavırları padişahın bile dikkatini çekiyordu. Bu sırada reisülküttap olan Râmi Mehmet Efendi, Daltaban Mustafa'nın idarede tek olmaya çalıştığına dair sözler çıkarmış, bu da Feyzullah Efendi'yi vesveseye düşürmüştü. Padişah'ın da Giray Han'ın isyanının bastırılması hususundaki emrini ağırdan alan Mustafa Paşa padişahı da korkuya düşürmüş, bu yüzden hapsedilerek üç gün sonra da katledilmiştir.

Râmi Mehmed Efendi'nin düzeniyle katledilen Daltaban Mustafa Paşa'nın yerine padişah, Râmi Mehmet Efendi'nin gelmesini istemiştir. Padişah, sadarete geçen Râmi Efendi'ye mührü teslim ederken ona hükümet işlerinde Feyzullah Efendi'nin reyinden dışarı hareket etmemesi ve Feyzullah Efendi'nin emirlerini dikkate alması gerektiğini tavsiye etmiştir. Bu yüzden Râmi Paşa, Daltaban Mustafa Paşa'nın durumuna düşmemek için temkinli hareket etmeye karar vermiştir. Bu temkinin yanı sıra Râmi Paşa Feyzullah Efendi'nin tahakkümüne ve nüfuzuna bir son verme planlarlarını tasarlamaktan da geri kalmıyordu. Zira Feyzullah Efendi ve akrabaları Râmi Paşa için "O bizim çırağımızdır." şeklinde Râmi Paşa'nın şeref ve haysiyetine halel verecek ifadeleri kullanması onu iyice çileden çıkarıyordu. Zaten Feyzullah Efendi ve Padişah Edirne'de iken İstanbul'da bulunan bazı devlet erkanı ve ulema sınıfı arasında Feyzullah Efendi'nin aleyhinde sözler söylenir olmuş, onun bütün menfi hareketleri artık açıkça tenkit edilmeye başlanmıştır. Bu durumu öğrenen Feyzullah Efendi de bunlara mani olmak için kendisi Edirne'de olduğu halde İstanbul kaymakamı Çelebi Yusuf Paşa'yı azledip yerine damadı Köprülü Mehmed Paşa'yı tayin ettirmiştir.

Râmi Paşa'nın Feyzullah Efendi aleyhinde fırsat kolladığı sıralarda Gürcistan hadisesi sebebiyle 200 kadar cebeci neferin Gürcistan'a gönderilmesi istenmiş (Temmuz 1703); ancak bu cebeciler cebecibaşı ile gelip kethüdalarına, birikmiş olan maaşlarını alamadıklarını, ne zamandan beri ulufe yüzü göremediklerini, padişah da Edirne'de olduğundan hâllerini kimsenin dinlemediğini, maaşlarını da almadan Gürcistan'a gitmeyeceklerini söylediler. Maaşlarının bir kısmı verildi ise de önce cephanelikte toplanıp gülbank çekerek maaşlarının tamamını istediler. Sonra kışlalarından çıkıp At meydanında Fazlı Paşa Sarayı önünde toplandılar. Haberi alan Edirne, bu durumdan cebeci başını sorumlu tutup yerine Boşnak Sarı İbrahim Paşa'yı tayin etmiştir. Ancak bu tayin hiçbir sorunu çözmeyecekti. Zira herkesin beklediği fırsat cebecilerin bu küçük başkaldırmalarıyla doğmuş oldu.

Feyzullah Efendi'nin tahakkümünü kırmak isteyen Râmi Paşa bu küçük ayaklanmadan istifade etmek istemiş ve yeni cebecibaşı Sarı İbrahim ile anlaşarak ayaklanmayı tertip etmeye başladılar. Cebeciler aldıkları talimat üzerine yeniçerilerin kışlaları önünde toplandılar. Yeniçeriler ise her ne kadar kapılarını kapayıp bunları kışlalarına sokmak istememişse de cebeciler halktan kendilerine iltihak edenlerin de yardımıyla kışlaya girmeyi başarmışlar ve yeniçerileri de kendi taraflarına çekip sayılarını artırmışlardır. Durum böyle olunca bazı devlet erkanı isyanı bastırma görüşmeleri için sarayda toplandılar ve burada, bostancılarla ve yeniçerilerin silahlandırılarak, sancak-ı şerifin çıkarılması ve böylece ayaklanmanın bastırılması kararına vardılar.

Sekbanbaşı ağa kapısında isyancıların yangın çıkarabileceği ihtimalini düşünerek ağa kapısına gitti. Bu durumu öğrenen cebeciler de ağa kapısına hücum ederek yağma ettiler. Ayrıca burada bulunan tutukluları da serbest bırakarak sayılarını biraz daha artırdılar ve hemen sonra İstanbul kaymakamının sarayına yürüdüler. Burada olan bir tartışmada bir cebecinin ölmesi üzerine isyancılar burayı da yağma edip ocak muhzırı sarayındaki mahpusları da kendilerine dahil ettiler ve sayıları daha da arttı. Kendilerine daha çok güveni gelen âsîler saraya doğru yürüdüler ve bu esnada Sekbanbaşı ve İstanbul kadısı Seyyid Mahmud Efendi evlerinden alınarak hapsedildiler. Ertesi gün âsîlere medrese sofuları ve başka yeniçeriler de dahil olunca âsîler sekbanbaşı Haşim-zâde Murtaz'a bayrağı çıkarıp kendileri ile isyan etmesini istediler Haşim-zâde Murtaz ise bunu reddedince Çalık Ahmed Ağa'nın kışkırtmasıyla âsîler Murtaz'ı öldürüp (21 Temmuz 1703) yerine Çalık Ahmed Paşa'yı getirmek istediler fakat o sekbanbaşılığını bile vekaleten kabul etti. Kadı Seyyid Mahmud Efendi Sekbanbaşı gibi katledilmek istemediğinden o da diğer ulemayı yanına alarak At meydanında âsîlere iltihak etti. Sekbanbaşının akıbetini öğrenen saray heyeti bu isyanı bastıramayacaklarını düşünüp dağıldılar.

İsyanın dördüncü günü Cuma gününe denk gelmişti ve âsîler bu isyanın âdil olmayan padişaha yapıldığı ve cumanın şartlarından birisinin de padişahın âdil olması gerektiğini söyleyerek bu hâl sona erene kadar Cuma namazını yasakladılar. Ardından saraya giderek dağılan heyet tarafından getirilen sancak-ı şerifi alarak bostancıları da kendilerine dahil ettiler. Böylece iyice büyüyen âsîler devlet idaresini ellerine aldılar kendilerinin idaresini ise Karakaş Mustafa denilen bir tımarlı sipahi aldı. Karakaş

Mustafa da Feyzullah Efendi'nin zulmüne maruz kalmış kendisinden alınan tımarını istemek için Edirne'ye Feyzullah Efendi ile görüşmeye gitmişse de bu, hiç fayda etmemiş. İstanbul'a gelirken bu isyanla karşılaşmış ve fırsattan istifade ederek o da isyana katılmış, etkili konuşması ve hareketleri ile komutayı da ele almıştır. Âsîler idareyi ele aldıktan sonra tayinlere ve azillere başladılar. Rumeli kazaskeri olan Paşmakçı-zâde zorla şeyhülislam yapıldı. Öldürülen Sekbanbaşının yerine Çalık Ahmed Paşa getirildi. Birkaç gün sonra da Çalık Ahmed Yeniçeri ağası oldu. Paşmakçı-zade'nin kendisinin hasta olduğunu ve bu işi yapamayacağında ısrarlı davranınca âsîler şeyhülislam olarak İmam Mehmed Efendi'yi şeyhülislam yapmışlardır. İstanbul kaymakamlığına da Kavanoz Ahmed Paşa getirilmiştir.

İsyancılar idareyi tamamen ele alıp tayin ve azilleri de yaptıktan sonra Edirne'de bulunan hükümdara bir arîza gönderdiler. Âsîler bu arizada Feyzullah Efendi ve Nakîbüleşrâf olan oğlu Fethulah'ın İstanbul'a gönderilmesini ve padişahın kendisinin de İstanbul'a gelmelerini, eğer bu dedikleri yapılmazsa Edirne'ye hareket edeceklerini bildirdiler.

Bunun üzerine iyice telaşlanan Feyzullah Efendi ve Edirne'de bulunan devlet erkanı bir toplantı yaparak meselenin maaşların verilmemesinden kaynaklandığına karar vererek kul kethüdası ile İstanbul'a para göndermeye karar verdiler. Ayrıca cebeciler maaşlarını aldıktan sonra tövbe edip pişman olmazlarsa katledilmelerine dair fetva aldılar ve padişaha da isyanın temelinde maaş kavgası olduğunu söylediler. Ancak padişah Râmi Mehmet Paşa'yı çağırıp isyanın temelinde Feyzullah Efendi ve akrabalarının tahakkümü ve nüfuzundan dolayı azledilmeleri isteğinin olduğunu öğrenince Feyzullah Efendi ve dört oğlunu azledip Karadeniz yolu ile memleketleri Erzurum'a kaçmalarını istemiştir.

Feyzullah Efendi ve oğulları İstanbul'a gönderilmeyip padişah da İstanbul'a dönmeyince âsîler arizalarının yerine getirilmediği ve kararlarından vazgeçmeyerek Edirne'ye yürümeleri gerektiği kararına vardılar. Tabi ki bu durumda âsîler niyetlerini iyice bozup II. Mustafa'yı da tahttan indirmeyi düşünür olmuşlardı. Sonra da Edirne'ye yol almak için Davud Paşa sahrasına yerleştiler. Durumu haber alan II. Mustafa ise Mirahur Selim Ağa'ya derhal bir ordu kurmasını emretmiştir. Sonra Anadolu ve Rumeli'deki bazı birlikler Edirne'ye çağrılmış ancak âsîler Mudanya ve İzmit geçitlerini tuttukları için Anadolu'daki birlikler Edirne'ye ulaşamamış sadece Rumeli

birlikleri Edirne'de toplanabilmişlerdi. Bununla birlikte padişah orduya yeni asker almak için ferman etmiş ve Edirne'de toplanan bütün bu askerlere âsîlere karşı savaşacaklarına ve II. Mustafa'ya sadık kalacaklarına dair yemin ettirilmiştir. Bu kuvvetlerin başına da Râmi Mehmed Paşa tayin edilmiştir.

Âsî kuvvetler 10 Ağustos 1703'te Davud Paşa sahrasına gelmişler ve birkaç gün sonra da Edirne'ye yol almışlardı. Âsîlerin "mevcutları yeniden yazdıkları kuvvet ile beraber on beş bin yeniçeri ve dört bin dört yüz terakkili ve tashihli sipah ve silahdar, bin yüz kadar ulufeci ve garipler isimdeki süvari dört binden fazla cebeci ve bine yakın topçu ve üç yüz kadar top arabacıları ve bunlardan başka ulemâ ve sâdât ve esnaf makulesi olarak otuz bine yakındı."[15] Bu mevcutla Silivri mevkiine gelen âsîler burada II. Mustafa'nın hal'inden sonra tahta kimin oturacağını müzakere ettiler ve Şehzâde Ahmed'in cülusuna karar verdiler. Ardından her yere haber salıp Sultan Ahmed adına hutbe okunmasını istediler.

Âsîlerin iyice yaklaştığını haber alan Râmi Mehmed Paşa Yörük Hasan Paşa komutasında sekiz bin kişilik bir orduyu İstanbul ordusu üzerine gönderdi. Ancak otuz bin kişilik bir ordu karşısında bir şey yapamayacağını anlayan Yörük Hasan Paşa, yardımcı kuvvet istedi. Bunun üzerine Râmi Mehmed Paşa biraz daha asker gönderdi ama yetersizdi. Bu sefer İstanbul ordusuna padişah tarafından nasihatçi bir heyet gönderildi. Ancak İstanbul ordusu kararlarının müttefiken II. Mustafa'nın hal'i ve Sultan Ahmed'in cülusu olduğu için kararlarından vazgeçmeyeceklerini bildirdi ve Çorlu'da ilk defa cuma namazı kılıp Sultan Ahmed adına hutbe okuttular.

Edirne ordusu ve İstanbul ordusu 21 Ağustos 1703'te Babaeski civarında karşı karşıya geldiler. İstanbul ordusundan bazıları kan dökülmemesi ve işin uzamaması için gizlice Edirne ordusu ile görüşüp onların da kendilerine dahil olmalarını sağlamışlardı.

Birleşen iki ordu 22 Ağustos 1703'te Edirne'ye geldiler. Râmi Mehmet Paşa ve devlet erkanı başları derdine düşüp kaçtılar. Böylece âsîlerin yaptığı tayinler tasdik edilmiş oldu. Sadarette Kavonoz Ahmed paşa bulunuyordu ve şeyhülislam da İmam Mehmed Efendi idi.

24 Ağustos 1703'te II. Mustafa otağı ile birlikte Edirne'den İstanbul'a gitmek üzere yola çıkarıldı. İstanbul'a dönen II. Mustafa isyan esnasındaki durumlar ve

[15] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C.IV, s.33.

sonrasında tac u tahtından olmasından dolayı iyice sıkıntıya girmiş, bu durma dayanamayıp hastalanarak 29 ocak 1703'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Feyzullah Efendi ve oğulları ise isyan sırasında II. Mustafa tarafından azledilmiş, Varna'ya oradan da Karadeniz yolu ile memleketi Erzurum'a gitmesi için padişahın tahsis ettiği elli kadar bostancı atlı ve Râmi Mehmed Paşa'nın verdiği dört araba ile Varna'ya hareket etmişlerdi. Ancak Edirne'ye giren âsîler Feyzullah Efendi'nin Varna'ya gideceğini haber alınca Varna'ya haber gönderip Feyzullah Efendi'nin ve oğullarının kaçırılmamasını bildirmişlerdir. Bunu öğrenen Feyzullah Efendi, Râmi Paşa'dan yardım istemiş ancak o da yine bir hile Feyzullah Efendi ve ailesini Edirne'ye getirmiştir. Burada Feyzullah Efendi ve oğullarına Karakaş Mustafa ve Durican Ali inanılmaz işkenceler yaptılar. Sonrasında tahta çıkan III. Ahmed'in huzuruna gelen Şeyhülislam İmam Mehmed, Feyzullah Efendi ve oğullarının cezalandırılmasını istedi. Padişahın rızasını alan İmam Mehmed bunun için bir fetva yayınladı ve Feyzullah Efendi ve oğullarının cezalandırılmasına karar verildi. İstanbul'dan Edirne'ye gelenler arasında sâdâttan yani peygamber soyundan gelenler de vardı. Bunlar Feyzullah Efendi ve oğullarının başlarındaki seyyidliği temsil eden yeşil sarığı aldılar. Sonra Feyzullah Efendi bir hamal beygirine bindirilerek yarı çıplak vaziyette Bitpazarına getirildi. Orada da türlü hakaret ve işkencelere uğradıktan sonra başı kesilerek katledildi. Kesilen başı bir mızrağa takılarak Edirne sokaklarında gezdirildi. Gövdesi ise zorla getirtilen bir gurup Hıristiyan keşişi tarafından bir ata bağlattırılarak ve birkaç saat yollarda gezdirilip parçalandı. Sonra da gövdesi ve başı Tunca nehrine atıldı. Sonra cesedi kendisini sevenler tarafından nehirden çıkarılıp Sitti Sulatan Camisi civarındaki Abdülkerim mektebi avlusuna defnedildi. Oğullarından sadece Fethullah Efendi katledildi. Diğer oğullarının yaşamasına müsaade edildi.

Görüldüğü gibi Edirne vak'ası 200 kadar cebecinin küçük bir ayaklanması iken önceden gelen bir birikimin bu fırsattan istifade ederek patlak vermesiyle bir padişahın hal'ine kadar varan büyük bir isyan halini almıştır.

Olaya genel olarak baktığımız da İsyanın meydana gelmesinin temelinde üç unsurun olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki küçük sayıda bir cebeci gurubunun maaşlarını almak için ayaklanması ki bu durum isyanın sadece kıvılcımı olmuştur. Zira maaşlarının verileceği söylendiği hatta bir kısmı verildiği halde ayaklanmayı bırakmamışlardır. İkincisi Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin tahakkümü, nüfuzu ve

devlet makamlarına oğul ve akrabalarını getirmesi ve bu duruma ulema ve devlet erkanının razı olmayışıdır. Üçüncüsü ise Sultan II. Mustafa'nın vaktinin çoğunu Edirne'de geçirmesi ve bu yüzden İstanbul'un siyasi ve ekonomik açıdan ikinci plana düşmesi bunun da esnaf, halk ve devlet adamlarını rahatsız etmesidir.

B. ŞEFÎK-MUHAMMED VE ŞEFÎK-NÂMESİ

1. Şefîk Muhammed*

Şefîk Muhammed'in hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur. Bilindiği kadarıyla "Muşarrıf-zâde dimekle şöhret-dâde Muḥammed Efendidür Divân-ı Hümâyun kâtiplerinden iken bazı vüzerâya dîvân efendisi olmuşıdı vekâyi'-nüvîsliği sebebiyle Ṣadr-ı a'ẓam sâbıḳ Dâmâd-ı Şehryârî 'Alî Paşa ḥażretlerine intisâb eyleyüp küçük evḳâf muḥasebeciliği ile kâm-yâb olduḳdan şoñra biñ yüz yürmi yidi târîḫinde fevt oldı."[16]

Süleymaniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi kitaplığında 3683 numara kayıtlı bir Şefîk-nâme nüshasını incelerken nüshanın ön kapak zahriyesinde Şefîk Muhammed'le ilgili şu bilgileri tespit ettik: Veysî merḥûm siyer-i şerîf ṣâḥibi başḳadır. Şefîḳ merḥûm Dîvân-ı Hümâyûn ḳalemi kâtiplerinden hâcegândandır devr-i Muṣṭafavî ve salṭanat-ı Aḥmedî'de müstaḫdemîn-i devletden siḥr-âferîn bir münşîdür ya'nî vaṣṣâf-ı Rûm'dur biñ yüz on beş târîḫinde şişman Şulṭân Muṣṭafâ'nın hal'i ve Edirne'de Sulṭân Aḥmed'in cülûsı vaḳ'asını ḳaleme almışdur.

Sâlim'in Tezkiretü'ş-Şu'arâsında ise Şefîk Muhammed hakkında şu bilgiler yer alır : "Nâm-ı ser-âmedleri Muhammed'dir İstanbul şehryârlarından mâlik-i ḥüsn ü edâ ve mâhir-i şi'r ü inşâ bir ẕât-ı bî-hemtâ olmaġıla vüzerâ-i kirâma dîvân kâtibi ve Devlet-i 'Aliyye'de menâṣıb-ı dîvâniyyenüñ nâ'il-i ba'ż-ı merâtibi olup küçük evḳâf muḥâsebecisi olduḳdan şoñra biñ yirmi sâlinden rahmet-i Raḥmân'a intiḳâl eyledi edâsı muḥayyel ü bî-bâk ve fikri daḳîḳ ẕihn-i naḳḳâdı çâlâk bir ẕât-ı ḫuceste-idrâk idi derece-i 'irfânı Şefîḳ-nâme nâm mecmû'asından 'ayân ve ḥayṣiyyet-i ẕâtına anda keşîde-i silk ü sütûr olan güftârı delîl ü bürhân olmaḳ erbâb-ı kemâle püşîde vü nihân degildür"[17]

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığına göre Şefîk Muhammed bazı vezirlere kâtiplik yapmış, küçük evkâf muhasebeciliği görevinde bulunmuş ve en çok da

---

* Şefîk-Muhammed'in hayatı ile ilgili bilgiler şu kaynaklarda bulunmaktadır: Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzi Akyürek Miftâhü'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifîn Fihristi, C.III, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000, s. 75.; Şakâyık-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri, Şeyhî Mehmed Efendi, (Haz. Doç Dr. Abdulkadir Özcan), C.IV, s. Çağrı Yayınları, İstanbul 1994, s. 466-67.; Sâlim, Tezkire-i Sâlim, Raşid Efendi Kütüphânesi no: 979, vr. 141

[16] Şakâyık-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri, s.466-467.

[17] Sâlim, Tezkire-i Sâlim, Raşid Efendi Kütüphânesi no: 979, vr. 141

"muhayyel ve korkusuz" edası, kıvrak zekâsı ile tanınmıştır. Şefîk-nâme isimli eseri de Sâlim'e göre Şefîk Muhammed'in irfanını göstermesi açısından yeterli bir delildir. Bursalı Mehmed Tahir'e göre, Şefîk-nâme, Nergisî tarzında hatta Nergisî'den daha muğlak bir üslupla yazılmıştır. Şefîk Muhammed, Edirne Vak'ası'nı anlatan bu eserinde olayda önemli yere sahip kişilerin isimlerini açıkça zikretmekten çekindiği şahıslara telmih, muamma ve tevriye yoluyla işaret etmiştir. Bu yüzden eserin muhtevasını anlamak çok zordur. Bu esere Muhammed El-Hâc Muslî ve Mahmûd Celâleddin Paşa tarafından iki ayrı şerh yapılmıştır. Daha sonra Şefîk Muhammed, Şehid Ali Paşa'nın isteği üzerine bu eserini izah eden "Şefîk-nâme Muvazzıh"nı yazmıştır. Ayrıca kaynakların bildirdiğine göre Şefîk Muhammed'in 1694-1695 yıllarını içeren bir "Osmanlı Tarihi" de vardır.

Şefîk Muhammed her ne kadar siyasî sebeplerden dolayı, Şefîk-nâme'yi çok ağır ve süslü bir dille yazsa da onun, Şakayık-ı Numaniye ve Zeyilleri'nde zikredilen şu beyitlerden aslında sade ve akıcı bir dile sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Bahārdır ki gönül seyr-i lālezār ister
Bir elde sāġar u bir elde dest-i yār ister

"Ne ḳuvvet var meded ol ẓālimiñ çeşm-i siyāhında
Ki ḥısn-ı 'işmeti vīrān ider evvel nigāhında"[18]

2. Şefîk-nâme

a. Muhteva, Dil ve Üslûbu

Şefîk-nâme, 1703 tarihinde II. Mustafa döneminde, Edirne'de meydana gelen ve tarihe Edirne Vak'ası olarak geçen ayaklanmadan bahseder. Kısa bir giriş ve dokuz makaleden oluşan Şefîk-nâme'nin her makalesinde ayaklanmanın bir merhalesi anlatılır. Ancak eserin dili o kadar ağır ve üslûbu o derece kapalıdır ki hadiseleri anlamak için ayaklanmayla ilgili daha önceden bilgi sahibi olmak ya da muamma çözmesini çok iyi bilmek gerekir.

[18] Şakâyık-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri, s.466-467.

Müellif ayaklanmayla alâkalı kişilerin isimlerini kesinlikle söylememiştir. Hatta olayların nasıl geliştiği bile bir tarih kitabı tarzında açıkça anlatılmamıştır. Sadece şiirler veya veciz ifadelerle kişilere ya da olaylara işaret edilmiştir.

Muhammed El-Hâc Muslî, Şefîk-nâme Şerhi isimli eserinde Şefîk Muhammed'in Şefîk-nâme'de kullandığı dil ve üslûp hakkında şunları söyler : "Minvāl-i cidd ü hezl ü luġaz ü ta'miye vü uḥciyyede bir nev-żuhūr ḳumāş-ı vüşiyyü'l-levn ṭarḥ u nesc itmekile... ḳādiḥ ü mādiḥ ü müsāmiḥüñ izrā vü ıṭrā vü iġżāları nibāline nişāne olduġı risāle-i muḫtaṣarası ki fi'l-ḥaḳīḳa Nihālistān-ı Nergisî gibi gülşen-i belāġat-ı Veysî'de açılmış nercis bāġı degildür gül-i ḫod-rūy ṭaġıdur ammā yine fi'l-cümle dāmen-i kuhsār-ı bedī' ü beyānda tāze-şüküfte olmuş bir şükūfe-i rengîn olmaġın yabana atılmaz zîb-i şîşe-i çeşm-i im'ān ḳılınmaġa şāyān bir lāle-i müstecmi'u'l-elvāndur."[19] Kısaca ifade edecek olursak Şefîk Muhammed; lugaz, muamma, latife, bilmece türünde yeni, renkli bir kumaş dokumuştur. Övenin, yerenin, hoş görenin çok övmesine ve çok yermesine bir örnek olan kısa risale (Şefîk-nâme) gerçekte Nergisî'nin Nihâlistân'ı ve Veysî'nin belâğati gibi bağda açılmuş bir nergis değildir bir yaban gülüdür. Ama yine de belağat dağının eteğinde yeni açılmış bir çiçektir ki bir kenara atılamaz. Şefîk-nâme inceden inceye incelenmesi gereken ve bütün renkleri kendisinde toplayan bir lâledir.

Bursalı Mehmed Tahir, Şefîk Muhammed'in dil ve üslûbu ile ilgili olarak şunları söyler : "Şefîḳ-nāme ismiyle Nergisî ṭarzında ve belki daha muġlaḳ yazdığı matbū' elli beş saḥîfelik tārîḫçesi meşhūrdur. İsmini ṣarāḥaten żikr etmek istemediği eşḫāṣ ḫavfından nāşî tevriye ṭarîḳıyla żikr etmişdir ki bu sebeple şerḥe iḥtiyāc görülmüştür."[20] Görüldüğü gibi Mehmed Tahir, Şefîk Muhammed'in üslûbunun Nergisî'den daha muğlak olduğunu ifade etmektedir.

Abdülbâki Gölpınarlı, devlet dairesine maaşsız olarak, tecrübe kazanmak için alınacak gençlere bu eserin okutulup şerh ettirildiğini ve ona göre memuriyete alındıklarını nakleder.[21]

---

[19] İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihad Tarlan Kitaplığı, no 109, vr. 40b.

[20] Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzi Akyürek Miftâhü'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifîn Fihristi, C.III, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000, s. 75,

[21] Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlânâ Müzesi Yazmalar Katalogu C. II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1971, s. 284.

Müellif, eserini muamma ve tevriyelerle yazmakla birlikte çok ağdalı bir dil de kullanmıştır. Bazı kelimeleri lügatlerde bile bulmak zordur. Bazı nüshalarda müstensihler veya kitabı okuyan kişiler tarafından yazılan derkenarlar vardır. Bu derkenarların çoğu da sözlük köşelerinden seçilen kelimelerin anlamına dairdir. Bu özenle seçilmiş kelimeler, çok uzun Farsça terkipler içerisinde kullanıldığı için eseri anlamak biraz daha zorlaşmaktadır. Kullanılan kelimelerin büyük kısmı Arapça ve Farsçadır. Türkçe kelime sayısı çok azdır, hatta kullanılan Türkçe kelimelerin çoğu aşağıdaki örnekte de görüleceği gibi ya fiil ya da yardımcı fiildir.

"Maṭla'u'l-envārından bārika-fürūz-ı tevcīh ü te'vīl olarak süreyyā-misāl müctemi'ü'ş-şeml leme'ān iden şerāre-i eşrā girībān-ı mükellel-zih-i şarkdan dāmen-i la'lîn-ṭırāz-ı ġarba varınca belki saṭḥ-ı basīṭ-i ġabrādan saḳf-ı muḥīṭ-i ḥaḍrāya irince fetīle-i esbāb-ı nizām-ı kā'inātı nīrān-ı teşettüt ile mişbāḥu'l-mişbāḥ-ı fürūzān idüp şaḳḳ-ı 'aṣā-yı muvaḥḥidīn bir ḥadde bāliġ oldı ki ḳuṭb-ı dā'ire-i devrān gāh künküre-i bālā-ḫāne-i hevāya ta'līḳ-i seccāde-i kerāmet idüp..."[22]

Şefik-nâme'nin ilk varağından yaptığımız bu alıntıdan da eserin ağır, ağdalı bir dile ve çok süslü ve muğlak bir üslûba sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynaklarda, Şehid Ali Paşa'nın Şefik Muhammed'e eserini daha açık ve anlaşılır bir şekilde yazmasını emrettiği ve onun da bu emre uyarak "Şefik-nâme Muvazzıhı " adında yeni bir eseri yazdığı bildirilir.[23]

Bazı nüshaların sayfa kenarlarında Şefik-nâme'deki birkaç muammâ ve telmihin izahı vardır:

"Mā ḥileti'r-rāmi iẕā elteḳati'l-'adā

Fe erāde en yermī fenḳaṭa'a'l-vitr" [24]

(Düşmanlarla karşılaştığı zaman onlara ok atmak istediğinde yayı kopan birisinin hilesi nedir)

Yukarıdaki bu şiirde Edirne Vak'asının meydana gelmesinde büyük rolü olan, fitne ve fesadın kaynağı Râmi Mehmed Paşa anlatılmaktadır. Beyitte geçen "râmî" kelimesi tamamen Râmî Mehmed Paşa'yı hatırlatmaktadır. Ayrıca beytin anlamına da baktığımız zaman adeta Râmî Paşa'nın sergüzeşti gözler önüne gelmektedir. Râmî Mehmed Paşa sadarete geldiği zaman düşmanıyla karşılaşmıştı ki o da Padişah üzerinde

[22] İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihad Tarlan Kitaplığı, no: 109, vr : 1b.
[23] Bu eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesinde bulunmaktadır.
[24] İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan Kitaplığı, no: 109, vr : 28b.

büyük bir nüfuz ve iktidar sahibi Şeyhülislam Feyzullah Efendi idi. Ancak padişah Râmî Paşa'nın okunu kırmıştı. Çünkü padişah, Râmî Paşa'ya kesinlikle Feyzullah Efendi'ye danışmadan bir iş yapmamasını ve ona boyun eğmesini tavsiye etmişti. Yayı kırılan Râmî Paşa da hemen hileye yani fitne ve fesada yönelmişti.

"Nāy u ḳudūm-ı ṭurfe-nevā dem-be-dem maʿreke-ārālıḳ terānesiyle..."[25] cümlesi, Amca-zâde Hüseyin Paşa'nın vefatından sonra Feyzullah Efendi'nin isteğiyle sadarete geçen Daltaban Mustafa Paşa'ya işaret etmektedir.

"Lā-cerem izālesiyle tevsīʿ-i dehlīz-i maḳṣūre-i āmāl ḳılınmaḳ yanlarında vücūhıla rütbe-i vücūbe irmişidi binā-ber-īn żarar-ı şerʿiyyesini refʿ ṣūretinde ḳalʿ u ḳamʿına fetvā-dāde-i ruḫṣat u cevāz olmalarıyla ol rūz-ı ciger-sūz-ı dehşet-endūzda ki nümūne-nümā-yı Kerbelā-i pür-kürūb ü belā idi mümāṣil-i künbed-i ḫaḍrā-yı gerdūn olan ḳubbe-i ferḳadān-fersāsını *"Aliyehā sāfilehā"* [26] itdiler lākin ġulaẓā-yı selībü'l-ḥayā-yı büġāt bunuñıla iktifā itmeyüp sāḳ-ı diʿāme-i istiṭālesine daḫı ḳullāb-ı istīṣāl ile rabṭ-ı kemend-i ḫizlān ve bīʿa-i şaḳāvetde kendir-sūzī-i şenāʿat birle micmere-gerdān-ı müzāheretleri olan kāfir-niʿmetān-ı şemmās-ṭıynetān muʿāżadatıyla keşān keşān kūhu'l-berz meṣābesindeki esās-ı gerdūn-mesāsı *"Ḳāʿan ṣafṣafen"*[27] ḫāke yeksān itdiler"[28]

Yukarıdaki paragrafta da Feyzullah Efendi'nin katli en ince ayrıntısına kadar anlatılmaktadır : Ayaklanmayı gerçekleştiren âsîler, Feyzullah Efendi'nin katli için yeni padişah olan Sultan III. Ahmed'den izin ve Feyzullah Efendi'nin yerine şeyhülislam olan İmam Mehmed'den fetva istediler. İzin ve fetvayı alan âsîler Edirne'de Feyzullah Efendi'yi yakaladılar birçok işkence ve hakaretten sonra şehir meydanında onun başını kestiler. Ancak o alçak meziyetli âsîler bununla da yetinmeyip Feyzullah Efendi'nin cesedini bir merkebe bağladılar ve Hıristiyan keşişleri tarafından şehir sokaklarında sürüklettiler.

" *'Ke-Ḳudāri fī-Ṣemūdi'* [29] iki şaḫṣ-ı cārūd ki birinüñ zebān-zed-i yerāʿa-i berāʿa oldığı vech üzere maṭlaʿ-ı dīvānçe-i şaḳāvet-nişānı olan ebruvān-ı hicāʿunvānı sevādü'l-vechü fī'd-dāreyn idügine berāʿat-i istihlāl digerinüñ laḳab-ı mā-bihi'l-iftiḫārı

---

[25] a.g.e, s., vr. 2a
[26] "Oranın altını üstüne getirdik". Hud, 82; Hicr,74
[27] "Böylece yerlerini dümdüz, bomboş bırakacaktır." Tâ-hâ, 106.
[28] İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan Kitaplığı, no: 109, vr : 29a
[29] Semud kavmindeki Kudar gibi.

ʿuẓmā-yı millet-i Rūsdan bir menḫūs-ı bergeşte-baḫtuñ dībāce-i menşūr-ı iştihārı olan nām-ı bed-nāmına muṭābaḳat birle kāfir-i billāh oldığına dāl idi *'Ramāhümāllāhü bi'n-nıyṭi'* [30] bağy ü ʿudvān-ı firʿavnīlerine bürhān-ı bāhir olan ṭuġyān-ı Hāmānīlerin kendü rāy-ı kāsidlerince şerʿ-i şerīfe taṭbīḳ zuʿmıyla niçe müftīye mesā'ili taḥrīf itdirdiklerinden" [31]

Yukarıdaki paragrafda ise iki şahs-ı menhûs olan Karakaş-zâde Mustafa ve Durican Ali'den bahsedilmektedir ki bu şahıslar, Feyzullah Efendi ve büyük oğlu Fethullah'a idam edilmelerinden önce inanılmaz işkence yapmışlardır.

Örnekleri çoğaltılabilir; ancak bu birkaç misalden sonra daha iyi anlaşılacaktır ki Şefîk-nâme tamamen muammalar, lugazlar tevriyeler üzerine kurulmuş; süslü, ağır bir dille yazılmış; secilerle ahengi yakalamış; süslü nesir örneği bir eserdir.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Türkçe kelimeler çoğunlukla fiil, yardımcı fiil yada fiilimsi olarak karşımızı çıkmaktadır. Bunların haricinde kelimeler büyük oranda Arapça ve Farsçadır. Terkipler kısa kurulmakla birlikte genelde çok uzundur. Terkipler uzun olsa da cümleler oturaklı, sağlam ve akıcıdır.

b. Nüshaların Tavsifi

Şefîk-nâme'nin 14 tanesi Süleymaniye Kütüphanesi, 2 tanesi Konya Mevlânâ Müzesi'nde toplam 16 yazma nüshasına ulaşabildik. Bu nüshaları şöyle tavsif etmeye çalıştık :

I. Süleymaniye Kütüphanesi

1. Es'ad Efendi 1851:

Mukavva, ebrûli, mıklepli, sırt köşelerinden yıpranmış cilt; ince, mühreli, aharsız, abadî, su yolu filigranlı, açık kahverengi kağıt; siyah mürekkep; başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış. Arapça ifadeler ve ayetlerin üzeri kırmız kalemle çizilmiş. 1a-28b, 28 vr., 23 str., 192x110mm., 150x60mm., ölçülerinde ve Talik hatla yazılmış.

[30] *O ikisi ölerek Allah'a gitti.*
[31] İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan Kitaplığı, no: 109, vr : 29a

Baş 1b : Bismillāhi'r-rāḥmāni'r-raḥîm El-ḥamdülillāhi rabbi'l-ʿālemîn ve'ṣ-ṣalātü ve's-selāmü ʿalā rasūlihi seyyidinā Muḥammedin ve ʿalā ālihi ve ṣaḥbihi ecmaʿîn...

Son 38a : Temme'l-kitāb bi-ʿavnillāhi'l-vehhāb ḫatm-i miskiyyü'l-ḫitāmî ile maḫtūm ḳılınmaḳ müyesser oldı

2. Es'ad Efendi 3411 :

Mıklepsiz, şemseli, sade çiçek süslemeli mukavva cilt; aharsız, mühreli, enine su yolu filigranlı, ince, sarı renkli kağıt; 1a-98b. 98 vr., 23str.; 145x137mm., 185x75mm. ölçülerinde ve ta'lik hatla yazılmış. Siyah mürekkep; fakat başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış. Nüshada Şefîk-nâme ve Şefîk-nâme şerhi olmak üzere iki kitap ve bazı Farsça kısımlar yer almaktadır.

Baş 1b : Bismillāḥir'r-raḥmāni'r-raḥîm ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭlaʿu'l-envārından bārika-fürūz-ı tevcîh ü te'vîl olaraḳ şüreyyā-miṣāl...

Son 96a : Īn cümle eşyāyî est ki bā-kilāb-ı bā-yezîd...

3. Es'ad Efendi 3683 :

Deri, gömme şemseli, mıklepli, sırt kısmından delinmiş cilt; aharlı ve mühreli, açık sarı renk, su yolu filigranlı kağıt; siyah mürekkeple yazılmış, fakat başlıklar kırmızı. Yazı talike yakın. 210x113mm, 150x70mm ölçülerinde; 46vr., 25str. 1a-31a Şefîk-nâme, sonra başka bir eser yer almaktadır.

Baş 1b : Bismillāhi'r-rāḥmāni'r-raḥîm El-ḥamdülillāhi rabbi'l-ʿālemîn ve'ṣ-ṣalātü ve's-selāmü ʿalā rasūlihi seyyidinā Muḥammedin ve ʿalā ālihî ve ṣaḥbihî ecmaʿîn...

Son 56a : Leyletü'l-cumʿa elletî el-ʿişru'ş-şānî mine'l-ʿişri'ş-şāliş...

4. Hacı Mahmud 3020 :

Mıklepsiz, şemsesiz, mukavva, az yıpranmış, basit bir cilt; kağıt açık sarı renkli, kalitesiz, mühre ve ahar yok. Talik hatla ve siyah mürekkeple yazılmış. 41 vr., 21str.; 210x130mm, 130x60mm ölçülerinde. Sayfaların kenarlarında aynı kalem ve hatla yazılmış sahlar ve açıklamalar var.

Baş 1b : Bismillāḥir'r-raḥmāni'r-raḥīm ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭla'u'l-envārından bāriḳa-fürūz-ı tevcīh ü te'vīl olaraḳ ṣüreyyā-miṣāl...

Son 41a : Temme'l-kitāb bi-'avnillāhi'l-vehhāb ḫatm-i miskiyyü'l-ḫitāmı ile maḫtūm ḳılınmaḳ müyesser oldı

5. Hacı Mahmud 5278 :

Mıklepsiz ve şemsesiz, yeni basit bir mukavva cilt; kağıt çok kalitesiz, mühre ve ahar yok. Nesih yazı; 27vr. 29st. 200x130mm, 145x75mm ölçülerinde. Nüshanın son sayfasında istinsah tarihi, 1168 (1755) olarak yazılmıştır.

Baş 1b : Ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭla'u'l-envārından bāriḳa-fürūz-ı tevcīh ü te'vīl olaraḳ ṣüreyyā-miṣāl...

Son 27b : Temme'l-kitāb bi-'avnillāhi'l-vehhāb ḫatm-i miskiyyü'l-ḫitāmī ile maḫtūm ḳılınmaḳ müyesser oldı sene 1168

6. Hacı Mahmud 6501 :

Deri, kabartma şemseli cilt; mıklep tamamen kopmuş, cildin arka kısmı da kopmak üzere. Aharlı, mühreli, enine su yolu filigranlı kaliteli abadî kağıt; 260x153mm, 165x72mm ölçülerinde toplam 96 vr., 19st. 1b-38b varakları arasında Şefîk-nâme ve 38a-95b varakları arasında Şefîk-nâme Şerhi bulunmaktadır. Her sayfada safran renginde bir ince bir de kalın cetvel bulunmaktadır. İnce cetvelle kalın cetvelin arasında açıklamalar ve bazı kelimelerin anlamları bulunmaktadır. Siyah mürekkeple ve nefis bir nesih hatla yazılmış.

Baş 1b : Bismillāḥir'r-raḥmāni'r-raḥîm ve bihi neste'în ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭla'u'l-envārından bārika-fürūz-ı tevcîh ü te'vîl olaraḳ ...

Son 95b : Le'alle ilāhî ya'uffü 'annî bi-faḍlihi
Ve yaġfiru züllātî ve sū'i fe'āliya

7. Hamidiye 1003 :

Mukavva, ebrulu, mıklepsiz, ince cilt. Cilt kenarlardan biraz aşınmış. Mühreli boyuna su yolu filigranlı ince kağıt. Üç farklı renkte kağıt kullanılmış : sütlü kahve, açık mavi ve koyu sarı. Bazı sayfaların kenarlarında açıklamalar bulunmaktadır. Okunaklı, nefis bir talik yazı ile yazılmış. Yazının olduğu kısım safran renkli, kalın bir cetvelin içerisinde. Mürekkep siyah. Başlıklar kırmızı ile yazılmış, ayetlerin üzerlerine kırmızı çizgi bulunmaktadır. 213x134mm, 150x70 ölçülerinde; toplam 57 vr. ve her varakta 17 st. bulunmaktadır.

Baş 1b : Bismillāḥir'r-raḥmāni'r-raḥîm ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭla'u'l-envārından bārika-fürūz-ı tevcîh ü te'vîl olaraḳ ṣüreyyā-miṣāl...

Son 57a : Temme'l-kitāb bi-'avnillāhi'l-vehhāb ḫatm-i miskiyyü'l-ḫitāmı ile maḫtūm ḳılınmaḳ müyesser oldı.

8. Husrev Paşa 419 :

Şemsesiz, mıklepli, ince basit bir mukavva cilt; cildin kenarları biraz yıpranmış. Mühreli, boyuna su yolu filigranlı, kalın abadî kağıt. Siyah mürekkeple yazılmış, nefis okunaklı bir nesih hat; başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış. 187x120mm, 140x70mm ölçülerinde, 50 vr. ve her varakta 21st. yazı kısmı ince kırmızı bir kalemle cetvel içerisine alınmış. Bazı sayfalarda eserde geçen kelimelerin izahı ve kısa şerhleri bulunmaktadır. Eserin bütün varakları is çekmiş ve siyahlaşmış bazı kısımlar zor okunuyor. Kitabın sonunda istinsah kaydı olarak 1182 (1769) yazılmıştır.

Baş 1b : Şefîḳ-nāme bismillāḥir'r-raḥmāni'r-raḥîm ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭla'u'l-envārından bārika-fürūz-ı tevcîh ü te'vîl olaraḳ süreyyā-miṣāl...

Son 50a : Fe-lillāhi'l-ḥamdi ẕeyli laṭîfî temme'l-kitāb bi-'avni'l-meliki'l-vehhāb sene 1182

9. Yahya Tevfik 289 :

Mıklepsiz, oyma şemseli, siyah deri kaplı mukavva cilt; cilt arka kapağın alt kısmından tahrip olmuş. Mühreli, su yolu filigranlı, açık kahverengi, ince kağıt. Siyah mürekkeple yazılmış, güzel bir ta'lik yazı. 43 vr. her sayfada 19 st. sayfaların kenarında safran renginde bir ince ve bir de kalın cetvel bulunmaktadır. Eser kalın ve küçük cetvelin içerisine yazılmış. geniş olan cetvelle küçük cetvel arasında da bazı açıklamalar bulunmaktadır.

Baş 1b : bismillāhi'r-rāḥmāni'r-raḥîm El-ḥamdülillāhi rabbi'l-'ālemîn ve'ṣ-ṣalātü ve's-selāmü 'alā rasūlihi seyyidinā Muḥammedin ve 'alā ālihî ve ṣaḥbihî ecma'în...

Son 43b : kimi berde inḫaraṭū bi-silki'l-maḫnūḳîn ve kimi baḥrde fekāne mine'l-muġriḳîn olmaġıla muẓmaḥil oldılar

10. Lala İsmail 552 :

Oyma şemseli, mıklepsiz, kırmızı deri cilt; cilt kapakların alt köşelerinden hafif tamir görmüş. Mühreli, enine su yolu filigranlı, ince abadî kağıt; siyah mürekkeple yazılmış okunaklı ta'lik hat; başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış. Sayfa kenarlarında eserde geçen bazı kelimelerin izahı vardır. Yazı safran renkli biraz kalın cetvel içerisine alınmış. 200x140mm, 110x60mm ölçülerinde; 35 vr. 23st. eserin sonunda istinsah tarihi 1177 (1763) olarak yazılmış.

Baş 1b : Vaḳ'a-nāme-i merḥūm Şefîḳ Efendi bismillāḥir'r-raḥmāni'r-raḥîm ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭla'u'l-envārından ...

Son 35b : Bī-gāne vāḳıʿ olmuşdur naḳl-i min ḫaṭṭ-ı şefīḳ sene 1177

11. Ali Nihad Tarlan 109 :

Mıklepli, zencirekli, şemseli kahverengi deri kaplı mukavva cilt; cildin mıklep kısmı ve köşeleri hafif tahrip olmuş. Mühreli, boyuna su yolu filigranlı, ince, açık sarı renkte abadî kağıt. Küçük, ama güzel ta'lik hatla yazılmış, siyah mürekkep kullanılmış fakat başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. 224x138mm, 148x72 ölçüsünde toplam 117 vr. olan ve her sayfada 19 st. bulunan bu yazmanın 1b-39b arasında Şefîk-nâme, 40a-115b arasında Şefîk-nâme Şerhi ve kalan kısımda iki tane mektup örneği bulunmaktadır. Sayfaların çoğunun kenarında açıklamalar bulunmaktadır.

Baş 1b : Bismillāḥir'r-raḥmāni'r-raḥīm ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭlaʿu'l-envārından bārika-fürūz-ı tevcīh ü teʾvīl olaraḳ ṣüreyyā-miṣāl...

Son 115b : Leʾalle ilāhī yaʿuffü ʿannī bi-faḍlihi
Ve yaġfiru züllātī ve sūʾi feʿāliya

12. Bağdatlı Vehbî 1238 :

Mıklepli, ebrû süslemeli, ince mukavva cilt; mühreli, enine su yolu filigranlı, ince kağıt; siyah mürekkeple yazılmış güzel bir ta'lik hat fakat ayetler ve başlıklar yazılırken kırmızı mürekkep kullanılmış. 163x114mm, 116x63mm ölçülerinde toplam 49 vr. ve her sayfada 15 st. bulunmaktadır. Yazı safran renginde kalınca bir cetvel içerisine alınmış. Diğer nüshaların hemen hepsinde sayfa kenarlarında açıklamalar bulunmasına rağmen bu nüshada hiç derkenar yoktur. İstinsah tarihi 1213 (1798)'tür.

Baş 1b : Ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭlaʿu'l-envārından bārika-fürūz-ı tevcīh ü teʾvīl olaraḳ ṣüreyyā-miṣāl...

Son 48b : Temme'l-kitāb bi-ʿavnillāhi'l-meliki'l-vehhāb ḫatm-i miskiyyü'l-ḫitāmı ile maḫtūm ḳılınmaḳ müyesser oldı sene 1213

13. Hasan Hüsnü Paşa 1017 :

Mıklepsiz, şemsesiz, ince deri cilt; cildin kenarları az tahrip olmuş. Mühreli, boyuna su yolu filigranlı, sarı, pembe ve beyaz gibi farklı renklerde ince kağıt ; siyah mürekkeple yazılmış güzel bir ta'lik hat. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış. 210x120mm, 153x60mm ölçülerinde toplam 123 vr. ve her varakta 21 st. bulunmaktadır. Yazı safran rengi kalınca bir cetvel içerisine alınmış. Sayfa kenarlarında metinde geçen kelimelerin anlamları ve bazı izahlar bulunmaktadır. Yazmanın 1b-43a sayfaları arasında Şefîk-nâme 43b-122b arasında da Şefîk-nâme şerhi bulunmaktadır.

Baş 1b : Bismillāhi'r-rāḥmāni'r-raḥîm El-ḥamdülillāhi rabbi'l-ʿālemîn ve'ṣ-ṣalātü ve's-selāmü ʿalā rasūlihi seyyidinā Muḥammedin ve ʿalā ālihi ve ṣaḥbihi ecmaʿîn...

Son 122b : Le'alle ilāhî yaʿuffü ʿannî bi-faḍlihi
Ve yaġfiru züllātî ve sū'i feʿāliya

14. Saliha Hatun 102 :

Ebrulu, mıklepsiz, parçalanmış mukavva cilt; cildin iki kapağını kurt yemiş. Mühreli, aharlı, açık kahverengi, kalın abadî kağıt; Kaba nesih hatla yazılmış. Siyah mürekkep kullanılmış. Yazı, kırmızı kalemle çizilmiş ince bir cetvel içerisine alınmış. 225x165mm, 185x100mm ölçülerinde; 40 vr., satır sayısı muhtelif.

Baş 1b : Aḥsen-i maḳālāt ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭlaʿu'l-envārından bāriḳa-fürūz-ı tevcîh ü te'vîl olaraḳ süreyyā-miṣāl...

Son 40a : temme'l-kitāb bi-ʿavnillāhi'l-meliki'l-vehhāb ḫatm-i miskiyyü'l-ḫitāmı ile maḫtūm ḳılınmaḳ müyesser oldı felillāhi'l-meṣel

II. Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi

Mevlânâ müzesinde bulunan iki nüshayı, müze görevlileri izin vermediği için göremedik. Bu yüzden bu iki nüshanın tavsifini Abdülbaki Gölpınarlı'nın Mevlânâ Müzesi Yazmalar Katalogu'ndan[32] aldık.

1. Mevlânâ Müzesi Kütüphânesi 2261 :

Cilt eb'âdı : 22 x 15.5

Yazı eb'âdı : 15.5 x 8.5

Mukavva ciltli, 43 yap. Her s. de 17 satır var. Yazı nesih. 39a dan sona kadar yazı değişiyor; satır aynı; yazı ta'lıyk.

Baş (1.b) : Ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭla'u'l-envārından...

Son (43.b) : Kimi baḥrde fekāne mine'l-muġriḳîn olmağıla mużmaḥil oldılar fe-ḳaṭa'a dābirü'l-ḳavmi'l-leẕîne ẓalemū ve'l-ḥamdülillāhi rabbi'l-'ālemîn

2. **Mevlânâ Müzesi Ktüphânesi 2262 :**

Cilt eb'âdı 19.7 x 11

Yazı eb'âdı : muhtelif

Üstü kağıt kaplı, tamir görmüş meşin cilt. 157 yap.

I. Şefîḳ Muḥammed : Şefîḳ-nāma Türkçe. Yazı ta'lıyk. İlk iki sayfanın kenarları altın cetvelli. Öbür s.lerde cetvel yok. Âyet üstleri kırmızıyla çizili. Şi'r, beyt gibi sözler ve başlıklar surhla yazılmış.

Baş (1. b) : ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu maṭla'u'l-envārından...

Son (53. a) : kimi baḥrde fekāne mine'l-muġriḳîn olmağıla mużmaḥil oldılar fe-ḳaṭa'a dābirü'l-ḳavmi'l-leẕîne ẓalemū ve'l-ḥamdülillāhi rabbi'l-'ālemîn

II. Muḥammad b. Aḥmad b.'al-Ḥāce Muṣlı : Şerḥ-i Şefîḳ-nāme. Türkçe.

---

[32] Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlânâ Müzesi Yazmalar Katalogu C. II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1971, s. 283-285.

Baş (60. b) : Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥîm ve bihi nesteʿîn yeḳūlü ʿAbdullāh El-faḳîr ileyhi Muḥemmed bin Aḥmed ibni El-Ḥacc Muṣlî tecāvezallāhu ʿanhu Allāhümme innā naḥmedüke ʿalā mā-ḫalaḳtenā min sebʿa fi's-sebʿayn

Son (130. a) : le'alle ilāhî yaʿuffü ʿannî bi-faḍlihi
ve yaġfiru züllātî ve sü'i feʿāliya

III. Ṣābit : Adham u Ḥumā. Türkçe Mesnevî tarzında manzum.

Baş (132. b) : Ḥamd aña kim olup müdebbir ʿarş
İtdi ẓıll-ı hümā-yı fażlını ferş

Son (154. b) : Be-delāl ü be-ḫod-furūşî-yi gül
Be-şekîb ü ṣabūrî-i bülbül

c. Nüshaların Şeceresi

Bilindiği gibi tenkitli metin hazırlamada esas olan, orijinal metne yani müellif hattına ulaşmaktır.[33] Eserin müellif hattı varsa diğer nüshalarla hiç uğraşılmaz ve doğrudan bu nüshanın metni çıkarılır. Eğer bir eserin tek nüshası varsa bu nüsha da müellif hattı gibi farz edilir ve bu bir nüshadan metin hazırlanır. Ancak "bir eserin birden çok nüshası varsa ve buna mukabil müellif nüshası veya aynı seviyede sahih bir nüsha yoksa o halde bu yazmaların birbiriyle mukayese edilmesi ve farkların tespit edilerek esas metnin ortaya konması gerekir."[34] Nüshalar toplandıktan ve mukayese edildikten sonra yapılacak ilk iş "yazma şeceresi" çıkarmaktır.

Şecereyi hazırlarken ilk önce Ahmet Ateş'in[35] bahsettiği ekseriyet prensibiyle hareket ederek on altı nüshanın başından, ortasından ve sonundan yaklaşık dörder varak okuyarak nüshalar arasındaki müstakil (ayırıcı) ve müşterek (bağlayıcı) hataları bulmaya ve nüsha guruplarını belirlemeye çalıştık. Bunu tespit ettikten sonra nüshaların istinsah tarihlerini inceledik. 16 nüshanın sadece 6 tanesinde istinsah tarihi

[33] Geniş bilgi için bkz. Ahmet Ateş, "Metin Tenkidi Hakkında (Dâsitân-ı tevârih-i mülûk-i âl-i Osman münasebeti ile) ", Türkiyat Mecmuası, VII-VIII, 1942, s.253-267.
[34] Doç. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı, İslam Araştırmalarında Usûl, Emel Matbaacılık Sanayii, Ankara, 1976, s. 86.
[35] Ahmet Ateş, Metin Tenkidi Hakkında, s.259

bulunmaktaydı. Son olarak da nüshalardaki sahh kayıtlarını, derkenarları inceleyip nüshaların cilt ve kağıtlarının özelliklerine dikkat ettik.

Nüshalardaki hataları incelediğimizde Ali Nihad Tarlan 109 nüshasının kolbaşı olduğunu tespit ettik. Çünkü bu nüsha tarihine de baktığımız zaman eserin muhtevasını oluşturan 1703 Edirne Vak'asından tam 8 sene sonra yani 1710 yılında yazılmıştı ve ayrıca elimizdeki en eski tarihli nüsha idi. Hataları kontrol ederken de gördük ki Es'ad Efendi 3441, Hacı Mahmud 6501, Mevlânâ 2261, Hacı Mahmud 3020 ve Lala İsmail 552 müşterek hatalara sahipti ve diğer nüshalardan ayrılmaktaydı. Es'ad Efendi 3441, Hacı Mahmud 6501 ve Mevlânâ 2261 nüshaları Ali Nihad Tarlan 109 nüshasıyla ortak hatalara sahipken üçü de kendi başlarına ayrı hatalara düşüyordu. Örneğin Tarlan, nüshası , Es'ad Efendi 3441 ve Hacı Mahmud 6501 bir hatada ittifak ederken Mevlânâ 2261 kendi başına, tek olarak bir hataya düşüyordu. Bu şekilde tek başına Es'ad Efendi 3441 ve Hacı Mahmud 6501 nüshaları da hataya düşüyordu. Ancak Tarlan hepsinde müşterekti. Ayrıca Ali Nihad Tarlan 109 nüshasının yukarıda bahsettiğimiz gibi istinsah tarihi de olaya çok yakındı. Ayrıca bu nüshada sahh kayıtları da bulunmakta idi ve bunlar sanırız daha doğru görünüyordu.

Bunları göz önünde bulundurarak Tarlan nüshasının müellif hattından gelmiş yani kolbaşı olabileceği ; Es'ad Efendi 3441, Hacı Mahmud 6501 ve Mevlânâ 2261 nüshalarının da Tarlan nüshasından çoğaltılmış yani alt kolbaşı olabileceği fikrine vardık. Böylece bir yazma ailesi biraz şekillenmişti.

Yine bu guruptaki hataları incelerken Es'ad Efendi 3441 ve Lala İsmail nüshalarının çok belirgin benzerliği dikkatimizi çekti. Es'ad Efendi 3441 nüshasında bulunan bir derkenar ve ketebe kaydı sadece Lala İsmail nüshasında bulunmaktaydı. Bu da demekti ki bu iki nüsha birbirinden çoğaltılmıştı. Bundan önce Es'ad Efendi 3441 nüshasının kolbaşından geldiğini tespit ettiğimiz için ve Lala İsmail kendi başına ayırıcı hatalara düştüğü için onun Es'ad Efendi 3441 nüshasından geleceğini düşündük.

Hacı Mahmud 3020 nüshası bu yazma ailesinin hataları ile ortaktı. Alt kolbaşlarından Es'ad Efendi 3441 nüshasını daha çok takip ediyordu. ancak Lala İsmail 552 kadar değildi. Bu iki nüshadan farklı olarak kendi hataları vardı. Bu da bize gösterdi ki Lala İsmail 552 nüshası gibi doğrudan Es'ad Efendi 3441 nüshasından gelen kayıp bir nüsha var ve elde bulunan Hacı Mahmud 3020 nüshası da büyük bir ihtimalle bu kayıp nüshadan gelmiştir.

Yahya Tevfik 289 nüshasını kolbaşı olarak belirlememizin sebebi bu nüshanın genellikle ayırıcı, müstakil hatalara çok az düşmesi; cildinin, kağıdının çok kaliteli olması ama maddi olarak yıpranmış eski bir durumda bulunmasıdır. Bunun yanı sıra bu nüsha süslü ve özen gösterilmiş bir nüshadır. Bunları dikkate alarak Yahya Tevfik 289 nüshasının da kolbaşı olabileceğini düşündük.

Mevlânâ Müzesi 2662 nüshası çoğunlukla Ali Nihad Tarlan 109 ve Yahya Tevfik 289'la aynı hatalara sahipti. Müstakil hatası çok az olup onun müellif hattı haricinde bir nüshadan istinsah edilebileceğini gösteren ayırıcı hataları da yok denecek kadar azdı. Bu sebeple Mevlânâ Müzesi 2662 nüshasını kolbaşı olarak kabul ettik.

Es'ad Efendi 3683 nüshasının da belirlediğimiz diğer üç kolbaşı ile müşterek hataları vardı. Ama onlardan geldiğini gösteren ayırıcı hatalara sahip değildi. Fakat çok az da olsa müstakil hataları vardı. Bu müstakil hatalar da kelime ya da ifadelerin fazla olması şeklindeydi. Ayrıca cildinin ve kağıdının çok kaliteli ve eski olması bu nüshanın kıymetli bir yazma olduğu ihtimalini kuvvetlendiriyordu. Ayrıca bu nüsha tarihi istinsah tarihi bulunan altı nüsha içerisinde 1175 (1761) tarihiyle üçüncü sıradaydı. Bunlardan hareketle bu nüshanın da kolbaşı olabileceği fikrine ulaştık.

Es'ad Efendi 1851, Hacı Mahmud 5278, Husrev Paşa 419, Hamidiye 1003, Hasan Hüsnü Paşa 1017, Saliha Hatun 102, Bağdatlı Vehbi 1238 nüshaları büyük hatalarda müşterek gidiyorlar ve diğer nüshalardan ayrılıyorlardı. Bu da bize bunların bir yazma ailesi olduğunu gösterdi. Bundan sonra bu ailenin nasıl dallanıp budaklandığını inceledik. Önce bu gurup içerisinde istinsah tarihi olan nüshaları tespit ettik bunlar sırasıyla Hacı Mahmud 5278 (1168/1755) Husrev Paşa 419 (1182/1768) ve Bağdatlı Vehbi 1238 (1212/1822). Bu tarihlerden hareketle Husrev Paşa 419 ve Bağdatlı Vehbi 1238 nüshalarının Hacı Mahmud 5278 nüshasından sonra yer alacağı kanaatine vardık. Tarihleri dikkate aldıktan sonra bu gurup arasındaki küçük, ayırıcı hataları inceledik. Es'ad Efendi 1851, Hacı Mahmud 5278 nüshaları kolbaşı olan dört nüshayla müşterek hatalara sahipti, ancak bunların birlikte diğer kolbaşlarından ayrıldığı hataları vardı. Bu da demekti ki bu iki nüsha kolbaşı olan ama kayıp bir nüshadan gelmekte idi. Dolayısıyla bu iki nüsha bu yazma ailesinin en üstünde bulunmalı idi. Sadece Husrev Paşa 419 ve Hacı Mahmud 5278 nüshalarına ait bazı hatalar vardı. Ancak Husrev Paşa 419 da bulunan bazı eksiklikler onun Hacı Mahmud 5278 nüshasından geldiğini kanıtlamaktaydı.

Hamidiye 1003, Hasan Hüsnü Paşa 1017, Saliha Hatun 102 ve Bağdatlı Vehbî 1238 nüshaları Es'ad Efendi 1851 nüshasıyla aynı hataları takip ediyorlardı ancak Hamidiye 1003, Hasan Hüsnü Paşa 1017, Saliha Hatun 102 ve Bağdatlı Vehbî 1238 nüshaları Es'ad Efendi 1851 ayrı olarak küçük hatalara ve eksikliklere sahipti. Öyleyse bu dört nüsha Es'ad Efendi 1851 nüshasından kopyalanmıştı; fakat Hamidiye 1003 ve Bağdatlı Vehbî 1238 nüshalarının da kendi aralarında müşterek hataları vardı. Dolayısıyla bu iki nüshan da birbirinden çoğaltılmış olabilirdi. Bağdatlı Vehbî nüshasının istinsah tarihi 1212 (1822) idi. Eserin telifinden nerdeyse bir asır sonra yazılmıştı ve istinsah tarihi olan nüshalar içerisinde en yenisiydi. Kağıdı ve cildi de Hamidiye 1003 nüshasına göre daha yeni idi. Ayrıca Hamidiye 1003'den ayrıldığı özel küçük hatalara sahipti. Dolayısıyla Bağdatlı Vehbî 1238 nüshasının Hamidiye 1003 nüshasından çoğaltılma ihtimali yüksekti.

Yukarıda izah etmeye çalıştığımız gibi öncelikle nüshaların müşterek ve müstakil hatalarını, ardından istinsah tarihlerini ve son olarak cilt ve kağıt özelliklerini dikkate alarak şu tabloyu oluşturduk :

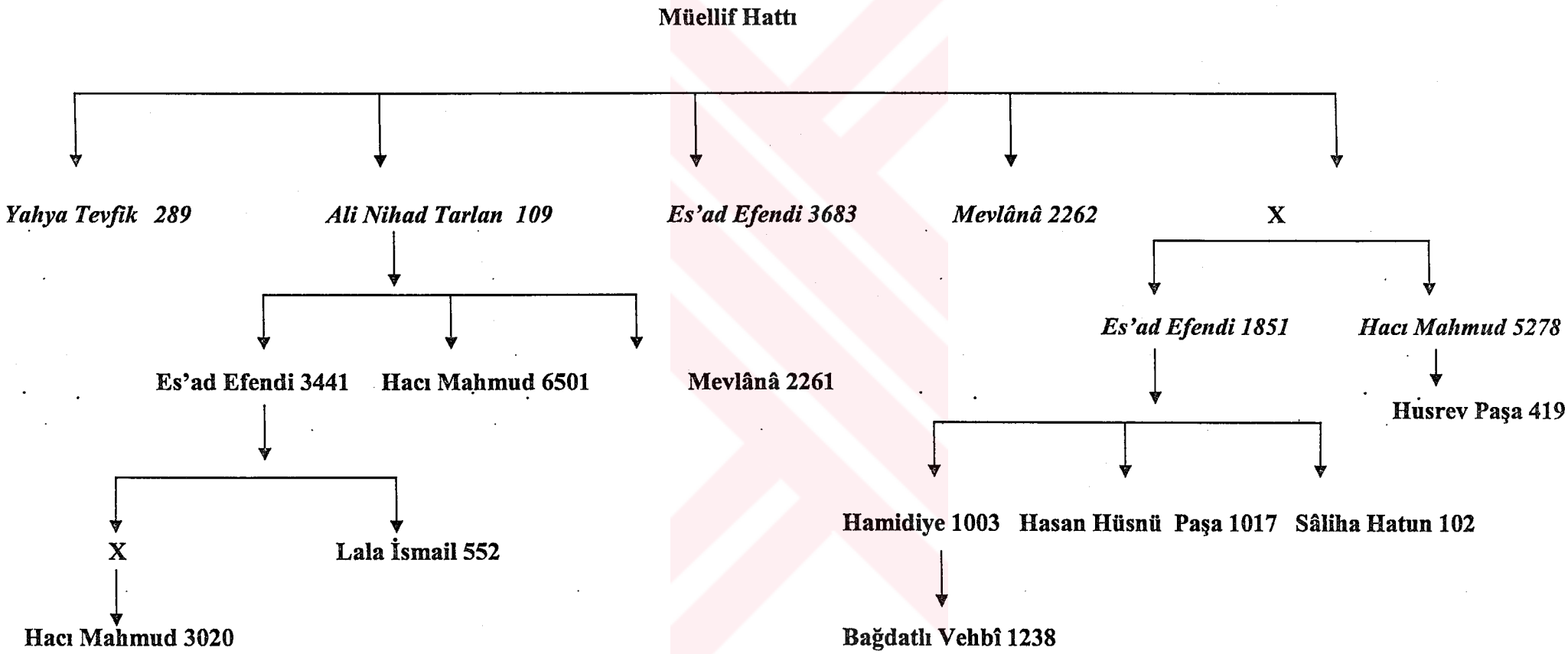
Müellif Hattı
Yahya Tevfik 289
Ali Nihad Tarlan 109
Es'ad Efendi 3683
Mevlânâ 2262
X
Es'ad Efendi 1851
Hacı Mahmud 5278
Hüsrev Paşa 419
Es'ad Efendi 3441
Hacı Mahmud 6501
Mevlânâ 2261
X
Lala İsmail 552
Hacı Mahmud 3020
Hamidiye 1003
Hasan Hüsnü Paşa 1017
Sâliha Hatun 102
Bağdatlı Vehbî 1238

Biz de bu şecereden hareketle müellif hattına en yakın olan kolbaşı nüshaları ve kayıp nüshadan geldiği kanaatine vardığımız iki alt kolbaşı nüshayı esas alarak metni kurmaya çalıştık. Bu altı nüsha ve aparatlarda kullanmak için nüshalara verdiğimiz isimler şunlardır :

1. Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan no: 109 : **T**
2. Mevlânâ Müzesi 2262 : **M**
3. Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi no: 5278 : **H**
4. Süleymaniye Kütüphanesi, Yahya Tevfik no: 289 : **Y**
5. Süleymaniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi no: 1851 : $\mathbf{E_1}$
6. Süleymaniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi no: 3683 : $\mathbf{E_2}$

C. MUHAMMED EL-HÂC MUSLÎ ve ŞEFÎK-NÂME ŞERHİ

1. Muhammed El-Hâc Muslî

Muhammed El-Hâc Muslî'nin hayatı hakkında, ulaşabildiğimiz kaynaklarda bilgi bulamadık. Ancak kendisinin eseri olan Şefîk-nâme Şerhi'nden anlaşılıyor ki El-Hâc Muslî gerçekten zeki, kültürlü ve nüktedan birisidir. Ayrıca Arapça ve Farsça'yı çok iyi bilmektedir. Bununla beraber Arap ve Fars atasözlerini, vecizelerini iyi bilip bunların ne anlama geldiğini ve Türkçe'de nasıl bir karşılığının olduğunu da bilecek kadar bu dillere vâkıftır. Zira Şefîk-nâme'de geçen atasözleri, vecizeleri veya şiirleri izah ederken kelime seviyesinde açıklamalar yapmakta ve pek çok Arap ve Acem dilci ve edebiyatçıların eserlerinden bunlara örnek getirerek izahlarda bulunmaktadır.

2. Şefîk-nâme Şerhi

a. Muhteva, Dil ve Üslûbu

"Şerh" kelimesi bilindiği üzere lûgatde "açma, yarma; açıklama" anlamlarına gelmektedir. Eskilerin ifadesi ile kullanılan "şerh-i mütûn" (metinler şerhi) ifadesi ise edebî metinlerin açıklanması ve böylece metnin daha kolay anlaşılmasını sağlama çabasıdır.

"Eski metinlerde örneklerinin sık görüldüğü derkenarlardan yani asıl metinle birlikte, metnin sayfa kenarlarında yer alan şerhlerden; tek mısraın, beytin, cümlenin, bir şiirin mısra ve beyitlerinin metin içindeki şerhlerine ya da müstakil kitap şerhlerine kadar birçok çeşidinin görüldüğü şerhler"[36] edebiyatımızda mühim bir yere sahiptir. Şerhlerin bütün bu çeşitlerinde ortak olan nokta hepsinde de metnin açıklanması ve daha kolay anlaşılmasının sağlanmasıdır. Şerhler de zaten "Öteden beri söz konusu metinde geçen bazı kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarının açıklanması, mazmunların çözümlenmesi, ibare, deyim ve terimlerin çeşitli bilim dallarıyla olan ilişkilerinin belirtilmesi şeklinde yapılagelmiştir."[37]

İlk bölümde de bahsettiğimiz gibi Şefîk Muhammed Efendi'nin Şefîk-nâme'sinin dilinin çok ağır, anlaşılmaz ve üslûbunun çok kapalı olmasından dolayı Şefîk-nâme'nin de açıklanması ve daha kolay anlaşılır hâle getirilmesi yani şerh

---

[36] Mine Mengi, Divan Şiiri Yazıları, s.74, Akçağ, Ankara 2000.
[37] a.g.e., s.74

edilmesi gerekmiştir. Muhammed El-Hâc Muslî ve Mahmûd Celâleddin Paşa da bu eseri şerh etmişlerdir.

Bizim tenkitli neşrini yapmaya çalıştığımız şerh de El-Hâc Muslî tarafından yapılmıştır. Muhammed El-Hâc Muslî şerhinin giriş kısmında Şefîk-nâme'yi bazı akşamlar okuduğunu ancak okurken hayrete kapıldığını, çünkü çok muğlak ve anlaşılmaz olduğunu, bunun bir şerhinin yapılması gerektiğini düşündükten sonra eline kalemini alıp yazmaya başladığını ifade eder. Sonra da eserinin nasıl bir şerh olduğunu ve muhtevasını şu ifadeleri ile dile getirir : "Ammā risāle-i merḳūmenüñ bi'l-külliye ḫāvī oldığı luġaz u muʿammā ve uġlūṭa vü uḥciyye ve sā'ir luġāt-ı ʿArabiyyenüñ ḫall ü keşf ve şerḥ u beyānına zemān müsāʿid olmamaġıla vaḳt-i āḫara [M63b] taʿlīḳ olunup şimdilik baʿz-ı mertebe içinde münderic olan emṡāl-i ʿArab u ʿAcem'üñ mevridlerini ve ne maḥalde ḍarb olunduġını müşʿar naḳl ü isnādlarıyıla şerḥ u beyān ve baʿż-ı ebyātuñ daḫı mutażammın oldığı ḥikāyātı ve münāsebet ile kütüb-i edebiyyeden muṭāyebāta dā'ir niçe nevādirātı tekellüf-i münşiyāndan sāde-zebān-zed-i Türkī taʿbīr ile tercüme ve derc ḳılınmaḳ üzere şürūʿ olındı"[38]

El-Hâc Muslî'nin ifadelerinden de anlaşıldığı kadarıyla kendisi Şefîk-nâme içerisindeki muamma, lugaz ve bazı Arapça kelimelerin şerhine vaktinin müsait olmamasından dolayı bunları başka bir vakte erteleyip eser içerinde geçen Arapça, Farsça atasözleri ve bazı şiirlerin kaynaklarını ve ne anlama geldiklerini beyan etmiştir. Yani Şefîk-nâme Şerhi'nde Arap ve Acem atasözleri, vecizeleri şerh edilmiş, açıklanmıştır.

El-Hâc Muslî, Arap ve Acem atasözlerini açıklarken bazılarının Türkçe'deki karşılığını da vermiştir. Örneğin Arapça "ca'ca'" kelimesini açıklarken bunun Türkçe'de "Degirmeni şatmış çaḳıldaġını boğazına ṭaḳmış" [39] atasözü ile karşılandığını söyler.

"Vafaka Şenne ve Tabaka" şeklindeki Arap atasözünün Türkçe'deki karşılığını da şöyle ifade eder : "Türkîde çömlek ḳapaġın buldı."

EL-Hac Muslî yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi Arap ve Acem atasözlerinin bazılarının Türkçe'deki karşılığını verdiği gibi bazı kelimelerin de Türkçede ne anlama

[38] Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan 409 vr.41b.
[39] a.g.e., vr. 47a.

geldiğini özellikler belirtir. Örneğin "cürz" kelimesinin Türkçe'deki karşılığını şöyle ifade eder. "Cürz dirler bir fāre ki lisān-ı Türkîde köstebek didükleri düveybedür" [40]

Arapça ibnü'l-'ırs terkibinin Türkçe'de ne demek olduğu şârih şu ifadelerle açıklar : "Baḳḳāluñ perveriş-yāfte-i fużāle-i dükkānçesi bir ibnü'l-'ırsı var idi ki lisān-ı Türkîde gelincik didikleri cān-verdür" [41]

Anlaşılıyor ki El-Hâc Muslî, kendisinin de ifade ettiği gibi, Şefîk-nâme Şerhi adlı eserinde sadece Şefîk-nâme'de geçen Arap ve Acem atasözlerini ve bazı şiirleri açıklamıştır. Yalnız bu açıklamaları yaparken atasözlerinin hangi kaynaklarda nasıl izah edildiğini de bildirmiştir. Zaten izahları da bu kaynaklardan yapmıştır. Açıklamalarda en çok kullandığı kaynaklar: Meydânî , Emsâl-i Arap; Harîrî, Dürretü'l-Gavvâs; Şerîşî, Ebû Abbas, Ebû Ubeyde, Câhız, Cevzî vs.'dir. Müellif bu kişilerin eserlerinde geçen ifadeleri önce Arapça şekliyle almış ve kime ait olduğu belirtmiştir. Daha sonra bazı alıntılarının aynıyla Türkçe'deki karşılığını bu Arapça alıntıların ya hemen sonrasında ya da hemen öncesinde yazmıştır. Bazılarını da genel olarak izah etmiştir :

" *'Ḳāle Ebū 'Ubeyde ma'nāhū farraḳa cemā'atehüm li-enne'l-aṣl fi'l-'aṣā el-ictimā'u ve'l-itlāfü ve ẕalik li-ennehā lā tud'ā 'aṣā ḥattā yekūne cemī'an fe iẕenṣaḳḳat lem teda' 'aṣā'* ya'nī ma'nā-yı şaḳḳ-ı 'aṣā bir ḳavmüñ cemā'atleri müteferriḳ oldı dimekdür zīrā aṣlda 'aṣā ictimā' ve ītilāfdur inşiḳāḳı beynünet ü iḫtilāfdur tā ki ittiḥād u ītilāf birle ictimā'ları bulunmayan ḳavme 'aṣā ıṭlāḳ olunmaz iḫtilāf u iftirāḳları ḥālinde daḥı 'aṣā dinmez" [42]

Şefîk-nâme Şerhi'nin dili elbette bir şerh olması sebebiyle Şefîk-nâme'ye göre daha sade ve açıktır. Kullandığı kelimeler tabiî ki Arapça ve Farsça ağırlıklı olmakla birlikte okunduğunda anlaşılan açık, net bir üslûba sahiptir ki bir şerhin de böyle olması beklenir.

b. Nüshalarının Tavsifi :

Önsözde de ifade ettiğimiz gibi Şefîk-nâme Şerhi'nin 6 nüshasını bulabildik fakat bu nüshalardan beş tanesinin içerisinde Şefîk-nâme ve Şefîk-nâme Şerhi bir arada bulunmaktadır. Sadece bir mecmua nüshası içerisinde Şefîk-nâme Şerhi'nin tek başına

[40] a.g.e., vr. 57b.
[41] a.g.e., vr. 42a.
[42] a.g.e., vr. 42b.

bulunduğunu tespit ettik. Şefîk-nâme Şerhi'nin Şefîk-nâmeden ayrı olarak yer aldığı nüsha da Süleymaniye kütüphanesi, Yazma Bağışlar Kitaplığı 3262 kayıt numaralı mecmuadır. Şerhin bulunduğu diğer nüshaların tavsifini Şefîk-nâme nüshalarını tavsif ederken verdiğimiz için burada sadece nüshaların adlarını yazıyoruz :

1. Mevlânâ Müzesi 2262

2. Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi 3411

3. Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 109

4. Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa 1017

5. Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud 6501

Şefîk-nâme Şerhi'nin Şefîk-nâme'den ayrı olarak bulunduğu nüshanın tavsifi de şu şekildedir.

Süleymaniye Kütüphânesi, Yazma Bağışlar 3262 :

Mıklepsiz, ebrûlu, mukavva cilt. cildin köşeleri ve sırtı deri ile tamir edilmiş, sayfaların ve kapağın kenarları yıpranmış. Mühreli boyuna su filigranlı, beyaz abadî kağıt. 225x163, 200x145 ölç. Siyah mürekkeple yazılmış nesih hat. 36 vr., muhtelif st.

Baş (55a) : Bismillāhir'-rahmanirraḥīm ve bihi nesteʿīn yeḳūlü ʿAbdullāhü'l-faḳīr ileyhi Muḥammed ...

Son (91a) : Maʿalleẕīne enʿamallāhu ʿleyhim mine'n-nebiyyīne ve'ṣ-ṣsıddīḳīne ve'ş-şühedā'e ve'ṣ-ṣāliḥīne ve'l-ḥamdülillāhi rabbi'l-ʿālemīn

c. Nüshaların Şeceresi :

Şefîk-nâme Şerhi'nin bu altı nüshasını Şefîk-nâme'nin şeceresini çıkarmak için uyguladığımız metotla inceledik. Önce nüshaların belirli kısımlarından yaklaşık 7-8 varağı okuyup birbiriyle mukayese ettik. Mevlânâ Müzesi 2262 ve Hasan Hüsnü Paşa 1017 nüshaları müşterek hataları ile Es'ad Efendi 3411, Ali Nihad Tarlan 109, Hacı Mahmud 6501 ve Yazma Bağışlar 3262 nüshalarından ayrılarak kendilerini belli ediyorlardı. Bu ikisinin aynı koldan geldiği belliydi. Örneğin metindeki bir kelime "esefün" şeklinde Mevlânâ Müzesi 2262 ve Hasan Hüsnü Paşa 1017 nüshalarında bulunurken bu kelime diğer dört nüshada "te'essefe" şeklinde idi. Bu şekilde bu iki nüshayı birbirine bağlayan birçok hata vardı. Ancak hangisi hangisinden çoğaltılmıştı ?

Burada müstakil hatalara dikkat ettik ve gördük ki Hasan Hüsnü Paşa 1017 bazen tek kalırken Mevlânâ Müzesi 2262 diğer nüshalarla birleşiyordu. Bu da bize Hasan Hüsnü Paşa 1017 nüshasının Mevlânâ Müzesi 2262 nüshasından istinsah edilmiş olabileceği kanaatini verdi. Ancak bu iki nüsha arasında Şefîk-nâme şeceresi dolayısıyla ortaya çıkan bir problem vardı. Bu iki nüshanın şerhte birbiriyle benzer yönü çok azdı ve aynı koldan gelmiyorlardı. Hatta Mevlânâ Müzesi 2262 kolbaşı iken Hasan Hüsnü Paşa 1017 alt kolbaşından çoğaltılmıştı. Sanırız bu iki nüshanın şerhteki yakın akrabalığının sebebi şudur : Mevlâna Müzesi 2262'nin bir mecmua olduğunu ve farklı kişiler tarafından da yazılabilmiş olabileceğini "giriş" kısmında izah etmiştik. Dolayısıyla bu nüshadaki Şefîk-nâme şerhinin istinsah edildiği yazma ailesinden birinden veya aynısından Hasan Hüsnü Paşa 1017 nüshası da istinsah edilmiş olabilir.

Diğer dört nüshadan üçü Şefîk-nâme şeceresinde aynı koldan geliyordu. Es'ad Efendi 3411 ve Hacı Mahmud 6501 nüshaları A Nihat Tarlan 109 nüshasından çoğaltılmıştı. Biz yine de bu nüshalarda ki Şefîk-nâme Şerhlerini ayrıca mukayese ettik. Çünkü bu nüshalardaki Şefîk-nâme ve Şefîk-nâme Şerhi metinleri Mevlâna Müzesi 2262 nüshasında olduğu gibi farklı nüshalardan istinsah edilmiş olabilirdi. Ancak yaptığımız incelemede yine Es'ad Efendi 3411 ve Hacı Mahmud 6501 nüshaları A Nihat Tarlan 109 nüshasıyla birlikte gitmekte idi ve sahip oldukları küçük hatalar gösteriyordu ki bu iki nüsha A Nihat Tarlan 109 nüshasından çoğaltılmıştı. Ayrıca Tarlan nüshası bu iki nüshadan ayrıldığında bazen Mevlânâ Müzesi 2262 nüshası ile birleşiyordu ve sahh kayıtlarına sahipti.

Yazma Bağışlar nüshası yukarıda da bahsettiğimiz gibi Tarlan kolunu takip etmekteydi ancak sahip olduğu ayırıcı hatalardan dolayı bazen Es'ad Efendi 3411 ve Hc Mahmud 6501 nüshaları Ali Nihat Tarlan 109 nüshalarından ayrılıyordu. Bu sebeple bu nüshanın yine Tarlan nüshasından çoğaltılmış fakat kayıp bir alt kolbaşı nüshadan gelmiş olabileceği kanaatine ulaştık. Ve şu şekilde bir tablo oluşturduk.

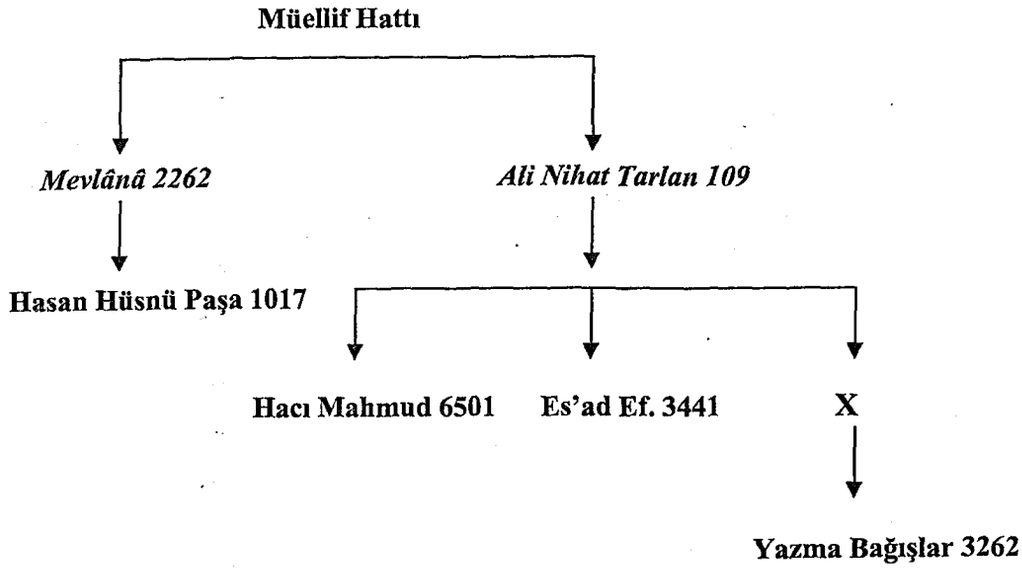

Bu şecereden hareketle tenkitli metni oluşturmak için müellif hattına en yakın olan Mevlânâ 2262 ve A.Nihat Tarlan nüshaları ile kurmaya çalıştık. Aparatlarda Mevlânâ 2262 nüshası için "**M**" A.Nihat Tarlan nüshası için de "**T**" harflerini kullandık.

D. SÂBİT ve EDHEM ü HÜMÂ

1. Sâbit, Hayatı ve Eserleri

Sâbit Bosna'da doğmuş, memleketinde bir süre eğitim gördükten sonra İstanbul'a gelmiştir. Kaptan-ı deryâ Seydî-zâde Mehmet Paşa'ya etmiş, sonra Lâlî-zâde ailesine damat olarak Bayramiye tarikatına bağlanmış. Burgaz, Kefe, Yanya gibi yerlerde kadılık yapan Sâbit, daha sonra Tekirdağ müftülüğü ve Rüstem Paşa müderrisliğine atanmıştır. Sürekli İstanbul'a gitmeyi isteyen Sâbit, bundan sonra 1700'de Saray Bosna mevleviyetine tayin edildi. Bu görevde iken azledilen ve aynı zamanda oğlunu da kaybeden Sâbit iyice sıkıntıya düştü. Şâir, Şeyhülislâm Paşmakçı-zade'ye kaside sunup halini arz etti ve sonrasında 1705'te Konya mevleviyetine getirildi. Ardından Diyarbakır'da görev yapan sabit 1709'da bu görevinden de azlolundu ve 1712'de İstanbul'da vefat etti.

Sâbit eserlerinde Nâbî'nin etkisinde kalmış atasözleri, halk tabirleri ve günlük konuşma dilinin özelliklerini başkalarında görülmedik bir şekilde şiire sokmak suretiyle çağdaşları arasında kendine has bir tarz ve konum elde etmiştir. Halk terimlerini atasözlerini eserlerinde çokça kullandığını için vezin hatalarına da düşmüştür.

Sâbit'in dîvânı vardır, sadece İstanbul kütüphanelerinde 40 civarında nüshası bulunmaktadır. Onun divânın haricinde Zafer-nâme, Edhem ü Hümâ, Berber-nâme, Dere-nâme ve Amr-i Leys olmak üzere beş mesnevîsi ve III. Ahmed'e sunulan "Hadisi-i Erba'in Tercüme Ve Tefsîri" adlı bir eseri mevcuttur.

2. Edhem ü Hümâ

Edhem ü Hümâ'da, yarım kalmış bir aşk hikayesi anlatılır. Edhem ü Hümâ genelde Na'tî'nin Edhem-nâme'si ile karıştırılmıştır. Gerçekten de iki eser arsında ki fark ve benzerlik iki eser dikkatlice incelenmedikçe çok zor bilinecek durumdadır. Edhem-nâme, Tacını, tahtını bırakan ve mutasavvıf olan meşhur İbrahim Edhem'in başından geçenler anlatılır. Oysa Edhem ü Hümâ'da, Belh şehrinde hayatını sakalık kazanan ve mağarada yaşayan Edhem isminde bir dervişin aşk hikayesi anlatılır.

Edhem bir gün çeşmeden su doldururken o civarda bulunan saraya gözü ilişir. Sarayın penceresinde, padişahın kızı olan Hümâ'yı görür. Çok güzel olan Hümâ'ya

Edhem âşık olur ve aklı başından gider. Mağarada beraber yaşadığı arkadaşı ona nasihat eder; ama elden bir şey gelmez ve Edhem ölür.

Görüldüğü gibi tasavvufi bir mesnevî olan Edhem-nâme'ye göre Edhem ü Hümâ maddi aşkı ele alan ve tasavvufî olmayan bir eserdir. Sâbit bu tavrıyla diğer Edhem-nâmelerden farklı, Fars etkisinde olmayan kendine has bir hikaye yazmak istemiş ve bunu da başarmıştır.

Sâbit'in Edhem ü Hümâ'sı ile ilgili bildiğimiz bir çalışmayı Turgut Karacan[43], hazırlamıştır. Edhem ü Hümâ ile ilgili çalışmasında önce Edhem ü Hümâ ile ilgili yeterince bilgi vermiş ve sonra da Topkapı sarayı Emanet Hazinesi, 1620 numarada kayıtlı Sâbit Divânı içerisinde bulunan Edhem ü Hümâ'nın metnini hazırlamıştır. Bizim çalıştığımız nüsha ise Mevlânâ Müzesi'nde 2262 kayıt numaralı bir mecmua içerisinde bulunmaktadır. Bu mecmuadaki Edhem ü Hümâ Turgut Karacan'ın hazırladığı nüshadakine göre eksiktir. Turgut Karacan'ın hazırladığı metinde 1003 beyit bulunurken bizim çalıştığımız nüshada 738 beyit bulunmaktadır. Karacan'ın hazırladığı nüshada önce "Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl" vezninde 11 beyitlik bir kısım yer almaktadır. Bu kısım bizim çalıştığımız nüshada yoktur. Ardından gelen Münâcât, Na't, Mi'rac; dört halifenin, Sultan Mustafa'nın ve Feyzullah Efendi'nin medhiyeleri iki nüshada da ortaktır. Fakat Sultan Ahmed'in medhi ve sebeb-i nazm kısımları hazırladığımız nüshada eksiktir. Bu kısımlardan sonra gelen Şurû'-ı dâsitân bizim çalıştığımız nüshada da vardır fakat bu sondan 50 beyit eksiktir. Mesnevî'nin sonunda bulunan 10 beyitlik Firâk-ı Hümâ kısmı bizim hazırladığımız nüshada bulunmamaktadır.

[43] Edhem ü Hümâ ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Haz. Doç Dr. Turgut Karacan, Sâbit, Edhem ü Hümâ, Sivas, 1990.

Transkripsiyon Alfabesi

Sesliler :

a) kısa : ا : a, e, ı, i, u, ü ه : a, e ى : ı, i

و , او : o, ö, u, ü

b) uzun : آ, ى : ā ى : ī و : ū

Sessizler :

ء	ʾ	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	ʿ
ت	t	غ	ġ
ث	s̲	ف	f
ج	c, ç	ق	ḳ
چ	ç	ك	k, g, ñ
ح	ḥ	گ	g
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	z̲	ن	n
ر	r	ه	h
ز	z	و	v
ژ	j	ى	y
س	s		
ش	ş		
ص	ṣ		
ض	ḍ, ż		

E. MECMUA METNİ

1. ŞEFÎK-NÂME

[E_1E_2HMTY1b] Bismillāhi'r-rāḥmāni'r-raḥīm El-ḥamdülillāhi rabbi'l-ʿālemīn ve'ş-şalātü ve's-selāmü ʿalā rasūlihi seyyidinā Muḥammedin ve ʿalā ālihi ve şaḥbihi ecmaʿīn *"Ve leḳad ci'nāhüm bi-kitābin faṣṣalnāhu"*[1] maṭlaʿu'l-envārından bāriḳa-fürūz-ı tevcīh (2) ü teʾvīl olaraḳ şüreyyā-miṣāl müctemiʿü'ş-şeml lemeʿān iden şerāre-i eşrā (3) girībān-ı mükellel-zih-i şarḳdan dāmen-i laʿlīn-ṭırāz-ı ġarba varınca belki saṭḥ-ı basīṭ-i (4) ġabrādan saḳf-ı muḥīṭ-i ḥaḍrāya irince fetīle-i esbāb-ı niẓām-ı kāʾinātı (5) nīrān-ı teşettüt ile mişbāḥu'l-mişbāḥ-ı fürūzān idüp şaḳḳ-ı ʿaṣā-yı muvaḥḥidīn (6) bir ḥadde bāliġ oldı ki ḳuṭb-ı dāʾire-i devrān gāh künküre-i bālā-ḫāne-i hevāya (7) taʿlīḳ-i seccāde-i kerāmet idüp ʿĪsā-yı muʿciz-bürhānım diyü cenāḥ-ı iddiʿā ile (8) dücāce-i nefsini ṭāʾir-i ḳudsī gibi bām-ı ʿarşa uçurmaġın şuḳḳa-i ṭaylasān-ı (9) şūfī iḳlīm-güşālıḳ hevālarıyla düş-ı istīlāda direfş-i Gāveyānī-(10)iʿtilāların buldı ve gāh külḫan-küre-i nāra ilḳā-yı büriyā-yı ʿibādet idüp (11) mehdī-yi zemānım diyü [M2a] āteş-i tefsīde tenevvür-i füsūnı dāmen-zenī-i lāf ile üfürmegin (12) [Y2a] dāne-i subḥa-i ẕākir kişver-süzluḳda gervehe-i tüfeng-i bālā-yı nā-gāhānī kendü oldı (13) ***beyt***

"Zi-mekr-i subḥa-şumārān Ḫudā nigeh dāred

Ki ṣad-serest be-yek rişte-i kemend-encā"[2]

(14) ve ġavṯ-ı şāḥib-taṣarruf-ı zemān ḳulzüm-i zeḫḫār-ı ledünnīde tesyīr-i cevārī-i tedbīr-i [T2a] (1) menāzil-i müdnī birle nāẓım-ı menāẓım-ı cihānım diyü bādbān-güşā-yı iʿtizā olmaġın [$E_1$2a] (2) çille-i perhīz-i murtāż cerre-ṣiḳāl-i māsivāda kemend-i ḥaḳan-bend-i Rüstemī-ʿamellerin işledi (3) ve vaḳt vaḳt basīṭ-i sāhire-i ḫod-ārāyīde basṭ-ı ḳālīçe-i reng-ā-reng-miṣl ile (4) Şeh-nāme-ḫāʾn-ı ḥall ü ʿaḳd-i ḥabāle-i umūr u destān-serā-yı fetḳ u reṭḳ-ı meṣāliḥ-i (5) cumhūr olup mü'eyyed-i min ṭarafi'r-raḥmānum diyü

---

1 El-ḥamdülillāhi rabbi'l-ʿālemīn ve'ş-şalātü ve's-selāmü ʿalā rasūlehū seyyidinā Muḥammedin ve ʿalā ālihī ve şaḥbihī ecmaʿīn HMT- ; 7 iddiʿā ile E_2MYT : iddiʿā-i E_1H ; 9 hevālarıyla TME_1E_2Y : hevālar ile H; 10 ilkā-yı E_1E_2HMY: ilkāʿ-i T; 11 āteş-i E_1E_2MTY : H-; 12 bālā-yı E_1HMYT : E_2- / kendü E_1E_2Y: kendi HMT; 13 beyt E_1E_2HMT : YT-; 14 zeman E_1T: zemān zemān E_2HMY; 1 menāzil-i HMT : menāzil ü E_1E_2Y / iʿtizā TE_1E_2MY: iʿtizāz H; 3 ve vaḳit M : vakit TE_1E_2HY; 5 ṭarafu'r-raḥmānum TE_1HMY: Ḳable'r-rahmānum E_2

---

[1] *"Gerçekten onlara, inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olarak, ilim üzere açıkladığımız bir kitap getirdik" A'râf/52*

[2] *Tespih çeken sofuların hilesinden Allah korusun. Öyle tuzak ki bir düğümde yüz baş var.*

livā-yı iddiʿāyı ʿilm-i zer-mencūḳ-ı ʿayyūḳa (6) ber-ā-ber itmegin ʿasā-yı āhenīn-rekīz-i bīrān-ı ciger-dūzluḳda rimāḥ-ı cevşen-şikāf-ı (7) neyyir-i mey-i ? ṭaʿna başladı ***ḳıṭʿa***

"Olma hergiz emīn mekrinden
Şeyḫ-i dehri (8) görüp ʿabā içre
Tīġ-i bāṭın didügi şūfīnüñ
Sīḫ-i efrencīdür ʿaṣā içre"

(9) ***neşr*** ve zemzeme-sāz-ı meclis ü cidd ü simāʿ olan nāy u ḳudūm-ı ṭurfe-nevā dem-be-dem (10) maʿreke-ārālıḳ terānesiyle [M2b] demdeme-i kūs u kerenāy-ı Keyānīden dem urmaġın (11) mürşid-i şāhib-naẓar-ı zemānenüñ Behrām-ı Gūrı [H2a] belki dede vü küçek ġadr-i Ayrecī'de (12) ḳalem-rev-i celādetüñ Selm ü Tūr'ı geçinmegile her sā'il-i meʿābir ü mesālik serā-perde-i (13) taṣavvurda [mıṣra]ʿ

"Men ü gürz ü meydān u Efrāsyāb"[1]

diyü murabbāʿ-nişīn-i (14) ṣandelī-i pindār olup dervāze-i [Y2b] Ḳāf'a gürz aṣdı ve ḥālet-endāz-ı derūn-ı (15) merdān-ı Ḫudā olan naġme-serāyān-ı ḫoş-edā inşād-ı sāḳī-nāme-i Şāhī (16) vü Ḫusrevī ile sāʿat-be-sāʿat meclise nuḳul-i şevḳ-ı tāze getürmegin dervīş-i (17) sālik belki her gedā-yı küçe-gerd-i memālik-i neccār sülāfetü'ṣ-ṣaḥbā-yı ḥubb-ı cāh ile (18) ʿişret-ḫāne-i endīşede [mıṣra]ʿ

"Men ü cām u sāḳī vü bezm-i şerāb"[2]

diyü rütbe-i (19) celālet-i Cemşīd'e ḳadem başdı ***beyt***

"Āşūfte-i semāʿ-ı riyā pīşgān meşev
[T2b] (1) *Sergeşte end be-her gülū hemçü āsyāb"*[3]

ḥāṣılı şerek-i meşāyid-i şayyād (2) kisā-yı zühhād ridā-yı taḳvā ḳınāʿ-ı ġarānīḳ[$E_1$2b] burḳuʿ-ı veriʿ burnūs-ı cāşelīḳ ḳandīl-i (3) cevāmiʿ ṣavvāʿ-ı ġāret mendīl-i ṣavāmiʿ ruḳāʿ-ı ḫasāret minber-i mesācid (4) enbār-ı ʿasācid ābār-ı meʿābid menār-ı evābid zebān-ı murtāż suʿbān-ı (5) naẓnāż [M3a] lisān-ı edīb hüssām-ı ḳażīb şimşīr-i ḫatīb tīġ-i

---

6 itmegin E_1E_2HYT : etmegin M / āhenīn E_1E_2HYT : āhen M; 7 ḳıṭʿa HMT: beyt E_1E_2 , Y-; 8 didügi T : didigi E_1E_2HMY; 9 neşr E_2HMTY-; 10 demdeme-i E_2MTY : debdebe-i E_1H; 12 geçinmegile E_1E_2HMY geçinmek ile T; 13 [mıṣra]ʿ Y- / meydān u E_1E_2HMY : meydān-ı T; 14 Ḳāf'a E_1HMTY : fāḳa E_2; 16 tāze E_1E_2HTY : M-; 18 [mıṣra]ʿ E_1E_2MT : beyt H , Y-; 19 celālet E_1HMY : celādet E_2T / beyt HY-; 1 meşāyid E_1E_2HMY : meşā'id T; 3 ruḳāʿ MTY : viḳāʿ E_1E_2H

---

[1] *Ben, gürz, meydan ve Efrasyap.*
[2] *Ben, kadeh, sâkî ve şarap meclisi.*
[3] *Gösteriş müptelalarının sema'ına hayran olma,her nefeste değirmen gibi başları dönüyor.*

Hülāgü (6) sancaḳ-ı sā'il rāyet-i Mengü cerrār-ı leşker leşker-i cerrār dādār-ı dāver (7) dāver-i dādār oldı *ʿArabiyye*

"Zamānün ra'eynā fihī külle'l-ʿacāyib

(8) *Ve eṣbaḥati'l-eẕnābü fevḳa'ẕ-ẕavāyib*"[1]

feḥvāsınca niçe ḫāne-i ḫudā ḫāne-i cüdā mālik-i finā (9) sālik-i fenā cāmūs-ı ḳaviyyü'l-ḳarneyn-i İskender-i Filiḳosī vü gāv-ı sāle-i (10) Ṭūsī Ḥakīm-i Firdevsī görünmekile pūsīde būsīde olup ʿālem bir başḳa āyīn-i cedīd buldı ***beyt***

Ehl-i ʿālem-rā nemīdānem çi kār üftādeest

(11) *Īn-ḳadar dānem ki dirhem refte kār-ı ʿālemī*"[2]

yāʿnī her nıḥrīr-i levẕaʿī maḳāmına (12) bir immeʿa-i [Y3a] daʿī ve her ḫalāḫılu'l-maʿī [$E_2$2b] mertebesine bir celācil-i caʿcaʿī taḥrīk-i ḳādime-i (13) taʿarruż itmekile niçe *ʿArabī*

"Beyyaża'l-vucūhu kerīmete iḥsābehüm

Şemme'l-enūfu mine'ṭ-ṭarrāze'l-evvelü"[3]

kūhsārında (14) viṣāḫu'ṣ-ṣadr-ı ḳılle-i ḥaysiyyet olan şāh-bāz-ı bülend-pervāz ārāyiş-i bāzū-yı (15) selāṭīne sezā iken dihḳān-ı dehr elinde hem-sifāl-i mākiyān-ı zibāl olup (16) mümeşşil-i bāz u rūstā oldı ve niçe *ʿArabī*

"Sevvede'l-vucūhu li-etemme insānehum

Feṭase'l-enūfu (17) *mine'ṭ-ṭarrāze'l-āḫir*"[4]

şemīlesinde āb-ḫurde-i ḥasāset olan bu tīmār-ālūde minḳār [A 3b] istün (18) fi'l-mā iken pīş-āheng-i ḳaṭār-ı kulenk bulunmaġın daʿvā-yı riyāset ile enfün (19) fi's-semā oldı *ʿArabī*

"Ḥubbü'r-riyāseti dā'ün lā-devā'e lehū

[H 2b] *Ve ḳalemen tecidü'r-rāḍīn bi'l-ḳisem*"[5]

---

6 sancaḳ E_1E_2HMY : sancaġ T / Mengü E_1E_2MTY : Mengüs H; 7 ʿArabiyye T E_1 : beyt E_2H, şiʿr M, Y- ; 8 finā E_2MTY : ḳınā E_1, feṣā H; 10 pūsīde būsīde olup ʿālem başḳa bir āyīn-i cedīd buldı E_2HMYT : E_1- / başka bir E_2YT : bir başka M, başka H, E_1- / beyt Y-; 13 ʿArabī E_1H : beyt E_2, şiʿr M, TY-; 16 bāz u E_2MTY : bāzī ü E_1, bāzī-i H / oldı E_1 : E_2HMTY- / ʿArabī E_1 : beyt E_2, şiʿr M, HTY-; 19 ʿArabī E_1 : ʿArabiyye T, beyt E_2, şiʿr M, HY-

---

[1] *Zamanın her türlü acayipliğini gördük*

[2] *Dünya ahalisi ne işe düştü bilemiyorum, bu kadarını biliyorum ki dünyanın işi bir dirhem para pula gitti.*

[3] *Yüzlerin aklığı onların hesaplarının kerimliğindendir. Burunların kokusu ilk yaratılıştandır.*

[4] *Yüzlerinin kara olması onların soylarının kötülüğündendir. Burunlarının uzunluğu başkasına hücumdandır.*

[5] Makam sevgisi devası olmayan bir hastalıktır. Kısmete razı olanlar çok az bulunuyor.

[T 3a] (1) ***neşr*** ḥāṣılı mürġzār-ı rūzgārda her dīk-i dimen ṭāvūs-ı ṣāḥıʿ vü dücāce-i (2) her-ḥırmen neser-i vāḳıʿ ġurāb-ı ʿarrāf bebġā-yı eşrāf zebāb-ı ecyāf (3) ʿAnḳā-yı Ḳāf kelāġ-ı [E_1 3a] serserī-muḳallid-i ḥırām kebg-i derī vü naʿāme-i (4) deşt-i Berberī evc-i pindāruñ dem-keş kebūteri olmaġıla niçe beyża-i keşef (5) tügme-i iklīl-i şeref ü dürr-i yektā-yı Necef ġadīr-i ġadrda ālūde-i kef olup

(6) *Ḥubb-ı şefīḳ oldı şuḳūḳa bedel*
Cāy-ı ḥuḳūḳ oldı ʿuḳūḳa bedel

(7) *"Ẕālike taḳdīrü'l-ʿazīzi'l-ʿalīm"*[1] ***ʿArabī***
"Leḳad rumiytü mine'z-zemāni bi-sehmin

(8) *Ḳuddime'z-zillü ve'l-kerīmü te'aḫḫara*
Māte men ʿāşin bi'l-faẓīleti cūʿan
Ve ḥaẓẓun min (9) *yeḳūdu ev yetemesseḫḫaru"*[2]

Bu maḳāle sīmiyākārān-ı şalāḥuñ zīr-kelīm-i ḥıfāda (10) ***çaldıḳları ṭabl-ı füsūnıla [mışra]ʿ yek laḥẓa bī-ḥayāyī ve bāḳī heme ḥużūr diyerek*** (11) ***raḳṣān olan ṭā'ife-i meslūbetü'ş-şuʿūruñ [mışra]ʿ***

Ṭaşt der-üftād (12) ***zi-bālā-yı bām olduḳların īhām ider*** beyt

"Sāzende-i erġanūn īn sāz
(13) *Ez-perde çinīn be-rāred āġāz"*[4]

[M4a] ***neşr*** ṣaḥn-ı zümürrüd-fām-ı ḥaṭīre-i rūzgārı şaḳāyıḳistān-ı (14) elviye-i reng-ā-reng-i şiḳāḳ iden [$E_2$3a] muḳteżiyyāt-ı zemāne-i nā-hencār ile (15) devḥa-i iḳbāle ʿārıż olan arżadandır ki feyfā-yı pehnā-ver-i ġafletde ser-gerdān-ı (16) teyh-i zīnet olmuş sāde-dilān-ı ümmeti cādde-i şerīʿat-ı müstaḳīme delālet (17) şüretinde *"baʿżuhā fevḳa baʿż"* [5] ʿalem-efrāz-ı istiḳlāl-i re'y birḳaç sālik-i (18) şeniyyetü'l-hayl müddeʿī

---

1 neşr E_2HMTY-; 3 kelāġ E_2HMTY : kelāʿ E_1; 4 pindāruñ E_1HMTY : pindār E_2; 5 ġadrda E_2HMTY : ġadrada E_1 / olup HMTY : ḳaldı E_2, E_1- / beyt HTY-; 7 ʿArabī H : ʿArabiyye T, beyt-i ʿArabī E_1, naẓım E_2, şiʿr M, Y-; 10 [mışra]ʿ E_1 : E_2HMTY-; 11 [mışra]ʿ E_1 : E_2HMTY- / der-üftād E_1HMTY : ber-üftād E_2; 12 olduḳların MTY : olduḳlarını E_1E_2H / beyān E_1H : īhām E_2MTY; 16 şerīʿat-i müstaḳīme E_1E_2HY : şerīʿat-i müstaḳīmeye T, müstaḳīm-i şerīʿate M

---

[1] *İşte bu, azîz, alîm Allah'ın takdiridir. En'am /96, Yasin /38, Fussılet /12*
[2] *Zaman içinde okla fırlatıldım, alçaklar öne geçirildi, iyi geri bırakıldı. Faziletli yayan kişi açlığından öldü.*
[3] *Leğen damın üstünden düştü*
[4] *Bu sazın tellerini çalan kimse, perdenin içinden böyle ses getir.*
[5] Onların bazıları bazılarının üstündedir.

müteḳavvilüñ sāḥa-i tesvīlāt-ı nefsāniyyede miʿmārī-i çābük-dest-i (19) muḫtereʿāt-ı nā-müveccihleriyle mānend-i İrem ẕātü'l-ʿimād-ı teʾsīs ü terşīşine [T3b] (1) temhīd-i ḳavāʿid-i şürūʿ ḳıldıḳları şarḥ-ı Hāmāniyyü'ṭ-ṭarḥ-ı ictihādlarınuñ ser-ā-pā (2) cudrānı mütemāyil ḥayṭānı muẓmaḥil aṭlāli maʿdūm ażlāʿı mevhūm *"Ehdemün* (3) *min dāri Ebü'd-Derdā"*[1] bir ḫākdān-ı muḥaḳḳar iken sedene-i dehlīz-i *"Li-mescidin üssise ʿale't-taḳvā"* [2] (4) zeyyinde görinen refeʿa-i sübḥa vü sivāk [E1 3b] ü rīş ü feş ve ḥamele-i ḫırḳa-i (5) peşmīn ü serāvīl-i benefş ***beyt***

"Pīş ez-īn ḫāne-i şayyād-ı zi-ḫār u ḫas būd

(6) *Īn-zemān-ı ḫırḳa-i peşmīn ü külāh nemedāst"*[3]

neşr mışdāḳınca şerefe-i [MY 4b] rāsiye-i āfāḳda (7) dāʾiren mādār şayd-ı hümā-yı ʿavārif içün luʿāb-ı evrād u eẕkār ile ʿanākib-i (8) helāhil-rīz gibi tenīde itdikleri şebīke-i nāgāh geyrek-i vikāyetü'l-ḥafẓ-ı [H 3a] ʿillet-i vehne (9) olan tār-ı memdūd u ṭınāb-ı mevşūḳuñ her künküre-i ṭāḳ-ı nigün-sārına (10) merbūṭ ve her manẓara-i revāḳ-ı nā-üstüvārına meşdūd u menūṭ ḳılmalarıyla çār-dīvārında (11) olan raḫne-i ḫalel-i tār u pūd temvīhāt ile mütevārī olup āb u tābda (12) hem-ḫāl-i şafḥa-i ruḫsār-ı sāde-rūyān-ı zemāne olmaġın ḳalem-i mū-şikāf-ı Mānī-firīb (13) tezvīr ile der ü bāmına bīʿa-i tersā-āsā şūret-i ḫaḳda nā-dīde vü (14) nā-şinīde ḫāṭıra gelmez taşavvur olunmaz perde-i muḳle-i ḥavāsda ḫayāl-bāzī-i (15) nüʿās ile żaʿf-ı fetīle-i rūġan-dān-ı müdrikeden mütemessile olmuş şuver-i (16) ażġāş u aḫlāma mümāṯil ve ḥālāt-ı sinevāt-ı ḫummiyāt ile mersūm-ı mücellā-yı müteḫayyile (17) ḳılınmış ḫayālāt-ı tevhīm-i evhāma müşākil niçe temāṯīl-i ʿacībetü'l-heyākil nikāşte (18) eylemeleriyle her şikeste-ḫıştı bir nigār-ḫāne-i Çīn ve her seng-pāre-i dürüşti nümüne-nümā-yı (19) kār-nāme-i ḳaṣr-ı Şīrīn oldı ve medāḫil ü meḫāricinde [M 5a] muʿavvecü'l-ʿażlāʿ [T4a] (1) vü muḳavvesü'd-deʿā'im-i ṭarḥ u ibdāʿ itdikleri ḫucerāt u maḳāṣīr-i iddiʿāyı niçe (2) dil-keş ḳālīçe-i ḳīl ü ḳāl ile teşbīb ü

---

18 müteḳavvilüñ E_1E_2HMY : müteḳavillerüñ T; 19 nā-müveccihleriyle E_1E_2TY: nā-müveccihlerine M, nā-müveccihler ile H / terşīş E_2M : terşīf E_1HTY; 1 ser-ā-pā MT; E_1E_2HY; 5 beyt Y-; 6 neşr E_2HMTY; 1 ser-ā-pā MT; E_1E_2HY; 5 beyt Y-; 6 neşr E_2HMTY-; 9 mevşūḳuñ T : mevşūḳun E_1E_2MY, mevsūḳda H ; 10 nā-üstüvārına E_1E_2MTY : üstüvārına H; 11 temhīlāt H+; 12 şafḥa-i E_2-; 15 revġan-dān E_2HMTY : ruġan-dān E_1;17 heyākil E_1E_2MTY : heyākīl H; 19 kār-nāme MTY : kār-ḫāne E_1E_2, H-; 1 deʿā'im E_1 : deʿāyim E_2HMTY; 2 ḳīl u ḳāl TE_2 : kāl u ḳīl E_1HMY / muḫārıḳ E_2-

---

[1] *Derdâ'nın evinden daha yıkık.*

[2] *Takva üzerine kurulmuş mescit*

[3] *Avcının evinin önü diken ve topraktan olur. Bu zamanın yün hırkasını ve külahı uzun değildir.*

müzerkeş-i [E$_2$3b] nemārik-ı reng-ā-reng-i muḫārıḳ u zevāhiḳ birle tezyīn ü tevsīb idüp nām-ı Ḫavernaḳı ṣaḥīfe-i rūzgārdan (4) ḥakk itdiler ***beyt***

"Bedīn güne ḳaṣr-ı muʿallā-ḳıbāb

Nedīdest çeşm-i zemāne be-ḫʷāb"[1]

(5) ***neşr*** ḳarīne-i ḥāl [Y4b] mümāsil-i dārü'ż-żiyāfe-i Süleymānī olan taḫtgāh-ı ḫaḳanī pīşgāhında (6) *"Ve ḥuşira li-Süleymāne cünūduhu mine'l-cinni ve'l-insi"* [2] maṣdūḳasınca muḥāṭ-ı ḥayyıṭa-i (7) ḳıyās olunmaz [E$_1$4a] teheccüm iden dede vü dām u dīv ü perī vü ḥayvānāt-ı baḥrī vü berrī (8) ve Hindī vü Berberī ve sā'ir mevāşī-i merdüm-sīmā-yı Ḳıbtī vü Lürī ki rāʿīleri olan (9) mürā'īlerüñ kimini naṭḥ-ı ḳurūn ile kārīz-i kürīze ser-nigūn ve kimini rafż-ı surūn (10) ile maṭmūre-i ʿademde āġuşte be-ḫāḳ ü ḫūn itmegile ḥudūd-ı merʿā-yı inḳıyāddan (11) ḫurūc idüp kiştzār-ı veḳāḥate vülūc itmişler idi ol tāzende-kilāb-ı (12) deşt-i şeḳāvet şedd-i bāzū-yı mefsedet içün *"Ulā'ike ke'l-enʿām"* [3] nübāḥ-ı (13) ıġrā ile semt-i ḥalebe-i hevālarına cezb iderek bi'l-āḫire [M 5b] finā-yı sūmnāt-ı fitne (14) olan çerāgāh-ı ḫāṭır-ḫāʷhlarına uġratdılar birḳaç gün ḫalīʿü'l-ʿiẕār (15) gezüp miyānede mevhūm olan cerīḥa-i vaḥşet merhem-i istīnās ile iltiyām-ı ülfet (16) ḳabūl itdikden ṣoñra revābıṭ-ı ḳatār-ı cemʿiyyete vāsıṭatü'l-ʿaḳd olan ḫar-mühre-i (17) ġurż her ḫar-menişüñ zīb-i bināgūş-ı iẕʿānı olmak içün cereb-zebānān-ı (18) cerbeze *"Kellimu'n-nāse ʿalā ḳaderi ʿuḳūlihim"*[4] tāb-ḫānesinde yer yer tertīb-sāz-ı (19) velīme-i kelām-ı bī-meze olup herkesüñ ḥavṣala-i istiʿdād-ı idrākine münāsib [T 4b] (1) fużāle-i ḫʷānçe-i heẕeyān ile memlū çīnī-i müydār-i tafṣīli kenāre-i sufra-i ictihādına nihāde (2) ḳıldı ḫużżār-ı meclis-i cemʿiyyetden raḳabe-i mübāhātları rıbḳa-i mürāʿāt-ı (3) merāsim-i giriftārı olan bir niçe aṣḥāb-ı ṣūf u destār ki hemīşe (4) yanlarında faẓīlet-i insāniyye mecālis-i tehānī vü teʿāẕīde nā-be-hengām ḥall-i muʿāḳad-ı (5) silsile-i

---

3 birle E$_1$E$_2$HMY : ile T; 4 beyt E$_1$E$_2$HM meşnevī T, Y-; 5 neşr E$_2$HMTY-; 7 olmaz E$_1$E$_2$HMY : olunmaz T; 8 Hindī E$_2$MTY : Hindū E$_1$H / lürī MTY : diller E$_1$E$_2$H; 9 mürā'īlerüñ T : mürāyīlerüñ E$_1$E$_2$ HMY / kimini E$_2$TY : kimin E$_1$HM; 14 ḫāṭır : E$_2$HMTY : ḫāʷṭır; 15 mevhūm E$_1$H-; 16 itdikde E$_2$MY : itdikden ṣoñra E$_1$HT; 18 yer yer E$_2$HMT : bir bir E$_1$Y; 2 ḳıldı E$_2$MTY : ḳılındı E$_1$H; 3 giriftārı E$_2$HMTY : güftārı E$_1$; 4 mecālis E$_2$HMTY : meclis E$_1$ / tehānī E$_2$-

---

[1] *Kubbeleri yüksek olan bunun gibi bir köşkü zamanın gözü rüyada bile görmemiş.*

[2] *"Süleyman'ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan müteşekkil orduları toplandı; hepsi birarada (onun tarafından) düzenli olarak sevkediliyordu." Neml/17.*

[3] *"İşte onlar hayvanlar gibidir." A'rāf / 179*

[4] *"İnsanlara akıllarının seviyesinde hitap ediniz.*

sülüsü'l-kelām ile ṭarh u münāḳaşa-i redd ü ḳabūl idüp münāfese-i (6) fiḫām-ı faḫūl itmege maḳṣūrdur ***beyt***

"Der-süḫan-guften ḫaṭā-yı cāhilān peydā şeved

(7) Nīst ʿaybī der-nişisten cāme-i kūtāh-rā "[1]

neşr ol rūz-ı bāzār-ı buʿs u maḫanda (8) erzān-fürūş-ı [M 6a] baḳla vü erzen ve sūdāgerān-ı ṣābūn u rūġan [E_1 4b] (9) bir bölük baḳḳāl u naḳḳāl muvācehesinde kālā-yı mübāḫiş-i ḫavṣala-güdāz-ı ḥikemiyye (10) vü dībā-yı mesāʾil-i daġdaġa-endāz-ı kelāmiyyeyi endāze-i sevḳı elfāẓ-ı nādir ber-ā-ber (11) ile kec ü mec ölçüp döküp [mıṣra]ʿ

"Herkesī bended be-āyīn-i diger destārhā"[2]

(12) ***neşr*** feḥvāsınca her biri ḳāmet-i ictihādına göre bir ṭarafa kisve-i nā-dīde kesüp (13) biçmegin dāʾimā meşālibe-i ulu'l-ebrāra şedd-i nitāḳ-ı ışrār iden bī-edebān-ı (14) ṭavīlü'l-mesāl ḫalīḳu's-sibāl belki şıfat-ı kāşife-i benī nevʿi maşdūḳa-i (15) *"Ḥammālete'l-ḥaṭab"*[3] olan niçe bāyiʿü't-tīn ve'l-ʿineb ki bir müttehem ***ʿArabiyye***

(16) *"Velem yekūn fi'l-kelāmi lime lim*

Ve fi'l-ḫusbāni keme kem lā-nüsellim

(17) *Ve fi'l-aḫbāri ʿammen ente tervī*

Tecidü fī külli vādin elfe ʿālimin"[4]

neşr nüktesinden ġāfillerdür (18) ḳabbān-ı ḫaṭab-senc-i güsiste düvālī-mīzān-ı ḳavānīn-i ʿulūm-ı ʿaḳliyyāt u ʿāliyyāt ve (19) ḳanṭār-ı faḥm-fürūş şikeste-çengāli ḳıṣṭās-ı ḳıyās müsāvāt-ı ḳıyās [T5a] (1) itmekle kimi riʿāyet-i taʿdīl-i erkānda ʿacz ü ḳuṣūr-ı imāma ḥükm birle ʿadem-i ṣıḥḥat-i (2) Cumʿa'ya ve kimi ḫā'iz-i sikke-i ḳabūl [Y 5b] olmayan naḳd-i nāsere-i fikr-i kāsidi (3) nām-zed-i naḳş-ı revāc [M 6b] olmaḳ içün gerden-i

---

6 fuḥām-ı E_1E_2HT : fuḥām u MY / beyt Y-6 fuḥām-ı E_1E_2HT : fuḥām u MY / beyt Y-; 7 neşr E_2HMTY-; 8 revġan E_2HMTY : ruġan E_1; 11 kec ü mec E_1E_2HY : kec mec MT / [mıṣra]ʿ HY-; 12 neşr E_2HMTY-; 13 ebrāra E_1HMTY : ebrārda E_2 ; mesāl HMTY : lisān E_1E_2; 15 ʿArabiyye T : ʿArabī H, şiʿr M, naẓm E_2 beyt E_1, Y-; 18 ʿaḳliyyāt E_1E_2MY- / ʿāliyyāt E_1E_2HT : āliyyāt MY; 2 Cumʿa'ya E_1E_2HTY : Cumʿa M / ḫā'iz E_1E_2HM : ḫāyiz Y, ḫāyiż T

---

[1] *Sözde, cahillerin hatalarını söylemek ortaya çıkıyor. Bir kötünün elbisesinde oturmak ayıp değildir.*

[2] *Herkes başka bir şekilde, kendine göre sarık sarar.*

[3] *"Odun taşıyıcı olarak karısı da (ateşe girecek)." Tebbet / 4*

[4] *Sözde, niçin niçin olmasaydı, hesapta da kaç kaçtır demeseydik, rivayetlerde bunu kimden rivayet ettin sözü olmasaydı, her vadide bin ilim adamı bulurdun.*

muḥadderāt-ı menābirden [H 4a] ḥalʿ-i ḥilye-i (4) ḫuṭbeye terşīf-i ḳavāʿid-i fürūʿ u uṣūl birle tezyīf-i esānīd-i esātīẕ-i fuḥūl itmekde (5) müctehid-i kāşī vü imām-ı şāḥib-ḥāvāşī oldı fā-fehm ***beyt***

"Kunbed-i mescid-i şehrāz zi-heme fāẓıl-ter būd

(6) *Ger be-ʿammāme kesī kūs-ı faẓīlet mīzed"*[1]

neşr ḥāşılı cām-ı zerrīn-fām-ı (7) ḫūrşīd-i çārümīn bezmgāh-ı zümürridīnde bir ḳaç kerre devr itdi bunlar (8) idāre-i kāse-i ḳīl ü ḳāl ile ser-girān-ı neşve-i sükūn olamayup (9) ne deñlü īrā-yı zināد-ı reʾy itdiler ise īḳād-ı fetīle-i zücāce-i istişvāb (10) idecek şerāreyi taḥşīl ile ḳarīrü'l-ʿayn olup müşāhede-i rūşenāyī (11) idemediler [mışra]ʿ tā ki

"Temennā-yı herkes be-çīzī būd"[2]

[E_1 5a] ***neşr*** feḥvāsınca her şaḫşuñ bāfte-i (12) kārgāh-ı aġrāż-ı nefsāniyyesi olan kirbās-ı sevdā-yı ḫam ol rūz-ı bāzār-ı (13) temennā-yı maḥalde dest-i dellāl-i ḳīl ü ḳāl ile müzāyede olunup luʿāb-ı kirm-i (14) ibrişīm diyü şatdıḳları tār-ı bī-ser ü bun tenne-i pūsīde büzāḳ-ı ʿankebūtī oldıġı (15) ẓāhir olmaġıla cümlenüñ riştesi bāzāra çıḳup [E_2 4b] ***ʿArabiyye***

(16) *"Ġazeltü leküm ġazelen raḳīḳan ve lem ecidü*

Nessācen li-ġazelī fe-kessertü miġzelī"[3]

neşr terānesiyle (17) herkes ḥaddī-yi senc-i cemmāze-i *"Eydī Sebā"* olmaġa şedd-i [M7a] ḫırām-ı ʿazm itdi yaʿnī (18) merbūṭ-ı mürsele-i ġarażları olan rābıṭa-i tereddüde güşe-i mıḳrāż-ı rücḥān ile (19) fayṣal viremediklerinden cemʿiyyetleri efkār-ı perīşānları gibi müteferriḳ olmaġa yüz [T5b] (1) ṭutdı nāgāh medār-ı kārgāh-ı telbīs dinmege şāliḥ iblīs gibi bir şaḫṣ-ı (2) ḫasīs meyānede [Y 6a] mütemeşşil olup maṭmūre-i derūn-ı mekīdet-i meşḥūnında (3) merhūn u meknūn olan nuḳra-i maġşūş fikr-i kāsidi ol sāʾilān-ı (4) küçe-i mefāside gencīne-i bād-āver-i pervīzī gibi bezl ü īsār itmekle kesb-i mertebe-i (5) Caʿferī itmek içün ḥall-i muʿāḳad-ı himyānçe-i dehān idüp eyitdi (6) Yā maʿşere'l-ḳavm benim

---

5 fā-fehm YM- / beyt Y-; 6 neşr E_2HMTY-; 7 ḫūrşīd E_1E_2MY; 9 itdiler ise E_2HTY : itdilerse E_1M; 11 tā ki E_2- / [mışra]ʿ Y-; 14 deyü E_1E_2MY- / oldıġı E_1E_2HTY : olduġı M; 15 cümlenüñ E_1HMTY : cümlesinün E_2 / 15 ʿArabiyye E_1T : beyt E_2H, şiʿr M, Y-; 18 racḥān ile HMTY : racḥānıla E_1E_2; 19 viremediklerinden E_1E_2HMT : viremedikleri içün Y; 6 benim E_2-

---

[1] *Şehir mescidinin kubbesi hepsinden daha faziletli olur. Eğer biri başkasının sarığını sararsa onu fazilet biliyor.*

[2] *Herkesin bir şeye arzusu vardır.*

[3] *İnce ip eğirdim dokumacıyı bulamadım, bunun üzerine kirmenimi kırdım..*

mihekk-i kār-āzmūde-i ictihād-ı işābet-ḳarīnimde nām-zed-i sikke-i (7) tercīḥ olan ibrīz-i rāy-ı zerrīn-i kāmilü'l-ʿayār budur ki ibtidā ṣūret-i ẓāhirde (8) zeyl-i ṭāhir-i şerīʿate teşebbüş ile ehlü'l-kitāb olup levş-i şehevāt-ı nefsāniyyeden (9) ḳamīş-i müddeʿā āb-ı ṣāf-ı teberrī-i ṣūrī ile şüst ü şū ḳılınmaḳ aḳdem-i esbāb-ı (10) muḳaddemātdandur baʿdehu bu emr-i ḫaṭīr vefḳ-ı ḫāṭır-ḫaʸh üzere ṣūret-i [H 5a] ḫitām (11) buluncaya dek rābıṭa-i [M 7b] saʿy u güşiş-i keşākeş-i bāzū-yı redd ü ḳabūl ile işkeste vü miḳrāż-ı taʿrīż-i bed-gīş ü kezlik tehdīd-i bī-gāne vü ḫʸīş ile güsiste (12) olmamaḳ içün ḫabl-i metīn-i ittifāḳa ʿan-ṣāmīmi'l-ḳalb tāb-dāde-i ḫalf ü şarṭ [E$_1$ 5b] (13) olmañuz ile teşdīd-i menāṭıḳ-ı vifāḳ daḫı elzem-i levāzımātdandur tā her şaḫṣuñ (14) maʿlūmı olmaḳ gerek ki sālik bu oldığı sınyede yā nā'il-i emniyye veyā vāṣıl-ı (15) meniyye olmadıḳça kemiyyet-i miknet-i ḳahḳariyyü's-seyre ruḫṣat-ı cevelān virilmez yaʿnī (16) serden geçüp bu yolda cān virilmeyince cānāna irilmez ***beyt***

"Dādīm nişān zi-genc-i maḳṣūḍ tu-rā

(17) *Ger mā neresīdīm tu şāyed be-resī*"[1]

neşr diyü iltizām-ı mā-lā-yelzem (18) ṭarīḳasıyla taḳdīm-i esbāb-ı merām-ı nā-fercāmlarına şedd-i niṭāḳ-ı ihtimām (19) birle [Y 6b] ebu'l-meşāliḥ-i cumhūr olmaġa mütekāfil olup maṭlaʿ-ı heẕeyānı maḳṭaʿ-ı ḫitāma [T 6a] (1) yitürdükde ***beyt***

"Bāṭıl zi-ḳurb-ı bāṭıl ṣā'ib şügüfte gerded

Der-güş-ı (2) ḫʸāb-nāgān-ı efsāne-rā ʿarūsīst"[2]

neşr muḳteżāsınca kenāre-i şemīle-i dehānında (3) ālūde-i kef olan peşīze-keşf-i güftārı ol ḫar-gele-i ḫoş-ʿulfūñ (4) pīrāye-i bināgūş-ı istiḥsānları olmaġıla cümle bir aġızdan ***beyt***

---

9 müddeʿā E$_1$E$_2$MTY : müddeʿāyı H ; 10 ḫitām E$_1$E$_2$HMT : niẓām Y; 11 degin E$_1$E$_2$MY : dek HT / işkeste E$_1$E$_2$MTY : şikeste H / vü miḳrāż-ı taʿrīż-i bed-gīş kezlik ü tehdīd-i bī-gāne vü ḫʸīş ile güsiste E$_2$T- / ile E$_1$MTY birle H / güsiste E$_1$-; 12 ḫabl-i metīn HMTY : ḫablü'l-metīn E$_1$E$_2$; 13 elzem-i E$_1$E$_2$HTY : elzem ü; 14 bu E$_1$E$_2$HTY- / oldığı E$_1$E$_2$HTY : oldığımız M / veyā HMTY : yā E$_1$E$_2$; 15 olmadıḳça TY : olunmadıḳça E$_1$E$_2$HM 16 yaʿnī serden geçüp bu yolda cān virilmeyince cānāna irilmez M- / virilmeyince E$_1$E$_2$HY : virmeyince T/ cānāna irilmez E$_2$- / dāmen-i cānānaʿazīz'ü-lmetāl irilmez E$_2$+ / beyt TY-; 17 neşr E$_2$HMTY- ;18 ṭarīḳasıyla E$_1$E$_2$HMY : ṭarīḳası ile T / esbāb-ı E$_2$-; 1 beyt TY- / neşr E$_2$HMTY-; 4 beyt TY- / cümle E$_1$E$_2$MTY-

---

[1] *Maksut hazinesinden sana bir nişan verdim. Eğer biz yetişemesek de sen yetişirsin.*

[2] *Batıl, batılın yaklaşmasından dolayı doğru söyleyecek oldu. Uyuyanların kulağında beyhude sözlere düğün vardır.*

"Söz senündür süḫan (5) bu güne gerek

Bize ammā ki bir numüne gerek "

[M 8a] [E_2 5a] ***neşr*** *"Eṣabte fī hāẕa'r-rāyi yā eba'l-meṣāliḥ"* [1] (6) gül-bānkiyle ṭās-ı şeş-cihāta müstevlī olan ṭanīn-i velvele niçe müddet (7) sāmi'a-i kā'ināt manşıb-ı idrāk-i ṣadādan ma'zūl itdi pes der-ḥāl (8) ol sütūr-menişān-ı merāti'-i esāṭīr bu rāy-ı saḫīf üzerine mütesāviyyetü'l-aḳdām-ı (9) ḳıyām ve tehiyye-i esbāb-ı kār-zār-ı Ḫudāvendgāra teşmīr-i sā'id-i ihtimām (10) idüp meşnevī

" Livā-yı şeḳāvet ber-efrāḫtend

Pey sīne-sāz-ı sipeh sāḫtend

(11) *Giriftend pīrān zi-behr-i sitīz*

'Aṣāyī zi-şaḳḳ-i 'uṣātend ü tīz

(12) *Zi-keypā vü kelle pezend kende ger*

Be-gird āmede leşker-i kīne-ver

Heme ceng-cū vü heme rezm-ḫ'āh

(13) *Heme pāy bī-kefeş ü ser bī-külāh"* [2]

neşr her şınıf bir pūsīde-livā-yı (14) merḳadi direfş-i Gāveyānī gibi efrāşte [E_1 6a] ve bir pūşīde-i żarīḥ-i meşhedi (15) daḫı serā-perde-i ṣāḥib-ḳırānī-veş berdāşte ḳılup vu"āẓ-ı kürsī-perest-i (16) cihān-pehlivān-ı ṣandalī-nişest ve ḫuṭabā-yı zü'l-iḫtişām ümerā vü (17) aṣḥābü's-süyūf ve'l-a'lām mertebelerin iḫrāẓ idüp [H 5b] e'imme-i cemā'at (18) der-ḳafā ṭalī'a-i sipāh-ı Behrām-ı intiḳām maḳāmına ḳıyām itdi ve mü'ezzinān-ı (19) dil-güşā-nefes tehyīc-i şecā'at-i leşker içün ḫurūb- [M 8b] senc olmaġa ifrāz [T 6b] (1) u pās-bān-ı maḫalle olan ḫāne-ber-endāz-'ayyārān-ı gerden-keşān-ı felāḫan-endāz (2) rütbesiyle ser-efrāz ḳılınup ferreşān-ı cevāmi' ü kennāsān-ı ṣavāmi' (3) ḫaṭṭ u riḥāl-i zevāmil ü şiḳāl ḫidmeti içün imtiyāz olındı ve ezlām-ı ġufl-i (4) irtisām-ı cehāletden ḫāvī-i ḳıdḥ-ı mu'allā olan çep-endāzlar muḥafaẓa-i meymeneye (5) nām-zed ve sihām-ı

---

5 neşr E_2HMTY-; 8 üzere E_1E_2HMY : üzerine T ; 9 meşnevī E_1E_2M : ḳıṭ'a H, TY-; 17 mertebelerin T : mertebesin E_1E_2HMY; 3 rihāl E_2HMY : ter-i ḥāl E_1T / hidmeti içün E_1E_2HMY : hidmetiçün T / hidmeti E_1E_2MTY : hizmeti H / şiḳāl E_1E_2MTY : işḳāl H / olındı E_1E_2HMY : ḳılındı T; 4 muḥafaẓa E_2MY : muḥafaẓat E_1HT

---

[1] *Ey maslahatların babası! Bu reyde isaebet ettin.*

[2] *İsyan bayrağını dalgalandırdılar, göğüs için o bayraktan siper aldılar. Pîrlar muhabbetten istifâde ettiler, onların asâları asilerin saldırısından tezdir.Marangoz kelle ve paça pişirdi, kin ordusunu bir araya getirdi. Hepsi savaşçı ve altın istiyor. Hepsinin ayağı yalın ve başı çıplak.*

meysir-i ḫasāsetden ḫā'iz-i ḳısṭ-ı evfā olan ḳumar-bāzlar (6) şülme-i meysereye sedd ḳılınmaḳ münāsib görüldi ve zāviye-güzīnān-ı ḫānḳāḥ-ı irşād (7) olan aṣḥāb-ı tāc u sikkeden ṣāḥibü'ṭ-ṭabl ve'l-ʿalem olanlara merede-i mürde-dilānī ile (8) ḳalbgāhda cāygāh-ı taʿyīn olunup ***beyt***

"Felek be-ceng-i fekendest tācdārān-rā (9)

Ḫorūs-bāzī īn pīr-rā temāşā kün"[1]

manṭūḳası (10) rūḥ buldı *"İnne hāẕā le-şey'ün yürādü"*[2] ***ʿArabiyye***

"Beleynā bi-ḳavmin kelbehā'imü lem yaʿvā

Erāzilü (11) *ḳavmin fī ṣıfāti ekābir*

Ve lev şā'e rabbī ḫaṣṣathüm bi-şelāṣetin

Ḳurūnun ve eẕnābün (12) *ve şıḳḳun ḫavāfir"*[3]

Bu maḳāle-i nefise ol ḫayāl-bāzān-ı ḫayme-i tezvīr ü telbīsüñ "Vechen (13) ***mine'l-vücūh" ser-zede-i ḫāṭır-ı İblīs olmamış olup ibdāʿ itdükleri baʿż-ı*** (14) ***ṣuver-i uʿcūbeyi beyān ider beyt***

"Ṣāḥib-süḫan-perdāz fesāne-berdāz

Ẕīn ḳıṣṣa çunīn ḫaber (15) *dehed-bāz"*[4]

[M9a] ***neşr*** ol mehere-i *"Neffāṣātin fi'l-ʿuḳad"*[5] uñ [$E_1$6b] behcet-efrūz-ı ġurfe-i taḥḳīḳ olan (16) şāhid-i merdüm-firīb-i muḫtereʿāt-ı ʿacībelerinden birisi bu idi ki hengām-ı (17) şehr-āyīn ü ḳāḥitde cemāl-ārā olduḳları heykel-i ḫuzeʿayl-mekīdeti mürāyā-yı ʿuyūn-ı (18) sāde-dilān ẓavāhir-perestāne ḥılā vü hulel-i ʿiffet ü diyānet ile ṣūret-i (19) emānetde irā'et içün her gün ʿale't-tevālī içlerinden bir niçe muḳaddim-i muḳaddemāt-ı [T7a] (1) füsūna biri muḳaddem digeri tālī olup her bir küştenī-i münāfeşi olan be-ḫabl-i (2) siyāset-āviḫtenīnüñ farḳına lāzım-ı ġayr-ı mufārıḳ-ı nikāyet gibi ḳafāsından ayrılmayup (3) ikişer ikişer menāhir-i maḥallāt-ı şehri gezerler idi ḫāk-bīzī-i ġırbāl-i

---

7 dilānī ile E_1E_2TY : dilānile HM; 8 beyt Y-; 10 ʿArabiyye T : beyt-i ʿArabī E_1, naẓm E_2, ḳıṭʿa H, şiʿr M, Y-; 12 nefis E_1HMY : nefise E_2T / tezvīr ü E_1E_2HMY : tezvīr-i T; 13 olup Y-; 14 ʿacubeyi E_2HMTY : ʿacūbe E_1 / beyt HMTY-; 15 neşr E_2HMTY-; 16 ʿacībelerinden E_1HTY : ʿacīb ü ġariblerinden E_2M / biri E_1E_2HMY : birisi T / bu idi ki E_1E_2HTY : bu oldı ki M; 19 muḳaddemāt E_1- ; 1 muḳadem Y-; 2 nikāyet Y : nekā'ib E_1E_2HMT; 3 menāhir-i HMTY : menāhir ü E_1E_2 / gezerler idi E_1E_2HMY : gezerlerdi T

---

[1] *Felek hükümdarları savaşa attı. Horoz oyunu oynatan bu pîri seyret..*

[2] *"Sizden istenen şüphesiz budur." Sād / 6*

[3] *Kavmin rezilleri büyükler sıfatında Rabbim isteseydi onları üçe ayırırdı: boynuzlar ve kuyruklar bir kısmı da toynaklar.*

[4] *Süslü söz sahibi olan efsaneci, bu kıssadan bu şekilde haber verdi.*

[5] *"Düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden." Felak,4*

mekr ü iḫtiyāl ile pîş-rev (4) olan ebu'l-ḫîle himyān u cüz-dān u sikkîn ve yāḫud sübḥa vü maḳreme vü (5) engüşterîn miṣillü fıḳdāna ṣāliḥ niçe eşyāyı semt semt reh-güẕere müteġāfilāne (6) ilḳā vü ṭarf-ı laḥāẓa-i cüfūn ile refîḳi olan ibni Ġayye'ye îmā idüp geçirdi (7) der-ḥāl ol daḫı yolda bulmaḳ ṭarîḳi ile ḳaldırup yā ṣāḥibü'l-mefḳūd gel ki (8) şāhid-i tābende-ʿiẕār-ı devletüñ mücellā-yı ẓuhūrda rū-nümūd oldı diyü (9) nibāḥ-ı [M 9b] gülū-feşār ile niyāḥ iderek bir zemān gezdirüp meydānda ḥāżır olan (10) erāẕil ü enẕāle işāde vü ifādeden ṣoñra getürüp bālā-yı livā-yı şeḳāvet-(11) iltivāya āviḫte iderdi tā ki ol eṣnāda eger baʿż-ı mühimm-i żarūrî ile eger bîrūn-ı (12) ḫayṭa-i sūr-ı şūr bulunmış ehl-i şürūr var ise anuñ daḫı manẓūr u maʿlūmı (13) olmaḳ içün firāz-ı rāyet-i mefsedet-ṭırāzda iki üç gün yā daḫı ziyāde (14) ṭururdı baʿdehū her bir daġal-bāz ʿalā-ḥiddet gelüp vech-i muḥarrer üzere eṭrāf-ı (15) muʿterekde ilḳā vü terk itdigi her ne ise [Y8a] ḫaḳîḳatde mefḳūdı olmaḳ iddiʿāsıyla (16) ʿalā-rü'ūsü'l-eşhād [$E_1$7a] nişāne-i laḳîṭa-i maʿhūdeyi bir bir taʿdād iderek irāde-i (17) ester-dād ile izhār-ı şeyṭanet ḳıldıḳda emîr-i aṣḥāb-ı mekāyid olan duʿmîş-i mefāsid (18) ʿuyūn-ı nāsa nāṣıye-i ḫāl-i aʿvānin ü seme-i ḫulel-i ḥıyelden pāk göstermek (19) içün [$E_2$6a] şeyʾ-i mülḳā ṣāḥibine defʿ ü teslîm olunmazdan evvel meyāne-i cumhūrda kirpās-ı [T7b] (1) iktirāṣa cālis olup ʿale'l-melāʾi'n-nās tefaḳḳud-mefḳūd iden (2) ʿayyār-ı maʿhūdı naṭʿ-ı taʿẕîl ü tevbîḫa cāṣim ve seyf-i müdeccil-i taʿrîż ü teʾdîbi (3) fesān-ı füsūn ile ṣārim ü ḳāṣım idüp mütenāṣıḥāne bu yüzden tevcîh-i veche-i (4) ʿitāb iderdi ki *"Yā eyyühe'l-mü'min erşedekellāhü'l-ʿazîzü'l-müheymin"*[1] niçün hezār-kedd-i (5) yemîn ü ʿırḳ-ı cebîn ile ḫāʾiz-i rehîn-i temellük ü taṣarrufuñ olan ʿarūż (6) u ʿuyūnuñ ṣandūḳa-i muḥāfaẓatına ḳufl-i taḳayyüd urmaġıla ḫarāseti bābında (7) ihtimām-ı tām göstermeyüp düşürdüñ maʿāẕallāh eger bir maṭmūre-i ḳaʿr-nāke (8) inhimākile mütevārî-i ḫas ü ḫāṣāk olup bulunmamış olaydı ẓāhiren bu cerîde-i (9) cemʿiyyete şîrāze-bend-i teʾlîf olan berere-i kirāmı nişāne-i

---

4 ve yāḫūd E_1E_2HMY : yāḫūd T ; 5 miṣillü E_1E_2HMY : miṣilli T / reh-güzere E_1HMY : reh-güzerde E_2T; 6 Ġayye'ye E_1E_2MTY : Ganne'ye H; 7 ḳaldırup E_1E_2TH : aḫẕ idüp HY ; 9 nibāḥ-ı gulū-feşār ile E_1-; 10 erāẕil E_1HTY : erẕāl E_2M / işāde E_2HMTY : işāʿa E_1; 11 bîrūn E_2HMTY : birūn E_1; 12 var ise E_2HTY : varısa E_1M / manẓūr u maʿlumı E_1HMTY : maʿlūm u manẓūrı E_2; 13 olmaḳ içün E_1E_2HMT : olmaġiçün Y; 15 muʿterekde E_2HTY : maʿrekede E_1M / itdigi E_1E_2HMY : itdügi T; 17 olan T-; 19 evvel E_1E_2HT : muḳaddem MY; 3 füsūn ile E_1E_2HM : füsūnıla TY; ḫāʾiz E_1E_2HMY : ḫāyiz T; 6 taḳayyüd E_1Y-; 7 māʿāẕallāh E_2HMT : maʿāẕallāhu teʿālā E_1Y; 8 inhimāk ile E_1E_2HMY : inhimākile T / olaydı E_2HMY : ola idi T, oldı E_1

---

[1] *Ey mü'min seni Müheymin olan Allah irşad etti.*

neşşābe-i ṭa'n u la'n (10) idüp sen eger bu cem'iyyet olmasaydı benim şey'im żāyi' olmazdı diyü vezr-i 'aẓīme (11) ve biz ise mefḳūdını iktitām töhmeti ile beyne'l-enām şe'n-i elīme giriftār olmamız (12) muḳarrer idi imdi [H6a] bu def'a ma'fūvsun ammā bundan ṣoñra ḫızāne-i ḫāne-i 'aṭıyye-i behiyye-i (13) İlāhiyye'den reşāş u keşīb-i nüşūb-ı daḫme-i ḫaẕẕ u naṣībüñ olan telīd (14) ü ṭarīf her ne ise bir ḫoşça ḥıfẓ eyle yabana bıraḳma bunı sen bir daḫı itme (15) diyü niçe iddi'ā-ı ebleh-firīb ile iẓhār-ı siḥr-āferīnlik iderek nām-ı Müseyleme-i Keẕẕāb'ı [M 10b] (16) ṣaḥīfe-i rūzgārdan maḥv itdi keẕālik yerā'a-i berā'a-i ṣıḥḥat ile nigāşte-i (17) ṣaḥīfe-i sāmi'a yaḳīnim olan a'cūbe-i nā-şinīdeden birisi de bu idi ki rāyet-efrāz-ı (18) irtiḥāl olduḳları günde 'arānīn-i ḳavmden bir le'īm *"Saḫḫamallāhu vechehū"*[1] bir esb-i (19) muṭallā geçimi vetīre-i ma'hūde üzere bir evbāş-ı zenīme ḫafiyyeten teslīm idüp [T 8a] (1) iki gün rāḥileden bīrūn u ba'īd mekle'ede irti'ā ile ġaybūbeti ta'līm ü (2) te'kīd itdi ve temām dāḫil-i ṭavīle-i baġy u fesād olan ḫar-meşrebān-ı şenā'at-(3) i'tiyādı evvel feres-i reh-vār-ı şārid ü nā-bedīdār olmaḳ üzere ferīfte itdikden (4) ṣoñra üçünci gün maḍreb-i ḫıyām-ı menkūsları olan menzil-i bu'sda (5) ṭınāb-ı ḫargāh-ı meş'abid-destgāhında ki rābıṭa-i mekā'id ü meşā'iddür bilā-vesīle (6) bir veşīle ile merbūṭ göstermegin mülḥide tevbe isnādı gibi ordularına (7) iftirā-yı emānet ile tevsen-i çābük-rev-i mübāheti 'arṣa-i mübālaġada reh-vār u (8) rekūż ile leng itmişler idi bu daḫı istirāḳ-ı sem' ile te'āṭī-i desāyis-i (9) aḥvāl iden cāsūs-ı serā-perde-i serā'ir-taḳrīri ile ke'n-naḳṣi fi'l-ḥicri ṣebt-i (10) ṣaḥīfe-i taḥḳīḳ ḳılınmış bir emr-i 'acīb-i cādū-firībdür [M 11a] ki ruḳā vü 'uḳaddan (11) bir efsūn-ger bir miḳdār āb-ı münteni ba'żı a'şāb-ı kerīhetü'ş-şemm 'uşāresiyle (12) ḫalṭ idüp lebrīz-i ḳāẕūre-i belbele olan bülbüle-i fu'ādī gibi ṣanavberiyyü'ş-şekl (13) bir ḳārūreye imlā itdikten ṣoñra aġzına mūm-ı sürḫile ḳalb ü sem' ü başarı gibi (14) üç yerden [Y9a] ḫatem-zen olup üstüni elvān-ı ibrīşim-i perīde-reng ile (15) bāfte bir ġışāve-i köhne-

---

9 kirāmı E_1E_2MTY : keremi H; 10 olmasaydı E_1E_2HMY : olmasa T / olmazdı E_1E_2MTY : olmaz idi H; 11 beyne'l-enām E_1E_2MTY : beyne'n-nās H / mefḳūdıñı E_1E_2HMT :mefḳūdı Y; 12 ma'vūfsün E_1HMTY : ma'vūfsüñ E_2 / behiyye-i E_1E_2-; 13 keşīb E_1HMTY : keyf E_2; 14 eyle E_1E_2HMY : idüp T; 15 ebleh-firīb E_1E_2HMY : dil-firīb T; 16 maḥv itdi E_1HMTY : maḥv ü ḫakk itdi ; 18 te'ālā MT-; 19 muṭallā MTY : muḥallā E_1H, mücellā E_2; 4 maḍreb E_2HMTY : maḍrūb E_1 ; 5 dest-gāhında E_1E_2HMY : dest-gāhda T / mekā'id ü meşā'id E_1Y : mekāyid ü meşāyid E_2HMT / mekā'id ü meşā'id : E_1HTY : meşā'id ü mekā'id E_2M ; 8 rekūż ile E_1E_2HY : rekūżıla MT/ desāyis E_2HMY vesāvis E_1T/ itmişler idi E_1E_2HTY : itmişidi M; 9 serā'ir E_1E_2HMY : serāyir T / taḳrīri ile E_1E_2HMT : taḳrīriyle Y; 10 'acīb E_1H; 13 sürḫile E_1E_2HMY : sürḫ ile T

---

[1] *Allah onun yüzünü karartsın.*

nümā ile muġaṭṭā ḳıldı ve meyāne-i ribāṭāt-ı ḫar-menişān-ı şedīdü'ş-şekīmede (16) vāḳıʿ cāmiʿ-i şerīfüñ ferrāşını niçe vaʿd ü vaʿīd ile ıṭmāʿ u (17) ıdlāl idüp [E$_1$8a] ārāyiş-i ṭāḳçe-i miḥrāb-ı naẓīfi olan sāʾir āvīzeler (18) arasında āviḫte itdi ve bu dess-i desīsüñ ʿadem-i kitmānı ile gerden-i ḫāli būsegāh-ı (19) tīġ-i burhān *"Veḳad ḫābe men dessāhā"* [1] olmaḳdan maṣūnu's-sāḫa olmasını [T8b] (1) mü'eyyed-i ġılāẓ-ı īmānıla teşyīd-i bünyān-ı iṭmīnān idüp her yüzden dervāze-i (2) vüṣūḳı berkitdi baʿdeh cemʿiyyetgāhda vāḳıʿ şecere-i ḳavaḳ ki her şāḫında bir nesnās-ı (3) medd-i ṣadā ile şedd-i ṣūret-i müddeʿā itmeden nümūne-nümāy-ı dıraḫt u ḳavaḳ olmuşıdı (4) bālāsına [M 11b] ṣuʿūd u taṣfīḳ-i yed ile zāġāna āġāz-ı naʿīḳ idüp eyitdi *"Yā ʿibādallāh (5) raḥimeküm ullāh er-rūyā'ṣ-ṣāliḥatü'ṣ-ṣādiḳatü cüz'ün min sitteti ve erbaʿīne cüzʿen (6) mine'n-nübüvveti"* [2] ḥadīṣ-i ṣıḥḥat-nişābı bī-raybün ve meyn *"Vemā yentiḳu ani'l-hevā"* [3] (7) lücce-i raḥmet-i mevcesinde sīr-āb-ı zülāl *"İn hüve illā vaḥyun yūḥā"* [4] olan mervārīd-i (8) kelām-ı cenāb-ı ḫatemiyyet maḳāmındandur ʿaleyhi ekmelü's-ṣalātü ve's-selām zinhār libās-ı (9) şiʿār-ı taḳvā-diṣārım denes-i taṣannuʿ u riyā ile ālūde ḳıyās itmeñüz taḥḳīḳ (10) sözümdür ki eyyām-ı ʿunfuvān-ı ṭufūliyyetden hengām-ı ḫazān-ı kühūlete irince her gice (11) baʿd-ı ṣalātü'l-ʿışāʾ ḳırḳ rekʿat nāfile namāzı edādan ṣoñra ʿuhde-i iltizām-ı (12) sülūkuma rātibe-i müteḥattime olan cerīde-i evrād u eẕkārı bir ḫatm-i kelām-ı mecīd ile (13) miskiyyü'l-ḫitām ḳılmaḳ ḫāṣṣa-i mücāhede-i bāyezīdiyyeme maḳṣūr bir ḫārika-i (14) ʿadīmü'l-vüḳūʿdur bu şeb daḫı muʿtād-ı meʾlūfum üzere edā-yı ferāʾiż ü sünen ü (15) nevāfil birle ḳavāfil-i duʿā-yı serīʿa'l-ʿicābeti [E$_2$7a] sāḫa-i ʿarş-ı Raḥmān'a sevḳ (16) idüp istiġrāḳ-ı secedāt-ı mütevāliye ile ʿālem-i vecdde bī-vücūd u bī-taʿayyün (17) seyr-i billāh [M 12a] iderken cilbāb-ı ḫāʾb-ı [E$_1$8b] manẓara-i ḳāşāne-i nāsūtī olan çeşm-i (18) ẓāhir-bīnime ġışāve-keş-i ḥicāb-ı şürī olup nāgāh nāẓır-ı nüzhetgāh-ı

---

18 arasında E$_1$HTY : arasına E$_2$M / kitmānı ile E$_1$E$_2$HTY : kitmānıyla M; 19 veḳad T : feḳad E$_1$E$_2$HMY; 1 īmānıla TY : īmān ile E$_1$M, ile H- / ġılāẓ-ı īmān : E$_1$HMTY : īmān-ı ġılāż / iṭmīnān E$_2$HMY : iṭmiʾnān E$_1$T; 3 olmışıdı HMTY : olmuş idi E$_1$E$_2$; 4 āġāz E$_1$- ; 5 şāliḥatü's-sādiḳatü E$_1$HTY : şādiḳatü'-sāliḥatü E$_2$M ; 8 ekmelü E$_2$M- ; 10 irince E$_1$HMTY : varınca E$_2$; 11 edādan E$_1$E$_2$HMY : edāsından T ; 13 ḳılmaḳ E$_1$HMTY : itmek E$_2$- / bāyezīdiyyeme E$_2$MTY : bāyezīdiyyeye E$_1$H ;14 ferāʾiż TY : ferāyiż E$_1$E$_2$HM / sünen E$_2$- ; 15 duʿā-yı E$_1$E$_2$HMY : daʿvāt-ı ; 16 taʿayyün E$_2$HMTY : yaḳīn E$_1$; 17 iderken E$_1$E$_2$HMY : ider iken T / cilbāb E$_2$HMTY : cilbāt E$_1$

---

[1] *"Onu kötülüklere gömen de ziyan etmiştir." Şems/10*

[2] *"Ey Allah'ın kulları ! Allah size merhamet etmiştir. Sadık ruyalar nübüvvetin kırk altı cüz'ünden bir cüzdür." Hadis-i Şerif*

[3] *"O,arzusuna göre de konuşmaz." Necm/3*

[4] *"O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir." Necm/4*

gülistān-ı (19) lā-hūtī olan revzene-i ḫalvet-ḫāne-i cenān nesīm-i menām ile mekşūf ve [T 9a] (1) insānü'l-ʿayn-ı başīret ki noḳṭa-i sevād-ı muḍġa-i şanevberīden ʿibāretdür ḫaṭīra-i (2) cinândan übhet-i temaşā-yı ḥüsn ü behā-yı benefşe-müyān *"Lem yeṭmişhünne insün ḳablehüm* (3) *ve lā-cānnün"* [1] ile meşġūf olmuşıdı gördüm ki meḥāsin-i beyżā żiyāsı (4) güşe-i ridā-yı ḫaḍrāsıyla müsāvī ve tebāşīr-i şubḥ-ı şādıḳ olan (5) zükā-i zekāsı şaʿşaʿa-i neyyir-i aʿẓamı menāfī yeşiller giymiş bir pīr-i rūḥānī (6) [H 7a] destinde nūrdan bir ḫarbe-güne ʿaṣā-yı dıraḫşānı *"subbūḥun ḳuddūsün rabbünā ve* (7) *rabbü'l-melā'iketü ve'r-rūḥu"*[2] tesbīḥi ile leb-cünbān ḳarşumda mütemeşşil ü nümāyān oldı ve (8) baña *"Ḳum ve ʿaccil bi-teʾyīdillāhi'l-ḳavīyyü'l-metīn"* [3] bu tīh-i teşvīşde bunca gündür (9) mütevāhī olan mü'minīne hādī-i sebīl ol ki yolları bir rāḳīnüñ ʿuḳadıyla (10) bağludur ve ol ruḳya bir şīşe içre taʿbiye ve işte bu cāmiʿ-i şerīfüñ (11) miḥrābı muḥāẕīsinde āvīḫtedür diyü benānıyla işāret itdigi ṭarafa ṣarf-ı [Y 10a] liḥāẓa-i [M 12b] (12) cüfūn itdim ʿayniyle cāmiʿ-i şerīfi ve miḥrābında muʿallak ol şīşe-i (13) keşīfi āşikāre görüp bī-dār oldum yā maʿşere'l-müslimīn naḫlistān-ı ʿālem-i (14) maʿnādan çīde-i dest-i şühūdum olan bākūre-i ḫārikayı vażʿ-ı ṭabaḳçe (15) iʿlān idüp bu meclis-i ḫāfile-teblīġden ġarażım ḫāṣā ṣümmü ḫāṣā daʿvā-yı (16) velāyet ü izhār-ı kerāmet ola [mışra]ʿ

"Bih kīş ehl-i vefā müddeʿī nemīgünced"[4]

neşr (17) ancaḳ ser-rişte-i temşiyet-i merāmuñuza ʿuḳde-i taʿvīk olan ʿuḳad u sihri (18) şenāyā-yı hidāyet ile ḥall itmege rüyā ile meʾmūrum perverde-i ḫacle-serā-yı ilhām (19) olan [E_1 9a] muḫaddere-i nāzik-endām-ı menāmuñ ruḫsāre-i dil-ārāmından refʿ-i ḳınāʿ ile

---

18 nüzhet-gāh E_1E_2HMT: nüzhet-geh Y ; 19 menām ile E_1E_2MY : menāmıla HT; insānü'l-ʿayn E_1E_2HMY : insān-ı ʿayn T; 2 übhet E_1E_2HTY- / cinānda E_1MY : cinândan E_2MY; 3 olmışıdı E_1E_2HMT : olmuş idi Y; 4 ḫaḍrāsıyla E_1HMTY : ḫaḍrāsı ile E_2; 6 dıraḫşān MTY : dıraḫşānı E_1E_2H; 7 mütemeşşil E_1TH : māʿil E_2MY/ tesbīhiyle E_1E_2HTY : tesbīḥi ile M; 9 ʿuḳadı ile E_1E_2HY : ʿuḳadıyla MT/ bir E_2-; 11 benānıyla HMTY : benān ile E_2, benānıla E_1; 12 itdim E_1E_2HMY : itdigimde T/ miḥrābında E_1E_2HMT : miḥrābı mehāẕīsinde Y; 14 maʿnādan E_2MTY : mānāda E_1H / vażʿ-ı ṭabaḳçe E_2-; 15 telīġden E_2HMTY : teblīginden E_1; 16 [mışra]ʿ E_2HMT : mışraʿ E_1, Y-/ neşr E_2HMTY- ; 19 ḳınāʿ ile E_2HMTY : ḳınāʿla E_1

---

[1] *"Bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur." Rahman/56*
[2] *Meleklerin ve Cebrail'in rabbi Kuddüs ve Subbuh'dur*
[3] *Kuvvetli ve metin olan Allah'ın desteğiyle kalk ve acele et.*
[4] *Vefa ehlinin kalbine iddiacılık sığmaz.*

[T 9b] (1) inḳışā‘ında nā-şabūr oldıġumuñ vechi vardur [mışra]‘

“Mecbūrum erenler nefesi ṭutulmalıdur”

(2) eyyühe’l-iḫvān kelām-ı naṣīḥat-nişābımı güş-ı cān ile iẕ‘ān idiñiz ki tevaḳḳuf vaḳti ve (3) maḥalli degildür ***beyt***

“Buña ihmālde çoḳ ḫaṭar vardur

‘Aḳluñuz irmedügi yer vardur

(4) ***neṯr*** bu bābda tekṣīr-i ibrāmıla tekrīr-i kelāmım zinhār hezār zinhār ***beyt***

“Guften bisyār ne ez-naġzīst

(5) *Velvele-i ṭabl zi-bī-maġzīst”*[1]

neṯr manṭūḳasına ḥaml olunmasun (6) hep sözlerim iki gözlerim sizlerüñ menfa‘ati içündür [mışra]‘

“Be-her cem‘iyyet-i dilhāst (7) *perīşānī mā”*[2]

neṯr yoḫsa lā-‘aleyye ve lā-leyye diyü ḳaddāḥa-i rīv ü reyb ü riyā ile bir mertebe (8) şerāre-pāş-ı [M 13a] mekr ü firīb oldı ki ‘ālem ṭutuşup yanayazdı ḥāmme vü ‘āmme (9) mütefaḳḳatü’l-kelime ne ḳadar cevāmi‘ ü şavāmi‘ var ise tefaḥḥuṣa teşmīr-i sāḳ-ı ‘azīmet (10) itdiler bu ḥılālde cāmi‘-i ma‘hūduñ kennāsı olan tilmīẕ-i ḫannās ezber itdigi (11) sebaḳ-ı vesvāsı müvācehe-i nāsda tekrār itmek içün bālā-yı dıraḫt-ı (12) mesbūḳu’ẕ-ẕikre şā‘id olup şafīr-i būmāne ile feryāda başladı ki ümmet-i (13) Muḥammed işbu ‘azīz-i ṣāḥib-rūyā-yı ṣādıḳa ***beyt***

“Ḫıżr-ı mu‘ciz-nefes degilse eger

Hele bī-şübhe (14) *ġavṯ-ı a‘ẓamdur”*

neṯr *“Metta‘nallāhu te‘ālā ve iyyāküm bi-bereketihi enfāsehi’l-ḳudsiyye”*[3] vāḳı‘ası vāḳı‘a-i (15) muṭābıḳ u kelām-ı cevāhir-niẓāmı muḳteżā-yı vaḳt ü ḥāle muvāfıḳ dest-

---

1 inkişā‘ında E_1E_2MTY : infişā‘ında H/ oldıġumuñ E_1E_2HY : olduġumuñ MT / mecbūrum E_1HMTY : memūrum E_2 / [mışra]‘ HMTY-; 2 cān ile E_1E_2HY : cānıla MT/ ki E_1E_2HMY-/ vaḳti vü E_1E_2HTY-; 3 beyt HMTY-/ çok E_1E_2H-/ vardur E_2HMTY : vadur E_1/ irmedügi MT : irmedigi E_1E_2HY; 4 beyt Y-/ neṯr E_2HMTY-/ ibrām ile E_2MY : ibrāmıla E_1HT; 5 neṯr E_2HMTY-; 6 iki gözlerim E_1E_2HMY-/ [mışra]‘ HY-;7 yoḫsa E_1E_2HMY : yoḳsa T/ rīv ü reyb E_1HMTY : reyb ü rīv E_2/ riyā E_1HMTY-; 8 ḥamme vü ‘āmme E_1E_2HMY :‘āmme vü ḥamme T; 9 var ise E_2HMTY : varısa E_1; 13 beyt HTY-; 14 neṯr E_2HMTY- / te‘ālā T- / bereketuühu E_1E_2HM : bereketü Y, berekehu T

---

[1] *Çok konuşmak akıldan değildir, davulun sesi içinin boşluğudur.*
[2] *Bizim perişânlığınız bütün gönül halkı içindir.*
[3] *Allah sizi ve bizi kutsi nefesinin bereketiyle nimetlendirmiştir*

yārī-i (16) ġavvāṣ-ı menām ile sāḥil-endāz-ı ʿālem-i şuhūd olduġı gevher-i ḫāriḳa-i (17) vişāḥu'ṣ-ṣadr-ı kerāmet bir şeb-çerāġ-ı ʿālem-tāb-ı kemyābdur zīrā iki sene muḳaddem bir şaḫṣ-ı (18) müşekkel ü muvaḳḳar ḫaḳīr-i pür-taḳṣīre bir āvīze-i maḫrūṭiyyü'l-ceḫm-i defʿ ü teslīm ve ekṣer aḥyānda (19) şaḳḳ-ı ʿaṣā-yı muvaḥḥidīni müstelzim ü emr-i nā-mülāyim bu cāmiʿ-i şerīf cemāʿatinden ẓuhūr [T10a] (1) idegelmişdür [E$_1$9b] taʿvīzen lehu ṭāḳçe-i miḥrābına bunı āvīḫte eyle diyü taʿlīm itdi (2) ben daḫı sipārişini yirine getürmişidim bu merd-i ṣāḥib-keşfüñ [M13b] vaṣf itdigi (3) şīşe ḫālā ṭāḳ-ı miḥrābda āvīḫtedür ***beyt***

"Nī ʿaceb ger keşf şud endīşeeş

(4) *Şeyḫ çun şīrest ü dilhā bīşeest*

(5) *Būd pīşeş sırr-ı her endīşe*

Çun çerāġī der-derūn-ı şīşe"[1]

neṣr bu bābda taḳṣīrāt ile (6) nāṣiye-i ḫālime ʿārıż olan sünḫum lememik-i āstīn-i ʿafv ü ṣafḥ ile iżmiḥlālin (7) istidʿā iderim diyü taṣdīḳ-i müddeʿā idince her zih-i divān-ı bādiye-i ḫaẕelāndan (8) bir ālāy ḫāne-ḫarāb ṣavb-ı cāmiʿ-i şerīfe bir biri [Y11a] ardınca şitāb gösterdiler (9) ve der-ḥāl bulup getürüp cümle muvācehesinde ḫarḳ-ı ġıṭā birle ḳamʿ-ı ḫitām-ı (10) ḳalʿ-ı disām ḳıldıḳlarında derūn-ı şīşeden müteṣāʿid olan neccār-ı (11) müntine mücāveretiyle taġyīr-i keyfiyyet iden hevā perde-şikāf-ı ruʿāf-ı şemme'l-ʿarānīn-i kā'ināt (12) oldı vaḳtā ki muḫtal-dimāġān-ı [E$_2$8a] zükām-ı baġy vü fesād ol rāyiḥa-i kerīheyi (13) istinşāḳ itdiler bir ağızdan girih-i ʿaṭse-i taṣdīḳa güşād virüp (14) ol ḳārūreyi ḳalb-i ʿāşıḳ gibi meksūr ve'l-ḥamdülillāhi teʿālā üzerimizden (15) ṭabb u siḥr ü ʿuḳad u nüşre mündefiʿ oldı diyü birbirleriyle muṣāfaḥa iderek ızhār-ı (16) sürūr ḳıldılar [M14a] *"Leyse evvelü ḳārūreti kesüret fī'-l-İslām"*[2] ḫaḳḳā ki ḫāk-bīzī-i (17) ġırbāl-füsūn-ı fitne-engīz ile eṭrāf-ı hīṭān-ı rūzgāra taʿbiye itdükleri rīşe-i (18) nifāḳ u şiḳāḳ süryān-ı heyūlā-yı zemīn ü zemān gibi çār-bāġ-ı ṣuver-i kā'ināta (19) cārī vü sārī olup ṣanīʿa-i

---

16 menām ile HMTY : menāmıla E_1E_2 / oldıġı E_1E_2HMY : olduġı T; 19 mülāyim E_2HMTY : mülā'im E_1; 3 beyt E_1E_2MT : ḳıṭʿa H, Y-; 5 neṣr E_2HMTY-; 6 nāṣiye E_2HMTY : nāṣe E_1 / ʿavf E_1E_2HMT : ʿaḳd Y; 7 istidʿā E_1E_2MTY : isnidʿā H / ḫāẕelāndan E_2HMTY : ḫaẕelān E_1; 9 ve H- / ḫarḳ E_2HMTY : ḫarf E_1; 11 mücāveretiyle E_1E_2HMY : mücāveretile T;13 girih-i E_1E_2HMT : girih-i girih-i Y; 14 teʿālā H-; 15 birbirleriyle E_2M : birbiriyle E_1HY, birbirlerine T; 17 füsūn E_1H-; 18 şüryān E_1E_2HMY : süryān T

---

[1] *Eğer onun endişesi ortay açıksa şaşılacak bir şey değildir. Şeyh arslan, kalpler de orman gibidir Her düşüncenin sırrı onun önünde olur.*

[2] *Şişe kırmak İslam dininde yoktur.*

deffe-i [H8a] ḥırş-ı Eş'abî olan nesîc-i reng-āmîz-i [T10b] (1) muḫtere'āt-ı tār u pūd u tedārik-i umūr-ı ümem ile dîbā-yı zerrîn-tār-ı tebrîzî-miṣāl [$E_1$10a] (2) bir güne naḳş-ı beste-i tāze-tarḥ-ı ebleh-firîb oldı ki sütre-i külbe-i ḳıbṭî olmaġa (3) münāsib metā'-ı bāzār-ı sübüş iken simsār-ı bendergāh-ı mefāsidü'l-ḥayl-i Yehūd sürādıḳ-ı serādan (4) miḥrāb-ı melekūt diyü ṣatdı ve rehîne-i kitefe-i zen-i celbî ḳılınan ḥūrānî-i keşîrü'l-liddām (5) temvîhāt-ı perdāḫt-ı insicām-ı tedbîr-i kār-ḫāne-i 'ālem ile Şirvānî-i zer-dūz-ı (6) 'Acemî-kesm olup [Y11b] ṭırāz-ı leke-dārına bir yüzden mikvāt-ı ḥaḳḳāniyyet uruldı ki (7) ḍarîḥ-i zāviye-i Geyikli Baba'ya pūşîde ḳılmaġa şāliḥ-i bürde-i ṣūf-ı ġanem iken perde-i (8) ḥarîr-i beytü'l-ḥarem gibi 'ālem اعنى cemî'-i benî nev'-i ādem ziyāret itdi naẓm

"Ḥāṣā ki ḫalḳ kār berāy-ı Ḫudā künend

(9) *Ta'ẓîm-i muṣḥaf ez-pey mihr-i ṭālā künend*

[M 14b] *În câme-i ḥarîr ki maḥṣūṣ-ı Ka'be est*

(10) *Pūşend eger bedeyr bā vü iḳtidā künend*

Çun ejdehā kilîd der-genc-i gevherend

(11) *Vü zi-behr-i nîm ḥabbe cidāl bā Ḫudā künend"*[1]

Bu maḳāle-i ḫoş-āyende-edā ḳıfār-ı ızrārda hervele-nümā (12) ***olan ḫar-gele kendilere pîş-āheng-i ḳaṭār-ı baġî vü ṭaġî olmaḳ içün ṣayd itdikleri bir iki*** (13) ***ḥayvān-ı bî-'iz'ānı bulup cevāhir-i senc-i deryā-yı me'ānî olduḳların beyān ider.***

(14) ***beyt***

"Cevāhir-senc-i deryā-yı me'ānî

Muraṣṣa'-sāz-ı dîbîm-i me'ānî

Çunîn kerd ez-süḫan gevher-feşānî"[2]

---

2 ṭarḥ E_2MTY : ṭarz E_1H / sütre E_2MTY : setere E_1H; 3 bāzār E_1- / mefāsidü'l-ḥayl HMTY : mefāsidü ebu'l-ḥayl E_1E_2 / serādan E_2HMTY-; 4 ve E_1- / zen-i celbî E_2HMTY : zencebilî E_1 / rehîne E_1E_2MTY : hind H; 6 mikvāt T : mikvāh M, mikvāye E_1E_2HY; 7 Geyikli E_2HMY : Geyiklü T, kepenekli E_1 / ḳılmaġa E_1E_2HTY : olmaġa M; 8 gibi Y- / ___ cemî'-i benî nev'i E_1HMTY- / naẓm E_2T : beyt E_1M, ḳıṭ'a H, Y-; 11 ızrārda HTY : ışrārda E_1, ızrārdan E_2 / hervele E_1E_2HMT : herve Y; 12 pîş H- / bir iki E_1- / olmaḳ içün E_1E_2HMT: olmaġiçün Y; 13 bulup cevāhir-i senc-i deryā-yı me'ānî olduḳların MTY-; 14 beyt HY- / Cevāhir-i senc-i deryā-yı me'ānî E_1E_2H- / Muraṣṣa' sāz-ı dîbîm-i me'ānî MTY- / neşr E_2HMTY-

---

[1] *Ne acep ki insanlar işi hep Allah için yaparlar, Kur'an-ı Kerimi muhabbetten dolayı yüceltirler. Bu ipek elbise ki gerçekten Kâbe'ye mahsustur. Eğer kiliseye giydirseler ona uyarlar. Ejderha gibi anahtar inci hazinesindedir. Yarım buğday için Allah'la mücadele eder.*

[2] *Mânâ çöllerini süsleyen, mânâ denizlerinin hazinelerini toplayan, öylece sözden inci saçtı.*

neşr naḳl-i bendergāh-ı tafṣīl ḳılınan iḥmāl-i (15) ḳāṣımetü'ẕ-ẓuhr-ı meşā'ib ü ālāma serbāz olan metā'ib-i cāngāhdandur ki ḥalebe-i (16) şeḳāvetde muṭlaḳu'-l-ḳavāyim olan behīme ki hemīşe ezimme-i şīme-i ẕemīmeleri merbūṭ-ı şekīme-i (17) şiḳāḳdur bu şūriş-i ḳıyāmet-i nifāḳda [$E_2$8b] anlar daḫı başımız ecille-i niḫleye (18) bağludur nehīmesiyle *"İclen ceseden lehu ḫuvārun"*[1] her ḳafādan bir ṣadā ve her ṣadādan bir ṭurfe-(19) edā ile ḳāṭıbeten *" İnnā vecednā ābā'enā 'alā ümmetin"* [2] meslegine sālik olup egerçi maṭıyye-i [T11a] (1) mütābaʿatı *"Ve innā 'alā āṣārihim muḳtedūn"* [3] vādīlerine sevḳ itmişler idi lākin (2) içlerinden el-muʿẕu fi'ş-şerḥ gürg-i bārān-dīde baʿż-ı ġulaẓā-yı selībü'l-ḥayāları birbiriyle [$E_1$10b] āb-ı el-muʿẕu fi'ş-şerḥ der-i zīrgāh-ı (3) icrā-yı miyāh-ı meşveret idüp didiler ki ḥālā lāzıme-i ḥazm u iḥtiyāṭ ile muḳteżā-yı (4) ḥamiyyet-i merdānegī budur ki [Y12a] ser-rişte-i [M15a] ḥall ü ʿaḳd-i umūrı emr-i ḫurūcda [H8b] taḳaddüm (5) iden müddeʿī-i müteḳavvillerüñ yed-i mürteʿişlerinden dest-bürd-i dilīrāne ile nezʿ idüp (6) muʿavvelün ʿaleyh kāffe-i cumhūr olmada emr-i ḳaṣabü's-sebaḳ-ı celādete ṣarf-ı licām-ı ihtimām (7) idevüz tā kim bu ḫaṭb-ı ʿaẓīmede ol şülle-i żaʿīfe bize sebḳat itmek ʿārından (8) maşūnu's-sāḥa olup dāmen-i āḫirü'z-zamāna dek her birimiz vesīle-i şöhret ü (9) ẓuhūr olur mesāʿi-i mevfūre vücūda getürmekle sikkeyi mermerde ḳazup (10) faṣṣ-ı nigīn-i eyyāmda taḥṣīl-i nām u şān ḳılavuz ve illā ol bergüstvānı nemedīn (11) rikābı çūpīn teberi mirvaḥa tirkeşi mükḫule siperi ġırbāl miġferi mikyāl rākib[i] (12) merākib-i zibāl olan ketā'ib-i erzāl ki aġleb-i mübārizleri güh-ı dellāl maḳūlesi dellāḳ u ḥallāḳ (13) bir bölük reẕele-i sūḳadur işbu rāġım-ı enūf-ı aʿdā olan merdān-ı neberd-āyīn-i (14) ḳalʿa-güşāya her ḥaccām-ı kelīl-i mişrāṭ *'Arabiyye*

" Ene ibnü men dāneti'r-riḳābü lehū

Mā-beyne Maḥzūmihā ve Hāşimihā

---

15 meşā'ib E_1HY : meşāyib E_2MT / ser-bār E_2HMY : ser-bāz E_1T; 16 ḳavāyim E_2HMTY : kavā'im E_1 / ẕemīmeleri E_2HMTY : ẕemīmelerinE_1;18 ʿiclen E_1E_2TY-; 2 el-muʿẕu fi'ş-şerḥ E_1E_2MTY-/ selīb E_2MY meslūb E_2HT; 3 meşveret E_2HMTY : meşvereb E_1; 4 ḫurūcda HMTY : ḫurūcıla E_1, ḫurūc ile E_2/ taḳaddüm E_2HMY : taġaddüm E_1, taḳdīm T; 6 emr E_1E_2MTY-; 7 ḫaṭb E_2MTY : ḫaṭve E_1H/ ʿaẓīme E_1E_2HM : ʿaẓīm TY; 8 dek E_1E_2HMY : degin T; 9 mermerde E_1HMTY : mermere E_2; 10 şān E_1E_2HMT : nişān Y; 12 ketā'ib HT : ketāyib E_1E_2MY; 13 sūḳadur E_2HMTY : sūkıladur E_1 / aʿdā E_1HT : ʿadā E_2MY; 14 ʿArabiyye T : beyt E_1, şiʿr M, naẓm E_2, Y-

---

[1] *"Böğürebilen bir buzağı heykelini (tanrı) edindiler." A'rāf/148*

[2] *"Biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk." Zuhrūf/22,23*

[3] *"Biz de onların izlerine uyarız." Zuhruf/23*

(15) *Ye'tîhi bi'r-raġmi ve hiye ṣāġiratün*

Ye'ḫuẕü min mālihā ve min demihā"[1]

(16) neżāyidiyle kār-fermā vü her ḳavvāl-i keşîrü'l-muḫāṭ ***'Arabiyye***

(17) *"Ene ibnüllezî lā-yetrükü'd-dehrü ḳadrahū*

Ve in nezelet yevmen fe-sevfe te'ūdü

(18) *Tera'n-nāse fevcen 'alā ḳav'i nārihî*

Fe-minhüm ḳıyāmün ḫavlehā ve minhüm ḳu'ūd"[2]

(19) ***neşr*** evābidiyle zemzeme-pîrā olaraḳ mālikü'r-riḳāb geçinüp bi'ż-żarūre şemmāme-i [T11b] (1) ser-i muṭāvā'at-ı dest-ḫūş-ı taşarrufları ḳılınmaġıla dem-be-dem rūy u serimize ḫavāle-i tîġ (2) u ṭabanca-i emr ü nehy ü bi-ḥasebi'l-iḳtîżā [Y 12b] gül-ġonca-i mesāmi'-i [E1 11a] ḳabūl-i hevā-yı taḳavvülleri ile (3) üşküfte olmaġıla vaḳt vaḳt zîb-i destār-ı en yülebbiye ideler pes (4) miġferimiz saṭl-ı berberden ve siperimiz deff-i ḫunyā-gerden ne vechile farḳ olunur (5) ol müvaşşaḥ oldıġımuz esliḥa-i ḫūn-āşām [E2 9a] bu maḳūle ḫūn-giriftelerden imāṭa-i (6) taġallüb itmeyicek ālāt-ı faṣṣād u edevāt-ı ḥaccāmdan ne cihet ile imtiyāz (7) bulur mekteb-i 'irfān olan ṣadr-ı dükkān-ı yārān-ı ṣafāda te'ātî-i raḥîḳ-i (8) mübāhāt ile tevşî'-i düş-ı celādet ḳıldıġımuz gürz-i girān kemān-ı mecerre-'unvān (9) bu günde penbe-i vücūd-ı mu'ārıżānı *"Ke'l-'ihni'l-menfūş"*[3] göstermeyicek bir daḫı (10) ḳavs u maḫbaż-ı ḫallācdan nice tercîḥe şāliḥ olur şimdengerü hilāl-i ufḳ-ı mufāḫaretimiz (11) [H 9a] olan vezne-i bārūt-ı zerrîn-kūb ile ol Cezāyirîtüfenkleryārān-ıḳahve-destinde (12) ḳalyān-ı tenbākū vü ḳaşab-ı duḫān-ı tiryākî olup temîme-i girîbān-ı (13) şecā'atimüz olan kîse-i fişenkler [M16a] ve içindeki gürūhe-i

---

16 neżāidiyle E_1E_2MTY : neżariyle H/ muḫāṭ E_1E_2HMY : miḫrāṭ T/ 'Arabiyye T : beyt EH, şi'r M, E_2Y; 1 ḳılınmaġıla HMY : ḳılınmaḳıla E_2, ḳılınmaḳ ileT, ḳılınmaġa E_1 / tîġ E_1-; 2 teḳavvülleri ile E_1HY : teḳavvülleriyle E_2T, teḳavvülerine M; 4 berberden E_1E_2HTY : berberîden M; 6 cihet ile E_2T : cihetile E_1HY, vechile E_2; 7 bulur E_2MTY : olunur E_1H; 8 mübāhāt ile E_1E_2TY : mübāhātile HM; 9 göstermeyicek E_1E_2HTY : göstericek H; 10 nice Y-; 12 ḳalyān E_2MTY : ḳalyūn H, ḳalbūn E_1 / ḳaşab E_2HMTY : ḳażîb E_1; 13 fişenkler E_1E_2MT : fişekler HY/ yuvalaḳ E_1E_2MTY-

---

[1] *Mahzumîler ve Hâşimîler arasında bütün boyunların kendisine eğildiği şahsın oğluyum. Boyun eğerek hor ve hakir olarak ona gelirler, o da onların malından ve kanından alır.*

[2] Ben öyle bir şahsın oğluyum ki zaman onun kadrini bırakmaz, bir gün onun kadri düşse de ilerde yükselir. İnsanlar onun ateşinin ışığı etrafında kiminin ayakta durduğu kiminin oturduğu bir gurup olarak görüşür.

[3] *[Dağların da atılmış] renkli yüne dönüştüğü gündür. Kâri'a /5*

yuvalaḳ üsrübiyye erbāb-ı neşve bezminde (14) müsīkār-ı meclis-efrūz u mühre-i ḫoḳḳa-bāzān-ı dīde-dūz olmadan ġayrı daḫı (15) ne işe yarar imdi her birimiz birer şāh-bāz-ı zerrīn-üsküf-i bülend-pervāz iken (16) fāḫte-veş peẕīrā-yı ṭavḳ-ı fermān-ı zāġ u zaġan olmadan ölmek ercaḥ u aḥlā degil midür (17) *"En-nāru ve lā el-ʿāru"*[1] ***beyt***

"Be-zīr-i tīġ-i helākem zi-bār-ı derd-i revāst

(18) *Ki bār-ı minnet-i dünām keşem be-serbāzī"*[2]

neṯr yoḫsa biz daḫı benī nevʿimizden kendümüze bir kār-fermā (19) ittiḫāẕ [Y 13a] itmekle Cem ü Dārā'ya sāhire-i ġabrāyı teng ü tār itmekde anlardan [T 12a] (1) girü ḳalır mıyuz ***beyt***

"Ser-ā-pā ʿaşḳam ammā kār-fermāyī nemīyābem

Ki ber-Ferhād u Mecnūn (2) *teng-sāzem kūh u ṣahrā-rā"*[3]

neṯr diyerek ol fesede-i ʿanede birbirine dāmen- zenī-i (3) istiġvā ile bir mertebe tehyīc-i nevā'ir-i ḥamiyyet-i cāhiliyye itdiler ki ednā şerāresi (4) nümüne-nümā-yı nār-ı Nemrūd olup ol ḥarāret ile kānūn-ı derūnlarını istīʿāb (5) iden levāʿic-i ṭāḳat-güdāzdan her biri meslūbu'l-iḫtiyār sükkān-ı şehrī vü kilāb-ı (6) selāḳī gibi eṭrāf u enḥāyı ve eknāf u ercileyi ***beyt***

"Ḳatl-i ʿāmī ārzūdārem Hülāgū Ḫan gücāst

(7) *K'ez ḥudūd-ı şarḳ tā ser-ḥadd-i maġrib küştenīst"*[4]

ṭarīḳasıyla (8) cüst ü cūda ser-ḥadd-i mübālaġaya ḳadem [M16b] başdılar ʿāḳıbet birkaç ḳā'if-i (9) ḥā'if delāletiyle [mışra]ʿ

"Yuʿṭā ve yümniʿ lā neccilen ve lā kirāmen"[5]

şanem-ḫānesinde ārāyiş-i dīvār-ı herim (10) olan heyākil-i ecāvif-i ʿacībetü't-temāṯīleden iki şaḫṣ-ı mühībü'ş-şekl (11) maʿzūlü'l-ʿaḳlı buldılar ki heyūlā-yı iẕʿānları

---

15 imdi E_2M-; 16 aḥlā E_2MT : aʿlā E_1HY; 17 beyt Y-; 18 neṯr E_2HMTY- / yoḫsa E_1E_2MTY : yoḳsa H; 2 neṯr E_2HMTY; 3 nevā'ir E_1E_2HTY : nevāyir M; 4 ḥarāret ile HMTY : ḥarāretileE_1, ḥarāretde E_2/ derūnlarını E_1E_2MTY : derūnların H; 5 şikārī E_1MY : sükārī E_2, şehrī T; 6 kilāb-ı selāḳī E_1-/ u ercileyi E_1HT-/ enhāyı u ercileyiY-/ eknāf u ercileyi M-/ beyt Y-; 8 ḳā'if-i ḥā'if E_2HM : ḳāyif-i ḥāyif E_1TY; 9 [mışra]ʿ E_1E_2TY-/ herim : E_1E_2HMT: herem Y; 11 buldılar E_1E_2MTY : buldı H; 12 ittiḳānları E_1E_2HMY : iḳānları T

---

[1] *Utanç değil ateştir.*
[2] *Benim helak olma kılıcını altında olmam çektiğim dert yükündendir. İki isim minnetinin yüzünden başımı çekiyorum.*
[3] *Baştan aşağı aşkım ancak iş yaptıramıyorum. Ferhat ve Mecnun'a dağ ve çölü daraltıyorum.*
[4] *Bütün dünyayı öldürmek istiyorum; ancak Hülagu Han yok, Doğu sınırlarından batıya kadar öldürdü.*
[5] *Verir ve vermez. Ne cimrilik ne cömertlik.*

ḳabūl-i ṣūret-i temyīz-i merātibden (12) sāde ve ʿaynek-i muḳle-i ittiḳānları āb-gīne-i teşḫīṣ-i cemāl-i nīk ü çehre-i bedden [$E_2$9b] (13) āzāde idi şöyle ki her biri iḳtināṣ-ı şevārid-i ḳażāyā ile sebk-i pūte-i (14) ḳāl idüp sāḥa-i istişvābda taḫt-ı seḥāb-ı ʿazīmet defn-i ḥafre-i ḥāfıẓa (15) itdigi nuḳre-i mağṣūṣ-ı fikr-i ḫāmı hengām-ı istiḥżārda tilāl-i cibāl (16) idrākinde nümūdār olan muzn-ı belādet delāletiyle aramaḳda naḳd-i (17) vaḳt-i ḫuci vü şaḫretü'ṣ-[Y 13b] ṣammā-yı [H 9b] bī-sütūn-ı müşkilātda gerīve-ken-i endīşe olup (18) destyārī-i tīşe-i taʿbīr ile ṣūret virdigi naḳş-ı şīrīn-tedbīr-i ṣavābı (19) şekl-i pīre-zen-i Ferhād-küş-i Ḫıṭā'da taṣvīr itmege seng-pāre-i nāṭıḳası [T 12b] (1) *"Silāmün kemā żumine'l-vaḥy"*[1] idi hezār-füsūn-ı Zend ü Pāzend oḳumağıla āzer-i Güştāsb (2) teshīrde serv-i geşt-i zerd-heştī gibi nişānde idüp mūy-ı rūylarına nevre-pāş-ı (3) sitāyiş ü niyāyiş olaraḳ [M 17a] çehre-i ʿabūslarına vücūh-ı żavāḥık- [$E_1$12a] eyyām-ı bahār-ı civānī-veş (4) gül-güne-efrūz-ı kāmrānī ve reng ü būylarına ġāliye vü ġāze-i medāhine ile (5) nümāyiş ü efzāyiş virerek āb u tāb-ı ṣūret-i ḥaḳḳāniyyetde Lāt u ʿUzzā'ya (6) müdānī ḳıldılar ve ser-i aṣlaʿlarına ḳalensöve-i ḥulf ü ḳasem geçirüp nigeh-bān-ı (7) bostān-serā-yı devlet ü yed-i aḳtaʿlarına sivār-ı iftirā'-i ḳabż u basṭ ṭaḳup (8) isnād-ı miknet ü ḳudret birle sümnāt-ı fitne olan dāru'l-nedvelerinde (9) ārāyiş-i müttekā-yı maḳṣūre-i istinād u ümmet-i Muḥammed'den ʿubūdiyyet laḳabı ile (10) ġaṣb itdükleri berṭīl-i suḫt-ı maḥżı *"Tilke'l-ġarānīḳü'l-ʿulāya"*[2] ʿarż idüp (11) *"İnne şefāʿathünne letercā"*[3] demdemesiyle jāj-ḫayān-ı süfehā-yı Ḳureyş gibi (12) taʿżīb-i sāmiʿa-i ʿibād itmede daḳīḳa-i nā-merʿī ḳomadılar ol yādgārlar daḫı (13) ḳılāde-i meftūl-i eḳālīd-i maḳālīd-i fermān-fermāyī ile pāleheng ü bāli (14) ʿunḳ-ı müsteʿidü'l-ḥanaḳlarında *"Fīcīdihā ḥablün min mesed"*[4] görüp dem-be-dem (15) sūrāḫ-ı būḳ-ı dimāġlarına ilḳā-yı hevā-yı dād u sited olunduġın

---

13 şöyle ki her biri E_2-/ şevārid E_1E_2MTY : şevār H; 14 ʿazīmet E_1E_2HMY : ʿazīmetde T; 15 itdigi E_1E_2HY : itdügü MT; tilāl E_1E_2MTY : yilāl H; 16 idrākinde E_1E_2HY : idrākinden MT; 17 bī-sütūn H-/ müşkilātda E_2HMT : müşkilāta E_1Y; 18 virdigi E_1E_2HMY : virdügi T; 19 pīre E_1E_2HY : pire MT; 1 Zend ü Pazend E_1E_2 HTY : Zind ü Pāzind M; 2 geşt E_1HMTY : ḫişt E_2 / zerd-heştī E_2HMTY : zerdüştī deşitī E_1; 3 niyāyiş E_1H- / bahar E_1H- / civānī Y-; 4 būylarına E_1E_2MTY : būlarına H; 8 isnād E_2HMTY : üstād E_1 / miknet üḳudret E_1HMTY : ḳudret ü miknet E_2; 9 müttekā E_2- / laḳabı ile E_1MTY : laḳabıyla E_2H; 10 berṭīl E_1HMTY : berṭāl E_2/ ġarānīḳ E_2HMTY : ʿarānīḳ E_1; 12 merʿī E_2HMTY : merʿiyye E_1; 13 meḳālīd Y-/ femāyī E_1E_2MTY : fermā H; 15 olunduġın MTY : olundıġın E_1E_2H/ itmeleriyle E_1HMTY : itmegile E_2

---

[1] *Vahyin zımnında olduğu gibi uyum, anlaşmadır.*
[2] *Bunlar yüce kuşlardır.*
[3] *Onların şefaatleri de umulur.*
[4] *"Ve boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu halde." Tebbet/5*

ḥiss itmeleriyle (16) ḫulḳūm-ı meş'ūmların ḫayşūm-ı ʿicl-i sāmirī gibi nāḳūr-ı [Y 14a] mühībü'ṣ-ṣadā-yı [M17b] erġanūn-ı (17) ḫavārıḳ u eşbāḥ-ı hümeze vü lümeze maṭmūre-i derūnlarına temeşşüle reh-yāb olup (18) pey-der-pey dīv-i rīv-i esfelü's-sāfilīn-i zemīnden şaḳḳu'l-ʿarż iderek (19) istirāḳ-ı semʿ itdigi serīre-i kenīz ü defīneyi ġamz u remz ile sāniḥu'l-yemīn ḳalbleri [T13a] (1) oldıġın derk ḳılmalarıyla ḳāḳūze-i ḳalblerin kāse-i şādurvān-ı kiẕb (2) olan revvāḥ-ı ʿarrāf gibi münheli'l-ʿalāyim-i zevāhiḳ bildiler [$E_2$10a] ***beyt***

(3) *"Be-fikr-i nīstī hergiz nemī-eftend maġrūrān*
Egerçi ṣūret-i miḳrāż lā-dāred girībānhā"[1]

(4) ***neẕr*** ve her birinüñ pāygāh-ı teferruʿun u temerrüdinde ḫā'iz-i rütbe-i [H10a] ʿutüvv-i Hāmānī olan kāhin-i (5) cüvān u baḫtuñ baḫtgān-ı kemāl-i sefāhetden ıżrār-ı ḫafaẓa-i cenāḥ-ı Muṣṭafavī'de olan (6) ışrār-ı Ebū Cehlī'ye taḳlīd gösterüp gözlerine rāst gelen berere-i (7) ehl-i İslām ve eʿazze-i mü'minīn-i kirāmuñ ḳılāde-i taʿarrużı gerden-i ʿarżlarına (8) ṭavḳ u tāziyāne-i tehdīd-i gün-ā-gün ile menhec-i Ḥaḳ'dan ʿudūle ikrāh iderek (9) zīr-i livā-yı ʿutüvv-i ġavā iltivālarına sevḳ itmege başladılar ***beyt***

(10) *"Ez me'āl-i şādmānī ser-bülendān ġāfilend*
Erre-i īn naḥl-i ser-keş ḫande-i dendān nümāst"[2]

(11) ***neẕr*** anlar ki niʿmet-i ʿazīzü'l-vücūd-ı gürīz ile muġtenem-i mā'ide-i fā'ide-i ʿuzlet olmaḳ saʿādetine (12) nā'il oldılar çāşnī-i [M 18a] senc-i leẕẕet-i mübāʿadetleri olduḳça [mışra]ʿ

"Peyvend-i devlet āmed ez-çun (13) *tüyī burīden"*[3]

neşīdesiyle ḥamd ü şükr-i saʿādet-firāḳı lāzıme-i ẕimmet-i zindegānī (14) bildiler ammā anlar ki ḫāṭıra-i tenaʿumāt-ı gün-ā-gün ile naḳş-ı kitābe-i [Y 14b] sedīd-i serīreleri

---

17 hümeze vü lümeze E_1E_2MTY : hümezetü'l-lümeze H/ derūnlarına MTY : derūnlarında E_1E_2, derūnlarından H; 19 kenīz E_2MT : kenz E_1HY/ defīneyi E_1E_2MTY : defīne-i H/ ḳālibleri E_1E_2HTY : ḳalbleri Y; 1 oldıġın E_1E_2HT : olduġun MY; 2 revvāḥ E_1E_2HTY : rudāḥ M/ ʿalāyim E_1E_2HMY : ʿiyālim Y/ zevāhik E_1E_2HTY : muḥārik M/ beyt E_1E_2HM : ṣā'ib T, Y-; 4 neẕr E_2HMTY-/ temerrüdünde E_1E_2HMY : temezzüdünde T/ hā'iz E_1E_2HMY : ḫāyiz T; 5 cüvān E_1E_2MTY : cüven H/ sefāhetden MTY: sefāhetinden E_1E_2H/ ḫafża HMY : ḫafẓa E_1E_2T; 9 livā-yi MTY : livā-i E_1E_2H/ beyt Y-; 11 neẕr E_2HMTY-/ fā'ide E_1E_2HTY : fāyide M; 12 [mışra]ʿ HY-; 13 firāḳı E_2MTY : Firāḳın E_1; 14 ḫāṭıra-i E_2HY-/ gün-ā-gün ile E_2HMT : gün-ā-günıla E_1Y

---

[1] *Gururlu kişiler ölümü asla düşünmez, yakaları lam harfi gibi makas şeklindedir.*
[2] *Bazı başı yüksekte olanlar mutluluk manasından habersizdirler, başı dönmüş bu bal arısı gülümseyerek dişini gösteriyor.*
[3] *Senden koptuğu zaman devletle birleşti.*

"Fī ḳulūbihim (15) *marażun"*[1] idi ümmīd-i tenāvül-i loḳma-i lemm ü suḫt ile imtilāgāh-ı ibtihālde dāḫil-i süfre-i (16) *"Fezādehümüllāhu marażan"* [2] olup ḳaldılar hengām-ı muʿāşeretde ruʾyet-i heyʾetleriyle (17) taʿẕīb-i bāşıra itdükçe [mışra]ʿ

"Sermāye-i seʿādet rūy-ı türāndīden"[3]

terānesin (18) ḳānūn-ı gürneş ü teslīmde dem-sāz-ı zīr ü bemm-i sāz-ı tehānī ḳıldılar *ʿArabiyye* (19)

"Yā muʿzimen bi-viṣāli ʿayşi nāʿimin

Seteşadde ʿanhu ṭāyiʿan ev kārihā

Enne'l-ḫavādiṣe [T 13b] (1) *tüzʿicü'l-esāde ʿan*

Ġayātihā ve't-ṭayru ʿan ev kārihā"[4]

Bu maḳāle-i laḫlaḫa-fersā (2) *dühāt-ı mutaʿaşşıbān-ı meyānede fesā-beynehüme'ẓ-ẓarbān rāyiḥasını istişmām* (3) *itmeleriyle micmere-gerdān-ı ihtimām olaraḳ taḫbīr-i beyʿa-i muşāfāt itdiklerin* (4) *beyān ider beyt*

"Sāzende-sāz-ı īn-fesāne

Zīn-naġme çunīn künend terāne"[5]

(5) *neṣr* çünki fırḳa-i ḫar-ṭıynetān-ı güsiste-mihār-ı [$E_1$13a] ittiḫāẕ-ı pīş-āheng ü düm-dār (6) ile birbirine rabṭ-ı ʿiẓār-ı yek-rengī idüp [M18b] müterettibetü'l-ḳaṭār mezālıḳ-ı şiḳākda sā'ir (7) baḳār-ı meslūbetü'l-enyāra müsābaḳat göstermeleriyle şīt-i ceres-i saṭvet-i (8) cihān-gīrāneleri derāy-ı zevāmil-i şavlet-i Timuriyānı enbāşte-giyāh-ı (9) nisyān itdi pes dībāce-bendān-ı mebādī vü maḳāṣıd-ı [$E_2$10b] ḳīl ü ḳāl (10) yaʿnī müteşannifān-ı risāle-i ḫayāl-i muḫāl ḫaṭṭ-ı ezlām-ı ʿazmlerinde [H10b] bu güne (11) ġafl-i ġayr-i meʾmūli müşāhede idicek merġūle-i sekīnelerine mūy-ı zengī gibi (12) pīç ü tāb-ı ıżṭırāb-ı ṭārī olmaġın her birinüñ heyūn-ı ḫāṭırası (13) bir gerīve-i ḫāṭıra-i ḫaṭrnākde üftāde-i ḳutūd-ı endīşe olup ḳaldı [Y15a] (14) ammā aġlebī ḫaşerāt ḫırbā-ḫarekāt ʿavām

---

15 tenāvül H-/ suḫt ile E_1E_2MTY : suḫtıla H; 17 [mışra]ʿ Y-; 18 ḳānūn-ı H-; 2 ẓarbān E_1E_2MY : żarbān HT; 3 itdiklerin E_1E_2HMT : itdiklerini Y; 4 beyt HY-; 5 neṣr E_2HMTY-; 6 ḳaṭār E_1E_2; 10 ezlām E_2HMTY : zülām E_1; 13 üftāde E_1E_2HTY : fütāde M/ ḳutūd E_2HMY : ḳunūt E_1, ḳunūd T

---

[1] *"Onların kalblerinde bir hastalık vardır." Bakara/10*

[2] *"Allah da onların hastalığını çoğaltmıştır." Bakara/10*

[3] *Mutluluk sermayesini senin yüzünde görmediler.*

[4] *Ey nimetli yaşama erişmeye arzulu adam! hoşnutlukla ada hoşnut olmadan yakında ona tasaddi oluyorsun ve olaylar o asların gayesinden aslanları sıkıntıya sokuyor.Kuşları kendi hedefinden ayırıyor.*

[5] *Bu efsanenin çalgıcısı, bu nağmeden öyle ses çıkarıyor.*

menāṭ menāmdan pertev-i mihr-i beşāret ile (15) dīde-güşā-yı şevḳ u ġarām olup kendülerden rū-gerdān oldılar (16) tevehhümī olmaġın muʿācil ḥazm u iḥtiyāṭa ẕāhib olup (17) ***beyt***

"Ez keç-i rūşān-sāz sefer mevc-i serābest

Hem-rāhī īn teşne-lebān tāb-ı şerābest"[1]

(18) hevāmm-ı ʿavāma iʿtimād-ı ṭarīḳ-ı sidāddan beġāyet baʿīddür (19) ḫuşūşā mümāzecāt-ı nüḥūs ile burc-ı muʿavveci'ṭ-ṭulūʿ-ı kesāfetden ṭāliʿ [T 14a] (1) olan kevākibi faḥmetü'l-ʿaşā-yı deycūr-ı müşkilātda necm-i Hüdā ittiḫāẕ iden vücūd-ı (2) şerīfüñ [M19a] tīre-şemʿ-i rāyına cemʿ olmaḳ göz göre şuʿle-i çeşm-i rūbeh ü şaġāl ile (3) ḳıfār-ı bevāride işr-i maḳādim-i ġül-i ḍālle gidüp varṭa-i helāke düşmekdür (4) [mışra]ʿ

"Yaḥyā burada ḫāṭır-ı yārāna baḳılmaz"

maḥall-i tehlikedür olası hemān (5) medās-ı feṧ-i ʿazīmete vażʿ-ı ḳadem-i cezm itmekile [mışra]ʿ

"Ṭabl-ı ber-güşten be-zen men (6) *merd-i meydān nīstem"*[2]

ṭarīḳını ṭutup ḥışn-ı ḥaṣīn-i selāmete bir ḫaṭve (7) evvel irişmekdür [E_1 13b] ***beyt***

"Der-ān maḳām ki şāhī kücā-neçe şend

(8) *Çi devletest ki mārā hemāñ be-mā neçe şend"*[3]

neşr ḫāṭıralarıyla baʿż-ı mertebe-i bünyān-ı şebātları (9) mütezelzel olmışıdı ḳarīne-i ḥāl bir dā-i ʿużāl daḫı ẓuhūr idedüşdi ki (10) ġāfil ne ṭurursuz pes-nişīnān-ı sāye-i cidār-ı dārü'n-Nedve şemşīr-i şehīr olup (11) sizi teşhīre ḥāżır olmışlar [mışra]ʿ

"Peydāst ki ez īn meyāne ber-ḫ^{v}āst"[4]

(12) ol muzġa-i efyūn u muʿallāḳa-i berş-i deşne vü gūpāl yirine elinde kīse-i (13) tenbākū hemyānçe-i [Y 15b] bārūt-miṣāl belinde ḳaşab-ı duḫān-ı tüfeng-i āteş-feşān (14) mānendi şerer-i pāşīde mervaḥa-i ḥal-kārī siper-i Hindī gibi bir rūy-ı (15) keşīde-ʿaşā der-keff ʿaynek ber-enf ***beyt***

---

14 beşāret ile HMTY : beşāretile E_1E_2; 15 kendülerden E_2MY : kendilerden E_1HT; 16 ḥazm E_2HMTY : cezm E_1; 17 beyt E_2HTY-; 2 tīre E_2HMTY : berre E_1; 4 [mışra]ʿ HY-; 5 medās E_2HMTY : medāyin E_1/ [mışra]ʿ HY-; 7 irişmekdür E_2MY : irmekdür E_1HT/ beyt E_2Y-; 11 [mışra]ʿ Y-; 12 muzġa E_2HMT : muzʿa E_1Y; 13 ḳaşāb E_2HMTY : ḳażīb E_1; 14 bir E_2HMY-/ rū-yı H-; 15 beyt Y-

---

[1] *Gece vaktinin ışığında dalganın hareketi serbesttir. Bu susuzların arkadaşı, şarabın ışığıdır.*
[2] *Ölüm davulunu çal. Ben meydan yiğidi değilim.*
[3] *O bir makamdır lki padişahımız onu her yere serpmiyor. Ne devlettir ki bize hemen bağışlamıyorlar.*
[4] *Ortada dur ki bu aradan çıksın.*

"Temāşā-yı kühen-sāl ez-cüvān sencīde-ter bāşed

(16) *Terāzū-yı nigeh-sencīst ʿaynek çeşm-i perānrā"*[1]

neşr [M19b] pīrān-ı (17) dūr-bīn-i sencīde-naẓarān birbirine merveḥa-cünbān-ı istinkāf olarak (18) baḳa yārān-ı [H 11a] ṣafā şevket [mışra]ʿ

"Püşīden-i çeşmest zi-düşmen siper-i mā"[2]

(19) *neşr* iḫtimālāt-ı sā'ireden ḳaṭʿ-ı naẓar bunca ḥaşr-i şāki's-silāḥ eṭrāfımızı böyle [T14b] (1) muḥīṭ iken bu meydānda me'mūnü'l-ġā'ile mekş [E211a] ü tevaḳḳuf bize ʿayn-ı ḥaṭādur belki (2) *ʿArabiyye*

" En-nāsü fī ġafletin yurāddīhim

Ke'ennehüm ġanemün fī- dāri cezzār"[3]

yaʿnī *beyt*

(3) *"Der-zīr-i felek neşāṭ-ı māçīst*

Raḳṣ-ı be-reh ü dükkān-ı ḳaṣṣāb"[4]

(4) *neşr* mefhūmına mā-ṣadaḳ bir maʿnādur hele ʿāḳıla el virür iş degül [mışra]ʿ (5)

"Şemşīr-i çūy rā kār-zār nīst"[5]

diyerek her biri bir şelme-i kurīze vü lūç (6) ile māl-i ḥāle devrden nigerān olmaġı taşmīm itdiler ammā ṣūret-i muḫtārda (7) mecbūriyyet-i beşeri ʿārif olan kümmelīn [mışra]ʿ

"İnān-ı kār der-dest-i ḳażā nih"[6]

(8) mışdāḳınca ser-rişte-i efʿāl-i nīk ü bed ʿibādı rehīn-i ḳabżā-i taṣrruf [E114a] (9) [mışra]ʿ

"Üst ḥālıḳ-ı her çi ḫ^{v}āhed ān küned"[7]

---

16 neşr E2HMTY-/ pīrān E1E2HMY : pirān T; 18 şevket E1E2HMY-/ [mşra]ʿ E1E2MT, beyt H, Y-; 19 neşr E2HMTY-; 1 mekş ü tavaḳḳuf bize E1HMTY : bize mekş ü tavaḳḳuf E2/ ḥaṭādur E1E2HT : ḥaṭā MT/ belki E1HT-; 2 ʿArabiyye T : beyt E2H, ʿArabī E1, şiʿr M, Y-/ beyt Y-; 4 neşr E2HMTY-/ [mışra]ʿ H-; 5 kurīze vü lūc ile E2MTY : kurīz ile vülūc E1H; 6 olmaġı taşmīm itdiler ammā ṣūret-i muḫtārda mecbūriyyet-i beşerī ʿārif M-; 7 beşerī E2HT : beşerīye E1, beşeriyyeY, M-/ olan H-/ [mışra]ʿ HY-; 8 bed E1E2MTY : bedi H/ ʿibādı H-; 9 [mışra]ʿ HY-/ neşr E2HMTY-/ bilüp H-/ teslīm T-

---

[1] *İhtiyar, gün görmüş kişinin temaşası o cömert kişiden daha bilgili olur. Pervanelerin gözüne senin gözün terazidir.*
[2] *Düşmandan gözünü yumman bizim siperimizdir.*
[3] *İnsanlar ğaflettedir, onları geri çevirir,onlar kasabın evindeki koyunlar gibidir.*
[4] *Gök altında bizimsevincimiz nedir? Yolda raks etme ve kasap dükkanı.*
[5] *Çûy kılıcına çalışmaktan başka bir ciğer yoktur.*
[6] *İşin dizginini kaza'nın eline koy.*
[7] *Yaratıcı odur neyi isterse onu yapar.*

neşr bilüp hemîşe maḳām-ı teslîm ü rıżāda (10) bulınmuşlardı ***beyt***

"Zi-menceníḳ-i felek seng-i fitne míbāred

Men eblehāne gürízem der ābgíne ḥişār"[1]

(11) *neşr* yirlerinde ḳuṭb-ı merkez-i dā'íre-i şebāt u vaḳār olup (12) ṭurdılar [mışra]ᶜ

"Noḳṭa-i āsūde zi-ser-keştegí pür kārest"[2]

neşr [Y 16a] ey kāşki (13) anlar daḫı niᶜmet-i ʿazîzü'l-vücūd-ı iḫtifādan çāşnî-gîr olup ilā-yevmi'l-ḳıyām (14) ḥulvü'l-meẕāḳ faḫr u mübāhāt ola idiler siyemmā her ḥirfetden intiḫāb olunup (15) muḳaddimetü'l-ceyş [M20a] olmaḳ üzere dāl-i ḳılıc-ı aᶜdād olunan ***beyt***

(16) *"Perî-veşān-ı melā'ik-firîb ü merdüm-keş*

Sehî ḳadān-ı şanevber-ḫırām-ı (17) *ḫoş-reftār"*[3]

neşr ki aşlā yaman gün görmemiş güşe-i ẕelāẕil-i vişāllerine (18) ol güne degin dest-i erāzil irmemiş perverde-i cilbāb-ı nāz-ı nerm ü nāzik (19) ve şūḫ u ṭannāż-ı māh-rūyān-ı çārdeh-sāle ***ḳıṭᶜa***

"Her biri birer sitem-i ṣāḥib- [T15a] (1)*ḳırān*

Ġamze ḳılıç kendü ḳoçaḳ pehlevān

Lîk ḳaçan ʿāşıḳa (2) *mihmān olur*

Yaralara şarılacaḳ cān olur "

Çarḫ u miġzel ḳābilesin (3) kemān u ḫadeng ü ʿışābe-i gül-reng-i māderîn-ṭıraẕ-bayraḳ ceng idüp (4) āmāde-i gîrūdār oldılar ***beyt***

"Ṭurur mı ḳarşu Rüstemler o çeşm-i Ḳahramān-(5)*zūra*

Ḳaşı yāyını ḳurmuş nāvek-i müjgāna el şunmuş"

ardlarınca (6) ālāyiş-i leẕā'iẕ-i [H11b] şehevāt-ı bed-fercāmdan şābūn-ı tecerrüd ile şüyîde-benān-ı (7) taᶜalluḳ olan şuḫte-vāt-ı ṣāf-niyyāt ol ḫusrevān-ı melek-nāz-ı şîrîn-lebānı (8) [$E_2$11b] mızmār-ı celādetde bu güne Ḳahramān-eṭvār ile temāşā itdiklerinde

---

10 bulunmuşlardur E_1E_2MTY : bılınmuşlardı H/ beyt Y-; 11 neşr E_2HMTY-/ merkez Y-; 12 [mışra]ᶜ HY-/ neşr E_2HMTY-/ ey kāşki anlar daḫı niᶜmet-i ʿazîzü'l-vücūd-ı iḫtifādan çāşni-gîr olup ilā-yevmü'l-ḳıyām ḫulvü'l-meẕāḳ faḫr u mübāhāt ola idiler E_2M-; 15 beyt MY-; 17 neşr E_2HMTY-; 19 ve E_2MT-/ kıtᶜa T : beyt E_1HM, meşnevî E_2, Y-; 1 kendü HMT : kendi E_1E_2Y; 3 māderîn E_1E_2T : ẓîresin HMY ; 4 beyt Y-

---

[1] *Feleğin mancınığından fitne taşı yağıyor.ben akılsızcasına kaleden su gölüne kaçıyorum.*

[2] *Rahatlık noktası serkeşlikten, itaatsizlikten dolayı diken doludur.*

[3] *Periler ve meleklerin şanı aldatmak ve insan öldürmektir. Servi ağacının dümdüz boyu eğilmek ve güzel yürümek içindir.*

şiddet-i (9) teheyyüc-i merdiyyetden aʿṣāb u ʿurūk-ı şehāmet-i sebuʿiyyetlerine raʿşe-i taʿṭīl (10) irişüp sāḳ-ı ittisāḳlarından tāb-ı meşy sāḳıt olmaġıla [E$_1$14b] ṭurduḳları yerde (11) ***beyt***

[M20b] *"Der kef-i ʿaşḳīm ʿāciz verne der-meydān-ı rezm"*

Şīr-i merdānrā (12) *be-müjgān cebhe mīḫʷārīm mā"*[1]

naʿrasıyla lü'lü'-pāş-ı ḳaṭarāt-ı riḳḳat-[Y16b] ḫīz-i taḥayyür olaraḳ her birisi (13) ḫaṭīra-i encümengāhda ḫıyābān-ı ḫaḍraü'd-dimen olan evtād-rekīzü'l-eṭrāfdan (14) birbirin ḳalʿ u nīzek-i ḥalḳa-rübā gibi taḥmīl-i düş-ı müzāheret idüp (15) ḳafā-dārlıḳ maḳāmında ḳıyām gösterdiler ***naẓm***

"Der-ġayretem ez-ṣabā ki çun (16) *bī-geh ü geh*

Küstāḫ reved be-sūy-ı ān zi-beyām

Ān mīreved dimen ez-ḳafā mī(17)*güyem*

Giryān giryān leytenī küntü maʿahū"[2]

pes ġaṭārife-i encümen gördiler ki (18) defʿa-i rūzgār-şīfte eṭvār [mışra]ʿ

"Gerdūn-ı telāfī etsem ḫʷīşem mīküned"[3]

(19) feḥvāsınca dil-zedegān şīve-i nā-hencārına ḫāṭır-rübā olaraḳ cerāyim-i güzeştesin [T15b] (1) istiʿfā-güne vaż'-ı dil-firīb ile şīrīn-kārlıġa başlayup iş işden (2) geçdi ihmāl olunursa [mışra]ʿ

"Īn kār be-tedbīr neyāyed rāst"[4]

neşr cümlesi (3) bir yere cemʿ olup īrā-yı zinād-ı meşveret birle īḳād-ı fetīle-i revgāndān-ı ḫayme-i (4) muṣāfāta teşmīr-i sāʿid-i ihtimām itdiler içlerinde niçe cehābiẕe kārsāz (5) meyānede mervaḥa-cünbān-ı refʿ-i eşkāl olaraḳ şehd-i ittiḥāda pāşīde-i (6) venīm-i tevaḥḥuṣa olmaġıla [M 21a] ālūde-i levṣ-i daġdaġa-i tefriḳa iden ẕübāb-ı teşvīşi (7) ṭard u redd ile bünyān-ı cemʿiyyetde bī-vech ẓuhūr iden raḫne-i ḫaleli bu üslūb-ı (8)

---

15 ḳıyām gösterdiler E$_1$HMTY : pā ber-cāy-ı ihtimām oldılar E$_2$ / naẓm E$_2$: rubā'i M, beyt T E$_1$, HY-; 16 bī-geh ü geh E$_2$MTY : geh ü bī-geh E$_1$H ; 17 leytenī HTY : leyte E$_1$E$_2$M; 18 [mışra]ʿ HY-; 1 dil-firīb ile E$_2$HMTY : dil-firībile E$_1$; 2 [mışra]ʿ HY- / neşr E$_2$HMTY-; 3 īrā-yı E$_2$MTY : ibrā-yı E$_1$H; 4 ḫayme E$_1$E$_2$TY- / teşmīr E$_1$E$_2$HTY : ḫasr M / cehābiẕe E$_2$HMTY : cihān-dīde E$_1$

---

[1] *Aşkın avucunda acizim. Eğer o olmasaydı şimdi savaş meydanındadım. Erkek arslanları cephe müjdesiyle çağırıyoruz.*

[2] *Sabâ rüzgârında bir gayretim ki zaman zaman onun tarafıana küstahça yürüyorum. O hemen gidiyor, ben kafadan söylüyorum, ağlaya ağlaya keşke onunla olsam.*

[3] *Helâk olma değirmeniyim, dönerim.*

[4] *Bu iş tedbirle rast gidemez.*

ḥakīm ile sedd itdiler ki baʿde'l-yevm kātib-i merātib ü meʿāric müstevfī-i (9) dīvān-ı ḫavāric [mışra]ʿ

"Ān ḫar ki ser-der-defter o nışf-ı çihārest"[1]

neşr düstūru'l-ʿamel (10) olmaḳ üzere şūret-i nāşiye-i ḥālī gibi tesvīd itdigi defter-i [Y17a] medāric müsteḥaḳḳu'l-mārici (11) *"Küllü ḥizbin* [E$_1$15a] *bimā ledeyhim feriḥūn"*[2] imżāsıyla miskiyyü'l-ḫitām ḳılınup anlar umūr-ı (12) cihādda bunlar iḳtināş-ı şikār-ı şevārid-i ictihādda [H 12a] müstaḳilü'r-rāy olmaları ile (13) herkes merāsim-i muḳteżā-yı rütbesine rāʿī ve levāzım-ı temşiyet-i muşālaḥaya (14) ʿan-şamīmi'l-ḳalb sāʿī ola ammā be-şarṭ-ı ān ki eger cerīde-i umūr-ı cumhūra şīrāze-i (15) teʾlīf olan rişteri mā-bihi'l-ġarażda bir ʿuḳde-i müşkil-bend ẓuhūr iderise (16) inḥilāli emrinde yine cümlenüñ ḥüsn-i müşāfāt u müsāvāt üzere ṣenāyā-yı (17) rāy u meşvereti bile buluna ve bu ḳāʿide-i [E$_2$12a] yek-rengi ve yek-ciheti dāʾimā merʿī belki meyānede (18) bu erūme-i ittiḥād-ı meddiyyü'd-dühūr fānūs-ı ḫayāl-i vücūda şemʿ-i ẓuhūr olacaḳ (19) ḫalef-i mechūlleri arasında daḫı maṣūnü'l-inḳılāʿ [M21b] olmaġıla bu ḳānūn [T16a] (1) ṭāmme-i küberā-yı ḳıyāmet vuḳūʿına dek cārī ola pes bunuñ üzerine (2) cümlesi muṣḥaf u tīġ u nemek ile mınṭaḳa-peyvend-i peymān olup muḥavvilü'l-aḥvāl (3) cānibin terk itdiler heyhāt heyhāt *beyt*

"Setübdī leke'l-eyyāmü mā künte (4) *cāhilen*
Ve ye'tīke bi'l-enbā'i men lem tezevvir"[3]

Bu maḳāle-i nemekīn-edā ġaleyān-ı şofra ile (5) ***maḥrūru'l-mizāc olan dārü'l-ibtihāc derūnında aḫlāṭ-ı reddiyyeden ḫāṣıl*** (6) ***olan füżalātı ne yüzden defʿ itdigin telmīḥ ider beyt***

---

9 [mışra]ʿ HY- / neşr E$_2$HMTY- ; 10 itdigi E$_1$E$_2$MTY : itdi ki H; 12 şikār T+; 13 muḳteżā-yı E$_1$E$_2$MTY : muḳteżiyyāt-ı H / rütbesine E$_1$HMTY : rütbesin E$_2$ / muşālaḥaya HT : muşālaḥa E$_1$E$_2$MY; 14 cumhūra E$_1$E$_2$HTY : cumhūrda M; 17 ve bu E$_1$E$_2$HMY : diyü T ; 18 meddiyyü'd-dühūr E$_2$MTY: ebediyyü'd-dühūr E$_1$H; 1 küberā E$_1$E$_2$HTY : kübrā M; 3 cānibin E$_1$E$_2$H : canibini MTY / beyt E$_2$H : ʿArabiyye T, beyt-i Aʿrabī E$_1$, şiʿr M, Y-; 4 bi'l-enbā'i E$_1$E$_2$HMY : men enbā'i T / nemekīn E$_1$E$_2$HY : temkīn MT; 6 itdigin : HMTY : itdügün E$_1$E$_2$ / telmih ider E$_1$E$_2$HTY : telmihdür M / beyt MH-

---

[1] *O eşek ki defter başında o dördün yarısıdır.*
[2] *"Dinlerini parçalayan ve bölük bölük olanlardan (olmayın. Bunlardan) her fırka, kendilerinde olan ile böbürlenmektedir". Mü'minūn,53 ; Rum,32*
[3] *Günler sana bilmediğin şeyleri açıklayacaktır. Senin ziyaret etmediğin adamlar sana haber getirecek.*

"Ḥakīm-i süḫendān (7) *Risṭū-nihād*

Bed-īn güne ḳayfāl destān güşād"[1]

neşr ṭabīb-i ṭabāyiʿ-şināş-ı rūzgār (8) mübtelā-yı dāʾeʾl-esed olan cesed-i kāʾinātı istifrāġ-ı küll ile tenḳıyede (9) muḳteżiyyāt-ı zamāneden nāşī [mışra]ʿ

"Der-żarūret hest her murdār pāk"[2]

(10)medlūliyile imhāli tecvīz itmişidi pes südde-i seniyyede niçe [Y17b] südde-i ʿafeneniyye (11) peydā vü dāḫil-i ʿurūḳda tevellüd iden şofra-i fāsid daḫı aḫlāṭ-ı reddiyeyi (12) muḥarrik olmaġın defʿ-i ḳuvā-yı ṭabīʿī ile [E$_1$15b] ʿālem zaḫīr-i kāẕibe mübtelā oldı (13) ***beyt***

"Helāk idüñ hele derd-i zaḫīr-i kāẕibden

Ḥekīm dāfīʿa sürmeyle itmeşe (14) tedbīr"

neşr lillāh dürr-i ḳāʾile egerçi ḫurūc iden füżalātdan ʿillet-i ḫafaḳān-ı ḫāfiḳayn-ı (15) [M 22a] müzmine-zevelānı müşāhede olundı lākin mizāc-ı kāʾināt bir mertebe fāsid oldı ki (16) herkes dārüʾş-şifā-yı ḥikmet-i ezeliyyeden ṭabīʿat-ı istiʿdādına muvāfıḳ taʿyīn (17) olunan rātibe-i ḳısmet ile ḥıfẓ-ı ṣıḥḥat-i intiʿāşa müterāżī olmayup ḳānūn-ı (18) ḳanāʿatden [H 12b] bīrūn maʿcūn-ı ārzū-yı gün-ā-gün ile niçe dürlü ḫayāl-i muḫāli (19) müteḳāżī olup ṭarīḳ-i iʿtidālden iʿtizāl gösterdiler meşelā ez-cümle müteḫaşşiyān-ı [T16b] (1) ḥāşiye-i cedīd yaʿnī mütekellimān-ı ḫod-güft ü şenīd evvel nefy-i eḳānīm-i şelāşe ile (2) biʾl-icmāʿ taṣḥīḥ-i mesʾeleye rāżīler iken bu defʿa taʿaddüd-i ḳudemāyı selb-i küllī (3) birle taġyīr-i niyyāt idüp fesād-ı ʿaḳāyid-i cihāniyāna sāʿī oldılar [mışra]ʿ

(4) *"Ḳāżī tu der īn mesʾele fetvā çi dehī"*[3]

ittifāḳiyyātdan bu ḥāle muḳārin muḳaddemā (5) mıḳnāṭīs-i müddeʿā vech-i ḫüsn ile ʿarż olunsa ḥadīd-i mādde-i nizāʿ sühūlet (6) ile cezb olunmaḳ iḫtimāline [E$_2$12b] vücūd virmeleriyle imżā-kerde-i muḫżır-ı rāy olup (7) gönderdikleri ḳāşıdları daḫı girüye ʿavdet velākin ḥāmil olduḳları ḥaml-i celīl-i (8) veşāyā muġāyir ḫāṭır-ḫᵛāhları olmaġın

---

7 neşr E$_2$HMTY-; 9 [mışra]ʿ HY- / murdār E$_1$E$_2$HMY : murād Y; 11 ʿurūḳda E$_1$HMTY : ʿurūḳ E$_2$ / sāʾir T; 13 beyt Y- / sürmegile MT : sürmeyile E$_1$E$_2$Y, sürme ile H / itmese E$_1$HMY : eyledi E$_2$T; 14 neşr E$_2$HMTY-; 2 defʿa E$_2$MY : kerre E$_1$HT; 3 fesād-ı ʿaḳāyid-i cihāna saʿī oldılar [mışra]ʿ H-; veşāyā E$_2$-

---

[1] *Aristo tabiatlı bilgin sözcü böylece destan açtı.*

[2] *Zarurette her pis, temiz olur*

[3] *Ey kadı sen bu meselede ne fetva verirsin.*

murabbāʿ-nişīnān-ı bālā-ḫāne-i [M 22b] taʿaşşub (9) *"Ve lā-terkenū ile'l-leẕīne ẓalemū"*[1] [Y18a] senediyle menʿ-i muḳaddeme-i teblīġ idüp mücerred siz (10) şīrīn-meẕāḳ-ı şehd-i rüşvet olmuşsız diyü menheli'l-ʿaẕb-i (11) ʿināyetden kāse-i leb-rīz-i iḥsān ile şād-āb-ı zülāl-i merām olduḳların (12) tevbīḫ itmeleriyle şemmāme-i ṭalāḳāt-ı dest-ḫūş-ı lisānī olan sefīr-i ḫoş-(13) taḳrīr gördi ki vāḳıʿa-i taʿbīre nāṭıḳasında [E$_1$16a] miknet-i idāre ḳalmayup peyġūle-i (14) ḫamūlde vehdet-i vaḥdet-nişīn oldı rubāʿī

"Der-meşreb-i ḫalvet (15) *eger ḫalvet kūrest*
Bisyār bih ez-ṣoḥbet-i ebnā-yı zemānest
Dīvāne (16) *mārā ne ḫarīdend be-sengī*
Yūsuf be-zer-i ḳalb der-īn şehr-i gerānest"[2]

ammā ol (17) ḍālle-i şeniye-i sedād olan fitne-i mütevāhiyyeyi semt-i reşāda irşād (18) içün taḥrīk-i ḳādime-i ihtimām birle imāle-i licām-ı aḳdām iden iki berīd-i (19) ḫuceste-nevīdüñ biri ki temīme-i girībān risāleti *"Teẕkiretü limeni'tteḳā"*[3] tevşīʿiyile [T17a] (1) muvaşşaḥ tevḳīʿ-i vaʿd-i serīʿü'l-incāz idi mā-ṣadaḳ ḥāli *"Leyescununnehū ḥattā ḥīn"*[4] (2) maṣdūḳası olup āḫiri ki kürre-i gül-reng zebān ile fārisü'l-ḫayl (3) beyān-ı mīr-i cenībe-keş-i endāz-ı daġdaġa-endāz idi rikāb-ı kemiyyet-i ḳahḳariyü's-seyre (4) biñ belāyıla [M 23a] vaż'-ı ḳadem idüp *"Men necā bi-re'sihī feḳad rabiḥa"*[5] bedreḳasıyla (5) girīve-i gürīze gücile reh-yāb olabildi ***beyt***

"Der pīş-i bāṭılān-ı cihān (6) *ḥarf-i ḥaḳ megū*
[H13a] *Manşūr şüd helāk zi-Ḥaḳ güften īn çunīn"*[6]

gerçi (7) ṭūmār-ı rüsül ü resā'ili bu yüzden ṭayy itdiler lākin müteʿāḳıbeten vürūd iden ṭarafeynüñ (8) sefīrlerinde dūḫte-i girībān-ı tavşiye olan nāficetü'l-misk-i mezāyā ki bi'l-cümle (9) şeẕā-yı dil-keş-[Y18b]edāsı laḫlaḫa-i beşāreti būyā idi pīçīde-i lifāfe-i kitmān

---

9 mücerredsiz E$_1$E$_2$HMY : mücerredsizler T; 13 vāḳıʿa-i E$_2$MTY : vaḳʿayı E$_1$H / idāre E$_1$E$_2$HMY : āvāre T; 14 nişīn E$_1$E$_2$HMY : nişīni T / rubāʿī M : naẓm E$_2$, beyt E$_1$TH, Y-; 16 neşr E$_1$E$_2$HMY-; 19 tevşīʿiyile E$_1$E$_2$HMY : tevşīʿī ile T; 3 beyān-ı mīr E$_1$HMTY : beyān idi E$_2$ / cenībe E$_1$E$_2$HMY : cenīb T / endāz-ı E$_2$MY : endāze E$_1$H , T- / idi HMTY : oldı E$_1$E$_2$; 4 biñ E$_2$HMTY : peyk E$_1$; 8 sefīrlerinde E$_1$E$_2$MTY : sefīrlerinden H

---

[1] *"Zulmedenlere meyletmeyin; sonra size ateş dokunur (cehennemde yanarsınız)." Hud, 113*
[2] *Halvet meşrebinde, halvet kör olsa da zaman evlatlarının sohbetlerinden çok iyidir. Divane bizi taş karşılında satın almadı, Yusuf bu şehirde çok kıymetli olan kalp altını mukabilinde satıldı.*
[3] *Korkan kimse için öğüttür*
[4] *"Onu bir zamana kadar mutlaka zindana atmaları kendilerine uygun göründü." Yusuf, 53*
[5] *Başını kurtaran kâr etmiştir.*
[6] *Dünaynın batıl şeyleri önünde bir harf dahi söyleme. Mansur böyle hak söylediğinden helak oldu.*

(10) ḳalmamaġıla efsürde-dimāġān-ı taʿaṣṣuba baʿż-ı mertebe ʿaṭse-i fütūr-ı şevḳ īrāş (11) itmegile perde-şikāf-ı ruʿāf şemm-i muʿāżadet olmaḳ rāyiḥası istişmām (12) olundı lācerem bu vāhimeyi defʿ içün iḫtiyāṭen irtesi vāʿiẓ-i müzer-keş-i (13) ṭaylasān mihr-i kürsī-i sebz-pūş-ı zebercedīn-i sāḳ-ı sipihrde āyāt-ı sūre-i (14) Nūr'ı tefsīr ile [$E_1$16b] encümen-ārā olduḳda temşiyet-i maşlaḥatda cell-i himmetle taşarruf-ı küll (15) ṣāḥibleri ʿaḳd-i meclis-i cemʿiyyet idüp bu ʿuḳde-i daġdaġa-pīrādan pīrāmen-(16)gerd-i ḫāṭırları olan maʿnā-yı ciger-ḫā-yı ḫıred-fersāyı izāle ile ārmīde-i (17) visāde-i iṭmīnān olmaḳ içün [$E_2$13a] naḳd-i dumūʿ-ı sermāye-i çeşm-i giryānī [M23b] ve ḥadīṣ-i (18) şücūn-ı re'sü'l-māl-i dükkānçe-i dehānī ḫırḳa-pūşāndan bir şaḫṣ-ı girān-cānī ki (19) ḫiżāb-ı kirpās-ı rūyı reng-i peẕīrā-yı *"'Abūsen ḳamtarīran"*[1] idi intiḫāb idüp [T17b] (1) dem-i germ-endāz ile āteşdān-ı inzicārda nerm olmaḳ iḫtimāli virdikleri (2) āhenīn dilleri irā'et-i mıḳnāṭīs-i füsūn ile tekrār ṭaraflarına inciẕāb (3) içün ittifāḳ-ārā ile bir kürsī-i ṣadef-kārīye çıḳarup eṭrāfına hāle-vār (4) mınṭıḳa-peyvend-i iḫāṭā oldılar ***beyt***

" Vāʿiẓ zi-ḫubṣ-ı ḫalḳ dehen rā nekerde pāk

(5) *Dendān-ı ḫod sefīd be-misvāk mīkuned"*[2]

feḥvāsınca ālāyiş-i leẕā'iẓ-i mā-sivādan (6) āb-ı vużū-yı teberrā ile şūyīde-dehen olmadan taʿbīr-i ʿāmī-[Y 19a]peẕīrine āb u tāb-ı (7) ṭalāḳatıla taḫlīṭ-i şehd ü şīr iderek bu güne dibāce-bend-i ḫuṭbe-i taḳrīr (8) oldı ki yā meʿāşere'n-nās hemīşe nevaşī-i perestiş ol ṭarḥ-endāz-ı ḳanṭara-i (9) ṣırāṭ-ı müstaḳīm olan Ḥażret-i Perverdgār-ı *"Mālıki yevmi'd-dīn"*[3] dergāhında (10) fersūde-i süccedāt-ı ḥamd ü şükr olsun ki bizler tengnāy-ı sicn ü vücūdda ġıll ü ẕüll-i (11) cehālet mübtelāsı bir bölük esīr-i nefs-i müstmendler iken ol mebʿūṯ-ı [H13b] bi's-seyf (12) olan sipeh-sālār-ı enbiyā ʿaleyhi efḍalü'ṣ-[M24a] ṣalāt ve ekmelü't-taḥiyyāt cānibinüñ sünnet-i seniyyesini (13) rāhber-i dīn ü kitāb-ı faṣlü'l-ḫiṭāb ile ʿameli hādī-i ṭarīḳ-i hidāyet- ḳarīn (14) idüp [$E_1$17a]şuḳḳa-i rāyet-i ḫālimizi el-yevm *"Kad eflaḥa'l-mü'minūn"*[4] dībā-yı zībāsıyla

---

16 ārmīde E_2HMTY : ārāmīde E_1; 18 dehānī E_1E_2HMY: dehān-ı T / ki E_1HT-; 1 kerem E_1E_2HMY: kejem T; 2 irā'et-i mıḳnāṭīs-i füsūn ile tekrār ṭaraflarına inciẕāb içün M- / ṭaraflarına E_2-; 3 ṣadef-kārīye E_1HMTY : ṣadefkāra E_2; 4 mınṭıḳa-peyvend-i iḫāṭā oldılar E_2- / beyt Y-; 5 neşr E_2HMTY-; 7 ṭalāḳatıla E_1HTY : ṭalāḳat ile E_2M; 8 meʿāşer E_1E_2HMY : maʿşer T; 10 sicn E_1E_2HTY : saḫn M; 12 ṣalāt E_1E_2TM : ṣalavāt HY / ṣalavāt ve ekmel T-

---

[1] *"Kaşları çatık, asık suratlı" İnsan, 10*
[2] *Vâiz halkın çirkinliğinden ağzını temizleyemedi.kendi dişini misvakla ağrtıyor.*
[3] *"Din gününün sahibi" Fâtiha,3*
[4] *"Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir" Mü'minin,1*

(15) muṭarraz u müzeyyen ve ruḳʿa-i menşūr-ı iḫtişādımızı ḥālā *"Yedḫulūne fī-dinillāhi* (16) *efvāce"* [1] tevḳīʿ-i saʿādet-nişānıyla muvaşşaḥ u muʿanven eyledi imdi bizlere daḫı (17) lāyıḳ u aḥrā olan kitāb u sünnete ittibāʿ ve icmāʿ-ı ümmete iḳtidā ile (18) fī-sebīlillāhi Teʿālā refʿ-i livā-yı ceng ü veġā idüp kibār-ı ṣaḥābe-eşerine gitmekdür (19) yaʿnī mücāhede-i fī-sebīlillāh itmegile her birimiz kesb-i fażā'il-i ġuzāt-ı fāʿizü's-saʿādāt [T 18a] (1) itmekdür ***ḳıṭʿa***

"Çun nebī seyf būdest ān rasūl

Ümmet-i ū ṣaf- (2) *derānend ü fuḫūl*

Menfaʿat der-dīn-i mā ceng ü şühūh

Maṣlaḥat (3) *der-dīn-i ʿĪsā ġār u kūh"* [2]

neşr yā maʿşere'l-ġuzāt bu dīn-i mübīnde menfaʿat (4) celādetde bereket bedāvetdedür *"Lā ruhbāniyyetü fī'd-dīn"* [3] güşe-i kāşānede çār-(5)bāliş-nişīn-i tebettül olup revāḳ-ı ḳaṣra maḳṣūr [Y19b] olan nuẓẓāra çeşm-i (6) cādū-firīb-i nisvāna maḫṣūṣ bir şīve-i şevher-pesenddür ***beyt***

[$E_2$13b] [M 24b] (7) *"Olma zen gibi muḳīm-i ḫāne*

"Merdsin sen de ḳarış yārāna"

neşr yā maʿşere'l-mücāhidīn (8) reme-i bī-şubān gülle-i güm-kerde-i nigeh-bān gibi herze-pūyān-ı beyābān-ı īn ü ān olmadan (9) taḫşīlimiz *"Kelleẓi's-tehvetehu'ş-şeyāṭīnü fi'l-arżi"* [4] maṣdūḳası olur (10) mülāḥaẓasıyla zinhār ser-çeşme-i ḫāṭıruñuzı şevāyib-i evhām-ı ḫavf u ḫaşyetile (11) mükedder itmeyüp ḳalbiñüzi ḳavī ṭutuñ ʿan-ḳarīb ibtilāc-ı ṣubḥ-ı ʿināyet-i (12) Ṣamedānī birle *"Ātīküm bi-sulṭānin mübīnin"* [5] maṭlaʿu'l-envārından üstümüze (13) bir ḳuvvetlü gün ṭoġup bu ẓulumāt-ı tereddüd bi'l-külliye açılur ol zamān görürsüz ki [$E_1$17b] *"Fe'eyyü'l-ferīḳayni eḥaḳḳu bi'l-emin"* [6] envār-ı sāṭıʿu'l-āṣārı nice

---

15 menşūr E_1-; 18 Teʿālā TMH-; 1 ḳıṭʿa TM : beyt E_1, meşnevī E_2, HY-; neşr E_2HMTY-; 5 ḳaṣra E_2HMTY : ḳaṣara E_1; 6 beyt Y-; 7 maʿşer E_1E_2HTY : maʿāşer M; 10 mulāḥaẓasıyla E_2MT : mülāḥaẓalarıyıla E_1HY; 13 bi'l-külliyye E_1E_2MTY : bi'l-cümle H / ki T+

---

[1] *"Ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit" Nasr,2*

[2] *O peygamber kılıcı gibi idi. Onun ümmeti saf tutup savaştılar. Dindeki menfaat savaş ve kahramanlıktır.İsâ'nın dininde ise maslahat mağara ve dağdır.*

[3] *"Dinde ruhbanlık yoktur." ("Allah bize ruhbanlığı yazmadı". Hadisinde mülhem bir darb-ı mesel.)*

[4] *Allah bizi doğru yola ilettikten sonra şeytanların saptırıp şaşkın olarak çöle düşürmek istedikleri. En'am,71*

[5] *"Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir" Mü'minin,1*

[6] *"İki guruptan hangisi güvende olmaya daha lâyıktır?" En'am,81*

seçilür (14) ricālullāhuñ himmeti bizimledür *"İnne cündenā lehümü'l-ġālibūn"* [1] ġalebemizde (15) iştibāh yoḳ mes'ele ḫod maʿlūm şimdengerü kitābī olan müşkilātımızı (16) müftī-i nāfiẕü'l-ḳavl ki seyf-i meslūl-i bī-fulūldan ʿibāretdür andan (17) istiftā olunmaġıla fayṣal bulsun *"Es-seyfü enṭaḳu enbā'ü mine'l-kütüb"* [2] [H14a] (18) diyelim ḫaṭālarımıza estaġfirullāḥ eger ẓāhir eger ġāyib dāḫil-i ḫayṭa-i (19) muʿāżadat olan dīn ḳardaşları [M25a] ve yol yoldaşlarımız şeh-bāz [T18b] (1) koçaḳlaruñ bıçaḳları keskin sīneleri pür-kīn naʿreleri sehm-gīn olsun (2) ḳalben ve ḳālıben şedd-i niṭāḳ-ı müzāheret iden mücāhidīn ü ḳāʿidīn rabbātü'l(3)-ḥicāl āmāllerin ḳarīben ber-vefḳ-ı dil-ḫᵛāh tendāde-i āġūş-ı istiḥṣāl (4) bulsun [Y20a] āmīn diyü fātiḥa-i kelāmı ḫatm-i ḥitāma irişdirdi ***beyt***

(5) *"Sebük-sārān be-şūr āyend ez her ḥarf-i bī-maʿnā*

Be-feryād āvered endek nesīmī (6) *nīstānī-rā"*[3]

vefḳınca ol silsile-cünbān-ı cünūn u şücūn ve suḫtegān-ı (7) nār-ı kānūn-ı füsūn ḳāṭıbeten ṭayf u ḫayāl mess itmiş aṣḥāb-ı cünnete (8) dönüp tehiyye-i esbāb-ı kārzār ile mecnūn-vār sırr-ı be-ṣaḥrā olmaġa nezʿ-i (9) serāvīl-i ārām u ḳarār itdiler [mışra]ʿ

"İlā ḫayṣü elḳat raḥlehā Ümmü Ḳuṣʿam

(10) ***Bu maḳāle-i uʿcūbe-nümā ol bād-peymāyān bādiye-i ġavā hengām-ı ʿarż-ı*** (11) ***leşkerde ifḍāḥ-ı ḳāʿide-i sevḳıyāne üzere tertīb-i ālāy ile ʿāleme rüsvāy olduḳların*** (12) ***beyān ider beyt***

"Ḥakīm-i süḫan-sāz-ı Ṭūsī-hüner

Bed-īn güne tertīb (13) *kerd īn ḫaber"*[4]

neṣr ʿarṣa-i rivāyetde ṣaff-ārā-yı ġarā'ib-āṣār olan fārisānü'l(14)-ḫayl iḫbār-ı taḥḳīḳi üzere çün ki ol maḥmil-ārāyān-ı [M25b] maʿnā nüh ve ṣad hezār [$E_1$18a] (15) daʿvā dühūr-ı māżiyede pesendīde-i hevāmm-ı ʿavām olan niçe bidaʿ-ı muḍhikātı (16) niẓām-ı umūr-ı

---

14 bizimledür E_1E_2HTY : bizim biledür M;15 müşkilātımız E_2MT : müşkilātımızı E_1HY; 19 yol Y- / yoldaşlarımız E_1E_2HMY : yoldaşları biz T;1 bıçaḳları E_1E_2Y : nacaḳları HMT; 4 āmīn M- / beyt E1E_2HM : ṣā'ib T , Y-; 6 cünūn E_2HMTY : cünūd E_1; 7 cünnete E_2HMTY : ḫaybete E_1; 9 [mışra]ʿ HY-; 10 bād E_1E_2TY : bādiye HM; 11 ifḍāḥ H+ / ʿāleme E_1E_2HMT : ʿālemiyān Y; 12 beyt HMY-

---

[1] *"Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir." Saffat,173*

[2] *Kılıç kitaplarda olan haberi söyler.*

[3] *Başı dönmüşler her manasız harften heyecana geliyorlar, kamışlığının ufak bir esintisinden hemen feryada geliyorlar.*

[4] *Tûsî gibi söz söyleyen âlim, böylece haber tertip etti.*

enām içün mevżūʿ-ı ḳavānīn-i dīrīn [E₂14a] olmaḳ zuʿmıyla mürāʿatda mübālaġayı (17) lāzıme-i ẕimmet bilmişler idi binā-berīn hengām ʿarż-ı leşkerde daḫı ṭarīḳat-i (18) pīr ü pīş-ḳademe riʿāyet müstelzem-i ṣalāḥ-ı mülk ü milletdür lā-cerem her hirfet (19) ʿalā-merātibihim yolıyla ḥareket itmek gerek diyü ibtidā bir muṣḥaf-ı şerīfi ziyy-i eşrāfda [T19a] (1) bir gürūh-ı ʿaẓīm dest-ber-bālā-yı dest rāḥa-i taʿẓīm ile taḳdīm ve eṭrāfını (2) pertev-i mihr-i ruḫsārı revzene-i debistānı maşrıḳ-ı ṣubḥ-ı bahārān iden lāle-(3)ʿiẕārān ve mekteb-i ʿirfānda [Y20b] ḳaṣab-ı sükker ile meşḳ-i maḳāle-i nāz u niyāz eyleyen (4) sāde-levḥān sī-pāre-i muraṣṣaʿ-ġılāfların ḥamā'il-vār sāʿid-i rāstdan (5) alup gülmīḫ-ı āyine-i sīne olan ṣedy-i yemīnine teşbīb ü güşe-i destār-ı (6) [H14b] muṭallāların ṭaraf-ı bināgūş-ı sünbül-pūşa ṣalup bahā-fürūz-ı ṭalʿat-i (7) nāẓır-firīb eylemiş her biri ṣavt-ı rikḳat-engīz ile [mıṣra]ᶜ

"ʿ*Asker-i islāma imdād* (8) *eyle yā Mevlā meded*"

neşr terānesine nevā-senc-i āmīn olaraḳ velvele-endāz-ı ḳubbe-i (9) [M26a] sipihr-i berīn oldılar ḳafālarında pīşvāyān-ı ṭarīḳat-i mutaṣavvıfadan ***beyt***

(10) *"Ḳuṭb añladıġım merkez-i ġafletde bulındı*
Kim dā'ireden ḫāric anuñ itdigi efʿāl"

(11) manṭūḳası ṣıfat-ı kāşifeleri birḳaç mütezāhid-i veraʿ-ı intiḥāl ṣūfileri (12) nāmında olan ṣūfiler ile ***beyt***

"Ḫaşm eger ber-dest-i tīġ-i ḫ[v]īş dāred iʿtimād
(13) *İʿtimād-ı tīġ ber dest-i duʿā dārīm mā"*[1]

neşr zemzemesiyle ṣubḥa-i dest-endīşeleri (14) olan ʿuḳūd-ı mā-sivāyı sebbābe-i [E₁18b] şereh-vāz ile taʿdād iderek pāy-ı gūpān (15) dest-efşān-ı hāy u hevā ile şūriş-figen-i zemīn ü zamān olup āyīne-i şerāya zelzele-i hirāsānī ve (16) encümen-i şüreyyāya daġdaġa-i perīşānī virdiler (17) ***beyt***

---

13 neşr E_2HMTY- / fārisānü'l-ḫayl E_1E_2MTY : fārisān-ı ḫayl H; 14 [mıṣra]ᶜ M+; 19 diyü E_2; 2 ruḫsārı E_1E_2HMY : ruḫsārın T / ṣubḥ E_2- / bahārān E_1E_2MTY : bahār H; 3 eyleyen E_1E_2 HMY : iden T; 6 bahā-fürūz E_1E_2MTY : bahār-efrūz H; 7 [mıṣra]ᶜ MTY-; 8 neşr E_2HMTY- / terānesine E_1E_2HMT : terānesi ile Y; 9 beyt Y-; 10 neşr E_2HMTY-; 11 kāşifeleri E_2HMY : kāşifelerin E_1T; 12 beyt Y-; 13 neşr E_2HMTY-; 15 hāy u hevā ile E_2HMTY : hāy u hūyile E_1; 16 encümen E_1E_2MTY : ebniye H; 17 beyt Y-

[1] *Düşman eğer elindeki kılıca dayanırsa da biz kılıç dayanağını dua elinde tutuyoruz.*

"Be-dām-ı zāhidān üftādem ez-hem-vārī-i ẓāhir

Nedānistem nayām-i (18) *tīġ īn ḳavm-i ez-ʿaṣā bāşed"*[1]

neşr baʿdehu iḫtiyār-ı ḳażāyıla ḳażā-yı iḫtiyār (19) iden tīre-rūzān-ı bergeşte-buḫtān ki ʿünvān-ı cerīde-i ḥālleri ḳalem-i vāḳıʿa-[T19b] (1) nüvīs-i dīvān-ḫāne-i menḳabet ile *ʿArabiyye*

"Ḳad beleynā fī-ʿaṣrinā bi-ḳuḍātin

Yeẓlimūne (2) *li-enāmin ẓulmen ʿammā*

Yeʾkülüne't-türāşe eklen lemmā

[Y21a] *Ve tuḥibbūne'l-māle ḥubben cemmā"*[2]

(3) manṭūḳası idi taʿẓīmen *"Li-kibrin ʿimāmetihim"*[3] zümre-i merḳūmeye redīf-i maṭiyye-i tertīb (4) ḳılındı keẕālik erbāb-ı ḥirfetden daḫı pīşe-i [M 26b] ebu'l-beşer ki hirāset (5) ü zirāʿatdür aṣḥābı sāʾir eṣnāfa taḳdīm olunup tebāşīr-i ṣabāḥu'l-ḫayr-ı (6) pīşānīsinden neyyir-i nüzhet-[E$_2$14b]fürūz *"Ṣafrāʾu fāḳıʿun levnühā tesurru'n-nāẓirīn"*[4] şaʿşaʿası (7) ẓāhir ü mütelālī keḫīlü'l-ʿayneyn iki şevr ġazāl miṣāli ki her biri ḳāʾideleri (8) olan zevāʾidlerden berāʿate istihlāl idi cüll-i müzerkeş venīr-i munaḳḳaş (9) ile şevher-i ked-bānū-serā gibi bezeyüp şāḫlarına otaġlar taʿlīḳ itmegile Şāh-ı (10) Īrān'a ve gerden ü güşuna yāre vü güş-vāreler geçürmegile gāv-ı Ferīdūn-zemāne (11) döndürüp ardınca libās-ı zerrāʿīnde bir şaḫṣ-ı pā-der-şemem *beyt*

(12) *"Ümmīd-i gendüm itme şaḳın cev-feşān olup*

ʿĀlemde nīk ü bed kişi hep (13) *ekdigin biçer"*

[H15a] terānesiyile çep ü rāsta gendüm-feşān olaraḳ kişt-zār-ı (14) kerr ü ferde vāfir tuḫm-ı debdebe eküp biçdi verāsında ṭaḥḥānīn bir gerdüne-i [E$_1$19a] (15) gāv mīş-i metīn üzere ber-ḳāʿide bir ḫar-ı āsiyā-yı serīʿü'd-deverān inşā (16) idüp [mıṣra]ʿ

"Āsiyāb-ı devleti bir ḫar da olsa döndürür"

---

18 neşr E_2HMTY- / ḳażāyıla E_1MT : ḳażā ile E_2HY; 1 ʿarabiyye T : şiʿr M, beyt E_1, naẓm E_2, HY-; 3 redīf kelimesi T'de ebu'l-beşer kelimesinden sonra gelmeketedir.; 4 hirāşet ü zirāʿatdür E_1HMTY : zirāʿat ü ḥirāsetdür E_2; 5 ṣabāḥü'l-ḫayr E_2HMTY : ṣaḥibü'l-ḫayr E_1; 7 ẓāhir ü T+; 11 zerrāʿīnde E_1E_2HTY : zerrāʿīnden M / beyt Y-; 16 [mıṣra]ʿ HY- / nüktesin E_2

---

[1] *Bütün dış görünüşten dolayı zahitlerin tuzağına düştüm. Bilemedim ki bu kavmin klıcının kını asadandır.*

[2] *Asrımızda bir kısım kadılarla belaya uğradık. Halka umûmî bir zulümle zulmederler. Mirası helal haram demeden yerler. Malı da aşırı bir muhabbetle severler.*

[3] Onların sarığı büyüklenme, kibir içindir.

[4] *"Sarı renkli, parlak tüylü, bakanların içini açan bir inektir" dedi. Bakara, 69*

nüktesin telmīḥ (17) iderek geçdi ḥabbāzān-ı keşīrü'r-remāduñ ise keẕālik gerdūne-i gerdūn-(18)nümūn üzere [M 27a] iḥdāṣ itdükleri tenevvür-i tefsīde derūndan fürūzān (19) olan zebāne-i nīrān zebān-ı ḥāl ile ***beyt***

"Büstān zi-ḫalḳ-ı ḫām ve bidih [T 20a] (1) *puḫte der-ʿivaż*

[Y21b] *Ser-germ-i ḫoş- muʿāmele ki çün tenūr bāş"*[1]

(2) mefhūmını ifṣāḥ iderek ve ḳaṣṣābān-ı cibānü'l-kelb ṭavīlü'n-nicāduñ (3) cevher-i sāṭūr-ı fūlādı ***beyt***

"Pehlevī-cerb mīṭābed tīġ-i ḥādiṣāt

(4) *Cūş zilāġārīst ten gūsfend-rā"*[2]

neşr maẓmūnını īżāḥ iderek gitdi (5) ḥāmmālān-ı ḳaviyyü'l-iḳtidār ise lendhāyāne eṭvār ile her biri nümūne-i ḥaml-i seyyi'ātı (6) kūhü'l-berz ḥacminde bir uʿcūbe kālbüd-i ṣaḳīli düş-ı mübāhāta taḫmīl idüp (7) ***beyt***

"Behre-i ḫ^{v}āce ze-esbāb bicuz miḥnetnīst

ʿIrḳ ez-bār-ı girān (8) *ḳısmet-i ḥammāl şeved"*[3]

neşr diyerek cedāvil-şiken-i cebīnlerinden isāle-i āb-ı ʿaraḳ (9) ile sāḥa-i güẕergāhı gil-āgīn itdi *"Faʿtebirū yā uli'l-ebṣār"*[4] ammā ḥirfet-i kele-(10) bezān bir cüvān-ı billūrīn-sāḳı elinde nümūne-i sīne-i ʿuşşāḳı bir kef-gīr-i (11) sürāḥ-nümā belinde ibrişīm fūṭa-i muṭallā bir taḫt-ı revāna ḫusrevāne iclās (12) itdirüp öñünde sīmīn sīnī ve ṭabaḳça-i çīnī birle ārāste bir mā'ide-i şāhāne (13) pīrāmeninde gird-ā-gird gürisne-çeşmān-ı süfre-i vişāli ***beyt***

[M27b] *"Çü ān kelle pejmen ki* (14) *dil serāçe-i ūst*

Temām-ı leẕẕet-i ʿālem meyān-ı pāçe-i ūst"[5]

neşr neşīdesiyle pür-(15)cūş u ḫurūş ʿaḳabinde [mışra]ʿ

"Seg nişīned bicāyī keypāyī"[6]

---

17 remāduñ E_1E_2HMY : remādīn T; 19 ḥāl ile E_1E_2MT : ḥālile HY / beyt Y-; 2 mefhūmını E_1E_2HMY : maẓmūnını T / iderek T+; 3 fūlādı beyt *"Pehlevī-cerb mīṭābed tīġ-i ḥādiṣāt"* H- / beyt Y-; 4 neşr E_2HMTY-; 5 eṭvār ile E_1E_2HTY : eṭvārıla M; 7 beyt Y-; 8 neşr E_2HMTY-; 10 sāḳı E_1E_2HMY : sāḳ T / ʿuşşāḳı E_2MY : ʿuşşāḳ E_1HT; 13 süfre-i H- / beyt Y-; 14 neşr E_2HMTY-; 15 [mışra]ʿ HY-

---

[1] *Ham olan halktan al ve mal ve mülkte yetişmiş olana ver. Hoş muamelein başı ekmek fırını gibi ol.*
[2] *Olayların kılıcını şehrin uyuz hastalığı harekete geçiriyor. Koyunun coşmasına ise zayıflık sebeb oluyor.*
[3] *Ağanın gelirine çalışmaktan başka sebep yoktur. Erik ağır yükünden dolayı hamalın kısmeti olur.)*
[4] *"Ey akıl sahipleri! İbret alın." Haşr,2*
[5] *Ezik bir baş kepi ki gönül onun serçe kuşudur. Dünya lezzetinin tamamı onun parmağının arasıdır.*
[6] Köpek hükümdarın ayağının yerine oturmaz.

[$E_1$19b] muḳteżāsınca [$E_2$15a] (16) ṭā'ife-i künde-bezān ***beyt***

"Mepurs ez-ḥikmet-i saḫtuver ez-ser-i behr ū

(17) *Ki kes nekeşud ü neküşāyed bi-ḥikmet īn mu'ammā-rā"*[1]

neşr naẓīdesiyle ẓarāfet-fürūş (18) oldı geçdi [Y 22a] ser-tırāşān keẕālik bir kecāve-i ābgīne içre bir büt-i āyīne-(19)ṭal'at ve billūrīn sā'idī-şīşede perī-miṣāl ārāyiş ü sāde-i ġunc u [T20b] (1) delāl ve pīşgāhında bir ṭıfl-ı meh-'iẕār-ı Zühre-[H15b]cebīni daḫı Müşterī (2) maḳāmına ḳā'im idüp müşgīn-fitīl-i şem'-i şebistān-ı ṣabāḥat olan (3) müy-ı sünbül-büy-ı ser-i melāḥat-efserin būrīde-i üstüre-i elmās-gūn itdükçe (4) pertev-i ḥüsn-i naẓẓāre-güdāzı çerāġ-ı mihr-i 'ālem-tāb gibi fürūzān ve eṭrāfında (5) 'uşşāḳ-ı ser-bāzları ve hevādār-ı ser-endāzları ***beyt***

"Dil-ārāmī serem rāmī tırāşīd

Zemīn (6) *ez-'aks-i rūyeş lāle-gūn şud*

Zi-bī-bākī merā yed-i pākī

Serem tebrīd ve pākī pür-ḫūn şüd"[2]

diyü ġazel-ḫᵛān olaraḳ gitdi (7) bunlara tābi' dellākān-ı pālūde-tenān-ı meh-sīne ***'Arabiyye***

"Lā ta'cebū min beliyyi ġalāletihi

(8) *Ḳad zerra ezrārihi 'ale'l-ḳameri"*[3]

neşr ya'nī endām-ı yāsemen-fāmları ḳamīsān-ı fersūde (9) ile [M28a] güyā fānūs-ı muşamma' içre fürūzān-ı şem'-i kāfūr belki şiyāb-ı beẕle ile her biri (10) vīrānede bir künc-i mevfūr idi sīne-i tābnākleri tāb-nāf-ı (11) güşūde ve ṭarf-ı serāvīlleri ez-Ka'be tābe-faḫzeyn keşīde ḫande-i Müşterī-i (12) tesḫīr ile rubūde-dillerine ***beyt***

"Gerçi ḥammām içre ḫoşdur ṣoḥbet-i yārān lik

(13) *Sīm-ten dellāk ile ḥalvetde başka ẕevḳ var"*

---

16 beyt Y-; 17 neşr E_2HMTY-; 18 oldı E_1E_2HMY : olup T / geçdi T+; 3 üstüre E_1HM : sütre E_2TY; 4 güdāzı E_2HMTY : güẕārı E_1; 5 ser-bāzları E_1E_2HTY : ser-bazı M / ve hevādār-ı ser-endāzları E_2+ / beyt E_1T : ḳıṭ'a M, naẓm E_2, HY-; 7 'arabiyye E_1T : beyt E_2H, şi'r M, Y-; 8 neşr E_2HMTY-; 9 güyā E_2-; 10 tābnāklari E_1HMTY : tābnāklerin E_2; 12 dillerine E_1E_2HMY : dillerinde T / beyt Y-

---

[1] *Öyle çetin bir hikmetten onun menfaati için de olsa soru sorma. Bu hikmet ve muammayı kimse açmamış ve açamamıştır.*

[2] *Gönül hoşluğu benim başımı tıraş ediyor. Zemin onun yüzünün parıltısından lale gibi oldu. Pervasızlıktan dolaya bana öyle tertemiz el oldu. Başım soğudu ayağım kanla doldu.*

[3] *Karabulutun tüksekliğine hayret etmeyin. Gerçekten zerreleri, bağları aya ulaşmıştır.*

neşr nüktesin iş'ār iderek ra'nā rā'nā (14) ṭāvūsāne ḫırām ile 'ömr-i girān-māye gibi güzerān itdi [Y22b] müy-tābān-ı bāzgūn reftāruñ (15) ise şākirdān-ı nā-demîde müyları *beyt*

"Nāzem be cüvānî ki be-hengām-ı (16) *vişāleş*
Çün esb-i ḫurūn bāz kifl-i mîāyed"[1]

neşr [E$_1$20a] nükte-i ḫālet-baḫşāsını (17) meş'ar-ı sipihr-i vāj-gün eṭvār gibi 'aḳsine reftār ile dil-figārlarına ġayr-ı ma'hūd (18) başḳa bir yüzden 'işveler şatdı ḳannādān-ı şîrînkāruñ 'Anḳā-yı Ḳāf-ı (19) ḫalāvet-i ednā-ẕübāb-ı ṭabla-i la'l-i şeker-feşānî olan civānān ḫulve't-tebessümi [T21a] (1) nūş-ḫand-i cān-pesend ile ceyb ü dāmān-ı rūzgārı şehd ü (2) ḳand iderek cilve-fürūş ve pîrāmeninde āşüfte-dilleri [E$_2$15b] *beyt*

(3) *"Tamām 'arşa-i mahşer mekes-fürū gîred*
Eger çunîn be-ḳıyāmet şeker-fürūş āyî"[2]

neşr (4) naġmesin ṭanîn-i ḫazîn [M28b] ile dem-sāz-ı nāle vü enîn idüp mekes-vār (5) ḫurūş gösterdi ḫayyāṭānuñ yāsemen-müyān-ı benefşe-ḫaṭṭānı her biri (6) endāze-i şîve-i ḫāṭır-firîbi ḳadar ḳumāş-ı dü-reng çeşm-i ḫabîrāndan ḫulle-dūz-ı (7) bālā-yı ḫüsn ü bahā olup güzergehde dü-rūye ṣaf-[H 16a]beste olan ṣad-pāre (8) diller dil-ḫasta olan şikeste gönülleri *rubā'î*

"Ey rişte besî tū kāmrānî gerdî
Bā-la'l-i lebeş 'îş (9) *nihānî gerdî*
Ender kef-i ū çerā şūdî kūte 'ömr
Çün 'asel be-āb-ı zinde(10)*gānî gerdî"*[3]

neşr terānesiyle 'arż-ı ḫ^{v}āhişe vesîle içün dalaḳ u ḫırḳa vü (11) ḳabā vü kisvede çāk çāk dest-i şeġaf olmadıḳ ceyb ü girîbān (12) ḳomadı ammā liḫāfe-dūzān u ḳālîçe-fürūşān ḫirfet-i sā'ire [Y23a] (13) meyānesinde *beyt*

---

13 neşr E$_2$HMTY-; 14 itdi E$_1$E$_2$HMT : oldı Y; 15 müyları E$_1$E$_2$HMY : müları T / beyt Y-; 16 neşr E$_2$HMTY-; 17 eṭvār E$_2$HY : eṭvārı E$_1$MT; 19 şeker E$_1$E$_2$HM : sükker TY; 1 şehd ü ḳand E$_1$E$_2$HTY : kand ü şehd M; 3 beyt Y- / neşr E$_2$HMTY-; 4 naġmesin E$_1$E$_2$HTY : çînîni M / ḫazîn ile HMTY : ḫazînile E$_1$E$_2$; 5 ḫaṭṭānı E$_1$E$_2$HMY : ḫaṭṭānı da T; 8 dil-ḫasta olan şilkeste gönülleri E$_2$- / rubā'î E$_1$M : beyt T, naẓm E$_2$, HY-; 10 neşr E$_2$HMTY-; 13 beyt Y-

---

[1] *Kavuşma zamanında bir gence naz ederim ki tembel bir at gibi cirit oyununa geliyor.*
[2] *Haşir alanın tamamı sinek oluyor. Böylece kıyamete kadarşeker satıyorsu.*
[3] *Ey akıllı kişi sen maksadına erdin, la'l dudaklı sevgiliyle gizli yaşadın, onun avuç içinde nasıl kısa yaşadın? Bal gibi su ile yaşam sürdün.*

Be-ten güyā küned taṣvīr-i gülhā-yı nihāl-rā

Be-pā bīdār-ı (14) *sāzed ḫuftegān-ı naḳş-ı ḳālī-rā*"[1]

neşr maṭla'ınuñ mażmūn-ı dil-nişīnine (15) mā-ṣadaḳ perī-çehregān ferīşte-firīb ü fert ile şöhre-i diyār bir ṭā'ife-i (16) neẓāfet-şi'ārdur anlaruñ daḫı her tāze-nihāl-i dil-ārāsı mutaraṣṣad-ı seniyyetü'l-(17)intiẓār olan ḥasret-keşlerine revā-i übbehet-i ḥüsn ü bahā içün serv-i ṭūbā-[E$_1$20b] (18)ḫırām-ı ārām-rübāsına nāzān nāzān-ruḫṣat-ı ihtizār virüp ol yevmü'l-(19)ġıṭāyı āşūbgāh-ı ḳıyāmete miṣāl itdi ***beyt***

[M 29a] *"Ḳopsa yerinden ol* [T21b] (1) *ḳadd ü ḳāmet ġulüv ḳopar*

Bir fitnedür ḳıyāmet ile rū-be-rū kopar"

Ḥirfet-i (2) yaġlıḳcıyān ü taḳyeciyān ve sā'ir erbāb-ı bedestān ki sefāh ile ma'rūf (3) bir gürūh-enbūh-ı şeġaf-pejūhdur her tāze-ḫaṭṭ-ı nemekīn-sīmā-yı zībende-ḳabāsı (4) ol rūz-ı behem-res-i müştāḳānda kec-gerde destār kākül be-ḳafā sünbül be-ṭaraf-ı (5) bināgūş dest-māl muḫaṭṭaṭ-ı ber-dūş ġamze-zenān ṭanz-kunān şīve-i ma'şūḳa-i 'āşıḳ-(6)pesend ile mestāne levendāne reftār iderek behcet-efrūz-ı ġurfe-i çeşm-i temāşāniyān (7) olduḳda ***beyt***

"Her biri ṣūret-i dīvārda döner 'uşşāḳuñ

(8) *O büt-i deyr-i melāḥāt ki geçer yanından"*

neşr müşebbek-derīçe-i bālā-ḫāne-i 'işmetden (9) seyr idüp rubūde olan āşūfte-mizācān-ı mizvāc ***beyt***

[E$_2$16a] *"Cünbüş-i ġamze* (10) *degil cilve-i reftār degil*

Lerziş-i kār ki her dü-cihān ancaḳ bu"

neşr zemzemesiyle (11) birbirine her biri birini istiṣḥāb u intiḫāb-güne gösterüp ***beyt***

[Y23b] *"Oldı eşkim* (12) *gül-şen-ārā-yı heves-cūlar gibi*

Aḳdı göñlüm bir nihāl-i 'işveye ṣular gibi"

---

14 neşr E$_2$HMTY-; 16 şeniyyetü'l-intiẓār E$_1$E$_2$HTY : şeniyye-i intiẓār M; 17 revā-yı E$_1$E$_2$MY : ridā-yı H, ridā vü T; 19 itdi E$_1$E$_2$HMY : itdiler T / beyt Y-; 1 beyt Y-; 2 bedestān E$_1$E$_2$HMY : bezzāz-istān T; sefāḥ ile HMTY : sefāḥıla E$_1$E$_2$; 7 beyt Y-; 8 neşr E$_2$HMTY-; 9 mizācān E$_2$HMTY : mizāc E$_1$ / beyt Y-; 10 neşr E$_2$HMTY-; 11 birbirine her biri birini E$_1$E$_2$HY : birbirini MT / intiḫāb E$_2$+ / beyt Y-

---

[1] *Vucut ile sanki gül dallarının şeklini yapıyor. Ayağının sesiyle halının içinde uyuyanları uyandırıyor.*

(13) ***neşr*** diyerek ezvāc-ı meslūbetü'l-ibtihāclarından istikrāh ile ḫalʿ-ı ḥulle-i izdivāc (14) içün keşf-i ḳınāʿ-ı nüşūr itdi [H16b] el-ḥāṣıl her eṣnāfuñ vetīre-i merḳūme (15) üzere kālā-yı rūy-ı dükkānçe-i meʿāşı yaʿnī reʾsü'l-māl-i kārgāh-ı kār-ḫāne-i (16) [M29b] intiʿāşı olan şākirdān-ı müşterī-şikār-ı tābende-ʿizārı ***meşnevī***

(17) *"Pederüñ rūḥı māderüñ cānı*
Ustanuñ reʾsü'l-māl-i dükkānı
ʿĀşıḳuñ (18) *naḳd-i ʿömr mektebi*
Nerm ü nāzik sevilmeli çelebi"

neşr her biri pīşe-i maḫṣūṣasını (19) meşʿar-ı eṭvār-ı ʿacībe ile zīr ʿalem-i peyrev-i pīş-ḳademlerinden [E$_1$21a] ʿarż-ı hüner idüp [T22a] (1) eşkāl-i ġarībe ile sāḥa-i güzergāhı ṣaḥāyif-i cerīde-i Uḳlīdis-i Mecesṭī'ye (2) döndürdiler bu cümlenüñ verāsında ol iki herze-gerd-i rūzgāruñ (3) biri ki visāde-i tanaʿum-ı terḥānīde ruḳād-ı ḥırş-ı Eşʿabī ile raṣad-ḫāne-i iḳbāle (4) şaḫṣ-ı muṭalsem olmuş bir heykel-i keşīf ü bī-şuʿūr idi (5) ṭuġra-i menşūr şiʿārın ***beyt***

"Gelür ol dilīr-i ʿālem ḳılıç elinde ḳanlu
(6) *Ṣavul ey göñül yolundan ki yaman gelişdür bu"*

neşr ʿunvānıyla muṭarraz idüp (7) tevşīʿ-i kitābe-i eyvān-ı şeş-cihāt ḳıldı dīgeri ki ruḫsāre-i ḥilye-i ḥālinde (8) olan cerīḥa-i cerāyim *"Yaʿrefü'l-mücrimūn bi-sīmāhüm"*[1] bihbūdıyla iltiyām-ı şöhret bulmuş (9) bir ʿarīf-i menfūr idi ki ṣadā-yı kerenāy-ı iḳtidārın ***meşnevī***

(10) *"Menem ān sipehdār-i bī-mer sipāh*
Cihān pehlivān veyl kīne-ḫᵛāh
[Y24a](11) *Çü men bāşem ender meyān-ı yılān*
Be-nemīdān çi kārest Zāl-i zemān
[M30a] (12) *Bürūtem eger Sām der ḫᵛāb-dīde*
Be-tersīd ü lerzīd cāyeş berīd"[2]

---

13 neşr E$_2$HMTY- / ibtihāclarından E$_1$E$_2$HMT : ibtiḥācları Y / ḫalʿ E$_2$HMY : vażʿ T, ṣunʿ E$_1$; 15 kār-ḫāne E$_1$E$_2$MTY : ḫāne H; 16 meşnevī E$_2$M : naẓm T, beyt H, rubāʿi E$_1$, Y-; 18 neşr E$_2$HMTY-; 3 ile T-; 5 beyt Y- / ʿālem E$_2$MY : ser-keş E$_1$HT / ḳanlu E$_1$E$_2$HMY : ḳanlı T; / gelişdürür E$_2$HYT : gelişdür E$_1$M; 6 neşr E$_2$HMTY-; meşnevī E$_2$M : naẓm T, beyt E$_1$, HY-

---

[1] *"Suçlular, simalarından tanınır." Rahman,41*

[2] *Ben silahsız bir askerim. Cihan ise öc almak isteyen bir pehlivandır.Yılanın ortasında olmuş gibiyim. Zamanın Zâl'ının işini görmedik. O barutu Sâm ruyasında görse; korkar, titrer ve yerini terk eder.*

(13) demdemesiyle seyr-āheng eyleyüp mihre be-ṭās-endāz-ı sürgāh-ı kā'ināt oldı (14) *beyt*

" Ve li'l-ḳıyāmeti eşrāṭun ḳad ẓuhirat
Baẕu'l-'alāmāt ve'l-bāḳī 'ale'l-eẕer"[1]

(15) feḥvāsınca *ḳıṭ'a*

"Ḳaldı şemsüñ ṭulū'ı maġribden
Sā'iri bir bir itdi cümle (16) *ḫurūc*
[E$_2$16b] *Ya'nī deccāl ü vehm-i Benī Aṣfer*
Ḍabbetü'l-'arż u leşker-i Ye'cūc"

Bu maḳāle ol (17) ***tāzende-kilāb-ı güm-kerde-Ḫudāvendüñ eṣnā-yı herze-gerdīde te'līf itdikleri*** (18) ***ṣaḥīfe-i saḥīfe-tesnīd birle semt-i ṣalāḥa dā'ī olan ulü'n-nihāyī*** (19) ***ne vechile redd ü ṣadd itdiklerin beyān ider.***

beyt

"Ḫadd-i senc-i cemmāze-i īn raḥīl
[T22b] (1) *Çunīn muḥammel ārāst zīn ḳāl ü ḳīl"*[2]

çünki ol *"Semmā'ūne li-keẕibi"*[3] (2) āyet-i kerīmesi āvīḫte-i livā-yı iddi'āları [H17a] *"Ve ekkelūne li's-suḥti"*[4] temīmesi duḫte-i (3) girībān-ı iştihāları olan ketāyib-i Ebrehe-rekāyib maḳāle-i güzeştede [E$_1$21b] ṭayy-(4)kerde-i sā'ī-ḳalem-i mekbūbu's-sebīb olan vādī-i ġarīb ü nehc-i 'acīb üzere (5) zāmile-bende ḫurūc olup fenā-yı 'arīnetü'l-hurrābda vāḳı' sāḥa-i naẕīfesi ẓıll-ı (6) ma'delet-i ẓıll-ı İlāhī ile mānend-i *"Beledü'l-emīn"*[5] *"Lā-fesūḳa ve lā-cidāle"*[6] [M30b] rebī'-i (7) raḥmet-i feyżānından ṣecc-i mu'ṣırāt-ı emn ü emān ile ser-sebz ü reyyān bir merc-i (8) sünbül-bīz-i behiştī-erecde tesviye-i ḥaml-i tedbīr-i saḳīmleriçün birḳaç (9) gün [Y 24b] ḍarb-ı ḫayme-i nüzūl birle şiḳlet-baḫş-ı sīne-i zemīn oldılar az zamānda (10) fecc-i 'amīḳdan ṭarīḳ u ġayrı ṭarīḳ gelüp ordu-yı tīre-

---

14 beyt E$_2$H : 'arabiyye T, şi'r M, naẓm E$_2$, şi'r-i 'arabī E$_1$, HY-; 15 naẓm E$_2$: ḳıṭ'a M, beyt E$_2$, E$_1$HY-; 19 beyt E$_1$E$_2$MT : HY-; 6 lā fesūḳa Y- / ẓıll-ı İlāhī E$_1$E$_2$MTY : ẓıllullāh H; 8 sünbül-bīzī-i E$_1$E$_2$HMY : sünbül-bīzī vü T; 10 ṭarīḳ u ġayr-ı ṭarīḳ E$_1$E$_2$H-

---

[1] *Kıyametin bir kısım alametleri vardır bunların bir kısmı ortaya çıktı. Bazı alametler ve geriye kalanlar da çıkmak üzere.*
[2] *Bu at yükünün tartısı bu dedikodudan öylece süs aldı.*
[3] *"Hep yalana kulak verir." Mâide, 42*
[4] *"Durmadan haram yerler." Mâide, 42*
[5] *"Ve şu emîn beldeye yemin ederim* ki." *Tin, 3*
[6] *"Günah sayılan davranışlara yönelmek, kavga etmek yoktur." Bakara, 197*

rüylarında taʿaffün ü tekevvün iden nüfūs-ı (11) żāyiʿa vü ḫaşerāt-ı şāyiʿadan ol nüzhetgāh-ı dil-nişīnde güncāyişleri mutażammın (12) ʿusret ü hecme-i ziḥāmıla muʿāżadatları keẕālik eṭrāf-ı memālikde daḫı telvīş-i (13) şiʿāb-ı ʿarżīn itmege vücūh ile müstedʿī-yi celādet olduġından ġayrı (14) füsūn u fesāne ile şad-sāl ṭurduḳları yerde ʿaẓīmet-ḫᵛān-ı ḳīl ü ḳāl olsalar (15) perī-ruḫān-ı āmāl mütemeşşil-i dāʾire-i daʿvet-i ḫayāl-i muḥāl oldıġı daḫı (16) yerāʿa-i yaḳīni ile mürtesem-i şaḥīfe-i bālleri olmaġın fī-mā-baʿd daḫme-i müşkil-feṭḥ-i (17) istidʿālarınuñ dervāze-i ḥuṣūline ḳadem-nihāde-i vuṣūl olmadıḳça ḫalʿ-ı (18) naʿleyn-i ārām itmemek üzere kefş-dūz-ı pāy-ı taʿaşşub olup sāḳ-ı vāḥid (19) üzere ḳıyām-ı şedd-i niṭāḳ-ı taḳayyüd-i rāh-nümā gösterdiler *naẓm*

"*Be-tedbīr-i ḫūn rīḫten tāḫtend*

[T23a] (1) *Be-hem tīġ u rāyet ber efrāḫtend*

[M31a] *Heme sāz-ı kīne şüd ārāste*

Çi ez-ḫᵛāste (2) *vü çi nā-ḫᵛāste*"[1]

neşr çünki ol sekr-baġy u şiḳāḳ-ı ser-girānları mezāliḳ-i (3) vaḳaḥatda dest-be-dest nifāḳ olmaġıla şedd-i niṭāḳ-ı itttifāḳ itdiler (4) ehl ü ʿıyāl ü māl ü menālleri [E₂17a] rehīne-i viḳāye-i emān olmaḳ içün [E₁22a] bir ṭāʿife-i (5) şaʿbu'l-kerīhenüñ żamān u kefāletine vedīʿa ḳılınmaḳ ehemm ü elzem olmaġın (6) ḳaṭʿ-ı dābirleri teʾyīd-i niẓām-ı ʿālemi müstelzim aṣḥāb-ı cerāʾim ü meʾāṣimden ne deñlü (7) mescūn u maḥbūs [Y25a] ḥayātlarından meʾyūs zānī vü ḳātil ve lüṣūṣ-ı āviḫtenī (8) ve kārīz-i gerīzde mütevārī müncelāb-ı ḫaybet ü ḫizlān-ı küştenī var ise (9) bi-ḫaẕāfirihim sebīllerin taḫliye [H17b] ve pās-dārī-i şehr ile benāt u nisvān u ṣıbyānları (10) yanında muḥāfaẓacı alıḳomalarıyıla ḥabbeẕā ḥāmī-i namūs-ı mülk ü millet ve nāşir-i (11) rāyet-i ʿiffet ü diyānet oldılar *"İnne hāẕā leşeyʾün ʿucābün"*[2] rūz-ı diger kūt-vāl-i (12) şubḥ naḳīʿa-i Ḫıdīv çār-evreng-i ḫūrşīd içün ġalle-i nücūmı ḳalʿa-i ḳalʿī-reng-i (13) āsmānda der-anbār

12 ziham ile MTY : zihāmıla E_1E_2H; 13 vücūh ile E_1E_2HTY : vücūhıla M; 14 füsūn u fesāne : E_1HMY : füsūn-ı fesāne E_2T; 15 oldıġı E_1E_2HT : idügi M, idigi Y; 16 yaḳīn E_1E_2HMY : yaḳīni T / 16 mürtesem E_1E_2MTY : merāsim H ; 19 ḳıyām E_1HMTY : ḳıyāma E_2 / şedd-i niṭāḳ-ı taḳayyüd-i rāh-nümā E_2-/ meşnevī E_2M : naẓm T, beyt E_1, HY-; 2 neşr E_2HMTY-; 3 olmaġıla E_1HMTY : olmaġa E_2 / şedd-i niṭāḳ-ı ittifāḳ E_1HMTY : teşmīr-i sāʿid-i ittifāḳ E_2; 9 şehr E_1E_2HMY : şehre T; 10 alıḳomalarıyıla E_1E_2HMY : alıḳomaları ile T

[1] *Kan dökme tedbiriyle hazırlandılar, kılıç ve bayrakla dolandırdılar. Bütün kin ve düşmanlık sebepleri hazırlandı. Gerekli gereksiz her şey hazırlandı.*

[2] *"Doğrusu bu tuhaf bir şeydi." Sâd,5*

itdi bunlar daḫı mühim-sāzī-i esbāb-ı ḥareket-i (14) ʿadīmü'l-bereketleriyile taḳdīm-i muḳaddemāt-ı nehżat idüp ***beyt***

"Ez ribāṭ-ı ten (15) *çü bügüzeştī diger maʿmūre nīst*

Zād-ı rāhī ber nemīdārī ez-īn menzil çerā"[1]

[M31b] (16) ***neşr*** muḳteżāsınca zād u ẕaḫā'ir-i rāh ve sā'ir levāzımāt-ı sipāhī menzil-be-menzil (17) merfūʿ u mecrūr-ı tedārik ü taḥṣīl içün beyn-i ẓahrāniyyü'l-enām muhān u muḥaḳḳar (18) olan ṭā'ife-i ḳıbṭiyān-ı müstehāmdan bed-aṣl ṣırfe serrāṭ u żarrāt bir neşşāl-i (19) Ye'cūcü'l-ḳamayı muḥāṭī sā'ilān-ı mübrim-i çāpük-revden bir niçe ʿavene ile yek-rūze rāh [T 23b] (1) ilerüye rū-be-rāḥ idüp kendüler daḫı ṣadā-yı kerenāy-ı raḥīli ***beyt***

(2) *"Bā-hāy u hūy lāf künem ṭayy-ı rāh-ı ʿaşḳ*

Bāşed ki hevl der dil-i reh zen der (3) *āverem"*[2]

terānesiyle dem-sāz eyleyüp neşv ü nemā-yı ʿināyet-i Rabbānī birle ravża-i (4) ḫuld-i berīn gibi niʿam-ı fırāvānī her-dem-i bahār *"Ükülühā dā'imün"*[3] olan bostān-serā-yı (5) dārü'l-ʿıyş-i cihān-bānī dām-ı maḥrūste [E$_1$22b] ile'l-inkırāżu'z-zamān fī-viḳayetu'ṣ-Ṣamedānī (6) ki hemīşe [Y25b] dest-i żuʿafāya nisbet-i bākūre-i eşcār-ı merfūʿası *"Ḳuṭūfuhā dāniyetün"*[4] (7) ve nev-bāve-i aġṣān-ı maṭbūʿası *"Lā-merfūʿatün ve lā-memnūʿatün"*[5] dür ezhār u eşmārını (8) dendān-ı taʿarruż birle bir bir iżāʿata mūr-mişāl kemer-beste-i ḥırş u āz olup (9) gitdiler şöyle ki temeşşül itdükleri biḳāʿ u şıyāşīde maḥṣūl-i mezraʿa-i emn (10) ü emān ü iṭmīnān *"Fe-eṣbeḥa heşīmen teẕrūhu'r-riyāḥu"*[6] tefsīrin īżāḥ ve ḫıyām (11) u ḫargāhlarıyla [M 32a] tefsīde-ten-i teb-zedegān-veş-i ābile-dār olan kūh u hāmānuñ [E$_2$17b] (12) dumūʿ-ı rūdı ***beyt***

---

14 bereketleriyile E$_1$E$_2$HM : bereketleri ile TY / beyt Y-; 16 neşr E$_2$HMTY-; 18 şırfe E$_1$HT-; kendüler E$_1$E$_2$HMY : kendiler T / beyt Y-; 3 neşr E$_2$HMTY-; 5 dām E$_2$HMT : dāmet E$_1$Y; 8 bir bir HTY : yer yer E$_1$E$_2$M; 10 ü emān T+ / tefsīrin E$_1$E$_2$HY : tefsīrini MT; 12 beyt E$_2$H : ʿarabiyye T, şiʿr M, beyt-i ʿarabī E$_1$, Y-

---

[1] *Ten tekkesinden geçtiğim zaman başka mamur bir yer yoktur. Bu menzilden yol azığını alamamam neden?*
[2] *Hay huyla lad söyleyerek aşk yolunu geçiyorum, ola ki yol kesicinin kalbine bir korku getireyim.*
[3] *"Yemişleri süreklidir." Ra'd,35*
[4] *" Meyveleri sarkmış halde." Hakkâ, 23*
[5] *Yükseltilmeyen ve yasaklanmayan*
[6] *"Arkasından rüzgârın savurduğu çerçöp haline gelmiştir." Kehf, 25*

"Ṣabbet ʿaleyye meṣāʾibün lev ennehā

Ṣabbet ʿaleʾl-eyyāmi (13) *ṣirnā leyāliyen"*[1]

neşr nüktesin ifṣāḥ ideridi tā ki reh-nümūnī-i dīv-i rīv ol ḳāfile-i (14) bī-tevfīḳi mānend-i lücce-i hidāyet-i Rabb-i Mecīd kenāre-i baḥr-ı sefīdden daḫı tebʿīd ile (15) dāmen-i deşt ü şaḥrāyı [H 18a] ṭutup tecdīd-i ʿahd-i herze-gerdī idecek menzile (16) irişdirdi yaʿnī hengāme-germ olup iltiḳāṭ-ı nuḳre-i efkār-ı ḫām idecek (17) maḥalle yitişdirdi pes der-hāl pīşgāh-ı muḫayyem-ı seḫāmet-iltiḳā-yı tevʾemlerinde vāḳıʿ bir dil-keş (18) feżā-yı çemen-pīrāda basṭ-ı kelīm-pāre-i meşveret idüp *"Veylün lil-mükeẕẕibīn"* [2] ḳalem-revinde (19) maḥkeme-ārā-yı rāy olan müteḳāżīler ***naẓm***

"Müstaḳbel-i ʿālem beter ez-māżī şüd

[T 24a] (1) *ʿĀḳıl neçerābī-i cihān rāżī şüd*

Gū sāle eger ḫaṭīb gerded çi ʿaceb

(2) *Çün gāv faḳīh geşt ü ḫar ḳāżī şüd"*[3]

cādde-i ʿadl ü sedāddan cihet-i (3) temerrüd ü ʿināda ʿadūl ü iʿvicāc gösterüp ***beyt***

"Ve Leyse lillāhi bi-müstenkir"

[Y26a] (4) *"En yecmaʿa'l-ʿāleme fī vāḥid"*[4]

neşr muḳaddimesin iḫticāc ile tesviye-i umūr-ı mülk ü milletde (5) ʿacz ü ḳuṣūra [M32b] terettüb iden maʿnāyı mutażammın teʾlīfine saʿy itdükleri ḫilye-i (6) şıḥḥatden [$E_1$23a] ʿāṭıl bi'l-icmāʿ bāṭıl olan ḫüccet-i lecācı şafḥa-i rūy-ı ḫālleri gibi tesvīd ve ʿunvānını (7) ḫatem ü imżālarıyıla nümūne-i cebīn-i şāhid-i zūr idüp ḳalem-i Kirāmen Kātibīn (8) ile rūz-nāme-i seyiʾāt olan cerīde-i aʿmālleri gibi *"Hāẕā kitābünā yenṭiḳu [ʿaleyküm] biʾl-ḥaḳ"*[5] (9) diyerek tesnīd itmegile mümāşil-i *"Yevme tübleʾs-serāʾir"*[6]

---

13 nesr E_2HMTY-; 17 seḫāmet E_1HMY : sefāhet E_2, şeḳāvet T / iltiḳā T+; 19 rubāʿī M : naẓm E_2, beyt E_1T, HY-;3 temerrüd E_1E_2MTY : tecerrüd H / beyt E_1E_2 : ʿarabiyye T, şiʿr M, HY-; 4 neşr E_2HMTY- / iḫticāc ile E_1E_2HMY : iḫticācıla T; 7 imżālarıyıla E_1E_2MTY : imżāları ile T

---

[1] *Benim üzerime musibetler döküldü. Eğer o musibetler gündüzlerin üzerine dökülseydi gece olurdu.*

[2] *"Vay yalancıların haline." Mürselât;15,19,24,28,34,37,40,45,47,49*

[3] *Dünyanın geçmişi geleceğinden iyidir. Akıllı olan kimse dünyanın servetine razı olmuyor. Senelerce hatip olsa ne tuhaftır. İnek fıkıhçı olmuş eşek kadı olmuş.*

[4] *Bir şahısta âlemi tolamak Allah'a zor değildir.*

[5] "Bu, yüzünüze karşı gerçeği söyleyen kitabımızdır." Câsiye,29

[6] "Gizlenenlerin ortaya döküldüğü gün." Târık,9

olan rūz-ı dil-sūzda ol ṣaḥîfe-i (10) saḥîfeyi veṣîḳa-i sāṭı'u'l-bürhān-ı bāhirü'n-nüfūẕ itdiler ***beyt***

"Ey kerde (11) *be-cehl-i nām-ı ḫod rāb-i ḳāżî*
Ḫallāḳ-ı cihān nîst be-ḥikmet rażî
Āteş (12) *hemān-dem ü ān sā'at*
Şehrî ki be-ān şehr tū bāşî ḳāżî"[1]

(13) bāmdād ki ḫusrev-i zümürridîn ḫıyām-ı Ḫürşîd ḳaṣd-ı ḳalem-rev-i maġrib-zemîn ile 'ilm-i (14) eşi'a-i zerrîn-kübı dervāze-i oṭāḳ-ı la'lîn-niṭāḳ-ı ḫāverîde (15) efrāşte ḳıldı ol şirẕime daḫı dārü'l-ḥarb-i efrenc ü Alamanda (16) vuḳū'unı 'alā-ṭarîḳ farż-ı muḥāl taṣavvur itdükleri zed ü berd ü dār u gîri (17) beytü'l-emān-ı İslāmiyānda rütbe-i taṣdîḳa yitürmege şiddet-i [E$_2$18a] İtilāf (18) ile şemşîr-i yek-ġılāf olup her ecîr-i [M 33a] müzd-ver bir emîr-i Timur ve her 'aver-i 'uryāñ (19) kendü başına bir Hülagu Ḫan belki 'ālem-i i'tizāzda bir ṣāḥib-ḳırān-ı gîtî-sitān olmaġıla [T24b] (1) vedî'a-i cenāḥ-ı ḥafaẓa-i mülk ü millet ḳılınan esbāb-ı nizām-ı ümemi ẕahḳ (2) u mahḳ-ı ġāret-endūzluḳ merāsimin ibdā [H 18b] ve ẕerî'a-i refāh-ı 'aceze-i ra'iyyet [Y26b] olan (3) eṣās-ı ṣervet-ḫāne-i emniyyet-i 'ālemi ġarḳ u ḥarḳda kişver-sūzluḳ levāzımın (4) ibdā' u icrā itmege berzde dāmān-ı tuġyān oldılar bunuñ birle yine ol (5) fi'e-i müteġallibegāh ṭarîḳ-ı nefsü'l-emrde 'inān-gîr-i maṭiyye-i 'azîmetleri olan (6) ḫazene-i genc-i 'ulūm-ı 'āliyyeyi tevsen-i cerbezeye bāzgūn-ı na'l-i maġlaṭa [E$_1$23b] urup inkār-ı naṣṣ eyleme (7) şer'a muḫālif söyleme bilmez misin tefsîr-i sūre-i *"Ve'l-'ādiyāt"*[2] ve ṣaff-ı *"ṣāfînātu'l-*(8)*ciyādu"*[3] sündüs-gecîm-i refrefî el-ḥarekāt-ı ġazātdur *"Ve fażżalallāhu'l-mücāhidîne* (9)*'ale'l-ḳā'idîne"*[4] naṣṣ-ı mübîni fażā'il-i mücāhidîni mübeyyen āyāt-ı beyyinātdandur

---

10 beyt E$_1$T : rubā'î M, naẓm E$_2$, HY-; 13 zümürrüdîn E$_1$E$_2$HMY : zerrîn T / zemîn ile E$_1$E$_2$HTY : zemînile M; 14 kūpı E$_2$HMTY : kevnî E$_1$;16 berd E$_1$E$_2$HTY : büjd M / gîri E$_2$HM : gîr E$_1$TY; 18 'āver-i 'uryān E$_1$E$_2$MT : 'āver ü 'uryān HY; 19 kendü E$_1$HMY : kendi E$_2$T; 1 cenāḥ-ı ḥafaẓa E$_1$E$_2$TY : ḥafaẓa-cenāḥ HM / ḳılınan E$_2$MY : olan E$_1$HT; 2 merāsimin E$_1$E$_2$HMY : merāsimini T; 3 ġarḳ u ḥarḳda E$_1$HT : ḥarḳ u ġarḳ MY, ḥarḳ u ġarḳ E$_2$ / levāzımın E$_1$E$_2$HMY : levāzımını T; 7 ve'l-'ādiyāt E$_2$HMTY : ve'l-'ābidāt; 8 ġazātdur E$_2$MTY : ġazātdandur E$_1$H; 9 beyyinātdandur E$_1$E$_2$HTY : beyyinātdur M / lisāna E$_2$MY : lisānımıza E$_1$HT

---

[1] *Ey kendine cahillikle kadı ismi veren âdem! Cihanı yaratan Allah hikmete razı değil. Öyle bir şehre o an sen kadı olunca o dakikada gökten ateş yağıyor.*
[2] "Koşanlara." Âdiyat,1
[3] *"Safkan koşu atları". Sâd,31*
[4] *"Ama mücahidleri, oturanlardan çok büyük bir ecirle üstün kılmıştır." Nisâ,95*

(10) mesbūḳ-ı bi'l-meṣel degildür kelāmı lisāna alınmaz Ṣıffīn vaḳ'asına sözüñ nedür (11) ḥaẕer eyle kibār-ı aṣḥāba isnād-ı baġī ile meẕheb-i Rafża taḳviyet virme yoḫsa murāduñ (12) meslek-i [M33b] ehl-i sünnet ve'l-cemā'ati selb ile *"Lā-tectemi'u ümmetī 'ala'ḍ-ḍalālehū"*[1] ḥadīṯ-i (13) ṣaḥīḥini münkir olup edillenüñ birini ibṭāle mi sa'y idersin hīç (14) olacaḳ iş midür mes'ele ma'lūmuñ degil mi ġalebe ve keṣret ḳanġı cānibde (15) oldıġı ḫod *"Kenārin 'alā ṭarafi menārin"*[2] meşhūd u bedīdār iken 'adem-i cevāz ile (16) niçe ṣūret-i muḫālefet ibrāz idebilürsin kitābī olan sülūkumuzdan ṣadd içün (17) ne senedi sedd-i rāh-ı mümāna'at ḳılursın işte fetvā işte ḥüccet miṣüllü kelimāt-ı (18) nādir ber-ā-ber ile leked-kūb senābikü'l-ḫayl safsaṭa ḳılup bildiklerin söylediler (19) ve gāh āyīne-ḫāne-i beyān-ı vāḳı'da vech-i ḥüsn üzere īrād-ı kelām-ı dürriyyü'n-niẓām ile [T25a] (1) merġūle-i iddi'ālarına şāne-zen-i [Y27a] ta'arruż olan mürsele-ṭırāz-ı ta'rīżi şaḳın şaḳın yeşile (2) başduñ Ḳumāme'ye ḳandīl aşduñ pīre daḫl idüp kisvete tükürdüñ (3) belki tekyeye ḫūk ve ṣūfīye ġūk kenīseye nüẕūr şemmāse füṭūr getürdüñ (4) pek ḫaṭā idüp vebāle girdüñ sen bilmezsin ammā bu sözden imāma köpek (5) müeẕẕine köstebek dimek çıḳar estaġfirullāh tebbet ü ric'at-i ilallāh (6) bundan rücū' eyle [E$_1$24a] bir daḫı lisāna [M34a] alma diyüp muḫāḍarāt-ı bāṭıla īrādı ile [E$_2$18b] yeñiden (7) müslümān idüp begendiklerin eylediler ***beyt***

"Bāṭıl hemīşe bāṭıl u beyhūdedür (8) *velī*

[H19a] *Müşkil budur ki ṣūret-i ḥaḳdan ẓuhūr ide"*

Bu maḳale-i dağdağa-pīrā (9) ***ol 'anede-i meslūbetü'l-ḫayā tertībine sā'ī olduḳları muḳaddemāt-ı mu'ānideye*** (10) ***ḫāṭır-ḫ'āh-ı a'dā-yı millet-i beyżā olur vechile netīce-baḫşā olduḳları*** (11) ***ḥālāt-ı dehşet-efzā beyānındadur.*** nazm

"Eger muḥavvel-i ḥāl-i cihān-bān (12) *ne ḳażāst*

Çerā mecārī-i aḥvāl ber-ḫilāf-i rıżāst

---

11 ḥaẕer eyle E$_1$E$_2$HT : ḥaẕer it MY / meẕheb E$_1$H-; 13 edillenüñ birini ibṭāle E$_1$E$_2$HMY : edille-i erba'anuñ birini inkāra T / edillenüñ E$_1$E$_2$MY : edillelerüñ H / birini MTY : birin E$_1$E$_2$H; 14 ḳanġı E$_2$MY : ḳanḳı E$_1$HT; 17 kelimāt-ı nādir ber-ā-ber ile E$_1$HTY : dimegile E$_2$M; 1 ṭırāz M- / ṣaḳın ṣaḳın E$_1$HMY : ṣaḳın E$_2$T; ḫūk E$_2$HMTY : ḫāne-i ḫūk E$_1$; 5 ü M-; 6 diyüp E$_1$E$_2$HTY : diyü M / īrādıyıla E$_1$E$_2$HM : īrādı ile TY / īrādı H-; 7 beyt Y- / u E$_1$E$_2$HMY-; 8 bu maḳāle Y-; 9 tertībine E$_1$HMTY : tertībe E$_2$; 11 nāẕm E$_2$T : beyt E$_1$, HMY-

---

[1] *"Ümmetim dalalet üzerine birşleşmez"* (Hadis-i Şerif) Aliyyül Müttakî, Kenzü'l-Ummâl, C. I, Hadis no :1029

[2] *Minareler tarafına sınırdır.*

Hezār-naḳş ber-āred zemāne ve nebūd

Yekī çenān ki der-āyīne-i taṣavvurmāst

Kesī zi-çūn u (13) *çerā-dem hemī ne yāred zed*

Ki naḳş-bend-i ḥavādiṯ ü rāy-ı çün ü çerāst"[1]

(14) ***neṯr*** ʿişret-ḫāne-i ʿālemde birḳaç gün teʿāṭī-i raḥīḳ-i dōst-kāmī ile şīrīn-(15)kām olanları elbette izderām-ı kāsāt-ı neked ü ālāmıla düşmen-kām itmek sāḳī-i devr-i (16) bed-peymānuñ deydene-i ḳadīmesidir ***beyt***

"Her cām-ı ġamī ki ez-kef-i eyyām (17) *keşīdīm*

Güftā sebük-āşām ki cām-ı diger āyed"[2]

neṯr ammā bu eṯnāda müşāreket-i (18) eviddā ile ḫum-ḫāne-i [Y27b] rūzgārda ṭās tās tecerruʿ olunan zehr-ābe-i sitem (19) ü ʿināden dimāġ-ı cān bir mertebe taḥşīl-i merāret itmişdür ki ser-çeşme-i şehd ü şīr-i leẕā'iẕ olan [T25b] (1) laʿl-nişīn-i gül-ruḫāna [M 34b] *"Vildānün muḫalledūne"*[3] bi-ekvāb u ebārīḳ leblerinden (2) dü-bāre-i iżāfe-i kevṯer ü tesnīm-i şeker-ḫand idüp *"İlā-mīkāti yevmin maʿlūmin"*[4] (3) zülāl-i būse ile şüst ü şū ḳılsalar ancaḳ kesb-i idrāk-i ḥalāvete müsteʿid (4) olabilür ***beyt***

"Cām-ı sitemile telḫ-i meẕāḳım o deñlü kim

Kevṯer de olsa (5) *zehr olur içdigim şerāb*

Bir yaña āteş-i ġam-ı aḥbāb-ı sīne-sūz

(6) *Bir yaña nār-ı cevr-i felekile ciger kebāb"*

[$E_1$24b] ***neṯr*** bu iki nīrān-ı dūzaḫ-nişān ki (7) ḳaddāḫa-i ḳażā vü ḳaderden ber-ceste olan şerāre-i ʿālem-sūz ile (8) ʿalev-efrūz olmuş bir nā'ire-i *"Mūḳadetü elletī teṭṭaliʿu ʿale'l-efʾideti"*[5] dür buña reşāşe-(9) pāş-ı teslīm ü rıżā olmadan ġayrı daḫı ne tedbīr-i kārgerdür ***beyt***

---

14 neṯr E_2HMTY-;15 izderām-ı neked E_1E_2T : izderām-ı kāsāt MY, izderām-ı kā'ināt H / ālām ile E_1E_2HMY : ālāmıla T / devr E_1HMTY : dehr E_2; 16 beyt HY-; 17 neṯr E_2HMTY-; 19 meẕāḳ-ı cān E_1HMY : dimāġ-ı cān T, E-; 1 bi-ekvāb E_1E_2HT : ekvāb MY; 3 zülāl E_1E_2HMT : zāl Y; 4 beyt E_1HT : naẓm E_2, şiʿr M, Y-; 6 neṯr E_2HMTY-; 7 ʿālem-sūz ile E_1E_2HTY : ʿālem-sūzıla M; 8 mūḳadetü T-; 9 daḫı E_1T- / beyt Y-

---

[1] *Eğer cihan padişahının hâlinin değişmesi kaza değilse Hâllerin gidişi niçin Allah rızasına aykırıdır. Zaman yüzlerce nakış getirdi oysa o yoktu. O nakışlardan öyle biri ki tasavvur aynamızda idi. Hiç kimse niçin böyle oldu diye dem vuramaz. Oysa hadiselerin nakşını vuran ve reylerin sebebi vardır.*

[2] *Her kadeh ki günlerin avucundan çektim. De ki az içtim biraz daha getir.*

[3] *"Ölümsüz gençler." Vâkı'a,17*

[4] *"Belli bir günün belli vaktinde." Vâkı'a,50*

[5] *"(Yandıkça) tırmanıp kalplerin ta üstüne çıkar." Hümeze,7*

"Taḳdīr-i ḳaṭʿ-ı rişte-i tedbīr (10) *mīküned*

Tedbīr-i sāde-levḥ beçi taḳdīr mīküned"[1]

siyyemā ḥışn-ı ḥaşīn-i fevz ü necāh ḳıyās olunan tedbīr-i nās bir (11) külbe-i nāyīn-esās iken ḳavāriʿ-i şāʿiḳa-teʾşīr-i taḳdīre tāb-(12)āver olmaḳ nice mutaşavverdür *ʿArabiyye*

"Sebaḳat teḳādīrü'l-ilāhi ḥükmihā

(13) *Fāriḥün fuʿādike min leʿalle ve men lev"*[2]

[$E_2$19a] pes merd-i [H 19b] mütevekkil ü ḳavī-dil her ḥālde umūrını (14) meşiyyete tefvīż idüp şeniyye-i lev ü leʿalleye sülūk ile cādde-i rıżādan (15) ser-mū inḥirāf göstermeyüp kendüyi maʿnen varṭa-i münāzaʿaya düşürmez (16) ammā [M 35a] bir ḥayşiyyet ile ki ḫum-ḫāne-i [Y 28a] elfāẓda emr ü irāde vü rıżāya (17) leb-be-leb mālī olan ṣaḥbā-yı ḥaḳāʾiḳ-meʾālī müttehidü'l-maʿnā zuʿm itmegile neşve-i (18) imtiyāzdan bī-behre olup müheyyic-i cerbeze-i zenādıḳa vü maṭıyye-i ʿaḳīdeyi ṭarīḳ-i (19) müstaḳīm-mezheb-i nāciyeden fersaḫ fersaḫ tebʿīd idüp mevḥil-i cebr-i küllīde [T26a] (1) girifte-i pā-yı ḍalālet ḳılmaġıla başına seʿālī-i vesāvis daḫı üşürmez (2) zīrā ḥillī vü ḥulelī irāde ile ṣūret-i dil-firīb-i rıżāda çehre-nümā-yı meclā-yı mücellā-yı (3) şühūd olan şāhid-i tābende-ʿiẓār emr-i gāhīce nehy-i maḥża muḳārin ve irāde-i (4) rıżāya mübāyin bulundıġı kütüb-i kelāmiyyede niçe edille-i ḳāṭıʿa ile müberhen ü müşebbetdür (5) *ʿArabiyye*

"Mürīdü'l-ḫayri ve şerri'l-ḳabīḥ

Ve lākin leyse yerḍā bi'l-mecāl"[3]

meʾāli daḫı (6) bu maʿnāya dālldür egerçi maẓmūn-ı rıżā-yı iṭāʿat-i iḳtiżā cerīde-i perīşān-(7)evrāḳ-ı iʿtirāżāta şīrāze-i teʾlīf olan [$E_1$25a] rişte-i pīç-ā-pīç-i lev ü leʿalle (8) güşe-i miḳrāż-ı terk ü teslīm irişdirmegile inḳıṭāʿ bulup şaḥīfe-i (9) nefs-i yerāʿa-i berāʿ-i [M35b] sükūn ile naḳş-peẕīr-i iṭāʿat olmaḳdan ʿibāretdür (10) ammā *"İnneme't-ṭāʿatü fi'l-maʿrūf"*[4] feḥvā-yı saʿādet iḫtivāsı maġzāsınca imżā-yı (11) irāde ile miskiyyü'l-ḫitām

---

12 ʿarabiyye E_1T : beyt E_2H, şiʿr M, Y-; 13 merd T- / ü E_2MTY-; 18 ʿaḳīdeyi E_2HMTY : ʿaḳliyeyi T; 19 meẕheb E_1H-; 5 beyt E_2H : şiʿr M, ʿarabiyye T, beyt-i ʿarabī E_1, Y-; 8 irişdirmegile E_1E_2H : irişdirilmegile MY, irşdirmek ile T; 9 nefs E_2MY : naḳş E_1HT / berāʿ Y-

[1] *Bir ipnin kesilmesinin takdirini tedbir koyuyor. Sadece levhin tedbirini takdir koyuyor.*
[2] *Allah'ın kaderde yazmış olduğu hükümler kesinleşmiştir. Senin kalbin eğer, şayet kelimeleriyle ferahlanır.*
[3] *Hayrın ve çirkin şerrin müridi fakat ecele razı değil.*
[4] *İtaat ancak iyi şeylere olur.*

olması emr-i maʿrūfda muḳarrerdür menhiyyātda cidden mutaṣavver (12) degildür lācerem mü'min-i ḳaviyyü'l-iʿtiḳād evvelen emr-i maʿrūfda ehl-i maʿrūfa (13) ittibāʿıla biḳaderü'ṭ-ṭāḳatü'l-beşeriyye şerr ü ṭalāḥdan ittiḳā ve birr ü ṣalāḥa bezl-i ictihād ile şarf-ı süveydā [Y28b] ḳılur baʿdehu teʾsīr ü tesyīrini muḥavvelü'l-aḥvālden istidʿā (14) ider bu ṣūretde nibāl-i hedef işābetden taḥallüf iderse de her āyīne (15) ve ile'l-ecri bi-ḳaderi'l-meşaḳḳadan bī-behre olmayup *"İnneme'l-aʿmālü bi'n-niyāt"*[1] ile (16) mücāzāt olunması bī-şā'ibe-i iştibāhdur *"Ve billāhi't-tevfīḳ ve ʿaleyhi't-teklān"*[2] (17) ***beyt***

"Ġarażım ḥāl-i perīşānımı şerḥ itmek idi
Baḥs-i zülfine düşüp (18) *dil söz uzandı gitdi"*

"Racaʿnā ilā mā naḥnü fīh"[3] çünki ol ṭūfān-ı ḳıyāmet-(19)şūr münhili'l-ḫafā'-i [H20a] ḳāżādan [$E_2$19b] mānend-i seylü'l-ʿarim defʿaten mevc-zen-i ẓuhūr olup [T26b] (1) sāhire-i ġabrāyı müfʿamu'ş-şürūr itdi [mıṣra]ʿ

"Bādbān-perde-i mestūri-i ṭūfān (2) *neşüd"*[4]

[M36a] mışdāḳınca cirāfende-ṭarḥ olunan Rūm-ı raṣīfü'l-bünyād-ı rāy-ı sedād (3) ḫasbend-i serīʿu'l-inḳılāʿ-veş sedd olamayup berhetü'z-zemān ucı bir maḥalde vāḳıʿ (4) çeşme-sāra irdi ki ***beyt***

"Olmışıdı ol yere nizhet-fezā
(5) *Tekye-i pāk-i Ṣarı Ṣaltuḳ Baba*
Tekye velī reşk-i sipihr-i eṯīr
Oldı (6) *çerāġ-ı zer-i mihr-i münīr"*

[$E_1$25b] anda daḫı ol fi'e-i Efrāsiyāb-fitne tekrār tecdīd-i (7) ʿahd-i bī-dādī birle iʿāde-i resm-i dirīn-i ġadr-i Siyāvuşī itdiler yaʿnī (8) hādim-i zāviye-i baba oġullarınuñ ***beyt***

"Ḫaşyetile her birisi nīm cān
(9) *Tekyeye ḳurbān idi güyā hemān"*

---

11 muḳarrerdür E_1E_2HT : muʿteberdür MY; 13 ḥażret HY-; 14 āmāli T- / de E_1HMTY : daḫı E_2; 17 şerḥ HMTY : ʿarż E_1E_2; 1 [mıṣraʿ] HY-; 3 berhetü'z-zemān : E_1E_2MTY : berhetü mine'z-zemān H / maḥalde E_2HMTY : maḥallede E_1; 4 irdi ki E_1E_2HT : yidi ki MY / beyt MT : meşnevī E_1E_2, HY-; 6 daḫı E_2-; 8 beyt E_2HMT : naẓm E_1, Y-

---

[1] *Ameller niyetlere göredir.*
[2] *Muvaffakiyet ancak Allah iledir. Tevekkül de onadır.*
[3] *İçinde olduğumuz şeye döndük.*
[4] *Rüzgar perdesi tufan'ın engelleyicisi olmuyor.*

naḳż-ı külbe-i vücūdlarıyıla taʿmīr-i kāşāne-i rūḥāniyyet-i (10) baba-yı ʿatīḳ idüp Ḫıżr-ı himmetin bedraḳa-i [Y29a] ṭarīḳ ittiḫaẕ itmekile gitdiler tā ki pā-yı (11) pergār-ı ẕehāba merkez-i ḳufūl olmaḳ üzere vażʿ-ı noḳṭa-i müşūl idecekleri (12) ḳaṭar-ı dā'ire-i dārü'l-ḳarāra yek-rūze mesāfe olan cerʿā vü cibālüñ daḫı şeḳā'-i curf u (13) ḳımme-i ḳuleli saḫam-ı ẓıll-ı ḫıyem ü ḫargāhlarıyla müdennes olduḳda ṭās-bāzī-i sipihr-i bī-direng (14) zīr-i ḫırḳa-i nīreng-i bī-direnginden bir şuʿbede-i müstenkir iẓhār itdi ki temāşāsı (15) mir'at-i ʿālem-nümā-yı ʿaḳla inkisār-ı ḥayret virmek degil naḳli ceyb ü dāmān-ı (16) ḫilʿat-i ḥayātı ser-pençe-i hādimü'l-leẕẕāt ile [M 36b] çāk çāk itdirür nessāc-ı ʿanberīn-(17)tār-ı ḳalemüñ ṭarḥ-ı def'e-i süṭūr ḳıldıġı minvāl raḳam-ı câme-i ṭavīlü'ẕ-ẕeyl-i tafṣīle (18) ṭırāz olmaġa iḥāṭa-i taḥammül ider ḳumāş olmamaġın ol naḳş-ı ġarīb bu vech-i vecīz (19) üzere zih-girībān-ı icmāl ḳılındı ki ḫuffāş-menişān-ı kāse-siyāhāndan [T27a] (1) bir bölük tīre-i bā-ṭannān-ı çeşm-i rūşen-rūz çenber nīl-gūn şeb ile mānende-i (2) dīde-i kāfir-i niʿmetān-beste olduḳda neyyir-i ʿālem-fürūz-ı saʿādetden istinkāf (3) ile semt-i ẓālām-ı şaḳāvete taḥrīk-i şeh-bāl-i nemek-kūrī itmege īrā-yı zināد-ı (4) rāy itmişler idi ol şeb-i ẓalmāda ʿumūmen ʿale'l-ʿamyā şuʿle-çeşm-i cuġd u būmı (5) şemʿ-i bezm-ārā-yı ışṭınāʿ gibi istikfāfa [$E_1$26a] beyne'l-ʿişā'īn ruḫṣat-ı [H20b] ṭayarān (6) bulup Ḳāf-ı mīşāḳ-ı vifāḳda ʿAnḳā-nişān oldılar [$E_2$20a] ***naẓm***

"Yārān be-rūz-i (7) *ḥādiṣe yār-ı cihān şevend*
Çün yār-ı īn-zemāne heme mihribān şeved
(8) *Cūşend çün meges be lebem gāh nūş-ḫand*
Çün telḫī resed heme ʿAnḳā (9) *nişān şeved*"[1]

[Y29b] bu vāḳıʿa-i fecīʿa vü ḥādiṣe-i faẓīḥa ẓuhūrında sulṭān-ı (10) heft-iḳlīm-i zerrīn dīhīm-i āftāb-ı şebistān-ı ʿanberīn-tütuḳ ḥarīm-i gurūba (11) şitāb göstermiş idi ṣāḥib-ḳırān-ı nev-teşḫīr-i cihān ki ṣubḥ-ı bāhirü'l-bürhāndan (12) kināyetdür ṣadr-ı ufukda [M 37a] Cem gibi murabbaʿ-nişīn-i pāygāh-ı istiḳlāl oluncaya dek (13) ol rūbeh-ṣıfatān-ı feyfā-yı ḫizlān ruḳūd u ḳuʿūdı terk idüp (14) imżā-yı ʿazme sāʿī olduḳları mesāʿī- i fāside

---

9 idi Y- / naḳż E_2MTY : faḳaṭ E_1H / vücūdlarıyıla E_1E_2HMY : vücūdları ile T; 13 bī-direng E_1E_2HMY : bī-reng T; 14 bī-direnginden E_1E_2HMT : bed-renginden Y; 18 olmaġa T-; 1 mānende HMTY : mānend E_1E_2; 6 naẓm E_2MT : ḳıṭʿa E_1, beyt H, T-; 9 ẓuhūrında E_2MY : ṣudūrında E_1HT; 13 ruḳūd u ḳuʿūdı E_1E_2HT : ḳuʿūd u ruḳūdı MY : 14 sāʿī olduḳları H-

---

[1] *Dost zor günlerde cihanın dostu olur. Bu zamanın dostu gibi hepsi şefkatli olur. Sinek gibi dudağımda coşup gülerler, tuza erişince hepsi Anka şakilli olur.*

mühimmine iḳamet-i esbāb-ı (15) iḥtiyāl ile taḳviyet virerek taḳdīm-i muḳaddemāt-ı kārzāra iştiġāl (16) gösterdiler ***meşnevī***

"Be-fikr-i şeḳāvet neḫasbend şeb
Heme kīn der-sīne (17) nefrīn be-leb
Yekī güft ferdā be-meydān-i esb
Cihānem be-gerdār ez-reng-i şeb
(18) *Be-yek çūbe-i tīr ārem zi-pūst*
(19) *Eger çeşm-i düşmen eger çeşm-i dost*
Men ān pehlivānem ki der-rūz-ı ceng
Be-pīşe-künem ceng zi-nāmūs u neng
[T27b] (1) *Diger güft ḥarfī zi-nāmen ḫabāb*
Eger yād dāred şeved hem-çü āb
Be-gürz-i girān (2) *kerdegān bişginem*
Dıraḫt-i kedū-rā zi-bī-ḫaş kunem
Merā tīġ-i tīzest (3) *ez-nāb-ı ḫūk"*
Ne ḫar ceng-i zinde rehā ne gūk"[1]

neşr irtesi ḳaştāl-ı (4) senābikü'l-ḫayl bağy u tuġyānlarından sāhire-i ġabrāda *"Keremādin'i-şteddet* (5) *bi'r-rīḥi"*[2] ġāşiye-keş-i şarşar-ı şiḳāḳ olan tīre-ġubār-ı fitne vü nifāḳ (6) girībān-ı zer-beft biṭāne-i maşrıḳdan dāmen-i nārencī-reng-i dībā-yı (7) maġribe varınca [E$_1$26b] feżā-yı mīnā-serā-yı cihānı [Y30a] istī'āb idüp bir mertebe kesāfet-(8)baḫş-ı şeş-cihāt-ı kā'ināt oldı ki şem'-i bezm-ārā-yı kāşāne-i 'ālem ki (9) meşkūt-i cihān[M37b]-efrūz-ı neyyir-i a'ẓamdur mütevārī-yi seḥāb-ı *"Ḥattā tevāret bi'l-ḥicābi"*[3] olup (10) rūz-ı rūşen leyle-i ẓalmādan rū-yı ḫullān çehre-i 'abūs-ı 'adādan (11) farḳ olunmaḳdan ḳaldı herkes ***beyt***

---

16 meşnevī E$_1$E$_2$M : naẓm T, beyt H, Y-; 3 neşr E$_2$HMTY-; 6 reng E$_1$E$_2$MH-; 9 meşkūt E$_1$E$_2$MTY : meşkāt H; 10 'adādan E$_2$MY : a'ddan E$_1$HT; 11 olunmaḳdan E$_1$E$_2$HM : olunmadan TY / beyt Y-;

---

[1] *İsyan düşüşncesiyle gece uyumazlar. Bbütün düşmanlık göğüste ve nefret dudakta, biri dedi at meydanında gece renginden cihanı dönderirim, bir ok çöpüyle deriden getiririm. Düşman gözü olsun dost gözü olsun. Ben o pehlivanım ki her savaş gününde, ar ve namustan dolayı savaşı alışkanlık ederim. Diğeri, benim adım bir harf dedi. Eğer hatırlayabilirse su gibi oluyor. Ağır gürzle boyunları kırarım, kedi ağacını kökünden koparırım. Benim domuz turnağından daha keskin bir kılıcım vardır, ne eşek ne de domuz diri kurtulabilir.*

[2] *"Onların amelleri fırtınalı bir günde rüzgârın, şiddetle savurduğu küle benzer." İbrahim,18*

[3] *"Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı." Sâd, 32*

"Mîstād u ʿāḳıl der-în rāh-ı deyr

(12) *Bi-rev tā ser-i ḫᵛîş-rā bigîr"*[1]

diyerek kendi başı fikrine düşmegile peder (13) ferzend-i rıżā-cüyından māder-i duḫter-i ḥamîde-ḫūyından [E₂20b] bî-zār olup gūyā nāḳūr-ı raḥîl-i İsrāfil [H 21a] sūdāgerān-ı fenā-yı şehristān-ı fenāya tenbîh-i ḳıyām-ı (15) rūz-ı bāzār-ı *"Yevme lā-yenfeʿu mālün ve lā-benūne"*[2] ḳılmagıla sāmiʿa-i żerrāt-ı kāʾināta (16) velvele-i dehşet ve ḥāse-i heyūlā-yı ʿāleme zelzele-i ḥayret şaldı ***beyt***

"Leyse'l-beliyyeti fî-eyyāminā ʿacebā

Beli's-selāmeti (17) *fîhā aʿcebü'l-ʿaceb"*[3]

ḥaḳḳā ki ol yevm-i ʿamîmetü'l-belvāda ki cā-yı selāmet-i maḥall-i taʿaccüb ü (18) daʿvā-yı diyānet-i maḫż-ı taʿaṣṣub belki esbāb-ı taġażżub olup ḳāf-ı füsḥat-feżā-yı (19) ʿālemde ʿAnḳā-yı emn ü emāna cāygāh-ı refāh-ı hem-ḥāl vefāyı ebnā-yı zamān [T28a] (1) ve ṣaḥn-ı gülşen-serā-yı cihān-ı ḫurremde hümā-yı evc-i iṭmînāna cilvegāh-ı ṣafā (2) hem-reng-i noḳṭa-i laʿl-i gül-ruḫān olup zemîn ü zamān bu ḥāle giryān ü nālān oldı (3) ***ḳıṭʿa***

"Bir yere fitne muḳarrer olsa

Dāfiʿ olmaz anı rāy-ı sulṭān

(4) *Gösterüp şarḳı didi peyġam-ber*

Ve bihā yeṭluʿu ḳarnu'ş-şeyṭān"[4]

eymullāh (5) iḳtirānāt-ı [M 38a] nüḥūs ile beytü'ş-şeref-i [Y30b] iclālüñ cānib-i şarḳîsinde ser-zede-i (6) maṭlaʿ-ı ẓuhūr olmuş bir necm-i [E₁27a] gîsū-dār-ı fitne-i ḳıyāmet-şūr idi ki ednā-bāriḳa-i āṣārı (7) pertev-endāz-ı idbār oldıġı sevād-ı maʿmūrenüñ ṭāḳ-ı rüyîn-niṭāḳ-ı (8) devlet-ḫānesi nevbet-ḫāne-i būm olmaġa taḥṣîl-i istiʿdād ve içlerinde nārül-Ḥubāḥib (9) meṣābesinde lemaʿān iden reʾîsleri olacaḳ ḫar-mekeslerüñ ki imtidād-ı zamān-ı (10) tasalluṭları medd-i cenāḥ-ı baʿūżadan ʿibāret idi ṭanîn-i cān-ḫırāş ile (11) daġdaġa-endāz

---

12 diyerek kendi E_2- / kendi E_1HT : kendü MY;15 ḳılmagıla E_1E_2HMT : ḳılmaġa Y; 16 dehşet E_1H- / ve ḥāse-i heyūlā-yı ʿāleme zelzele-i ḥayret E_2+ / beyt E_2H : ʿarabiyye T, şiʿr M, beyt-i ʿarabî E_1, Y-; 17 belvāda ki E_1E_2HT : belvāda MY; 18 ḳāf MY+; 1 iṭmînāna E_1E_2HMY : iṭmînān T; 2 ü nālān E_2+; 3 ḳıṭʿa E_1M : beyt TH, naẓm E_2, Y- / muḳarrer E_1E_2HT : muḳadder MY / rāy E_1HTY : emr E_2; 5 nüḥūs ile HMTY : nuḥūsıla E_1E_2; 7 idbār E_1E_2HMT : üdebā Y; 9 ki H-; 10 cān-ḫırāş ile E_1E_2HMY : cān-ḫırāşıla T

---

[1] *Akıllı olan adam bu uzun yol içinde durmuyor.kendi başına yürü ileri git.*

[2] *"O gün, ne mal fayda verir ne de evlât." Şu'arâ, 88*

[3] *Bugünlerimizde beladan selamette kalmak acayip bir şey değil aksine selamette kalmak acayibin acayibi.*

[4] *Şeytanın karnı (yâni hizb ve ümmeti) de orada çıkacaktır.* (Hadis-i Şerif) Aliyyül Müttakî, Kenzü'l-Ummâl, C. I, Hadis no : 35117.

olduḳları bezm-i dil-nişînden Hümā-yı cāh u celāl evc-i (12) gürîze pervāze-bāl-efşān olup lisān-ı ḥālile kevn ü mekān ve zemîn [ü] āsmān (13) ***beyt***

"Ṭıfl mîgerîd çü rāh-ı ḫāne-rā küm mîküned

Çün ne giryem men ki ṣāḥib-i (14) *ḫāne-rā küm kerdeem"*[1]

neşr riṣāyesiyle ḳaṭre-pāş-ı dumū'-ı riḳḳat-engîz olaraḳ (15) feryād iderdi ***ḳıṭ'a***

"Ez-devriyyet ey tāze-gül-i bāġ-ı murād

(16) *Çün ġonçe-i çîde-i ḫandeem refte be-bād*

Giryān çü piyāle-pürem der-kef-i mest

(17) *Nālān u sebū-yı ḫālî der-rehbād"*[2]

neşr çünki ol gürbe-i lāde-ṣıfatān (18) herbiri mānend-i hizber-i rezm-sāz-ı ebr olaraḳ hücūm gösterdiler tîġ-i kuhsār-ı (19) ışrārdan ne güne rüsvāylıḳ ile üftāde-i hübūr-ı [M38b] bevār [$E_2$21a] olacaḳları ḫodma'lūm idi [T 28b] (1) lā-cerem bendergāh-ı kiyāsetde naḳḳād-ı ḫurde-bîn-i dārü'l-'ayār-ı ḥaḳāyıḳ olan (2) ehl-i rāy u aṣḥāb-ı [H 21b] feräset *"Fenẓurū keyfe kāne 'āḳıbetü'l-mükeẕẕibîne"*[3] āyine-i mu'ciz-(3)nümāsında dîde-i 'ibret-bîn-i başîret ile me'āl-i ṣüret-i ḥāllerini ki mebādî-yi (4) [Y31a] ḫizlān-ı istîṣālleridir temāşā itmek içün verā-yı serā-perde-i inzivāda (5) merdüm-i çeşm-i ulü'l-ebṣār gibi tenhā-nişîn-i sürādıḳ yaḳın oldı ***'Arabiyye***

(6) *"Mā ḫîleti'r-rāmi iẕā elteḳati'l-'adā*

Fe erāde en yermî fenḳaṭa'a'l-vitr"[4]

[$E_1$27b] (7) vaḳtā ki ol şeġāl-revişān-ı eceme-i ḍalāl-pîşeyi şîrden 'arṣayı (8) dilîrden ḫālî buldılar evvelā ṭumturāḳ tecellüdlerine sefk-i dimā' ile āb u tāb-ı (9) saṭvet virmek içün içlerinden yine kendüler gibi rāyet-efrāz-ı baġy (10) u fesād olan küştenîlerden birini nā-be-hengām şuḳḳa-i livā-yı menkūsı (11) maṭvî görülmüş töhmeti ile ḳılāde-i gerden-i isti'dādları olacaḳ şu'bān-ı (12) şamşām-ı 'udvāna tu'me-i ḫulḳum-ı ṭuġyān idüp yirine

---

12 bāl-efşān E_1MT : bāl-feşān E_2HY / ḥālile E_1HTY : ḫāl ile E_2M / ü zemîn [ü] āsmān H+; 13 Y-; 14 neşr E_2HMTY-; 14 riṣāyesiyle E_2MTY : diṣāṣesiyle E_1H; 15 ḳıṭ'a M : naẓm E_2, rubā'î E_1, beyt TH, Y-; 17 neşr E_2HMTY- / çünki E_1E_2HMY : çün T; 19 olcaḳları E_1E_2TMY : olacaḳdı H; 5 'arabiyye T : şi'r M, beyt E_2, beyt-i 'arabî E_1, HY-; 8 dimā' ile E_1E_2HT : dimāyıla MY; 9 kendüler E_1E_2HMY : kendiler T

---

[1] Çocuk evinin yolunu kaybettiği zaman ağlar. Ben nasıl ağlamayım ki ev sahibini kaybettim.

[2] *Murat bağının taze gülü devrinde bir gonca derlemiştim, rüzgâra gitti. Sarhoşun elindeki dolu kadeh gibi ağlamak, rüzgar önünde içi boş bardak gibi ağlamak.*

[3] "(Allah'ın âyetlerini) yalan sayanların âkıbeti ne olmuş, görün!" Âl-i imrân,137

[4] *Düşmanlarla karşılaştığı zaman onlara ok atmak istediğinde yayı kopan birisinin hilesi nedir?*

çîn-i siyeh-kārıñı ve (13) sime-i ebruvān-ı şaḳāvet-ʿunvānı ber-āviḫteniyi ʿilm-i ışrār-ı ızrārı ḳılle-i Ḳāf-ı (14) mübālaġa-i iştiṭāṭa efrāşte itmek şarṭı ile [mışra]ʿ

"Kedū üftād bādincān ber-āmed"[1]

(15) [M39a] tarîḳasıyla getirüp terḫan-ı maşṭaba-i şaḳāvet itdiler baʿdehu *ʿArabiyye*

(16) *"İnne'l-faḳîḥa iẕā ġavā ve eṭāʿahu*

Ḳavmün ġavā ve ḍāʿa ve ḍayaʿan

Meşelü's-sefîneti (17) *en ḫūşe fî lüccetin*

Tuġraḳ ve yuġraḳ külle mā fîhā maʿan"[2]

keştî-i ṭūfān-(18)zedesinüñ nā-ḫūdāyān-ı na-Ḫudā tersānı ki sinîn-i keşîreden berü sāḥa-i (19) nüzhet-fezā-yı meʾārib ü meṭāliblerinde dest-yārî-i Sinimmār-baḫt-ı bîdār ile [T29a] (1) *"Lem yuḫlaḳ miṣlühā fi'l-bilādi"*[3] şūret-peẕîr-i ḥudūş olan bünyān-ı merṣūṣu'l-ʿimādı (2) ki fi'l-ḥaḳîḳa dāhiye-i dehyāsı cilvegāh-ı ḫāṭır-ḫ[v]āhlarına [Y31b] küllî meżāyıḳa (3) virmişidi lā-cerem izālesiyle tevsîʿ-i dehlîz-i maḳṣūre-i āmāl ḳılınmaḳ yanlarında (4) vücūhıla rütbe-i vücūbe irmişidi binā-ber-în żarar-ı şerʿiyyesini refʿ şūretinde (5) ḳalʿ u ḳamʿına fetvā-dāde-i ruḫṣat u cevāz olmalarıyla ol rūz-ı ciger-sūz-ı dehşet-(6)endūzda ki nümūne-nümā-yı Kerbelā-i pür-kürūb ü belā idi mümāşil-i künbed-i ḫaḍrā-yı gerdūn (7) olan ḳubbe-i ferḳadān-fersāsını [E$_2$21b] *"ʿAliyehā sāfilehā"*[4] itdiler lākin ġulaẓā-yı selîbü'l-ḥayā-yı (8) büġāt bunuñıla iktifā itmeyüp sāḳ-ı diʿāme-i [M39b] [E$_1$28a] istiṭālesine [H 22a] daḫı (9) ḳullāb-ı istîṣāl ile rabṭ-ı kemend-i ḫiẕlān ve biʿa-i şaḳāvetde kendir-sūzî-i (10) şenāʿat birle micmere-gerdān-ı müzāheretleri olan kāfir-niʿmetān-ı şemmās-(11) ṭıynetān muʿāżadatıyla keşān keşān kūhu'l-berz meşābesindeki esās-ı (12) gerdūn-mesāsı *"Ḳāʿan ṣafṣafen"*[5] ḫāke yeksān itdiler *"Subḥāne men* (13) *lā yüs'el ʿammā yefʿal"*[6] ***beyt***

---

14 iştiṭāṭa E$_1$E$_2$- / [mışra]ʿ HY-; 15 ʿarabiyye T : şiʿr M, naẓm E$_2$, ḳıṭʿa-ı ʿarabî E$_1$, HY-; 18 na-Ḫudā tersānı : E$_2$MY : Ḫudā nā-tersānı E$_1$HT / tersānı ki sinîn-i keşîreden berü sāḥa-i nüzhet- fezā-yı meʾārib ü Y-; 1 ʿimādı E$_1$E$_2$HMT : ʿimād Y; 2 dehyā HMTY : dehmā E$_1$E$_2$; 4 vücūhıla E$_1$E$_2$MY : vücūh ile HT / şerʿiyyesini E$_1$E$_2$HY : şerʿiyyesi M, şerʿini T / refʿ E$_1$E$_2$HTY : terfiʿ Y; 6 ki E$_1$H-; 7 fersāsı E$_1$E$_2$MTY : fersāyı H; 9 istîṣāl ile E$_1$E$_2$T : istîṣālile MY, istibṭālile; 13 beyt Y-

---

[1] Kabak düştü, patlıcan çıktı.

[2] Bir fakih azdığı zaman ona tabi olanlar da azar. Kendi zayi olur başkasını da zayi eder. Denizde gemisini yüzdüren kaptan gibi battığı zaman kendisiyle birlikte olanları da batırır.

[3] *"Ülkeler içinde onun benzeri yaratılmamıştı." Fecr, 8*

[4] *"Oranın altını üstüne getirdik". Hud, 82; Hicr,74*

[5] *"Böylece yerlerini dümdüz, bomboş bırakacaktır." Tâ-hâ, 106*

[6] *Münezzehtir o zât 'Allah' ki yaptığından sual olunmaz.*

"Yekī-rā berārī ve şāhī dehī

Diger-rā be-deryābe-māhī dehī"[1]

(14) ve bu erūme-i raşīfü'l-aşldan mütevvellid olmuş ṭalel ü ḫalelüñ daḫı inḳılāʿı (15) emrini hengām-ı terāfiʿ ḥükm-i nāfiẕü'l-ḳavl-i şemşīre iḥāle birle mādde-i nizāʿa fayṣal (16) virdiler ***beyt***

"Ḫaṭar be-ḳadr-i füzūnīst māldārān-rā

Ki ḫūn-i fāsid-i āhen (17) *rübā-yı niştārest"*[2]

ammā ol eşā'ib ü ḫaymetü'l-ʿavāḳıb içre *"Ke-Ḳudāri fi-Şemūdi"*[3] (18) iki şaḫş-ı cārūd ki birinüñ zebān-zed-i yerāʿa-i berāʿa oldıġı [Y32a] vech üzere (19) maṭlaʿ-ı dīvānçe-i şaḳāvet-nişānı olan ebruvān-ı hicā-ʿunvānı sevādü'l-vechü [T 29b] (1) fi'd-dāreyn idügine berāʿat-i istihlāl digerinüñ laḳab-ı mā-bihi'l-iftiḫārı (2) ʿuẕmā-yı millet-i Rūsdan bir menḫūs-ı bergeşte-baḫtuñ dībāce-i menşūr-ı iştihārı (3) olan [M 40a] nām-ı bed-nāmına muṭābaḳat birle kāfir-i billāh oldıġına dāl idi (4) *"Ramāhümāllāhü bi'n-nıyṭi"*[4] baġy ü ʿudvān-ı firʿavnīlerine bürhān-ı bāhir olan ṭuġyān-ı (5) Hāmānīlerin kendü rāy-ı kāsidlerince şerʿ-i şerīfe taṭbīḳ zuʿmıyla niçe müftīye (6) mesā'ili taḥrīf itdirdiklerinden mā-ʿadā ol yevm-i ʿaṣībde ʿiyāzü billāhi teʿālā (7) istibāḥa-i fuḥşiyyātı istiftā-güne meşāyıḫ-ı İslām'dan hā'iz-i rütbe-i nuʿmānī (8) olan ulü'n-nihāye bi'l-müvācehe dervāze-güşā-yı maġāre-i dehān-ı istihzā (9) olup şuʿbān-ı zebānların helāhil-feşān-ı hezeyān itmeleriyle *"Ve min ḳablü kānū yaʿmelūne's-*(10)*seyyi'āti"*[5] ḳulzümünde ġavṭa-ḫōr-ı girdāb-ı [E$_1$28b] ʿarīżü'l-ḳaʿr-ı me'şem olan ḳavm-i ġalīżü'l-(11)cerāyime meslek-i ceḥīmde müsābaḳat gösterdiklerini ḫāvī belki *"İlle'l-meveddete* (12) *fi'l-ḳurbā"* [6] ḥablü'l-metīnine güşe-i sikkīn-i buġażā ile inḳıṭāʿ irişdirmekile (13) ketāyib-i Yezīd Ehl-i beyt ḥaḳḳında taşaddīye te'eddüb itdikleri ihānete ictirā itdiklerini (14) muḥākī evżāʿ-ı fażīḥa ve efʿāl-i şenīʿaya cesāretlerin egerçi baʿżı rüvāt (15) āġūş-ı iddiʿā-yı vuḳūʿa

---

14 ṭalel-i ḥulelüñ E$_1$E$_2$HM: ṭalel-i ḫalelüñ Y, ṭalel ü ḫalelüñ T; 16 beyt Y-;1 idügine E$_2$MY : idigine E$_1$HT ; 2 millet Y-; 3 dāl idi E$_1$E$_2$HMT : dāldür Y; 5 kendü E$_1$E$_2$HMY : kendi T; 10 ḫōr E$_1$HMTY : ḫʷār E$_2$ / ġalīẓü'l-cerāyime E$_1$E$_2$HMY : ġalīẓatü'l-cerāyime T; 11 cerāyime E$_1$E$_2$MTY : cerā'ime H; 12 fi'l-ḳurbā E$_1$E$_2$HT : bi'l-ḳurbā MY / irişdirmegile E$_1$E$_2$HT : irişdirilmegile MY; 13 ihānete ictirā itdiklerini muḥākī evżāʿ-ı fażīḥa ve efʿāl Y- / ketāyib E$_1$E$_2$MTY : ketā'ib H

---

[1] *Birini getirirsin ona krallık veririsin, diğerini denizde balığa verirsin.*
[2] *Servet sahiplerine tehlike o kadar çok ki demirin fesat ettiği kan neşteri defedicidir.*
[3] *Semud kavmindeki Kudar gibi*
[4] O ikisi ölümle Allah'a gitti.
[5] *"Daha önce de o kötü işleri yapmaktaydılar." Hûd,78*
[6] *"Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum." Şûrâ,23*

çekdiği [H22b] şāhid-i tābende-ʿiẕār-ı aḫbārdandur [E$_2$22a] ve lākin (16) dāmen-i ʿişmet-i tafṣīli ālūde-i [M40b] belel-i ḫalel olmaġıla bu ḫacle-i rengīn-tutuḳ-ı meʿānī ki (17) eṭrāf-ı sürādiḳ-i mebānīsi ġışāve-i [Y32b] elġāz ile mestūr u muṭarraz bir ḫayme-i (18) iʿcāzdur ol maḳūle-i ṣūret-i mekrūhetü'ş-şemā'ilüñ cilve-ger olması revā görülmeyüp (19) maṭrūḥ-ı ṭāḳa-i ṣanem-ḫāne-i ilġāʿ ḳılındı *beyt*

"Dehen-i tengine bir söz mi bulunmaz ammā
Hüner ol nükte-i ser-besteyi taʿbīrdedür"

naẓm

"Tā ki süḫan ez-süḫan rubāyīm
Mā ber-ser ḳıṣṣa-i ḫod āyīm"[1]

çünki ol fesede-i ḥasede *"Elleẕīne ḫabiṭāt* [T30a] (1) *aʿmālühüm fi'd-dünyā ve'l-āḫirati"*[2] cemmāze-i ḥırṣ u āzı *"Cemeʿa mālen ve ʿaddedehū"*[3] vādīlerine (2) sevḳ idüp cārūb-ı intihāb ile der ü deşt-i tamām reft u rūb (3) itmegile görinirde ḫalāl-ı dendān-ı iġāre olmaġa şāliḥ bir giyāh-ı ḫuşk ḳalmamaġıla (4) niʿmet-ḫāne-i ʿālemi süfre-i semāḥat-kirām-ı ʿaşra döndürdiler *naẓm*

(5) *"Zi-peydā vü pinhān çīzī ki būd*
Giriftend ü bürdend ü ḫurdend-i zūd
Be-münʿim (6) *ne zer-beft ü ne kīşmānd*
Ne ṣad-pāre ḫırḳa be-dervīş-mānd
Şüd (7) *ez-dest-i īşān kār-ı cihān*[4]
Çü destār ber-farḳ-ı mest-i girān"[5]

(8) ***neşr*** pes ḥarem-serā-yı merātibde *"Ḥūrun maḳṣūrātun fi'l-ḫiyāmi"*[6] olan menāşıb-ı (9) ʿāliyyāt ki mükellel ü şīre-ḥicāl-i tevellīsinde ricālinden ġayrı [M41a] ḥall-i ʿuḳde-i

---

15 çekdigi E_1E_2H : çekdügi MY, çekdükleri T / ve lākin E_1E_2HMY : lākin T;16 tutuḳ Y-; 17 ġişāve-i elġāz E_1E_2H : ġışāve-i uḥācī vü elġāz MY, ġışāvet-i elgāz T; 18 mekrūhetü'ş-şemā'ilüñ E_1E_2MY : mekrūhü'ş-şemāilüñ HT; 19 ṭāḳa HMY : ṭāḳçe E_1E_2, ṭāḳ T / beyt E_2M : E_1HTY-; / naẓm M : beyt E_2, E_1HTY; 19 naẓm E_2T : meşnevī E_1M, beyt H, Y-; 8 neşr E_2HTY- / olan Y-

---

[1] *Tâ ki sözü sözden çıkarıyoruz. Sonra kendi kıssamızın başına geliyoruz. (Bu beyt E_1 ve Y nüshalarında yoktur.)*
[2] *"İşte bunlar dünyada da ahirette de çabaları boşa giden kimselerdir." Âl-İmrân, 22*
[3] *"O ki toplamış ve onu sayıp durmuştur." Hümeze,2*
[4] Bu beyt E_2 nüshasında bulunmamaktadır.
[5] *Açık ve gizlide ne varsa aldılar, götürdüler ve çabucak yediler. Nimet veren kimseye ne sermaye ne de altından dokunmuş elbise kaldı. Yüz yerden yırtılan hırka dervişe kaldı. Dünyanın işi onların elinde oldu. O çok sarhoşun başındaki sarık gibi.*
[6] "Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş hûriler vardır." Rahmân,72

(10) niṭāḳ-ı mesās itmemiş zîbende-ʿarūsān-ı maṭbūʿatü'l-ḫarekāt idi bi'l-cümle (11) sebî vü istirḳāḳa kemer-beste-i ittifāḳ olup [E$_1$29a] naḫḫās-ı aḫrār-fürūş-ı irtişā (12) elinde müy-keşîde miʿcer-derîde ḫalîʿul-ʿaṣāyib mekşūfu't-terāyib (13) zîver-i bāzār yaġma itmege elbir itdiler [Y33a] binā-ber-în kîse-i istiḫḳāḳları naḳdîne-i (14) kāmilü'l-ʿayār-ı kefā'etden tehî-māye olan fürū-māyeler ve himyānçe-i itḳānları (15) dirhem-i tāmmü'l-vezn-i ʿāḳıbet-endişîden ḫālî olan niçe nā-maḥrem-i ḥarem-i liyāḳat-i (16) pes-pāyeler āġūş-ı taṣarrufa almaḳ dāʿiyesiyle mütesāviyetü'l-aḳdām hecme-i (17) ziḫām gösterüp ol nāzenînān-ı cān-pesendüñ bāḳūre-i büstān-ı tanaʿum (18) olan turunc-pistān u sîb-ġabġab-ı dil-sitānların dest-ḫūş-ı muṣāfaḳa-i (19) beyʿ ü şirā iderek eyādî-i teṭāvül-i edānî ekmām-ı żabṭ u edebden ḫāric [T30b] (1) ve herkesüñ ḳuṭūf-ı naḫlistān-ı [H23a] ḳısmetden ārāyiş-i dest-i āmāli ḳılınan (2) şemmāme-i maʿîşetin birer birer rübūde ḳılmaġa dest-ber-bālā-yı dest ʿuḳde-güşā-yı (3) ekyās-ı behāric olmaġıla

ʿArabiyye

[E$_2$22b] *"Ve muʿteḳid enne'r-riyāsete fi'l-kibri* m

Fe-eṣbaḥa memḳūtan (4) *ve hüve lāyedrî*

Yecürru ẕüyūlü'l-ʿaceb ṭālibü refʿihi

[M41b] *Elā faʿcebū min ṭālibi'r-refʿi* (5) *bi'l-cerri"*[1]

neṣr mefhūmı ṣıfat-ı kāşifesi niçe ḫod-rāy-ı ḫ^{y}îşten-pesend-i meyāne-i (6) ḳavm-i ʿāḳide diʿāmetü'r-reḥṭ olan aṣḥāb-ı şiḳāḳuñ raḳabe-i esāmîleri (7) yegān yegān rabṭ-ı silsile-i teẕkār olunsa ḥiref-i nām u nişānları vāv-ı ʿAmr gibi (8) ḫāric-i ṭavḳ-ı telaffuẓ iken nā-gāh ḫāk-ı besāt-ı istiḫḳāḳda zād-ı fi'ş-şaṭranc-ı (9) bağla ṭarîḳasıyıla cilve-sāz u dirhem-i nāḳışu'l-ʿayār ẕātları vāfaḳa (10) Şenne Ṭabaḳa ve ḥid'etün ve bunduḳihi olmaḳ yüzünden mümtāz-ı taḫte-i imtiyāz olup (11) raẓîʿ-i [Y 33b] ser-engüşt-i āmāl olan necl-i ümmîd-i ehālî bi'l-cümle mürrü'l-meẕāḳ-ı [E$_1$29b] fiṭām ve (12) gehvāre-i süveydā-yı

---

12 ʿaṣāyib E$_1$E$_2$MTY : ʿāṣā'ib H / terāyib MTY : terā'ib E$_1$E$_2$H; 13 kîse Y-; 15 olan M-; 18 dil-sitānların E$_1$E$_2$TY : dil-sitānları MH : 2 maʿîşetin E$_1$E$_2$HMY : maʿîşeti T / ḳılmaġa E$_1$HMTY : ḳılmaġıla E$_2$; 3 ʿarabiyye T : şiʿr M, naẓm E$_2$, ḳıṭʿa-i ʿarabî E$_1$, HY- / ve E$_2$-; 5 neṣr E$_2$HMTY-; 7 yegān yegān HMY : birer birer E$_1$E$_2$T / nişānları MTY : şānları E$_1$E$_2$H; 9 ṭarîḳasıyıla E$_1$E$_2$HMY : ṭarîḳası ile T; 12 edānîde E$_1$E$_2$HMY : ednāda T / ḳuṣvā E$_2$HMTY : ḳuṣūr E$_1$ / ṭıfl E$_1$E$_2$MTY : ḳuṣūr-ı ṭıfl H; 14 naẓm E$_2$HT : ḳıṭʿa E$_1$M, Y-

---

[1] *Büyüklükte başkanlık vardır. Kendisine gazap edilir fakat o farkında değildir.*

edānīde melfūf-ı ḳımāṭ-ı ḳuşvā olan ṭıfl-ı ḫāṭıra-i (13) kām-rānı bu güne vāj-gūn-ı cünbüş-i rūzgār ile ġunūde-i cilbāb-ı iġtinām (14) oldı *naẓm*

"Fiġān ze-gerdiş-i kīnī ve çerḫ-i kec-reftār
Ke-ber-murād-ı dil (15) *keydiyān-ı ḫar-gerded*
Kesī ki der-ḫūr-ı şāhest ez-ḫured-mendī
(16) *Şeved gedā vez iflās der-be-der gerded*
Kesī ki lāyıḳ-ı pālān-ı ḫar beved ūrā
(17) *Dehed ḳubā-yı zer ve ṣāḥsib-i kemer-gerded*
Çi ḫūş münāsib in güfteest (18) *İbni Yemīn*
Muḳaṭṭı'ī ki ber-ā-ber-i bāb-ı zer-gerded
[M42a] *Kerīm-zāde çü müflis şeved bedū peyved*
(19) *Dıraḫt-ı gül çü tehī geşt bārūd gerded*
Le'īm-zāde çü mün'im şeved ez ü bügürīz
[T31a] (1) *Ki mezāḥ çü ber-geşt gende ter-gerded"*[1]

neşr ḥāṣıl-ı bu eyyām-ı şūriş ü şiḳākda (2) müşāreket-i eviddā-yı ṣıddīḳ ve eḥibbā-yı şefīḳ ile çekilen aḥmāl-i ḳaşımetü'ẓ-(3)ẓahr-ı metā'ib ü şedāyid naḳl-i bendergāh-ı tafṣīl olunsa ilā-inḳırāẓi'l-(4)eyyām şütürān-ı gerden-keş şuhūr u a'vāma semer-i dīger ser-bār ḳılınmaḳ münselibü'l-(5)iḥtimāldür nihāyetü'l-emr *naẓm*

"Ez-cünbiş-i ḳalem ki kilīd-i ma'ānīst
(6) *Gencīne-i hāy-i ḥüsn ü beyān bāz mīkünem*
Her çend īn ḥiḳāye ḫoş āyende ḳıṣṣaest
(7) *Iṭnāb-rā güẕāşte īcāz mīkünem"*[2]

feḥvāsınca *"Ke-ḳaṭarati'l-mā'i bi'n-nisbeti ile'd-dimā"*[3] (8) bi'n-nefs müşāhede olunan aḥvāl-i [Y34a] 'acībeden bir nebẕe ġāyet ü cāzet-i elfāẓ (9) ile zebān-zed-i ḳalem-i

---

18 İbn-i Yemīn E_1E_2HMY : İbnü'l-'Ayn Y; 19 çü HMTY : ki E_1E_2; 1 neşr E_2HMTY-; 4 şühūr E_1E_2HMY : ẓuhūr T; 5 naẓm E_2T : ḳıṭ'a E_1M, beyt H, Y-; 7 ke-ḳaṭarat E_1HMTY : ḳaṭarat E_2; 8 'acībden HMY : 'acībeden E_1E_2T

---

[1] *Kin feleğinden ve kötü dönen çarhtan figan etmek ki gönlünün muradına karşı kediler eşek oldu. Bir kişi ki akıllılıktan dolayı kral mertebesine erse iflas ettiğinde fakir oluyor kapı kapı dolaşıyor. Bir kişi ki eşek palanı ona layık ise altın elbiseyi verir ve kemer sahibi olur. İbni Yemîn buna uygun ne güzel söz söylemiş: o kesici ki altın kapıyı dengeli yapmıştır. Asil soylunun çocuğu iflasa uğradığı zaman ona yapışıyor. Gül ağacı kuruduğu zaman barut olur. Kötü soylu iyilik yapacağı zaman ondan kaç. İnsanların mizacı değiştiği zaman daha kötü olur.*

[2] *Kalemin hareketinden dolayı ki manaların hareketidir. Güzellik ve beyanın hazinelerini açıyorum. Her ne kadar bu hikaye güzel kıssa getirici olsa da sözü uzatmayı bırakıp gidiyorum.*

[3] Kana nisbetle su damlaları gibidir.

mu'ciz-dem kılınmağıla iktifā olunup [E$_2$23a] miftāh-ı daḫme-i [H23b] tafṣīl-i (10) ḥāl ḥabl-i metīn-i ḳıyāṣ ile ta'līḳ-i gülmīḫ-ı dervāze-i icmāl ḳılındı [mıṣra]'

Müştī (11) *nümūnī-yi ḥardārīst"*[1]

Bu maḳāle-i ferḫunde-edā ol . ḥalbe-i ḫar-gele-i baġy u ṭaġy 'arṣa-i (12) *mūbaḳāṭda tāziyāne-i "Faḫruc minhā"*[2] *ile muṣallā-mücellāya ve tālī-müsellīye müsābaḳat* (13) *göstererek ṭayy-i sāḥa-i vücūd itdikleri ma'nā-yı ferāḫ-fezāyı iş'ār ider* (14) ***beyt***

"Ṭırāzende-i īn-ḫuceste-ḳalem
Çunīn-rānd der-naḳl-i ḳıṣṣa-raḳam"[3]

[E$_1$30a] [M42b] (15) ol gün ki vāḳı'a-nüvīs-i dīvān-ḫāne-i *"Tü'ti'l-mülke men teşā'ü"*[4] ḳalem-i ibdā' (16) ile kitābe-i eyvān-ı dārü'l-mülk-i cihāna *"Evreşnāhā ḳavmen āḫirīne"*[5] naḳş-ı meşiyyet-nigārını (17) yazdı ve naḥḥāt-ı kān-ı kün *"Ve tenzi'u'l-mülke mimmen teşā'u"*[6] tīşe-i intizā' ile şemse-i (18) cüdrān-ı zemīn ü zamāna *"Ve yestaḫlifü rabbī ḳavmen ġayraküm"*[7] resm-i 'ibret-intişārını ḳazdı (19) *"Evvelü meredū 'ale'n-nifāḳi"*[8] ve *"Temerrüdū bi'l-baġyi ve'ş-şiḳāḳ"*[9] 'unvān-ı telīfde [T31b] (1) 'alā-vetīretü'l-īcāz-ı zebān-zed-i yerāa'-i berā'a-ṭırāz oldığı nehc üzere *"Hiye biḳ'atün* (2) *meşḥūnetün bi-melāḥin"*[10] ya'nī belde-i ṭayyibe-i zühd ü ṣalāḥda *"Ve te'āvenū 'ale'l-birri ve't-taḳvā"*[11] (3) semtinden kilīd-i te'nīs ile ḳufl-güşāyı dervāze-i tedlīs olup (4) ẓāhir-i ḥālde ḥamiyü's-sünnetü ve'l-farżu ḫayfetü cilve-ger-i minaṣṣa-i ittiḳā ammā 'ālem-i (5) me'āl-i ḳīl u ḳāle [Y34b] *"İnnī cā'ilün fī'l-'arżi ḫalīfetün"*[12] vādilerine sevḳ-ı maṭiyye-i iddi'ā (6) itmişler idi ***beyt***

---

9 kılınmağıla E_1E_2HMT : kılınmağa Y; 10 [mıṣra]' E_1HTY-;11 bu maḳāle Y- / ḥalbe-i ḫar-gele-i baġy ü ṭaġy 'arṣa-i mūbaḳāṭda E_1E_2T : ḫar-gele-i baġy ü ṭaġy ḥalebe-i mūbaḳātda MY, ḫar-gele-i baġy ü fesād ü ṭaġy ḥalebe-i mūbaḳātda H / ḥalebe E_2- / ḫar-gele E_1-; 14 E_1HMY-; 15 ibdā' E_1HMY : ibtidā' E_2T; 17 intizā' ile E_1E_2MY : intizā'ıyla T, intizā'ıla H; 18 intişārını E_1E_2MTY : intişārı H; 19 meradū E_2HMTY : müradi E_1; 3 te'nīs E_2MY : te'sīs E_1HT; 6 beyt HY-

---

[1] *Bir yumruk, hardarlığın alametidir.*
[2] *"Çık oradan." Sad,71.*
[3] *Bu mübarek kalemin yazıları kıssaların naklinde öylece yazdı.*
[4] *"Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin." Âl-i İmrân,26.*
[5] *"Biz de onları başka bir topluma miras bıraktık." Duhan,28.*
[6] *"Ve mülkü dilediğinden geri alırsın." Âl-i İmrân,26.*
[7] *"Rabbim (dilerse) sizden başka bir kavmi yerinize getirir." Hûd,57.*
[8] *Nifak üzerinde azgınlık edenlerin evveli.*
[9] *Azgınlık ve isyanda inat ederler.*
[10] *O gemilerle dolu bir bölgedir.*
[11] *"İyilik ve (Allah'ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın." Mâide,2.*
[12] *"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım." Bakara,30.*

"Der-ḫalḳa-i İn zühd-fürūşān netuvān yāft

(7) *Yek-şubḥa ki şirāze-i zünnār nedāred"*[1]

āḫirü'l-emr mezārıḳ-ı rızḳ ile ṣayd (8) olan tābe-beydā-yı cehālet bir bölük nās-ı sīmā-yı nesnās-sīretüñ (9) dehānlarına ilḳā-yı şekīme-i te'sīs itmekile başların [M 43a] çevirüp ḫ^{v}āh-ı nā-ḫ^{v}āh-ı (10) mürsele-i ʿiẕār-ı teşkīḳ birle rabṭ-ı ḳaṭār żabt itmeleriyle tevsīʿ-i dā'ire-i (11) cemʿiyyet idüp ṭarīḳa-i tezehhüd ü teverruʿ ile döne döne ẕirve-i kūh-ı ḫurūca ʿurūc ve (12) medānī-i direfş-i Gāvyānī olan iʿlām-ı imām u rāyāt ḫüccetlerin *"Ve kāne* (13) *ḥaḳḳan ʿaleynā naṣru'l-mü'minīn"*[2] şuḳḳa-i dībāsıyıla muṭarraz itmekile muvāzī saḳf-ı (14) semā'-i ẕātü'l-burūc itdiler ***naẓm***

"Ah ez-īn zāhidān erzaḳ-pūş

(15) *Ki nedārend dīn ü dāniş ü hūş*

[$E_1$30b] *Raḳṣ-rā hem-çunān meyān-beste*

(16) *Levterā hem çü sürfe ḫalḳa begūş*

[$E_2$23b] *Ez-peyī ṣayd der-pes-i zānū*

Mutaraṣṣıd (17) *çü gürbe-i ḫāmūş"*[3]

ḫāṣılı şebistān-ı ʿālemi bir āz yesīr-i bī-[H 24a]sirāc-ı münīr (18) müşāhede itmeleriyle *"Ve mā-ʿalimtüm mine'l-cevāriḥi mükellibīne"*[4] nūr-ı sāṭıʿından iktibās-ı (19) levāmiʿ-i istidlāle īrā-yı zināḍ-ı uṣūl ü fürūʿ u şerāre-i hevācis-i nefsāniyye birle [T 32a] (1) fetīle-i rūġandān-ı dürūġa fürūġ virmege envāʿ-ı füsūn-ı iḫtiyāle şürūʿ (2) gösterüp giderek *"Ve iẕ eḫaẕnā mine'n-nebiyyīne mīṡāḳahüm"*[5] ḥablü'l-metīnini [Y35a] dest-i (3) fażāḥat-peyvest-i tevcīh ü taḥrīf ile istimsāk iden her bir mükellebüñ [M43b] (4) ḳılāde-i aḫẕ-ı ʿuhūd u mīṡāḳında mükelleb olmaġıla dünbāle-i zāmile-i taḫarrublarında pūyende

---

8 olan E_2HMTY : olunan E_1 / tā-be E_1E_2MTY : tāye H; 9 dehānlarına E_1HMY : dühātlarına T, E_2-; / ilḳā E_2-; 11 tezehhüd E_1HMTY : zühd E_2; 12 rāyāt E_1E_2MTY : yāverāt H; 13 dībāsıyıla E_1E_2HMY : dībāsı ile T; 14 naẓm E_2T : ḳıṭʿa M, beyt E_1H, Y-; 17 ḫāṣılı E_2- / yesīr E_1HMTY : yesīrde E_2; 19 şerāre E_1E_2HMY : şīrāze T; 1 fetīle E_2-; 2 ḥablü'l-metīnini E_1E_2HMY.: ḥabl-i metīnini T; 4 mīṡāḳında E_1HMTY : mīṡāḳda E_2

---

[1] *Zikir halkasında takva satanların meclisinde zünnardan süslenen bir tespih bulunmaz.*

[2] *"Müminlere yardım etmek de bize düşer." Rûm,47*

[3] *Hırka giyen zahitlerden ah ederim ki ne akıl ne din ne bilgi var. Eğer beli bağlı sema yapmaya hazır halka sofrası gibi halka kulakta görürsen av yapmak için dizinin dibinde oturmuş suskun kedi gibi gözlüyor.)*

[4] "Allah'ın size öğrettiğinden öğretip avcı hale getirdiğiniz hayvanların sizin için yakaladıklarından da yeyin. Mâide,4

[5] "Hani biz peygamberlerden söz almıştık." Ahzab,7 (Ayetteki *"eḫaẕnā"* kelimesi metinde *"aḫaẕallāhu"* şeklindedir.)

(5) olan her seg-i Efrencî-yedilere yitdim diyü nefsini *"Şāminühüm kelbühüm"*[1] Ḳıtmîr-i Aṣḥabü'l-Kehfü (6) ve'r-raḳîm şanup ḫ^{v}āb-i ḫar-ġūş-ı insilāḫ ile fecve-i gāret-berrāda *"Bāsiṭun* (7) *żirā'ayhi bi'l-vaṣîḍ"*[2] oldı ya'nî *"Fe'emme'l-leżîne fî ḳulūbihim zeyġun feyettebi'ūne mā-teşābehe* (8) *minhu ibtiġā'e'l-fitneti"*[3] mışdāḳınca beydā-yı nā-peydā-yı müteşābihātda ḫ^{v}ābîde-pā-yı (9) te'vîl ile ḳaṭ'-ı menāzil-i 'irfān zu'muna düşüp faḫmetü'l-'işā-yı deycūr-cehāletde (10) güm-kerde-rāh-ı muḥakemāt olan rūbeh-menişān-ı bî-başîretüñ şu'le-i bāṣıra-i dürūġlarını (11) meş'ale-i necm-i hidāyet-fürūġ ittiḫāẕ itmekile feyfā-yı ḍalālete düşen niçe devābb-ı (12) Ẕülḳarneyn kendüyi reh-nümūnî-i Ḫıżr olmuş İskender-i Ẕülḳarneyn şanup (13) *"Fezādūhüm rahaḳan"*[4] ẓulumātında 'aynü'l-ḥayāt-ı iṭā'atden ba'îd oldı *"İnne'ş-şeyṭāne* (14) *lemmā ye'ise min 'ibādeti'l-eṣnāmi ibtede'a ṭarîḳan şebîhen el-ḥaḳḳa fe-ẓanne'l-cühelā* (15) *ennehu ḥaḳḳun li-müşābehetihibi'l-ḥaḳḳi"*[5] siyyemā ol rūz-ı dehşet-[E$_1$31a]endūz ki nümüne-nümā-yı *"Yevme* (16) *yefirru'l-mer'u min eḫîhî ve ümmihî ve ebîhi"*[6] idi ḫayme-zen-i istîlā olduḳları tîh-i [M 44a] maḥşer-i (17) şebîhde aṣḥab-ı şimāl u yemîn mütemāzic olmaġıla nefes-i vā-pesîn-i nuṭaḳālarına (18) miknet-i küllî ḥāṣıl olup na'ra-yı kerenā-yı Keyānîleri ki ġırîv-i [Y35b] mākiyānî-i dā'îlerinden (19) kināyetdür *"İttebi'ūni ehdiküm sebile'r-reşādi"*[7] naẓm-ı hidāyet-müfādına ḍarb-ı bî-uṣūl-i [T32b] (1) tevcîh ile dem-sāz-ı şūr-i da'vā-yı Ebu'l-Müsellemiyyeleri ki naḳūr-ı ekāẕîb-i (2) Müseylemiyye'lerinden 'ibāretdür *"İnnā ce'alnā ḫalîfeten fi'l-arżi"*[8] tefsîrine terāne-i (3) nā-ḳabūl-i te'vîl ile hem āvāz itmekile nāḳūs-ı deyr-i nüh-ḳıbābı *"Ẕālike fażlullāhi* (4) *yu'tîhî men yeşā'u"*[9] iḳtibāsıyla pür-ṭanîn-i ra'b u hirās [E$_2$24a] [H 24b] itdiler 'ale'l-ḫuṣūṣ (5) şuġūr-ı mebde'-i ḫurūclarından sınur-ı vülūc-ı cāy-ı ma'ādlarınuñ ba'dı heft-(6)merḥaleye ḳarîb mesāfe

---

5 nefsini TY-; 6 insilāḫ ile E_1E_2MTY : insilāḫıla H; 10 rūbe E_1E_2HMY : şārūbe T; 13 ẓulumātında E_1E_2HMY : kelimātında T / oldı E_1HMTY : buldı E_2; 16 zen E_2HMY : zenān E_1T; 17 mütemāzic E_1HMT : mütemāziḫ E_2Y; 18 dā'îlerinden E_1E_2HMT : dā'iyesinden Y; 2 tefsîrine E_2MTY : tefsîrinde E_1H

---

[1] *"Sekizincisi köpekleridir." Kehf,22*
[2] *"Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi." Kehf,18*
[3] *"Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşâbih âyetlerin peşine düşerler." Âl-i İmrân,7*
[4] *"Onların taşkınlıklarını arttırırlardı." Cinn,6*
[5] *Şeytan putlara tapındırmaktan ümidini kesti hakka benzeyen yeni bir yol açtı cahiller de hakka benzemesinden dolayı o yolu hak zannettiler.*
[6] *"İşte o gün kişi kardeşinden, kaçar.Annesinden, babasından." Abese, 34-35*
[7] *Siz bana uyun, sizi doğru yola götüreceğim. Mü'min, 38*
[8] *"Biz seni yeryüzünde halife yaptık." Sâd,26*
[9] *"Bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir." Mâide,54; Hadid,21; Cum'a ,4*

taḳdīr olunmaġın her dā'ī me'zūn belki her immi'a-i (7) di'iyy-i dūn ḫalā vü milāda kendü kendünüñ Şeh-nāme-ḫ^{v}ān-ı heft- ḫ^{v}ānı olmadan (8) köhne efsāne-i tehem-ten ü rūyīn-teni esmā'-i bilā-ecsām-ı Ke'l-Ḥārīş bin (9) Hammām itmegile ṣandelī-i ṣāḥib-ḳırānī ve serā-perde-i kītī-sitānīde cā-nişīn-i (10) Bezm ü Sām olup atdılar ṭutdılar aldılar virdiler da'vā-yı merdāne-gīde [M 44b] kimi (11) kişver-i Ḳayṣar u Bulġardan bāc ve kimi ser-i Kisrā vü Çāsār'dan tāc alacaḳ oldı (12) ***meşnevī***

Yekī güft gīrem zi-Ḳayser ḫırāc
Diger güft ney ney zi-Çāsār tāc
(13) *Yekī güft şāh-ı cihān-baḫt-rā*
Men āverdem eknūn bedīn taḫt-rā
(14) *Diger güft ger men nekerdem ḫurūş*
Kücā dīk ü ṭūsī ber āmed becūş
(15) *Yekī güft ger men neverzīdemī*
Ser-i ḫusrevān-rā nebīned demī
[E$_1$31b] (16) *Nişānende ber-taḫt-ı Ḳayser menem*
Ṭırāzende tāc-ı Sikender menem
[Y36a](17) *Diger güft bayraḳ men efrāştem*
Heme sīnehā kīne enbāştem
(18) *Direfşī neyefrāşte Gāv eger*
Ferīdūn kücā yābed ān tāc-ı ser
(19) *Derīn heft-ḫ^{v}ān-rā Tehemten menem*
Penāh-ı dilīrān-ı şīr-efkenem
[T33a] (1) *Şüd ez-tīġ-i men ḫalḳahā-yı zirih*
Çü ez-şāne der-zülf-i ḫūbān girih
(2) *Diger güft ger mü'ebbed-i mü'ebbedān*
Nevişte nedādī be-dest-i yālān
(3) *Ne cünbīd ez-cāy-ı zi-nisān sipāh*
Sūy-ı heft-ḫ^{v}ān-rā negīrend rāh

---

8 tehem-ten ü rūyīn-teni : E$_1$E$_2$HMY : tehem-ten-i Rüstem-i Rūyīn-teni T / bin E$_2$MTY : ibni E$_1$H; 9 itmegile E$_2$- / ṣandelī E$_1$E$_2$HMY : ṣandūlī T; 12 meşnevī E$_1$E$_2$M : şi'r T, HY-; 14 āmed E$_1$E$_2$HMY : āyed T; 15 yekī güft E$_1$E$_2$HMY : diger güft T; 16 taḫt E$_1$E$_2$HMY ḳaşr T

(4) *Bedîn fetvā ber-ḫāst leşker-i zicāy*

Ber-āmed der-negāv-ı reng ü rāy"[1]

(5) el-ḳıṣṣa ber-feḥvāy [mıṣra]ᶜ

"Tūḳiᶜ zevālen iẕā ḳîle temm"[2]

kārgāh-ı kā'ināt da ṭarḥ-ı (6) minvāl-i ẓuhūr olan tār u pūd-ı ᶜîş ü elem nessāc-ı çāpük-dest-i eyyām u leyāli (7) şanîᶜasıyla şūret-peẕîr-i tenāhî olmaġa ḳarîb olup herkes *"Cezā'en* (8) *bimā kānū yeksibū"* [3] nev-rūzında [M45a] bālā-yı aᶜmāllerine endāze-i iktisābları miḳdārı (9) ḳaṭᶜ-ı kisā-yı mücāzāt idecekleri zamān yaḳın gelmişidi ki bir rūz-ı dehşet-(10)endūzda sārbān-ı riyāḥ-ı ᶜāṣıf savṭ-ı ṣavāᶜiḳ-ı ḳāṣıf ile ḳāyid-i ḳaṭār-ı [$E_2$24b] maṭar u tegerg (11) olup derā-yı şütürān kūh-ı kūhān seḥāb-ı ṣadā-yı hā'ile-i *"Fîhi ẓulūmātün ve raᶜdün* (12) *ve berḳun"*[4] ile ṭās-rūyîn cevv-i ekvānı pür-ṭanîn irtiᶜāb itmişidi bunlar (13) daḫı demdeme-i heft-cūş u gāv-dem raḫîli [H 25a] ***meşnevî***

"Berf-i bālā yaġmadan üstümüze

Bu (14) *geçidi geçmedür evvel bize*

[Y36b] *Yolumuzı baġlamadan rāh-zen*

Herbirimiz çarıġa (15) *virüp düzen*

Geldigimiz semti ṭutup gidelim

Yaᶜnî kiriş-ḫāneyi (16) *ṭolaşalım"*

zemzemesine seyr-āheng itmekile *"Fevellü'l-edbār"*[5] sālik-i rāh-ı (17) idbār olup gitdiler günlerde bir gün mānend-i giyāh-ı bî-gāne bitdikleri yir ki (18) yitdükleri büstān-ı

---

5 [mıṣra]ᶜ HY-; 8 nev-rūzında E_1E_2HMY : yüzünden T; 10 endüzda MTY : endüz E_1E_2H / ḳāyid E_2M : ḳāᶜid TY, ḳā'id E_1H; 13 meşnevî E_1E_2M : şiᶜr T, beyt H, Y- ; 15 virüp E_1MTY : virsün E_2, virerek H / gidelim E_2MY : aşalım E_1HT; 16 ṭolaşalım E_1HMY : dolaşalım T, devr idelim E_2 / zemzemesine E_1E_2MTY : zemzemesiyle H / *"Fevellü'l-edbār"* sālik-i rāh-ı idbār olup H-; 17 mānend E_1E_2HMT : mānende Y / yir E_1E_2HMY : yire T; 18 yitdükleri E_1E_2HMY : yitdiler ki T

---

[1] *Biri dedi ki ben Kayser'den harac alıyorum. Diğeri dedi ki hayır hayır Çâsâr'dan tac al. Biri cihan bahtlı şaha dedi ki seni bu tahta şimdi ben getirdim. Diğeri dedi ki eğer ben hareket etmeseydim tavus kuşunun kazanı nasıl kaynardı? Diğeri dedi ki eğer ben alışkan olmasaydım hükümdarlarının başı kan görmezdi. Kayser'i köşke tahta oturtan benim. İskenderin tacını da giydiren benim. Biri dedi ki bayrağı ben diktim bütün kalplere kini yerleştirdim. Öküz eğer Direfş'i kullanmamış olsaydı Feridun o baş tacını nasıl bulurdu? Bu yedi sofrayı kötüleyen de benim arslanların kalplerini sığınak yapan da benim. Benim kılıcımdan zırhların kalkanı oluştu, güzellerin saçında kıvrım kıvrım olduğu gibi. Diğeri dedi ki ebedileşen kişiler yılanın eline yazı vermezeler. Nisanın yerinden ordu hareket etmiyor. Yedi okuyanın tarafına yol alamazlar. Bu fetva ile ordu yerinden kalktı. Süs ve düşünce meydanına çıktı.*

[2] *Bir iş tamam olduğununda bitmeyi bekleyebilirsin.*

[3] *"Artık kazanmakta olduklarının cezası olarak." Tevbe, 82;95*

[4] *İçinde yoğun karanlıklar, gürültü ve yıldırımlar bulunan. Bakara,19*

[5] *Arkalarına dönüp kaçarlardı.*

behişt-i nişāneden [$E_1$32a] kināyedür fenā-yı nüzhet-fezāsına (19) berg-i ḫazān-veş dökülüp ḍarb-ı ḫayme-i nüzūl itdiler ammā hemān ol gün [T33b] (1) esās-ı seri'u'l-indirās-ı ittiḥād u ittifāḳlarına inḥiṭāṭ-ı küllī [M45b] ṭārī olup nefāḳ-ı bāzār-ı (2) nifāḳları munḳażī olmaġa yüz ṭutdı sebeb-i ẓāhirī daḫı (3) bu oldı ki eşnā-yı teveccühlerinde *beyt*

"Zi-Berlās ez-lās u Türk ü Tatar

(4) *Nemūdend çendīn be-sāl ez-Yesār"*[1]

feḥvāsınca zīr-livā-yı baġy-i iltivālarında (5) tecennüd iden ecnās-ı muḫtelifetü'l-ḫaḳāyıḳdan bir nev' ḫar-gelenüñ ki pāy-ı miknet-i (6) mümāşātları 'uḳāl-i muḥāfaẓāt-ı 'iyāl ü beled ile muḳayyed ḳılınmaġıla anlara ḳā'idīn (7) bunlara mücāhidīn nāmı ḳonulmuşıdı zümre-i ḳā'idīn ol tāye-i beriyye-i şiḳāḳ (8) olan seriyye-i 'āḳı *"Fe-eḳbele ba'żuhum 'alā ba'żin yetesā'elūn"*[2] istiḳbāl idüp (9) ḥāl-i māżīyi faḥş u su'āl ṭarīḳıyla istikşāf-ı ḫābāyā-yı żamīrleriyile (10) ḳur'a-endāz-ı istidlāl oldılar bildiler ki levḥa-i sīnelerinde noḳṭa-i ḳuşvā-yı (11) süveydālarından naḳş-beste olan eşkāl-i ḫāṭıraları meddiyyü'l-aḫḳāb (12) günde bir feżā-yı dil-keşi mażreb-i ḫıyām-ı mükellel-ṭınāb [Y37a] itmekile mürgzār-ı cihānı (13) leyl ü nehār geşt ü güẕār belki bedāvete bahāne içün gerden-i müşāfāḥa vü muşālaḥaları (14) silsile-i muvāda'a vü mu'āhede birle dāḫil-i [M46a] ṭavḳ-ı istīmān olan ṭavā'if (15) ḥarbi ile ṭarḥ-ı münāḳaşa-i müḳāşeḥa idüp tecdīd-i resm-i ceng ü peygār itmekdür (16) lā-cerem bu dā'iye-i nā-rażiyye merġūle-i vifāḳlarına vücūh ile şāne-zen-i teşettüt (17) ü teneffür [$E_2$25a] olmaġa bādī oldı *"Vallahu lā-yehdi'l-ḳavme'ẓ-ẓālimīne"* [3] ammā duḫūl-i (18) şehrden imtinā' ile sevdā-yı bedāvete düşen mecānīnüñ ekşeri [$E_1$32b] ki [mışra]'

"Yansa (19) *cihān içinde ḫaşīri bulunmaya"*

maḳūlelerinden idi zu'mlarınca endīşe-i 'āḳıbet-[T34a] (1) bīnī ḳılup didiler ki el-ḥāletü hāẕihī [H25b] şākrā-yı seyr ü sülūkumuz muṭlaḳu'l-ḳavāyim (2) rāyiż-i şaḥrā-yı

---

18 / nişāneden E_1E_2HMY : nişāndan T / kināyedür E_1E_2HT : kināyetdür MY;1 ittiḥād ü ittifāḳlarına HMTY : ittifāḳ u ittiḥādlarına E_1E_2 / nefāḳ-ı bāzār-ı nifāḳları E_1E_2MTY : nifāḳları baẓār H; beyt E_1E_2T : naẓm M, Y-; 5 muḫtelifetü'l-ḫaḳāyıḳdan E_1E_2HMY : muḫtelifü'l-ḫaḳāyıḳdan T / ki E_1H-; ḳonulmuşıdı : E_1E_2HMT : ḳonulmuşdur Y; 9 faḥş E_1E_2MT : tefaḫḫuş HY / żamīrleriyile E_1E_2HMY : żamirleri ile T; 11 ḫāṭıraları HMY : ḫāṭıra E_1E_2T; 14 ṭavāyif E_1MTY : ṭavā'if E_2H; 15 münāḳaşa-i müḳāşeḥa E_1E_2HMY : münāḳaşa vü müḳāşeḥa T; 16 vifāḳlarına E_1E_2MY : ittifāḳlarına T, nifāḳlarına H / vücūh ile E_1E_2HT : vücūhıla MY; 18 imtinā' ile E_1E_2HMY : imtinā'ıla T / ki HT- / [mışra]' E_1HY

---

[1] *Berlas'tan, Laz'dan Türk'ten Tatar'dan, Yesar'dan ayaklanma gösterdiler.*

[2] *"İşte bu duruma düştükleri vakit) onlardan bir kısmı, diğerlerine yönelir, birbirlerini sorumlu tutmaya çalışırlar." Saffat,27,50 ; Tûr,25*

[3] *"Allah zalim kimseleri hidayete erdirmez." Bakara,258; Âl-i İmran,86; Tevbe,109; Saff,7; Cum'a,5*

"Arżullāhi vāsiʿatin"[1] olmaġıla bizlere daġ üsti bāġ iken (3) gürūh-ı ḫar-menişān-ı sevḳa ile dāḫil-i teng-nāy-ı süver-i ʿinān-ı iḫtiyārımız merbūṭ-ı ribāṭ-ı (4) iḳāmet olup ḥaḍarī süfre tercīḥ itmek [mışra]ʿ

"Kelbāḥişü ʿan ḥatfihi bi-ẕulfihi"[2]

(5) kendi elimizle helākimize saʿy itmekdür ***beyt***

"Çü ṭāliʿ-i cihān-gerdī āred bepīş

(6) *Neşāyed zeden künde ber-pāy-ı ḫʷīş"*[3]

ʿale'l-ḫuṣūṣ herhālde anlaruñ şaḥmetü'l-āzān-ı (7) iẕʿānları mervārīd-i rāy-ı ṣavābdīdemiz ile müşennef olmaḳ muḳteżā-yı şarṭ-ı (8) ʿahd-i yek-rengī iken [M46b] bu emrde kendülere lāzıme-i ittibāʿ ile mükellef oldıġımız iki ḥālden (9) ḫālī degildür yā budur ki bunca rüzgār-ı hevā-yı şikār ve seyr-i mürgzār ile (10) āşiyānından taḥrīk-i ḳavādim-i istiġnā [Y37b] iden şāhbāz-ı Hümā-pervāzı idāre-i (11) beftere-i ḳīl u ḳāl ile bāzū-yı daʿvete icābet itdirüp ḳolumuza ḳondurduḳ (12) şimdengerü bizim içün bir iş ḳalmadı *"İllā metāʿu"*[4] zīnet-i dünyā olan (13) ṣoḥbet-i zen ü ferzend ile mütemettiʿ ü kām-revā olmaḳ dāʿiyelerine düşüp (14) çār-sū-yı ḥāllerinde ḳumāş-rūy-ı dükkānçe-i maḳālleri olan metāʿ-ı kesmeḫir-i ʿahd ü peymānı (15) ḫayāl-i viṣāl-i ʿiyāl ile naḳd-i hīçe fürūḫt itmiş olalar yāḫud reşāşe-i yerāʿa-i iyāb u ẕihāb ile levḥ-i meşīme-i mesāʿīde muṣavver olan cenīn-i edāʿī ki (16) henüz naḳş-ı ber-āb bir mużġa-i ġayr-ı mütebeyyinü'l-ʿurūḳ ve'l-aʿṣābdur şāyed (17) fütāde-i ḫāk-i saḳṭ olmaḳ iḫtimāli olurısa üzerimize atmaḳ ile libās-ı (18) ḥālimizi ālūde-i dem-i ġadr idüp [$E_1$33a] iki elimizi ḳanda itmekdür kela't-taḳdīrīn (19) bizi [M47a] maṭārīḥ-i ehl ü ʿiyāllerine sevḳ ile kendülere çekmekden ġarażları ***beyt***

[T34b] (1) *"Sevgend be-ṣunʿ-i Ṣāniʿ-i pāk*

Uʿcūbe-ṭırāz-ı ṣafḥa-i ḫāk"[5]

---

2 rāyiż E_1E_2HTY : rākiż M / vāsiʿatin E_1E_2MY : el-vāsiʿatin HT; 3 dāḫil T-; 4 [mışra]ʿ E_1E_2HTY-; 5 kendi E_1E_2HT : kendü MY / beyt Y-; 8 kendülere E_1E_2HMY : kendilere T / ittibāʿ ile E_1E_2MY : ittibāʿıla HT; 13 ṣoḥbet E_2-; 15 olalar E_1E_2HMT : oldılar Y / iyāb ü ẕihāb E_1E_2HT : ẕihāb ü iyāb MY; 16 ʿurūḳ E_2-; 17 olurısa MTY : olur ise E_1E_2H / atmaḳ ile E_1E_2HT : atmaġıla MY; 19 kendülere E_1E_2HMY : kendilere T / beyt Y-

---

[1] "Allah'ın (yarattığı) yeryüzü geniştir." Nisâ,97 ; Zümer,10

[2] *Kendi eliyle ölümüne sebep olmak gibi.*

[3] *Cihanın şansı gibi öne bir toz getirdi. Kendi yağına kelepçe vurmak olmaz.*

[4] "Aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir." Hadîd,20

[5] *Sâni-i pâk olan Allah'ın sanatına yemin olsun. Toprak kanununa şartlar koyan kişiye yemin olsun.*

[$E_2$25b] degildür illā (2) ḫāk-bîzî-i ġırbāl-i mekr ü āl ile taʿbiye itdikleri şebeke-i iḥtiyāle düşürmekdür (3) ***beyt***

"Çü çeşmā-rā nigeh ḫurd ez tū sîr

Ki ez bām-ı pençe der-eftî be-zîr"[1]

diyü (4) ʿıṭr-sā-yı ṣalāye-i endîşe olduḳları ġāliye-i mürsel ü müşennā-yı zen-i zibā ve (5) ġāniye-i gül-būy u meh-liḳā ile taḥṣîl-i zükām-ı ibtilā iden muḫtel-dimāġān istişmām (6) itdiklerinde bir aġızdan bu güne ʿaṭse-rîz-i cevāb oldılar ki [Y38a] bu vaḳte degin (7) mulāḥaẓa-i îfā-yı [H 26a] ʿuhūd-ı sābıḳa sizlere mücellā-yı mürāfaḳatde vücūh ile ṣüret-(8)nümā-yı muḫālefet olmamıza perde idi ammā şimdi siz ki sitāre-i riʿāyet-i mîṣāḳı (9) girîbān-ı ʿiffet-i ʿāşıḳ gibi büse-dād-ı dāmān-ı rüsvāyî olmaġa sāʿî olup (10) cümlemizüñ ḫarman-ı cemʿiyyet-i ḫāṭırına āteş-endāz-ı daġdaġa-i perîşānî oldıñız (11) [mıṣra]ʿ

Bu mıdur şarṭ-ı ʿahd-i yek-rengî

İḫtiyār-i bedāvet ile ṣayf u şitā herze-(12)gerd-i kūh u ṣaḥrā olmaḳ ilā-metā ʿale'l-ḫuṣūṣ bu seferden ʿavn-i Ḫudā ile maḳżiyyü'l-(13)merām-ı muʿāvedet müyesser olduḳdan ṣoñra [M47b] yine cümlemizüñ mānend-i ʿuḳūd-ı subḥa ser-i (14) muvāfaḳatı merbūṭ-ı rişte-i yek-ciheti olmaġıla yirlü yirimizde ḳarār idüp (15) pergār-vār dā'ireden ṭaşrā pāy-güẕār olmaġa bir ferde yārā-yı iḳtidār olmaya (16) eyādî-yi aʿdāya giriftār olan ḫuṣūnuñ istiḫlāṣı buña göre emr-i sehl (17) olmaġın sene-i ātîye evvel bahārına mevḳūf ve her ne ṭarafa sevḳ-ı necîb-i ʿazîmet (18) olunurısa yine hengām-ı şitāda ʿinān-ı kemiyet-i iḳāmet bu meştā-yı dil-ārāya (19) munṣarif [$E_1$33b] ḳılınmaḳ şurūṭı muḳaddimen ittifāḳ-ārā ile te'lîf olunan veṣîḳa-i [T35a] (1) mîṣāḳa derc ve riʿāyet-i îfāsıyiçün naḳdine-i dîn ü dünyā ḫarc olunmuş (2) bir maʿnā iken niçün ḫilāf-ı me'mūl bu dāʿiye-i nā-ḳabūl ile sāʿî oldıġımız (3) bunca mesāʿîyi hebā'en menşūr itmek dilersiz geliñiz bir muḳteżā-yı ḫulf ü şarṭ (4) ḫıyām-ı zeberced-fām-ı ġāb u ġulelde ġulme-i ġılme-i ġanāyim ile iġtinām hengām-ı (5) ṣayfa ḳalsun [Y38b] şimdilik kāfāt-ı şitādan kenn ü kānūn kess-i nāʿim (6) ile evlü evinde herkes tanaʿum itsüñ vaḳtā ki sulṭān-ı cihān-gîr-i bahāruñ (7) ḳasd-ı

---

2 ġırbāl H- / şebeke E_1E_2MTY : şebîke H; 3 beyt Y-; 4 olduḳları E_1HT : olduḳların M, olduḳlarını E_2 / mürsel E_1E_2HMY : mürsele T; 7 vücūh ile E_1E_2T : vücūhıla HMY; 8 ki E_1H+; 10 ḫāṭırına E_1E_2HMT : ḫāṭırlarına Y; 11 HY-; 11 bedāvet E_1E_2HMY : bürūdet T; 13 merām E_1E_2MTY : āmāl H / ṣoñra T+; 15 güẕār E_1E_2HY : endāz MT; 18 olunurısa : E_1HMTY : olunur ise E_2; 19 ittifāḳ-ārā ile E_1E_2HTY : ittifāḳ-ārāyıla M; 6 herkes Y-

---

[1] *O gözler ki senden doya doya bakış aldı ki pencerenin üstünden aşağı düştü.*

teshīr-i şehristān-ı gül-zār ile [M48a] otaġ-ı zümürrüd-gün-ı mülevven-ṭınnābı şahn-ı (8) gülistānda üstüvār ve mühce-i kimām-ı ġuşūn ile iʿlām-ı şāḫ-sār-ı ṭūbā-nişābı (9) düş-ı serverān-ı naḫlistānda nümū-dār ola menvī olan süfer içün [$E_2$26a] bu ṭaḳım (10) ile dirnik ü devvi vü deşti lālesitān-ı elviye-i reng-ā-reng itmekile sāḥa-i (11) fesīḥatü'l-ercā-yı cihānı dīde-i aʿdāya teng itmek dilersiz elimizdedür el-yevm bu sülūkuñuzda (12) bizden size ittibāʿ ider yoḳ *"İllā meni'ttebeʿake mine'l-ġāvīn"*[1] dimekile ben güşlarına (13) ḥavāle-i muşt-ı ecvibe-i dürüşt idüp ḳuvvetü'ẓ-[H26b]ẓahr-ı ẓufre-i nā-bercāyların şikest (14) itdiler ḫāṣılı mızmār-ı münāḳaşada bu miṣillü edevāt-ı kelām iʿmāli ile bir iki gün (15) ġaṣġaṣeleri mütemādī olup arada niçe ḥamle-i ḫaṭā geçdi ʿāḳıbet ʿayyārān-ı (16) kār-āzmūdeden [mıṣra]ʿ

Muvāfiḳ-sāz-ı yār-ı nā-muvāfiḳ

niçe cereb-zebān ol ser-keşān-ı (17) teng-i şerāb-ı ṭuġyāna dārū-yı edā-yı şīrīn birle ṣaḥbā-yı ḫoş-güvār cevāb-ı (18) işrāb [$E_1$34a] itmekile ṭaraflarına yıḳup muḳayyed-i ṣıfād-ı inḳıyād-ı şehre ḳoydılar *"Fenẓur* (19) *keyfe* [M 48b] *kāne ʿāḳıbetü'ẓ-ẓālimīn"*[2] birḳaç gün mürūr itdükde şafḥa-gerdān-ı mecmūʿa-i [T35b] (1) dü-reng-i evrāḳ-ı leyl ü nehār yaʿnī sipihr-i nā-be-ḳarār cerāyim-i güzeşte-i devr-i (2) nā-hencārını istiʿfā-güne evvelā ṭamṭuraḳ-ı meclis-efrūz-ı cerīde-i żuhūr ḳıldığı naḳş-ı (3) ḫāṭır-ḫᵛāh bu oldı ki şemse-i tāc-ı eyvānı ḫūrşīd-i ṣabāḥat-i binā-güş-ı (4) meh-rūyān-ıfat-ı pür-lemʿān [Y39a] ve ḳımme-i siyāc-ı cüdrānı sünbül-deste-i ḫaṭṭ-ı (5) benefşe-mūyān gibi *"Ferūḫun ve rayḥānun"*[3] dervāze-i dil-ġüşāsından derūn-ı (6) gülzār-ı dil-keşine baḳan ***beyt***

"Ṣūret-i ḫuld ez-īn bāġ mufaṣṣal bāyed

(7) *Sīret-i īn çemen ez-ḫuld bebīned mücmel"*[4]

mefhūmunı muʿāyene kılur ve manẓara-i (8) mīnā-yı dil-ārāsından bir naẓar ʿālemi temāşā ḳılan ***beyt***

---

9 düş E_1E_2HMY : ruʾūs T; 11 dilersiz Y+; 12 ider T- / yoḳ E_1E_2HTY : yoḳ T; 13 ḳuvvetü'ẓ-ẓahr-ı ẓufre-i nā-bercāyların şikest itdiler ḫāṣılı / nā-bercāy E_1E_2MY : nā-bercā HT; 14 miṣillü E_1E_2HMY : miṣilli T; 16 [mıṣra]ʿ E_1E_2+; ḳoydılar HMTY : ḳodılar E_1E_2; 2 ṭamṭuraḳ Y+; 6 beyt HY-; 8 beyt Y-

---

[1] *"Ancak azgınlardan sana uyanlar müstesna." Hicr,42*
[2] *"Şimdi bak, zalimlerin sonu nasıl oldu!" Yunus,39; Kasas,40*
[3] *"Ona rahatlı, güzel rızık ve Naîm cenneti vardır." Vâkı'a,89*
[4] *Huld cenetinin görüntümü bu bağdan anlam kazandı. Bu bahçenin iç güzelliğini Huld cennetinden gördü.*

"Cihān-ı köhne-(9)*revāḳuñ nuḳūş-ı ʿumrānı*

Naẓar olunsa degil mi delīl-i vīrānī "

feḥvāsınca maʿmūresi (10) ne güne ḫarābe oldığın bilür rubʿ-ı meskūnda evṣāfı *"Mā-lā-ʿaynün rāʾet (11) ve lā-üẕnün semiʿat"*[1] secīʿāsıyıla dillerde dāstān-ı bōstān-serā-yı dilistānuñ (12) eṭrāf-ı ḫayṭān ve eṣnāf-ı aġşānında āşiyāne-gīr-i emānī olan zāġ-(13)menişān-ı hüdhüd-nümāyişden bir ṭāʾife ki ol bāġ-ı behişt-i ārāyişüñ gāh (14) eşcār-ı [M 49a] behcet-nümāsından ictinā-yı *"Ve fākihetin mimmā yeteḫayyerūn"* [2] ve gāh murġ-zār-ı nüzhet-(15)fezāsından iġtidā-yı *"Ve laḥmin ṭayrin mimmā yeştehūn"* [3] itmegile riyāż-ı zinde-gānīde (16) kāmrān olup felege kelek Sīmurga siñek dimezler idi sīmā-sinīn-i māżiyede (17) ʿālemüñ Hümā-yı [E$_2$26b] hümāyūn-fāl-i murādına muḫālif hevā ile per-cünbān olan [E$_1$34b] būm-(18)sīretān-ı tīre-fikretüñ evkār-ı efkārlarına āteş-zen-i demār olmalarıyıla (19) her biri ārāyiş-i bāzū-yı selāṭīne sezā şehbāzlarız dimekden dūn-ı herze [T 36a] (1) yimezler idi *ʿArabiyye*

"Rubbe ḳavmün rataʿu fī-niʿmetin

Zemenen ve'l-ʿayşü reyyānü ġadaḳin

(2) *Sekinet ed-dehrü ṭavīlen ʿanhüm*

Şümme ebkāhüm ve mā ḫīne nuṭḳun"[4]

ḳarīne-i ḥāl dehlīz-i (3) dervāze-i bāġçede bir zāġ-ı bāġī bir būm-ı ṭāġī ile ḳārıʿ-ı bāb-ı [5] muḳāraʿa (4) [Y39b] olmadan nāşī sinīn-i keşīreden berü kānūn-ı sīnelerinde mütevārī-yi (5) ḫākister-i kitmān olan cemerāt-gīne ʿuluvv-efrūz oldı lākin daḫil-i ḫarīm-i gülzār-ı (6) aḫẓ-i şāra muḫalleb-i istiṭāʿatleri vücūh ile ḳāṣır olmaġın āyīne-i ḫāne-i (7) iḥtiyālde bu timṣāl-i tāfte-rūy-ı tedbīri istiḥsān itdiler ki [M 49b] ʿacūz-ı intihāzı (8) ġāliye vü

---

9 vīrānı E$_1$E$_2$HTY : ḫayrānı M; 10 oldığın E$_1$E$_2$TY : olduġun HM : 12 ḫayṭān E$_2$HMTY : ḫayṭānı E$_1$; 15 fezāsından E$_1$E$_2$HT : nümāsından MY; 16 dimezler idi E$_2$MTY : dimez idi E$_1$H; 17 hevā ile E$_1$E$_2$HT : hevāyıla MY; 19 her biri ārāyiş-i bāzū-yı selāṭīne sezā şehbāzlarız dimekden H- / dimeden E$_1$E$_2$HMY : dimekden T; 1 yimezleridi HMY : yimezler idi E$_2$T / idi E$_2$HMTY : oldı E$_1$ / ʿarabiyye T : şiʿr M, naẓm E$_2$, ḳıṭʿa E$_1$, HY-; 4 berü MTY : beri E$_1$E$_2$; 5 efrūz E$_1$MTY : fürūz E$_2$; 6 vücūh ile E$_1$E$_2$T : vücūhıla MY; 8 rīb ü reyb E$_1$E$_2$MY : dīv ü rīv T

---

[1] *"Ben, iyi kullarım için -göz görmedik, kulak duymadık ve insan hayâline gelmedik birtakım ni'metleri hazırladım. Ey mü'min kulum, sen bildiğin ni'metleri şöyle bırak."* (Hadis-i Şerif) Aliyyül Müttakî, Kenzü'l-Ummâl, C. I, Hadis no :39241.

[2] *"(Onlara) beğendikleri meyveleri." Vâkı'a,20*

[3] *"Canlarının çektiği kuş etleri." Vâkı'a,21*

[4] *Nice kavimler var ki nimetler içinde bir zaman yaşarlar.uzun bir zaman bol suya kanmış bir yaşantı... Zaman onlara uzun müddet dokunmaz sonra konuştukları zaman onları ağlatır.*

[5] Buradan itibaren H nüshası 1 varak eksiktir.

ġāze-i rīv ü reyb ile ruḫsāra ṭırāz-fırīb olup nüh-devletān-ı (9) zemānuñ müşebbek-derīçe-i bālā-ḫāne-i semāḥatden rubūde-dillerine biñ şīve-i (10) ḫāṭır-rubā ile keşf-i ḳınāʿ-ı mükevvenī-reng iden ġavānī-i mevāʿīd-i ʿurḳūbī şerādı gibi (11) irāʾet ve ol hevā-perestānı tamām ümmīd-i mesāsı birle üftāde-i ġıyābetü'l-(12)cübb-i iġvā itmegile dest-i girībān-gīr-i şaḫne-i intiḳāma müsteʿid-i muʾāḫaẕe-i dil-ḫırāş birle taẕyīḳ ideler (13) ***beyt***

"Çün şeved düşmen mülāyiṃ iḥtiyāṭ ez-kef medeh

Mekrehā der-perde (14) *bāşed āb zīr-i kāh-rā"*[1]

ittifāḳ-ı ḫadeng-i tedbīrleri şaşt-ı aḫter-i güẕeşt ile (15) hedef-i teʾşīre muşādefe itdi yaʿnī ol gürūh-ı cehūl bir leyle-i ẓalmāda ṭaleb-i (16) rūzī bahānesiyile nā-be-hengām medd-i cenāḥ-ı ḫurūş idüp ḫarīm-i gülşen-serā-yı (17) dārü'n-naʿīmde maʿāşirān-ı ṣuffe-i ṣafāyı mānend-i baʿüż-ṭanīn-i sāmiʿa-(18)ḫırāş ile tekdīr itdiler ***meşnevī***

[$E_1$35a] *"Bed-endīş hīç ez-ḫaḳ āgāh nīst*

(19) *Zi-ġavġā-yı ḫulḳaş be-ḫaḳ rāh nīst*

Ez-īn rāh be-cāyī neyāverdeend

[T36b] (1) *Ki evvel ḳadem reh ġalaṭ kerdeend"*[2]

irtesi ki sipeh-bud-ı zerrīn-üsküf-i āftāb (2) [M50a] *"Fesāʾe ṣabāḥaʾl-münẕerīn"*[3] dīvān-ḫānesinde ḥaşr-i [Y40a] şevābit ü seyyāre *"Feʾeṣbaḥū* (3) *fī dārihim cāṣimīn"*[4] ʿalāyimini nümūdār itdi vereşān-revişān-ı hevā-yı (4) ṭuġyān nā-be-hengām şaḳʿāt-ı dīk ile ḫurūşān [$E_2$28a] olan dücāc-menişāna (5) [mıṣra]ʿ

"Ey meges ʿarṣa-i Sīmurg ne cevelāngeh-i tust"[5]

secʿiyle ṣafīr-i tehdīde ser-āġāz (6) idüp ẕimmetlerin ālāyiş-i töhmet-i iḍlāl ü iġvādān *"Ḳāʾibetün min ḳūb"* biri itdiler (7) bu ḫalālde münşid-i ḳalem-i dil-keş naġam-ı şāh-beyt-i ḳaṣīde-i Munḳabetin *"Yuʿrafuʾl-*(8)*mücrimūn bi-sīmāhüm"*[6] perdesinden

---

9 semāḥatden E_1MTY : semāḥatinden E_2; 10 şerādı E_1E_2M : şerād TY; 11 hevā- perestānı E_1E_2MY : hevā-perastānuñ T; 12 dil-ḫırāş birle taẕyīḳ E_2+; 13 beyt Y-; 14 güẕeşt ile E_1E_2M : güẕeştile T; 15 itdi E_1E_2MY : itdiler T; 18 meşnevī E_1M : beyt T, naẓm E_2, Y-; 1 ki MY+; 3 hevā-yı E_1E_2MY : hemvāre T; 4 dīk ile E_1E_2MY : dīk-i T / dücāc E_2MTY : dücāce E_1; 5 [mıṣraʿ] Y-; 6 iḍlāl ü MY+; 7 şāh E_1-

---

[1] *Düşman mülayim olduğu zaman ihtiyatı elinden bırakma. Hileler perdenin arkasında, su samanın altında olur.*
[2] *Kötü düşünceli kimse hiçbir zaman hakikatten haberdar değildir. Onun kavgasından hakka yol yoktur. O yoldan hiçbir yere gelemezler ki zaten ilk adımda yolı şaştırdılar.*
[3] *"Sabahı ne kötü olur!" Saffat,177*
[4] *"Kendilerini bir sarsıntı yakalayıverdi ve yurtlarında diz üstü çöke kaldılar." A'râf,78,91; Hûd,67,94; Ankebut,37*
[5] *Ey sinek Sîmurg'un yeri senin gezeceğin yer değildir*
[6] *"Suçlular, simalarından tanınır." Rahmân,41*

terennüm itdigi ḫalef-i Belʿam-ı Bāʿūr ki herze-vekīl-i (9) cumhūr bir melūm u medhūr idi ḫalīc-i merace'l-baḥreyne müşerref bir ḫażīre-i dil-güşā (10) ḫaṭīresinde vāḳıʿ sedīd-i zeberced-nigār-ı ḫavernaḳ-naẓīrde tesviye-sāz-ı ṭuʿmeleri (11) olmaḳ ṭarīḳıyla birḳaç güne mütevāliyeten çār-bāliş-nişīn-i evreng-i redd ü ḳabūl (12) olup ol aġribe-i aġrebi bir bir gözden geçirdi içlerinden niçe kerkes-şūretüñ (13) ḫavṣala-i imtidād-ı zamānına nisbet girifte-i minḳārı maṭmaḥ-ı naẓarı olan [M 50b] loḳmaya (14) ʿuḳāb-vār çengāl-zen-i taʿarruż olmaġıla lāne-i emellerinden uçurdı (15) ferḫa-i nev-demīde perlerinden daḫı perverīş-peẕīr-i keff-i istiṣḥāb olmaġa (16) ḫavāfī-yi meleke-i ḳābiliyyet ʿilāve-i ḳavādim-i liyāḳati olmuşlarını ser-girifte-i dest-i (17) istiḫdām idüp bāḳīsinüñ ḳafā-yı idbārlarına sille-zen-i dūr-bāş (18) olmaġıla reh-revān-ı bevādī-yi ḫiẕlāna [$E_1$35b] yoldaş itdi ammā iẕʿān itmedi ki bu ictihād-ı (19) nā-be-sedādī esās-ı serīʿu'l-indirās-ı bünyād şavlet [Y40b] ü saṭvetinüñ [T37a] (1) külliyyet ile taża'żuʿ vü tezelzüline bādī belki vücūh ile şemʿ-i cemʿine pervāne ve silsile-i (2) emrine dīvāne olanlaruñ daḫı bi'l-cümle teneffür-i ḳulūbuna mü'eddī ola meṣnevī

(3) *"Ger sipeh-i pādişeh kec dihiş*
Rūy be-pīçend mekun serzeniş
(4) *Maslaḥat-ı mülk bi-luṭf u ʿatāst*
Der-heme cā ḥükm-i siyāset ḫaṭāst
(5) *Mūy ki pīçīde zi-bī-şāne gīst*
Ger bizenī üstüre dīvāne gīst"[1]

(6) bi'l-āḫire ol nāb-ḫıredüñ bu vech üzere keşākeş-i bāzū-yı ġadrı ile rābıṭa-i (7) niẓāmlarına inḳıṭāʿ irişenlerden niçe mubṣır-ı kār-şinās bendergāh-ı (8) daʿvā-yı vifāḳda simsār-ı bāzār nifāḳ [M51a] olan baʿżı gevher-nümā-yı şebeh-(9)fürūşla mürsele-ṭırāz müşāreket olup ḫazef-rīze-i ʿunuvv u ġurūrı (10) ol muḫtāl-ı kefūruñ ʿarāyis-i ḫaclegāh- hūşuna bu yüzden pīrāye-i gerden (11) ü güş itdiler ki [$E_2$28b] sen ki el-ān bu

10 vāḳıʿ M-; 13 girifte E_2MTY : giriftār E_1 / naẓarı olan E_2MTY; naẓarları E_1; 18 olmaġıla E_1E_2MT : olmaġa Y; 1 vücūh ile E_1E_2T : vücūhıla MY; 1 cemʿine E_1E_2MY : rāyete T; 2 meṣnevī E_1E_2M : naẓm T, Y-

[1] *Eğer padişah ordusuna yüzünü asarsa ona dokunma. Mülkün maslahatı hediye ve lutufladır. Her yerde siyasetin hükmü hatadır. O baş tüyü ki taraksızlıktan kıvrılmış. O kıvrılmış saça ustura vurmak divaneliktir.*

cünūd-ı mücennedenüñ ser-dār-ı ser-efrāzı ve bu vufūd-ı (12) müfennedenüñ sālār-ı kārsāzısın egerçi ol bī-edebān-ı nā-be-şuʿūrı (13) *"Ve ḳulnā ihbiṭū baʿżuküm li-baʿżin ʿadüvvün"* [1] laṭmasıyla farḳ-ı naḫvet-i şiʿārlarından (14) ṭarṭūr-ı faḫūrı ġalṭān-ı ḫāk-i nefūr idüp teʾdīb itmede yaḫşı külāh oynatduñ (15) ammā ḫaberdār-ı mey-senge bu aralıḳda mīşezār-ı şīrān-ı menīʿu'l-ġāb olan (16) elviye-i serverān-ı Rüstem-cenābuñ ẓılāl-i ilticāsına pençe-i rūbāh-ı tebāh-ı penāh (17) getürmüşlerdür şöyle ki her biri yevmüñi emse bedrüñi demse döndürmege şerāre-i (18) zināḍ-ı ḫadīʿaya bir fetīle-i şaʿīledür tefekkür eyle

[E$_1$36a] *"Li-emrin mā cedeʿa* [Y 41a] *Ḳuṣayrun enfehū"*[2]

(19) ***beyt***

"Tabaşbuşdur fürūġ-ı bed-dil girse de ḫāke"

Şuʿāʿ-ı [T37b] (1) *çeşm-i rūbe cūş ider şemʿ-i mezārından"*

İmdi ṭarīḳa-i ḥazm ü iḥtiyāṭ ile (2) lāzıme-i ẕimmet-i [M51b] ʿāḳıbet-endīşi budur ki fevt-i fırṣat ile anlar seni [mıṣra]ʿ

"Nādimen (3) *sādimen yaʿużżu'l-yedeyn"*[3]

görmedin sen anları sürāġ-ı rāḥile-i ḳārīżīn itmegile (4) ser-dār-ı yek-dil-i sipāh olasın ve kūy-ı merāmı çevgān-ı saʿy ile aġyār elinden alasın ***beyt***

"Men āncü şarṭ-ı ṣadāḳat būd(5) *be-tū güftem*

Tu ḫʷāh ez-suḫanem bend-gīr ü ḫʷāh-melāl"[4]

zīnet-ḫānesinde māşıṭa-kārī-yi (6) yelẓaġu ve yeşā ile çehre-perdāz olduḳları güng-i nīrengī ki raʿnā-meşrabān-ı (7) bu'l-heves-fīrīb-i zamāne gibi mūy-ı rūy-ı minḳāş-ı kelimāt-dūz-ı bānī birle (8) jūlīde ve cild-i ten-i ḫaşīni şābūn-ı nūre-i füsūn ile debbāġ elinden (9) çıḳmış edīm-i şūyīde idi [mıṣra]ʿ

"Puşīde ḳabā-beste meyān berzede-dāmān"[5]

---

11 ser-efrāzı E$_1$E$_2$MY : ser-fīrāzı T; 16 tebāh E$_1$-; 19 beyt Y-; 2 fırṣat ile E$_1$E$_2$M : fırṣatıla TY / mıṣraʿ M+; 4 ve kūy-ı merāmı çevgān-ı saʿy ile aġyār elinden alasın E$_2$+ / beyt Y-; 9 [mıṣra]ʿ Y-

---

[1] *"Bir kısmınız diğerine düşman olarak ininiz." Bakara,36*
[2] *Bir sebepten dolayı Kusayr burnunu keser.*
[3] *Pişman ve üzüntülü olarak iki elini ısırıyor.*
[4] *Sadakatin ne şartı varsa sana söyledim. İstersen sözümden nasihat al istersen sıkıl.*
[5] *Üstüne elbise giymiş eteğine meyan bağlamış.*

(10) bezmgāh-ı ḫayr-ḫᵛāhīde terāne-i mizāc-gīrī birle raḳṣān iderek āġūş-ı hūşuna (11) yatırup olanca ḥiss ü idrākin aldırmaġıla mecnūn itdiler ol bī-şuʿūr (12) daḫı bu vech üzere mürtesem-i maẓāhir-i intihāz olan ṣūret-i muʿallaḳı ḥaḳīḳatde (13) ārām-ı dil ü cān bir maḥbūb-ı dil-dāde-nevāz ṣanup hezār şevḳ u ġarām (14) ile [M52a] cāme-ḫᵛābına ṭālib ve ṭarīḳ-i muvāṣalat diyü delālet itdikleri semte (15) bī-teḥāşī ẕāhib olup ne didilerise itdi egri gösterdikleri yoluñ ṭoġrısına (16) yañılup gitdi [E₂29a] ***beyt***

"Tersem neresī be-Kaʿbe ey Aʿrābī

K'in reh ki tū mīrevī (17) *be-Türkistānest"*[1]

vaḳtā ki [Y41b] ol *"Aḫyebü min ḳābıżu'l-mā"*"[2] olan ḫıred ü pāyı (18) bu ṭarīḳıla [E₁36b] gerīve-i iḍlālde muḳtaʿıd-ı imtiṭā gördiler derḥāl esb-i cādū-yı (19) füsūna naʿl-i bāzgūn urmaġıla varup kedū-yı bōstān-ı vücūdları olan [T38a] (1) ser-i hevā-endūdların hevā-dārlıġıyla ḳulzüm-i belā-gerdānīde ḥabāb-veş keff-i emvāc-ı (2) fedāya dest-ḫūş iden fedāyīlere daḫı bu güne aẓfār-ı ġażayhat u iġtiyāl ile taḫdīş-i (3) sāmiʿa-i teşvīş itdiler ki fī-yevminā hāẕā sizlerüñ her biri bu cīl-i cerād-ı (4) ʿidāduñ Ḳāren ü Ḳubād'ı belki bu cebel-i şāmiḫu'l-evtād-ı veġānuñ (5) kehf-i emān u cāy-ı istinādı iken muḳteżā-yı ḥamiyyet-i merdānegī bu mıdur ki (6) teḳāżā-yı müzʿicāt-ı beliyyāt birle fecve-i ḥamiyyetiñüze ilticā itmegile bir nefes (7) müsterīḥ olanlar [M 52b] seng-pāre-i *"Aġrib ilā ḥayṣü şiʿt"*[3] birle maṭrūḳ olaraḳ (8) mużīḳ-i hevl-i helākda mānend-i ʿanter-i medḳūḳ olalar egerçi el-ḥāletü hāẕihi bu ṣafʿā-i (9) avāṣıf-ı istīṣāl ile şimdilik ser-gerdān-kün-i ḥasān-ı bī-bün ü rīşedür (10) ammā giderek baṭş-ı ṭayş-ı rūzgār ile sizler gibi devāyiḥ-i raşīfü'l-uṣūle daḫı (11) āfet-resān olması maḥall-i endīşedür [mıṣra]ʿ

"Ġafil-i serī be-zīver-i (12) *fitrāk der-ḫūrest"*[4]

ʿale'l-ḫuṣūṣ bu bābda ribāṭ-ı taḥaḳḳuḳa tereddüd iden rāḥile-i (13) esrār-ı ġāmıżānuñ cirs-i ceresi sāʿat-be-sāʿat ḳubbe-i tāb-ḫāne-i ṣımāḫa (14) ṭanīn-i zidādur velākin miknet-i [Y42a] ifṣāḥına dehānımızda zebān zebān-ı derādur

---

11 yatırup olanca ḥiss ü idrākin aldırmaġıla mecnūn itdiler ol bī-şuʿūr daḫı bu vech üzere mürtesem-i maẓāhir-i intihāz olan ṣūret-i muʿallaḳı ḥaḳīḳatde ārām Y-; 12 ḥaḳīḳatde E_1E_2M : fi'l-ḥaḳīḳa T; 15 didilerise E_1E_2M : didiler ise TY / itdi E_1- / egri E_1+; 16 beyt Y-; 2 aẓfār E_1E_2MY : ıẓhār T; 9 istīṣāl ile TY : istīṣālile E_1E_2, istīṣāl M; 11 [mıṣra]ʿ Y-; 14 ifṣāḥına E_2MTY : evżāḥına E_1

---

[1] *Ey Arap! Korkuyorum ki eğer Kâbe'ye gidemezsen senin yürüdüğün bu yol Türkistan'a doğrudur.*
[2] *Suyu tutandan daha başarısız.*
[3] *İstediğin yere gurbete çık.*
[4] *Gafilin başı tembellik altında uykudadır.*

(15) ***beyt***

Lisān-ı ḥāli gör ey Ḳays-ı maḥmil-i Leylā

Zebān-ı ḳāli dehān-ı derāda (16) *görmüşdür*

ḳıṭ'a

"Ah ender zemānd maḥrem nīst

Hīç kes rāz-ı ḥāl (17) *men ġam nīst*

Ḳıṣṣa-i ġuṣṣa-i ki men dārem

Bā ki güyem ki hīç hem-dem (18) *nīst"*[1]

demdemleriyle sefīne-i endīşelerin girdāb-ı teşvīşe düşürüp [E1 37a] (19) her birinüñ puşūla-i şevḳ ü teveccüh olan dil-i ṭabīdesi zāviye-i 'azīmetde [T38b] (1) rū-gerdān-ı mu'āżadat göründi bu ḥalālde ol dīv-i maġrūr (2) dāmen-gīr-i [M53a] gīr ü dārım olur ḫass ü ḫāra āteş-zen-i būr oldum zu'muyla (3) geşt-i gülistān *"Bel* [E2 29b] *laḫḫū fī 'utuvvin ve nüfūrin"*[2] itmede sādilü'ş-şevb-i ġurūr (4) oldı ***'Arabiyye***

"Limen yā eyyühe'l-maġrūr taḥaddā

Mine'l-māle'l-mevfūr ve'l-eṣāṣ

(5) *Setemdī ġayra maḥmūden ferīden*

Ve yaḫlū ba'li 'arsike bi't-türāṣ"[3]

'āḳıbet-hevā cess-i (6) nefsāniyye bārūt-ḫāne-i dimāġına bu güne fetīl-endāz-ı vesāvisi şeyṭāniyye (7) oldı ki ḍālle-i keff-i yemīn-i Süleymān olan nigīn-i devlet-i Ḫudā-dādı (8) mānend-i şaḫr bir lu'b ile ele getürsem feni'me'l-beher bu rūzgāra birḳaç gün bārī fermānım (9) cārī olur ölürsem daḫı ġam degil ḫāṭırasıyla maṣtaba-i endīşede (10) tertīb-sāz-ı velīme-i *"Ene ḫayrun minhu"*[4] oldı heyhāt heyhāt [mıṣra]'

"Eyne's-süreyyā min (11) *yedü'l-mütenāvil"*[5]

---

15 beyt Y- / Ḳays-ı maḥmil-i Leylā E_1E_2T : dil ki maḥmil-i cānān MY; 16 ḳıṭ'a M : naẓm E_2, şi'r T, E_1Y-; 2 būr E_2MY : bevār E_1T; 4 'arabiyye T : şi'r M, beyt-i 'arabī E_1, naẓm E_2, Y-; 8 şaḫr E_2MTY : siḥr E_1 / bir la'b E_1- / rūzgārda E_1MTY : rūzgāra E_2; 10 [mıṣra]' MY+

---

[1] *Ah ki zamanda dost yoktur! Hiç kimseye benim hâlimden gam yok. Bende bulunan gam ve kederi kime söyleyeyim ki arkadaş yok.*

[2] *"Hayır, onlar azgınlık ve nefrette direnip durmaktadırlar." Mülk,21*

[3] *Ey mağrur, bu mal ve ev eşyası ile kime meydan okuyorsun! Yakında övülmemiş olarak ve tek başına gideceksin. Miras olarak düğünündeki eşin kalacak.*

[4] *(İblis): Ben ondan daha üstünüm. A'râf,12; Sâd,76*

[5] *Süreyya yıldızı, erişenin elinde nerede?*

ʿāḳıbet kānūn-ı derūnunda ġaleyān iden dīk-i sevdā-yı ḫāmdan (12) ḫān-sālār-ı dāru'ż-żiyāfe-i *"Cezā'en bimā kānū yaʿmelūn"*[1] taʿyīn itdigin rātibe-i (13) ḳısmet *"Ve ḫābe küllü cabbārin ʿanīd"*[2] olmaġıla maʿlūm u medḥūr ve cezā'ir-i baḥr-i sefīdüñ (14) birinde aʿṣāb u ʿurūḳı veżīme-keş-i mār u mūr oldı ***müstezād***

[Y42b] *"Yā ḫāṭıbü'd-dünyā* (15) *ed-deniyyetü innehā*

[H27a] *Şirkü'r-ridā ve ḳarārihi'l-ekdār*

[M53b] *Dārün metā mā uḍḥiket* (16) *fī-yevmihā*

Ebket ġaden buʿden lehā min dār"[3]

ardınca bir iki gün geçmedin menşūr-ı (17) dü-reng midād-ı leyl ü nehāra nigīn-i nām-ı idbār-irtisāmı āl-i tamġa-yı Cengizī (18) gibi zebād-ı leke-i pīsī olan nā-temīzüñ daḫı tevḳīʿ-i berāt-ı şebātına [mıṣra]ʿ

"Aḥmed-i Pārīne-rā (19) *bāz hemān ḥāl şüd"*[4]

[$E_1$37b] midādıyla ḫaṭṭ-ı buṭlān çekilüp peygüle-i ḫamūlde [T39a] (1) [mıṣra]ʿ

"Īn ez-felekest ve ez Ḥasen nīst"[5]

manṭūḳasını vird-i zebān (2) itmegile subḥa-gerdān-ı ḫusrān oldı [mıṣra]ʿ

"Çün şeved maʿzūl ʿāmil subḥa- (3)*gerdān mīşeved"*[6]

baʿdehu leylā-yı ḫūrşīd-cemāl-i āftāb çeşm-i mecānīnden (4) ictināb ile mütevārī-yi cilbāb-ı ḥicāb oldıġı rūz-ı hāliketü'r-riyābda enāre-i ḳandīl-i (5) ḳāl ü ḳīl ile naḳd-i vaḳt-i Ebī Şümāme olan müddeʿī-i müteḳavvilüñ mesʾele-i (6) müşkiline *"Mā leke fī-hāẕe'l-maʿnā mübīt"*[7] mażmūnı ile cevāb ardınca ol *"Aʿyebü* (7) *min baġleti Ebī Dülāme"*[8] olan imām-ı nā-temāmuñ daḫı pīrāye-i ser-güẕeşti [mıṣra]ʿ

---

14 müstezād E_1E_2 : şiʿr M, ʿarabiyye Y-; 18 zebād-ı H+ / [mıṣra]ʿ HY-; 1 [mıṣra]ʿ HY- / manṭūḳasını E_1E_2HMY : manẓūmesini T; 2 [mıṣra]ʿ Çün şeved maʿzūl ʿāmil subḥa-gerdān mīşeved HY-; 4 ile T-; 5 ḳāl ü ḳīl HMTY : ḳīl ü ḳāl E_1E_2; 7 dīdend ki T+ / [mıṣra]ʿ ME_1+

---

[1] *"Yapmakta olduklarına karşılık orada ebedî kalacaklardır." Ahkâf,14*

[2] *"Her inatçı zorba da hüsrana uğradı." İbrâhim,15*

[3] *Şu alçak dünyayı isteyen kişi! O şirkin elbisesi ve kederlerin karargâhıdır. O, öyle bir yerdir ki bir gün güldürse ertesi gün ağlatır.*

[4] *Ahmed-i Pârine'ye alıcı kuş hemen dost oldu.*

[5] *Bu felektendir, Hasan'dan değil.*

[6] *Bir işçi işten atıldığı zaman tespih çekici, sofu oluyor.*

[7] *Şu manada senin için duracak yer yoktur.*

[8] *Ebî Dülame'nin katırından daha ayıp iş yapan.*

"Dîdend ki (8) *Şâfi'î ber-âmed ü küştend"*[1]

[$E_2$30a] midâdıyla naḳş-ı kitâbe-i miḥrâb-ı nişâb oldı *'Arabiyye*

"Tebben li-ṭâlibü'd-dünyâ (9) *şenâ ileyhâ enṣâbihi*

[M54a] *Mâ yestefîḳu ġurâmen bihâ ve farṭun ṣabâbihi"*[2]

ḫâṣılı (10) ol ketâyib-i Ebrehe-rekâyibe ġamâm-ı ḳahr-ı Sübḥânî *"Eyne mâ-tekûnû yüdrikkümü'l-mevtü"*[3] (11) tesbîḥiyle ḳadḥ-ı zinâd-ı ṣavt-ı sûṭ itmek emâreti bir bir ẓâhir ve idrâr-ı midrâr-ı *"Bi-ḥicâretin min siccîl"*[4] birle *"Ke-'aṣfin me'kûl"*[5] olmaları beşâreti yer yer bâhir oldı yanî te'yîd-i (12) Bârî yârî olmaġıla [Y43a] nesîm-i 'adl-i sulṭânî cârûb-ı sünbül-deste-i *"Faḫrace minhâ"*[6] (13) ile ṣaḥn-ı gülzâr-ı rûzgârı reft ü rûbe âġâz idüp ḫalîde-i dâmen-i (14) eyyâm olan ḫâr u ḫâşâk-ı bî-ser ü bünüñ kimine 'arâḳ-ḫâne-i Ḳâhire'de *"Hâẕâ* (15) *Maṣîrike fe-men nâṣîrike"*[7] tevbîḫi ile şemşîr-i bürrânı işâret ve kimine tersâne-i 'âmire vü (16) cezâ'ir-i sâ'irede *"Hâẕâ maḳîlike fe-mâ ḳîlike"*[8] taşrîḥiyle mażîḳ-i zindânı ziyâret (17) itdirüp zamân-ı yesîrde ol gürûh-ı enbûhuñ kimi berde *"İnḫaraṭû bi-silki'l-maḫnûḳîn"*[9] ve (18) kimi baḥrde *"Fekâne mine'l-muġriḳîn"*[10] olmaġıla mużmaḥil [$E_1$38a] oldılar *"Fe-ḳaṭa'a dâbirü'l-ḳavmi'l-*(19)*leẕîne ẓalemû ve'l-ḥamdülillâhi rabbi'l-'âlemîn"*[11] [T39b] (1)[12] es'elü'l-'avn mimmen bi-yedihi inşâ'e'l-kevn edhem-i çâpük-ḳadem-i ḳalem ki reh-(2)neverd-i memâlik-i şi'r ü inşâ ve sebük-tâz-ı mesâlik-i 'âlem-i ḥaḳîḳat ü ma'nâdur (3) bu ravża-i bahâr-ı rebî'-i ma'ânî ve bu ḥadîḳa-i gülşen-i bedî'-i beyânî leyl ü nehâr (4) geşt [H27b] ü güẕâr ve

---

8 naḳş-ı E_1E_2+ / 'arabiyye T : şi'r M, beyt E_2, beyt-i 'arabî E_1, HY-; 11 sûṭ E_1E_2T- / bir bir E_1E_2Y : yer yer HMT / ve idrâr-ı midrâr *"Bi-ḥicâretin min siccîl"* birle *"Ke-'aṣfin me'kûl"* olmaları beşâreti yer yer bâhir E_1E_2-; 12 yârî E_1E_2-; 17 itdirüp E_1E_2HY : idüp MT; 18 *Fe-ḳaṭa'a dâbirü'l-ḳavmi'l-leẕîne ẓalemû ve'l-ḥamdülillâhi rabbi'l-'âlemîn* Y-; 3 bahâr-ı rebî' E_1E_2T : rebî'-i bahâr H

---

[1] *Bir olay ki Şâfi mezhepli geldi ve onu öldürdüler.*
[2] *Dünayayı isteyene yazık olsun ki onun arzuları kalbini dünya tarafına çekti. Onun dünyaya olan arzusundan dolayı aklı başına gelmiyor.*
[3] *"Nerede olursanız olun ölüm size ulaşır." Nisâ,78*
[4] *"O kuşlar, onların üzerlerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyordu." Fil,4*
[5] *"Böylece Allah onları yenilip çiğnenmiş ekine çevirdi." Fil,5*
[6] *"Çık oradan (cennetten)." Sâd,77*
[7] *Bura senin mezarın, yardımcın kim?*
[8] *Bu sözden senin maksadın nedir?*
[9] *Öefkeliler, bir yolla şekillendirildiler.*
[10] *"Böylece o da boğulanlardan oldu." Hûd,43*
[11] *"Böylece zulmeden toplumun kökü kesildi. Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. (Allah'ın verdiği nimete şükredecekleri yerde nankörlük ettiler, böylece kendilerine zulmettiler. Yüce Allah da yeryüzünü onların zulüm ve küfürlerinden temizlemek için onları helâk etti.)" En'am,45*
[12] M ve Y nüshaları burda bitmektedir.

ġuṣūn-ı devāyıḥ-ı maḳālātından ictinā-yı ṣemerāt maʿnā-yı (5) ābdār ve istinṣāḳ-ı hevā-yı reyāḥīn-i elfāẓ-ı bedāyiʿ-nigār iderek (6) iftitāḥdan encāma ve ibtidādan iḫtitāma irişdi ḥaḳḳā ki her bir ḳaṣr-ı (7) fiḳra-i Ḫavernaḳ-nümā-yı raşīşü'l-bünyānı metīnü'l-esās ve her bir mıṣraʿ-ı beyt-i (8) dil-keş-edā-yı muʿciz-beyānı ʿadīmü'l-indirās olup her rükn-i rekīn taʿbīrinde (9) vaż' olunan ḳavā'id-i emṣāl-i iʿcāz ḳavāyim-i ḳuṣūr-ı cennet-miṣāl raşīfü'l-(10) ıṭlāl ve her kitābe-i ṭāḳ-ı dil-ārāsında taʿbiye ḳılınan kināye vü elġāz (11) naḳş-ı şemse-i cüft-eyvān-ı ḫuld-i berīn gibi mānend-i ḥikmet-me'āl muḥaṣṣal bir şehristān-ı behişt-(12)nümādur ki esvāḳ-ı süṭūrı nā-şenīde kālā-yı meżāmīn ile māl-ā-māldür (13) ve her bir saḫn-ı beyyine'l-ḫubūrı nā-dīde [$E_2$30b] cevāhir-i meʿānī ile memlū bir dükkān-ı bī-miṣāldür ki (14) *"Lem yuḫlāḳ miṣlühā fi'l-bilādi"* [1] maʿnā-yı şerīfi meziyyet-i ḳadr-i bānīsine şāmil-i şāḥid-i (15) ʿadldür fe-lillāhi'l-ḥamdi ẕeyl-i laṭīfī temme'l-kitāb bi-ʿavnillāhi'l-meliki'l-vehhāb (16) ḫatm-i miskiyyü'l-ḫitāmı ile maḫtūm ḳılınmaḳ müyesser oldı (17) ve min-allāhi't-tevfīḳ ve ʿaleyhi'l-(18)mekān fī-küllī (19) evān

4 ṣemerāt H-; maʿnā-yı E_1E_2H : meʿānī-yi T; 9 miṣāl E_1E_2H : gibi T; 11 mānend E_1E_2H : miṣāl T; 12 māl-ā-māldür E_1E_2T : māl-ā-māl H; 13 ki T+; 15 fe-lillāhi'l-hamdi E_2- / melik T+; 16 ḳılınmaḳ E_1E_2H : olmaḳ T; 17 ve min-allāhi't-tevfīḳ ve ʿaleyhü'l-mekān fī-küllī evān T+

[1] *"Ülkeler içinde onun benzeri yaratılmamıştı." Fecr,8*

2. ŞEFÎK-NÂME ŞERHİ

[M61b] [T40a] (1) *"Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥîm ve bihi nesteʿîn* (2) *yeḳūlü ʿAbdullāh El-faḳîr ileyhi Muḥemmed bin Aḥmed ibni El-Ḥacc Muṣlî tecāvezallāhu ʿanhu* (3) *Allāhümme innā naḥmedüke ʿalā mā-ḫalaḳtenā min sebʿa fi's-sebʿayn ve enʿamtenā ʿayneyn* (4) *ve lisānen ve şefeteyn ve hedeytenā en-necdeyn ve neʿūẕübike min şerri'l-aşġarîn* (5) *ve nesteciru bike min cemîʿü'l-ʿadā mine's-şeḳaleyn ve nercū min faḍlike en lā-nelḥaḳ* (6) *bi'l-aḫserîn"* [1] *"Elleẕîne ḍalle saʿyühüm fi'l-ḥayāti'd-dünyā ve hüm yaḥsebūn ennehüm yuḥsinūne* (7) *ṣunʿā ulā'ike"*[2] *"Ke'l-enʿami belhüm eḍallü sebîlen"*[3] *"Allāhümme ente ḫalaḳtenî* (8) *ve razeḳtenî ve lem ekün şey' innî ḳad estesaʿayte yiʿubūbi nefsî fî-ḫalbeti'ẕ-ẕünūb ve* (9) *istesḳaytü bi-ẕünūbi'l-ʿuyūbi ve istemraytü bi-merʿi'l-uyūb ve ḳad küntü* (10) *betti'l-leyālāli ḫalife ḫannāsî ve eşbaḥtü necî ve sevāsî ve ertekbetü'l-maʿṣiyyete* (11) *nāsiyen ve ʿîdike faġfir fe-evvele nāsin evvele'n-nās innî ẓalemtü nefsî bi'l-maʿāṣî* (12) *inneke ente'l-mālikü'n-nevāṣî fe-mededtü ileyke bāḫiʿan nefsî yedi'l-mes'elehū* (13) *bi'l-istikāneti ve'l-meskeneti fein ġaferte lî f elā yenḳuṣ min bi-ḫāri ġufrānike* (14) *ḳaṭrihi ve in ʿaẕẕebtenî fe-lā yezîdü sulṭānike ẕerre lem* (15) *tağfirlî bi-faẓlike tu'āḫiẕnā baʿde leke letekūnenne mine'l-ḫāsirîn"*[4] [M62a] *(16) "Rabbenā'ğfirli ve li-vālideyye ve lil-mü'minîne yevme yeḳūmü'l-ḥisāb"*[5] *"Rabbenā lā-tuziġ ḳulūbenā (17) baʿde iẕ hedeytenā ve heb lenā min ledünke raḥmeten inneke ente'l-vahhāb"*[6] *"Allāhümme (18) ṣalli ve sellim ʿalā ʿabdike'lleẕî esrā bihi leylen mine'l-mescidi'l-ḫarāmi ile'l-mescidi'l-(19)aḳṣā"* [7] *"Ṣümme denā fetedellā fekāne ḳābe ḳavseyni ev*

---

1 ve bihi nesteʿîn T-; 4 nesteciru bike M : nesteciruke T

---

[1] *Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla ve onların yardımıyla. Fakir Abdullah dedi : Allah Muhammed bin Ahmed ibni El-Hacc Muslî'ye mağfiret etsin. Yâ Rabbî bizi yarattığın için 7'den 70'e sana hamd ediyoruz. Sen bizi dil ve iki dudak nimetleri ile nimetlendirdin. İki yola bizi hidayet ettin. Sihircilerin şerrinden sana sığınıyorum. Bütün insan ve cin taifesi düşmanlardan sana sığınıyoruz. Senin fazlından zarara dahil olmamayı umuyoruz.)*

[2] *"(Bunlar;) iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir." Kehf,104*

[3] *"Onlar hayvanlar gibidir, hatta onlar yolca daha da sapıktırlar." Furkan/44*

[4] *(Yâ Rabbî! ben hiçbir şey değilken sen beni yarattın ve rızıklandırdın..Ben nefsimin ayıplarını gidermeye çalışıyorum, oyun günahları ile sulanıyorum. Ve günah mer'asında dolanıyorum. Ben gecelerde uyuyan şeytanın arkadaşı idim ve bütün vesveselerden kurtularak sabahladım. Ve yine senin va'dlerini unutup günaha girdim. Unutucu insanların evveli ben, kendime günahlarla zulmettim. muhakkak ki sen her şeye maliksin. Nefsimi öldürerek sana doğru uzanıyorum. Meselenin eli sakindir. Eğer beni affedersen senin mağfiret denizinden bir damla bile eksilmez. Eğer bana azap edersen senin saltanatında bir zerre bile ziyade olmaz. Eğer beni fazlın ile affetmezsen kendi adaletinle beni yargılarsan elbette biz zararda olanlardan oluruz.)*

[5] *"Ey Rabbimiz! (Amellerin) hesap olunacağı gün beni, ana-babamı ve müminleri bağışla!" İbrahim,41*

[6] *"(Onlar şöyle yakarırlar:) Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin." (Al-i İmran)*

[7] "Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir." İsrâ,1

ednā"[1] *"Seyyidinā ve senedenā* [T40b] *(1) ve nebiyyinā ve şefī'anā Muḥemmedün ḫātemü'l-enbiyā'i ve'l-mürselīn ve'ş-şefī'u'l-müşeffe'a fī yevmi'd-dīn (2) ve 'alā ezvācihī ümmehāti'l-mü'minīn ve ẕürriyyetihī ve ehli beytihī ve ṣaḥbihī ecma'īn"* [2] (3) ve ba'de hicretüñ biñ yüz on beşinci senesi evā'ilinde maḥmiyye-i Ḳosṭanṭiniyye'de (4) ref'-i livā-yı inşiḳāḳ-ı 'aṣā birle ḫurūc idüp tenessür iden biġāş-ı büġāş (5) maḥrūse-i dārü'n-naṣru ve'l-meymene cānibine ne hevā ile per-cünbān-ı istihvā olduḳlarını (6) mutażammın ve celī vü ḫafī vü ṣūrī vü ma'nevī ne maḳūle eşḫāṣuñ (7) ṣaḥīfe-i ḥāl ve cerīde-i a'mālleri *"El fitnetü nā'imetün la'anallāhu men eyḳaẓahā"* [3] (8) midādıyla mumżā ḳılınduġını mütebeyyin Sübḥān-meşrebān-ı 'Ukāẓu'l-me'ānīden (9) Muḥammed Şefīḳ *"Saḳāhallāhu min raḥīḳu ġufrānehū bi-kāsāti'd-desīḳ"* [4] miġzil-i (10) ḳalem-i bedāyi'-nigārīnüñ cezl ü raḳīḳ-i tār u būd-ı lu'āb-ı müşg-sārından (11) minvāl-i cidd ü hezl ü luġaz ü ta'miye vü uḥciyyede bir nev-żuhūr ḳumāş-ı vüşiyyü'l-levn (12) ṭarḥ u nesc itmekile *"Men ellefe beyne'l-kelimeteyn ve naẓẓame beynen ev beyteyn feḳad* (13) *istehdefe lil-mermāti'ş-şefeteyn"*[5] feḥvāsınca ḳādiḥ ü mādiḥ ü müsāmiḥüñ (14) izrā vü ıṭrā vü iġżāları nibāline nişāne olduġı risāle-i muḫtaṣarası ki (15) fi'l-ḫaḳīḳa nihālistān-ı Nergisī gibi [M 62b] gülşen-i belāġat-ı Veysī'de açılmış nercis (16) bāġı degildür gül-i ḫod-rūy ṭaġıdur ammā yine fi'l-cümle dāmen-i kuhsār-ı bedī' ü (17) beyānda tāze-şüküfte olmuş bir şükūfe-i rengīn olmaġın yabana atılmaz zīb-i (18) şīşe-i çeşm-i im'ān ḳılınmaġa şāyān bir lāle-i müstecmi'u'l-elvāndur sene-i işnā (19) ve 'işrīn ve mi'etü ve elfü ṣa'bānü'l-mu'aẓẓamuñ evāsıṭında bu 'adīmü'l-biżā'anuñ [T41a] (1) keştī-i ṭūfān-zede-i ḳısmeti 'avāṣıf-ı ṭavāyiḥ-ı rūzgār ile Midillü cezīresi (2) mersāsına düşüp çend-rūz anda ilḳā-yı mirāsī birle ṭayy-i şirā'-ı seyr (3) ü sefer olunmaḳ lāzım geldi naẓm

"Miḥnü'z-zemān keşīratün lā-tuḳteżā
Ve surūrihī (4) *ye'tīke ke'l-a'yād*

---

5 meymene M : meymenet T; 8 ḳılınduġını M : ḳılındıġını T; 14 olduġı M : oldıġı T; 19 mi'etü T : mi'ehu M / mu'aẓẓamuñ M : mu'aẓẓamınuñ T; 3 naẓm T-

---

[1] *"Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, (yere doğru) sarktı.O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu. Necm,8-9*

[2] *Efendimiz, delilimiz, nebimiz, şefaatçimiz, enbiyâ ve mürsellerin sonuncusu Muhammet, kıyamet gününde şefaat etmeye yetkili şefaatçi sensin. Müminlerin annesi olan hanımlarına, zürriyetine, ailesine ve ashabına selam olsun.*

[3] *"Fitne uykudadır. Allah'ın laneti onu uyandıranın üzerine olsun." Hadis-i Şerif*

[4] *Allah onu mağfiret denizinde süslü bardaklarla sulasın.*

[5] *Bir kimse iki kelime telif ederse ya da iki beyit nazmederse iki dudağın gayesine erişmiş olur.*

Mülkü'l-ekārim festuṙḳa riḳābehüm

Ve terāhu riḳḳan fī (5) *yedi'l-evġādī*"[1]

bu ḥalālde ʿiyd-i şerīfe dek mekşi muḳteżī baʿż-ı ʿavāyıḳ daḫı (6) żuhūr itmeden nāşī *"Ḥayretī ḥayretü'l-ġarībü iże'l-leylü etā ve'l-yetīmü yevmi'l-ʿīd"*[2] (7) peyġūlesinde nā-çār būriyā-basṭ-ı iḳāmet olındı naẓm

(8) *"Ve leḳad vaḳaʿat mine'l-humūmi bi-maʿrikin*

Minhā şelāşe şedā'idi cemeʿan lī

(9) *Te'essüfü ʿalā māżī ez-zemān ve fikruhu*

Fīmā ʿasā ye'tī maʿa'l-müstaḳbeli

(10) *Mā in vaṣalte ilā zemānin āḫar*

İllā bekeytü ʿale'z-zemāni'l-evveli"[3]

(11) ammā böyle eyyām-ı nāşıbenüñ leyālī-yi nā-baġıyyesinde vücūh ile ḥasb-i ḥālim beyt

(12) *"Şüd āḫir genc-i tenhāyī delīl-i rāh-ı ḫayr-i men*

Be-dāmen pā-keşīden şüd per-i pervāz-ı seyr-i men

(13) *Ze-bes ṣubḥ-ı neşāṭem şām-ı ġam gerdide bīrūneş*

"Mübārek bād rūz-ı ʿīd bāşed şeb be-ḫayr-i men"[4]

(14) [M63a] mefhūmı olmışıdı tenhālıḳ ġamını izāleye vesīle olacaḳ nebāt-ı efkār-ı (15) füṣaḥā-yı selef olan rabbātü'l-ḥicāl-i meʿānīden ḫurretü'l-edīm bir ḫarīde-i ḥarīm-i (16) belāġati imlāke imkān olmaġın żarūrī ol ʿaḳile-i beytü'l-ʿarūs-i istiʿārāt-ı (17) rengīn-perverdesi ve bānū-yı dāru'z-zeniyyet-i ʿibārāt-ı dil-nişīn-i terbiyyet-(18) kerdesi ġāniye-i ʿazih-i ʿiẕār-ı nūş-ḫandı aġyārdan ḫālī olduġum gicelerde (19) āġūş-ı

---

7 naẓm T-; 9 te'essüfü M : esefün T; 11 vücūh ile T : vücūhıla M / beyt T-; 18 olduġum M : oldığım T

---

[1] *Dünyanın zorlukları çoktur, bitmez. O dünyanın sevinçleri bayram gibi zor gelir. Büyüklerin mülkü onların boyunlarına bindi. Onu boyunların ince ipi olarak gördüm.*

[2] *Benim hayretim bir garip hayrettir ki gece geldiğinde ve bayram günündeki yetim hayretidir.*

[3] *Gam ve kederlerden dolayı öyle bir meydana düştüm ki o kederlerin hepsinden ona toplanan üç şiddet vardır. Zamanın geçiş ve düşüncesine teessüf ediyorum. Öyle bir şey ki istikballe beraber yakın geliyor. Başka bir zamana erişemiyorum. Bir zamana eriştiğimde geçmişe ağlıyorum.)*

[4] *Sonra yalnızlık köşesi bana hayır yolumun delili oldu. Ayağımı eteğimi çekmek bana seyir kuşumun kanadı oldu. Sevinç sabahından sonra gam karanlığı onun dışında oldu. Mübarek olsun bayram günü ve gecesi benim hayrıma oldu.*

müṭāla'aya almağıla def'-i vaḫşet ideridim ammā bir şeb ol ümeyme-i [T41b] (1) cān-pesendüñ meşîme-i müṭāla'asından eyādî-i ḳavābil-i efkār ile melfūf (2) ḳımāṭ-ı ḫāṭıra bu şüretde bir necl-i dil-firîb-i ilḳā-yı kenāre-i istîlād-ı ḳarîḥam (3) oldı ki ol ḳayne-i zîbende-cemālüñ ruḫsāre-i dil-ārāsı māşıṭa-kārî-i (4) naḫḫās aḫrār-fürūş-ı yerā'a-i berā'a birle ḫāvî oldığı her heft-bedî' (5) ü beyānı dil-dādegān-ı ġavānî-i mea'nîye bi-ḥasebi mā-yüsā'idü'l-vaḳt (6) keşf-i ḳınā'-ı mu'żılāt idüp irā'et eyleyem ya'nî ba'ż-ı mertebe müşkilātını (7) ḥall ü şerḥ yüzinden ben daḫı bir risāle taḥrîr ḳılmağıla ol dil-ārām-ı nāzik-(8)endāmı ümmü'-l-veled-i efkār ittiḫāz idem gitdükçe bu dā'iye mücellā-yı żamîrimde (9) şüret-beste-i 'azîmet olmağın māh-ı şıyām-ı ḫatm-zen-i efvāh-ı enām oldığı (10) eyyām-ı leyālîsinde ṭuṭî-i benān-ı ülfet olan ḳalem-i düz-bāna şekeristān-ı (11) Türkî-i elḫānda naġme-senc olmaġa ruḫṣat-ı idāre-i kelām virildi ammā risāle-i (12) merḳūmenüñ bi'l-külliye hāvî oldığı luġaz u mu'ammā ve uġlūṭa vü uḥciyye ve sā'ir (13) luġāt-ı 'Arabiyyenüñ ḫall ü keşf ve şerḥ u beyānına zemān müsā'id olmamağıla (14) vaḳt-i āḫara [M63b] ta'lîḳ olunup şimdilik ba'z-ı mertebe içinde münderic olan (15) emṡāl-i 'Arab u 'Acem'üñ mevridlerini ve ne maḥalde ḍarb olunduġını müş'ar (16) naḳl ü isnādlarıyıla şerḥ u beyān ve ba'ż-ı ebyātuñ daḫı mutażammın oldığı (17) ḥikāyātı ve münāsebet ile kütüb-i edebiyyeden muṭāyebāta dā'ir niçe nevādirātı (18) tekellüf-i münşiyāndan sāde-zebān-zed-i Türkî ta'bîr ile tercüme ve derc ḳılınmaḳ (19) üzere şürū' olındı *"Yā men lā rabbe ġayrahū ve lā ilāhe sivāhu veffiḳnā* [T42a] (1) *fi'l-ḳavli ve'l-fi'li lemā tuḥibbuhu ve terḍāhū allāhümme saḫḫir emrî veşraḥ ṣadrî* (2) *vaḥlûl 'uḳdeten min lisānî yefḳahū ḳavlî"* [1] *"Żikru mā fi'd-dibāceti min żālike fe min żālik"*[2] (3) kavlehu *şerāre-i üşrā* ey keşîrü'l-leme'ān ve'l-lüccü'l-cereyān Ebu'l-Faẓl Aḥmed bin (4) Muḥemmedü'l-Meydānî emṡālinde *"Üşra'ş-şerra ṣıġārahū"* [3] terkîbi ile îrād idüp (5) tefsîrinde *"Ey lüccetü ve ibḳāhu min ḳavlihim şerā el-berḳu iżā keşüra le-ma'ānihi* (6) *ve şerā el-feresü iżā lecce fî cereyānihi"* [4] diyü taṣrîḥ itdügi emṡāl-i 'Arab'dan me'ḫūẕdur (7) ve mevrid-i meṡeli daḫı Fāżıl-ı meẕkūr bu mefhūmda żikr ider ki bir gün

---

15 olunduğını M : olındığını;

---

[1] *Ey kendisinden başka rab ve ilahın olmadığı Allâh ! Bizi razı olacağın ve seveceğin söz ve fiile muvaffak eyle. Allâh'ım işimi bana musahhar et, göğsümü aç, dilimden düğümü çöz, sözümü anlasınlar.*

[2] *Önsözde böyle zikredildiği gibi.*

[3] *Şerrin yakıcı ateşi onun küçüğüdür.*

[4] *Yani gürültü ve ondan kalan onların sözünde şerâ ateşin çoğaldığında şimşek çakması ve at koşduğunda gürültüdür.*

bir ṣayyād (8) bir baḳḳāla beyʿ içün bir ṭulum ʿasel ʿarż idüp ʿaselden bir ḳaṭre zemīne-(9)çekīde ve der-ḥāl üzerine bir zenbūr basṭ-ı cenāḥ-ı iştiyār ider meger ki (10) baḳḳāluñ perveriş-yāfte-i fużāle-i dükkānçesi bir ibnü'l-ʿırsı var idi ki lisān-ı (11) Türkīde gelincik didükleri cān-verdür der-ʿaḳab kemīngāhından ṣıçrayup (12) zenbūre medd-i ẕirāʿ-ı iḫtilās ider ṣayyāduñ daḫı kelb-i muʿallemi ṣīrāne ḥamle birle (13) ibnü'l-ʿırsı ciger-şikāf-ı nāb-ı iftirās idüp baḳḳāl daḫı kelle-i kelb-i (14) ṣayyādı bir ʿaṣā-yı maġz-fersā ile ḍarb u ḫurd ṣayyād keẕālik [M64a] bün-i güş-ı (15) baḳḳāla ḥavāle eyledügi muşt-ı dürüşt ile aḫẕ-i sār-ı kelb murād idicek baḳḳāluñ (16) cīl ü cīreti cemʿ olup ṣayyādı helāk ve ṣayyāduñ ḳabīle vü ʿaşīretine (17) daḫı bu ḫaber bāliġ olduḳda tecemmüʿ idüp ikī ḳabīlenüñ şīrāze-i cerīde-i (18) cürşūmeleri keẕālik inḳırāż birle munḳaṭıʿ olıncaya degin muḳātele iderler (19) mebdeʾ-i muḥārebeleri bir ḳaṭre-i nā-çīz ʿasel olup bunca sefk-i dimāya müʾeddī [T 42b] (1) olmaġın beyneʾl-ʿArab *"Üşraʾş-şerre ṣıġārahū"*[1] diyü meṣel olmuşdur fel-yeteʾemmeli

(2) *"El-ḥarbü evvelü mā-tekūnü fityetün*
Tesʿā bi-zīnetihā li-külli mechūlin
(3) *Ḥattā iẕā işteʿalet ve şebbe żirāmihā*
Velet ʿacūzen ġayri ẕāti ḫalīli
(4) *Şemṭāʾin yünkeru levnühā ve teġayyerat*
Mekrūhātüʾş-şemmü veʾt-taḳbīli"[2]

(5) ḳavlehu ***şaḳḳa ʿaṣā-yı muvaḫḫidīn*** bu daḫı emṣāl-i ʿArabdandur ḳaçan bir kimesne (6) terk-i ṭāʿat birle ḥayṭa-i iṭāʿat-i muṭāʿdan ḫurūc eylese ʿArab ol kimesne (7) ḥaḳḳında *"Şaḳḳa fülānüʾl-ʿaṣā"*[3] dirler zīrā fiʾl-aṣl lafẓ-ı ʿaṣā ictimāʿ ve (8) itlāf içün müstaʿmel olup inşiḳāḳı min-baʿd ictimāʿı ġayr-ı ḳābil (9) iftirāḳ içün ıṭlāḳ olunur *"Ḳāle Ebū ʿUbeyde: El-ʿaṣā yuḍrabü meṣelen liʾl-ictimāʿi* (10) *ve inṣiḳāḳihā yuḍrabü meṣelen liʾl-iftirāḳi ellezī lā ictimāʿe baʿdehu"*[4] (11) ve İmām Nāṣıruʾd-dīn El-Muṭarrızī ʿArūż ṣāḥibi

---

12 ḥamle M : ḥaml T; 15 eyledügi M : eyledigi T / murād T : mürd M; 17 şīrāze M : şīrāne T; 19 muḥārebeleri M : muḥārebe T; 2 mechūlin M : cehūlin T; 11 Nāṣıruʾd-dīn El-Muṭarrızī T : Nāṣıruʾl-Muṭarrızī M

---

[1] *Şerrin yakıcı ateşi onun küçüğüdür.*
[2] *Savaş ilk önce genç bir kız olur. Onun zinetine doğru bütün cahiller koşar. Hatta o ateş parlar saçları dökülür. Sonra dostsuz bir yaşlı kadın olur. Öyle bir yaşlı kadın ki rengi de değişir. Onu koklamak ve öpmek kötüdür.*
[3] *Falanın asası kırıldı.*
[4] *Ebû Ubeyde dedi ki: Asa meselde bir toplumun parçalanması ve ittifak edemeyen toplumların ifade edilmesi için kullanılır.*

Ḫalīl'den naḳl ile taḥrīr ider ki (12) *"Ḳāle El-Ḫalīl el-ʿaṣā cemāʿatü'l-islām femen ḫalefehüm şaḳḳa ʿaṣāhüm"* yaʿnī ʿaṣā (13) cemāʿat-i İslām'dur şaḳḳ-ı ʿaṣā iden cemāʿat-i İslām'a muḫālefet iden kimesnedür (14) ve imām-ı mümā-ileyh yine Ebū ʿUbeyde'den [M 64b] naḳl ile taḥrīr itmişdür ki *"Ḳāle Ebū ʿUbeyde* (15) *maʿnāhū farraḳa cemāʿatehüm li-enne'l-aṣl fi'l-ʿaṣā el-ictimāʿu ve'l-itlāfü* (16) *ve ẕalik li-ennehā lā tudʿā ʿaṣā ḥattā yeküne cemīʿan fe iẕenṣaḳḳat lem tedaʿ ʿaṣā"* (17) yaʿnī maʿnā-yı şaḳḳ-ı ʿaṣā bir ḳavmüñ cemāʿatleri müteferriḳ oldı dimekdür (18) zīrā aṣlda ʿaṣā ictimāʿ ve ītilāfdur inşiḳāḳı beynünet ü iḫtilāfdur (19) tā ki ittiḥād u ītilāf birle ictimāʿları bulunmayan ḳavme ʿaṣā ıṭlāḳ olunmaz [T43a] (1) iḫtilāf u iftirāḳları ḥālinde daḫı ʿaṣā dinmez ammā ṣāḥibü'l-Muġnī ile Şeyḫ (2) Muḥabbe'd-dīn Ebu'l-Baḳā maʿnā-yı şaḳḳ-ı ʿaṣāda şaḳḳ-ı ʿaṣā itmeyüp hem-zebān-ı (3) ittifāḳ olmaġıla dimişlerdürki *"Yüḳālü şaḳḳa ʿaṣa'l-ḳavm iẕā farraḳa cemāʿatehüm bi-muḫālefetin lehüm* (4) *ve'l-aṣl inne'l-ʿaṣā yeteḳavvā bihe'l-insānü fe künnā bi'l-ʿaṣā ʿani'l-ḳuveti* (5) *ve ictimāʿu'l-emri"* yaʿnī bir ḳavmüñ içinden birinüñ muḫālefeti ile cemāʿatleri (6) müteferriḳ olmaġa dinür aṣlında insān ʿaṣāya ittikā ile kesb-i ḳuvvet itmeden (7) nāṣī bir emrde bir ḳavmüñ ictimāʿları ḥasebiyle ḥāṣıl olan ḳuvvetden ʿaṣā (8) ile kināye olunur *"ʿan Ebi'l-ʿAbbās Şerīşī ve maʿnā şaḳḳū ʿaṣāhū ey ezālūhu* (9) *ve eṭraḥūhu ve'ʿarab teḳūlü şaḳḳa fülānü'l-ʿaṣā iẕā tereke'ṭ-ṭāʿati ve ḫarace* (10) *mübāyinen"* yaʿnī bir ḳavm içlerinden birini ṭarḥ u izāle itmege dirler zīrā ʿArab (11) ḳaçan bir kimesne terk-i ṭāʿat birle ḫurūc idüp mübāyenet eylese *"Şaḳḳa fülānü'l-* (12) *ʿaṣā"*[1] dirler niteki Ḳur'ān-ı Mübīn'de *"Şāḳḳullāhe ve rasūlehū"*[2] naẓm-ı kerīmi mübāyenet (13) ile tefsīr olunmuşdur ḥāṣılı şaḳḳ-ı ʿaṣā terk-i iṭāʿat-i muṭāʿ birle mübāyenet (14) ü muḫālefetden kināye olunur *"Ḳāle'ş-Şemmāḫ taṣaddaʿa şiʿbü'l-ḥayyi venṣaḳḳati'l-ʿaṣā* (15) *keẕā kennevā beyne'l-ḥalīṭi şuḳūḳin"*[3] [M65a] ḳavlehu ***direfş-i Gāveyānī*** (16) direfş kelīmesi Fārisī'dür ʿArabiyyede ḳanāt Türkīde gönder didükleri aġaçdur ki (17) andan nīze vü sinān ü rumḥ iderler Gāveyānī dimek Gāve'ye mensūb direfş (18) dimekdür zīrā ki Gāve nām bir āhenger Ḍaḥḥāk-ı Mārī'nüñ ser-naḫvet-i şiʿārın (19) güfte-i seng-i demār itmek içün Ferīdūn'ı ṭaleb birle ḫurūc eyledükde

14 itmişdür ki M : ider ki T; 7 bir emrde bir ḳavmüñ T : bir ḳavmüñ bir emrde M; 8 Ebi'l-ʿAbbās Şerīşī T : Eş-Şerīşī M; 10 içlerinden M : içlerinde T; 12 Şāḳḳullāhe ve rasūlehū T : Şāḳḳullāhe M;

[1] *Falanın asası kırıldı.*
[2] *" Bu, onların Allah'a ve Peygamberine karşı gelmelerinden dolayıdır." Haşr, 4*
[3] *O bölgenin şubeleri dağıldı asaları da kırıldı. Şunun gibi birlik arasında ayrılık oldu.*

[T43b] (1) miyānında olan edīm-pāreyi ḳanāt-ı minfaḥasına yaʿnī körük çekdügi (2) aġaca taʿlīḳ idüp rāyet ittiḫāẕ ve āvāze-i dād-ḫᵛāhī birle meldūġ-ı (3) mār-ı sitem-i Ḍaḥḥāk-mārī olan zīr-destān u raʿiyyetden bī-ḥadd ü bī-ḳıyās (4) nās ictimāʿ u iḫtişād itmegile çıḳup Ferīdūn'ı bulup baʿdehu (5) Ferīdūn ber-vefḳ-ı dil-ḫᵛāh istīṣāl-i Ḍaḥḥāk birle ʿāleme pādşāh olduḳda teberrüken vü teyemmünen ol (6) edīm-pāreyi envāʿ-ı cevāhir ile terṣīʿ ve yine dest-i (7) müeyyed-i Gāve'de ibḳā vü teʾyīd itmekile Gāve'nüñ nesli ḳarnen baʿde ḳarnin (8) sipeh-dār-ı Īrān olmaḳ üzere şānını terfīʿ ḳılduġı Firdevsī-i Ṭūsī'nüñ (9) Şeh-nāme'si efsānesindendür keşret-i istiʿmālden livā vü ʿilme ve her firāzına (10) bir şuḳḳa taʿlīḳ olunmuş nīzeye daḫı direfş ıṭlāḳ olunur ẕikr olunan (11) Direfş-i Gāveyānī'ye Ferīdūn'dan şoñra gelen mülūḳ-ı Īrān teberrüken (12) her biri bir gevher āvīḫte iderler idi Emīrü'l-müʿminīn ʿÖmer Fārūḳ raḍiyallāhu ʿanh ḥażretlerinüñ (13) zemān-ı ḫilāfetlerinde Sāʿd bin Ebī Vaḳḳāş Kisrā-yı ʿAcem olan Yezd-cürd bin (14) Şehryār'uñ istīṣāline ġāzāt-ı muvaḥḥidīn ile mebʿūṯ ḳılınduḳda şāh-ı (15) mesfūruñ müşīr ü sipāhdārı olan Rüstem'üñ vāsıṭatü'l-ʿaḳd-i girībān-ı (16) ḥayātı olan ʿuḳde-i ser-nekbet-i miġferi nāḫan-ı sipāh-ı seyf-i şārim [M65b] Saʿd raḍiyallāhu ʿanh (17) ile münḥall ve Yezd-cürd bin Şehryār'uñ daḫı rāḥā-yı vücūdı bir āsyāb-ı (18) ḫarābda vaḳf-ı seylāb-ı ecel olduḳda ḫazīne-i Yezd-cürdī'den naṣīb-i (19) ġāzāt-ı muvaḥḥidīn olan ġanāyim ile maʿan direfş-i Gāveyānī'nüñ üzerinde olan [T44a] (1) cevāhir ü leʾālī-baḫş-ı mücāhidīn-i İslām olmaḳ üzere menḳūldür (2) vallāhu aʿlem biʾṣ-ṣavāb ḳavlehu ***tesyīr-i cevārī-i tedbīr-i menāzil ü müdnī birle*** (3) cevārī cāriye kelimesinüñ cemʿidür sefīne maʿnāsına rūy-ı biḥār u enhārda (4) cereyānından nāşī ṣıfat-ı ġālibe olmaġıla mevṣūf ẕikr olunmaġa taḳrīb (5) yoḳdur nite ki naṣṣ-ı Ḳurʾānī'de *"Velehu'l-cevāri'l-münşeʾātü"* [1] vārid olmuşdur ammā (6) tedbīr-i menāzil ü müdnī ḳavliyle murād aʿyān-ı mevcūdāta fi'n-nefsü'l-emr şübūt ve (7) taḥaḳḳuḳı olduġı vech üzere bi-ḳadrü'ṭ-ṭāḳatü'l-beşeriyye ʿilm ki aña ḥikmet dirler (8) iki ḳısma münḳasımdur yaʿnī ʿilm-i ḥikmetüñ iktisābında naẓar u istidlālüñ medḫali (9) var ise aña ḥikmet naẓarı dirler ve eger [M66a] efʿāl ü iḫtiyār-ı beşeriyyenüñ (10) medḫali var ise aña ḥikmet-i ʿamelī dirler pes ḥikmet-i

---

1 çekdügi M : çekdigi T; 5 birle M : ile T; 8 ḳılduġı M : ḳıldıġı T; 10 olunmuş M : olunan T; 12 ḥażretlerinüñ T-; 13 ḫilāfetlerinde M : ḫilāfetinde T; 7 olduġı M : oldıġı T

---

[1] *"Denizde yüce dağlar gibi yükselen gemiler de O'nundur. Rahman,24"*

naẓariyyenüñ daḫı eger taṣavvur-ı (11) vücūdı ẕihnde ve ḫāricde māddeden müstaġnī ise ʿuḳūl ü nüfūs-ı (12) mücerrede gibi aña ḥikmet-i İlāhī vü İlāhiyyāṭ ü felsefe-i ūlā dirler eger taṣavvur-ı vücūdı (13) ẕihnde māddeden müstaġnī olup ḫāricde māddeye muḥtāc ise ʿaded (14) ve sā'ir aʿrāż gibi aña riyāżī vü riyāżiyyāt dirler eger taṣavvur-ı vücūdı (15) ẕihnde vü ḫāricde māddeden müstaġnī degil ise ḥayvān ü besāyiṭ-(16)ʿunṣūriyye ve sā'ir mürekkebāt gibi aña ṭabīʿiyyāt ve felsefe-i süflī dirler ve keẕālik (17) ḥikmet-i ʿameliyyenüñ daḫı iktisābında efʿāl ü iḫtiyār-ı beşeriyye yalñız kendü (18) nefsinüñ ṣalāḥ-ı maʿāş u maʿādına dā'ir taʿalluḳ iderise aña ʿilm-i aḫlāḳ (19) ve ʿilm-i tehẕīb dirler eger bir menzilde bir vech-i müşāreket bir cemāʿatüñ ṣalāḥ-ı maʿāş [T44b] (1) u maʿādına taʿalluḳ iderise vālid-i mevlūd ve mālik-i memlūk gibi aña tedbīr-i (2) menzil ü ʿilm-i menzil dirler eger bir ḳarye veyā bir şehr ve yāḫud bir iḳlīm (3) ḫalḳınuñ ṣalāḥ-ı maʿāş u maʿādına taʿalluḳ iderise mülūk ve sā'ir ḥükkām (4) ile raʿiyyet miṣillü aña ʿilm-i medīne ve ʿilm-i siyāset dirler ḳavlehu (5) ***ġadr-i Ayrecī'de ḳalem-rev-i celādetüñ Selm ve Tūr'ı*** Selm ü Tūr u Ayrec (6) Ferīdūn'nuñ oġulları olup Ferīdūn Ḍaḥḥak'ı helāk itdükden ṣoñra (7) salṭanat-ı rubʿ-ı meskūn ile istiḳlāl bulduḳda büyük oġlı Selm'i (8) iḳlīm-i Rūs ve Bulġāra ḫan ve ortanca oġlı Tūr'ı Çīn ve Ḫıṭā (9) ve Türkistān'a ḫaḳan idüp küçük oġlı Ayrec'i Īrān'da veliyy-i ʿahd (10) ittiḫāẕ itmişidi Selm ve Tūr Ayrec'e ḥased idüp babaları üzerine (11) cerr-i leşker-i cerrār itdiler Ayrec daḫı taḥṣīl-i rıżā-yı peder-i pīr içün ḫilāf-ı (12) marżā-yı birāderānda nā-girīz olduġını istiʿfā ṣūretinde ṣa'ālet ü sebük-bār-ı (13) muʿasker-i Selm ü Tūr'a ılġār itdi egerçi evvel telaḳḳīde iʿtiẕār-ı Ayrec ḳalb-i (14) selīm-i Selm'de naḳş-peẕīr-i ḳabūl oldı lākin ṣūre-zemīn-i sīne-i Tūr'da (15) rīşe-devānde olan şevk-i ḥıḳd u ḥased müşmir-i ġadr ü kīne olmaġın (16) Selm'üñ tenhāsında peder-i fertūt her birimizi birer iḳlīm-i baʿīde ṭard u ibʿād (17) ve küçük birāderimizi üzerimize tafḍīl idüp kendü yerine şehen-şāh-ı (18) Īrān itmegile rubʿ-ı meskūna belki bizlere fermān-fermā itdügiçün görür misin ki (19) Ayrec ne mertebe kibr ü naḫvet ü ġurūr ḥāṣıl itmiş ki bār u büngāh u ḫiyem ü ḫargāh [T45a] (1) ve ümerā vü sipāhın [M 66b] bıraġup birḳaç nefer ü nüger ile ḥużūrımıza geldi bu vaż'ı (2) bizleri külliyet ile ādem ḥesābına ḳomayup istiḫḳārındandur miṣillü āteşīn-sözler (3) ile Selm'üñ bārūt-ḫāne-i dimāġına fetīl-endāz-ı ifsād oldı bāmdād-ı Ayrec (4) maġdūr-ı

---

17 kendü M : kendi T; 18 dā'ir M-; 4 miṣillü M : miṣilli T; 12 olduġını M : oldıġını T / ṣūretinde T : güne M; 17 kendü M : kendi T; 18 itdügiçün T : idüginden T

dīvān-ı birāderān-ı ġaddāra geldükde işāret-i Selm ile ḳatl olunup (5) naʿşını babaları Ferīdūn'a irsāl ve ʿāḳıbet Selm ile Tūr daḫı Ayrec-i maġdūruñ (6) nebīresi Minū-çihr elinde helāk olup aḫẕ-i şār olıncaya dek müddet-i medīd ḥarb-i (7) besūs ve ḳıtāl-i şedīd olmaḳ üzere Şāh-nāme-i Firdevsī ḥikāyātındandur (8) kavlehu ***ġarānīḳ*** Ṣaḥḥāḥ-ı Cevherī'de ġurneyḳ żamm-ı ġayn u feṯḥ-i nūn ile şu ḳuşlarından (9) boynu uzun bir ḳuş olup ḳaçan ricāl anıñıla vaṣf olunsa müfredi (10) kesr-i ġayn u feṯḥ-i nūn ile ġırneyḳ u ġırnūḳdur ammā ġurnūḳ żamme ile ġurānıḳ müfred (11) olup şābbe'n-niʿām yanī yumuşaḳ tenlü genc güzel dil-ber maʿnāsına cemʿi ġarānīḳ (12) u ġurānıḳ u ġurānıḳa gelür diyü meşṯūrdur *"El-ġurneyḳ bi-żammi'l-ġayni ve feṯḥu'n-nūni* (13) *min ṭayri'l-mā'i ṭavīlü'l-ʿunḳu ve iẕā vuṣife bihā er-ricālü fevāḥidehüm ġarnīḳ ve ġirnūḳ* (14) *bi-kesri'l-ġayni ve feṯḥi'n-nūni fīhimā ve ġırnūḳi bi'ż-żammi ve ġarāniḳ ve hüve'ş-şābbü'n-nāʿim* (15) *ve'l-cemʿu el-ġarānīḳ ve'l-ġarānuḳ ve'l-ġarāniḳa"*[1] ḳavlehu ***cāşelīḳ*** muḳtedā-yı Naṣārā (16) olan ḳassīs maʿnāsınadur muʿarrebdür zīrā ki bütün luġāt-i ʿArabiyyede lafż-ı vāḥidde (17) ḥarf-i cīm ile ḥarf-i ḳāf cemʿ olmuş kelime cidden yoḳdur keẕā fī-Ṣaḥḥāḥ (18) ve'l-Ḳāmūs ve ġayruhümā mine'l-luġāt ḳavlehu ***her nıḥrīr-i levẕāʿī maḳamına*** (19) ***bir immiʿa-i daʿī ve her ḫulāḫulü'l-maʿī mertebesine*** [M67a] ***bir celācil-i caʿcaʿī*** ammā ***nıhrīr*** [T45b] (1) cemīʿ eşyādā aʿlem ü mütḳan u ẕekī vü māhir ve ẓann-ı ṣādıḳ ile ḥaḳāyıḳ-ı (2) umūra vāḳıf dimekdür zīrā ki nıhrīr nıḥrdandur ẕebḥ maʿnāsına ẕābiḥ u (3) ẕebīḥasınuñ derūnında olan aʿṣāb u ʿurūḳ u emʿāsını ne güne (4) bilürise her umūruñ daḳāyıḳını o güne bilür dinmekden kināyetdür *"'Ani'l-Muṭarrızī* (5) *en-nıḥrīr ʿālümü'l-mutḳin men naḥḥara'l-umūra ʿilmen iẕā etḳanehā kemā yuḳālü ḳatelehā"* [2] (6) ve *"'An Cerīr ene naḥḥartü'ş-şey'e naḥran"* [3] ve *"'An Ebu'l-ʿAbbās naḥrīren ey māhiren bi'l-eşyā* (7) *keennehu li-idrākihi ve fehmihi bi'l-eşyā yunḥaruhā bi-ẓannihi'ṣ-ṣādıḳ"*[4] ve *"'Ani'l-Muġnī* (8) *en-nıḥrīr eẕ-ẕekiyyü'l-māhirü'l-aʿlem* ve *ḳīle*

---

4 ġaddāra geldükde M : ġaddārāna geldiginde T; 5 babaları M : babası T; 10 żamme ile M : żammıla T; 15 cāşelīḳ T : cāşelīḳ cāşelīḳ M

---

[1] *Ğurneyk ğayn'ın ötresi ve nun'un üstünüyle uzun boyunlu deniz kuşudur. O kelime ile erkekler vasıflandırıldığı zaman onun tek anlamı deniz kuşudur. Ğirnûk ğayn'ın kesresi ve nun'un fethasıyl ağırnûk derler. Onun cem'i ğarânîk, ğarânûk ve ğaranikadır.*

[2] *Mutarrızî'den rivayettir ki nıhrîr ilim meselelerine vakıf zeki âlimdir. Ne zaman hünerli oldu katledildi denir.*

[3] *Cerîr'den rivayettir ki ben bir şeyi maharetle nahr ettim başardım.*

[4] *Ebî Abbas'tan rivayettir ki nahrîren kelimesi bütün şeylere malik ve bilen demektir. Kendinin doğru zannıyla onu tecrübe ediyor, hüner gösteriyor.*

el-ʿālimü bi-ḥaḳāyiḳu'l-umūr"[1] ammā levẕaʿī (9) ẕekiyyü'l-faṭın ü ʿālim-i bi'l-umūr olup rāyında ḫaṭā itmez kimesne için kullanılır (10) ve keẕālik el-maʿī ẓannında muṣīb ʿāḳıl u dānā içün ḍarb olunur meṣellerdür (11) *"Kemā ṣarraḥa Ebu'l-Faẓlu'l-Meydānī innehü'l-maʿiyyü ve miṣlihi levẕaʿiyyi yuḍrabü lil-racüli'l-muṣībi bi-ẓunūnihi"* [2] (12) ve *"fī'l-Muġnī illā le-maʿiyyetü ṣıdḳu'ẕ-ẓanni ve ḳīle ez-zekāü'l-müfriṭ"*[3] (13) ammā immiʿa bi-kesri'l-hemzeti ve'l-mīmi'l-müşeddede rāyında ḳāṣır ve umūrunda ʿāciz olmaġıla (14) her gördügi kimesneye żaʿf-ı rāyından nāṣī ben seniñile bileyim diyü ıẓhār-ı (15) meskenet birle ilticā iden fā'ilü'r-rāy meṣlūcü'l-fu'ād kimesnelere dirler (16) *"ʿani'l-Cevherī yuḳālü racülün emmaʿ ve emmaʿa eyḍan lilleẕī yekūnü li-ḍaʿfi re'yihi* (17) *maʿa külli eḥadin ve minhu ḳavlü İbni Mesʿūdin lā yekūnenne eḥadiküm emmeʿa"*[4] (18) ammā daʿī fi'l-aṣl ḥasīb ü nesīb olmayup ḍalle bin ḍalle iken nefsini (19) kirām-ı ricālden birine nisbet ile iʿtizā iden mechūletü'l-ensāb olanlara [T46a] (1) ıṭlāḳ olunur *"ʿani'l-Cevherī ed-daʿvetü ile't-ṭaʿām bi'l-feṭḥi yuḳālü* (2) *künnā fī daʿveti fülānin ve müdʿāti fülānin ve hüve maṣdarun yürīdüne'd-daʿā* (3) *ile't-ṭaʿām* [M 67b] *ve'd-daʿveti bi'l-kesri fi'n-nesebi yuḳālü fülānin daʿʿa beyne'd-daʿvete* (4) *ve'd-daʿvā fi'n-neseb hāẕā kesīrun kelāmü'l-ʿarab ilā ʿadde'r-rebābü fe'innehum* (5) *yeftaḥūne'd-dāl fi'n-neseb ve yüksirunehā fi't-ṭaʿām"*[5] ve daḫı evlād yirine (6) beslenmiş bī-ḫīş ü tebār olanlara dirler nite ki Ḳur'ān-ı Mübīnde *"Ve [mā] ceʿale* (7) *edʿā'eküm ebnā'eküm"*[6] vārid olmuşdur ammā fī-zemānenā ḥilye-i ḥāl-i hem-zādı beyt

(8) *"Her ʿużv-ı tu dāred peder kūfte-ḫ^{v}ārī*
Nām-ı tū fülān bin fülānī ki nihāde"

(9) *Belki reʿsü'l-māl mübāhāt-ı ābā vü ecdādi"*[7]

---

9 ḳullanılır T-; 13 olmaġıla T-; 7 vārid T : vāḳıʿ M

---

[1] *Muġnî'den rivayettir ki nıhrîr zeki, mahir alimdir ve dedi işlerin hakikatlerine vakif alimdir.*
[2] *Ebu'l-Fazl Meydânî'de açıklandığı gibi ma'iyy ve levza'î zannında isabetli olan kişiler için kullanılır.*
[3] *Muğnî'de ma'iyy zannında doğru ve keskin zekalı olan kişidir.*
[4] *Cevheri'de zannı zayıf olan kişi için immi'a ve immi'atü kullanılır. Bunun için İbni Mes'ut hiçbiriniz immi'a olmasın demiştir.*
[5] *Cevherî'den rivayet ki, fetha ile yemeğe davet denir. Falanın daveti veya çağrısında idik denir. Bu ise yemeğe davet anlamına gelir. Davet kelimesi kesre ile nesepte soyda falan kişi denir. Nesepte daver du'â arasında iddia olunur. Bu ise Arap kelamının zenginliğindendir. Çünkü Araplar nesep hususunda dal harfini fetha okurlar. Yemek hususunda kesre okurlar.*
[6] *"Ve evlâtlıklarınızı da öz oğullarınız olarak tanımadı." Ahzâb,4*
[7] *Baba köfte yerken senin vucudunun her yerini tutsa senin ismini falanın oğlu falan diye koydu. Belki sermaye baba ve ecdatlarının övüncü.*

"Meḍā ḫālidün ve'l-mālü tis'ūne (10) *dirhemen*

Ve 'āde ve re'sü'l-māli ṣelāṣe'd-derāhim"[1]

mażmūnı olup nesebini fā'iline (11) nisbet iden mefā'īl ḥaḳḳında daḫı isti'māl olunsa kelimeye taḥrīf lāzım gelmez venşede'l-Aşma'ī naẓm

(12) *Felestü müsellimen mā dümtü ḥayyen*

'Alā zeydin bi-teslīmi'l-emīri

Eteẕkürū iẕ leḥāfik cildi şātin

(13) *Ve ic na'leke min cildi'l-ba'īri*

Fesübḥānallāhu (14) *a'ṭāke mülken*

Ve 'allemeke'l-ḳu'ūra 'ale's-serīri"[2]

ammā ḥulāḥıl bi-żammi'l-ḥā'i'l-(15)ūlā ve kesri's-seniyyetü ḥilm ü vaḳar u şebāt ṣāḥibi seyyid-i rekīn ü rezīnü'l(16)-'aḳl kimesneye ıṭlāḳ olunur *"'Ani'l-Ġavrī ḥulāḥili mine'l-ḥulūli li-enne'l-ḳalaḳi* (17) *ve ḳılleti'ş-şebāti fī maḥallin vāḥidin leyse min 'ādāti's-sādāti"* ya'nī Ġavrī'den (18) menḳūldür ki ḥulāḥıl ḥulūldendür zīrā maḥall-i vāḥidde ḳalaḳ u ıżṭırāb (19) u ḳalt ü şübāt birle ḫıffet itmek 'ādāt-ı sādātdan degildir *"Ve ḳile's-seyyidü* [T 46b] (1) *elleẕī yuḥillü bihi'n-nāsi keşīran"* ya'nī ol seyyiddür ki ḫalḳ aña çoḳ tereddüd iderler ve (2) *"'an Ebi'l-Beḳā el-ḥalīmü'r-rezīnü'l-'aḳli"* ḫāṣılı Türkīcesi uşlu 'aḳıllu her yirde ḫiffet (3) itmez bir aġırbaşlu devletlüdür dimek [M 68a] ma'nāsına ammā ***celācil*** cem'dür müfredi cülcüldür (4) 'alā-vezn-i düldül lisān-ı Türkīde çıñġıraḳ didükleri ceres-i şaġīr ma'nasına (5) mü'ellif-i risāle *"Lā-u'alliḳu'l-cülcüle fī 'unuḳī"*[3] meşelinden aḫẕ idüp kāffe-i nās (6) arasında reẕīl ü meẕmūm ve 'uyūb-ı keşīre ile şühre-i 'ālem ve neẕl ü melūm olanlardan (7) kināye itmek fehm olnur zīrā ki ben boġazıma çıñġıraḳ ṭaḳdırmam dimek nefsimi (8) bir emr-i ḫasīs-i irtikābī ile şühre-i cihān idüp beyne'l-enām melūm u meẕmūm (9) olmam dimekden 'ibāretdür nite ki münteḥib-i Meydānī'de meşel-i meẕkūr *"Ey lā eşher* (10) *ve lā eḫāṭır bihā beyne'l-ḳavm"*[4] diyü tefsīr olunmuşdur ammā ***ca'ca'a*** kelimesi şayḥa vü āvāze (11) vü degirmen

---

11 venşede'l-Aşma'ī M- / naẓm T-; 1 ḫalḳ M : nās T; 7 ben T-

---

[1] *Halit 90 dirhem mal ile gitti döndüğünde ise sermayesi elindekinin üçte biri idi.*

[2] *Hayatta olduğum müddetçe Zeyd'e emirliği teslim etmem. Senin yorganının koyun postu ve ayakkabının deve derisi olduğu zamanı hatırlıyor musun ? Allah'a yemin ederim ki Allah sana mülk verdi ve tahta oturmanı sağladı.*

[3] *Çıngırağı boynumdan çıkarmam.*

[4] *Yani kavim arasında onunla meşhur olup hatırlanmak istemem.*

şadāsı ve ḥabs u mekān-ı żıyyıḳ maʿnālarına müstaʿmeldür münşīʾ-i (12) risāle bunı daḫı *"Caʿcaʿaten ve lā-erā ṭaḥnen"* [1] meşelinden aḫẕ itmek fehm olunur (13) *"ʿani'l-Muġnī caʿcaʿat bihi ey ṣaḥḥat bihi men caʿcaʿa iẕā ṣāḥa bihi ve minhu ḳavlihim ismaʿ* (14) *caʿcaʿaten ve lā erā ṭaḥnen celebtühü min ġayri fāʾidetin ve hüve ṣavtü'r-reḥāhünā ve caʿcaʿat ey ḥabisethü ve'l-caʿcaʿü'l-mekānü'ḍ-ḍayyiḳı"* [2] ammā münteḥib-i Meydānī'de meşel-i meẕkūr (16) *"Yuḍrabu limen yeʿuddü ve lā yüfā"* yaʿnī vaʿd idüp vefā itmeyenler ḥaḳḳında ḍarb (17) olunur diyü mesṭūrdur ḥāṣılı bu maḳāmda caʿcaʿ kelimesinüñ yāʾ-i nisbiyyeye (18) iżāfeti ḥasebiyle terkībe mülāyim ḫulāṣā-i mefhūm bu fehm olunur ki bir hem-zede-i kāşāne-i (19) kāʾināt olan eyyām-ı feterātda zindānlarda vü maḥbeslerde ve sāʾir kārīz-i gürīzde [T47a] (1) mescūn u maḥbūs u muḫtefī ne deñlü aṣḥāb-ı cerāʾim ü meʾāşim var ise bi-ḥaẕāfirihim çıḳarılup ve (2) ẓuhūra gelüp o maḳūleler ve daḫı mikşār u mihẕār ki lisān-ı Türkīde degirmeni (3) şatmış çaḳıldaġını boġazına ṭaḳmış didükleri [M68b] yañşaḳ u ozan erāzil-i (4) nāsdan muşaḳşaḳīn ü müdervezīn her biri bir rütbe-i ʿāliyyeyi iḫrāz ile (5) kesb-i imtiyāz itdüklerinden kināyetdür vallāhu aʿlem bi'ṣ-ṣavab naẓm ·

"Velev enṣafe'd-dehru (6) *fī ḥükmihi*
Lemmā meleke'l-ḥükme ehlü'n-naḳīṣa" [3]

ḳavlehu *"Beyyāża'l-vücūhu kerīmete iḥsābehüm*

(7) *Şemme'l-enūfü mine't-ṭarrāzi'l-evveli"* [4]

beyt-i merḳūm Ḥassān bin Ṣābit raḍiyallāhu ʿanh (8) ḥażretlerinüñ eyyām-ı cāhiliyyetde evlād-ı Cefneden Şām ve Filisṭīn'de (9) salṭanat iden mülūk-ı benī Ġassān'uñ āḫiri Cebele bin Eyhem ḥaḳḳında olan (10) ḳasīdesindendür ve bir ḥikāye-i ġarībeyi ḥāvī olup egerçi tafṣīli ḥayṭa-i (11) mā-naḥnü fīhden bīrūndur ammā cemāl üzere naḳli niçe fāʾideyi cāmiʿ olmaġın (12) īrād olundı Şaʿbī'den mervīdür ki müşārün ileyh Cebele Emīrü'l-müʿminīn (13) ʿÖmer Fārūḳ · raḍiyallāhu ʿanh ḥażretlerinüñ zemān-ı

---

16 vaʿd T : vaʿde M; 1 cerāʾim M : cerāyim T / çıḳarılup T-; 2 ẓuhūra M : ẓuhūrıla T; 5 vallāhu M : Allāhu T / naẓm T-; 10 ḥikāye T : ḥikāyet M

---

[1] *Çıngırağın çekmek ve öğütmekten başka faydası görülmez.*
[2] *Muğnî'den rivayettir ki çıngırakla yani çıngırakla birlikte sıhhat bulan ve ondan söz işiten... Çıngırağın çekmek ve öğütmekten başka faydası görülmez. Ca'ca'a değirmenin sesidir ve ca'ca'at yani çıngırağın dar mekanda hepsedilmesidir.*
[3] *Dünya hükümde çekip giderse, noksan, yeteneksiz kişiler hüküm sürerler.*
[4] *Yüzlerin aklığı onların hesaplarının kerimliğindendir. Burunların kokusu ilk yaratılıştandır.*

ḫilāfetlerinde İslām'a rāġıb (14) olmaġıla beş yüz miḳdārı ḫavāṣṣ u muḳarrebleriyile Medīne-i Münevvere'ye varup ḥużūr-ı (15) Fārūḳī'de şeref-i İslām ile müşerref olmuşıdı ve duḫūl-i mevsimde edā-yı menāsik-i (16) ḥacc içün ʿÖmer raḍiyāllahu ʿanh ile maʿan ṭavāf-ı Beytüllāhü'l-Ḥarām'a iḥrām-bend-i ʿazīmet (17) olup eṣnā-yı müzāḥame-i ṭavāfda bi-ḳażāʾullāhi Teʿālā Fezāre ḳabīlesinden (18) bir bedevī Cebele'nüñ ṭaraf-ı izārına ḳadem-i taḳaddüm ile başup nezʿ itmegin (19) Cebele ġażaba gelüp bir sille-i ʿArabī ile ḫayşūm-ı Fezārī'yi mehşūm itdi [T47b] (1) Fezārī daḫı pīşgāh-ı ʿadālet-penāh-ı ʿÖmerī'de zārī idüp Cebele üzerine (2) istiʿdā idicek ʿÖmer radiyallāhu ʿanh Cebele'ye *"Mā daʿāke ilā en leṭamte eḫāke"* [1] (3) diyü ḫitāb Cebele yā Emīrü'l-mü'minīn izārıma başup müntezirʿ eyledi (4) eger Beytullāh-ı ʿatīḳūñ ḥürmeti olmasayıdı iki dīde-i cihān-bīninde olan (5) sürādıḳ-ı nūrı [M69a] intizāʿ ideridim didi ʿÖmer radiyallāhu ʿanh yā Cebele çünki (6) sen maḳirr u muʿterif olduñ ġayrı beyyineye ḥācet ḳalmadı ya irżā-yı ḫaṣm (7) it ve yāḫud inḳıyād-ı ḳavd idüp o daḫı saña bir sille ursun didi (8) Cebele yā Emīrü'l-mü'minīn o süveḳa-i nāsdandur baña laṭme-zen olmaḳ ʿārına (9) ʿaraż-ı mülūkānem taḥammül itmez ḫuṣūṣā ben ümīd ideridim ki şeref-i İslām ile müşerref (10) olduġumda cāhiliyyetdeki ʿizzetimden ziyāde ʿizzet bulam çünki meʾmūlümüñ (11) ḫilāfı ẓuhūr itdi imdi yine ben tenaṣṣur iderim didi ʿÖmer raḍiyallāhu ʿanh (12) daḫı muḳteżā-yı İslām daḫı böyledür eger tenaṣṣur idecek olurısañ (13) ben daḫı ser-i bī-devletüñi ṭuʿme-i şemşīr iderim didi bu ḥalālde Cebele'nüñ etbāʿ (14) u aʿvānı ve Fezārī'nüñ daḫı cīl ü cīrānı taḥaşşüd ü tecemmüʿ idüp Beyt-i Mükerreme'de bir fitne-i (15) ʿaẓīme vuḳūʿuna ḳarīb oldı ammā Cebele yā Emirü'l-mü'minīn baña (16) ṣabāḥa dek mehl vir ṣabāh ya irżā-yı ḫaṣm veyā rıżā-yı ḳavd ile ḥużūrıña gelürüm didi ʿÖmer radiyāllāhu ʿanh (17) ẕālike ileyke diyüp ṣabāḥa mühlet virdi ammā Cebele gice olıcaḳ etbāʿ u (18) eşyāʿıyla çıḳup firār ve Ḳosṭanṭıniyye'ye varup tenaṣṣur itdi ammā ol eyyāmda (19) Ḳosṭanṭıniyye'de Ḳayşer olan Herḳül Cebele'nüñ ḳudūmüni istiʿẓām idüp [T48a] (1) raġmen ʿale'l-İslām mülūkāne ikrām itdi bunuñ üzerine niçe eyyām mürūr (2) itdükden ṣoñra ʿÖmer radiyāllāhu ʿanh Herḳül'i İslām'a daʿvet birle vefd-i sefīr (3) idüp sefīr-i

---

15 İslām ile M : İslām'ıla T; 17 bi-ḳażā'ullāhi Teʿālā T : bi-ḳażā'i Teʿālā M; 9 ideridim M : iderim T; 10 olduġumda M : oldıġımda T; 11 yine M-; 12 daḫı M-; 17 diyüp T : diyü M; 18 ammā M-; 1 ikrām M : ikrāmlar T

---

[1] *Senin kardeşine vurmana kızmadım.*

ʿÖmer ṭaraf-ı Ḳayṣer'den muṣālaḥa ile mücāb olmağın ʿavdet ve ḥużūr-ı (4) Fārūḳī'de şeref-müşūl ile iktisāb-ı saʿādet itdükde ʿÖmer radiyāllāhu ʿanh (5) aḥvāl-i Rūm u Herḳül'den sefīri istinṭāḳ idicek sefīr yā Emirü'l-mü'minīn (6) çünki Ḳayser'den müṣālaḥa birle mücāb oldum ʿavdet ü inṣirāfa [M69b] istīẕān (7) itdigümde Ḳayṣer eyitdi ebnā-yı aʿmāmuñuzdan bir kerīmü'n-neseb yaʿnī Cebele dīnimize (8) rāġıb olup diyārımıza gelmişdür anıñıla mülāḳāt eyledüñ mi ben eyitdim lā (9) itmedim pes Ḳayṣer imdi var evvel anıñıla mülāḳi ol baʿdehu ʿavdet eyle didi (10) binā'en ʿalā ẕālik Cebele'nüñ oldıġı serāya vardum gördüm ki bir serāy-ı refīʿü'l-bünyān-ı (11) menīʿu'l-ḳıbāb ḳapusında bī-ḳıyās bevvāb u ḥüccāb-ı dü-rüye ṣaf-beste (12) olup ṭurmuşlar ve Rabbü'l-Kaʿbe yā emīrü'l-müʿminīn Cebele'nüñ ḳapusında (13) gördügüm ḥaşmet ü cemʿiyyeti bi'ẕ-ẕāt Ḳayṣer'üñ ḳapusında görmedüm vaḳtā ki me'ẕūn (14) olup içerüye duḫūl ve beyne yedey Cebele müşūl itdim gördüm ki ḳavārīrden (15) maṣnūʿ bir serīr-i zerrīn-ḳavāyim üzere envāʿ-ı zīb ü zīnet-i mülūkāne ve (16) fer ü ḥaşmet-i pādşāhāne birle oturmuş beni göricek mebşūş olup (17) fe-merḥaben ve ehlen ve sehlen diyü ikrāmen oturduġı serīr üzerine teklīf itdi (18) ben istiʿfā idüp Rasūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem mekān-ı müẕehhebde (19) cülūsdan bizleri nehy itmişdür didim Cebele *"Naʿam ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem velākin naḳḳa ḳalbike mine'd-denesi* [T 48b] (1) *ve lā tübālī ʿalā mā ḳaʿadet"*[1] diyü taşliye-i Rasūl ʿaleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām ile (2) cevāb virdi ve emr idüp baña bir ḥaşeb kürsī getürdüp ḳuʿūd itdim (3) baʿdehu mevā'id-i ẕeheb ile şıḥāf-ı fuḍḍā içre ṭaʿām gelüp ortaya vaż' (4) olundı ben eklden keff-i yed idüp teklīf eyledükde avānī ẕeheb ü fuḍḍadan (5) ekl ü şürbi Rasūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem nehy itmişdür didim Cebele *"Naʿam* (6) *ve lākin ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem velākin naḳḳa ḳalbike mine'd-denesi ve külle mā aḥbebte "*[2] diyü yine taşliye-i Rasūlullāh (7) ʿaleyhi's-selām ile cevāb virdi ve baña şıḥāf-ı ḥalenc ü zücāc ile ṭaʿām (8) getürdüp kendüsi altun [M 70a] ve gümüş sīnī ve ṭabaḳdan ben aġaç u zücāc (9) tepsi vü çanaḳdan ekl eyledük emr-i ṭaʿām temām olup süfre ḳalḳdıḳdan (10) şoñra on nefer-i ḫādim envāʿ-ı

7 itdügimde M : itdigimde T; 9 anıñıla T- / eyle T : it M; 12 ṭurmuşlar : M : durmuşlar T; 17 oturduġı M : oturdıġı T; 1 ʿaleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām T : ʿaleyhi's-selām; 2 getürdüp M : getürüp T; 4 yed T-; 8 getürdüp M : getürüp T / kemdüsi M : kendisi T; 9 eyledük M : eyledüm T

[1] *Evet Allah'ın selamı Hz. Muhammet'in üzerine olsun. Kalbini oturduğun kürsünün sevgisinden ve çirkinliklerden temizle.*

[2] *Evet Allah'ın selamı Hz. Muhammet'in üzerine olsun. Kalbini çirkinliklerden ve sevdiğin bütün şeylerden temizle.*

cevāhir ile muraṣṣaʿ on ʿaded kürsī-i zerrīn (11) getürüp yemīn ü şimāline vażʿ itdiler ardınca on ḥüsnā cevārī (12) gelüp her biri bir kürsī üzerine oturdı baʿdehu ruḫsāre-i tābnāki şems-i (13) ḍuḥādan eḍḥā bir cāriye-i ġarrā başında muraṣṣaʿ tāc ve üzerinde ḥacm-i ḥamāmede (14) bir ṭā'ir ṣağ elinde bir altun cām içi misk ü ʿanber-i meftūn ile memlū (15) şol elinde bir gümüş cām derūnı mā'-i verd ile ṭolu muḳābele-i Cebele'ye (16) geldükde başında olan murġa şafīr itdi murġ der-ḥāl lebrīz-i gül-āb (17) olan cām-ı sīmīne inüp per ü bālin gül-āb ile ter baʿdehu müşg ü ʿanber (18) olan cām-ı zerrīne girüp rīş-i cenāḥların temām muʿanber itidükden şoñra ṭayerān (19) idüp tāc-ı Cebele üzere mevżūʿ olan şalīb-i mücevhere ḳonup bāl ü perinde [T49a] (1) melzūḳ olan mā'-i verd ile misk ü ʿanber münfiż oluncaya dek terefrūf (2) iderek Cebele'nüñ üzerine reş ü neşr itdi Cebele şiddet-i sürūrundan (3) pīrāhen-i ḥayāt-ı müsteʿārı olan derisine şığmaz olup ḥande-künān-ı (4) yemīninde oturan cevāriye *"Billāhi eḍḥakeytenā"* [1] diyü ḫiṭāb anlar daḫı (5) ʿūdların ellerine alup bu ebyāt ile teġannīye āġāz itdiler naẓm

(6) *"Lillāhi dürrün ʿaṣābete nādimetühüm*
Yevmen bi-ḫalḳin fi'z-zemāni'l-evveli

(7) *Yesḳūne min virdü'l-berīżi ʿaleyhim*
Rāḥan teṣaffeḳa bi'r-raḥīḳi'selseli

(8) *Yesḳūne cefnetihi ḥavle ḳabri ebīhim*
Ḳabri ibnü mā rīti'l-kerīmi'l-müfaḍḍali

(9) *Beyżu'l-vücūhü kerīmetü iḥsābihim*
Şemmü'l-unūfü mine'ṭ-ṭırāzi'l-evveli

(10) *Yaʿşūne ḥattā mettehere kilābihim*
Lā yes'elūne ʿani's-sevādi'l-muḳbili" [2]

(11) [M70b] temām mertebe ḥandān u feraḥnāk olup baña eyitdi bu ebyātuñ ḳā'ili kimdir (12) bilür misin ben eyitdim yoḳ bilmem Cebele Rasūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve

---

12 bir T- / üzerine T : üzere M; 17 bālin T : bālini M; 18 cenāḥların T : cenāḥlarını M; 4 anlar M : anlardan T; 5 ebyāt ile M: ebyātıla T / naẓm T-;

---

[1] *Vallahi bizi güldürdünüz.*

[2] *Allah için incide kızgınlık vardır ondan pişman ol. O gün ki ilk zamanda yaratmakla... Onların üzerine altın halkalarla süslenmiş bardaklarla beriz gülünden su dökerler. Cüfne'nin evlatlarının babalarının kabri çevresinde kerim ve faziletli olan İbn Mariye'nin kabri vardır. Yüzlerin aklığı onların hesaplarının keremindendir. Burunların kokusu ilk yaratılıştandır .Hatta onların köpekleri boğazlanıncaya kadar yaşıyor. Kabul edilen siyahlıktan onlar sormaz.*

sellemüñ (13) şā'iri Ḥassān bin Ṣābit'dür didi ba'deh ṣol yanında oturan cevārīye (14) *"Billāhi ebkeytenā"*[1] diyü ḫiṭāb eyledi anlar daḫı 'ūdların ellerine alup bu ebyāt ile teġannī eylediler naẓm

(15) *"Limeni'd-dār aḳferat bi-'ummāni*
Beyne a'le'l-yermūki fi'ṣ-ṣimāni

(16) *Ẕāke muġnī li-āli cefnetin fi'd-dehri*
Maḥallen li-ḫādiṣāti'z-zemāni

(17) *Ḳad erā fī hünāke dehrün mekīnen*
'İdī ẕī't-tāci meclisī ve mekānī

(18) *Ve dene'l-faṣḥu fe'l-vaelāyidü bi-naẓmin*
Sirā'an mekletü'l-mercāni

(19) *Şekület ümmühüm ve ḳad şekelethüm*
Yevme ḫallū bi-ḫārihi'l-ḫalavāni"[2]

[T49b] (1) ol ḳadar baña eyitdi ki gözlerinüñ yaşı şaḳalına seyelān eyledi ve baña (2) iltifāt idüp bu ebyāt daḫı Ḥassān'uñdur didi ve kendüsi girye-künān bu ebyātı (3) inşād eyledi naẓm

"*Tenaṣarrati'l-eşrāfü min 'āri leṭametin*
Vemā kāne fīhā lev ṣaberat (4) *leḥā żarar*
Tükiyyefünī fīhā lecācün ve naḫvetün
Ve bi'tü lehe'l-'aynü'ṣ-ṣaḥīḥatü (5) *bi'l-'avar*
Feyā leyte ümmī lem telidnī ve leytenī
Raca'tü İle'l-emri'l-leẕi ḳāle li-'Omar
(6) *Ve yā leytenī er'a'l-muḫāḍa bi-ḳafrati*
Ve küntü esīren fī rabī'ati ev muḍar

---

14 ebyāt ile M : ebyātıla T / naẓm T-; 1 eyledi M : itdi T; 2 kendüsi M : kendisi T; 3 naẓm T-

---

[1] *Allah'a yemin olsun ki bizi ağlattın.*
[2] *Okyanusta akıp giden yer kimindir. Samman ile Yermük'ün yukarısı arasında. Şu ise Cefne'nin zengin ailesi için zamanın olaylarından dolayı dünyada bir yerdir. Dünya beni burada çok alçak gördü. Tac sahibi benim meclisim ve mekanımdadır. Anneleri onları bıraktı Hallân denizine bıraktığı gün.*

(7) *Ve yā leyte lī bi'ş-şāmi ednā ma'îşeti*

Ecālisü ḳavmî ẕāhibe's-sem'i ve'l-baṣar"[1]

(8) ba'dehu aḥvāl-i Ḥassān'dan bana su'āl eyledi ben daḫı 'alā-mā-hüve'l-vāḳı'ı'l-yevm (9) ḥayātdadur ancaḳ ża'f-ı hirem ü sinn-i şeyḫūḫetden nāşî ḳıllet-i ẕāt-ı yed ile 'amāya (10) mübtelā oldı didigimde bir zemān te'evvüh-i şeklān ile müte'evvih olup [M 71a] şoñra (11) ḫazîne-dārına emr itdi beş yüz dînār-ı Herḳuliyye ve beş ṣevb ḳumāş-ı Rūmiyye iḥżār (12) ve kendü düşunda olan ḳabā-yı mülūkānesin daḫı çıḳarup anlara 'ilāve (13) idüp Ḥassān'a îṣāl ve selāmımı tebliġ eyle diyü emānet eyledi ammā yā Emîrü'l-mü'minîn (14) Cebele'nüñ bu ḥālini müşāhede ve Rasūlullāh ṣallallāhu 'aleyhi ve sellemüñ ism-i şerîfleri (15) yād olduḳca taşliye vü teslîm eyledügini mülāḥaẓa idüp henüz muḥabbet-i İslām (16) ḳalbinde cāy-gîrdür siyyemā inşād eyledügi ebyāt sū'-i fi'line nādim olduġuna (17) burhān yeter diyü cesāret ḫāṣıl idüp İslām'a ric'atine ṭama'a düşüp veyḫak (18) yā Cebele sen faẓîlet-i İslām'ı bilmiş ve añlamış iken 'acebdür ki yine ḳabūlünden imtinā' (19) idersin niçe kimseler sen itdügin gibi idüp ya'nî mürted olup vücūh-ı müslimîne [T50a] (1) seyf-i 'udvān ḫavāle itmişler iken ba'dehu yine İslām'a ric'at ve İslāmları (2) ḳabūl olunup ḫālā Medîne-i Münevvere'de her birini Müslim bıraḳdım didügümde (3) tebessüm iderek yā aḫu'l-'Arab şimdengerü İslām bana be-ġāyet ba'îddür meger bu iki (4) şarṭ ile ki birisi 'Ömer kerîmesin bana tezvîc ikincisi kendüden şoñra (5) emr-i ḫilāfeti daḫı bana taḳlîd-kerden-i isti'dādım olunmaḳ üzere sen żāmin ü müte'ahhid olurısañ (6) İslām'a ric'at iderim ve illā-felā didi yā Yā Emîrü'l-mü'minîn tevzîce żāmin oldum (7) emr-i ḫilāfete ictirā idemedim diyü ḫatm-i kelām eyledi Ḥażret-i 'Ömer radiyallāhu 'anh emr-i ḫilāfete (8) daḫı żāmin olmaḳ gerek idüñ diyü ıẓhār-ı te'essüf eyledi ba'dehu Ḥassān'a (9) da'vet içün ādem irsāl olunup ne içün da'vet olunduġun (10) bilmez iken meclis-i 'Ömer'e duḫūl itdükde *"İnnî le'ecidü rîḥa āli*

---

9 ẕāt T-; 11 ḳumāş T-; 12 kendü M : kendi T; 15 eyledügini M : eyledigini T; 16 eyledügi M : eyledigi T; ḫāṣıl T-; 19 kimseler T : kimesneler M / itdügiñ M : itdigiñ T; 2 didügimde M : didigimde T; 3 iderek T : idüp M; 4 kerîmesin T : kerîmesini M / kendüden M : kendiden T; 5 ḫilāfeti T : ḫilāfet M / -gerden-i isti'dādım T-; 7 eyledi T : itdi M / Ḥażret M-; 9 olunduġın T : olunduġunı M

---

[1] *Şerefliler ar ve namustan zarar gördüler. Biraz daha sabretselerdi zarar görmezlerdi. Tartışma ve çekişmeden keyiflendim. Sapsağlam gözü ar karşısında sattım. Ben doğmasam ve olmasaydım ömür için söylenen işe dönerdim. Keşke makas bana kendi kesintisi ile saldırsaydı şimdi ben Rebi' veya Muzar'da esir olurdum. Eğer en az bir hayatla Şam'da olsaydım. Keşke gözüm de kulağim da olmasa da kabilemle otursaydım.*

Cefnetin" ya'nī ben (11) āl-i Cefne'nüñ ḳoḳusını istişmām idiyorum didi 'Ömer raḍiyallāhu 'anh na'am henüz Cebele (12) bin Eyhem'üñ yanından gelen ādem [M 71b] meclisde ḥāżırdur diyicek Ḥassān radiyallāhu 'anh (13) *"Hāt yā ibnü aḫī mā ba'aṣe bihi ileyye ma'ake"* ya'nī ey birāder-zādem seniñile baña meb'ūṯ (14) olan şey'i vir didi sefīr senüñ neden ma'lūmuñ oldı bende (15) saña hediyye olduġunı ki vir dirsin diyicek Ḥassān radiyallāhu 'anh Cebele 'aṣabe-i (16) ricāl-i kirāmdandur cāhiliyyetde ben anı medḥ itmiş idim o daḫı yemīn ü 'ahd (17) itmişidi ki beni bilenlerden her kime mülāḳī olurısa baña hediyye bir şey irsāl (18) eyleye īfā-yı 'uhūdda ṡābitdür elbette seniñile daḫı baña bir hediyye göndermişdür andan (19) bilürüm didi pes sefīr hediyye-i Cebele'yi Ḥassān'a teslīm ve Ḥassān radiyallāhu 'anh meclis-i 'Ömer'den [T50b] (1) bu ebyātı inşād iderek munṣarif oldı naẓm

"İnne ibnü Cefnetin min baḳiyyeti (2) *ma'şer*
Lem ya'idühüm ābā'ühüm bi'l-lu'ūmi
Ve lem yensā bi'ş-şāmi iẕ hüve rabbühā
Küllen (3) *ve lā mütenaṣṣiraṇ bi'r-rūmi*
Yu'ṭi'l-cezīli ve lā yerāhu 'indehu
İllā ke-ba'ḍi (4) *'aṭiyyeti'l-meẕmūmi"*[1]

ammā 'Ömer raḍiyallāhu 'anh taḳrīr-i sefīr ile mü'eṣṣir olup Cebele'nüñ (5) İslām'a ric'atini ümīd ile sefīr-i mezbūrı emr-i ḫilāfete daḫı żāmin idüp tekrār (6) Ḳosṭanṭiniyye'ye irsāl eyledi lākin sefīr Ḳosṭanṭiniyye'ye duḫūl eyledügi gün (7) ḫalḳ Cebele'nüñ cenāzesinden fevc fevc munṣarif olurlar idi sefīr (8) bu ḥāli görüp *"İnne'ş-şeḳā ġalebe 'aleyhi"*[2] diyerek girü Medīne-i Münevvere'ye ric'at (9) itdi vallāhu a'lem bi-ḥaḳīḳati'l-umūr ve bu Cebele bin Eyhem'üñ ḳıṣṣası Ebī (10) Aḥmed-i 'Askerī'nüñ Zevācir ismiyle müsemmā kitābında mufaṣṣaldur ve el-yevm Arnavūd (11) didükleri ṭā'ife-i Cebele'nüñ ve etbā' u eşyā'ınuñ ẕürriyeti olmaḳ üzere (12) mervīdür el-'ilmü 'indallāh ḳavlehu *mümeṣṣili-i bāz ü rūstā* emṡāl-i sā'ire-i

---

11 ḳoḳusını M : ḳuḫusını T; 14 şey'i M : eşyāyı T; 15 olduġını M : oldıġını T; 16 itmiş idim T : itmişidim M / o M : ol T; 19 raḍiyallāhu 'anh T-; 1 naẓm T-; 6 irsāl eyledi T : meb'ūṯ itdi M / eyledügi M : itdigi T; 9 bi-ḥaḳīḳati'l-umūr M : bi-ḥaḳīḳati'l-ḥāl T;

---

[1] *Gerçekten Cefne oğlu Ma'şer kabilesinden geriye kalandır. Onlar babalarını sövmekle yok etmedi. Şam unutulmadı zira o Şam'ın rabbidir. Hayır hayır ! Rum diyarına yardımcı olarak unutulmadı. Cezil büyük vergiler hediye ediyor ve bunları kendi huzurunda görmüyor. Ancak çok değersiz hediyeleri yanında bulundurıyor.*

[2] *İsyan onun üzerine ğalip geldi.*

(13) ʿAcem'dendür bir şey'-i nefîs ḳadr u ḳıymetini bilmez [M72a] bir nā-dān-ı ḫasîs eline girmegile żāyiʿ (14) vü telef oldı diyecek maḥalde ẓurafā-yı Aʿcām bāzî vü rūstāyî dirler (15) lisān-ı Türkî'de çiftçi eline düşmüş ṭoġan didükleri meşeldir ve ḳıṣṣası daḫı (16) meşhūrdur ki mülūkdan birinüñ bir maḳbūl ṭoġanı ḳaçup bir rūstāyînüñ (17) eline girdükde evvel cenāḥların baʿdehu mıḫleb ü minḳārın ḳaṣṣ u ḳaṭʿ ider (18) ḳanadların niçün kesdüñ diyü su'āl olunduḳda eger kesmesem uçup ḳaçardı (19) dimiş ya mıḫleb ü minḳārın niçün bürîde itdüñ dinildükde ṭavucuḳlarımı [T51a] (1) incidüp yidi dimegile bāz ü rūstā ve bāzî vü rūstāyî diyü meşel olmuşdur (2) ḳavlehu ***istün fi'l-mā iken enfün fi's-semā oldı*** bu daḫı emṡāl-i (3) ʿArab'dandur Meydānî'de aṣl-ı terkîb-i meşel *"Enfün fi's-semā ve istün fi'l-mā"*[1] (4) olup *"Yuḍrabü lil-mütekebbiri'ṣ-ṣaġîri'ṣ-ṣān"*[2] diyü mastūrdur Ebū Muḥammed Ḥarîrî'nüñ (5) ḳırḳ yedinci maḳāmesinüñ tefsîrinde *"Yuḍrabü hāẕe'l-meṡelü yetekebberu* (6) *maḳālen ve bi-ṣıġri fiʿālen"* diyü muṣarraḥdur yaʿnî sözi büyük kendi küçük (7) denî vü ḫasîs-i mütekebbir ṣaġîrü'ṣ-ṣān ḥaḳḳında ḍarb olunan meşeldür lisān-ı (8) Türkî'de adı büyük köti ḳavuḳ meşeli ġālibā bundan meʾḫūẕdur ve meṡel-i (9) merḳūm *"Reʾsün fi's-semāʾ istün fi'l-māʾ"*[3] terkîbi ile daḫı müstaʿmeldür ḳavlehu (10) ***ʿAnḳā-yı Kāf*** cemîʿ kütüb-i edebiyyede ve emṡāl-i ʿArabiyyede ʿAnḳā Ḳāf ile (11) mavṣūf u meẕkūr olmayup ʿAnḳā-yı maġrib diyü muṣarraḥ u mesṭūrdur münşî-i (12) nādire-edā taġyîr-i meşeli irtikāb itmekden murādı ʿacebā lisān-ı Türkî'de şöhretine binā'en midür (13) yoḫsa bir ġayrı ḳaṣdı mı vardur ammā meṡel-i merḳūmuñ aṣl-ı tekîbi *"Ḫuliḳat* (14) *bihi ʿAnḳā'ü maġrib"*[4] olup ḳaçan ʿArab bir şey'üñ buṭlānıyla zevālinden ḥikāye (15) idüp helākinden ḫaber virmek murād itseler anuñ ḥakkında *"Ḫuliḳat bihi fi'l-cevvi* (16) *ʿAnḳā'ü maġrib"*[5] dirler ḳāle'l-kemiyyet naẓm

[M72b] *"Meḥāsinü min dînin ve dünyā keennehā*

Bihā (17) *ḫuliḳat bi'l-emsi ʿAnḳā'i maġrib"*[6]

---

16 maḳbūl M : maḳbūle T; 17 cenāḥların T : cenāḥlarını M / minḳārın T : minḳārını M; 19 minḳārın T : minḳārını M; 3 ve M-; 6 muṣarraḥdur M : maṣrūḥdur T; 10 edebiyyede T : edebiyye M; 12 irtikāb itmekden M : irtikābdan T; 13 yoḫsa M : yoḳsa T; 14 ḥikāye T : ḥikāyet M; 16 naẓm T-

---

[1] *Suda kıç ve gökte burundur.*
[2] *Şanı, adı küçük ama kibirli kişiler için kullanılır.*
[3] *Gökte baş, suda kıçtır.*
[4] *Mağrip Ankası'nı yarattı.*
[5] *Mağrip Ankası'nı havada yarattı.*
[6] *Din ve dünyanın güzelliğinden sanki Mağrip ankası'nı yarattı.*

ve daḫı bir şey'üñ vücūdundan nā-ümīd olunup (18) me'yūs olsalar anuñ ḥaḳḳında ḍarb olunur nite ki emṡāl-i Meydānī'de *"Yuḍrabü* (19) *limā ye'ise minhü"*[1] diyü tefsīr olunmuşdur ve bu beyt ile istişhād olunmuşdur

[T51b] (1) *"İẕā mā ibnü ʿAbdullāh aḫallā mekānühü*
Feḳad ḫuliḳat bi'l-cūdi ʿAnḳā'i maġrib"[2]

(2) ammā ʿAnḳā-yı maġrib ile ṣıfatlanduġı nāsdan baʿdı içündür ve ṣıfatı te'nīṡ (3) ḳılınmaduġı erkegine ve dişisine ism vāḳıʿ olduġındandur dābbe vü ḥayye (4) miṡillü diyü fāżıl-ı mumā-ileyh emṡālinde īrād idüp dimişdür *"Ve innemā vuṣife* (5) *hāẕe'ṭ-ṭā'ir bi'l-maġrib li-buʿdihi mine'n-nāsi ve lem yu'enneṡū ṣifatihi li-enne'l-ʿanḳā'* (6) *ismün yaḳaʿu ʿale'ẕ-ẕekeri ve'lünṡā ke'd-dābbeti ve'l-ḥayyeti"* ammā baʿż-ı revātuñ ʿAnḳā-yı (7) maġrib ẕātında ne ḳuş olup ve vech-i tesmiyesi ne olduġını Kelbī ve İbni ʿAbbās'dan (8) isnād ile itdükleri rivāyetlerinüñ ḫulāṣa-i mefhūmı budur ki Kelbī'den naḳl (9) idenler mevṭın-ı Aṣḥābu'r-ress arżında Dümüc nām bir kūha envāʿ-ı elvān ile mülevven (10) yüzi insān yüzi gibi her ḥayvāndan kendüde bir ʿalāmet var bir ṭā'ir-i ʿaẓīmü'l-(11)cüṡṡe gāh ü bī-gāh gelüp ṭavīlü'l-ʿunḳ olduġından ʿanḳā vü cebel-i merḳūmda (12) vuḥūṡ u ṭuyūrı iḳtinās idüp teġarrüb itdüginden maġrib ṣıfatı ile (13) mevṣūf ḳılınmışıdı *"Kemā ḳīle fe-sümmiyeti'l-ʿanḳā'ü el-ʿanḳā'ü'l-maġrib li-ennehā taġarrabe* (14) *küllemā aḫaẕethu"* ammā ḥavālī-i cebelde çerende vü perende ḳalmayup bi'l-cümle ṣayd u ekl (15) itdükden ṣoñra ṣıbyānı daḫı iḫtilāsa başladı pes Aṣḥābü'r-ress (16) nebīlerine yine ʿAnḳā'dan iştikā nebīleri daḫı *"Allāhümme ḫuẕhā vaḳtaʿ ve sallıṭ* (17) *ʿaleyhā āfeten"*[3] diyü duʿā itmegile bir ṣāʿiḳa işābet idüp bi'l-cümle nesli ile helāk (18) oldı ammā ibni ʿAbbās'dan naḳl idenler ʿAnḳā didükleri Ḥażret-i Mūsā ʿaleyhi's-(19)selāmun [M73a] zemānında feżā'il-i Benī İsrā'īlden maʿdūd her ḥayvāndan anda [T52a] (1) bir ʿalāmet mevcūd olmaḳ üzere maḫlūḳ-ı aḥsenü'ṭ-ṭuyūr erkeklü dişilü (2) iki ṭā'ir-i ʿacībe idi ḥavālī-i Beytü'l-Muḳaddes'de olan vuḥūṡ u ṭuyūrı (3) ṣayd ü ekl idüp Benī İsrā'īl ile üns itmişidi vefāt-ı Mūsā ʿaleyhi's-(4)selāmdan ṣoñra arż-ı Necid'de

---

19 olunmuşdur ve T : olunup M; 2 ṣıfatlanduġı M : ṣıfatlandıġı T; 3 olunduġındandur M : olundıġındadur T; 7 olduġını M : oldıġını T; 8 rivāyetlerinüñ M : rivāyetüñ T; 11 olduġında M : oldıġından T; 12 itdüginden M : itdiginden; 16 yine T-; 17 ile M-;

---

[1] *Bir şeyden ümitsiz olununca söylenir.*
[2] *İbn Abdullah yerini boşalttığı zaman ben Mağrip Ankası'nı cömertlikle yarattım.*
[3] *Yâ Rabbi! onu yakala ve neslini kes ve ona bir bela musallat et.*

bilād-ı Ḳays bin Ġaylān'a intiḳāl idüp (5) vuḥūş u ṭuyūrı iḫtinās giderek eṭfāli daḫı iḫtilās itmegile nebīlerine (6) iştikā nebīleri daḫı duʿā idüp işābet-i şāʿiḳa birle helāk ve nesli (7) münḳarıż oldı diyü rivāyet iderler el-ʿilmü ʿindallāh ve daḫı meŝeli sebḳat (8) itmemiş nā-dīde vü nā-şenīde bir emr-i ʿacīb vü şeyʾ-i ġarīb vuḳūʿunda ʿArab (9) *"Aʿcebü min naẓari'z-zerḳā"*[1] didükleri gibi *"Aġreb mine'l-ʿanḳā"*[2] daḫı dirler meŝeldür (10) ḥāṣılı ʿAnḳā didükleri beyt

"Be-nāmī kerdeend ez-men ḳanāʿat ḫalḳ çün ʿAnḳā

(11) *Nemī cüyed neşānem rā kesī ez-bes ki meşhūrem"*[3]

feḥvāsınca her ismi elsine-i nāsda (12) meẕkūr u meşhūr olup sīmāsı ne oldığı maʿlūm olmayan şeyʾ içün yaʿnī (13) el-yevm mevāʾid-i mevhūmetü'l-fevāʿid-i kirāmda taṣavvur olunan raġīf-i seyb (14) ü ʿaṭā-veş mevṣūfunı görmüş yoḳ evṣāfı efvāh-ı enāmda meẕkūr bir ḳurı (15) nāmdur söylenür dinilecek yerde ḍarb olunan emŝāl-i ʿArab'dandur ḳāle Ebū Nüvās

(16) *"Ve mā ḫabezehū illā ke-ʿanḳāʾi maġribin*
Taṣavvera fī basṭi'l-mülki ve fi'l-müŝlā

(17) *Yuḥaddiŝü ʿanhā en-nāsü min ġayri ruʾyetin*
Terā ṣūraten mā en temurre ve mā taḫallā"[4]

(18) *"Ḳāle'l-Cāḥıż el-ümem küllehā tuḍrabü'l-meŝelbi-ʿanḳāʾi fi'ş-şeyʾi'l-leẕī yesmaʿu ve lā yerā"*[5] [M73b] (19) ve *"Ḳāle'l Ḫalīl lem yebḳā fī eydi'n-nāsi min ṣıfātihā ġayra ismühā"*[6] ḫulāṣa-i mefhūm [T52b] (1) ʿAnḳā zebān-ı Fārīsī'de Sīmūrg didükleri ṭāʾirdan ʿibāretdür ḥadīŝ-i ḫurāfe (2) vü aḫbār-ı ṭasm vü miŝillü meŝel-i ġarībe vü efsāne-i ʿacībeler ile elsine-i (3) nāsda meẕkūrdur ḫuṣūṣan Şāh-nāme-i Firdevsīʿde Zāl ü Rüstem ü İsfendiyār (4) efsānelerinde ammā ḥaḳīḳatde ʿAnḳā-i maġrib kibrīt-i aḥmer ü beyżaʾl-enūḳ (5) mānend-i ṣıddīḳ-i ṣadūḳ *"Esmāʾün bilā ecsāmin ke'l-Ḥāriŝ'übnü Hammāmin"*[7] maḳūlesinden (6) bir kelāmdur naẓm

---

8 ʿArab T-; 10 beyt T-; 12 sīmāsı M : müsemmāsı T; 15 emŝāl-i ʿArab'dandur M : meŝeldür T

---

[1] *Zerka'nın bakışından daha tuhaf*
[2] *Mağrip Ankası'ndan daha garip, tuhaf*
[3] *Benim ismimle halk anka gibi kanaat kazandı. Çok meşhur olduğumdan kimse beni nişanımla aramıyor.*
[4] *Mağrip Ankası gibi ekmek yoktur. Atasözlerinde ve mülklerinin genişliğinde tasavvur ediyoruz. İnsanlar Anka'dan onu görmeksizin bahsediyorlar. Eğer hulul edersen onu sûreten görebilirsin.*
[5] *Cahız'ın dediği gibi bütün ümmetler görmedikleri işitmedikleri şey hakkında mesel yapıyorlar.*
[6] *Halil'in dediği gibi benim elimde insanların sıfatı ve isminden başka bir şey kalmadı.*
[7] *Haris bin Hümmâm gibi cisimsiz isimler var.*

"Teġarrabtü es'elü men ḳad erā

Mine'n-nāsi hel min ṣadīḳi (7) *ṣadūḳin*

Fe-ḳālū ʿazīzü in lem yūcedā

Ṣadīḳi ṣadūḳin ve beyḍa'l-(8)*unūḳi*"[1]

"Baʿża mā fi'l-maḳāleti'l-ūlā"[2] ve ḳavlehu ***Zīr kelīm-i ḫıfāda çaldıḳları ṭabl-ı füsūn*** ve (9) ḳavlehu ***ṭaşt-ı der-üftād ze-bālā-yı bām*** [3] ikisi daḫı emṡāl-i ʿAcemden (10) olup meṡel-i evvelüñ aṣl-ı terkībi "*Ṭabl-ı der-kilīm-zed*"[4] olmaḳ üzere menḳūldür (11) iḫfāsı żuhūrını muḳteżī gizlenmeyecek işi gizlü işlemek ister diyecek (12) maḥalde ḍarb olunur niteki Kemāl İsmāʿīl'üñ naʿt-ı Rasūl ʿaleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selāmda (13) olan bu beytinde ẓāhirdür beyt

"Ṣīt ü ṣadāt maşrıḳ u maġrib fürū-girift

(14) *Dest-i nübüvvet-i tū çü zed ṭabl der-kilīm*"[5]

meṡel-i merḳūm *"Ṭabl-ı pinhān zed"*[6] terkībi (15) ile daḫı müstaʿmel olduġı Selmān'uñ bu beytinden ẓāhirdür

"Aşḳam ez- rūy-ı (16) *ḫafā perde-i taḳvā berdāşt*

Ṭabl pinhān çiz enem ṭaşt-ı men ez-bām (17)*üftād*"[7]

ve *"Ṭaşt ez-bām üftād"*[8] meṡeli daḫı bir kimesne ḫalḳdan gizlü işledügi (18) iş fāş olup [M 74a] rüsvā-yı ʿālem olsa ẓurafā-yı Aʿcem *"Ṭaşt-ı fülān kes ez-bām üftād"*[9] dirler (19) niteki Selmān'uñ ẕikr olunan beytinde ve Evḥadü'd-dīn-i Işfeḥānī'nüñ [T53a] (1) bu beytinden ẓāhirdür beyt

"Vaḳtī zi-ḫalḳ rāz-ı dil-ḫūd nehuftemī

(2) *Eknūn nemī tuvān ki zi-bām üftād ṭaşt*"[10]

---

13 ẓāhirdür T : maʿlūmdur M / beyt T-; 15 olduġı M : oldıġı T; 17 gizlü M : gizli T /işledügi M : işledigi T; 18 ʿālem T : ʿām M; 1 beyt T-

---

[1] *Her gördüğüm kimseye insandan dost ve dost edinecek kimse var mı diye soruyorum. Ve onlar diyor boyunları beyaz iki aziz bulunmuyor.*
[2] *Birinci makaledeki bazı kelimeler.*
[3] *Leğen damdan aşağı düştü.*
[4] *Kilimdeki davula vurdu.*
[5] *Senin peygamberlik elin kilimdeki davula vurduğu zaman, senin sesin ve sedân doğu ve batıyı kuşattı.*
[6] *Gizli davula vurdu.*
[7] *Aşkım, gizlilik yüzünden takva perdesini kaldırdı. Diye davul çalayım ki tas damdan düştü.*
[8] *Tas damdan düştü.*
[9] *Falan kişinin tası damdan düştü.*
[10] *Bir zamanlar halktan kendi gönül sırrımı gizliyordum. Şimdi tas damdan düştü gizleyemiyorum.*

ḳavlehu ***yek laḥẓa bī-ḫāyāyī*** (3) ***ve bāḳī ḥeme ḫużūr*** [1] mıṣraʿ-ı meẕkūr daḫı emṡāl-i ʿAcem'dendür bi-ḥasebi'l-iḳtiżā (4) bir kere ḫalīʿu'l-ʿiẕār olmaġı irtikāb idüp perde-derīdeligi iḫtiyār (5) itmegile maṭlab u maḳṣadıñı ele getür baʿdehu ferīḥ u faḫūr taʿayyüş it (6) dimekden kināyetdür ġalibā *"El-ḥayā'ü yenmeʿu'r-rizḳa"* [2] mefhūmından müstenbaṭdur (7) ḳavlehu ***müddeʿī-i müteḳavvilüñ*** müteḳavvil kāl bābından tefeʿʿul olup ġayruñ (8) kelāmını kendü kelāmı olmaḳ üzere iddiʿā iden müntaḥil ü kāẕib ü müddeʿī yü müfterīye (9) dirler *"'ani'l-Muġnī'l-müteḳavvili'l-müntaḥili'l-kāẕibi ve ḳile'l-müteḳavvili'l-iftirā'u ve'l-iddiʿā* (10) *ve't-tekeẕẕüb"* [3] ve keẕālik kendü kelāmını daḫı ġayra isnād itmek teḳavvül ḳısmındandur (11) meṡelā mülūk ü vüzerā ve sā'ir ümerā kātiblerine maḳṣadlarını taḳrīr ü telḳīn (12) idüp bu mefhūmda bir kāġıd taḳrīr it diyü emr eyledüklerinde kātib muḳteżā-yı (13) maḳāma göre taḳrīrden ziyāde baʿż-ı ziyādāt u tezyīnü'l-elfāẓ u taḥsīn-i kelām içün (14) maḥalle münāsib niçe fıḳarāt żamm u ilḥāḳ idüp ṣaḥīfede merḳūm olan kelām (15) bi'l-cümle ḫatem ü imżā ṣāḥibinüñ olmaḳ üzere taḳavvül belki ḫatem ü imżā vü ṣaḥḥ (16) u ṭuġrāya me'mūr olanlar daḫı bu kelāmuñ cümlesi āmirimüz olan emīrüñdür diyü (17) iddiʿā iderler *"Kemā ḳāle Ebu'l-ʿAbbās Eṣ-Ṣirīṣī inne'l-mülke yulḳā lil-kātibi maḳṣadihi* (18) *fe-yaḥissünü'l-kātibü el-elfāẓa ve yürattibü'l-faḳr fe-yezīdü fī-kitābihi elfāẓan ʿalā mā ḫadde leḫū* (19) *bi'ż-żarūrati* [M74b] *Fe-tilke'z-ziyādātü ḍarbün mine't-teḳavveli ve't-teḳavvüle en teḳūle* [T53b] (1) *ʿale'r-raculi mā lem yeḳūl"* [4] ḳavlehu ***mānend-i irem-i ẕātü'l-ʿimād*** [5] İrem elsine-i nāsda (2) cennet diyü bünyād-ı Şeddād olmaḳ üzere meẕkūr u meşhūr olup raṣānet ile (3) meṡel olmuşdur el-yevm bir binānuñ aḥkāmında mübālaġa ḳaṣd olunsa Şeddādī (4) binā diyü İrem'i Şeddād nām bir pādşāha nisbet iderler ammā kütüb-i muʿteberātda (5) baʿżılar İrem-i cennet olmaḳ üzere maẕnūn olan medīne-i ʿĀd'dur ve baʿżılar (6) İskenderiye-yi Mıṣır'dır ve baʿżılar Dımışḳ-ı Şām olmaḳ üzere naḳl itmişlerdür (7) ve baʿżılar irem ʿĀd'uñ ismidür āyet-i kerīme ẕātü'l-ʿimād ṣāḥibi irem taḳdīrindedür (8) dimişler ve

---

8 kendü M : kendi T; 10 kendü M : kendi T / ḳısmındandur T : aḳsāmındandur M; 13 ziyādāt ü T-; 14 żamm M-; 1 nāsda T : enāmda M;

---

[1] *Bir saniye hayasız ve sonrasında hep iyi, edepli.*
[2] *Haya rızka engel oluyor.*
[3] *Müğnî'den rivâyet: çok konuşan yalancıdır. Ve denildi ki çok konuşan iftiracı iddiacı ve yalancıdır.*
[4] *Ebu'l-Abbas Şirîşî'nin dediği gibi gerçekten melik katibine maksadını anlatıyor. O yüzden katip lafızları güzelce yazar, fıkralar tertip eder, kitabında mecburen çizilen sınırlara kelimeler yazar. Sözün fazlalığı bir kişiye demediği şeyi söylemektir.*
[5] *Sütunlu İrem gibi.*

baʿżılar irem ʿĀd'uñ anasıdur ve baʿżılar babasıdur ve baʿżılar (9) ceddi İrem bin Sām bin Nūh ʿaleyhi's-selāmdur kendü ismi ʿĀd babası (10) ismi ʿŪṣ olmaḳ üzere rivāyet itmişlerdür *"Nuḳile ʿan baʿżu'ş-şürūḥ* (11) *İrem ḳīle medīnetü ʿĀdin elletī ẓanne ennehā cennetün ve ḍuribe biha'l-meṣelü li-iḥkāmihā ve ḳīle* (12) *İrem ismü ʿĀdin ve taḳdīrü'l-āyeti 'İreme (ṣāḥibü) ẕāti'l-ʿimādi'*[1] *ve ḳīle el-İskenderiyyetü* (13) *ve ḳīle Dımışḳin ve ḳīle ümmü ʿĀdin ve ḳīle ebū ʿĀdin ve ḳīle ceddü ʿĀdin ve huve ʿĀd bin* (14) *ʿŪṣ bin İrem bin Sām bin Nūḥ ʿaleyhi's-selām"*[2] kavlehu ***ṣarḥ-ı Hāmāniyyü't-ṭarḥ*** Hāmān (15) ferāʿine-i Mışr'dan Ḥażret-i Mūsā ṣalātullāhu ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi's-ṣalāti ve's-selām zemānında (16) Firʿavn-ı Mışr olan Velīd bin Muṣʿab'uñ vezīridür ṣarḥ ki ḫālıḳu'l-kevnü (17) ve'l-mekān olan Cenāb-ı Rabbü'l-ʿālemīn ile li-ecli'l-münāḳaşa Firʿavn'uñ emriyile (18) Hāmān ṭarḥ-ı ḳavāʿid-i ṭuġyān itdügi bünyān-ı raşīfü'l-erkān olup bu ḳavl (19) *"Yā Hāmān ibni lī ṣarḥan"*[3] āyet-i kerīmesinden muḳtebes oldığı nümāyāndur [T54a] ḳavlehu (1) ***ihdem min dāri Ebi'd-Derdā***[4] aṣḥāb-ı Rasūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi (2) ve selemden Ebū'd-Derdā raḍiyallāhu ʿanh [M75a] kemāl-i mertebe dünyāya ʿadem-i raġbetden (3) nāşī iḫtiyār-ı faḳr u fenā idüp sākin oldığı saʿādet-ḫānesinüñ (4) saḳf-ı mevhūmı revāḳ-ı zerrīn-mīḫ-ı lāciverdī-reng-i āsmān ve siyāc-ı (5) ḥayṭān maẓnūnı sünbül-desete-i mezraʿa-i kehkeşān olup derūn-ı (6) reşāyid-i muḫdaʿ-ı pāki beyt

"Henüz reng-i taʿalluḳ be-külbeem bāḳīst

Gil-i zemīn-i (7) *merā naḳş-ı naḳş-ı būriyāyī hest"*[5]

ālāyişinden ʿārī vü pāk ve birūn-ı ṣadr-ı (8) maṣṭaba-i dil-ārāsı keẕālik beyt

"Külbe-i rūşen-dilān-rā iḫtiyāc-ı fereşnīst

(9) *Ḫāne-i āyīne–rā ez-cevher-i ḫod būriyāst"*[6]

---

9 kendü M : kendi T; 15 ṣalātullāhu M : ṣalāvātullāhu T/ eş-ṣalāti ve's-selām T-; 17 Cenāb-ı Rabbü'l-ʿālemīn M : cenābü'l-imkān T; 18 itdügi M : itdigi T; 3 ḫānesinüñ T : ḫānenüñ M; 6 beyt T-; 7 ṣadr M-; 8 beyt T-;

---

[1] *"Direkleri (yüksek binaları) olan, İrem şehrine?". Fecr,7*

[2] *Bazı şerhlerde nakledilmiştir ki İrem Âd kavminin şehridir. Onu cennet zannettiler kendi hükümlerine darb-ı mesel oldu ve denildi ki İrem Âd'ın ismidir ayette takdir edildiği gibi Direkleri [yüksek binaları] olan, İrem şehrine?" ve İreme İskenderiyye denildi, Şam denildi, Âd kavminin annesi denildi, Âd kavminin babası denildi ve Âd'ın dedesi denildi ve o Âd bin Avs bin İrem bin Sâm bin Nûh aleyhisselâmdır.*

[3] "Ey Hâmân ! Bana yüksek bir kule yap." Mü'min,36

[4] *Ebû Derdâ'nın evinden daha yıkık.*

[5] Şimdi taalluk rengi kulübemde bakidir. Zeminin çamuru bana hasırın nakşıdır.

[6] *Gönlü nurlu olanların evine döşemeye gerek yok. Aynanın içinde kendi cevherinden hasır vardır.*

eṣāṣ u ārāyişi ile müzeyyen ve tāb-nāk-i (10) şemse-i eyvān-ı āsmān-nümūnında *"Evehene'l-büyūti lebeytü'l-ʿankebūti"* [1] (11) mażmūn-ı saʿādet-maḳrūnı mersūm u menḫūt-ı bī-der ü dīvār bir dār-ı bāhiretü'l-envār (12) olmaġıla indirās-ı ebniyede mübālaġa ḳaṣd olunduḳda ḍarb olunan emṣālden (13) olmuşdur ḳavlehu ***ḳalem-i müşikāf-ı Mānī-firīb*** Mānī İzed ü Ehremen diyü (14) nūr u ẓulmeti *"ʿAlā mā hiye ʿaleyhi mer'ī"*[2] oldıġı vech üzere taṣvīr idüp muʿcizesi (15) olmaḳ üzere İḳlīm-i Pārs'da iddiʿā-yı nübüvvet birle āyīn-i mecūs-ı menḫūsa (16) taḳviyyet viren mütenebbī naḳḳāş-ı siḥr-āferīnüñ ismidür iḫvān-ı süḫan-dānuñ (17) maʿlūmıdur siyyemā Şeh-nāme-i Firdevsī ile āşinā olanlar müstaġnī ʿani'l-beyāndur (18) ḳavlehu ***ḫavernaḳ*** ḫavernaḳ Nuʿmān bin İmrī'ü'l-Ḳaysuñ ẓahr-ı Kūfe'de Sinimmār nām (19) bir miʿmār-ı Rūmī'ye ekāsire-i ʿAcem'den Behrām-ı Gūr içün binā itdirdügi ḳaṣr olmaḳ üzere [T54b] (1) menḳūldür ḫamse-i Şeyḫ-i Niẓāmī'nüñ Heft Peyker'inde mevżūʿ-ı efsāne (2) olduġı yārān-ı süḫan-şināsānuñ maʿlūmıdur beyāna ḥācet yoḳdur (3) ḫuşūşan Şāh-nāme-i Firdevsī'yi tetebbuʿ idenlere tafṣīli ḥāṣılı taḫṣīl bir (4) maʿnādur [M75b] ḳavlehu ***taḫtgāh-ı ḫaḳanī pīşgāhında*** murād serā-yı ʿadālet-i (5) destgāh-ı şehen-şāhī pīşgāhında vāḳıʿ cebe-ḫāne-i ʿāmire oldıġı maʿlūm (6) ve iḳtibās-ı āyet-i kerīme ile maḳṣad-ı ibtidā cebe-ḫānede tecemmüʿ vü taḥaşşüd iden (7) muḫtelifetü'l-eşāyib-i ecnās-ı nās idügi żāhir ü āşikārdur ḳavlehu (8) ***naṭḥ-ı ḳurūn ile*** bu ḳavlüñ meʾḫaẓı emṣāl-i ʿArab'dan *"İnde'l-niṭāḥı yuġlibü'l-kebşü'l*(9)*ecm"* meṣeli olmaḳ fehm olunur. zīrā ki meṣel-i merḳūm tekṣīr-i ālāt ü edāvāt (10) ile aʿdād-ı ʿadde vü ʿatād ve tevfīr-i enṣār u aʿvān u iḫtiṣād u ecnāde (11) ḫaṣṣ ü taḥrīş içün ḍarb olunur ʿāni'l-Meydānī *"El-kebşü'l-ecm ve hüve'l-leẓī* (12) *lā-ḳarne lehū yuḍrabü fī'l-ḥissi ʿalā aʿdādi'l-āleti ve'l-istikṣāri mine'l-enṣāri* (13) *ve'l-aṣḥābi"* [3] ḳavlehu ***nübāḥ-ı ıġrā ile semt-i ḫalebe-i hevālarına*** bu ḳavl beyne'l-ʿArab (14) mütedāvil olan *"Nebe'tü müstenbiḥ"* [4] ḳavlinden müstenbiṭdür zīrā ki ʿArab'dan (15) ḳaçan bir kimesne ẓallām-ı leylde güm-kerde rāh olup ne ṭarafa gidecegin bilmese (16) kelb gibi çaġırup istinbāḥ ider yaʿnī köpek gibi ürüp köpek ṣadāsı (17) ṭaleb ider eger bulunduġı

---

14 üzere T : ile M; 19 itdirdügi M : itdirdigi T; 2 olduġı M : oldıġı T; 16 köpek gibi ürüp M-; 8 ḳurūn ile M : ḳurūnıla T

---

[1] *"Örümcek bir yuva edinir; halbuki yuvaların en çürüğü şüphesiz örümcek yuvasıdır." Ankebut,41*

[2] *Onun üzerinde görülen onun üzerine değil.*

[3] *Kebeşü'l-ecem denen bir şey var ki onun hiç dengi olmaz. Düşmana karşı teşvik etmekte darb-ı mesel olmuştur. Arkadaş ve yardımcıların çokluğu için kullanılır.*

[4] *Kurtarıcı bir sestir.*

maḥalle ḳarîb aḥyā-yı ʿArab'dan nüzūl itmiş bir ḥayy (18) var ise anlaruñ daḫı kilābı nübāḥ itmegile ol kimesne ṣadā-yı kilāba müteveccih olup (19) ʿumrāna vāṣıl olur keşret-i vuḳūʿundan nāşî ʿArab her żayf-i ṭārıḳa yaʿnî [T55a] (1) gice ile bî-vaḳt añsızın gelen her misāfire müstenbiḥ dirler ḳāle'l-Aḫṭal

(2) *"Ḳavmün iżā istenbeḥa'l-eḍyāfü kilābühüm*
Fe-ḳālū li-ümmühim būlî ʿale'n-nāri"[1]

(3) ḥamāseyi tetebbuʿ idenlerüñ bābü'l-eżyāfda olan ebyātdan müstenbîḥ (4) maʿlūmlarıdur ammā ḥalebe koşdurup yarışdırmaḳ içün (5) aʿdād olunmuş atlara ve at koşusı [M76a] ve yarışı idecek meydāne daḫı dirler (6) maḳāle-i aḫîre şerḥinde inşā'allāhu teʿālā żikr olunur ammā bu ḳavlüñ ḫulāṣa-i (7) mefhūmı ecnās-ı muḫtelifeden tecemmüʿ vü tecennüd iden gürūh-ı ke'l-enʿām (8) ẓalām-ı leyle-i baġy u ṭuġyānda eḍall-i sebîl olmalarıyla güyā müstenbiḥ olmuşlar (9) idi müddeʿî-i müteḳavvillerüñ kilāb ıġrāları nübāḥını güş eylediklerinde mızmār-ı (10) mefsedetde birbirlerine müsābaḳat birle hevālarına mütābaʿat idüp anlara (11) mülteḥaḳ oldılar dimek ola vallāhu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb ḳavlehu ***çînî-i*** (12) ***müy-dār*** ẓurafā-yı ʿAcem ⇀ çatlaḳ faġfūr u kāseye Çînî-i müydār (13) dirler nite ki Ṣā'ib'üñ Şevket'üñ bu beytlerinden ẓāhir ü nümāyāndur beyt

(14) *"Ḳahrāmān-ı ʿaşḳ her-cā meclis-ārāyî küned*
Kāse-i müdār pindāred ser-i faġfūr-rā
(15) *Eşer key mîgüẕāred rîşe-i ġam der-dil-i nāzük*
Ḫūred mār-ı siyāh müy-i çînî ḫāk-i çînî-rā"[2]

(16) ḳavlehu ***mübāḥiṯ-i ḥavṣala-güẕār-ı ḥikemiyye*** bu ḳavlden ġālibā murād kütüb-i ḥikemiyyede (17) felāsife efrād-ı insān māhiyyet-i nevʿiyyede bi'l-cümle müşterek olup (18) ḥaḳîḳatde cümlesi müsāvîdür ancaḳ teşaḫḫuṣda birbirlerinden tafḍîl birle (19) mābihi'l-imtiyāz nisebi vü eṣnāfı baʿż-ı aġrāż maḳūlesidür pes mülūk ile [T55b] (1) eḥād-ı

---

18 anlaruñ M : anlar T; 4 maʿlūmlarıdur M : maʿlūmalrı olur T; 12 faġfūr u kāseye T : fāġfūrîye M; 13 beyt T-; felāsife M : felāsifenüñ T; 1 ile T-

---

[1] *Öyle bir kavim var ki misafirlerini onların köpekleri karşılar. Annelerine derler ki ateşin üzerine bevl et.*
[2] *Aşk kahramanı her yerde meclis üsleyen olur. Kötü kase Çin fağfurunun başına çıktı. Eser nazik dilde gam izini nasıl bırakıyor. Kara yılan Çin böceğini Çin toprağında yer.*

raʿiyyet belki enbiyā ʿaleyhimü's-selām ile sā'ir ümmet insān olduḳları ḥayşiyyet ile (2) aḥedehümā āḫirahu tafḍīl olunmaz *"En-nebiyyü beşerun ve'l-beşeru insānün fe'nnebiyyi insānün"*[1] ḳavllerine (3) dā'ir mebḥaş olmaḳ gerek el-ʿilmü ʿindallāhu teʿālā ḳavlehu ***mesā'il-i daġdaġa***-(4)***endāz-ı kelāmiyye*** bu ḳavl ise kütüb-i kelāmiyyede naṣb u bīʿat-i imām baḥşinde (5) olan aḳvāl-i ḥavārici īhām itdügi ulu'n-nihāye ẓāhir ü āşikārdur ḳavlehu (6) ***şıfat-ı kāşife-i benī nev'i ḥammālete'l-ḥaṭab*** emşāl-i Meydānī'de [M76b] aṣl-ı terkīb-i meşel (7) *"Eḥasse min ḥammālete'l-ḥaṭab"*[2] olup ḥammālete'l-ḥaṭab ise sūre-i *"Tebbet yedā ebī Leheb"*[3] de meẕkūr olan (8) Muʿāviye'nüñ ʿammetesi Ebū Süfyān bin Ḥarb'üñ ḳızḳarındaşı Ebū Leheb'üñ (9) zevcesi Ümmü Cemīl didikleri melʿūnedür Rasulullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem ile (10) müşrikīn-i Ḳureyş beyninde sāʿiye vü vāşiye olmaġıla ḥammālete'l-ḥaṭab laḳab ḳılınmışıdı (11) zīrā nemīmeye ḥaṭab tesmiye olundıġı ḥaṭab ile āteş nice ʿalev-efrūz olurısa (12) nemīme ile nevāyir-i ʿadāvet ü baġżā daḫı o güne fürūzān olduġındandur (13) *"Ḳāle Ḳatāde ve Mücāhid kānet temşī bi'n-nemīmeti beyne'n-nāsi fe-tülḳā beynehümü'l-ʿadāvete* (14) *ve teheyyece nārehā kemā tūḳade bi'l-ḥaṭabi ve tüsemmā en-nemīmetü ḥaṭaben"*[4] *"ʿani'l-Muṭarrizī ve innemā ḳālū* (15) *li'nnemīmeti ḥaṭuban li-enne'l-ʿadāvete bihā teheyyece ve tūḳade kemā tūḳadü'n-nāre bi'l-ḥaṭabi"*[5] ve *"ʿani'l-*(16) *Meydanī en-nemīmetü irşetü'l-ʿadāvete el-irşete ve'l-irşü ismün lemmā türişü bihi'n-nāri* (17) *ey en-nemīmetü ve ḳūdü nāri'l-ʿadāveti"*[6] ve baʿżılar Rasūlullāh ṣallalāhu ʿaleyhi ve selem (18) ḥażretlerinüñ reh-güẕārlarına melʿūne-i merḳūme ekşer-i evḳāt ḫass ü ḫāşāk (19) getürüp ilgā itmek iltizām itdügiçün ḥammālete'l-ḥaṭab laḳab ḳılınmışıdı diyü [T56a] (1) rivāyet itmişlerdür ḳavlehu ***ġazeltü bihim ġazlen raḳīḳan velem ecid***[7] bu beyt (2) Ġazzālī'nüñ olmaḳ üzere mesmūʿdur ancaḳ ḥaḳīr cümle gördüġüm nüsḫalarda (3) beyt-i merḳūmı yañlış taḥrīr olunmuş buldum ʿacebā münşī'-i risāle mi sehv (4) itdi yoḫsa şiʿr

---

3 teʿālā M-; 5 itdügi M : itdigi T / ẓāhir ü āşikārdur T : ẓāhirdür M; 4 şiʿr T-

---

[1] *Peygamber beşerdir, beşer insandır, bütün peygamberler insandır.*
[2] *Odun taşıyan kimseden daha hasis.*
[3] *Ebu Leheb'in iki eli kurusun! Tebbet, 1*
[4] *Katâde ve Mücahit insanlar arasında laf taşırdı ve insanlar arasına düşmanlık sokardı. Onun ateşi odun ateşinin dalgalandığı gibi dalgalanıyor.*
[5] *Mutarrızi'den rivayet ki onlar laf taşımak için odundur dediler. Çünkü düşmanlık odunun ateşe dayandığıgibi laf taşımaya dayanır ve onunla harekete geçer.*
[6] *Meydanî'den rivayettir ki laf taşımak adavetin temelidir. O ateşe yakılacak şeyin ismidir. Yani laf taşımak adavetin ateşinin yanmasının ismidir.*
[7] *İnce ip eğerdim, dokumacıyı bulamadım.*

"Tebbet yedā kātibin levlāhumā-ḫuribet

Maʿmūretün üssiset (5) *bi'l-ʿilmi ve'l-edeb*

Ervā'ü mine'l-ḫamri fi'l-ifsādi nüsḫatihi

Testeẕheru'l-ʿaybe taġyīrān (6) *mine'l-ʿinebi"*[1]

feḥvāsınca yaʿnī Mevlānā Fużūlī-i Baġdādī'nüñ

(7) *"Ḳalem olsun eli ol kātib-i bed-taḥrīrüñ*

Ki efsād-ı raḳamı sürumuzı şūr eyler

[M 77a] (8) *Gāh bir ḥarf suḳūṭıyla ider nāẓırı nār*

Gāh bir noḳṭa ḳusūrıyla gözi kör eyler"

(9) maḳūlesi nessāḫlaruñ ḳalem-i ṭuġyānına mı uġradı ikiden ḫālī degildür (10) li-ecli't-taṣḥīḥ īrād olundı ve beyt-i merḳūmuñ evveli daḫı bu olmaḳ üzere (11) mesmūʿdur naẓm

"Teraktü hevā suʿdī ve leylā bi-maġzili

Ve ṣayyerat ilā ʿulyā'i ekrame menzili

(12) *Ve nādetni'l-eṭlālü ehlen ve merḥaben*

Elā eyyühe's-sāʿī ruveydeke fenzili

(13) *Ġazeltü bihim ġazlen raḳīḳan velem ecid*

Li-ġazlī nessācen fe-kesertü miġzelī"[2]

(14) ḳavlehu ***ḥudī senc-i cemmāze-i eydī Sebe*** *"Eydī Sebā ve eyādī Sebe"* emṣāl-i (15) ʿArab'dandur müfessirīn-i kirām u muḥaddiṣīn-i ẕü'l-iḫtirāmuñ maʿlūmlarıdur velākin (16) *"Ḳad nebede ile'l-eẕkār"* [3] *"Ve ceʿale Ṣayḳalānü'l-efkār"* [4] feḥvāsınca mücerred teẕkār içün (17) tercümān-ı ḳaleme ruḫṣat-ı idāre-i kelām dirleridi Emṣāl-i Meydānī'de ve Mufaṣṣal-ı (18) Cārullāh Zemaḫşerī ve baʿż-ı kütüb-i edebiyye ve emṣāl-i ʿArabiyyede aṣl-ı terkīb-i meṣel (19) *"Ẕehebū eydī Sebe"*[5] ve *"Teferraḳu eydī*

---

11 naẓm T-; 17 Meydānī'de T : Meydānī M;

---

[1] *O katibin iki eli kurusun İlim ve edepte kurulan yeri harap eder. İçki sarhoşluğu ile yazıyı bozar. Üzümden bir ayıp ortaya çıkarır.*

[2] *Sa'dî'nin ve Leylâ'nın hevesini tecerrüt ile terk ettim. Menzillerin en yükseği olan yerde sebat ettim. O çevre, menzil bana hoş geldin diye seslendi. Ey çalışan adam bu menzile çabuk gel. İnce bir yün eğirdim ve dokumacıyı bulamadım. İp eğirme aletimi kırdım.*

[3] *Zikirlere çağırdı.*

[4] *Saykalan, düşünmeye başladı.*

[5] *Sebe gibi gitdiler.*

[6] *Sebe gibi dağıldılar.*

[7] Sebe gibi oldular.

Sebe" ve *"Eyādī Sebe"*[7] olup [T56b] (1) ḳālī ḳālā ve maʿdī kerb miṣillü eydī'de olan yā'nuñ sükūnıyladur bir daḫı min-baʿd (2) ictimāʿ olunmayacaḳ vech ile müteferriḳ olan ḳavmüñ mübālaġa ile teşettüt-i (3) şemlinde ḍarb olunur meṣel olduġında bi'l-cümle ʿulemā-yı mütebaḥḥirīn hem-zebān-ı (4) ittifāḳ olup *"Ey teferraḳū teferraḳa lā-ictimāʿa baʿdehu yuḍrabü lil-mübālaġati* (5) *fi't-teşettüti'ş-şemli"*[1] diyü tefsīr itmişlerdür ancaḳ iftirāḳ-ārā ile iḫtilāfları (6) kelime-i eydī bu maḥalde ne maʿnāya olup ve sebā daḫı ne olduġındadur (7) baʿżılar meṣel-i merḳūmda olan eydī niʿmet maʿnāsına cemʿ-i yed ve eyādī (8) cemʿü'l-cemʿdür sebā ise ẕāt-ı eşcār u besātīn-i Yemen iḳlīminde [M77b] Sebe dinmegile (9) maʿrūf Ṣanʿā'ya üç merḥale ḳarīb Mārib didikleri medīnedür dimişler (10) *"Ḳāle Zeccāc medīnetü Sebe tuʿraf Mārib ʿalā ṣelāṣe leyālin min ṣanʿā"*[2] (11) irsāl-i seylü'l-ʿarim ile ḫarāb olup ehālīsi müteferriḳ olmuşdur bu taḳdīrce (12) maʿnā-yı *"Teferraḳū eydī Sebe"* naʿam ehl-i Sebe gibi müteferriḳ oldılar dimek olur (13) ve bażılar bu maḥalde cemʿ-i yed olan eydī ve eyādī nüfūs ve eşḫāṣ maʿnāsınadur zīrā (14) lafẓ-ı müteferriḳ eşḫāṣ u ecsāmda müstaʿmeldür kemā vüride fi'n-naṣṣ *"Lā-tedḫulū* (15) *min bābin vāḥidin vedḫulū min ebvābin müteferriḳatin"*[3] ve lafẓ-ı iftirāḳ ise iḫtilāf- (16)ārā vü ehvāda istiʿmāl olunur nite ki Dürretü'l-Ġavvāṣ'da muṣarrāḥ olup (17) *"Tefarraḳa ümmetī ʿalā keẕā keẕā firḳaten"*[4] ḥadīṣ-i şerīfi ile istişhār olunmuşdur (18) bu taḳdīrce *"Teferraḳū eydī Sebe"* ehl-i Sebe ne güne müteferriḳ oldılar ise (19) öyle müteferriḳ oldılar dimek olur baʿżılar daḫı yed bu maḥalde ṭarīḳ u meslek [T 57a] (1) maʿnāsınadur dimişler ḥattā ʿArab *"Ḫuẕ yedi'l-baḥr ey ṭarīḳa"*[5] ve daḫı *"Min ṣādirin* (2) *ev vāridin eydī Sebe"*[6] dirler ḳāle Berre bin Merre bin Hümmām

"Ve aṣbaḥa'l-ḳavmü eyādī Sebe

(3) *Hünā ve hünā mā lehüm min niẓāmin"*[7]

bu taḳdīrce maʿnā-yı *"Ẕehebū eydī Sebe"* ehl-i Sebe'nüñ (4) ṭarīḳına ẕāhib olup mesleklerine sālik olmaġıla her biri ʿalā-ḥiddet bir ṭarīḳ (5) ṭutup müteferriḳ oldılar

---

8 dinmegile M : dimegile T; 19 ve M- / yed T-; 2 bin Hümmām T-

---

[1] *Dağıldınız öyle bir dağıldınız ki bir daha hiç toplanamadınız. Bu mesel bir kavmin dağılması için kullanılır.*
[2] *Zeccâc diyor ki Sebe şehri Mârip'ten, San'a şehrinden sonra başlayıp üç gecelik uzaklıktadır.*
[3] *"Hepiniz bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin." Yusuf, 67*
[4] *"Ümmetim farklı farklı fırkalara ayrılacak." Hadis-i Şerif*
[5] *Denizin elini tut, yani yolunu tut.*
[6] *Sebe gibi ortaya çıktı, belirdi.*
[7] *Kavim eyâdi Sebe oldu yani dağıldı. Malları şurda burda tanzim oldu.*

dimek olur ḫāṣılı cümle-i aḳvālüñ neticesi min baʿd (6) ictimāʿı mutaṣavver degil teferruḳ ile müteferriḳ oldılar dimek olur vallāhu aʿlem bi'ṣ-ṣavab (7) ammā mevrid-i meṣelde ṣıḥḥate ḳarīb olan rivāyātuñ ḫulāṣa-i mefhūmı budur ki (8) Sebe didükleri hemze ile Sebeʾ daḫı dinür Ebu'l-Ḳabāyil-i Yemen Sebe bin Yeşḫab (9) Yaʿrub bin Ḳaḥṭān olup [M 78a] medinesine Mārib dirler idi on nefer (10) evlādından altısı ki Ezid ü Kende vü Müẕḥac u Eşʿarūn ü Enmār u Ġulīle'dür (11) anlardan teyāmün ve dört neferi ki ʿAlime vü Ġassān ü Lüḫam u Cüd'ām (12) idi bunlardan teşeʾ'üm olunmışıdı seylü'l-ʿarim bunlaruñ üzerine (13) irsāl olundı *"Ḥaddeṯe Ebu'l-Faẓl bin Aḥmed bin Muḥammed El-Meydānī bi'l-isnādi* (14) *ʿan Fervetü'bnü Mesīk ḳāle eteytü rasūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem fe-ḳultü* (15) *aḫbirnī ʿan Sebe eracülün hüve em imraʾetün fe-ḳāle hüve racülün mine'l-ʿarab vülide ʿaşerate* (16) *evlādün teyāmenü minhüm sittete ve teşāʾümü minhüm erbaʿatün feemmelleẕīne teyāmenū fel'Ezid* (17) *ve Kende ve Müẕḥac ve'l-Eşʿarūn ve Enmār münhüm baḫīle ve emme'l-leẕīne teşāʾemū* (18) *fe-ʿAmiletün ve Ġassānün ve Laḫmün ve Cüzām ve hüm elleẕīne ürsile ʿaleyhim seylü'l-ʿarimi"*[1] (19) ammā medīne-i Mārib ki Kelām-ı Ḳadīm'de *"Leḳad kāne li-Sebein fī-meskenihim āyeten cennetāni* [T57b] (1) *ʿan yemīnin ve şimālin külū min rızḳi rabbiküm veşkurū lehū beldeten ṭayyibeten ve raben* (2) *ġafūrun"*[2] naẓm-ı kerīmi ile meẕkūr aḥsen ü aḥṣab-ı bilād-ı Yemen'den bir şehr-i meşhūr (3) olup ammā Mārib'de olan sedd ki zemān-ı bedāʿ-i ʿumrānında eṭrāf-ı cibālden (4) seyelān u nüzūl iden miyāh u süyūli ḥabs ü bend içün aḥcār u ḥadīd ile (5) mā-beyne'l-cebeleyn terṣīf ü teşyīd ḳılınmış bir sedd-i sedīd olup vaḳt-i ḥācetde (6) mezrūʿātların isḳā vü irvāya baʿżahā fevḳa baʿż niçe maḫārıḳ u miḳdār (7) maʿlūmdan ziyāde seyl gelmek vāḳıʿ olduḳda eṭrāf-ı arża vü deryāya (8) ṣarf u iskāb içün niçe mesārīb daḫı tertīb olunmuş bir redm-i ʿacīb (9) ve sekr-i ġarīb idi sedd-i merḳūmı baʿżılar Belḳıs bünyād itdi ve baʿżılar (10) Loḳmān bin el-ʿĀd yapdı diyü [M78b] naḳl itmişlerdür ammā Ebu'l-ʿAbbās Şerīşī melik-i

---

6 dimek olur M-; 8 daḫı T-; 9 nefer M-; 2 kerīmi ile M : kerimiyile T; 7 arża M : arżda T; 10 Loḳmān bin El-ʿĀd M : Loḳmān- ʿĀdī T

---

[1] *Meydani Fervet bin Mesîk'e isnatla şöyle anlatmaktadır: Ben Resulullâh'ın huzuruna geldim. Ve ona ya Rasulullah bana sebe'den haber ver, dedim. O dedi: Sebe arap'tan bir erkektir. Onun on çacuğu vardır. Altısı teyâmünden, dördü teşâ'ümden teyâmünden olanlar şunlardır Ezid, Künde, Müzhac, Eş'arun ve Enmâr. Teşâ'ümden olanlar Âmile, Gassân, Lahm ve Cüzâm'dır. Arim selini gönderen de onlardır.*

[2] *Andolsun, Sebe' kavmi için oturduğu yerlerde büyük bir ibret vardır. Biri sağda, diğeri solda iki bahçeleri vardı. (Onlara:) Rabbinizin rızkından yeyin ve O'na şükredin. İşte güzel bir memleket ve çok bağışlayan bir Rab! Sebe,15*

(11) Ḥimyer binā itmek üzere Ḥarīrī şerḥinde īrād idüp Aʿşā'nuñ bu ebyātıyıla (12) istişhād ider naẓm

"Ruḫāmü bintün lehüm Ḥamyerün
İẕā cā'ehu me'rimün lem yeram
(13) *Ve erva'z-zurūʿi ve aʿnābihim*
ʿAlā siʿatü mā'ühüm iẕ ḳusem
Fe-ʿāṣū bi-ẕālike (14) *fī-ġayẓatin*
Fe-cā'et bihim cārifün münḥedem"[1]

vaḳtā ki ehl-i Sebe rasüllerini tekẕīb (15) idüp ʿabde-i şems oldılar Ḥaḳ Sübḥānehū ve Teʿālā cürz dirler bir fāre ki lisān-ı (16) Türkīde köstebek didükleri düveybedür musallaṭ idüp sedd-i Mārib'i yer yer (17) naḳb itmege başladılar ammā ol vaḳt evlād-ı Sebe'den ʿÖmer bin ʿĀmir ki kemāl-i (18) kibr ü servetinden nāşī bir daḫı iʿāde ve yāḫud āḥād-ı nāsdan birisi iktisā (19) eylemesün içün her gice gündüz giydügi ḫulle vü kisāyı pāreleyüp mezḳ itdügiçün [T58a] (1) Müzzīḳıyā dirler idi bir gün Ṭarīfe nām bir zen-i kāhine seddüñ inhidāmıyıla (2) medīne-i Mārib ḫarāb olcaġı Müzzīḳıyā'ya ḫaber virdi (3) Müzzīḳıyā daḫı *"Ve mā-āyetü ẕālik"* dir yanī buña ʿalāmet nedür didi kāhine eyitdi (4) ben bugün seddüñ dibinde bir cürz gördüm iki elleriyle zemīni ḫafr ve ayaḳları ile (5) taḳlīb-i şaḫr ile *"Fe-lā-büdde iḳtarabeti'l-emru"*[2] didi bu eṣnāda Müzzīḳıyā daḫı bir gün (6) eṭrāf-ı sedd-i Mārib'de bir cürz gördi ki elli nefer ricāl taḳlīb itmege ḳādir (7) olmayacaġı bir şaḫr-ı ʿaẓīmi çevgān-ı sāḳīnī ile kūy gibi ġalṭān itdi (8) Müzzīḳıyā müteḥayyir olup kāhineyi taṣdīḳ birle naẓm

"Ebṣartü emran hācce bī-berci's-seḳam
(9) *Min cerẕi ke-faḫli ḫınzīr ecem*
Lehu meḫālibün ve inābün niẓam"[3]

[M79a] diyerek (10) ḫānesine naḳl ü celāya şedd-i niṭāḳ-ı ʿazīmet itdi ammā emlāk ü eşyāsını (11) beyʿ itmege bahāne içün oğluna didi ki ben ṣabāh bir ṭaʿām tertīb idüp

---

19 giydügi M : giydigi T / itdügiçün T : itmegile M; 1 dirler idi T : laḳab olmuşıdı M; 3 dir T+; 8 naẓm T-

---

[1] *Onlar Himyer kabilesindendir. Ne zaman onlara mârem gelirse şişmezler. Onların suları taksim olduğu zaman bitkiler çoğaldı. Üzümleri de geniş bir mekandadır. Bu yüzden gıpta içinde yaşadılar ve Carip onlara helak edici olarak geldi.*

[2] *İş yaklaştı.*

[3] *Ben bir iş gördüm ki onun tahrikinden dolayı beni ecem domuzunun koştuğu gibi hastalık semtine koşturdu. O domuzun öyle tırnakları ve parlak dişleri vardı.*

(12) vücūh u aʿyān-ı ehl-i Māribi daʿvet itsem gerek saña mevācihe-i nāsda her ne emr idersem (13) sen aḳbeḥ-i vech ile redd idüp baña muḫālefet göster pes irtesi oġlı daḫı (14) babasınuñ tavṣiye vü tenbīh itdügi vech üzere vażʿ u ḥareket eyledükde Müzzīḳıyā (15) ve ezillāt buncılayın uşaḳ babasına muḫālefet birle ʿāḳ ola imdi ṣıbyānı (16) böyle olan beldede ben şimdengerü iḳāmet eylemem diyü eymān-ı ġulāẓ ile yemīn (17) idüp emlāk ü eşyāsını fürūḫt itmege şürūʿ itdi ehl-i Mārib taʿaccüb-(18)künān birbirlerine dirler idi ki *"İġtenimū min ġaḍbeti ʿAmrin veşterū minhu* (19) *ḳable en yerḍā"* yaʿnī ʿÖmer'üñ ġażabından iġtinām idiñüz oġlı ile rıżālaşmazdan [T58b] (1) evvel rāygān şeyler alıgöriñüz ḥāṣılı bir rivāyetde Müzzīḳıyā bi'l-cümle mālını (2) beyʿ ve ḳavmiyle rıḥlet idüp ʿarż-ı Mekke'ye müntehī ve anda iḳāmet ḳaṣd (3) eyledüklerinde cümlesine ḥummā işābet idüp ḥummādan Ṭarīfeye şikāyet eylediler (4) zīrā medīne-i Mārib'de ḥummā nidügün bilmezler idi Ṭarīfe daḫı sizlerüñ iştikā (5) itdügi ḥāl baña daḫı ʿārıż oldı *"Ve hüve müferriḳun beynenā"*[1] diyü kāhine-i merḳūmenüñ (6) tavṣīf ü taʿrīfi ile her biri bir vilāyeti iḫtiyār idüp eṭrāf-ı bilāda müteferriḳ oldılar (7) rivāyet-i uḫrāda Müzzīḳıyā emlāk ü eşyāsını bi'l-cümle beyʿ ü naḳd itdükden (8) şoñra ḳavmine ḳarīben inhidām-ı sedd ile medīne-i Mārib'i seyl taḫrīb idecegini (9) mesmūʿ ve meşhūdı [M79b] oldūġı vech üzere ifhām eyledi pes ḳavmi yā nice (10) idelim e bizlere ne emr idersin didüklerinde yā bi'n-nefs Müzzīḳıyā veyāḫud (11) kāhine-i merḳūme ben sizlere eṭrāf-ı büldānı birer birer vaṣf u taʿdād ideyim (12) sizler iḫtiyār idiñüz diyüp eyitdi sizlerden ol kimesne ki emel-i baʿīd (13) ve cümel-i şerīd ṣāḥibi ola ḳaṣr-ı ʿummān-ı meşīde mülḥaḳ olsun pes evlād-ı Āzd'dan (14) Fihrān-ı ʿUmmān'a iltiḥāḳ itdi ve daḫı eyitdi sizlerden evvel kimesne ki āzimāt-ı (15) dehre ṣabr ile ẓā-celd ü ḳasr ola aña baṭn-ı merrde erāk pes Ḫuzāʿa erāki (16) iḫtiyār itdi ve daḫı eyitdi sizlerden ol kimesne ki vaḫilde-rāsiyāt u maḫilde (17) muṭʿamāt irāde idüp Yeṯrib-i ẕātü'n-naḫl'e mülḥaḳ olsun pes Evs ve Ḫazrec (18) Medīne-i Münevvere'ye irtiḥāl itdi ve daḫı eyitdi sizlerden ol kimesne ki ḫamr u ḫamīr ve (19) emr ü teʾmīr ve mülebbes dībā vü ḥarīr murād ide arż-ı Şām'da Baṣrā ve Ġuveyrā [T59a] (1) mülḥaḳ olsun pes Ġassān'dan evlād-ı Cefne Şām'da istiʾvā

12 ü T-; 13 vech ile M : vechile T; 14 itdügi M : itdigi T; 16 eylemem M : itmem T; 1 şeyler T : bir şey M / alıgöriñüz T : alagöriñüz M / bi'l-cümle M : cümle T; 7 bi'l-cümle M : bi'l-külliye T; 9 oldūġı M : oldıġı T; 16 ol M : o T;

[1] *O bizim aramızı açıcıdır.*

itdiler (2) ve daḫı eyitdi sizlerden ol kimesne ki ṣiyāb u riḳāḳ u ḫayl ü ʿutāḳ u künüz-ı (3) erzāḳ murād ide arẕ-ı ʿIraḳ'a mülḥaḳ olsun pes cedd-i Ceẕīmetü'l-Ebreş (4) Mālik bin Fehmü'l-Ezdī ʿIraḳ'a irtiḥāl itdi ammā Mālik bin el-Yemān (5) taḫallüf idüp ḫattā seylü'l-ʿarim irsālinde necāt bulanları Necrān'a nüzūl (6) baʿdehu mā-beyninde niçe muḥārebe vuḳūʿı ile iḫrāc olunup tuḫūm-ı Şām'dan cibāl-i (7) Ṣurāt'a nüzūl itmek üzere mervīdür birinüñ ḳıṣṣası iḫbār-ı ʿArabiyyeyi mütetebbiʿ (8) olanlaruñ maʿlūmlarıdur vaḳtā ki ẕikr olunan ḳabāyil-i ʿArab eṭrāf-ı bilāda müteferriḳ (9) olup ilā-inḳırāżi'd-deverān bir daḫı ictimāʿları mutaṣavver olmamağıla mübālaġa ile (10) teşettüt-i şemlde ḍarb olunan meṣelden olmuşlardur vallāhu aʿlem bi-ḥaḳīḳati'l-umūr (11) [M80a] ammā seylü'l-ʿarim ki müfessirīn-i kirām *"Ferselnā ʿaleyhim seyle'l-ʿarimi"*[1] naẓm-ı kerīminüñ tefsīrinde (12) ʿarim rā'nuñ kesriyle ve sükūnıyıla kemāl-i keṣret ü vefret ü ʿuẓmundan defʿi maẕbūṭ (13) olmayan mā'-i cārī vü bārān-ı şedīd ve daḫı ehl-i Sebe'nüñ ṭaġdan çıḳan (14) ṣuları ve ġāyet baʿīd yirden gelen seyl maʿnālarına olmaḳ üzere taḥrīr itmişlerdür (15) *"'an baʿżi't-tefāsīr: el-ʿarim bi-kesri'r-rā'i ve sükūnihā ey el-mā'ü'l-cāriyyü'l-keṣīru'l-leẕī lā-yużbet* (16) *defʿihi li-ʿaẓmihi evi'l-maṭari'ş-şedīd ev kānet meyāmihim yaḫrucu min cebelin ev kāne* (17) *es-seylü ye'tīhim min baʿīdin"*[2] ve daḫı ʿarim ʿarmet kelimesinüñ cemʿi olup ṣuyı (18) cereyāndan ḥabs içün terṣīf olunan sedd ü bend maʿnāsına ve ṭāḳat (19) getürülmez seyl-i ʿaẓīm maʿnāsına *"'ani'l-Meydānī el-ʿArim cemʿu ʿurmeten ve hüve's-sekrü'l-leẕi* [T 59b] (1) *yaḫbesü'l-mā'i"* [3] ve *"ḳāle İbnü'l-Aʿrābī el-ʿArimü's-seylü'l-leẕi lā yuṭāḳ"* [4] ve baʿżıları (2) ʿarim Sebe vādisinüñ ismidür dimişler *"Kemā ḳāle Ḳatāde ve Muḳātil el-ʿArim* (3) *ismü vādī Sebe"*[5] kavlehu *ḫar-gele-i ḫōş-ʿulf* emṣāl-i ʿAcem'dendür ḥelāl ü ḥarām (4) ü ṭāhir ü necis dimeyüp her ne bulurısa ekl ider diyecek maḥalde müstaʿmeldür (5) nite ki Ḫᵛāce Ḥāfıẓ'uñ bu beytinden ẓāhirdür beyt

---

1 itdiler T : itdi M; 5 idüp T : eyleyüp M; 7 ʿArabiyyeyi T : ʿArabī M / mütetebbiʿ T : tetebbuʿ M; 8 olanlaruñ T : idenlerüñ M / maʿlūmlarıdur T : maʿlūmıdur M; 10 meṣelden M : meṣel T / bi-ḥaḳīḳatü'l-umūr M : bi-ḥaḳīḳatü'l-ḥāl T; 5 Ḫᵛāce T- / ẓāhirdür T : mefhūmdur M / beyt T-

---

[1] *"Bu yüzden üzerlerine Arim selini gönderdik." Sebe,16*

[2] *Bazı tefsirlerden nakledilir ki Arim ra'nın kesre ve sükûnuyla çok akan sudur ki zaptedilmez engellenmez. Veya o şiddetli yağan yağmurdur. Veya dağdan çıkan ta da uzaktan gelen sudur ki zaptedilmesi çok zordur.*

[3] *Meydânî'de, Arim kelimesi irem'in cem'idir. O öyle bir seldir ki suyu zaptedilmez.*

[4] *A'rabî demiştir ki Arim zaptedilmez bir seldir.*

[5] *Arim Sebe vadisinin ismidir.*

"Vāʿiẓ-i şehr-rā be-bīn loḳma-i şübhe mīḫūred

(6) *Pār-i demeş derāz bād īn ḥayvān-i ḫoş-ʿulf"*[1]

ḳavlehu (7) ***ezlām-ı ġufl-i irtisām-ı cehāletden ḥāvī-i ḳıdḥ-ı muʿallā olan*** ilā-āḫire münşī-i (8) maḳālenüñ bu ḳavlinde ziyādesiyle mübālaġa oldığı Saḥbān-meşrebān-ı endiye-i (9) meʿānīye ḥafī degildür zīrā ki cāhiliyyetde mütedāvil olan ezlām cemʿ-i zelem (10) [M80b] üç kıdāḥdur ḳıdḥ evvelde *"Emeranī rabbī"*[2] şānīde *"Nehānī rabbī"*[3] diyü mektūb u (11) mersūm olup ḳıdḥ-i şāliş ki "Ġufl"dür yaʿnī *"Lā-şeyʾü ʿaleyh"*[4] olup menīḥdur ḳaçan (12) bir kimesne bir emre şürūʿda müterediddid olsa tefeʾül-güne ḍarb-ı ḳıdāḥ-ı ezlām (13) ideridi eger *"Emeranī rabbī"* çıkarsa ol ʿazīmet itdügi işi işleridi eger *"Nehānī* (14) *rabbī"* çıḳarısa terk ideridi "Ġufl" çıḳarısa tekrār ḍarbı iʿāde ideridi (15) Mevlānā Veysī siyerinde ezlāmı bir ḫoşça yazmışdur ammā daḫı ziyāde tafṣīlini (16) Ebu'l-ʿAbbās Şerīşī taḥrīr itmişdür ammā ḳıdḥ-ı muʿallā sihām-ı meysirüñ yedinci (17) sehmidür ki ḥaẓẓ u naṣībi cemīʿ-i eshümden ezyed ü evferdür ve sihām-ı meysir cümle on (18) ḳıdāhdur yedisi ki ẕevātü'l-enṣibādur ḥaẓẓ u naṣībleri üzerlerinde mersūm (19) olan ḫuṭūṭ u ʿalāmāt miḳdārıdur bāḳī üç ḳıdāḥ ki bilā-enṣibādur anlara ġufl [T60a] (1) dirler cemʿ-i aġfel ke-ḥumrin cemʿ-i aḥmer bunlarda ḥaṭṭ u ʿalāmāt olmayup ḥaẓẓ u naṣībleri (2) yoḳdur ammā ki ḳıdaḥ-ı evvel ki "feẕẕ" dirler yaʿnī ferd bir naṣībi vardur ḳıdaḥ-ı şāniye (3) "tevʾem" dirler iki naṣībi vardur ḳıdḥ-ı şāliṣe "raḳīb" dirler üç naṣībi vardur (4) ḳıdḥ-ı rābiʿa "ḫalis" bi-fetḥl'-ḫāʾ ve kesra'l-lām ve ḳīl-i bi-kesra'l-ḫāʾ ve sükūnü'l-(5)lām dört naṣībi vardur ḳıdḥ-ı ḫāmise "nāfis" ki beş naṣībi vardur (6) ḳıdḥ-ı sādise "müsbel" dirler altı naṣībi vardur ḳıdḥ-ı sābiʿa "muʿallā" yedi naṣībi (7) vardur bāḳī ḫuṭūṭ u ʿalāmāt mersūm olmayup bī-ḥuẓūẓ u enṣibā olan (8) ġufl didükleri üç ḳıdaḫuñ birisi ki sekizinci ḳıdaḥdur "menīḥ" dirler ṭoḳuzıncıya (9) "sefīḥ" onıncıya "daġd" dirler keẕā fi'ṣ-Ṣıḥāḥ zemān-ı Cāhiliyyetde ehl-i Yesār-ı (10) vucūd olan serevāt-ı ḳabāyil-i ʿArab ekṣer-i evḳāt bir yere geldüklerinde nesye ile bir (11) cezūr-ı iştirā vü naḥr idüp ʿinde'l-cumhūr ʿaded-i ḳıdāḥ-ı meysire göre [M81a] on cüzʾ iderleridi

---

7 ilā-āḫire T-; 10 diyü M-; 11 ḳıdḥ T-; 13 itdügi M : itdigi T; 14 ideridi T : eyleridi M; 5 ki M-; 6 dirler M-;

---

[1] *Şehirde merkez vaizini gör şüpheli yemek yiyor. Onun, bu güzel yiyen hayvanının nefesi devamı uzun olsun.*
[2] *Rabb'im böyle emretti.*
[3] *Rabb'im böyle yasakladı.*
[4] *Onun üzerine bir şey yoktur.*

(12) ammā ʿinde'l-Aṣmaʿī ḥużūż-ı aḳdāḥa göre yigirmi sekiz cüz' iderler idi zīrā ḥużūż-ı aḳdāḥ (13) cemʿ olunsa yigirmi sekiz olur baʿde't-tecezzī bir ḳıṭʿa lahm veyā bir ʿaẓm bāḳī ḳalurısa (14) ol bāḳiye reym dirler kemā-ḳāl ibnü's-Sekiyyet şiʿr

"Ve küntü ke-ʿaẓmi'r-reymi lem yerdi cāziran

(15) *ʿAlā eyyi ednā muḳsimü'l-laḥmi yecʿal"*[1]

baʿdehu ḳıdāḥ-ı ʿaşereyi cemʿ ü rebāb tesmiye itdükleri (16) ḫarīṭaya yaʿnī torbaya vażʿ eyleyüp bir recül-i ʿadl ü emīnüñ yedine vażʿ u teslīm (17) iderler idi ve ol recül-i emīne daḫı raḳīb tesmiye olunur kemā-ḳāle'ş-şāʿir naẓm

(18) *"Lehā ḫalfün eẕnābühā ermel*

Mekāne'r-raḳībi mine'l-ye'sīr"[2]

ve ol emīn daḫı (19) her bir ḳıdḥı aṣḥāb-ı meysirden bir kimesnenüñ ismine birer birer iḫrāc ideridi kümüñ [T60b] (1) ismine ẕevātü'l-enṣibā olan ḳıdāḥ-ı sebʿadan çıḳarısa ol kimesne ol (2) ḳıdḥda mersūm olan ḥaẓẓ u naṣībi cezūrdan aḫẕ ideridi bī-enṣibā (3) olan ḳıdāḥ-ı ṣelāṣe-i ġuflдan bir şey' alamayup ṣemen-i cezūr ile taġrīm (4) olunurıdı ammā evvel emrde ḳıdḥ-ı muʿallā vü ṣānīde raḳīb çıḳarısa ṣāḥib-i muʿallā (5) cezūrdan sebʿa-i aʿṣārı ve ṣāḥib-i ḳarīb ṣelāṣe-i aʿṣārı aḫẕ idüp (6) bāḳī bir şey' ḳalmamaġıla bu ikisinüñ mā-baʿdında olanlar maḥrūm ve lākin ṣemen-i cezūr ile (7) taġrīm olunmazlar idi ve keẕalik ibtidā muʿallā ve ṣānīde müsbel çıḳarısa ṣāḥib-i (8) muʿallā sebʿa-i aʿṣārı alup ḳıdḥ-ı müsbelüñ ḥaẓẓı ki altıdur temāmıyıla alamayup (9) mevcūd bulunan ṣelāṣe-i aʿṣārı aḫẕ ideridi bu taḳdīrce aṣḥāb-ı meysir (10) üç ḳısım olur bir kısmı naṣīblerine fā'iz ü ġānim ve bir ḳısmı naṣiblerinden maḥrūm (11) ve lākin ġayr-ı ġārim [M 81b] ve bir ḳısmı hem maḥrūm ve hem ġārimdür ammā ʿAṣmaʿī ḳavlince cezūr (12) yigirmi sekize ḳısmet olunduḳda aṣḥāb-ı meysir iki ḳısm olur biri ġānim ve biri ġārim (13) ve beynlerinde ʿādet daḫı bu idi ki ġānim olanlar iġtināmların fuḳarāya beẕl ü infāḳ (14) idüp kendüler bir şey ekl itmezler idi ve bunuñıla müfāḫaret ü mübāhāt idüp (15) meysire dāḫil olmayan aṣḥāb-ı ṣervet ü ġınāyı ḳadḥ u ẕemm itmegile ol kimesneye (16) berem dirler idi ʿalā vezn-i verem yaʿnī leʾīm ü ʿadīmü'l-mürüvvet ve'l-kerem

---

14 şiʿr T-; 15 yecʿal M : yevżaʿ T; 16 vażʿ T : defʿ M; 17 iderler idi M : iderleridi T / daḫı T- / naẓm T-; 8 tenmāmıyıla M : temām T; 11 ġārimdür T : ġārim M; 14 kendüler M : kendiler M / idüp T : eyleyüp M

---

[1] *Zeym'in kemiği gibi oldum ki bu yüzden ben Becal'in etini taksim edene yakınım.*
[2] *Onun bir hâli var ki dişleri ermeldir. Yeser'den Rakib'in yeri gibi.*

mānāsına (17) *"Yuḳālü fülānün beremün mā fihi keremün"*[1] diyü aralarında meẕmūm u melūm olurıdı *"'ani'l-(18) Muṭarrizī el-beremü'l-baḫīli ve hüve fi'l-aṣli lā-yadḫulü ma'a'l-kavmi fi'l-meysiri* (19) *yuḳālü fülānün beremün mā fihi keremün"*[2] ve keẕā fi-ḥāşiyeti Şeyḫ-zāde 'Alī Ḳādiyyü'l-Beyżāvī [T61a] (1) *"Ba'ża mā-fi'l-maḳāleti'ş-şāniyeti"*[3] ḳavlehu *ḫuza'bil* 'alā veẕn-i füẕa'mil (2) şol bāṭıl nesne ki ḫalḳ anuñ buṭlānıyıla ḫande-zen olurlar meşelā (3) ṭāş-bāz u şu'bede-bāzlaruñ iẓhār itdükleri ebāṭīl gibi ve daḫı ḫalḳı güldürüp (4) eglendirecek ba'ż-ı muḍḥikāt-ı bāṭıla ve ẓarāfet ḳaşdı ile söylenen muḍḥik-i (5) efsāne vü eḥādīş-i kāẕibe ve insāna ḫ'ābda görinen ażġāş u aḥlām (6) mişillü ba'żı ḫayālāt-ı bāṭılaya daḫı dirler *"'ani'l-Cevherī el-ḫuz'abil* (7) *el-ebāṭilü'l-ḫaz'abelete mā ḍaḥiket bihi'l-ḳavmi yuḳālü ḥāt ba'żu ḫuz'abilātik"*[4] (8) *ve "'ani'l-Ġavrī el-ḫuz'abil el-eḥādiṣü'l-müstaẓrifetü"* [5] *ve "'ani'l-Muġnī el-ḫuz'abilāt* (9) *bi-żammi'l-ḥā'i ve kesri'l-bā'i ve fetḥihā el-ebāṭilü cem'ü'l-ḫaz'abil ve hüve mā yeḍḥakü* (10) *minhü'n-nāsi li-buṭlānihi ve kīle el-ḫaz'abelāt el-ebāṭīlü ve hüve terāyyi lil-insāni* (11) *fi-nevmihī mine'l-ḫayāli"*[6] ḳavlehu ***du'aymiş-i mefāsid*** du'aymiş ü du'aymīş (12) bi-żamme'd-dāl ü fetḥa'l-'ayn i'lām-ı ricālden olup emşāl-i 'Arab'dandur (13) [M82a] felān bu işüñ recüli ve bu emrüñ a'lemidür diyecek maḥalde 'Arab *"Du'aymiş hāẕe'l-emr"*[7] (14) dirler Ebu'l-Faẕl Meydānī Emşāl'inde aṣl-ı (15) terkīb-i meşel *"Edelle min du'aymişü'r-remli"* [8] diyü meşṭūr olup *"Hüve racülün kāne* (16) *delīlen ḫarriyetā yuḍrabü bihi'l-meşelü fe-yuḳālü du'aymişün hāẕe'l-emr ey 'ālimün bihi"* diyü (17) tefsīr olunmuşdur ya'nī Du'aymiş didükleri ebnā-yı sebīle delīl olup (18) reh-berlikde ve ḳulaġuzluḳda kemāl-i mehāret birle 'aşrınuñ yegānesi dühātdan (19) bir kimesne olmaġın beyne'l-'Arab her işinüñ recüli ve bulunduġı kāruñ a'lemi olan [T61b] (1) kimesne ḫaḳḳında *"Du'aymiş hāẕa'l-emr"* diyü meşel olmuşdur lisān-ı Türkī'de (2)

---

4 ḳaşdı ile M : ḳaşdıyıla T; 19 bulunduġı M : bulundıġı T

---

[1] *Dediler ki falan cimridir, keremi de yoktur.*
[2] *Meydî'de berem cimri demektir. Ve o aslında toplumda bir sohbete katılmaz demektir ve falan kişi cimridir keremi de yoktur denir.*
[3] *İkinci makaleden bazı kelimeler.*
[4] *Cevherî'den rivayettir ki huz'abil batıllar demektir. Haz'abele ise ona karşı onun sebebiyle toplumun güldüğü şeydir. Bizi güldüren şeyin bazısını getir der.*
[5] *Gavrî'de huz'abil, zarif hadiselerdir.*
[6] *Muğnî'de huz'abilât ha'nın ötresi ve be'nin kesresi ve fethiyle batıllar demektir. Huz'âbilât , huz'abil kelimesinin cem'idir. Batıl olduğu için insanların ona karşı güldüğü şeydir. Huz'abilât batıllar demektir. O ise insana uykuda görünen hayalden şeydir.*
[7] *Bu Du'aymis'in işidir.*
[8] *Du'aymis oktan daha sağlam delildir.*

fülān kimesne işinüñ eri vü şanʿatınuñ ʿalā faḳihidür didükleri (3) kelām bundan meʾḫūẕ olmaḳ muḫtemeldür ḳavlehu ***aġzına ḳalb ü semʿ ü başarı*** (4) ***gibi üç yerden ḫatem-zen*** bu ḳavl naẓm-ı kerīmde *"Ḫatemallāhu ʿalā ḳulūbihim* (5) *ve ʿalā semʿihim ve ʿalā ebṣārihim ġişāvetün"* [1] āyet-i kerīmesinden iḳtibās (6) olunduġı āşikāredür ve murād itdügi daḫı ḳaṣabü's-sebaḳ-ı meʿānīde (7) hem-ʿinān-ı Kümyet İbni Zeyd olanlaruñ maʿlūmıdur ḳavlehu ***lā-ʿaleyye ve lā-leyyā*** [2] (8) *"Ey lā-ʿaleyye mine'ḍ-ḍararı ve'ş-şerri ve lā-leyyen mine'n-nefʿi ve'l-ḫayr"* yaʿnī bu işde baña (9) ne defʿ-i żarar u şerr ve ne celb-i nefʿ ü fāʾide vü ḫayr mutaṣavverdür hemān lillāh (10) işlerim dimek maʿnāsına lisān-ı Türkī'de baña ne girer çıḳar didükleri (11) kelām bundan meʾḫūẕ olmaḳ fehm olunur ḳavlehu ***ṣanīʿa-i deffe-i ḫırş-ı Eşʿabī*** (12) ***olan*** Eşʿab ḫırş ile mevṣūf olmayup ṭamaʿ ile maʿrūf iken münşī-i (13) nādire-edā bu maḳālede ve keẕālik altıncı maḳālede "Ruḳād ḫırş-ı Eşʿabī ile (14) raṣad-ḫāne-i iḳbāle ṣaḫş-ı muṭalsem olmuş" ḳavliyile taġyīr-i meṣeli irtikāb-ı be-her-hāl (15) bir nükte-i ḫafiyye żımnında [M82b] olmaḳ gerek ammā ẕikr olunan Eşʿab Medīne-i (16) Rasūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem mevālī-i ʿAbdullāh bin Zübeyr'den Eşʿab bin Cübeyr'dür (17) ġāyetde ṭammāʿ olup ṭamaʿı beyne'l-ʿArab meṣel olmuşdur Meydānī'de ve sāʾir (18) emṣāl-i ʿArab'da *"Eṭmaʿ min Eşʿab"* [3] diyü meşṭūrdur ve bu Eşʿab-ı ṭammāʿ ṣāḥib-i (19) isnād u nevādir ve ṣanʿat-ı ġınāda daḫı üstād u māhir bir ẓarīf ü mezzāḫ u [T62a] (1) muġannī kimesne olup mizāḫ ve leṭāʾife dāʾir nevādirāt-ı ġarībesi (2) ḳaṭı çoḳdur *"fi'l-Meydānī hüve racülün mine'l-medīneti yuḳālü lehū Eşʿabü'ṭ-ṭammāʿ* (3) *ve hüve Eşʿab bin Cübeyrin mevlen ʿAbdullāh bin Zübeyr ve kāne racülen muġniyyen mezzāḫan* (4) *ẓarīfen ṣāḥibü isnādin ve nevādirin"* [4] cümle-i ṭamaʿından menḳūldür ki bir gün eṭfāl-i (5) Medīne Eşʿab'üñ üzerine musallaṭ olup ziyāde itʿāb iderler Eşʿab (6) seng-pāre-i eẕālarından melceʾ-i ḫalāṣa sebīl içün felān kimesnenüñ (7) ḫānesinde bu gün düğün vardur diyü eṭfāli ol ṭarafa sevḳ u inṭilāḳ (8) birle taḫlīṣ-i nefs itdükden ṣoñra kendü kendüye eydür ḫoş bu sözi ben

---

6 olunduġı M : olundıġı T; 8 bu işde baña T : baña bu işde M; 12 ḫırş ile M : ḫırṣıla T; 16 ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem T : ʿaleyhi's-selāmda M; 17 ġāyetde T : ġāyetile M; 18 ʿArab'da M : ʿArabiyyede T; 2 ḳaṭı M : daḫı T; 5 ziyāde T : ziyādesiyile M; 8 kendü kendüye M : kendi kendiye T / eydür T-

---

[1] *"Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir çeşit perde gerilmiştir." Bakara,7*
[2] *Ne aleyhimde ne lehimde.*
[3] *Eş'ab'dan daha aç gözlüdür.*
[4] *Meydânî'den rivayet, Eş'ab Medine'de açgözlü bir adamdır. Ona açgözlü Eş'ab denir ve o Abdullah bin Zübeyr'in kölesidir. Eş'ab şarkıcı, nüktedan zarif ve hadis senedi sahibi biridir.*

mücerred (9) ṣıbyānı işġāl itmegile üzerimden defʿ itmek içün iḫtirāʿ idüp (10) söyledim ammā belki vāḳıʿ olup bir velīme-i ʿaẓīme-i tertīb olunmuş ola elbette (11) varup baḳmaduḳça olmaz diyü ṣıbyānuñ eserine düşüp varduḳda bir şeyʾ (12) bulamayup ṣıbyān anda üzerine ẓafer bulmalarıyıla evvelkiden ziyāde itʿāb (13) u eẕāsına musallaṭ olurlar *"'ani'l-Muṭarrizī Eşʿab hüve racülün min ehli'l-medīneti yuḳālü lehu* (14) *Eşʿabü'ṭ-ṭammāʿ icteme'a yevmen ʿaleyhi min ġılmāni'l-medīneti yuʿātibūnehū ve kāne* (15) *mezzāḥan ẓarīfen fe-ezẕühü fe-ḳāle lehüm inne fī dāri benī fülānin ʿursen fenṭaliḳū* (16) *ileyhā felemmā meḍav ḳāle* [M83a] *fī nefsihi leʿalle'l-leẕī ḳultehu ḥaḳḳun fe-meḍā fī eserihim felem yecid* (17) *şey'en ve ẓafera bihi'l-ġılmāni hünāke fe-ezẕūhu"* ve daḫı ṭamaʿuñ ne mertebeye bāliġdür (18) diyü suʾāl olunduḳda her kimesne ki ḫāriş-i ḳaml ü bürġūş içün ellerini (19) ceyb ü girībānına idḫāl ide ben ol kimesne baña bir şeyʾ iʿṭā ider ẓann eylerim [T62b] (1) ve her iki ādem bir cenāzeye mütesāyir olduḳların görsem elbette ol meyyit mālınadan (2) baña bir şeyʾ vaṣıyyet eylemişdür taḳdīr iderim ve her ne dem ki Medīne'de bir ʿavret (3) zifāf ola belki yañılup da ʿarūsı baña getürürler diyü ḫānemi silüp süpürürüm (4) dir imiş ve menḳūldür ki bir gün ṭabāḳçı ṭabaḳ yaparken Eşʿab (5) yanından geçüp ṭabāḳçıya dir ki işbu yapduġuñ ṭabaḳlarda[n] isterim bir ṭavḳ (6) daḫı ziyāde olup vesīʿ olsun ṭabāḳçı eger almaḳ murād ideriseñ (7) öyle yapayım didükde Eşʿab yoḳ yoḳ almam velākin alanlar içine bir şeyʾ ḳoyup (8) baña ihdā eylediklerinde çoḳça şeyʾ alsun dimek isterim dimiş keẕā (9) fi'l-Muṭarrazī ve'l-Meydānī ve ġayrühümā ve daḫı menḳūldür ki senden eṭmaʿ var mıdur gördiñ mi (10) dinildikde belī benim bir ḳoyunum var idi bir gün saṭḥ-ı bāma çıḳup ḳavs-ı (11) ḳuzaḫı gördükde otluḳ żannıyla ol ṭarafa şıçrayup bāmdan aşaġı düşüp (12) boynı altında ḳaldı dir imiş ve ṭamaʿ bābında şāt-ı Eşʿab daḫı emṣāl-i (13)ʿArab'dandur 'ani'l-Muġnī *"ve ḳīle lehu hel raʾeyte eṭmaʿ minke fe-ḳāle naʿam kāne lī* (14) *şātin şaʿadet yevmen ileʾṣ-ṣaṭḥi fe-raʾet ḳavse ḳuzaḫin fe-ẓannetuhu ḫaşīşen fe-elḳat* (15) *nefsühā naḫvehu fe-veḳaʿat mineʾs-saṭḥi fendeḳat ʿunuḳuhā ve fī emṣālihim şātü* (16) *Eşʿabin keẕā fi'l-muṭarrizi ve ġayrihi"* Eşʿab'uñ ṭamaʿa müteʿallıḳ ḥikāyāt-ı ʿacībesi (17) ḳatı çoḳdur [M83b] ancaḳ bu maḥalde bu ḳadar ile iktifā olundı ve yine ṭamaʿı mutażammın baʿż-ı mizāḥ u (18) leṭāyife dāʾir iḫbārından daḫı īrād olundı Meydānī'de Cāḥıẓ'dan naḳl ile (19) mesṭūrdur ki Eşʿab

---

11 varup M : varduḳda T; 13 Eşʿab T-; 19 ide M : eyleye T / eylerim M : iderim T; 1 olduḳların M : olduḳlarını T; 3 yañılup da T : yañılup M; 7 alanlar M : anlar T; 5 ṭabaḳçıya M : ṭabāġçıya T; 17 olundı ve T : olunup M

eyyām-ı Mehdī'de Baġdād'a varup ṣāhib-i isnād [T63a] (1) olmaġın aṣḥāb-ı ḥadīṯ Eṣ'ab'a mülāḳāt eyledüklerinde bize bir ḥadīṯ-i şerīf (2) rivāyet eyle didiler Eṣ'ab daḫı Sālim bin 'Abdullāh ki baña fillāh buġż (3) ider idi işbu ḥadīṯi andan aḫẕ itdim *"Ḫaṣletānī lā-yectemi'āni fī mü'min"*[1] (4) diyüp sükūt eyledi aṣḥāb-ı ḥadīṯ ol iki ḫaṣlet nedür ẕikr eyle (5) didüklerinde Eṣ'ab ol iki ḫaṣletüñ birisini Sālim unutmuşıdı birisini daḫı (6) ben unutdum ne söyleyeyim didi aṣḥāb-ı ḥadīṯ 'afākallāh bir ġayrı (7) ḥadīṯ rivāyet eyle didiler Eṣ'ab bizim pīre-zenlerimizden olan Ẓaleme nām 'avret (8) işitdim dir idi ki ben müteveffiye olduġumda beni üç kerre āteşe yaḳup (9) ḫākisterimi bir şurre içre cem' idiñiz ve 'āşıḳ u ma'şūḳa beyninde olan (10) mükātebāta külümden pāşīde ḳılınız zīrā ki lā-maḥāle bir yire gelüp cem' olmaları (11) vardur ve daḫı ḫātināt ki cem'-i ḫātinedür ya'nī bikr ḳızları sünnet iden ḫatuna (12) dirler ḳızcaġızları ḫatn eyledüklerinde cerāḥatlerine benim remādımdan eksünler (13) zīrā ki elbette bir gün ol ḳızlaruñ şaḥmetü'l-āẕān cerīḥaları 'āşıḳ olduḳları (14) ter-zebānuñ lālī-i ḥalāvet lehcesiyle müşennef olması muḳarrerdür *"'ani'l-Meydānī (15) ḳāle'l Cāḥıẓ lemmā ḳadime Eṣ'bü'ṭ-ṭammā'u min medīnetin ilā baġdādin fī eyyāmi'l-mehdī* (16) *telḳāhu aṣḥābü'l-ḥadīṣi li-ennehu kāne ẕā isnādin feḳālū lehu ḥaddiṯnā fe-ḳāle* (17) *ḫuẕū ḫaddeṯenī Sālim bin 'Abdullāhin ve kāne yubġuḍnī fillāhi ḳāle ḫaṣletānī* (18) *lā-yectemi'āni fī mü'minin ve sekete fe-ḳālū üẕkürhümā fe-ḳāle* [M84a] *nesiye Sālimü iḥdāhümā* (19) *ve nesītü ene'l-āḫiri fe-ḳālū ḥaddiṯnā bi-ḥadiṯin 'āfākallāhu ġayrahu fe-ḳāle ḫuẕū semi'tü ẓalemeten* [T63b] (1) *ve kānet min 'acāyizinā teḳūlu iẕā ene müttü faḫraḳūnī ṣelāṣen ṣümme ecma'ū remādī* (2) *fī ṣarratin ve etrabū bihi kütübü'l-aḥbābi fe-innehüm yectemi'ūne lā-muḥālete ve'tū bihi'l-*(3)*ḫātināt le-tedzūne minhu 'lā icrāḥu'ṣ-ṣabiyyāti fe-innehünne yelhecne bi'z-zebbi* (4) *mā 'ışḳun"* ammā meẕkūre Ẓaleme nisvān-ı heẕīlden olup eyyām-ı şebābet ü ṭarāvetinde (5) fācire ba'dehu āyīne-i nāṣıye-i ḥālinde naẓm

"'Ucceyzün laṭ'ā'ü derdebīsü

(5) *Aḥsenü minhā manẓaran iblīsü"*[2]

ṣūret-i müstenkiri nümāyān olduḳda (7) ḳavvāde ya'nī vāsıṭalık ider bir fācire 'avret olup

---

1 ḥadīṯ-i şerīf T : ḥadīṯ M; 2 eyle T : it M; 4 eyledi M : itdi T; 5 naẓm T-

---

[1] *Mü'minde şu iki özellik bir arada bulunmaz.*
[2] *Öyle yaşlı bir kadın ki elbisenin içinde iblis ondan daha güzel görünür.*

ḥattā ḳıyādete (8) daḫı tāb u tüvānı ḳalmayup [mışra]ᶜ

"ᶜAcūzün sāḳuhā mişle'l-ḳadīdihi"[1]

feḥvāsınca (9) sāḳ-ı ḳıyādet-ittisāḳından tāb-meşi sāḳıṭ olmaġıla

(10) *"Bir keçi başdurmasıdur bī-nemek*

Kim cigerin bile ḳurutmuş felek"

(11) me'āli mā-ṣadaḳ ḥāli olduḳda bir erkek keçi ittiḫāẕ ve ḫalḳ dişi keçilerini (12) getürüp aña çekerler idi meẕkūreye bundan saña ne ẕevḳ ḥāṣıl olur diyü (13) su'āl olunduḳda eṣnā-yı teṭarruḳ olan ṣadāsıyla müteleẕẕiẕ ü مرتاح olurum (14) dir imiş esbāb-ı ṭarūḳada ᶜālime vü fenn-i ḳıyādetde mahire bir zen-i fācire (15) olmaġın beyne'l-ᶜArab *"Eḳvede min Ẓaleme"*[2] diyü meṣel olmuşdur *ᶜani'l-Meydānī* (16) *eḳvede min Ẓalemete ve hiye imra'etün min Hüẕeylün ve kānet fāciraten fī şebābihā ḥattā ᶜacezet* (17) *şümme ḳādet ḥattā eḳᶜadet şüme aḫaẕetiyyen fe-kānet taṭruḳuhu'n-nāsü fe-su'ilet* (18) *ᶜan ẕālike fe-ḳālet* [M84b] *irtāḥun ilā nebīhihi"*[3] ḳavlehu *rehīne-i kitefe-i* (19) *zen-i celbī ḳılınan* zen-i celb kināyāt-ı ᶜacemdendür ḳaḥbe ᶜavretler dimekdür ᶜArabiyyede zevcü'l-ḳaḥbe maᶜnāsına ki [T64a] (1) el-yevm ᶜāmme-i evlād-ı ᶜArab kelime-i cebẕ ḳalb-i ceẕb olduġuna binā'en ḳalb-i zevc ile (2) cūzü'l-ḳaḥbe dirler nite ki zen-i celb Ḥakīm Şifāyī'nüñ Müᶜmin-ḫān-ı Hücūn'da olan (3) bu beytinde ẓāhirdür beyt

"Der-i devlet-i tū kuşt kelle-dār-ı dīvṣān

Ber-ser-i çü kelle-i zen-i (4) *celbī-rā"*[4]

ve keẕālik māder-i celb ḳaḥbe analu dimekdür ᶜArabiyyede ibnü'l-fāᶜile (5) vü ibnü'l-ᶜāhire maᶜnāsına

"Çizīst pes peder nedīde

Māder -(6) *celebest ve kün derīde"*[5]

---

8 [mışra]ᶜ M-; 1 olduġına M : oldığına T; 3 beyt T-

---

[1] *Öyle yaşlı bir kadın ki onu eskisi gibi sevk etti.*

[2] *Zaleme'den daha uysal.*

[3] *Meydânî'den rivayet Zaleme'den daha uysal. Zaleme Huceyr kabilesinden gençliğinden ihtiyarlayıncaya kadar facirelik yapmış bir kadındır. Ondan sonra ihtiyarladı, uysallaştı hatta oturdu. Sonra bir köşe tuttu. Sonra insanlar ona gelip sorarlardı niçin buraya çekildin? O da dedi ki: onun ikazına doğru yürüdüm.*

[4] *Senin devlet kapılarını dev gibi bazıları öldürdü. Baştaki kelle gibi celp olunan kadının zenginlerini öldürdü.*

[5] *Babalarımızdan kalmadır. Biz çekilmekteyiz 'kün' yitilmiş.*

"Baʿżu mā fi'l-maḳāleti'ş-şāliṣeti"[1] ***kavlehū*** (7) ***gürg-i bārān-ı dīde*** emṣāl-i ʿAcemdendür rūzgāruñ germ ü serdini görüp (8) umūr-dīde vü ṣāḥib-i tecrübe kimesnedür diyecek maḥalde ḍarb olunur (9) nite ki Başīrī dimişdür

"Rūz-ı bārān bes ki der- kūy-ı muġān gerdīdeem

Der-ṭarīḳ-i ʿaşḳ-bāzī gürg-i bārān (10) *dīdeem"*[2]

ḳavlehu (11) ***āb-ı der-i zīrgāh*** bu daḫı emṣāl-i ʿAcem'dendür Türkī'de daḫı şaman altından (12) şu yürütdi dirler yanī el altından gizlüce işini gördi diyecek maḥalde (13) ḍarb olunur meşeldür Firdevsī

"Zi-güft-i Siyāvuş be-ḫandīd şā

(14) *Ne āgāh bud eḫ-āb der-zīrgāh"*[3]

ḳavlehu ***kūh-ı dellāl*** ẓurafā-yı Aʿcām oġlan [15] püzevengine ıṭlāḳ iderler diyü baʿż-ı emṣāl-i ʿAcem risālelerinde meşṭūr olup (16) Ümmīdī'nüñ bu ḳıṭʿasıyla ve baʿż-ı ebyāt ile istişhād olunmuşdur

(17) *"Güft ḥāfiẓ fülān māhīce*

Heme dervīş resem be-ġarāyī

(18) *Kūh-ı dellāl ü def-keş-i şad-pāre*

Bihter ez-şāʿirī vü monlāyī"[4]

ḳıṭʿa-i meẓkūrede olan lafż-ı (19) *"be-ġārā"* müft-ḫor ve lafż-ı māhīçe maṣḫara maʿnāsınadur diyü [M 85a] baʿż-ı risālelerde [T64b] (1) meşṭūrdur ammā Mīrek'de ve baʿż-ı nüsḫada buġrā diyār-ı ʿAcem'de tutmaca dirler (2) māhīçe bir ḳısım eriştedür ki el ile yaparlar ḫīn-i tenāvülde ḳaşıḳda (3) ṭurmayup ekl idenüñ ṣaḳalına ve üstine dökilüp suḫreye almaġıla (4) "felān māhīçe şüd" dinmegile uḍḫūke oldı dinmekden kināyetdür diyü taḫrīr olunmuşdur (5) velākin lafż-ı buġrā muṭlaḳ aş maʿnāsına olup ḳıṭʿa-i meẓkūrede yā'-i (6) nisbiyyeye iżāfeti ve muḳaddeminde dervīş-i resm terkībinüñ delāleti ile (7) her cā aş en-cā bāş maḳūlesinden lisān-ı Türkī'de ekdi vü ḳuzġun (8) lisān-ı ʿArabiyye'de dāġıl u ṭufeyl didükleri kimesnelerden kināyet olmaḳ

---

4 dinmekden T : dimek M

---

[1] *Üçüncü makaleden bazı kelimeler.*
[2] *Çok yağmurlu bir günde şeyhlerin köyünde gezdim. Aşkbazlık yolunda yağmur görmüş kurt gördüm.*
[3] *Saman altındaki sudan haberdar olmayarak, Siyavuş'un sözünden padişah güldü.*
[4] *Falan hafız bir hece söyledi. Bütün dervişleri üne ulaştırdım dedi. Dellallığın dağı yüz parça şairlikten ve mollalıktan iyidir.*

(9) muḳteżā-yı maḳāma evfaḳ fehm olunur ammā def-keş ʿavret pūzevengine (10) dirler nite ki bu ḳıṭʿadan ẓāhir ü nümāyāndur

"ʿAceb dīdem ki īn ḫʸāce-(11)*serāyān*
Heme kim ḫarc u bālā-ter nişīnend
Siyeh def-keş seyīdeş (12) *kūh-ı dellāl*
Ez-ān rū-ḫācibān der-ber nişīnend"[1]

der-ber-nişīn (13) muṭlaḳā ḳavvāde dirler isterse ʿavret isterse oġlan olsun bu maḥalle (14) münāsib ḳudemā-yı deff-keşāndan nevbet-zen-i beytü'l-luṭf bir ḥilm ü teʾennī (15) vü ġayeret ü ḥamiyyet ṣāḥibi der-ber-nişīnüñ āġāze-i efsānesiyile sāz-ı yerāʿa-i (16) Türkmānī terāne seyr-āheng-i dühül-i ʿurbāne ḳılınur ki Şeyḫ Müʾeyyide'd-din-i Maġribī (17) Nüzhetü'l-Aḥbāb ve Muʿāşeretü'l-Aṣḥāb nām kitābında ẓurafā-yı kitābuñ birinden (18) naḳl ider ki medīnetü's-selām Baġdād'da Ġayūr dinmegile meşhūr bir muġannī var idi (19) bir gün baʿde'l-ʿaṣr ḫānesine ḳarīb maḥalde kendüye ittifāḳı mülāḳāt itdim [T65a] (1) beni kāşānesine teklīf birle taḫlīf itmegin ben daḫı żarūrī muvāfaḳat (2) gösterüp menziline duḫūl itdim [M85b] gördüm bir beyt-i laṭīf ü dil-güşā vü (3) ālet ü eşāşı bi'l-cümle naẓīf ü feraḥ-fezā ḫaẓẓ eyledim ammā eşnā-yı duḫūlde (4) büyūtdan bir beytüñ dervāzesinde āvīḫte bir ṭabl görüp baʿż-ı cevārīnüñ (5) ālet-i melāhīsinden olmaḳ iḫtimālin virmegile suʾāl itmeyüp oturdum (6) Ġayūr ḫuddāmıma varuñ sizler gidiñiz ve bāmdād dābbe-i maḫdūmuñızı getürmekde tekbīr (7) idiñiz diyü ġılmānımı defʿ idüp tenhā ḳalduḳdan ṣoñra envāʿ-ı eṭʿime-i nefīse (8) vü gün-ā-gün nuḳl ü fevākih reng-ā-reng eşribe vü nebīẕe ile bir bezm-i şāhāne ārāste (9) vü tertīb eyledi vaḳtā ki bir ḳaç kāse idāre birle neşvedār olduḳda gördüm ki (10) her birinüñ elinde bir güne sāz biri birinden ḥüsnā vü mümtāz bir niçe cevārī-i Zühre-(11)cebīn meclise gelüp ṭarab-fezā oldılar bu ḫalālde baʿż-ı ḫüddām nümüne-nümā-yı (12) gürz-i Nerīmān ü Sām bir ʿamūd-ı zerrīn yaʿnī bir ser-deste-i girān u sengīni Ġayūr'uñ (13) yanına vażʿ eylediler ben bunı gördükde ġāyet tevaḫḫuş idüp kendü kendüme (14) cevārī-i ḥüsnā

---

19 kendüye M : kendiye T; 7 eṭʿime M : ṭuʿme T; 13 eylediler M : itdiler T / kendü kendüne M : kendi kendine T; 14 ismiyile T : ismi M

---

[1] *Acayip! Görüyorum ki bu saray hocalarının hepsi fakir ama yüksekte oturuyorlar. Def çalanın defi siyah dellalın dağı açıktır. O yüzden hacipler kapıda oturuyor.*

ṣāḥib-i ḫāne ise Ġayūr ismiyile müsemmā ḳorḳarım neşve-i nebīẕ (15) ile benden bir nebẕe ṣudūr idüp bu mıṭraḳa-i maġz-fersānuñ ṭarrāḳası başımda (16) çatlıya ḫayf-ı ḫüddāmı dābbemi göndermemek gerek idim tefekküründe iken ṣaḥib-i (17) ḫāne baña eyitdi ey birāder ben bir merd-i ṣāḥib-i ġayret olmaġıla baña Ġayūr tesmiye (18) olundığı mesmūʿ u maʿlūmuñdur benim ḫāneme bir ġayrı iş içün degil faḳaṭ (19) işbu ġavānīnüñ ġınālarını istimāʿ idüp şiʿr

"Ṣahba'i li-enzile'l-aḥzāni sāḥatihā

[T65b] (1) *Lev müttihā żacrün metethu'serrā*

Min keffī ẕā şerrin ḫarfī ziyyi ẕī ẕekerin

(2) *Lehā müḥibbān Lev ṭıyyi ve zennā'ü"*

muḳteżāsınca ʿişret itmege niçe kimesneler tereddüd (3) iderler maʿlūmuñdur ammā içlerinden baʿż-ı bī-edeblerini görürüm ki cāriyenüñ (4) birinüñ yüzine güyā şehvet ile baḳup tebessüm ider cāriye daḫı ʿavret olup nāḳışatü'l-(5)ʿaḳl olmaḳ ḫasebiyle anuñ yüzine baḳup [M86a] ġamze-künān-ı ḫande-zen olur ammā (6) o zemān benim başıma ḳıyāmet kopup kendü kendüme ḳalbimden ḳalḳayım işbu (7) ʿamūd-girān-ı ḍarb ile her birine kellekūb- teʾdīb olmaġıla ḫadlerin (8) bildireyim tā ki bir daḫı meclisde bu güne sūʾ-i edebe cesāret itmesünler (9) dirim lākin ṭıynet-i aṣliyyemde muḫammer olan kemāl-i ḥilm ü teʾennī mānīʿ olup (10) belki bu ādem ziyādece neşve-yāb olup cāriyenüñ āġāzesi kendüye (11) teʾşīr itmeden nāşī yüzine baḳup nūş-ḫand-i sürūr ider ve keẕālik cāriye daḫı (12) benim icrā itdügim naġamāt bu misāfirüñ dil-pesendi oldı diyü mebşūş (13) olup yüzine güler ḫāl böyle olıcaḳ ben ḫıffet idüp bed-meslek (14) iẓhār itmiş olurum ḫāṭıraları ile taṭyīb-i nefs idüp egerçi ṣūretā (15) imsāk iderim ammā ġayūrum ġayretimüñ muḳteżāsınca baḳayım bunlar sırrīce (16) ne söz söyleşürler diyü mükālemelerini ḫafiyyeten ışġāya çeşm ü güş-ı dikḳat (17) olurum didi ben eyitdim bārekallāh ġayret ise ancaḳ olur ve muḳteżā-yı (18) ḥilm ü teʾennī üzere ḫareket daḫı böyle gerekdür ammā muʿamelelerinüñ netīcesi (19) yine müncerr olur Ġayūr eyitdi giderek neşve-i şerāb ile küstaḫlıḳları [T66a] (1) teraḳḳī bulur ḫattā ol mihmān-ı füżūl yirinden ḳıyām idüp cāriye ile zānū-be-(2)zānū ḳuʿūd ve gözüme ḳarşu der-āġūş ṣūretinde ser-güşe (3) āġāz ider ol vaḳt benim ʿinān-ı iḫtiyārım elden gider zīrā ki

---

15 ṣudūr idüp M : ṣādır ola da T; 19 şiʿr T-; 4 ider T-; 6 kendü kendüme M : kendi kendime T; 10 kendüye M : kendine T; 12 itdügim M : itdigim T; 13 ḫāṭıraları ile M : ḫāṭıralarıyıla T

Ġayūr'um (4) ġayretimden kendü kendüme dirim ki hele ibtidā birbirlerinüñ yüzine baḳup (5) mukāşere vü mużāḥakeleri cā'iz ki evvelden beynlerinde mu'ārefeleri (6) olmaḳdan nāşī ola ammā şimdi göz göre mu'ānaḳalarınuñ aşlā yiri (7) yoḳdur tevcīh ḳabūl itmez tevaḳḳufa maḥal ḳalmadı hemān ḳalḳayım ikisine daḫı (8) işbu 'amūd ile girişeyim diyü ḥasr-ı şā'id-i niyyet iderim [M 86b] ammā yine bende olan (9) ḥilm ü te'ennī mümāna'āt idüp belki bu ādem bu cāriyenüñ āvāz u āġāzesini (10) istiḥsān itmegile murād itdügi ebyātdan bir beyti veyāḫud bir ṣavtı (11) teġannī vü terennüm itmek içün ḳulaġına tefhīm ider ben mücerred mu'ānāḳaya ḥaml itmegile (12) sū'-i ẓann itmenüñ bir ma'nāsı yoḳdur diyü 'āḳıbet-endīşlik idüp (13) yine keff-i nefs iderim lākin giderek görürüm ol mihmān-ı bed-mest (14) ellerini cāriyenüñ boynuna şokup turunc-büstān-ı leṭāfet olan (15) pistānlarını dest-ḫūş-ı nevāziş itmege başlar ve nāf u baṭnını taḳrīş (16) belki mā-beynü'l-faḫẕeyn ḳa'b-ı mikfāsını daḫı iltiṭāfa iṭāle-i dest-i ta'arruż eyler ol zemān (17) benim gözlerimi ḳan bürüyüp kendü kendüme dirim ki artuḳ mā-beynde bir şey' (18) ḳalmadı hemān 'amūdı ḳapup başlarını bir ḍarb ile ḫurd itmeden (19) ġayrı bir çāre yoḳdur zīrā ġayūrum ammā yine ḥilm ü te'ennī ġālib olup [T66b] (1) henüz ḳatllerini mūcib bir fi'illeri vuḳū' bulmadı niçün ḳanlarına girüp (2) vebāl ṣāḥibi olayım bu evā'il-i kārdur elbette bu mu'āmelenüñ evāḫiri daḫı (3) vardur baḳayım daḫı ne işlerler fikrinde iken görürüm ikisi daḫı meclisden (4) el ele virüp mütesāviyetü'l-aḳdām-ı ḳıyām ben daḫı 'amūdı ḳapup (5) ardlarınca irişmege iḳdām iderim ammā 'amūdı görürsen ne ḳadar sengīn (6) ü girāndur yirinden ḳaldırup ḳafālarına düşünce zemān geçer irişmege ḳādir olamam anlar müsābaḳat (7) idüp işbu oṭanuñ içerisine duḫūl ve ḳapusı metīn ü müstaḥkem (8) olmaġıla ardından aġlāḳ iderler ben ṭaşrada ḳalurım ammā eger ba'ż-ı (9) nā-şāyeste ḥareket birle şadā-yı naḫīr sem' ü iḥsās idecek olursam (10) ḳadd-i ḳāmetü'l-ḳıyāmete kendü kendümi helāk itmem muḳarrerdür zīrā baña Ġayūr dirler (11) nite ki ma'lūmdur vallāhi ey birāder bunı daḫı 'ilme'l-yaḳīn bilürim ki [M87a] bir ġayrı (12) fi'illeri yoḳdur ancaḳ o teng-ẓarf-ı şerāb ziyādece neşve-yāb (13) olmaġıla ḫ^{v}āb ġalebe idüp cāriyeye ḫafiyyet bir miḳdār nevm birle istifāḳa (14) içün baña bir mekān-ı ḫālī göster dimegile cāriye daḫı ol oṭa tenhā olmaġın (15) yaturup uyutmaġa götürmüşdür ġayrı ma'nāya degildür ammā ben ġayūrum (16) ġayretimden

---

4 kendü kendüme M : kendi kendime T; 5 mu'ārefeleri T : mu'ārefe M; 7 ḳalḳayım M : ḳalḳup T; 16 daḫı T-; 17 kendü kendüme M : kendi kendime T; 3 daḫı T-; 4 virüp M : yapışup T; 10 kendü kendümi M : kendi kendimi T

niçe idecegim bilmeyüp ġayrı baña bir iʿtişām ḳalmaz illā işbu (17) ḳapu üzerinde āvīḫte olan ṭablı bi'ż-żarūre gerden-i ġayretime taʿlīḳ idüp (18) şiddet-i ḍarb ile ḍarb iderek ʿāḳıbet ṣadā-yı ṭabldan uyḳusunı (19) ḳaçırup ṭaşraya çıḳarırım yoḳsa helāk olurum diyü ḥāmī-i nāmūs-ı ḥamiyyet-i [T67a] (1) merd-i ġayūr olduġun ḥikāye itmiş naẓm

"'Accil ʿaleyye fe-ʿindī sebʿtün kümmilet

(2) *Ve leyse fīhā mine'l-leẕẕāti aʿvāzin*

Ṭārun ve ṭablun ve ṭanbūrun ve ṭāsu ṭalā

(3) *Ve ṭıfletün ve ṭayāhīcün ve ṭannāzün"*[1]

ḳavlehu ***dellāk u ḥallāḳ*** "delk" (4) ü "ḥalḳ" ne maʿnāya ḥaḳīḳī vü mecāzī ne maʿnālara istiʿmāl olunduġun ʿulemā-yı kirām *"Lā-zāle şümūsün ʿilmühüm ilā inkırāżu'l-eyyām"*[2] ḥażerātınuñ Ḳur'ān-ı Mübīnde *"Eḳimi'ṣ-(6)ṣalāte lidülūki'ş-şemsi"*[3] āyeti ile *"Muḥalliḳīne ru'üseküm"*[4] āyet-i kerīmesinüñ (7) tefsīrlerinden maʿlūmlarıdur anlar içün degil lākin dellāke ʿaṭf-ı tefsīr olmaḳ (8) ḳarīnesiyile ḥallāḳı cīm ile cellāḳ yazmışlar ḳatı vāfir nüsḫada gördüm (9) ol maḳūle nā-tırāş kātibleri tafżīḥ içün īrād olundı aṣl-ı (10) luġatde delk bi'l-fetḥa urmaḳ ve zā'il olmaḳ maʿnāsına olup dellāke (11) dellāk tesmiye olunduġı ḥammāmda ḫalḳı oġuşdurup beden-i insāndan izāle-i vesḫ (12) itdügi içündür *"Yuḳālü minhü deleketi'ş-şey'ü bi-yedī"*[5] bi'l-fetḥ şol (13) nesne ki anıñıla delk iderler *"Mā yüdlik bihi"*[6] maʿnāsına yaʿnī [M87b] ʿinde'l-iġtisāl (14) kişi cesedini oġuşdurduġı şey *"Yuḳālü yedlükü'r-racülü ey deleke cesedihi ʿinde'l-iġtisāli"*[7] (15)ʿinde'l-iġtisāl ve dülūk bi'ż-żamme daḫale bābından maṣdar olup şems-i (16) zevālden geçmek ve daḫı ġurūba ḳarīb olmaḳ maʿnālarına ḳāle'l-Ḥarīrī (17) *İẕ-lemaḥtü ʿinde dülūki berāḥin"* berāḥ bi'l-fetḥa ḥidām miṣillü kesr üzerine mebnī olup (18) şems içün ʿalem olmuşdur ammā dülūḳ ovmaḳ ve zā'il olmaḳ maʿnāsına (19) deleke fiʿlinüñ maṣdarı oldıġı taḳdīrce

---

17 ṭablı T : ṭabl M; 19 yoḳsa T : yoḫsa; 1 ḥikāye T : ḥikāyet M; 1 naẓm T-; istiʿmāl olunduġun M : mustaʿmel oldıġı T; 6 āyet-i kerīmesinüñ T : āyetinüñ M; 11 olunduġı M : olundıġı T / oġuşdurup M : ovuşdurup T / beden-i insandan M : bedenden T; 12 itdügi M : itdigi T; 14 oġuşdurduġı M : ovuşdurdıġı T; 17 üzerine M : üzere T; 18 ʿalem olmuşdur T : ʿalemdür M;

---

[1] *Buna acele et benim katımda yedi şey var ki onlar kemale erdi. O yedinin içinde lezzetten sakınca yoktur. O yedi şunlardır : târ, davul, tanbur, tantala, tıfle tayahic ve tırazdır.*
[2] *Onların ilminin güneşi kıyamete kadar sönmesin.*
[3] "Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırıncaya kadar (belli vakitlerde) namaz kıl." İsrâ,1
[4] "Başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak" Fetih, 27
[5] *Ondan rivayet edilmiştir ki bir şeyi kendi elimle ovaladım.*
[6] *O ovalanmadı.*
[7] *Derler ki adam ovalandı yani yıkanırkan vucud ovalandı.*

şemse nāẓır olanlaruñ gözleri [T67b] (1) ḫıyrelenüp ḫıyresini izāle içün delk itmeden nāşī isnād-ı mecāzī (2) üzere güyā şems delke olmuş olur ve keẕālik niḳāḥu'l-yed maʿnāsına (3) olan fiʿl-i ḳabīḥa daḫı tedlīk ve fāʿiline dālik ü dellāk dinür nite ki (4) İbni Ebi'l-Ezher'den menḳūldür ki bir gün bir رعة müvesvis ser-be-giribā olmuş (5) bir maḥalde taḥażḥuż ideridi gördüm leked-kūb teşnīʿ idüp nedür bu itdüġüñ iş (6) didügimde görmez misin şu ḳarşıda ṭuranı diyü muḳābelesinde (7) bir mekān-ı ʿālīde müteṭallıʿa bir cāriye-i cemīle gösterüp ben bu ḳızı nefsime (8) daʿvet eyledim icābet eylemedi pes ben aña icābet eyledim didi (9) ḳebbeḥakellāh diyerek munṣarif olduġumda raġm-ı enfüñe ben ḳażā-yı (10) ḥācet itdüm diyüp bu ebyātı inşād eyledi beyt

"E-enkeret mā ʿayenet (11) *min keffī dālikin*
Ve hel yünkerü't-tedlīki fi ḳavli Mālik
Leḳad (12) *emine'd-dellākü min en tenālehüm*
Ḥudūdü'z-zenā fī vāḍiḥāti'l-mesāliki
(13) *Ve innī ḳad eskentü ġurbete ġılmetī*
Bi-ḥüsni'l-ʿuyūni ve şedyi'l-fevāliki"[1]

(14) ve ol fiʿl-i meẕmūma tedlīk dinildügi gibi cild-i ʿamīre vü ḥażḥaża vü istimnā (15) vü iʿtimār daḫı dinür ve ḥażḥaża ricāle maḫṣūṣ oldıġı gibi iltāf (16) u iltiṭāf daḫı nisvāna maḫṣūṣdur [M88a] ḥattā o maḳūle ʿavrete saḫḥāke dirler (17) nite ki Mevlānā ʿAṭāyī Ḫamse'sinde bu beyt ile īrād eylemişdür beyt

(18) *"Saḫḳına remz idüp o nīk-aḫterüñ*
Bir zıbık atdı evine duḫterüñ"

(19) ve kināyāt-ı Fārsī'de ṭabaḳ-ı zen nite ki Ḫaḳanī'nüñ bu beytinden ẓāhirdür [T 68a] (1) beyt

"Ehl-i Baġdādiyān zenān-bīnem
Ṭabaḳāt-ı ṭabaḳ-ı zenān-bīnem"[2]

---

3 dinür T : dirler M / nite ki T-; 5 taḥażḥuż ideridi M : mutaḥażḥıż T / idüp T : olup M / itdüġüñ M : itdiġiñ T; 6 didügimde M : didigimde T; ṭuranı M : duranı T; 8 eyledim M : itdim T; 14 dinildügi M : dinildigi T; 16 iltifāf M : telaṭṭuf T;

---

[1] *Dellâk avcunda muayene ettiğin şeyi inkar mı ediyorsun. Malik'in sözünde tedliki yani ovmaya inkar mı ediyorsun. Şüphesiz dellâk kendilerinin nâil olacağı şeyden emin oldu. Gençken güzel göz ve güzel kaple gurbette yaşadım.*
[2] *Bağdad ehlini kadınlalar görüyorum. Kadınların mertebelerini derecelerini görüyorum.*

(2) *"'an Ebü'l-'Abbās Şerîşî Celede 'Umeyre yuķālü li-hāẕe'l-fi'li ḥażḥażati ve tedliki ve'l-istimnā' ve'l-i'timāru ve'l-ilṭāfü li'n-nisā'i miṣlü'l-ḥażḥażati li'r-ricāli yuķālü minhü elṭāftü'l-mer'ete enşede'l-bedî'a"*[1]

"Yā seyyidî naḥnü fî zemānin

(4) *Ebdelenallāhu minhü ġayrah*

Fe-külli fî ḥissetin ve ẕüllin

Meta'a bi't-ṭayyibāti eyrah

(5) *Ve küllü ẕî-fiṭnatin ve keysin*

Yeclidü fî beytihi 'Umeyrah"[2]

ve eyżān ķāle Ebū Nüvās

(6) *"Ve'l-Ḥanbeliyyü ebāḥa cild-i 'Umeyratin*

Fî ḥalvetin 'inde iḥtiyāci ġarāmi

Ve ebāḥa (7) *mālikü'l-faķķāḥi telaṭṭufen*

Fî baṭni cāriyetin ve ẓahri ġulāmin"[3]

ammā İmām Mālik (8) ve Ḥanbelî'ye bu ķavl-i maḥż iftirādur zîrā ki 'āmme-i 'ulemā-yı meẕāhib-i erba'a taḥrîm-i (9) istimnāda bu āyet-i kerîmeyi ḥüccet itdükleri fuķahā-yı kirāmuñ ma'lūmlarıdır (10) ķavlehu te'ālā *"Ve'l-leẕi[illegible]e hüm il-fürūcihim ḥāfiẓūn illā 'alā ezvācihimev mā meleküt* (11) *eymānühüm fennehüm ġayru melūmîn"*[4] ammā ḥażḥażaya ruḫṣat-ı ibāhet-i zu'm idenler (12) İbni Dînār ve İbni 'Abbās'dan rivāyet idüp dirler *"İnnehü sü'ile 'ani'l-ḥadḥaḍa* (13) *fe-ķāle nikāhü'l-emeti ḫayrun minhā ve hiye ḫayrun mine'z-zinā"* [5] ve daḫı Fencedîhî bu ķavli Cāḥıẓ'dan (14) işitmek üzere ba'żılar naķl itmişlerdür *"El ḥadḥaḍatü 'alā meẕhebi'l-imāmi Aḥmed bin* (15) *Ḥanbelin cā'izetün limen istevlet 'aleyhi'ş-şehveti* [M88b] *ḥattā ḫāfe 'alā nefsihi ityāni'l-*(16) *fevāḥiş"* [6] ammā taḥrîm-i ḥażḥażada olan ḥadîṣ-i meşhūr ki Enes bin (17) Mālik raḍiyallāhu 'anha isnād ile rivāyet olunmuşdur *"İnnehu ķāle seb'atün* (18) *lā-yenẓurullāhu ileyhim*

---

[1] *Şerîşi'den rivayet Umyer'i dövdü ve dedi ki şu çirkin iş, hazhazadan dolayı mı istimnâdan dolayı mı yoksa kadınlara iltifattan dolayı mı ? Erkeklere hazhaza gibi. Ondan dolayı denir ki kadına iltifat edip güzel söz söylemeye başladım.*

[2] *Ey efendi! Biz öyle bir zamandayız ki Allah o zamanı başka zamandan değiştirdi. Butün alçaklık, hasislik, iyilik ve kötülük ayrıdır. Akıl şuur sahibi Umeyre kendi evinde dövülüyor.*

[3] *Hanbelî Umeyre'nin vucudunu tutkunu ve ihtiyacı katında olduğu için mübah kıldı. Fakih lutufla cariyenin kucağında ve oğlanın omuzunda olmasını mübah kıldı.*

[4] *"Ve onlar ki, iffetlerini korurlar; Ancak eşleri ve ellerinin sahip olduğu (câriyeleri) hariç. (Bunlarla ilişkilerden dolayı) kınanmış değillerdir." Mü'minûn,5-6*

[5] *Ona hazhazayı sordular o da dedi ki köle kadını almak ondan daha hayırlıdır. Ve hazhaza zinadan daha hayırlıdır.*

[6] *Hazhaza İmam Ahmed'in mezhebinde şehvetin kendisine musallat olduğu kişi için caizdir. Hatta kendisini fahişeye düşürmekten korkan kişi için de caizdir.*

yevme'l-ḳıyāmeti ve lā-yüzekkīhim ve lā-yecmeʿahüm maʿa'l-ʿālemīne (19) *ve yudḫilihümü'n-nāre maʿa'd-dāḫilīn illā en yetūbü femen tāballāhu ʿaleyhi en-nakihu yedihi* [T68b] (1) *ve'l-fāʿilü ve'l-mefʿūle bihi ve müdmini'l-ḫamri ve'ḍ-ḍāribü ebeveyhi ḫattā yestaġīṣā* (2) *ve'l-müʾeẕẕī cīrānihi ḫattā yelʿanühu ve'n-nākihu ḫalīlete cārihi*" [1] ammā ḫā-i mühmele ile ḫalḳ ki (3) tirāş maʿnāsınadur ʿArabiyyede sebt daḫı dirler ḳāle'l-Ḥarīrī *"Ve bürrizet* (4) *mine'l-ḫammāmi baʿde sebti rāsī"* [2] ḫallāḳ mübālaġa ile ism-i fāʿildür lisān-i Türkī'de (5) berber Fārsī'de ser-tirāş ve keẕālik ʿArabiyyede müzeyyin daḫı dirler nite ki (6) ʿAyyāş-ı Mışrī bir ġulām-ı ṣabīḥu'l-vechi ḫammāmda tirāş olurken görüp dimişdür

"Müzeyyinu ebzī lizabiyyin
Ke-ennehu'l-bedru fī sücūfihi
Kāne mūsāhu (8) *lemmā neḍā*
Bihe'ş-şiʿri fī vuḳūfihi
Keyvānin fī keffihi Hüsāmin
(9) *Yaḫlüşu'l-bedru min ḫusūfihi"*

ve keẕālik bu daḫı bir ġulām-ı sīm-endām ḫammāmda tirāş (10) oluriken iḳtibās olunmuşdur

"Tecerrede li'l-ḫammāmi ʿan neşri lü'lü'
Ve ülbise (11) *min ṣevbi'l-melāḥati melbūsen*
Ve ḳad cerrade'l-Muṣā li-tezyīni re'sihi
Fe-ḳultü (12) *leḳad ütīte su'leke yā Mūsā"*[3]

ammā bu ṣanʿatlaruñ aṣḥābı yaʿnī dellāk (13) ü ḫallāḳ u müzeyyin ü ḫaccām ve daḫı ḫāyik ü nessāc ki Fārsī'de (14) cüllāh Türkī'de çulfa dirler beyne'l-ʿArab ḫasāset ile maʿrūf u mevṣūf (15) olmaġın münşī-i nādire-edā ol eyyāmda tecemmüʿ ü taḥaṣṣüd iden ecnās-ı nāsuñ (16) rezālet ü denā'etlerinden kināye ḳasd eyledügini aşaġıda

16 kināye T : kināyet M / eyledügini M : eyledigi.ni T

[1] *"O dedi ki yedi şey var Allah onlara bakmaz, onları tezkiye etmez, alemlerle toplamaz ve onları cehennemliklerle birlikte cehenneme atar. Ancak tövbe etmiş olanları cehenneme atmaz. Bir kimse tövbe ederse Allah onu cehenneme atmaz. Kudret Allah'ın elindedir. Eliyle nikah eden, yapan ve yapılan, içkiye devam eden, ana babasını döven, komşusuna ona lanet kendisine lanet ettirinceye kadar eziyet veren ve komşusunun hanımını ahlaksızca alan." Hadis-i Şerif*

[2] *Tıraş olduktan sonra hamamdan çıktı.*

[3] *Hamam için ince sırmalı elbiseden soyundu. Güzel elbiselerden bir elbise giydi. Musa başını süslemek için bir yere çekildi. Ey Mûsâ İstediğin sana verildi.* (Son mısrada Tâ-hâ suresi 36. ayetten iktibas vardır.

[M89a] her ḥaccām-ı kelîlü'l-(17) mişrāt ḳavli te'yîd ider vallāhu a'lem bi'ş-ṣavāb ḳavlehu ***Ene ibnü men*** (18) ***dāneti'r-riḳābü lehu*** [1] ve ḳavlehu ***Ene ibnü'l-leẕî lā-yenzilü'd-dehru ḳadruhu***[2] ẕikr olunan (19) eş'ār mebnî-'ale'l-ḥikāyedür ve ḥikāyeti daḫı kütüb-i edebiyyeyi tetebbu' idenlerüñ bu siyāḳ [T69a] (1) üzere mervî olduġı ma'lūmlarıdur ki Ḥaccāc eyyām-ı emāretinde ṣāḥib-i (2) şurṭa ba'de'l-'işā ḫānesinden ṭaşrada her kime rāst gelüriseñ baña (3) istîẕān itmeyüp bilā-emān ḳatl eyle diyü emr ü tenbîh itmişidi bir gice ṣāḥib-i (4) şurṭa şehri devr ideriken beş nefer sekrān cüvān-yigitlere rāst gelüp (5) aḫẕ ve birer birer ḍarb-ı riḳāb içün içlerinden birisini taḳdîm idüp (6) sen kimsin diyü su'āl idicek cüvān daḫı irticālen bu şi'r ile cevāb (7) virir şi'r-i 'arabiyye

"Ene ibnü'l-leẕî men dānetü'r-riḳābü lehu
Mā beyne (8) *Maḫzūmihā ve Hāşimihā*
Te'tîhi bi'r-raġmi ve hiye ṣāġiratün
Fe-ye'ḫuẕü min mālihā (9) *ve min demihā"*[3]

ṣāḥib-i şurṭa kendü kendüye Allāhu a'lem bu cüvān Emîrü'l-mü'minîn'üñ (10) yaḳın aḳribāsınuñ oġlı olmaḳ gerek zîrā bu ḳuvvet ü iḳtidār anlara maḫṣūṣdur (11) diyü ḳatlinden keff-i yed idüp ikincisine sen kimüñ oġlısun diyü su'āl ider keẕālik (12) o daḫı bu şi'r ile cevāb virir

"Ene ibnü'l-leẕî lā yenzilü'd-dehru (13) *kadruhu*
Ve in ünzilet yevmen fesevfe te'ūdü
Tera'n-nasü efvācen (14) *ilā ḍavî nārihi*
Fe-minhüm ḳıyāmün ḥavlehā ve ḳu'ūdin"[4]

ṣāḥib-i şurṭa bu daḫı (15) ġālibā bu cüvānuñ daḫı babası 'ammāl-i emîrü'l-mü'minînden bir kerîmü'ş-şān-ı (16) 'aẓîmü'l-ḳadr kimesne olmaḳ gerek zîrā bu mertebe kereme

---

17 vallāhu a'lem bi'ş-ṣavāb ḳavlehu M : vallāhu a'lem bi-ḥaḳîḳati'l-ḥāl T; 1 olduġu M : oldığı T; 2 ṭaşrada T : ṭaşra M; 3 eyle T : it M; 4 yigitlere T-; 6 daḫı M-; 7 şi'r-i 'arabiyye M-; 9 kendü kendüye M : kendi kendiye T; 11 ḳatlinden M : ḳatilden T / ider keẕālik T-; 15 daḫı T-

---

[1] *Ben kimin oğluyum ve sen onun rikabısın, bekleyenisin.*
[2] *Bön öyle birinin oğluyum ki dünya onun kadrini düşüremez.*
[3] *Mahzumîler ve Hâşimîler arasında bütün boyunların kendisine eğildiği şahsın oğluyum. Boyun eğerek hor ve hakir olarak ona gelirler, o da onların malından ve kanından alır.*
[4] *Ben öyle bir şahsın oğluyum ki zaman onun kadrini düşürmez. Bir gün onun kadri düşse de ilerde yükselir. İnsanlar onun ateşinin ışığı etrafında kiminin ayakta durduğu kiminin oturduğu bir gurup olarak görüşür.*

ġayrılar ḳādir degillerdür (17) diyüp anuñ daḫı ḳatlinden el çeker üçüncisine ḫiṭāb idüp (18) sen kimüñ oġlısun diyü sü'āl keẕālik ol daḫı bu şi'r ile cevāb virir beyt

[M89b] (19) *"Ene ibnü'l-leẕī te'ti's-sehābü li-arḍihi*

Mevsūḳaten bi-ḥamūlihā lem te'resi

[T69b] (1) *Tehdā ileyhi min nefāyisi ḥamlihā*

Ve ene'l-leẕī bi-yedī ḥayātü'l-enfesi"[1]

(2) ṣāḥib-i şurṭa ġālibā bu cüvān daḫı emīrü'l-mü'minīnüñ maḳbūl sāḳīsinüñ (3) oġlıdur diyü anuñ daḫı ḳatlinden ferāġat idüp dördüncisine (4) sen kimüñ oġlısun diyü su'āl ider ol daḫı bu şi'r ile cevāb virür beyt

(5) *"Ene ibnü'l-leẕīte'ti'l-vüfūdü li-bābihi*

İḥṣā'ühüm min cū'ihim tetevecca'

(6) *Yemḍū şübbā'an leyse fihim cāyi'*

Ve'l-cū'u lehüm in 'āde lehüm ileyhi yerca'"[2]

(7) ṣāḥib-i şurṭa bu daḫı ġālibā ebnā-i mülūk-ı 'Arab'dan bir ecāvidüñ oġlı (8) olmak gerek diyü anuñ daḫı tevaḳḳuf idüp beşincisine sen (9) kimüñ oġlısun diyü su'āl idüp ol daḫı bu şi'r ile cevāb virür beyt

(10) *"Ene ibnü'l-leẕī lil-hāmi yeḳṭa'u 'āmiden*

Lā yaḫteşī fī fī'lihi en yüs'el

(11) *Ve silāḥuhu fī yedihi meşhüretün*

Ve dimā'ü ḳatlāhā 'aleyhā tebzül"[3]

(12) ṣāḥib-i şurṭa bu cüvān daḫı ġalibā emīrü'l-mü'minīnüñ ṣāḥib-i seyfinüñ (13) oġlı olmaḳ gerek diyü anuñ daḫı ḳatlinden el çeküp ṣabāḥa te'ḫīr eyledi (14) 'ale'ṣ-ṣabāḥ vāḳı'a-i şebāneyi 'arż birle maḥbūsları ḥużūr-ı Ḥaccāc'a iḫżār (15) idüp zu'mınca kimlerüñ oġulları olduḳlarını taḳrīr itdi Ḥaccāc ẕikr olunan (16) ebyātı cüvānlara taḳrīr itdirüp ḥaḳīḳat-i ḥāle vāḳıf olduḳda cülesāsına (17) müteveccih olup bunlaruñ babaları

---

18 beyt T-; 4 beyt T-; 8 daḫı T-; 9 beyt T-

---

[1] *Ben öyle birinin oğluyum ki bulutlar kendi yüklerini, yağmurlarını bıraktığı halde onun arazisine gelir. O yağmurla bütün canlılara bulutlar kılavuzluk yapar. Ve ben öyle biriyim ki bütün canlıların hayatı benim elimdedir.*

[2] *Ben öyle birinin oğluyum ki bütün toplum onun kapısına gelir. Onların damarları kendi açlıklarından dolayı kaynıyor. Sonra tok olarak yürürler içlerinde aç kalmaz. Ve açlık onlara gelirse onlar açlık tarafına döner.*

[3] *Ben öyle birinin oğluyum ki endişeleri kasten gideriyor. Onun yaptığından sual olunmasından korkulmuyor. Ve onun silahı kendi elinde bellidir. Onun kılıçla öldürdüğündeki kan onun üzerine sıçrıyor.*

kimler olduġun fehm ü idrāk idebildiñiz mi (18) diyü ḫiṭāb itdükde bi'l-cümle ḫużżār-ı meclis bi'ẕ-ẕāt babaları kimler oldıġın (19) bilemedik lākin kelāmlarınuñ muḳteżāsı bunlaruñ ʿulüvv-i menzilet ü rifʿat-i mekānetlerine [T70a] (1) delālet ider diyü ṣāḥib-i şurṭı taṣdīḳ itdüklerinde Ḥaccāc ḫayrsızlaruñ (2) fehm itdigi gibi degildür ḳażiyye bunuñ ḫilāfıdur evvelkisi ḥaccām oġlıdur (3) ṣānī ḳavvāl yaʿnī [M 90a] baḳla pişirür ṣatar aşçı oġlıdur ṣāliṣ saḳḳā oġlıdur (4) rābiʿ ferrān yaʿnī etmekçi oġlıdur ḫāmis cezzār yaʿnī ḳaṣṣāb oġlıdur (5) diyüp cüvānları istinṭāḳ eyledükde Ḥaccāc'uñ didügi üzere her biri (6) babalarınuñ ṣanʿatlarını maḳarr u muʿterif olup bi'l-cümle ḫużżār-ı meclis (7) cüvānlaruñ ʿind-i taḥaḳḳuḳu'l-mevt seyf-i meslūlu'l-cellāddan taḫlīṣ-i riḳāb (8) içün ḫüsn-i istiḥżārlarına vü belāġatlerine ve Ḥaccāc'uñ kemāl-i fehm ü (9) ẕekāvetine engüşt-i ber-dehān-ı taʿaccüb oldılar pes Ḥaccāc cümle ḫużżāra ḫiṭāb (10) idüp *" ʿAllimū evlādekümü'l-edeb fevallāhi levlā ẕālike le-ḍarabtü aʿnāḳihim"* yaʿnī (11) evlādlarıñuza ʿilm taʿlīm idinüz Allāh ḥaḳḳıçün bunlar böyle edīb olmayalar idi (12) boyunlarını ururdum diyüp cüvānları ıṭlāḳ eyledi ve bu şiʿri daḫı inşād (13) itmek üzere mervīdür

"Kün ibne men şi'te vektesib edeben

(14) *Yuġnīke maẓmūnihi ʿani'n-nesebi*

İnne'l-fetā men yeḳūlühā ene ẕā

(15) *Leyse'l-fetā men yeḳūlü kāne ebī"*[1]

kavlehu ***evābidiyle zemzeme pīrā*** lafẓ-ı evābid cemʿdür (16) ve müfredi ābide olup meddiyye'd-dühūr ḳubḥı bāḳī ḳalmaġıla elsine-i enāmda (17) meẕkūr olan fiʿl-i ḳabīḥ ü ʿacīb maʿnāsına ḳaçan bir kimesne ebedü'd-dehr bāḳī (18) ḳalacak ʿuḳūl müteḥayyir olur bir fiʿl-i ḳabīḥ ü ʿacīb ibdā eylese ʿArab ol kimesne (19) ḥaḳḳında *"Ebediyyü'l-ābidete"*[2] dirler *"'an Ebi'l-Beḳā el-ʿābidetü'l-fiʿletü'l-ḳabīḥatü tubḳā ḳubḥihā* [T70b] (1) *ʿale'l-ebedi ve'l-cemʿu evābidi"* [3] ve *"'ani'l Muġnī el-ʿābidetü'l-fiʿletü'l-ḳabīḥatü elletī tübḳā* (2)

---

1 itdüklerinde T : itdiler M; 5 eyledükde M : eylediginde T / didügü M : didigi T; 6 ṣanʿatlarını T : ṣanʿatına M / olup T : olmalarıyıla M; 8 istiḥżārlarına vü belāġatlerine T : istiḥżārlarıyıla belāġatlerine M; 12 eyledi M-; 17 kimesne M : kimse T

---

[1] *İstediğin kimsenin oğlu ol ve edebi kazan. O edep seni nesepten yani ben falanın oğluyum zihninden kurtarır. Yiğit gerçekten o kişidir ki ben buyum der. Yiğit o kişidir ki ben falanın oğluyum demez.*

[2] *Onun adı sonsuza kadar kaldı.*

[3] *Ebi'l-Bekâ'dan rivayettir ki âbide kelimesi çirkinliği sonsuza kadar devam eden anlamında bir sözdür. Âbide kelimesinin cem'i "evâbid"dir.*

ẕikrehā ebeden li-ġarābetihā ve ḳīle el-ḥaṣletü'l-ʿacībetü elletī yeteḥayyer fīha'l-ʿuḳūl"[1] ḳavlehu (3) ***en-nāru ve lā-el-ʿāru***[2] bu kelām İbni Seyyār'uñ olup aşağısı *"En-nāru ve lā-el-ʿāru* (4) *fe-kün seyyiden fer mine'l-ʿāri ile'n-nār"*[3] [M90b] olmaḳ üzere menḳūldür ve *"ʿalā hāẕe'l-(5)üslūbi ḳavlü Evs bin Ḥārişe el-meniyyetü ve lā ed-deniyyetü"* [4] ve *"minhā ḳavlü ṣāḥibü'l-(6)Maḳāmāt Ebū Muḥammed Ḥarīrī raḥimehumullāh fe'l-menāyā vele'd-denāyā ve ḫayrun men rukūbü'l-(7)ḫanā rukūbü'l-cenāzeh"*[5] bu üç ḳavlüñ daḫı ḫulāṣa-i mefhūmları müriş-i şeyn (8) ü ʿār olan emr-i ḫasīsi maġlūben bi-ḥükmi'ż-żārūre mürtekib olup reẕālet (9) ü denā'et ile ḥayāta iʿtibār itmekden ise siyādet ü riyāset ile şedāyid-i (10) ʿuḳūbāt birle memātı iḫtiyār itmek muḳteżā-yı ḥamiyyet-i cüvān-merdīdür dimek (11) olur ḥattā *"En-nāru lā-el-ʿāru"* ḳavlinüñ ardınca meẕkūr olan ʿÖrfī beyti daḫı (12) bu maʿnāyı tefsīr ider beyt

"Be-zīr-i tīġ-i helākem zi-bār-ı derd revāst

(13) *Ki bār-ı minnet-i dünān keşem be-ser-bārī"*[6]

ḳavlehu ***sāḥa-i istişvābda taḫt-ı*** (14) ***seḥāb-ı ʿazīmetde defn-i ḥafre-i ḥafiẓā itdügi nuḳre-i maġşūş-ı fikr-i ḫāmı*** (15) ***hengām-ı istiḫżārda tilāl-ı cibāl idrāklerinden nümūdār olan muzn-ı belādet*** (16) ***delāletiyile aramaḳda naḳd-i vaḳt-i Cuḥā"*** bu ḳavlde meẕkūr olan Cuḥā Fezāre ḳabīlesinden (17) Ebi'l-Ġaṣn künyeti ile mükennā ḥamāḳatde beyne'l-ʿArab meşel olmuşl bir aḥmaḳ kimesne (18) idi Ebu'l-faẓl Meydānī ḥarfü'l-ḥā bābında efʿāl-i vezninde *"Aḥmaḳu min Cuḥā"* [7] (19) diyü taḥrīr idüp tefsīrinde *"Hüve racülün min Fezāreh ve kāne yükennā Eba'l-Ġuṣnü* [T71a] (1) *fe min ḫumḳuhi enne ʿĪsā bin Mūsā el-Hāşimiyyü merā bihi ve hüve yuḥfer bi-ẓahri'l-Küefeti mevḍiʿan* (2) *fe-ḳāle lehu mā leke ḳāle innī defentü fī hāẕe'ṣ-ṣaḥrā derāhim ve lestü aḥtedī ilā* (3) *mekānihā ḳāle ʿĪsā kāne yecibü en tecʿale ʿaleyhā ʿālāmeten ḳāle ḳad faʿaltü ḳāle* (4) *mā ẕā*

---

7 daḫı M-; 8 żārūre M : żārūret T; 12 beyt M-; 14 ʿazīmetde T : ʿazīmet M / itdügi M : itdigi T

---

[1] *Muğnî'den rivayettir ki âbide öyle çirkin bir fiildir ki onun hatırası ebedi olarak kalır. O fiilin garabetinden dolayı bir rivayette akıllar onda hayret eden cayip bir iştir, denir.*

[2] Ateş olsun, ar olmasın.

[3] *Ateş olsun ar olmasın. Efendi ol ardan ateşe kaç.*

[4] *Harise'nin bu sözünde olduğu gibi: alçaklıkla olan değil istekle olan bir şeydir.*

[5] *Makamat sahibi Muhammed Hariri Allah ona rahmet etsin şöyle demiştir : istek, çalışma, iyilik, kötülük hananın omzunde cenezenin omzudur.*

[6] *Dert yükünden dolayı helak olma kılıcının altında olsam revadır ki iki ekmek nimetinin yükünü omzumda taşıyorum.*

[7] *Cuha'dan daha ahmak*

seḫābeten fi's-semā'i kānet teẕallehā ve lestü erā el-'ālemete" diyü īrād itmişdür (5) [M91a] ḫulāṣā-i mefhūm 'İsā bin Mūsā El-Ḥāşimī Cuḥā'ya ẓahr-ı Kūfe'de bir mevżū'ı ḥafr (6) ideriken rāst gelüp ne işlersin bunda ne ararsın diyü su'āl ider (7) Cuḥā bu şaḥrāda bir miḳdār aḳça defn itmişidim mekānın yitürdüm bulamıyorum (8) dir 'İsā üzerine bir 'alāmet vaż itmek gerek imiş didükde Cuḥā (9) vaż' itmişidim dir 'İsā ne güne 'alāmet idi diyicek Cuḥā āsmānda bir seḥābuñ (10) gölgesi altına defn itmişidim şimdi bu 'alāmeti göremiyorum ammā münşī-i (11) risāle bu maḥalde hem murād eyledügi şaḫṣ-ı eblehüñ kemāl-i belādet ü ḥamāḳatini beyān (12) ve hem żımnen Meydānī'nüñ Cuḥā ḥaḳḳında īrād eyledügi ḥikāyeti tefsīr ḳaṣd itdügi (13) ḫayli belīġāne vāḳı' olmuşdur ve bu Cuḥā'nuñ 'Arabī vü Fārisī ḫumḳa dā'ir Ḥikāyātı (14) Ḫ^{v}āce Naṣreddīn miṣillü çoḳdur kütüb-i edebiyyeyi tetebbu' idenlerüñ ma'lūmıdur kavlehū (15) *seng-pāre-i nāṭıḳası "Silamün kemā żımni'l-vaḥy"*[1] *idi* bu daḫı emṡāl-i 'Arab'dandur (16) ammā aṣl-ı terkīb meṡel-i Meydānī'de ve sā'ir emṡāl-i 'Arabiyyede *"Ebḳā min vaḥyi fī ḥucrin"*[2] (17) diyü meṣṭūr olup tefsīrinde *"El-vaḥyü el-kitābetü ve'l-mektūbü eyden"*[3] diyü meẕkūrdur (18) silām ḥacer ma'nāsınadur ṭaşda mersūm olan ḫaṭṭ yaġmur ve yaşdan (19) maḥv olmayup bāḳī ḳalmadan nāşī ḳaçan ḫayran ve şerran bir şey'üñ eṡeri mürūr [T71b] (1) u kürūr-ı a'vām u dühūr ile mużmaḥil olmamaġıla beḳāsından ḥikāyet (2) ḳaṣd olunsa 'Arab *"Ebḳā min vaḥyi fī ḥucrin"* ve daḫı *"Kemā żımni'l-vaḥyi silāmihā"*[4] (3) dirler nite ki Lebīd'üñ meşhūr olan ḳaṣīdesinde vāḳı' olmuşdur

(4) *"'İffetü'd-diyārü maḥallihā fe-maḳāmihā*
Bi-münen te'ebbed ġavlihā ve recāmihā

(5) *Fe-müdāfi'u'r-Reyyāni 'urrā resmihā*
Ḫalḳan kemā żımni'l-vaḥyi silāmihā"[5]

(6) [M 91b] ḳavlehu *Zend ü Pāzend oḳumaġıla āzer-i süst-i teşḫīrde serv-i geşt-i* (7) *zerd-heşti gibi nişānde idüp* Zend ü Pāzend mülūk-ı keyāndan Güştāsb (8) bin Lehrāsb

---

4 itmişdür T : itmiş M; 8 dir T : diyü M; 9 idi M-; 10 bu M-; 11 eyledügi M : eyledigi T; 12 eyledügi M :eyledigi T / itdügi M : itdigi T; 14 miṣillü T : meṡellerinden M / edebiyyeyi M : edebiyye T; 16 meṡel M-

---

[1] *Vahyin içerdiği gibi taş olsun.*
[2] *Taşta vahiy kısmı baki kaldı.*
[3] *Vahiy yazmaktır hem de yazılmıştır.*
[4] *Vahyin kendi taşını içerdiği gibi.*
[5] *Bütün diyar kendi yerini, makamını dalgası ebedi olan bir istekle temizledi. Reyyan'ın müdafaasının resmi yaradılış bakımından çizildi. Nasıl ki vahyin kendi taşını içerdiği gibi.*

zemānında dārü'l-mülk-i Belḫ'de ẓuhūr idüp iddi'ā-yı nübüvvet ile (9) köhne-āyīn-i Mecūs-ı menḥūsı tecdīd ü te'yīd birle dīn-i Behī diyü iḥdāṯ-ı millet-i (10) bāṭıla iden Zerd-heşt nām ḥakīm-i mütenebbīnüñ taṣnīf eyledügi kitābuñ (11) sefīrleridür nite ki şu'arā-yı Hind'den birisi dīvānını Işfahān'a irsāl itdükde (12) Ḥakīm Şifāyī'nüñ cevābı olmaḳ üzere naẓm eyledügi ebyātdan żāhirdür

(13) *"Be-rūy-ı cehl-gū dīvān-ı ḫod-rā*
Zi-Hindistān be-Işfehān fürustād
(14) *Dü sefer ez-zend ü pāzend estā*
Be-mu'ciz-ḫāne-i furḳān fürustād"[1]

(15) bu beytden Estā kitābuñ ismi olup Zend ü Pāzend iki sefīrleri olmaḳ münfehimdür (16) el-'ilmü 'indallāh ammā āẓer-i Güşesb Zerd-heşt'üñ Belḫ'de bünyād itdügi āteş-kedenüñ (17) ismidür āteş-i berzīn daḫı dirler velādet-i Ḥażret-i Server-i kā'ināt 'aleyhi efḍalü'ṣ-(18)ṣalavāti ve't-taḥiyyāt leyle-i mübārekesinde muntafī olan nār-ı Fārs (19) ol āteş-kededе ḥakīm-i menfūruñ īḳād eyledügi nār-ı sa'īr-i semīrden 'ibāret [T72a] (1) olmaḳ üzere menḳūldür Serv-i geşt ise ol āteş-kedenüñ dehlīzinde Zerd-heşt'üñ (2) ġars eyledügi şecere-i müntehānuñ ismidür Zerd-heşt ve daḫı Zerdāşt u Zerdeşt ü (3) Zerdüşt cümlesi luġatdür tafṣīli meẓkūrdur Şevket

(4) *"Şeved ṣāḥib-i ma'nā semender cāy-i ān dāred*
Ki bāşed şu'le-i idrāk āteşgah zerdüşeş"[2]

(5) ḳavlehu ***sāniḥü'l-yemīn ḳalbleri*** aṣl-ı ṣāniḥ ṣunūḥdandur ḫuṭūr u ẓuhūr (6) ma'nāsınadur ammā emṣāl-i 'Arab'da *"Men lī bi's-sānihi ba'de'l-bāriḥi"* diyü meẓkūr olup (7) sāniḥ ṣayd [M 92a] u naḫcīrde vuḥūş u ṭuyūrdan cānib-i yemīnden mürūr u bāriḥ (8) cānib-i yesārdan mürūr idene dirler *"'ani'ş-Şerīşī Es-sāniḥu mine'ṭ-ṭayri ve'l-vaḥşi* (9) *mā merre 'an nāḥiyeti yemīnike ve'l-bāriḥu mā merre naḥiyeti yesārike"*[3] ve ba'żılar sāniḥ (10) şimālden gelüp meyāminini saña döndürendür żıddına bāriḥ dirler

---

10 eyledügi M :eylediigi T; 12 eyledügi M : itdiigi T; 16 itdügi M : itdigi T; 1 āteş-kedenüñ M : āteş-kede T; 2 eyledügi M : eylediigi T; 3 meẓkürdur M-; 6 ma'nasınadur M : ma'nasına T

---

[1] *Cahilin yüzüne kendi şiirini söyle. Hindistan'dan Isfahan'a gönderdi. Üstat iki seferi yürüyerek yaptı. Kur'an-ı Kerim'in yüce evine gönderdi.*
[2] *Eğer mana sahibi semender olsa onun yerini tutar ki ilmin ışığı onun ışığının parlaklığıdır.*
[3] *Şerîşî'den rivayettir ki kuşlardan ve vahşi hayvanlardan senin sağ tarafından geçen var. Ve bârihten öylesi var ki senin sol tarafından geçer.*

meşelā yemînden (11) gelüp meyāsirini saña döndürendür muḳābeleden istiḳbāl idene nāṭıḥ ve ḳafādan (12) istidbār idene ḳa'îd dirler dimişler *"'ani'l Muṭarrizî ve aşlü's-sāniḥu fi'ş-şaydi* (13) *ve hüve mā cā'e 'an şimālike fevellāke meyāminihi ve'l-bāriḥu mā cā'e 'an yemînike* (14) *fevellāke meyāsirihi ve'n-nāṭıḥu mā tulḳāke ve'l-ḳa'îdü mā istedbereke ve fi'l-meşel* (15) *men lî bi's-sāniḥi ba'de'l-bāriḥi"*[1] ammā ekşer 'Arab sāniḥ ile teyāmün ve bāriḥ ile teşā'üm (16) iderler ve ba'żıları bi'l-'aks ammā sāniḥ ile teyāmün idenler meyāminden meyāsire (17) mürür idüp mütemekkin olmaġıla ṭa'ne-i ṭā'ūn remye-i rāmî birle ṣayd olunup (18) rızḳ ḥāṣıl olduġından uġur ṭutarlar ammā teşā'üm idenler 'āṭıb (19) u hālik olduġından uġursuz 'add iderler bāriḥ ile teyāmün ve sāniḥ ile [T72b] (1) teşā'üm iden 'Arab ehl-i Necd olmaḳ üzere menḳūldür *"'ani'ş-Şerîşi ve'l-leẕîne* (2) *yeteyemmenūne bi'l-bāriḥi ve yeteşā'emūne bi'-sāniḥi ehli necdin" "Ba'że mā fi'l-makāleti'r-*(3)*rābi'ati"*[2] ḳavlehu ***dühāt-i muta'aṣṣıbān*** dühāt cem'dür müfredi dāhî olup (4) ke-ḳażāt cem'-i ḳāżî ziyāde zîrek ü 'āḳıl her işledügi işüñ fātiḥasından (5) ḫātimesi yine müncer olacaġın idrāk iden iyü fikirlü kişiye ıṭlāḳ olunur (6) Ebu'l-Faẕl Meydānî bāb-ı elifde 'Amr ibnü 'Āṣ'uñ ḳavli olmaḳ üzere (7) *"İnnî iẕā ḥakektü ḳarḥaten edmeytühā"*[3] meşelini îrād eyledügi maḥalde dühāt-ı 'Arab [M92b] (8) dört nefer kimesne olup biri Mu'āviye ve biri 'Amr ibnü'l-'Āṣ ve biri (9) Muġîre bin Şu'be ve biri Ziyād bin Übeyye olmaḳ üzere 'Amir Ṣa'bî'den naḳl ile (10) rivāyet idüp dimişdür rüyi *"'an 'Amirü'ş-Ṣa'biyyi İnnehu kāne yeḳūlü ed-dühātü* (11) *erba'atün Mu'āviye ve 'Amr'übnül-'Āṣi ve'l-Muġîret'übnü Şu'be ve Ziyādet'übnü Übeyye"*[4] (12) ḳavlehu ***fesā beynehüme'ż-żırbān*** emṡāl-i 'Arab'dandur bir ḳavmüñ şemli müteşettit (13) olup cem'iyyetleri müteferrıḳ olduḳda 'Arab *"Fesā beynehüme'ż-żırbān"*[5] dirler (14) Ebu'l-Faẕl Meydānî meşel-i meẕkūrı ḥarf-i fā bābında îrād idüp tefsîrinde (15) *"Hüve düveybetün fevḳa cerrin ve'l-kelbü müntînü'r-rîḥa etā ilā ḫucre'ḍ-ḍabbi fe-yelḳame üstehu* (16) *fî ḫucrihi şümme yefsū 'aleyhi ḥattā yaġtemmü ve yaḍḍaribü fe-yaḫricü fe-*

---

4 işledügi M : işledigi T;

---

[1] *Sanihin aslı avda olur. Ve o ise sol tarafından gelen şeydir. Ondan sonra o seni kendi sağ tarafına çevirir. Ve Barih ise sağ taraftan gelen ve seni sol tarafa çeviren şeydir.Natıh ise sudur. Kâid senin iyiliğini isteyen şeydir. Arap meselinde sanihe barihten sonra kim vardır denir.*

[2] *Dördüncü makalede geçen bazı kelimeler.*

[3] *Bir yarayı kaşıdığın zaman kanar.*

[4] *Dahi kişiler dörttür : Muâviye, Amr bin As, Muğîre bin Şûbe, Ziyâde bin Ümeyye*

[5] *Zırban meselesini sana beyan ediyorum.*

ye'külühuve yüsemmünehu (17) *müferriḳu'n-niʿam li-ennehu iẕā fesā beynehümā ve hiye müctemiʿatün teferraḳatbi-ḍarbin fī ḳavmin iẕā* (18) *teşettet şemlehüm"* yaʿnī ẓırbān kelb eniginden büyücek ġāyetde bed ḳoḳar (19) bir cān-verdür keler envāʿından ḍabbe didükleri cān-verüñ sürāḫı aġzına [T73a] (1) debrini ilḳā idüp sürāḫuñ içerüsine ṭoġrı yellenür ḍabbe rāyiḥa-i (2) kerīhesine ṭāḳat getüremeyüp sürāḫdan ṭaşra çıḳıcaḳ aḫz idüp (3) ekl eyler ve ʿArab aña müferriḳu'n-niʿam daḫı tesmiye iderler zīrā bir cemʿiyyet beyninde (4) yellense rāyiḥa-i kerīhesine ṭāḳat getürülmeyüp müteferriḳ olurlar diyü taṣrīḥ ider (5) ve ẓarbān lafẓı müfreddür cemʿi ẓarābīn ḥaẕf-i nūn ile ẓarābī ve daḫı ẓarbī (6) gelür ancaḳ şāẕdur ve şüẕūẕda naẓīri ḥuclā cemʿ-i ḥacl gibi *"ʿani'l-Muṭarrizī* (7) *eẕ-ẓırbā fī cemʿi'ẕ-ẓırbān şāẕẕün ve naẓīrihi fi'ş-şuẕūẕī ḥuclā fī cemʿi'l-ḥacel* (8) *mene'ṭ-ṭayr"*[1] ve daḫı fuʿlā vezninde ẓurbā ve ḥuclā kelimelerinden ġayrı cemʿ işidilmemek (9) üzere menḳūldür ve meşel-i meẕkūr *"Efsā min ẓırbān ve intenne min ẓırbān* (10) *ve endes min ẓırbān"* [2] terkībleriyile daḫı müstaʿmeldür ḳavlehu ***baḳār-ı meslūbetü'l-***(11)***enyār*** [M93a] lafẓ-ı enyār cemʿdür müfredi nīrdür boyunduruḳ maʿnāsına baḳār daḫı (12) baḳaruñ cemʿidür *"Baḳār-ı meslūbetü'l-enyār"* boyunduruḳdan ḳurtulmuş öküzler (13) dimek maʿnāsına nite ki lisān-ı Türkīde zevleden ḳurtulmuş öküz gibi (14) başup ṭurduġı yiri bilmez dirler vallāhu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb ḳavlehu (15) ***ḳarīne-i ḥāl bir dā-i ʿuẓāl daḫı ẓuhūr idedüşdi ki*** dā-i ʿuẓāl (16) eṭıbbā müdāvāsında ʿāciz olduḳları emrāż ve daḫı evcāʿ-ı ʿasīretü'l-(17) izāleye ve oñulmaz yaralara ıṭlāḳ olunup keşret-i istiʿmālden (18) nāşī her müdāfaʿası rāy-ı aṣḥāb-ārā ile müteʿaẕẕir olan ḥavādiṣ-i ʿuẓmāya (19) ve dāhiye-i dehyāya daḫı ʿArab beyninde dā'ü'l-ʿiḍāl dinür meşel olmuşdur [T73b] (1) *"ʿani'l-Muġnī ed-dā'ü'l-iḍāl el-vecceʿu'l-leẕi yaʿcizü'ṭ-ṭabībe ʿan müdāvātihi min ʿażalin iẕā menʿa ve ḳile ed-dā'ü'l-ʿiżāli'l-leẕi lā yübrā minhu şey'ün ve ḳile ed-dā'ü'l-ʿasīrü'l-izāleti"* [3] ḳavlehu ***Pūşīden çeşmest ze-düşmen siper-i mā"*** emṡāl-i ʿAcem'dendür (4) ġāyetde ḳorḳaḳ cebān kimesneler ḥaḳḳında ḍarb olunur ammā bu meşel (5) *"Yecʿalūne aṣābiʿahüm fī āẕānihim mine'ṣ-ṣavāʿiḳi ḥaẕerel'-mevt"*[4] naẓm-ı

---

1 ṭoġrı M-; 3 eyler M : ider T; 14 ṭurduġı M : durdıġı T; 17 keşret T : keşre M

---

[1] *Zırbâ, zırban kelimesinin cem'idir. Onun benzeri kuşların haclinin toplamının haclindendir.*
[2] *Zırbandan daha kokulu, ve daha bulaşıcı ve daha çarpıcı.ı*
[3] *Öyle bir hastalık ki doktorlar onu tedaviden acizdir. Azl kelimesinden müştaktır. Dâ' öyle bir hastalık ki ondan hiçbir şey kurtulamaz. Başka bir rivayette dâ' getirilmesi zor olan şeydir.*
[4] *O münafıklar yıldırımlardan gelecek ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Bakara,19*

kerîminden (6) iktibās olunmaḳ fehm olunur Allāhu aʿlem bi'ş-şavāb ḳavlehu ***şemşîr-i çūb-rā ciger-kār***-(7)***zār nîst*** bu mışrāʿ daḫı emṡāl-i ʿAcem'dendür bir kimesne bi'n-nefs cigerdār (8) u şecîʿ olmayup

"Dil gerek zîb-i silāḫıla şecîʿ olmaz merd

Pençe-i şîr-i (9) muṣavverde belî zor olmaz"

feḥvāsınca envāʿ-ı ālāt-ı ḥarb ü edevāt-ı ḍarb (10) ile kendüyi bezeyüp ḳuşanduġı ḳılıç tîġ-i ġamġam-ı Rüstemî belki ṣamṣame-i ʿAmr ibnü Maʿdî (11) kerb daḫı olursa da kendüde yürek olmayup cebān olduḳdan ṣoñra (12) şemşîr-i çūb degil ḫançer-i berk sūsen-i terden maḥsūbdur ḳāle'ş-şāʿir

[M 93b] (13) *"Ve lākin iẕā lem yaḥmeli'l-ḳalbi keffehū*

ʿAlā ḥāletin lem yaḥmeli'l-keffe sāʿidin"[1]

(14) ḳavlehu ***ḥaḍrāü'd-demen*** ḥadîṡ-i şerîfde vāḳıʿ olan emṡāl-i ʿArab'dan olmaḳ üzere (15) Ebu'l-Faẕl Aḥmed Meydānî bāb-ı elifde îrād idüp dimişdür *"İyyāküm* (16) *ve ḥaḍra'ü'd-demen ḳāle ṣallallāhu ʿaleyhi ve selem fe-ḳîle ve mā ẕāke* (17) *yā rasūlallāh ḳāle el-mer'etü'l-ḥasnā fî menbiti'-sū'i ed-demenetü's-sercîn* (18) *ve cemʿuha edemden ve yünbitü ʿaleyhe'n-nebātü'l-ḥasen fe-yekūnü manẓarihi ḥasenen* (19) *enîḳan ve menbeti fāsiden"*[2] maẓmūn-ı ḥadîṡ-i şerîf eḫissā vü edānî yanında [T74a] (1) müvellide vü mürebbiye olmuş mer'ah ḫüsnādan taḫẕîrdür zîrā ki iyyā kelime-i taḫṣîṣdür (2) ve ḥaḍrāü'd-demen kelāmında olan vāv vāv-ı ʿāṭıfedür taḳdîr-i ḥadîṡ-i şerîf (3) *"İyyāküm yaʿnî eḫaṣṣaküm bi-nuṣḥî ve uḥaẕẕiraküm tilke"*[3] olup bir fiʿl-i muḳadder (4) üzerine ʿaṭf ḳılınmaġıla vāvuñ ḥaẕfı cā'iz degildür meṡelā ḥaẕf-ı vāv ile (5) *"İyyāke'l-esed"*[4] dinilmez belki iṡbāt-ı vāv ile *"İyyāke ve'l-esed"*[5] dinilür (6) meger ki żarūret-i evzān-ı şiʿr içün vāvuñ ḥaẕfı cā'iz ola kemā fî hāẕe'n-naẕm (7) [mışra]ʿ

"Ve iyyāke'l-meḫāyin en taḫînen"[6]

---

10 kendüyi M : kendiyi T / ḳuşanduġı M : ḳuşandıġı T / ḳılıç M+; 11 da M- / kendüde M : kendide T; 12 ḫançer M-; 1 olmuş M : olan T; 7 ve T-;

---

[1] *Fakat kalbi onun avcunu bir hre kaldıramadığı zaman avucu ayak bile kaldıramaz.*

[2] *Hz. Muhammed hadrâ'ü'd-demenden sakının dedi. Sonra onlar Hz. Muhammet'e hadrâ'ü'd-demenden nedir diye sordular. Sonra Rasul demen için kötü ailede yetişen güzel kzdır dedi. Demen aslında yeşil bir alandır. Demene kelimesinin cem'i demen'dir. Onda güzel bitkiler yetişir, görünüşü güzeldir; ama bittiği yer kötüdür.Hadis-i Şerif*

[3] "Öğüdümü sizlere tahsis ediyorum ve o nasihatimde sizleri tahzir ediyorum." Hadis-i Şerif.

[4] *Aslandan sakının.*

[5] *Aslandan sakının.*

[6] *Zaman tayin etmekten sakının ki zaman tayin edesiniz.*

ve Ebū Muḥammed Ḥarīrī Dürretü'l-Ġavvāṣda ʿavāmü'n-(8) nās bāb-ı taḫẓīrde *"İyyāke'l-esed ve iyyāke'l-ḥased"*[1] dirler ammā vech-i kelām-ı (9) esed ü ḥased üzerine vāv-ı ʿāṭıfe idḫāl itmekdür zīrā ḥadīṯ-i şerīfde (10) *"İyyāke muṣaḥibetü'l-keẕẕāb fe-innehu yuḳarribü ʿaleyke'l-baʿīd ve yeteba"adü ʿaleyke'l-ḳarīb"*[2] (11) ve keẕālik şiʿrde

"Fe-iyyāke fe'l-emru'l-leẕī in tevesseʿat

Mevāridihi (12) *ḍāḳat ʿaleyke meṣādirihi"*[3]

vāḳıʿ olmuşdur pes bu kelāmda iṯbāt-ı (13) vāv-ı ʿāṭıfenüñ vücūbına ʿillet budur ki lafẓ-ı iyyāke bir fiʿl-i ızmārıla (14) manṣūbdur taḳdīr-i kelām ittaḳi ve yāḥud bāʿid dimekdür [M94a] lafẓ-ı iyyāke maʿnā-yı (15) taḫẓīri mutażammın olmaġın kelāmı ıẓhār-ı fiʿlden müstaġnī ider diyü tafṣīl (16) üzere taḥrīr itmişdür bu maḥalde bu ḳadar ile iktifā olındı ammā ḫulāṣa-i mefhūm (17) meṯel-i lafẓ-ı dimen cemʿdür müfredi dimnedür zebān-ı Fārsīde sengīn muʿarrebi (18) sercīn Türkī dilde boḳluk maʿnāsına boḳluḳda biten otluḳ ṣüretde (19) vü ṭarāvetde egerçi besātīn ve sa'ir çimenzārda biten nebātātdan ḥüsn-i manẓar [T74b] (1) ile nümāyişlüdür ammā münbiti mezbele olmaġıla ḫasīs olmadan nāşī her nesne ki (2) ṣüret-i ẓāhirde cemīlü'l-manẓar olup ṭıynet-i aṣliyyesinde ḫasīs (3) ü fāsid ola aña ḥaḍrāü'd-demen diyü beyne'l-ʿArab ḫasāset-i aṣliyye vü denā'et-i cibilliyyesinden (4) kināye olunur *"Ḳāle Ebu'l-ʿAbbās Şerīşī ḥaḍratün dementün ey ḫasenün ẓahirihi* (5) *ḥaḍrā'ü'd-demen ʿuşbü'l-mezābili ve hiye ḫasenetü'l-manẓari seyyi'etü'l-maḫberi ve iẕā yebeset* (6) *lem yentefiʿ baʿūrihā li-ḫūrihi ve żaʿfihi"* [4] ḳavlehu ***ġaṭārife-i encümen*** ġaṭārife (7) ʿalā vezn-i baṭārika ġaṭrīfüñ cemʿidür ḳavmüñ içinde söz şāḥibi olan (8) ulları ve eşbehleri seyyidü ʿaẓīmü'l-ḳadr maʿnāsına ve ġaṭrīf ġaṭārīf (9) ile daḫı cemʿlenür nite ki bu beytde vāḳıʿ olmuşdur

"Ġaṭārīfü aḳvāmin keenne eküffühüm

ʿUrfen er-rudeynāti ḳable'l-maʿāşım"[5]

---

1 nesne ki T : nesenenüñ M; 7 şāḥibi T : şāḥibleri M

---

[1] *Aslandan da sakının hasetten de sakının.*

[2] *"Yalancı arkadaştan sakının. O yalancı arkadaş sana uzağı yakın eder, yakını da uzak eder." Hadis-i Şerif.*

[3] Sana has bir iş varsa ve o işin alanı genişlese o işin geçekleştiği yer sana karşı darlaşır.

[4] *Şerîşi dedi ki hadrâ'ü demen kelimesinin anlamı görünüşü güzel olan demektir. Hadrâ'ü demen bir bölgenin dış güzelliği demektir. O gösterişi güzel aslında kötü olan demektir. Hadrâ'ü demen kuruduğu zaman kötü ve çirkin olduğu için ondan istifade edilmez.*

[5] *Kavmin büyükleri onların avcundadır. İyiliklerden önce kötülükler bilinir.*

"'an Ebu'l-'Abbās Şerîşî (11) *el-ġaṭrîfü es-seyyidü'l-'aẓîmü ve ḳîle el-ġaṭrîfü es-seyyidü'l-mütekebbirü"* [1] (12) ḳavlehu ***cehābiẕe-i kār-sāz*** cehābiẕe cem'dür müfredi cehbiẕ ü cehbiẕe olup (13) ġāyetde 'ārif ü naḳḳād kimesneye ıṭlāḳ olunur aṣlında 'Arabî olmayup (14) Fārisîde "kehbeẕden" lafẓından mu'arreb olmaḳ üzere menḳūldür *"Fi'l-Ḳāmūs* (15) *el-cehābiẕetü cem'u'l-cehbiẕü ve hüve'l-'ārifü bi'n-naḳdi ve leyse bi-'arabiyyin"* [2] ve *"'ani'l-Muġnî el-cehābiẕetü* (16) *cem'u'l-cehbeẕetü* [M94b] *ve hüve'l-'ārifü bi'n-naḳdi ve aṣlühü bi'l-fārisiyyi kehübẕün fe-ebdele'l-kāfi cîmen"* [3] (17) ***"Ba'żu mā fi'l-maḳāleti'l-ḫāmiseti"*** [4] kavlehu ***evvel nefy-i eḳānîm-i ṣelāṣe ile bi'l-icmā'*** (18) ***taṣḥîḥ-i mes'eleye rāżîler iken bu def'a ta'aḍdüd-i ḳudemāyı selb-i küllî birle fesād-ı*** (19) ***'aḳāyid-i cihāniyāna bādî oldılar*** eḳānîm uḳnūmuñ cem'idür luġat-i Yunāniyyede [T75a] (1) aṣl ma'nāsınadur ıṣṭılāḥ-ı mütekellimînde üç ṣıfat-ı ḳadîmeden 'ibāretdür ki (2) vücūd u 'ilm ü hāyātdur 'inde'n-Naṣārā uḳnūm Eb ki vücūddur ve uḳnūm İbn ki (3) kelimedür ya'nî 'ilmdür ve uḳnūm Rūḥu'l-Ḳudüs ki ḥayātdur Eb ü İbn ü Rūḥu'l-(4)Ḳudüsdür diyü ṣuret-i teṣlîṣde zu'mlarınca iṣbāt itdükleri tevḥîdlerinden (5) 'ibāretdür *"Te'ālā ṣānehū 'ammā yeḳūlūn"* [5] ve ta'ddüd-i ḳudemā 'inde'l-Eṣā'ire ya'nî (6) Ṣāfi'iyye sekiz ṣıfāt-ı ḳadîmedür ki 'ilm ü ḳudret ü ḥayāt u irāde (7) ve sem' ü baṣar u kelām ü beḳā ammā inde'l-Mātürîdiyye ya'nî Ḥanefiyye tekvîn daḫı (8) ziyāde ḳılınmaġıla ṭoḳuz ṣıfāt-ı ḳadîmeden 'ibāretdür kütüb-i kelāmiyyede bu ẕikr (9) olunan sekiz ve yāḫud ṭoḳuz ṣıfāt-ı ḳadîmenüñ her birinüñ nefy ü iṣbātında (10) iḫtilāf-ārā ile müteferri' olan aḳvāl ḳatı çoḳdur ancaḳ muḳteżā-yı maḳāma (11) muvāfiḳ 'ilm-i te'ālî baḥsinde olan aḳvālden bir ḳavl 'alā vetîretü'l-îcāz (12) beyān olunmaḳ münāsib görildi Eṣā'ire vü Mātürîdiyye Ḥaḳ subḥānehu ve te'ālā (13) ẕātıyla ḳā'im 'ilm ile 'ālim ve 'ilmi ṣıfāt-ı ḳadîmeden olduġuna ẕāhib olup (14) müdde'āların niçe edille-i naḳliyye vü 'aḳliyye ile iṣbāt itdükleri kütüb-i kelāmiyyeyi (15) tetebbu' idenlerüñ ma'lūmlarıdur ammā cumhūr-ı Mu'tezile Ẕāt-ı Te'ālā ile ṣıfātdan bir (16) ṣıfatuñ ḳıyāmına cevāz göstermemeleriyle 'ilm

---

14 kehbeẕden M : kehbeẕ T; 4 Ḳudusdür T : Ḳudüs M; 5 Eṣā'ire M : Eṣā'iret T; 14 naḳliye vü 'aḳliye T : 'aḳliyye vü naḳliyye M; 15 ma'lūmlarıdur M : ma'lūmıdur T

---

[1] *Şerîşî'den rivayettir ki ğıtrîf büyük ağa demektir. ayrıca ğıtrif kibirli efendi demektir.*
[2] *Kâmusta cehâbize kelimesi cehbeze'nin cem'idir ve bilen, arif kişi demektir. Aslında Arapça olmayıp Farsça'dan Arapça'ya geçmiştir.*
[3] *(Muğnî den rivayettir ki Cehâbize kelimesi Cehbeze'nin cem'i olup bilen, arif kişi demektir ve onun aslı Farsça'dır. Kâf harfi, cim harfine dönderilmiştir.*
[4] *Beşinci makaleden bazı kelimeler.*
[5] *Allah'ın şanı onların dediklerinde daha büyüktür.*

ve sā'ir ṣıfāt-ı ḥaḳīḳiyyeyi nefy idüp ṣıfātdan bir ṣıfatūñ Ẕāt-ı Teʿālā ile ḳıyāmı cā'iz degildür dirler ve nefy-i ṣıfāt-ı (17) ḳadīmede [M 95a] olan edillelerinden bu maḥalle münāsib olan delilleri budur ki Ẕāt-ı (18) Teʿālā ile ḳıyāmı cā'iz olan ṣıfāt-ı ḳadīm olmaḳ var ḥādiṯ olmaḳ var (19) eger ḳadīm olurısa iki muḥāli müstelzim olur biri keṯret-i ḳudemādur ki keṯret-i ḳudemānuñ [T75b] (1) lüzūmına ḳavl-i bi'l-icmāʿ küfrdür zīrā ki görmez misin Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā (2) Ḳur'ān-ı Mübīn'de Naṣārā'yı teṯlīṯleriçün tekfīr idüp buyurmuşlardur (3) *"Leḳad kefera'l-leẕīne ḳālū innāllāhe ṯāliṯü ṯelāṯete"* [1] teṯlīṯleri eḳānīm-i ṯelāṯe ki (4) üç ṣıfāt-ı ḳadīmedür iṯbāt idüp bu üç uḳnūm-ı cevheriyyet ẕātda (5) vāḥiddür yaʿnī Ẕāt-ı Teʿālā ṣıfāt-ı ṯelāṯe ile bilā-taḳsīm muttaṣıf ẕāt-ı (6) vāḥiddür didükleridür *"Vallāhu berī'ün ʿammā yefterūn"* [2] pes ḳudemā-yı ṯelāṯeyi (7) iṯbāt idenlerüñ naṣṣ-ı Ḳur'ānī ile tekfīrleri lāzım geldikde ḳudemā-yı ṯemāniye (8) ve yāḫud tisʿa iṯbāt idenlerüñ ḥaḳlarında sen ne ẓann idersin ikinci (9) muḥāl Ẕāt-ı Teʿālā'da terkīb lāzım gelür zīrā ki Ẕāt-ı Teʿālā ḳıdem-i nefsīsinde (10) kendü ile ḳıyāmı cā'iz olan ṣıfat ile müşārik olup ve ḫuṣūsiyyeti (11) ile ol ṣıfattan mütemeyyiz olmaġın Ẕāt-ı Teʿālā mā-bihi'l-müşāreke ile mā-bihi'l-mümāyizeden (12) mürekkeb olmaḳ lāzım gelür ve hüve muḥāl ammā eger ol Ẕāt-ı Teʿālā (13) ile ḳıyāmı cā'iz olan ṣıfat ḥādiṯ olurısa Ẕāt-ı Teʿālā ile ḥavādiṯüñ (14) ḳıyāmı lāzım gelür bu daḫı muḥāl pes muḥālātuñ lüzūmıyıla ṯābit oldı ki (15) Ẕāt-ı Teʿālā ile ṣıfātdan bir ṣıfatuñ ḳıyāmı cā'iz degildür *"Ve hüve'l-maṭlūbü ve keẕā (16) el-kelāmü fi'l-ḳudreti ve'l-ḥayāti ve ġayrihim mine'ṣ-ṣıfāti"* [3] ṣıḳḳ-ı (17) evveli iḫtiyār ile yaʿnī Ẕāt-ı Teʿālā ile ḳā'im olan ṣıfat-ı ḳadīmedür dinmegile (18) evvelki muḥālüñ lüzūmuna bu vechile cevāb virilmişdür ki ṣıfāt-ı ḳadīme ḳavliyile (19) bu muḥāl yaʿnī keṯret-i ḳudemā lāzım gelmez [M 95b] zīrā ṣıfāt-ı ḳadīmeye ḳavl ẕevat-ı ḳadīmeye [T76a] (1) ḳavlüñ ġayrıdur bi'l-icmāʿ küfr olan keṯret-i ḳudemā lüzūmı ise ẕevāt-ı ḳadīme (2) ḳavline müterettibdür ṣıfat-ı ḳadīme ḳavline degil eger diriseñ ki taʿaddüd-i ṣıfāt-ı (3) ḳadīmeye ḳavl küfr olmasaydı ṣıfātdan olan eḳānīm-i ṯelāṯeyi iṯbāt itdükleriçün (4) Ḥak subḥānehu ve teʿālā Naṣāra'yı

---

18 ḳadīm T : ḳadīme M; 3 ṯelāṯe M : ṯelāṯeyi T; 7 Ḳur'ānī ile M : Ḳur'ānīyile T; 10 kendü ile M : kendiyile T; 17 ḳadīmedür T : ḳadīmdür M; 18 vechile T : vech M / virilmişdür T : virilir M; 4 tekfīr T : tekẕīb M

---

[1] *"Andolsun "Allah, üçün üçüncüsüdür" diyenler de kâfir olmuşlardır." Mâide, 73*
[2] *Allah, onların iftira ettiği şeyden pâktir.*
[3] *O istenilendir. Allah'ın kudret, hayat ve başka sıfatları haricindeki söz şunun gibidir.*

tekfîr itmezidi biz diriz ki egerçi Naṣārā (5) iṣbāt itdükleri eḳānîm-i ṣelāṣeye ṣıfāṭ tesmiye itmişlerdür ammā ḥaḳîḳatde (6) ẕevāṭ olmasına ḳā'illerdür zîrā ʿāmme-i Naṣārā uḳnūm-ı kelime yaʿnî ʿilm-i beden (7) ʿÎsā ʿaleyhi's-selāma intiḳāl itdi iʿtiḳād iderler nite ki içlerinden Yaʿḳūbiyye (8) uḳnūm-ı kelime semādan nāzil oldı ve Rūḥu'l-Ḳudüs ile ittiḥād idüp bir insān (9) oldı işte o insān Mesîḥ ʿaleyhi's-selāmdur ve Mesîḥ bir uḳnūmdur (10) uḳnūmeynden ki biri uḳnūm-ı lā-hūtî ve biri uḳnūm-ı nāsūtîdür lā-hūtîsi semāy ṣuʿūd (11) idüp nasūtîsi ḳamāmede medfūndur dirler eḳānimüñ intiḳāl ü nüzūlüne ḳā'illerdür intiḳāl ü nüzūle (12) ḳavl ise ẕevāṭ olmasına ḳavldür zîrā intiḳāl ü nüzūli müştemil olan (13) ancaḳ ẕevātdur aʿrāżda intiḳāl ü nüzūl mümteniʿdür pes bundan maʿlūm (14) oldı ki Naṣārā ẕevāt-ı ḳadîme taʿaddüdine ḳā'illerdür anuñ içün Ḥaḳ subḥānehū ve teʿālā (15) kelām-ı ḳadîminde tekfîr itdi ikinci muḥālün lüzūmuna daḫı bu vech ile cevāb (16) virilmişdür ki ḳıdem emr-i ʿademîdür vaṣf-ı ṣübūtî degildür zîrā ki ḳıdem nefy-i evveliyyetden (17) iʿbāretdür pes bunda iştirākden terkîb lāzım gelmez zîrā ki iʿdāmda iştirāk (18) terkîbi muḳteżî degildür ve le'in sellemnā ḳıdem vaṣf-ı ṣübūtî olsun lākin (19) terkîbüñ lüzūmı müsellim degildür zîrā ki iştirāk ẕātîde degildür belki iştirāk [T76b] (1) emr-i ʿarażîdedür ʿavārıżda iştirāk ise terkîbi [M96a] mūcib degildür (2) vallāhu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb İbni Cevzî raḥimehullāh Kitābü'l-Ḥamḳā ve'l-Muġaffelîn'de (3) ẕikr itmişdür ki ʿuḳalādan olup kendülerden efʿāl-i ḥamḳā vü muġaffelîn (4) ṣudūr idenlerüñ re'isleri ḫāṣṣaten İblîs ʿaleyhi'l-laʿnedür ki Ādem ʿaleyhi's-selāma (5) secdeden ibā vü istikbār idüp merdūd oduḳda benî Ādem'e îḳāʿ-ı (6) maʿāṣî birle zuʿmunca intiḳām içün *"Enẓirnî ila yevmi yübʿāṣūn"*[1] diyü muntaẓırînden (7) olmaġıla leẕẕet-i mütenāhîyi ʿaẕāb-ı lā-yetenāhîye tercîḥ itmegi ṣavāb ʿadd eyledi (8) lā-cerem İblîs'üñ ḥamāḳati vü ġafleti gibi ḥamāḳat u ġaflet yoḳdur (9) neʿūẕü billāhi teʿālā vallāhü dürrü'l-ḳā'ilü fi'l-İblîs

"'Acibtü min İblîse ve min ġafletihi

(10) *Ve ḫabüṣe mā eḍmera min niyyetihi*

---

7 iderler M : ider T; 9 o M : ol T; 14 ḳadîme taʿaddüdine ḳā'illerdür T : ḳadîmeye ḳā'illerdür M; 19 degildür T : degil M; 7 eyledi M : itdi T

---

[1] *İblis: Bana, (insanların) tekrar dirilecekleri güne kadar mühlet ver, dedi. A'râf,14*

Tāhin ʿalā Ādeme fī secdetin

Ve şāre ḳavvāden li-ẕürriyyetihi"[1]

ve keẕālik (11) Türkī eşʿārda daḫı dinmişdür

Var mı şeyṭandan özge aḥmaḳ kim

(12) *Ādem'e secde itmege ide neng*

Baʿdehu Ādem'üñ oġullarına

Neng ü ʿār (13) *itmeyüp ola pezeveng*

İkincisi Firʿavn'dur ki bānīsi kim idügin idrāk (14) itmedügi şehr-i Mışr ile ve mebdeʾ ü mecrāsını ʿārif olmaduġı nehr-i Nīl ile iftiḫār (15) iderek iddiʿā-yı rubūbiyyet idüp *"Eleyse lī mülkü Mışra ve hāẕihi'l-enhāru tercī* (16) *min taḥtī*"[2] didi ve ʿāmme-i ʿabede-i eşnām ki kendü elleriyle şanīʿaları olan şuver (17) ü heyākil ü eşḫāşı ilāh ittiḫāẕ iderler *"Ve illā lehū yenbaġī en yefʿale ve lā yüfʿale"* [3] (18) ve keẕālik Benī İsrāʾil Firʿavn'ı ġarḳ ve kendülere necāt iḥsān iden İlāhe'l-ʿālemīn (19) iken ferāmūş idüp *"Ecʿal lenā ilāhen kemā lehüm āliheten"*[4] didiler ve daḫı Naṣārā ki [T77a] (1) ʿĪsā ʿaleyhi's-selāma [M 96b] baʿżılar ibni İlāh ve baʿżılar bi'ẕ-ẕāt İlāh iʿtiḳād (2) itmişler iken yine dönüp Yehūdī'ler ṣalb ü ḳatl eylediler diyü ışrār iderler (3) ammā Yehūd u Naṣārā ve ʿabede-i eşnāmdan belki şeyṭāndan elʿan u aḥmaḳ (4) zümre-i revāfiżdür ki ʿAlī kerremallāhu vechehu ḥażretleinüñ seyyid-i kühūl-i ehlü'l-cennet (5) olan Ebū Bekr ve ʿÖmer raḍiyāllāhümāya beyʿatini ve muṣāheretini maḳarr u muʿterifler iken (6) ġāyet belādet ü ġafletlerinden belki kemāl-i küfr-i cühūd ve ışrār-ı İblīs-i merdūd (7) ʿaleyhi'l-laʿne birle sebb ü şetm iderler *"Laʿnetullāhu ve laʿnetü'n-nebiyyü ve'l-müslimīn ʿale'r-revāfiżu'z-(8)zenādiḳa ecmaʿīn ve ʿalā men isteẕrafe türahāti hā'ulā'i'l-melāʿīn"*[5] ḳavlehu (9) ***ḥadīṣü şücūnün*** bu daḫı emṣāl-i ʿArab'dandur aṣl-ı terkīb-i meşel *"El-ḥadīṣü ẕü şücūnün"*

---

16 kendü M : kendi T; 18 kendülere M : kendilere T; 2 eylediler M : itdiler T

---

[1] *İblis'e ve İblis'in gafletine şaşırdım. Kendi niyetinde gizlediği şeye hayret ettim. Adem'e secde etmekten çekindi kendi zürriyetine kavat oldu.*

[2] *"Ey kavmim! Mısır mülkü ve altımdan akıp giden şu ırmaklar benim değil mi? Zuhruf,51*

[3] *Ona ancak yapmak yakışır. O başkası tarafından yapılmaz.*

[4] Onların tanrıları olduğu gibi, sen de bizim için bir tanrı yap! dediler. A'râf,138

[5] *Allah'ın Rasul'ün ve bütün Müslüman'ların lanti o zındık Rafizî'lerin ve bu melunların çirkin işlerini hoş görenlerin üzerine olsun.*

(10) olup Türkîcesi bir sözden bir āḫar söz ve keẕālik o sözden daḫı yine bir āḫir (11) söz açılmaġıla gitdükçe söz uzayup dallu budaḳlu oldı dinilecek yirde (12) *"Ḥadîṯü ẕü-ṣücūnün"* diyü ḍarb olunur meṯeldür münşî-i risālenüñ bu maḥalde (13) ḳaṣdı vaʿʿāẕ ḥaḳḳında aġlar göz dögünmez söz utanmaz yüz dinilen Türkî (14) meṯel olduġını *"ʿAbūsen ḳamṭarîran"*[1] iḳtibāsı teʾyîd ider ammā ṣücūn ʿalā vezn-i fünūn (15) cemʿ-i ṣecen bi-sükūni'l-cîm ṭarîḳ u şiʿb ü ittiṣāl ü iltifāf ü iştibāk (16) maʿnālarına olup ṣecere-i mültefetü'l-aġṣān yaʿnî dalı budaġı birbirine (17) girüp ṣarmaṣmış dolaṣmış aġ gibi örülmüş diraḫta ṣecene didükleri (18) bundandur *"ʿani'l-Meydānî el-ḥadîṯü ẕü-ṣücūn ey ẕü-ṭurūḳin el-vāḥidü ṣecenün bi-sükūni'l-cîm ve aṣlü hāẕihi'l-kelimetü el-ittiṣālü ve'l-iltifāfü ve minhü'ṣ-ṣecenetü* [T77b] (1) *ve'ṣ-ṣecenetü li'ṣ-ṣecerati'l-mülettifetü'l-aġṣāni yuḍrabü fi'l-ḥadîṯi yesteẕkirü bihi ġayrihi"*[2] (2) Şeyḫ Ebū ʿAliyyü'l-Ḳahistānî bu meṯeli bir meṯel-i āḫar ile beyt-i vāḥidede cemʿ idüp (3) dimişdür

"Teẕekker necden ve'l-ḥadîṯü ṣücūnün
Fe-cenne iştiyāḳan ve'l-cünūnü (4) *fünūnün"*[3]

[M97a] ḳavlehu ***ten-dāde-i āġūş istiḥṣāl bulsun*** işbu ten-dāde (5) terkîbi daḫı emṯāl-i ʿAcem'dendür muṭîʿ ü münḳād u rāżî vü teslîm oldı diyicek (6) maḥalde müstaʿmeldür

"Bürdem gümān ki hest meyān-ı türā kenār
Ammā kücā (7) *meyān-ı tu ten der-gümān dehed"*[4]

ve keẕālik Ṣāʾib'üñ bu beytinden daḫı ẓāhirdür

(8) *"Ten nedādîm be-āġūş-ı Züleyhā-heves*
Rāżi ez-silsile-i zülf e-zencîr şüdîm"[5]

(9) ve meṯele ten-firūdād nite ki Evḥadî dimişdür

"Ser zi-nā-çārî ber āverd be-bî-sāmānî
Ten zi-nā-kāmî fürūdāde be-düşmen kāmî"[6]

---

10 yine T-; 2 ile M-

---

[1] *"Kaşları çatık asık suratlı bir günde" İnsan,10.*
[2] *Meydânî'de el-hadîsü zü-şücûn ifedesi çok yollara sahip demektir. Bir dal cim'in sükunuyla ve bu kelimenin aslı birleşmek ve kavuşmaktır. Şicne ve şecne kelimeleri de bu kelimeyle aynıdır. Ve şecene dalları sık ve bitişik olan ağaçlara denir ve bu anlamdan Araplar arasında bir sözün başka sözleri açması ve hatırlatması anlamında mesel olmuştur.*
[3] *Hadisü şücun ve necdi hatırlarsınız. Cenne müştakı olan cünûn ve fünun oldu.*
[4] *Senin için bir kenarda öyle şüphe taşıdım anıma senin vucudunun neresinde şüphe verdi.*
[5] *Züleyha'nın kuşağına vücudumda istek olmadı. Saçının kıvrımlarındaki zencire razı oldum.*
[6] *Baş, çaresizlikten dolayı servetsizliği getirdi. Vucut maksada erişemediğinden maksadını düşmana verdi.*

ve meşele ten-(11)nihāde nite ki Selmān dimişdür

"Ḳāżī-i çerḫ mīzened ḫad-zi-ḫad mā-bürūn

(12) *Men çi künem nihādeem ten be-ḳażā-i āsmān"*[1]

"Baʿża mā fi'l-maḳālete's-sādisete"[2] ḳavlehu (13) *gāv-ı Ferīdūn zemāne* bu ḳavl bir ṭūl ü dirāz ḥikāyeyi müştemildür ḫuşūşan (14) Şeh-nāme-i Firdevsī'de müriş-melāl bir efsāne-i ṭıvāldür ammā ḫulāṣa-i ḳıṣṣā (15) budur ki Mülūk-ı Pīşdādān'dan olup el-yevm elsine-i şuʿarā-yı Rūm u ʿAcem'de (16) cām ile ve tāc ile meẕkūr olan evlād-ı Hūşenk ü Kiyūmerz'den Cemşīd Şāh ki (17) evāḫir-i salṭanatında āyīn-i Mecūs'ı terk idüp daʿvā-yı ulūhiyyet birle kendü (18) timṡālinde niçe eṣnām düzdürüp eṭrāf-ı bilāda ibʿāṡ ve beni görmege (19) iʿẕār ve ʿavā'iḳı olanlar bunlara perestiş eylesünler diyü kāffe-i zīr-destāna [T78a] (1) cebr itmişidi ol eyyāmda Kink-i Dermūḫt ki ḳalb ile Dermūḫt-ı Kink daḫı (2) luġatdür baʿżılar Ḳudüs ve Feleṣṭīn olmaḳ üzere rivāyet itmişler āl-i İrem ü ʿĀd'den (3) Kink Dermūḫt'de melik olan Merdās-ı Tāzī'yi [M97b] oġlı Ḍaḥḥāk taʿlīm-i İblīs (4) ile ilḳā-yı çāh-ı helāk idüp yirine pād-şāh olduḳda Cemşīd'den rū-(5)gerdān olan sipāh u raʿiyyet Ḍaḥḥāk'a iltiçā ve mütābaʿat itmeleriyile Ḍaḥḥāk (6) ʿarż-ı Bābil'e ve zemīn-i Īrān'a müstevlī olup Cemşīd firār u ġıybet (7) eyledi yüz sene ġā'ib olduḳdan ṣoñra bir gün deryā-yı Çīn sevāḥilinde (8) ẓuhūr idüp Aḫẕū depesinden minşār ile dü-pāre olunmaḳ üzere (9) mervīdür nite ki Firdevsī dimişdür

"Ṣadem sāl–rūzī be-deryā-yi Çīn

(10) *Bedīd āmed ān şāh nā-pāk dīn*

Ser-i gū neşāyed bedīdīhim zer

(11) *Hemān beh ki bāşed be-erre dü-ser"*[3]

bir niçe eyyāmdan ṣoñra Ḍaḥḥāk bir gice (12) rüyāsında bir tāze cüvān elinde bir gürz-i gāv-ser gelüp bir ḍarb ile (13) kendüyi taḥtından ser-nigūn ve geçüp yirine oturur ṣabāḥ (14) kāhinlerinden teʾvīl-i rüyāyı suʾāl eylédükde bi'l-cümle kehene müttefiḳü'l-kelime (15) āl-i Cemşīd'den bir cüvān seni helāḳ idüp yiriñe pād-şah olacaḳdur (16) dimeleriyle

---

13 ḥikāyeyi T : ḥikāyeti M; 17 kendü M : kendi T; 18 görmege M : görmeklige T; 19 eylesünler M : itsünler T; 1 ḳalb ile M : ḳalbile T; 13 kendüyi M : kendiyi T

---

[1] *Felek hükümdarı bizim sınırımızda çok sınır koyuyor. Ben ne yapayım ki vucudumu göğün hükmüne koymuşum.*

[2] *Altıncı makalede geçen bazı kelimeler.*

[3] *Çin denizinde yüz gün seyr ettim. O çirkin dinin padişahı göze geldi. Öyle bir baş ki altın karşılığında vermeye değmez. Öylesi iyidir ki vucudu ikiye bölünsün.*

Ḍaḥḥāk āl-i Cemşīd'den ne deñlü ricāl ü eṭfāl vār ise (17) ve ḥāmile olan zenlerinden erkek doġanlardan daḫı ḳatl olunmaḳ üzere (18) emr ider bu ḥalālde nebīre-i Cemşīd'den Ābtīn nām bir kimesnenüñ zevcesi (19) Ferīdūn'a ḥāmile olmuşıdı Ābtīn aḫẕ olunup ḳatl olunduḳda zevcesi [T78b] (1) bir ṭarīḳ ile firār u dāmen-i kūhü'l-Bürz ve yāḫud demāvendde Selāmon (2) nām ḥakīm ki baʿżılar Selāmon didükleri Fīṯāġoriṯ'dür dimişler hele her ne ise (3) ʿavret ḥakīmüñ oldıġı gara varup anda vażʿ-ı ḥaml ve Ferīdūn'ı (4) ḥakīm-i mezbūruñ yanında bıraġup kendü ġaybet itdi ḥakīm daḫı bir gāv ittiḫāẕ (5) idüp Ferīdūn'ı ol gāvüñ südiyile besledi tā ki Ferīdūn ḥadd-i bulūġa (6) irişüp Ḍaḥḥāk'uñ daḫı ḳahr u demārı vaḳti ḳarīb olduḳda dībācede (7) ẕikri [M98a] mürūr iden gāve-i āhenger direfş-i Gāveyānī ile ḫurūc idüp Ferīdūn'ı bulduḳda Ferīdūn āhenger-i mezbūra taʿlīm-i ḥakīm ile ol murżiʿası (8) olan gāvuñ başı timṯālinde bir gürz-i gāv-peyker yapdırup Ḍaḥḥāk'ı anıñıla (9) ḍarb idüp bende çekmişdür el-yevm bilād-ı Hind'de Mecūs mültānīler (10) öküz bevli ile iġtisāl ve necāsetini misk ü zaʿferāñ ile ḥall idüp (11) pīşānīlerine anıñıla bir ḫaṭṭ çekerler zīrā ki ıżṭırām-ı nār-ı Mecūs āb u (12) tāb eṣnām-ı menḥūs-ı Ḍaḥḥāk ile munṭafī olmuşiken be-ḳavl-i Firdevsī-i Ṭūsī

(13) *"Be-fermūd tā āteş efrūḫtend*
"Be-rū ʿūd u ʿanber hemī sūḫtend"[1]

(14) tekrār fürūzān iden Ferīdūn olup Ferīdūn'uñ dāye-i raẕīʿası ise (15) gāv olmaġıla gāvüñ bevl ü necāsetine bu yüzden iʿtibār iderler diyü (16) menḳūldür vallāhu aʿlem bi-ḥaḳīḳati'l-umūr ḳavlehu *temām-ı leẕẕet-i ʿālem miyān-ı* (17) *pā-çe-i ost* miyānı pā-çe ẓurafā-yı ʿAcem beyninde ẓuhr-ı ġılmāna iḫtikāk (18) birle istimnādan kināyetdür nite ki Emīr Beg'üñ bir müy-miyān-ı tāze-cüvān ile (19) muʿāmelesini mutażammın olan bu ḳıṭʿasından ẓāhirdür

[T79a] (1) *"Her geh ki meyl-i ġarḳ-ı perrān*
"Dīdīm ki ḫāṭıreş perīşān kerdīm
(2) *Āḫir be-miyān-i pā-çe ḳarārī dādīm*
Ber-ḫod düşvār ve berūy āsān kerdīm"[1]

---

17 ṭoġanlaradan T : doġan oġlandan M; 3 kendü M: kendi T; 4 itdi M : ider T; 10 bevli ile M : bevliyile T / necāsetini T : necāseti M/ zaʿferan ile M : zaʿferanıla M; 19 ẓāhirdür T : nümāyāndur M

---

[1] *Ateş yakmalarını buyurdu. O ateşe ud ve anber yaktılar.*
[2] *Her ne zaman ki onu doldurmanın hevesini kıldığım vakit, gördük ki onun gönlünü perişan kılmışız. En son ne karar verdik kendimize? Zorluk yüzümüzü göğe kaldırdık.*

(3) ammā Riyāżī Risāle-i Düstūr'ında ġarḳ-ı perrān īlāc u iblāʿ maʿnasına (4) ġarḳ-ı pür-tīrden meʾḫūẕdur ve miyān-ı pā-çe aṣlda mevżūʿ-ı maʿrūf (5) ġılmāna dirler diyü bu beyt ile istişhār ider

"Meylem be-miyān-i pā-çe-i ū pīş būd
Zīrā ki miyān-i pāçe zi-kes teng terest"[1]

münşī-i (7) maḳālenüñ īrād eyledügi beytden daḫı miyān-ı pā-çe Riyāżī'nüñ (8) yazduġı üzere maḥall-i maʿrūf ġılmān olmaḳ fehm olunur lākin ẓurafā-yı ʿAcem (9) beyninde şāyed ikisinden daḫı [M98b] kināye olmaḳ iḫtimāli ola egerçi mevżūʿ-ı maʿrūf (10) ġılmān içün Türkī vü Fārisī vü ẓurafā-yı Rūm u ʿAcem beynindeki bāb-ı kināyet (11) rūy-ı tetebbuʿ-ı yārāna mekşūfdur ancak üdebā-yı ʿArab beyninde daḫı baʿż-ı zebān-zed (12) olup el-yevm mustaʿmel olanlarından birḳaç elfāẓ bu maḥalde īrād olundı (13) cümle-i kināyetden biri devātdur ki İbni Ebū Nuʿaym Ḳāḍī Yaḥyā bin Ekşem ḥaḳḳında dimişdür

(14) *"Yā leyte Yaḥyā lem telidhu Ekşemeh*
Ve lem teṭā arḍu'l-ʿIrāḳi ḳademeh
(15) *Elvuṭ ḳāḍin fi'l-bilādi taʿlemeh*
Eyyi düvātin lem yelḳahā ḳalemeh"[2]

(16) ammā mefhūm-ı merḳūm dikü'l-cin dil-dādesi olduġı Bekr nām bir cüvānı ehl-i (17) Ḥımṣ'dan baʿż-ı füssāḳ bir gice bir müntezihe götürüp iskār u istiʿmāl (18) itdüklerin işidüp naẓm itdügi ebyātdan meʾḫūẕdur

(19) *"Yā Bekrü mā faʿalet bike'l-erṭāmü*
Yā dār umā faʿalet bike'l-eyyāmü
[T79b] (1) *Fi'd-dāri baʿde baḳiyyetin sennāmü*
Em leyse fike baḳiyyetü testāmü

3 risāle T-; 8 yazduġı M : yazdığı T; 16 olduġı M : oldığı T; 18 itdügi M : itdigi T

[1] *Başkasını ayağının altına düşmeye çok meyilli idim. Çünkü başkasının ayağı altında olmak çok ayıptır.*
[2] *Ekseme eğer Yahya'yı doğurmamış olsaydı ve onun ayakları da Irak'a basmamış olsaydı Elvut denen adam şehirlerde kadı olurdu, biliyorsun. Kalem ile karşılaşmayan hangi hokka var.*

(2) *Şuġlü'ẓ-ẓulāmü keẕāke fī ebvābihim*

Fe-teferraġat li-devā'ike illā ḳalāmü"[1]

(3) ve keẕālik Ebū Muḥammed Ḥarīrī onuncı maḳāmesinde Ebū Zeyd Sürūcī lisānından (4) iḫtirāʿ eyledügi yemīnde *"Ve devātī bi'l-aḳlāmi"*[2] ḳavli bundan meʾḫūẕ olmaḳ (5) üzere menḳūldür ve daḫı nedret-i temettuʿ nāṣī ḍīḳ olanına ḫātem (6) ve vefret-i tebeẕẕülden vesīʿ olanına ḫalḫal diyü kināye olunur nite ki Ebū ʿAlī bin (7) Reşīḳ keşret-i iḫtilāṭdan dāʾimā taḥẕīr eyledügi bir ġulām-ı zībende-ḫırāmı (8) bir gün bir cemāʿat götürüp ḳullanduḳlarını işitdükde dimişdür

(9) *"Yā sūʾü mā cāʾet bihi'l-ḫālü*

İn kāne mā ḳālū kemā ḳālū

Ma eṣdaḳa'n-nāsü bi-ḍavʿi'l-ḫınāʾi

(10) *Ṣīġin mine'l-ḫātemi ḫalḫālü"*[3]

ve keẕālik ḍīḳına tisʿīn ve vesīʿine ṣelāṣīn dirler (11) nite ki bu ebyātda vāḳıʿ olmuşdur

"Meḍā Yūsufü ʿannā bi-tisʿīni dirhemen

(12) *Fe-ʿāde ṣülüṣü'l-māli fī keffī Yūsufī*

[M 99a] *Ve keyfe yurcā baʿde hāẕā selāḥuhu*

(13) *Ve ḳad ḍāʿa ṣülüṣen mālihi fi't-taṣarrufi"*[4]

ammā mefhūm-ı merḳūm İbnü'l-Muʿaz'uñ bu (14) ḳavlinden meʾḫūẕ olmaḳ üzere menḳūldür

"Meḍā Ḫālidün ve'l-mālü tisʿūne (15) *dirhemen*

Ve ʿāde ve reʾsü'l-māli ṣülüṣü'd-derāhim"[5]

lākin bu mażmūn-ı ḥabīṣüñ (16) maʿnā-yı ẕevkīsi tisʿīn ü ṣelāṣīn ʿaḳd-i yed ile ne vech üzere münʿaḳid olduġı (17) bilinmek ile maʿlūm olur zīrā ʿaḳd-i yedde eḍyaḳu'l-ʿuḳūd

---

3 Ebū Muḥammed M-; 4 eyledügi M : eyledigi T; 7 keşret T : keşre M / eyledügi M : eyledigi T; 15 lākin T : ammā M; 16 olduġı M : oldığı T;

---

[1] *Ey Bekir sana çarpmalar, vurmalar ne yaptı? Ey ev sana günler ne yaptı? Evde birkaç zaman sonra parlaklık vardır. Sende o parlaklığın kalıntısı yok mudur? Karanlıkların onların kapılarında sürmesi, senin hokkana kalemler boşalttı.*

[2] *Hokkalarım kalemlerle beraber.*

[3] *Ey kötülük ki onun ile hâl gelmedi. Eğer söyledikleri şey dedikleri gibi olsa... insanlar akıllı olmadığı müddetçe güzellik zayi oluyor. Yüzüklerden halhal getirilir.*

[4] *Yusuf bizden doksan dirhem alıp gitti döndüğünde avcunda malının üçte biri vardı. Bundan sonra onun iyilikleri nasıl isteniyor. Onun malının üçte biri tasarrufta ziyan olmuş.*

[5] *Halit, doksan dirhemle gitti ve döndüğünde sermayesi dirhemlerin üçte biri idi.*

tis'în ve evsa'u'l-(18)'uḳūd ṣelāṣîn olup meṣelde *"Eḍyaḳu min tis'în ve evsa'u min ṣelāṣîn"* [1] (19) dirler ve cümle-i kināyetden birisi daḫı dā'iredür nite ki bir maḥbūb-ı bāzergān-beçe [T80a] (1) ḥaḳḳında dinmişdür

"Ve tācirun yemnehu 'uşşāḳıhi
Mālen ve vaṣlen yerā nādirihi
(2) *Mā radde yevmen menhemū sā'ilen*
Li-ennehu muttasi'u'd-dā'irihi" [2]

ve birisi daḫı tîn ü tînedür (3) nite ki şu'arādan birisi ṣūret-i tevriyede dimişdür

"Lemmā ḳaḍa'ṣ-ṣavmü (4) *etā zā yerā*
Ḥubbi'l-leẕî mā zilte min ṣî'atihi
Efṭara fi'l-'îdi 'alā temratî
(5) *Ve kāne ifṭārî 'alā tînetihi"* [3]

ve keẕālik birisi daḫı ṣaḳbedür

"Ve ṣaḳbetün (6) *beyḍā'ü ṣelciyye*
Ke-ennehā el-lü'lü' eṣ-ṣāfiyeh
Ḳad ketebe'l-eyru 'alā bābihā
(7) *Men nākehā eṣbeḥa fi'l-'āfiyeh"* [4]

ve birisi daḫı keẕālik lü'lü'dür nite İbni (8) Reşîḳ'uñ ebyātından bu beytde vāḳı' olmuşdur

"'Aceben li-lü'lü'eti ve het min selkihā
(9) *Ve's-silkü lā vāhin ve lā maḳṣūmin"* [5]

[M 99b] ve keẕālik (10) ıṣṭılāḥ-ı naḥv üzere ref' daḫı cümle-i kināyātdan birisidür

(11) *"Efde'l-ġazālü'l-leẕî fi'n-naḥvi kellemenî*
Mücādilen fe-ecteneytü'ş-şehde min ṣefetih

---

3 birisi M : biri T;

---

[1] *Doksandan daha dar, az; otuzdan daha geniş.*
[2] *Birçok tüccar var ki kendi isteklerini arzu eder. Birçok tüccar da var ki müşteri ister ama nadir görülür. Hiçbiri dilenciyi reddetmedi. Çünkü o dairesi geniş bir insandı.*
[3] *Oruç bitmişti, benim ziyaretçim geldi. Hatta o öyle bir kişi ki onu doyurmadan edemedim. O bayramda benim hurmam üzerinden iftar etti ve benim iftarım da onun inciri üzerinden oldu.*
[4] *Öyle bir tabak ki bembeyaz, parlak; sanki parlak inci gibi. Emir, kapısına yazmış ki bir kimse o inciye ulaşırsa afiyetle sabahlar.*
[5] *İnciye hayret ederim ki onun dizisinden parlayan silk ne tam dağılmış ne de çok sıktır.*

(12) *Ve evrāde'l-ḥicace'l-maḳbūle şāhidühā*

Münāẓiran li-yerānī faḍle ma'rifetih

(13) *Şümme inḳuḍā 'alā rāyin raḍiytü bih*

Fe'n-naṣbü min ciheti ve'r-refi min cihetih"[1]

(14) ve keẕālik birisi daḫı temyīzdür

"Ve melīḥun ya'lemu'n-naḥve yulḳā

Müşkilatün minhu bi-lafẓin (15) *vecīzin*

Mā temeyyeztü vechehu ḳaṭ illā

Ḳāme eyrā naṣben 'ale't-temyīzi"[2]

ve keẕālik (16) birisi daḫı cezmdür

"Rubbe naḥviyyün melīḥun bi-ḥurufi'n-naḥvi yecma'

Yeftaḥu'l-cezme li-naṣbin ve li-ecli'l-cerri yerfa'"[3]

ve daḫı çifte revāḳ-ı muḳavves-niṭāḳı müẕekker-i (18) ṭāḳ-ı Kisrā ve kār-nāme-i dil-nişīni şeh-nişīn-i ḳaṣr-ı Şīrīnī'den nümüne-nümā olan (19) kifl-i melīḥ u melīḥaya Cebeley Nu'mān diyü kināye olunur Ravżatü'l-Celīs ve Nüzhetü'l-Enīs [T80b] (1) ṣāḥibi İbni Zefr ṭabīb-i Erbilī ba'ż-ı aṣḥābından naḳl ider ki Muṣūl'da (2) bir ṣıddīḳım var idi bir gün hem meclis iken Baġdād'da ṣıddīḳasından (3) mektūb gelüp içinde envā'-ı şevḳ u ġarām ve bu beyt ile 'itāb u melām var idi

(4) *"Tenāsītüm 'ahde'l-ḳadīmi ke-ennenā*

'Alā Cebeley Nu'mān len netecemme'a"[4]

(5) ṣıddīḳım kāġıdı oḳuyup münşerihu'l-bāl oldı ben eyitdim senden bir su'ālim (6) vardur billāhi 'aleyk iḫfā ile söyle ṣıddīḳım eyitdi vallāhi ketm eylemem (7) söylerim ben eyitdim işbu kitābuñ ṣāḥibesi senüñ ma'şūḳa-i cān-pesendüñ (8) olan ẓarīfe olduġı ma'lūm ammā sen aña verā-i dārdan ṭavāf-ı beyt idüp (9) cārī cār ile [M 100a] mevāḫiẓde eyitmişsin ṣıddīḳım eyitdi na'am öyle bir ḫāṭā vāḳı' (10) olmuşıdı ammā sen neden fehm

---

8 olduġı M : oldıġı T; 9 ḫātā T : iş M / vāḳı' M-

---

[1] *Gazali, bana nahv hakkında hitap etti ve mücadeleyle, tartışmalı olarak söyledi. Onun dudağından alacağım şekerden kaçındım. Ona şahit olarak, münazara hâlinde bana kendi bilgisinin faziletini göstermek için makbul deliller getirdi. Ondan sonra bir görüş üzerinde konuyu bitirdi ve ben ona razı oldum. Nasp benim tarafımdan, yükseklik onun tarafından oldu.*

[2] *Melih nahiv ilmiyle konuşuyor. O nahiv ilmindeki zorlukları veciz sözlerle izah açılıyor. Onun yönüne ben asla itiyaz edemedim. Ancak temyiz üzerine nasp olarak kalktı.*

[3] *Birçok nahiv bilgini var ki nahiv harflerini topluyorlar. Cezmini nasp olduğu için feth ediyor, cer olduğu için ref ediyor.*

[4] *Eski olan ahde uydum. Sanki biz Numan'ın iki dağı üzerindeymişiz gibi bir araya gelemedik.*

eyledüñ ben eyitdim mışraʿ-ı şānīde seniñile (11) Cebeley Nuʿmān üzere ictimāʿ itmedik mi ḳavlinden istidlāl itdim zīrā Cebeley Nuʿmān (12) ʿind-i ẓurefāyü'l-edeb melīḥ ü melīḥanuñ cānib-i kefellerinden kināyetdür yaʿnī maḥbūb u maḥbūbenüñ (13) tiyān u ilyeteyn ü fuḳḥateyni ki lisān-ı Türkī'de ḳaynaḳ taʿbīr olunan ʿuẓuvdan (14) ʿibāretdür ṣıddīḳım vallāhi ne ʿaceb idrāk itdüñ ben idrāk idemedim diyü müteʿaccib (15) oldı ammā beyt-i merḳūmda olan Cebeley Nuʿmān kināyeti aṣlında Şeyḫ Ṣafiyyü'd-dīni'l-(16)Ḥillī eşʿār-ı Mecnūn'dan taẕmīn itdügi şiʿrden meʾḫūẕdur ve aṣl-ı ḥikāyeti Şemeretü'l-(17)Evrāḳ ṣāḥibi İbni Ḥicce bu siyāḳda īrād ider ki bir gün Mecnūn aṣḥābıyıla (18) imtiyār içün vādiyü'l-Ḳarāya çıḳmışıdı bir maḥalle vardılar ki biri birine muḥāẕī vü müsāvī (19) iki cebel-i muʿallā ve miyānesi bir müferraḥ vādī-i nüzhet-fezā idi aṣḥābı Mecnūn'a didiler ki [T81a] (1) işbu iki ṭaġa Nuʿmān ṭaġları dirler Leylā bu maḥalle nüzūl itmişidi (2) Mecnūn eyitdi muġnā-yı Leylā'dan bu maḥalle ne güne rīḥ hübūb ider aṣḥābı eyitdiler (3) nesīm-i ṣabā hübūb ider pes Mecnūn tā nesīm-i ṣabā tenessüm itmedükçe ben bu maḥalden (4) gitmem diyü yemīn itmegile nesīm-i ṣabā vezān oluncıya dek nāḥiye-i Cebeleyn'de iḳāmet (5) itdiler ve Mecnūn bu ebyātı ol maḥalde naẓm itmek üzere menḳūldür

(6) *"Eyā Cebeley Nuʿmānü billāhi ḫaliyyā*
Nesīmü'ṣ-ṣabā yuḫlaṣ ileyye nesīmühā
(7) *Ecidü bürdehā ev teşfī minī ḥarāratin*
ʿAlā kebedin lem yebḳu illā şamīmühā
(8) *Fe-inne'ṣ-ṣabā rīḥun metā mā tenessemet*
ʿAlā nefsin mehmūmin tecellet hemūmühā"[1]

(9) [M100b] ammā Şeyḫ Ṣafiyyü'd-dīnü'l-Hillī Nuʿmān nām bir maḥbūb ġulāmı bir gice āġūş-ı mürāvedete (10) rām idüp engüşt-i şikem ile fetīle-fürūz-ı revġandān-ı billūrīn-i muvāṣalat (11) olmaḳ eṣnāsında dehān-ı püşt-i cüvān teneffüs itmegin beyt-i evveli taẕmīn idüp (12) dimişdür

---

10 eyledüñ M : itdüñ T; 16 itdügi M : itdigi T; 4 itmegile T : itmegin M; 5 ol T : o M;

---

[1] *Ey iki Numan dağı Allah hakkı için çekil. Saba rüzgarının esintisi yalnız bana olsun. Onun serinliğini bulayım, bana sıcaklık içirsin. Göğüste onun samimiyetinden başka hiçbir şey kalmaz. Bu yüzdendir ki saba bir rüzgardır. Ne zaman kederli nefsin üzerine eserse onun kederleri tecelli eder.*

"Eḳūlü ve ḳad ʿāneḳat Nuʿmānü leyleten

Bi-nūri mıhayyāhin enāre edīmühā

(13) *Ve ḳad erselet ilyāhin naḥvī fesvetin*

Teravvaḥa kerbü'l-müstehāmü şemīmühā

(14) *Eyā Cebeley Nuʿmān billāhi ḫuliyyā*

Nesīmü'ṣ-ṣabā yuḫlaṣ ileyyė nesīmühā"[1]

(15) ḳavlehu ***Seg nişīned be-cāy-ı kīpāyī*** mıṣraʿ-ı meẕkūr emṡāl-i ʿAcem'dendür (16) ḳaçan bir şaḫṣ-ı ḫasīs ü denī gidüp yirine andan eḫass bir nikbet gelse ẓurafā-yı (17) ʿAcem *"Seg nişīned be-cāyī kīpāyī"*[2] dirler kīpā bā-i ʿAcemī ile başcı maʿnāsınadur (18) başcı ile köpegüñ münāsebeti budur ki ḳaçan bir yire gitse başcıya meʾnūs (19) olan kilāb yirini ḳavradup sāʾir bīgāne kelbleri ḳomaz

[T 81b] (1) *"Dil-nişīn est pīşe ehl-i ḫıred*

Ṣad-fīġān der-pes-i şekīpāyī

(2) *Yādem āmed ki zīn sebeb güftend*

Seg nişīned be-cāy-ı kīpāyī"[3]

(3) ḳavlehu ***müşgīn-fitīl-i şemʿ-i ebistān-ı şabāḥat olan*** ilā-āḫirahū münşī-i (4) nādiredān bu maẕmūnda Ebu'l-ʿAbbās Ḫuyūnī'nüñ bu ḳavliyile tevārüd itmek (5) iḫtimāli vardur

"Ḫaleḳūke fī taġyīri ḥüsnike raġbetin

Fezdāde ḫusnike (6) *behceten ve żiyāʾen*

Ke'l-ḫamri faḍḍā ḫitāmühā fe-teşaʿşeʿat

Ve'ş-şemʿu ḳaṭṭ ẓübālihi (7) *fe-eḍāʾen"*[4]

ḳavlehu ***mühre be-ṭās-endāz-ı sürgāh-ı kāʾināt oldı*** mühre (8) be-ṭās-endāz emṡāl-i ʿAcem'dendür bir kimesne bir cemʿiyet-i ʿuẓmāda ḫaṭāʾen ṣavt-ı bülend ile (9) yillenüp bi'l-cümle ḫużżār ṣadāsını işitmegile ol kimesne tafḍīḥ olunmaḳdan (10) kināye olunur keşret-i istiʿmālden nāşī [M101a] her şol kimesneden ki bir faḍīḥat-ı müstenkir (11) şādır olmaġıla beyne'l-enām rüsvāy u bed-nām olsa ẓurafā-yı Aʿcām anuñ ḫaḳḳında

---

[1] *Numanla bir gece musafaha ettim. Öyle bir nurla kucaklaştım ki o nurun müheyasının temelleri ateştir. Gerçekten ben ilyahın gönderilmesini nahvettim. Ey Numan dağı, çekil ! Sabanın kokusu bana gelsin.*

[2] *Köpek kirpinin yerinde oturuyor.*

[3] *Gönül ehl-i aklın huzurunda yerleşiktir. Şüpheli, aklı bulanık kişinin karşısında yüzlerce figan... Hatırıma geldi ki bu sebepten köpek kirpinin yerinde oturuyor dediler.*

[4] *Senin boğazın, güzelliğinin değişmesinde bir rağbettir. Senin güzeliğinin parlaklığını ve ışığını artırdı. İçki gibi onun bardağı doldu, sonra taştı. Mum kendi ışığını artırdı ve bitti.*

(12) "Mühre be-ṭās endāḫt" diyü faḍāḥatinden kināye iderler lisān-ı Türkîde "Dügünde (13) oşurmuşa döndi" didükleri meşele ḳarîbdür ki aşlı ʿArabiyye'de (14) *"Efḍah min ḥabaḳatin ḥalḳatin"*[1] meşeli olup andan me'ḫūẕdur bu maḥalle münāsib ṣaḥibü'l-Maḳāmāṭ sebbāḳ-ı ġāyāt (15) Ebu'l-Faẕl Bedîʿü'z-zemān Hemedānî bir gün Ṣāḥib bin ʿİbād'ı ziyārete varup (16) Ṣāḥib daḫı ikrāmen oturdığı serîr üzere kendüyle maʿān iclās eyledükde (17) Bedîʿü'z-zemān'dan ḫaṭā'en bir ḥabḳa-i münkere ṣādır olur Bedîʿ nefsini faḍîḥatden (18) berî itmek zuʿmuyla yā Mevlānā bu serîr-i taḫtdur dir Ṣāḥib yoḳ yā seyyidî belki (19) ṣafîr-i taḫtdur diyicek Bedîʿ ziyādesiyile şermsār olup olup ḳalḳup gider [T82a] (1) niçe müddet ṣoḥbet-i Ṣāḥibden munḳatıʿ olduḳda ṣāḥib bu ebyātı yazup (2) Bedîʿü'z-zemān'a göndermişdür.

(3) *"Ḳul li'ṣ-ṣaġîri lā teẕheb ʿalā ḥacelin*
min ḥabaḳatin eşbehet nāben ʿalā ʿūdi
Fe-innehe'r-rîḥa lā testeṭi'u tedfeʿahā
(4) *İẕ leste en te Süleymān bin Dāvūdi"*[2]

"Baʿża mā fi'l-maḳālete's-sābiʿate"[3] kavlehū (5) *şecc-i muʿṣırāt-ı emn ü emān ile ser-sebz ü reyyān* yaʿnî seḥāb-ı emn ü emān ile (6) maşbūb u rîzān olan bārān-ı naşfet-i ḫusrevānîyile ser-sebz ü reyyān (7) dimek maʿnāsına zîrā ki muʿṣırāt ile seḥābdan kināye olunur kemā vüride fi't-tenzîl *"Ve enzelnā mine'l-muʿṣırāti mā'en ṣeccācen"*[4] *"ani'l-Vāḥidî el-muʿṣırāt yanî es-seḥāb ve ḳîle er-riyāḥu mā'en ṣeccācen yaʿnî mā'en meṣbūben"*[5] ve *"ani'l-Muġnî eṣ-ṣeccācü keşîrü'ṣ-ṣecci ve hüve'l-cerayānü min min ṣeccin iẕā erāḳa'l-mā'ü ve tefeccer ve ḳîle eṣ-ṣeccācü es-seyyālü"*[6] Ebū Muḥammed Ḥarîrî (11) Dürretü'l-Ġavvāṣ'da seḥābdan muḫtelib olan mā-i muʿṣırāṭ ile mükennā olduġını (12) [M101b] Ebū Bekr bin Muḥammed bin el-Ḳāsım el-Enbārî'den bu mefhūmda rivāyet idüp (13) ẕikr ider ki birgün bir cemāʿat meclis-i şerābda müctemiʿ

---

14 sebbāḳ-ı ġāyāt T-; 16 serîr üzere T : serîri M; 19 ziyādesiyile T : ziyāde M; 2 göndermişdür T : göndermiş M; 13 bir M-

---

[1] *Boğazdaki halkadan daha çirkin.*
[2] *Yellenmekten dolayı utanmayın. Çünkü bir rızgardır ki onu def etmeye kadir olmazsın,. Zira sen Dâvut oğlu Süleyman değilsin.*
[3] *Yedinci makaleden bazı kelimeler.*
[4] *"Sıkışan bulutlardan şarıl şarıl akan sular indirdik." Nebe, 14*
[5] *Vahit'ten rivayettir ki mu'sirat bulutu demektir. Riyah, parlak su demektir, yani gökten dökülen su.*
[6] *Muğnî'den rivayettir ki seccâc, yağışı çok olan bulutun suyunu döküp akıttığı zaman buluttan dökülen su demektir. Seccâc ayrıca seller demektir.*

olmuşlar idi içlerinden (14) muġannīleri Ḥassān bin Ṣābit raḍiyallāhu ʿanh ḥażretlerinüñ bu ebyātı ile teġannī eyledi

(15) *"İnnelletī nā veletenī fe-reddedtühā*
Ḳateltü ḳateltü fe-hātihen lem taḳteli
(16) *Kiltāhümā ḥalebü'l-ʿaṣīri fe-ʿāṭanī*
Bi-züccācecetin erḥāhümā lil-mifṣali"[1]

ehl-i meclisden (17) birisi Ḥassān raḍiyallāhu ʿanha ibtidā *"İnnelletī nā veletenī"* diyü müfred ẕikr itmişiken baʿdehu (18) dönüp *"Kiltāhümā ḥalebü'l-ʿaṣīri"* diyü teşniye ḳılduġınuñ vechi nedür bu şiʿrde olan (19) ʿilleti Benī Şuḳra'ya Ḳāḍī ʿUbeydullāh bin el-Ḥasen'den suʾāl iderim diyü ṭalāḳa [T82b] (1) yemīn itmegin aṣdiḳāsı mezbüre şefḳaten meclisi terk idüp maʿān Benī Şuḳra'ya (2) vardılar ʿUbeydullāh bin el-Ḥasen'i namāzda bulup namāzdan fāriġ olduḳda (3) ne içün geldüklerini iʿlām idüp refīḳlerinüñ ḥālini şerḥ ve suʾāline (4) cevāb ṭaleb eylediler Ḳāḍī ʿUbeydullāh daḫı Ḥassān raḍiyallāhu ʿanh *"İnnelletī* (5) *nā veletenī fe-reddedtühā"* ḳavliyile āb ile memzūc şerāb murād idüp müfred ẕikr (6) itdi baʿdehu *"Kiltāhümā ḥalebü'l-ʿaṣīri"* diyü müşennā ḳılduġı ʿinebden muḫtelibe olmuş (7) ḫamr-i ṣırf ve seḫābdan muḫtelib olan mā-i muṭarrā murād eyledi ki Ḳurʾān-ı Kerīm'de (8) muʿṣırāt ile mükennādur diyü cevāb virdi *"Ḳāle'l-Ḥarīrī fi'Dürreti ve seʾelūhü'l-cevāb feḳāle* (9) *innelletī nā veletenī fereddedtühā ʿannī bihe'l-ḫamrati el-memzūceti bi'l-māʾi ṣümme ḳāle* (10) *baʿdehu kiltāhümā ḥalebe'l-ʿaṣīri yurīdi'l-ḫamra'l-muḫtelibeti mine'l-ʿinebi ve'l-māʾi ve'l-muḫteleb* (11) *mine's-seḫābi'l-mükennā ʿanhā bi'l-muʿṣırāti"*[2] fī-ḳavlehu Teʿālā *"Ve enzelnā mine'l-muʿṣırāti* (12) *māʾen ve ṣeccācen"*[3] ammā Ebū Muḥammed Ḥarīrī yine Dürretü'l-Ġavvāṣda dir ki [M102a] bu tefsīr Ḳāḍī (13) ʿUbeydullāh bin el-Ḥasen'üñ itdügi tefsīrdür lākin henüz şiʿrde keşf ü beyāna (14) muḥtāc bir nükte-i ḫafiyye bāḳī ḳaldı ki āb ile memzūc şerāba ḫamr-i maḳtūl dinür zīrā ki (15) ḳaçan sāḳī şerābı āb ile memzūc ḳılsa *"Ḳateleti'l-*

---

14 raḍiyallāhu ʿanh ḥażretlerinüñ T : raḍiyallāhu ʿanhüñ M; 18 ḳılduġınuñ M : ḳıldıġınuñ T; 1 itmegile T : itmegin M; 6 ḳılduġı M : ḳıldıġı T; 13 itdügi M : itdigi T; 14 ki M-

---

[1] *Gerçekten sen bana bir şey vermiştin ve ben onu reddetmiştim. Çünkü sen onu öldürdün, öldürdün; öldürmeden getirmedi. O her ikisi sıkılmış bir haleptir. Onu bana bardakla getirdin. O ikisinin kokusu mifsel içindir.*
[2] *Harîrî dürretü'l-Gavvâs kitabında dedi ve ona cevap istedi. Gerçekten bir şeydi ki ben onu reddettim. Onunla yani reddettiği şeyle, su ile karıştırılan içkiyi kasdediyor. Ve yine der ki halebe'l-asîr üzüm suyu ile suyun karıştığı içkidir.*
[3] *"Sıkışan bulutlardan şarıl şarıl akan sular indirdik." Nebe,14*

ḫamru"[1] dirler *"Mezcemetü bi'l-mā'i"*[2] (16) maʿnāsına nite ki yine Ḥarīrī kendüsi maḳāme-i fıḳhiyyesinde *"Ḳāle eyümniʿu'ẕ-ẓimmiyü* (17) *min ḳatli'l-ʿacūz ḳāle muʿārażathu fi'l-ʿacūz lā yecūz"*[3] diyü īrād idüp baʿdehu (18) *"El-ʿacūz el-ḫamru ve ḳatlihā mezcihā"*[4] diyü tefsīr itmişdür ammā şiʿrde bāḳī ḳalan nükteyi (19) Dürretü'l-Ġavvāṣ'da bu vech ile beyān ider ki Ḥassān raḍiyāllāhu ʿanh *"İnnelletī nā veletenī fereddedtühā* [T83a] (1) *ḳateltü"*[5] ḳavliyle kendüye kāse-i memzūc ṣunan sāḳīye ḫiṭāb idüp (2) senüñ baña ṣunduġuñ kāse ḳatl olunmuşıdı pes ben redd eyledim dimegile (3) keʾenne sāḳīnüñ fiʿline şuʿūrī yaʿnī ki şerābı ḳatl eyledügine mütefaṭṭın olduġını (4) sāḳīye tefhīm ü iʿlām murād itdi baʿdehu bunuñıla ḳanāʿat itmeyüp *"ḳateltü"* (5) ḳavliyle sāḳīye muḳābele-i mezcde ḳatl ile duʿā eyleyüp *"Fe-hātihā lem tuḳtel"*[6] (6) dimegile sāḳīden memzūc olmamış ḫamr-ı ṣırf istiʿṭā eyledi ve daḫı (7) *"erḫāhümā lil-mifṣali"* ḳavlinde mifṣal bi-kesri'l-mīm lisān maʿnāsınadur zīrā ḫaḳ ile (8) bāṭıl beynini lisān faṣl itdügiçün lisāna mifṣal tesmiye olundı diyü taḥrīr ider (9) *"Erḫāhüma lil-mifṣali yaʿnī el-lisāni sümmiye mufṣilen bi-kesri'l-mīmi li-ennehu yafṣilü beyne'ḫaḳḳi* (10) *ve'l-bāṭili"* ḳavlehu *şiʿāb-i ʿarżīn* ʿarżīn ʿarżuñ cemʿidür (11) ḫalḳ cemʿ-i arżda arāżī didükleri ḫaṭādur zīrā ʿarż şülāṣīdür şülāṣī ise (12) efāʿil vezninde cemʿlenmez pes cemʿ-i ʿarżda ṣavāb olan feṯ-i rā ile [M102b] arażūn (13) dinmekdür *"ʿan Dürretü'l-Ġavvāṣ ve yeḳulūne fi-cemʿi arḍin erāḍī fe-yeḫuṭṭūne fihi* (14) *li-ennel'l-arḍi şülāṣiyyetün ve şülāṣi lā yücmeʿu ʿalā efāʿilü ve'ṣ-ṣavābü en yuḳāle* (15) *fī cemʿihā arḍūn bi-feṯḥi'r-rā'i"*[7] ḳavlehu *serrāṭ u żarrāṭ* emṣāl-i ʿArab'dandur (16) ḫalḳdan istidāne vü istiʿāre birle ve ġayr-ı ṭarīḳ ile aldığı māl (17) ü eşyā her ne ise ekl ü belʿ idüp edā eylemeyen kimesne ḥaḳḳında ḍarb olunur (18) aṣl-ı terkīb meṣel-i emṣāl-i Meydanī'de ve sā'irinde *"El-aḫẕü sürreyṭa ve'l-edā'ü* (19) *ḍarrayṭa"*[8] olup *"surreyṭā ve ḍurreyṭā"* daḫı rivāyet olunmuşdur

---

16 kendüsi M : kendisi T; 17 idüp T : eyleyüp M; 3 ki M-; 5 idüp T : eyleyüp M; 12 rā ile M : rāyıla T; 17 eylemeyen M : itmeyen T;

---

[1] *İçkiyi öldürdün.*
[2] *İçkiyi su ile karıştırdı.*
[3] *Dedi ki ihtiyar kadını öldürmeye mani mi oluyor. Onun ihtiyar kadın hakkındaki tartışması caiz olmuyor.*
[4] *İhtiyar kadından kasıt içkidir ve içkiyi öldürmekten kasıt, içkiyi su ile karıştırmaktır.*
[5] *Bana bir şey vermiştin ki ben onu reddetmiştim.*
[6] *Onu öldürmeden getir.*
[7] *Dürretü'l-Gavvâs'dan rivayet, yeryüzünün tamamında öyle araziler var ki oralarda ekin yapılıyor. Bu yüzden arz kelimesi üç harflidir. Üç harfli kelime efâ'il kalıbı üzerinden cem' yapılmaz. Ancak ra harfinin fethiyle onun cem'i arazûne şeklinde de olabilir.*
[8] *Sürreytâ, almak demektir; darraytâ ödemek demektir.*

ikisi daḫı bir maʿnāya olmaḳ [T 83b] (1) üzere muşarraḥ olup tefsīrinde *"Ey iẕā aḫaẕe'l-mālü seraṭa bi-maʿnī belʿün ve iẕā* (2) *ṭūlibe bil'edā'i eḍṭaride bi-ṣāḥibihi"* yaʿnī ḫalḳuñ mālını aḫẕ idüp (3) ekl ü belʿ ider ḳaçan edāsıyla muṭālebe olunsa māl ṣāḥibine żarṭ çeker (4) yaʿnī isihzā'en aġzıyıla zort virür *"'an Ebi'l-Beḳā eḍṭaride ey ḫabeḳa bi-fīhi* (5) *istihzā'en bih"* [1] ve meṣel-i meẕkūr *"el-aḫẕü selcānün ve'l-ḳaḍā'ü leyyānün"* [2] terkībi ile daḫı (6) müstaʿmeldür *"Es-selcü bi-sükūni'l-lāmi ve feṭḥihā el-belʿu yuḳālü selicen el-loḳmate selcen* (7) *ey belʿihā ve bābihi ʿilmün"* yaʿnī selc-i lāmüñ sükūnıyıla ve feṭḥasıyıla ʿilm bābından yutmaḳ (8) maʿnāsınadur

"Le'in fāte yā mevlāye maḥbūbike'l-leẕi
Belaġat bihi (9) *fi'l-fiḳi mā künte türtecā*
Fe-meṣṣilhu bi'l-evhāmi ṣeklen ve ḳāmeten
(10) *Ve ḫaṣran ve ve redfen ṣümme ʿāyenehu veslici"* [3]

ḳavlehu ***biḳāʿ u ṣayāṣī*** ṣayāṣī (11) cemʿdür müfredi ṣayṣā olup ḥuṣūn u ḳılāʿ maʿnāsına cüllāhlar (12) tār u pūdı tesviye itdükleri ve pāy-ı ḫurūsda ṣoya taʿbīr olunan (13) ṭırnaḳ ve boynuz maʿnālarına ki öküz ve sā'ir boynuzlu ḥayvān boynuzlarıyıla (14) taḥaṣṣun idüp nefsini anıñıla ḥıfẓ itdügi gibi sükkān-ı ḳalʿa [M103a] daḫı ḳalʿa ile (15) taḥaṣṣun itmegin ḥuṣūn-ı ḳılāʿa ṣayāṣī tesmiye olundı *"'ani'l-Muġnī eṣ-ṣayāṣī el-ḳalāʿu cemʿu ṣayṣatin el-ḳalʿati ve ve'ṣ-ṣayṣati ṣevketü'l-ḥāyiki yüsevvā bihi's-südā ve'l-laḥmete ve ḳarnü'l-baḳari ve ṣevketi ricli'd-dīki ve innemā sümmiyet el-ḳalʿati ṣayṣati liennehā taḥaffeẓa sākinīhā kemā yuḥfeẓu'l-baḳari bi-kerneyhi nefsehu"* [4] ve *"'an Ebü'l-Beḳā eṣ-ṣayāṣī elḥuṣūnü vāḥidühā ṣayṣatin ve aṣlü'ṣ-ṣayāṣī* [T84a] (1) *el-ḳurūnü li-enne ẕevāti'l-ḳurūni yeteḥaṣṣanü bihā"* [5] *"Baża mā fi'l-maḳālete'ṣ-ṣāminete"* [6] ḳavlehu (2) ***başına seʿālī-i vesāvis daḫı üşürmez*** seʿālī ʿalā vezn-i ṣaḥārī siʿlātüñ cemʿidür ki cin ṭā'ifesinden

---

4 istihzā'en M : istihzā T; 14 anıñıla M- / itdügi M : itdigi T; 2 ki M-

---

[1] *Ebi'l-Bekâ'dan rivayet: onunla dalga geçerek ağzında bir kıpırtı oluyor.*
[2] *Selcan, almak demektir; leyyân vermek demektir.*
[3] *Yemin olsun, eğer senin onun sebebinle günaha düştüğün sevgilin öldüğü zaman ne umarsın? Şekil ve kıyafet bakımından kısa, güzel, parlak birini umarım.*
[4] *Muğnî'den rivayettir ki sayâsî, kaleler demektir. Sîse kelimesinin cem'idir. Sîse, kale demektir. Sîse kelimesi ayrıca ısıran diken demektir ki onun ısırmasında et başka şeyler aynıdır. Sığırın boynuzu ve horozun ibiği gibi gerçekten kale sîse diye adlandırıldı. Çünkü nasıl sığırın boynuzuyla kendilerini koruduğu gibi kale de kendi halkını korur.*
[5] *Ebi'l-Bekâ'dan rivayet : sayâsî, kaleler demektir. Tekili sîse'dir. Seyâsî kelimesinin aslı boynuzlar demektir. Çünkü boynuzu olan hayvanlar kendilerini onunla korurlar.*
[6] *Sekizinci makaleden bazı kelimeler.*

(3) meskeni bādiye vü şaḥrā gül-i beyābānüñ ziyāde ḫabīşesi olan mü'enneşine dirler (4) müẕekkerine ke'anke' tesmiye olunur çölde vü beyābānda insāna insān gibi (5) temeşşül idüp görünmegile ardına düşürüp yolından azdırır helāk ider (6) *"'ani'ş-Şerîşî es-sa'lātü ünşā el-ġūlü ve ẕekeruhā sümmiye el-ke'anka' ve'l-ġūlü* (7) *cinnün meskenühā eş-şaḥārā türāye lil-insāni ke-ennehā insānün felā yezālü yettebi'uhā* (8) *ḫattā yuḍḍile't-ṭarîḳa fe-yehlekü"* [1] ḳavlehu *seylü'l-'arim* bu ḳavl naẓm-ı kerîmde (9) *"Fe-erselnā 'aleyhim seyle'l-'arimi"*[2] āyetinden muḳtebesdür maḳāla-i ūlā şerḥinde (10) tafṣîl olunmışıdı ki ehl-i Sebe ehl-i medîne-i Mārib'dür ammā ḳarîben cüreẕ didükleri fāre-i (11) a'mā ki lisān-ı Türkîde köstebek dirler sedd-i Mārib anlar ile raḫne-peẕîr (12) olup münhedim ve memleketleri seyl ile ḫarāb olacağına kehānet ile 'alem ḥāṣıl (13) itmeleriyile zu'mlarınca cüreẕi duḫūlden men' içün her iki ḥacer beyninde olan (14) şikāf u süvāriḫüñ aġzına bir gürbe rabṭ eyleyüp bir ferce ḫālî ḳomadılar (15) lākin zemān-ı teferruḳ u teşettütlerine [M103b] irāde-i Lem-Yezelî muḳārin olduḳda min-ṭarafi'l-(16)Ḥaḳ musallaṭ olan cüreẕ ola veyāḫud bir ġayrı cān-ver ola ġulüvv idüp (17) hirreler ile muḥārebe ve mekānlarından perākende vü perîşān itmeleriyile bi'l-cümle cüreẕ seddüñ (18) sürāḫlarına vülūc u duḫūlünden seddi naḳb itmege başladılar ehl-i Mārib (19) ḫabîre vü āgāh degiliken sedd-i naḳb-ı cüreẕ ile ḫalel-peẕîr oldı tā ki seyl geldükde [T84b] (1) münsedd olmayup münhedim ve bi'l-cümle emvāl ü erzāḳları ġarḳ ve büyūt (2) ü besātînleri daḫı ḳum ile medfūn olup belürsüz olmaġın eṭrāf-ı (3) bilāda müteferriḳ olmalarıyıla 'inde'l-'Arab *"Ṣāre benū fülānin eydî Sebe"* [3] diyü meşel (4) olmuşlardur *"'an Teysîr iẕā kānū yecidūne fî 'amelihim ve kehānetihim innehu taḫribü seddihim* (5) *fāretün felem yütrekū fürceten beyne ḥacereyn illa rabeṭū 'indehā hirreten felemmā cā'e zamānihi ve mā* (6) *erādallāhu bihim mine't-tefrîḳi fecā'e'l-cerāẕü ev dābbetün ġayrahā ve ḫarebe'l-hereri* (7) *ve şerridihā 'an mekānihā ve daḫale beyne ḥacereyni muḫribü's-seddi min dāḫilin ve hüm* (8) *lā ya'lemūne felemmā cā'e's-seylü vecede ḫalālen fe-daḫale fîhi ḫattā ḳaṭa'a's-sedde ve fāḍa 'alā* (9) *emvālihim ve düfine büyūtihimü'r-remle*

---

5 yolından T : yolını M / ider T : eyler M; 10 ammā T-; 11 dirler M : didükleridür T / anlar ile T : anlarıla M; 14 ḳomadılar M : ḳoydılar T; 17 hirreler ile M : hirrelerile T 19 vü āgāh M-; 1 olmayup M : olamayup T; 4 olmuşlardur T : olmuşdur M

---

[1] *Şerîşî'den rivayettir ki sa'lât, gûl'ün dişisidir. Onun erkeğine ke'anka' denir. Gûl ise cindir ve onun meskeni çöllerdir. İnsanlara insan gibi görünür. O cin insanı takip eder hatta yolunu şaşırtır. O insan orada helak olur.*

[2] *"Üzerlerine Arim selini gönderdik." Sebe,16*

[3] *Falanın oğlu Sebe gibi oldu.*

fe-ferrāḳū ḥattā ṣārū meṣelen ʿinde'l-ʿarab teḳūlūne (10) *ṣāre benū fülānin eydī Sebe ey teferraḳū ve tebbeddedū fe-ẕālike ḳavluhu teʿālā ʿFe-erselnā* (11) *ʿaleyhim seyle'l-ʿarimi'"*[1] ḳavlehu ***bi-rev tā ser-ḫoşîten rā bigîr*** yaʿnī yüri başuñı (12) al ḳaç maʿnāsına aṣl-ı terkīb *"Ser-i ḫod girift"* olup başın aldı gitdi (13) diyecek maḥalde müstaʿmeldür nite ki Mevlānā Cāmī'nüñ bu beytinden ẓāhirdür

(14) *"Murġ-ı çemen girift ser-i ḫod fiġān-künān*
Keş-ṭāḳat şenîden efġān-ı men be-nür"[2]

(15) ḳavlehu ***Leyse'l-beliyyetü fī-eyyāminā ʿaceben / Beli's-selāmetü fihā aʿcebü'l-ʿaceb*** [3] (16) [M104a] beyt-i merḳūm İmām ʿAlī kerremallāhu vechehu ḥażretlerinüñ kelāmlarından olmaḳ (17) üzere menḳūldür el-ʿilmü ʿindallāh ve aşaġısı daḫı bu ebyāt olmaḳ üzere (18) mesmūʿdur naẓm

"Leyse'l-yetîmü'l-leẓi ḳad māte vālidāhu
İnne'l-yetîme yetîmü'l-ʿaḳli (19) *ve'l-edebi*
Leyse'l-cemālü bi-eṣvābin tezeyyünühu
İnne'l-cemāle cemālü'l-ʿilmi [T85a] (1) *ve'l-ḥaseb"*[4]

ḳavlehu ***eymullāh*** bi-kesri'l-hemze ve feṭḥa maḥall-i yemînde müstaʿmel (2) aḳsām-ı ḳasemdendür aṣlında *"eymenallāh"* idi nūn ḥaẕf olunup (3) ibtidā'iyyet üzere merfūʿdur ḫaberi maḥẕūf olup taḳdīr-i kelām (4) *"Eymullāh lāzımeten lī"*[5] dimekdür ve iştiḳāḳı yümn ve bereketdendür baʿżılar ḳuvvet (5) maʿnāsına olan yemînden müştaḳdur dimişler ve baʿżılar daḫı hemze ḳaṭʿ içündür (6) zīrā aṣlında cemʿ-i yemîn olup maʿnāsı *"Ḳasemeyillāhe"*[6] veyāḫud *"Aḳsemü billāhi"* [7] dür (7) dimişler *"'an Ebi'l-Beḳā eymullāh bi-kesri'l-hemzeti ve feṭḥuhā ve aṣlühā eymenallāh* (8) *fe-ḥaẕife minhe'n-nūni ve tüstaʿmile fi'l-ḳasemi ve hiye merfūʿatün bi'l-ibtidā'i ve'l-ḫaberu maḥẕūfün* (9) *ey*

17 el-ʿilmü ʿindallāh M- / ve T-; 18 naẓm T-; 1 hemze M : hemzet T; 5 dimişler T-

[1] *Onların kendi emel ve kehanetleri çıktığı zaman onların seddini bir fare harap eder. İki taş arasında bir delik bile bırakmazlar. Eğer bir delik bırakırlarsa o deliğe bir kedi bağlarlardı. Zamanı geldi vakit ve Allah takdir ettiği zaman o fareler geliyorlar, kedilerle savaşıp onları yerlerinden kovuyorlar ve iki taşın arasına girip o seddi içinden tahrip ediyorlar. Fakat onlar -sebe ehli- o zararı bilmezler. Ancak sel geldiği zaman zararı fark ederler. Sel oraya geldiğinde seddi yıkar, evleri sel götürür, evlerini kum basar, ve bu Araplar arasında mesel şöyle mesel olur: Falanın oğulları Sebe gibi oldular yani dağıldılar.*

[2] *Bahçe kuşu figan ederek kendi başını bağladı. Keşke benim nura karşı olan figanımı işitseydi.*

[3] *Bizim zamanımızda belalar şaşılacak bir şey değildir. Belki selamette olmak o günlerde tuhafların tuhafıdır.*

[4] *Ana ve babası ölen kişi yetim değildir, yetim ancak akıl ve edepten yoksun olan kişidir. Güzellik, ona süs veren elbiselerde değildir; şüphesiz güzellik ilim ve ahlak güzelliğidir.*

[5] *Allah'a yemin olsun ki bana lazımdır.*

[6] *Allah'a yemin olsun.*

[7] *Allah'a yemin olsun.*

eymullāh lāzimeten lī ve iştiḳāḳihi mine'l-yümni ve'l-bereketi ve ḳīle mine'l-yemīni (10) *ve hüve'l-ḳuvvetü*"[1] ve *"'ani'l-Muġnī eymullāh aşlühā min eymenüllāh bi-fetḥi'l-hemzeti ve kesrihā* (11) *ve ḳīle el-hemzetü lil-ḳaṭ'i li-ennehu cem'u yemīnin ve ma'nāhu ḳasemiyallāhu ev aḳsemü billāhi*"[2] ḳavlehu (12) ***nārül-Ḥubāḥib meşābesinde lema'ān iden ḫar-mekeslerüñ*** nāru'l-Ḥubāḥib emṣāl-i (13) 'Arab'dandur her nesne ki ṣūret-i ẓāhirde nümāyişlü olup ṭaḥtında ṭā'il almamaġıla (14) bī-fā'ide vü müntefi' olmaya 'Arab aña *"Nāru'l-Ḥubāḥib"* ve *"Nārün ebi'l- Ḥubāḥib"* (15) dirler ve meşele *"Serābü's-sebāsib"* ammā mevrid-i meşelde aḳvāl-i muḫtelife vardur (16) ba'żılar ṭaşlıḳ yerlerde at na'linüñ ḳadḥi ile fürūzān olan şerāredür (17) nite ki naẓm-ı kerīmde [M104b] *"Fe'l-mūriyāti ḳadḥā"*[3] vārid olmuşdur ve ba'żılar daḫı yaz (18) gicelerinde aḫşam ile yatsı arasında ṭayerān iden bir dūde-i ṭā'iredür (19) ḳanadların açup ḳapaduḳça āteş gibi żiyā virür diyüp lisān-ı Türkī'de yıldız [T85b] (1) böcegi didükleri ṭā'ir olmaḳ üzere naḳl itmişler bu maḥalde münşī-i (2) maḳālenüñ daḫı murādı bu olmaḳ fehm olunur ammā Muḳaddemāt-ı Edebiyye ṣāḥibi (3) Ḥubāḥib didükleri ġāyetde baḫīl bir ādem idi şöyle ki żiyasıyıla kimesne (4) intifā' itmemek içün gicelerde īḳād-ı nār itmez idi eger iḳtiżā ḥasebiyile (5) yaḳarsa daḫı ba'īd ü ḳarīb bir müsteżī iḥsās eylese fi'l-ḥāl iṭfā idüp (6) yaḳduġı āteşile kimse intifa' itmemegin her müntefi'un bih olmayan şey' ḥaḳḳında (7) ḍarb olunur meşel olmuşdur diyü İbni 'Abbās'dan naḳl ider *"Kāne İbni* (8) *'Abbās raḍiyallāhu 'anh yeḳūlü kāne'l-Ḥubāḥib racülen baḫīlen lā yūḳadü nāran* (9) *bi-leylin kerāheeten etā aḳībihā men yentefi'u bi-ḍāv'ihā ve kāne iẕā eḥtāce* (10) *ilā eyḳādihā şümme iẕā ebṣara müsteḍī'en bihā eṭfāhā fe-ḍuribeti'l-'Arab bihā meşelen* (11) *ve ẕekerūhā 'inde külli şey'in lā yentefi'u bih*"[4] ve ba'żılar daḫı ḥaḳīḳatde nār olmayup (12) 'uyūn-ı insāna her āteş gibi görinen żiyāya nāru'l-Ḥubāḥib dirler diyü Cāḥıẓ'dan (13)

---

16 yerlerde M : yerde T; 18 aḫşam ile M : aḫşamıla T / iden T : ider M; 6 yaḳduġı M : yaḳdığı T / kimse T : kimesne M

---

[1] *Ebi'l-Bekâ'dan rivayettir ki hemzenin kesri ve fethiyle onun aslı eymenallâh'tır. Nûn harfi bu kelimeden kaldırılmış ve bu kelime yemin etmek anlamında kullanılmıştır. Ve o ibtidâ sebebiyle merfûdur ve haber olduğu için mahfûzdur. Allah'a yemin olsun ki o bana lazımdır. Onun aslı yemin bereketten müştaktır. Ve bir rivayette denildi ki yemîn müştak değildir, kuvvet demektir.*

[2] *Muğnî'den rivayettir ki eymullâh lafzının aslı eymenallah'tır. Ve hemze kesindir denildi. Çünkü yeminin manası bir araya getirdi. Bu yüzden Allah'ı andı Allah yemin olsun dedi.*

[3] *"(Nallarıyla) çakarak kıvılcım saçanlara." Âdiyât,2*

[4] *İbni Abbas cimri bir adamdı ki gece ateş yakmazdı. Çünkü bu ateşin ışığından gece faydalanan birisi çıkabilir diye düşünürdü. Ateş yakmağa ihtiyaç duyduğunda bir ışık gördü mü ateşi söndürürdü. Bu yüzden Arap istifade edilmeyen herbir şeyi ifade etmek için bu sözü darb-ı mesel yaptı.*

rivāyet itmişlerdür *"Ḳāle'l-Cāḥiẓü külli ḥārin yerahe'l-ʿaynü ve lā ḥaḳīḳate lehā ve hiye"* (14) ḳavlehu ***kedū üftād ü bādencān ber-āmed*** [1] emṡāl-i ʿAcem'dendür ḳaçan bir nikbet gidüp (15) yirine bir anuñ gibi nikbet gelse ikisinüñ biribirine nisbet rüçḥānı ẕikr (16) olunup ʿacebā selefi ile ḫalefi nicedür min vechi ḳanġısı tercīḥ olunur dinildükde (17) ikisinüñ daḫı ḫāllerinde nesne yoḳdur Türkīce ṭar ḫāllü bir ḫāllü diyecek (18) maḥalde ẓurafā-yıʿAcem *"Kedū üftād ü bādencān ber-āmed"* diyü mıṡraʿ-ı meẕkūrı ʿayniyile (19) ḍarb iderler nite ki Kemāl-i Ḫocendī'nüñ bu ebyātından ẓāhirdür

[M105a] [T86a] (1) *"Çü Ḥācī Aḥmed gul ez-der-i şeyḫ*
Cüdā üftād ez-ū efġān ber-āmed
(2) *Revān ber-manẓar-ı o Ḥācī Esved*
Ṭarabnāk u ḫūş ḫandān ber-āmed" [2]

(13) ḳavlehu ***dest-yārī-yi Sinimmār-baḫt-ı bīdār ile*** Sinimmār Nuʿmān bin İmrü'l-Ḳaysa ẓuhr-ı Kūfe'de (4) ḳaṡr-ı Ḫavernaḳı binā iden meşhūr miʿmār-ı Rūmī'dür Ebu'l-Faẕl Aḥmed Meydānī (5) bāb-ı cīmde *"Cezā'ühu cezā'ü Sinimmār"* [3] diyü īrād eyledügi emṡālden olup (6) *"Hüve racülün rumiyyü Beni'l-Ḫavernāḳ ellezī bi-ẓahri'l-Kūfeti li'n-Nuʿmān bin İmrü'l-Ḳaysi* (7) *felemmā feraġa minhu el-ḳāhu min aʿlāhu faḫḫara meyyiten ve innemā fuʿile ẕālike li-ellā yubnā miṡlehu* (8) *li-ġayrihi fe-ḍuribe bihi'l-meṡel limen yeczī bi'l-iḥsāni el-esā'ete"* diyü tefsīr itmişdür (9) yaʿnī Sinimmār Nuʿmāñ bin İmrü'l-Ḳaysa ẓuhr-ı Kufe'de Ḫavernaḳı binā iden bir Rūmī kimesnedür (10) vaḳtā ki binā temām oldı mülūkdan birine daḫı Ḫavernaḳ miṡillü bir ḳaṡr binā itmeyüp (11) kendüye maḫṡūṡ olsun diyü Nuʿmān Sinimmārı bālā-yı bām-ı Ḫavernaḳ'dan aṡaġı atdırup (12) helāk itmegile iḥsān muḳābilī isā'et ile mücāzāt olunan kimesne ḥaḳḳında ḍarb olunur (13) meṡel olmuşdur Ḳāle'ṡ-ṡāʿir

"Cezetnā benū saʿdin bi-ḥusnin fiʿālünā
Cezā'ü (14) *Sinimmāri ve mā kāne ẕā ẕenbin"* [4]

---

11 kendüye M : kendiye T; 12 olunan M : olan T

---

[1] *Kabak düştü ve patlıcan çıktı.*
[2] *Hacı Ahmed Gül, şeyhinin kapısından ayrılmıştı. Ondan figan, ağıt yükseldi. Onun makamına Kara Hacı gittiğinde o, sevinçli hoşnut geldi.*
[3] *Onun cezası Sinimmâr'ın cezasıdır.*
[4] *Benû Sa'd kavminin bizim iyi işimize karşı verdiği ceza Sinimmâr'ın cezası gibi bir ceza idi.*

ḳavlehu ***ke-Ḳudāri fi-Şemūdin*** [1] Ḳudār ḳavm-i Şemūd'dan (15) nāḳa-i Ṣāliḥ ʿaleyhi's-selāmı ʿaḳr iden merd-i meş'ūmuñ ismidür anasına Ḳudeyre (16) ve babasına Ṣālif dirler idi anuñ fiʿl-i şūmı ile ḳavm-i Şemūd maẓhar-ı ḳahr-ı Sübḥānī (17) olup helāk olmalarıyıla beyne'l-ʿArab şe'āmetde meşel olup *"Eş'em min Ḳudār* (18) *ve eş'em min aḥmer-i Şemūdin"* [2] dirler baʿż-ı nessābūn-ı Şemūdı ʿĀd'dan olmaḳ üzere (19) rivāyet idüp *"Eş'em min aḥmeri ʿĀdin"* [3] [M105b] daḫı dimişler ʿan Ḥamzati'l-Işfehānī [T86b](1) *"Ve hüve Ḳudār bin Ḳadīrihi ve hüve ismü ümmü ebīhi şālifü ʿaḳrānāḳihi Ṣālih ʿaleyhi's-selām* (2) *fe-ehlekallāhu teʿālā bi-fiʿlihi Şemūde fe-ḍuribe bihi'l-meşeli fi'ş-şūmi fe-ḳīle eş'em* (3) *min aḥmeri ʿādin"* [4] ve *"ʿan Ebī ʿUbeyde ve ḳad ḳāle baʿḍü'n-nüssābi inne Şemūde min ʿĀdin"* [5] (4) ve temām ḳıṣṣası tefsīrdedür ḳavlehu ***vāfaḳa Şenne Ṭabaḳa*** ve ḳavlehu ***ve ḥid'etün*** (5) ***ve bunduḳatün*** ikisi daḫı emṡāl-i ʿArab'dandur her biri muṣāḥibinüñ küfüvi vü muḳāvimi (6) olan miṡleyn-i mütefāvıḳīn içün ḍarb olunur meşellerdür ammā *"Vāfaḳa Şenne ve* (7) *Ṭabaḳa"* [6] meşelinde ʿulemā iḫtilāf idüp eḳṡeri iki ḳabīle olmaḳ üzere rivāyet (8) itmişlerdür Şenne ḳabīlesi Şenne bin Aḫṣā bin Duʿmiyye bin Cedīle bin Esed bin (9) Rabīʿa bin Nizār olup ṭabaḳa ise Benī İyād'dan bir ḥayy olmaḳ üzere (10) ẕāhib olmuşlardur Şenne ḳabīlesine Ṭabaḳa'dan ġayrı ḳabā'il-i ʿArab muḳāvemet (11) idemedüklerinden her biri āḫirüñ küfüvi vü muḳāvimi olmaġıla beyne'l-ʿArab ḍarb-ı (12) meşel olmuşlardur ammā baʿżıları Şenne didükleri dühāt-ı ʿarab'dan bir kimesne idi (13) kendüye muvāfiḳ u mülāyim bir ʿavret bulmaduḳça tezevvüc eylememek üzere ilzām-ı (14) nefs idüp irtiyād-ı maṭlabı içün cevb-i bilād ideridi tā ki bir gün (15) eṡnā-yı ṭarīḳda bir ādeme refīḳ olup yola çıḳduḳlarında Şenne refīḳi (16) olan ādeme didi ki *"Etaḥmilnī em aḥmilüke"* yaʿnī sen beni mi yüklenürsün yoḫsa (17) ben mi seni yükleneyim refīḳi eyitdi yā cāhil iki rākib biribirini niçe (18) yüklenüp götürür Şenne sükūt idüp bir zemān gitdiler bir zerʿa rāst (19) geldiler

---

15 iden T : eyleyen M; 16 şūmı ile T : şūmıyıla M; 10 olmuşlardur M : olmuşlar T / ʿArab M : ʿArab'dan T; 11 idemedüklerinden M : idegelemedüklerinden T / olmaġıla M : olmaġın T; 12 olmuşlardur M : olmuşdur T; 13 kendüye M : kendiye T

---

[1] *Semut kavmindeki kidar gibi.*
[2] *Kudar'dan daha kötü ve Semut'un kızıllığından daha kötü.*
[3] *Âd kavminin kızıllığından daha kötü.*
[4] *Kidâr, Kadîre isimli bir kadının oğludur ve o büyük babasının ismidir. Kidar, Salih aleyhisselamın devesini boğazlamıştır ve bu yüzden Allâhu Teâlâ, onun fiilinden dolayı Semud'u helak etmiştir. Bu sebeple Kidar'dan daha kötü denilmiştir.*
[5] *Ubeyde'den nakildir ki Nessâb'ın bazısı dediki Semûd, Âd kavmindendir.*
[6] *Şenn, Tabaka'ya uygun düştü.*

Şenne refîḳına eyitdi *"Eterā hāẕe'z-zer'i ḳad ukile em lā"* ya'nî bu gördügüñ [T87a] (1) zer' ekl olunmuş mıdur yoḫsa olunmamış mıdur refîḳı eyitdi yā cāhil görmez misin (2) henüz sünbüledür nice ekl olunmuş [M106a] olur Şenne yine sükūt idüp (3) bir zemān daḫı gitdiler refîḳınuñ ḳaryesine ḳarîb maḥalle geldüklerinde bir cenāzeye (4) rāst geldiler Şenne refîḳına eyitdi *"Eterā ṣāḥibühā ḥayyen emlā"* ya'nî bu cenāze (5) ṣāḥibini ṣaġ mı görürsün yoḫsa ölmüş mi refîḳı eyitdi ben senden echel (6) bir kimesne görmedim ṣaġ ādemi ḳabre götürdükleri görülmüş midür ki ṣaġ mı (7) yoḫsa öldi mi diyü su'āl idersin Şenne yine sükūt idüp ḳaryeye duḫūl (8) itdüklerinde Şenne müfāreḳat murād eyledi refîḳı rıżā virmeyüp Şenn'i (9) ol gice müsāfireten ḫānesine ḳondurdı meger refîḳınuñ (10) Ṭabaḳa nām 'āḳıle ḳızı var idi ḳızınuñ yanına duḫūl itdükde ḳız babasından (11) müsafirüñ kim olduġını su'āl itdi babası eṣnā-yı ṭarîḳda refîḳ oldum lākin (12) müddetü'l-'ömr böyle bir echel ādem görmedim baña bu güne su'āller (13) eyledi diyü iştikā itdi ammā ḳız ḥikāyeti güş idicek babasına eyitdi *"Yā ebeti mā neṭaḳa illā* (14) *bi'ṣ-ṣavāb"*[1] misāfür cāhil degil söyledügi cümle ḫak cāhil sensin ki anuñ (15) mezāyā-yı kelāmına vāḳıf olmaduñ ammā evvelā *"Etaḥmilnî em aḥmilke"* ḳavliyile (16) murādı *"Etuḥaddiṣunî em uḥaddiṣüke ḥattā naḳṭa'a'ṭ-ṭarîḳa bi'l-ḥadîṣi"* ya'nî sen mi (17) bir ḥikāyet basṭ idersin yoḳsa ben mi tā ki yolı muḥādeṣe ile ḳaṭ' idüp (18) ṭuymayalım dimekdür ṣāniyen *"Eterā hāẕe'z-zer'i ḳad ukile em lem"* ḳavliyile murādı (19) *"Hel esteslefü erbābihi ṣemenihi em lā"* ya'nî bu zer'üñ ṣāḥibi ṣemenini istislāf [T87b] (1) idüp ekl itmiş midür yoḫsa itmemiş midür dimekdür ṣālişen ṣāḥib-i cenāzeden (2) istifhām ile mürādı *"Eḫallefe Yaḥyā ẕikruhu bihi em lā"* ya'nî bu meyyit ardınca (3) ẕikrini iḥyā idecek kimse taḫlîf itdi mi yoḫsa itmedi mi dimekdür pes (4) ḫarîf ṭaşraya Şenn'üñ yanına çıḳup Şenn'e eyitdi senüñ eṣnā-yı ṭarîḳda su'āl (5) eyledügüñ kelāmuñ te'vîli budur diyü [M106b] ḳızından güş eyledügi kelāmı naḳl idicek (6) Şenne eyitdi na'am tevcîhi budur ve murādım daḫı bu idi ammā bu söz senüñ (7) degildür bu sözüñ ṣāḥibi kimdür ṭoġrı söyle diyü yemîn virdi ṣāḥib-i ḫāne (8) na'am bu söz benim degildür ḳızımuñdur diyü mu'terif olıcaḳ Şenne daḫı böyle zevce (9) bulmadıḳça tezevvüc itmemekiçün devr-i bilād eyledügin tefhîm itmegile ḫarîf (10) daḫı ḳızını Şenn'e tezvîc

---

1 yoḳsa M : yoḫsa T ; 2 sünbüledür T : sünbülesini M; 8 itdüklerinde T : eyledüklerinde M; 15 vāḳıf T : vāṣıl M; 3 kimse T : nesne M; 5 eyledügüñ M : itdügüñ T / eyledügi M : eyledigi T

---

[1] *Ey baba ! O ancak doğruyu söylemiş.*

itdi irtesi ḳızuñ cîl ü cîrānı Şenn'i görüp (11) ẕekā vü fiṭnatına vāḳıf olduḳlarında *"Vāfaḳa Şenne Ṭabaḳa"* dimeleriyile her miṣleyn-i (12) mütevāfiḳîn içün beyne'l-ʿArab meṣel olmuşdur diyü Ebu'l-Faẓl Meydānî Emṣāl'inde (13) ve Ebū Muḥammed Ḥarîrî ḳırḳıncı maḳāmesinüñ tefsîrinde bu vech üzere îrād itmişdür (14) ammā Aṣmaʿî'den bu meṣelüñ tefsîri su'āl olunduḳda *"Eẕunne'ş-Şenne vi'ā'ü min edemin kāne ḳad isteşenne felemmā ittaḥaẕe lehu ġiṭā'en vāfaḳahu ḍuribe fîhi hāẕe'l-meṣel"* diyü cevāb (16) virmiş yaʿnî ẓann iderim ki Şenn didükleri edîmden bir yābis-i viʿā-i bāliyyedür (17) yaʿnî bir eski ḳurumuş ḳırbadur vaḳtā ki aña bir ġıṭā ittiḫāẕ olunup muvāfiḳ gelse (18) *"Vāfaḳa Şenne Ṭabaḳa"* dirler *"'ani'ş-Şerîşî eş-Şennü el-ḳaryetün yābisetü'l-bāliyetü"* [1] ve *"'an* (19) *Ebi'l-Beḳā isteşenne'l-edîmü ey yebese ve aḫlaḳa"*[2] ḥāṣılı her miṣleyn-i mütevāfiḳîn içün [T88a] (1) ḍarb olunur meṣeldür ġālibā lisān-ı Türkîde çömlek ḳapaġın buldı meṣeli (2) Aṣmaʿî'nüñ bu ḳavlinden meʾḫūẕdur ammā ***ḥid'etün ve bunduḳatün*** meṣeli ʿadūsı (3) sebebiyle teferruʿ idenler içün ḍarb olunur ve daḫı kendü naẓîri vü mānendine (4) mübtelā olan kimesneler içün *"Ḥidā'ün ḥidā'ün verāke bunduḳihi"* dirler meṣeldür (5) diyü baʿżılar rivāyet idüp vāṣılı iṣbāt-i "hā" ile *"Ḥid'etün ḥid'etün"* idi (6) nidā mevḳiʿinde vāḳıʿ olmaġıla "hā" terḫîm olunmuşdur didiler ammā işbu *"Ḥid'etün* (7) *ve bunduḳihi"* kelāmı ile murādına olduġında [M107a] iḫtilāf vardur baʿżılar "ḥi'det" (8) bir ṭā'ir-i maʿrūfdur "bunduḳa" rāmiyyü'l-bunduḳadur dimişler ġālibā balçıḳdan maṣnūʿ (9) yuvarlaḳ dāneler ki kemān-gere ile ve sā'ir ālāt-ı remy ile ṭuyūra remy olunup (10) ṣayd iderler murād bu ola ve baʿżılara Ḥid'et ve Bunduḳa saʿdü'l-ʿaşîret (11) iki ḳabîle idiler Ḥid'et ḳabîlesi Kūfe'ye nüzūl ve Bunduḳa'yı iġāre ve Bunduḳa Yemen'e (12) varup nüzūl baʿdehu ʿale'l-ġaflet Ḥid'et ḳabîlesini başup ġāret itmegile (13) *"Ḥidā'ün ḥidā'ün verāke Bunduḳihi"* diyü meṣel olmuşdur yaʿnî yā ʿaşîret-i Ḥid'et (14) arduñda Bunduḳa ʿaşireti vardur ġāfil olma dimek maʿnāsına ve "ḥidā'ün ḥidā'ün" (15) ʿaṣā vü ḳafā gibi ġayr-ı mehmūz olmaḳ üzere daḫı rivāyet olunmuşdur ḥāṣılı (16) ikisi daḫı biribirinüñ küfüvi vü ġarîm ü muḳāvimi olan miṣleyn-i mütevāfiḳîn (17) içün ḍarb olunan meṣellerdür *"Ba'ża mā fi'l-maḳāleti't-tāsiʿati"*[3] bu maḳālede (18) ***kilîd-i te'sîs ile***

---

2 bunduḳatün T : bunduḳahi M; 3 teferruʿ T : tefezzuʿ M / kendü M : kendi T; 6 didiler M : dirler T; 7 kelāmı ile M : kelāmıyıla T; 8 balçıḳdan T : balçıḫdan M; 17 meṣellerdür M : meṣeldür T

---

[1] *Şerîşî, şenne kurumuş bir kaptır, demiştir.*
[2] *Ebi'l-Bekâ'dan rivayet Şenne derinin kuruması ve eskimesidir.*
[3] *Dokuzuncu makaleden bazı kelimeler.*

ḳufl-güşā-yı dervāze-i tedlīs olup ḳavlinden aşaġıda (19) her dā'ī-i me'ẕūn ḳavline gelince münşī-i risāle Şī'a-i İsmā'iliyye ki añā Şī'a-i [T88b] (1) Seb'iyye daḫı dirler anlaruñ beynlerinde mermūz olan ba'ż-ı ışṭılāḥātların (2) münāsebet ile aralıḳ aralıḳ īrād itmiş şerḥ ü beyānı müstaḳil bir risāle (3) olmaġa müteḥammil olmaġın ṭayy olundı ḳavlehu *ol ḫar-gele-i baġy ü ṭaġy ḫalbe-i* (4) *mübaḳāṭda tāziyāne-i "Faḫruc minhā"*[1] *ile muṣallā mücellāya ve tālī müsellāya müsābaḳat* (5) *göstererek* ammā ḫalbe ḳoşdurup yarışdırmaḳ içün i'dād olunup (6) yarandırılmış atlardur ve ba'ẓılar at yarışdıracaḳ meydāna daḫı dirler (7) dimişler *"'ani'l-Muġnī el-ḫalebetü el-meydānü ve innemā sümmiyet ḫalebeten li-ennehā yaḫlebü'l-ḳuvvete* (8) *ve'l-'irḳa"*[2] ve daḫı yarış içün i'dād olunan ḫuyūlüñ merātibi Ṣaḥḥāḥ-ı (9) Cevherī'de ve sā'ir luġat-i 'Arabiyyede on mertebe [M107b] olmaḳ üzere meşṭūrdur (10) zīrā 'Arab at ḳoşusı eyledüklerinde ḫuyūli onar onar irsāl idüp cümlesini (11) sebḳat eyleyüp ilerü gelene "mücellā" dirler ṣāḥibinüñ āyine-i rūyından ġubār-ı (12) kerb ü ḫacleti zidūde itmeden nāşī anuñ ardınca gelene "muṣallā" dirler üçüncisine (13) "müsellā" dirler dördincisine "tālī" beşincisine "mu tāḫ" altıncısına "'āṭıf" (14) yedincisine "ḫaẕẕī" sekizincisine "mü'emmil" ṭoḳ ıncısına "laṭīm" onuncısına (15) "sikkīt" dirler nite ki İbnü'l-Enbārī cümlesini bu ebyātda cem' idüp dimişdür

(16) *"Cā'e'l-Mücellā ve'l-Muṣallā ba'dehu*
Ṣümme'l-Müsellā ba'dehu ve't-tālī
Ve'l-ḫāmisü'l-(17)*Murtāḫi yenḳaṣu 'adūhi*
Ve'l-'Āṭıfü'ṣ-ṣaḥḥālü ke'd-dibāli
Nisḳan ve ḳāde (18) *Ḫaẕẕiyyühā fī ṣahvetin*
Ẕāke'l-Mü'emmeli ġayri zi'l-eşkāl
Ṣümme'l-Laṭīmü yeḳūdühā bi-cemī'ihā
(19) *Ḳable's-Sikkīti ve'l-'Āşirü'z-zeyyāli"*[3]
ve ḳāle āḫaru

---

12 anuñ M : anlaruñ M; 3 esmā-i 'aşere-i meẕkūreden T : esmā-i meẕkūre-i 'aşereden M; 5 ve T-;

---

[1] *Çık oradan ! Sad, 71*
[2] *Muğnî'den rivayettir ki Halebe bir meydan demektir. Çünkü o meydan kuvvet ve ırkı toplar.*
[3] *Mücellâ geldi, sonra musallâ geldi. Sonra müsellâ geldi ve sonra da Tâlî... Beşincisi Murtah'tır ki düşmanı bozuyor. Bu şekillerin haricinde Mü'emmel'dir. Sonra hepsiyle oturan Latîm'dir. Âtıf, dibal gibidir. Hazzî, Sikkît'ten önce Âşir'den sonradır.*

"Sebeḳa'l-Mücellā ve'l-Müṣallā ve'l-Müsellā

[T89a] (1) *Ba'de tāliyehu tera'l-Murtehā*

Ve bi-'Āṭıfī ve bi-Ḥazzī ve Mü'emmelen

Celebe'l-laṭīmü (2) *'ale's-Sikkīti ṣabaḥā"*[1]

ammā Aṣma'ī ile Ebū 'Ubeyde'den sevābıḳ-ı ḥaylde (3) esmā-i 'aşere-i meẕkūreden mevṣūḳun bih ṣānī ile 'āşirden ġayrınuñ ismleri mesmū'umuz (4) olmadı ancaḳ ikincisine muṣallā dirler ki ṣalādandur ṣalā ise at ḳuyruġınuñ (5) iki cānibinde olan üstüḫ'āndur ve onuncısına sikkīt dirler diyü menḳūldür (6) ammā Ebu'l-'Abbās Şerīşī Ḥarīrī şerḥinde her birinüñ vech-i tesmiyelerini mufaṣṣal (7) beyān idüp onuncısına sikkīt didükleri ṣāḥibi ḫuşū' u ẕillet ü 'ayy (8) ü ḫacālet birle sākit olduġındandur zīrā 'Arab onuncı feresüñ boynuna (9) bir resen ṭaḳup ve üzerine bir pūzīne süvār idüp [M108a] teşhīr ve ṣāḥibini (10) bunuñıla taḫcīl ü ta'yīr itmeleriyile ṣāḥibi kemāl-i ḥüzn ü 'ār ile sākit olmadan (11) nāşīdür diyü taḥrīr itmişdür ḳavlehu ***Kūcā dīk-i Ṭusī ber-āmed be-cūş***[2] (12) emṣāl-i 'Acem'dendür aṣl-ı terkīb-i meṣel *"Dīk-i Ṭūsī be-cūş mī-āyed"*[3] olup (13) bir kimesne şaḫṣ-ı āḫarde olan şevḳ u vecde 'amden ittibā' ile müteşevviḳ olup (14) ıẓhār-ı şūr u şeġaf birle cūş u ḫurūş gösterse ẓurafā-yı A'cām ol kimesne (15) ḥaḳḳında mıṣra'-ı meẕkūrı ḍarb iderler nite ki 'Alā'a'd-dīn nām bir muḳallid şūfī (16) vecd ü ḥālden bī-behre iken bühre-i ḫalḳa-i ẕikrullāha atılup ḫalḳa ıẓhār-ı (17) vecd ü ḥālāt itdükde Kemāl-i Ḫocendī dimişdür

"Çün 'Alā'addīn be-vaḳt-i (18) *semā'*

Zed fiġān u ḫurūş mī āyed

Gūyiyā ez-ḥarāret-i engişt

Dīk-i (19) *Ṭūsī be-cūş mī āyed"*[4]

ammā mevrid-i meṣel muḫtelifun fīh olup dīk ile Ṭusī'nüñ [T89b] (1) münāsebeti ne yüzden idügine taḥrīre sezā mevṣūḳun bih rivāyet-i güş-zed-i ḥaḳīr (2) olmamışdur zīrā ekṣer-i ehl-i Ṭūs teẕkīr-i Gāv u Cāmūs ile istimzāc olana (3) gelmişlerdür ehl-i Herāt

---

3 esmā-i 'aşere-i meẕkūreden T : esmā-i meẕkūre-i 'aşereden M; 5 ve T-; 1 idügine M : idigine T;

---

[1] *Mücellâ, Müsallâ ve Müsellâ geçti. Sonra Tâliye, Murtah'ı görerek geldi ve Âtıf ile ve Hazzî ile ve Müemmel... Sikkît, Latîmi çekerek geldi.*

[2] *Tûsî'nin horozu nerede coşar.*

[3] *Tûsî'nin horozu gelir, coşar*

[4] *Alaaddin gibi sema' vaktinde figan eder ve coşardı. Sanki parmağının hararetinden Tûsî'nin horozu gelir, coşar.*

püşt-i ḥammām bir biri ile olundığı gibi nite ki naşīr-i Ṭusī (4) te'līfini Mu'taşım Ḫalīfeye 'arż eyledükde İbni Ḥācib bunı götürmekden ise (5) bir ışlāḥ öküz götürseñ daḫa a'lā idi diyü te'līfini nehr-i Şaṭṭ'a ilḳā (6) olunup a'cebenī ṭurunbuhū kelāmınuñ ḳışşası beyne'n-nās meşhūr u ma'lūmdur (7) ve münşī-i maḳālenüñ daḫı 'unvān-ı risālede gāv-sāle-i Ṭūsī Ḥakīm-i Firdevsī (8) görünmegin didügi ḳavl bunı mü'eyyiddür vallāhu a'lem bi'ṣ-ṣavāb ḳavlehu (9) ***Ke'l-bāḥiṣü 'an ḥatfihi bi-ẕulfihi"*** emṡāl-i 'Arab'dandur ve mevrid-i meṡel bir gün bir kimesne (10) bir vādīde bir ẓaby veyāḫud bir ṣāt ya'nī gūsfend ṣayd ider lākin ẕebh itmege (11) [M108b] yanında bıçaġı bulunmaz bu ḥalālde ṣayd ṭırnaġı ile zemīni eşmege başlar (12) nā-gāh eşdügi yerden bir bıçaḳ ẓuhūr idüp ol bıçak ile ṣaydı ẕebḥ (13) itmegile beyne'l-'Arab kendü ictihādıyıla varṭa-i helāka giriftār olan kimesne (14) ḥaḳḳında ḍarb olunur meṡeldür ve meṡel-i merḳūm *"Ke'l-bāḥiṣü 'ani'l-müdyiti"* ve daḫı *"Ḥatfihā* (15) *ḍānnün bi-eẓlāfihā"* terkībleriyle müsta'meldür ḳavlehu ***Çü çeşmār-ı ān ki ḫurd ez*** (16) ***tū sīr"*** [1] mışra'-ı merḳūm Şeyḫ Sa'dī merḥūmuñ Bostān'ı ebyātındandur (17) çeşmār didükleri nisvān-ı 'acem bir duḫteri 'arūs itdüklerinde 'arūdan (18) zaḫm-ı çeşmi def' içün bir sebūya bir peyker taṣvīr idüp ġāze vü gül-güne (19) vü āb-ı zer ile ruḫsāra ṭırāz olup 'arūsuñ libāsına müşābih elbise ilbās [T90a] (1) ve envā'-ı pīrāye vü zīb ile şaḫṣ-ı 'arūsa iltibās iderler 'arūsı görmek (2) murād idenlere ibtidā anı gösterirler ba'dehu ol sebūyı sūr ḫitāmında (3) bālā-yı bāmdan aşaġı pürtāb idüp bu ne güne şikest olurısa çeşm-i bed daḫı (4) öyle şikest olsun dirler ṣāḥib-i 'arūs eger aġniyādan ise zīrde (5) muntaẓır olan yaġma-gerān içün derūn-ı sebūya vüs'i mertebesi dirhem (6) ü dīnār ve eger fuḳarādan ise nuḳl ü çerez ḳısmından şeker bādām ü piste (7) vü zebīb miṡillü şeyler ḳoyup sebū bāmdan düşüp şikest olduḳda yaġma (8) iderler ḫāṣılı çeşmār işābet-i 'aynı def' içün iḫtirā' olunan ruḳye (9) maḳūlesi nesneye dirler diyü mehere-i emṡāl-i 'Acem'den ba'żılarınuñ taḥrīrinde (10) mesṭūrdur ammā maḥṣūl-i beytden münfehim olan ma'nā budur ki senden menfa'at (11) ümmīdinde olanlar senüñ pāreden atılup yardan uçup żararıña belki (12) 'atab ü helākiñe müteraḳḳıb u mütaraṣṣıdlardur dimek olur ki 'Arabiyye'de ebyāt-ı (13) sā'ireden

---

3 olunduġı M : olundığı T; 11 ṭırnaġı ile T : ṭırnaġıyıla M; 12 eşdügi M :eşdigi T; 13 kendü M : kendi T; 16 Sa'dī merḥūmuñ T : Sa'dī'nüñ M; 9 ba'żılarınuñ M : ba'żılaruñ T / taḥrīrinde M : taḥrīrātında T;

---

[1] *Senden doya doya yiyen kimsenin gözü gibi.*

[M109a] *"Hāẕā ḳaḍati'l-eyyāmü mā beyne ehlihā*

Meşā'ibü ḳavmün ʿinde ḳavmin (14) *fevā'id"*[1]

ḳavline ḳarībdür ḳavlehu ***ġāb u ġulelde ġulme-i ġılme-i ġanāyim ile iġtinām*** (15) ***hengām-ı şayfa ḳalsun şimdilik kāfāt-ı şitādan kene vü kānūn ü kess-i*** (16) ***nāʿim ile evlü evinde muġtenim olsun*** bu ḳavlüñ mefhūmı maʿlu beyāna ḥācet (17) yoḳdur ammā ġāb u ġulel ü ġulme-i ġılme lafẓlarıyıla münşī-i risālenüñ ġālibā (18) murādı şāʿirüñ bu ḳavlini telmīḥdür

"Cā'e'r-rebīʿu ve ʿindī min leẕāẕetihi

(19) *Sebʿun iẕā mā nebābī me'lefü'l-beledi*

Ġanemün maʿa'l-ġāri dü'l-ġābi ve'l-ġaleli

[T 90b] (1) *Baʿde'l-ġubūḳi ve ġulme ve ġilmete'l-müradi"*[2]

ve keẕālik kāfāt-ı şitā ḳavliyle daḫı (2) murādı İbni Sükkertü'l-Hāşimī Ebu'l-Ḥasan Muḥammed ʿAbdullah bin Muḥammed'üñ (3) meşhūr u müteʿārif olan iki beytidür ki Ebū Muḥammed Ḥarīrī Maḳāme-i (4) Kereciyye'sini ol beytler ile miskiyyü'l-ḫitām itmişdür ol iki beyt bunlardur

(5) *"Cā'e'ş-şitā'ü ve ʿindī min ḫavāyicihi*

Sebʿun iẕe'l-ġayṣü ʿan ḥacātinā ḥabsen

(6) *Kinnü ve keysü ve kānūne ve kāṣṭālā*

Baʿde'l-kebābi ve küsse nāʿimün ve kisā"[3]

(7) şiʿr-i merḳūmı İbni Sükker ḥulūl-i mevsim-i şitāda bir yaġmurlu günde naẓm idüp aḥbābından (8) birine göndermek üzere Şerīşī rivāyet idüp vāṣılında temāmı daḫı böyle olmaḳ üzere yazar

(9) *"Yevmün muṭayrun ve ʿindī min ḫavāyicihi*

Sebʿun iẕe'l-ḳaṭru ʿan ḥācātinā ḥabsen

(10) *Ḫurūfün kāfātihā fīhā muḳaddemetün*

İẕā telāhe'l-fetā ẕü'l-lübbi ev dersen

---

13 hāẕā M : keẕā T; 8 vaṣlında T- / böyle olmaḳ üzere yazar M : böyledür dir T

---

[1] *Bu, faydalı toplumun kendi katında isabet olan günler arasındaki bir meseledir.*

[2] *Bahar ayı geldi ve benim katımda onun tadından yedi şey vardır. Ne zaman onu bulamasam o mevsime alışamıyorum. Bu yedi şey şunlardır : ganem, gâr, gâb, galel, gubuk, gulme ve gılme.*

[3] *Kış geldiğinde bulut bizim ihtiyaçlarımıza kapalı olduğu hâlde benim katımda kış için yedi ihtiyaç vardır: ken, kânûn, keys, kâstalâ, kebâb, kes ve kesâ.*

(11) *Kennü ve keysü ve kānūnin ve kāstālā*

Ba'de'l-kebābü ve kissün nā'imün ve kesā

(12) *Felev muṭirati'l-biḥārü'd-dehre lem teranī*

Eḳūli aḥsin hāẕe'l-yevme bī ve esā"[1]

(13) ve ammā İbni Mes'ūd lebbān bir kāf daḫı ziyāde itmegile sekiz kāf naẓm idüp dimişdür

[M 109b] (14) *Ve kem leyletin fī şehrin kānūni bettehā*

E'āniḳü min ḫiddinī bihe'd-da'ṣu ve'l-ġuṣnā

(15) *Cema'tü mine'l-kāfāti fīhā ṣemāniyen*

Femā şeytü mim merūyi enīḫin ḫuyyi'l-ḥasnā

(16) *Kirānen ve kīzānen ve kesen ve kā'iben*

Veknen ve kūben ve'l-kevānīne ve'l-kennā"[2]

(17) nite ki Emīr Temīm ibn Mu'az kāfuñ birini noḳṣān idüp altı kāf ile naẓm itmişdür

(18) *İẕā hebbe sulṭānü'l-mürebbisi ḍāḥiḳan*

Süḥayran ve ḫalle'l-ġarbü külle niḳābün

(19) *Ve redde 'ale'l-ufḳu'l-ġamāmü şiyābihi*

Fe-ḳum Fāliḳa fī 'uddetin ve ḫarābün

[T91a] (1) *Bi-kenne ve kānūnin ve ke'sin medāḳihi*

Ve küsse ve keyse vāfirin ve kitābin"[3]

(2) ve keẕālik Şeyḫ Aḥmed-i Dımışḳī ḫavāyic-i şitādan 'add olunan kāfātuñ 'ademiyle naẓm itmişdür

(3) *"Cā'e şitā'ü ve mā 'indī mine'l-kāfāti*

İlle'd-dumū'u'lleẕī 'ale'l-ḫaddi ve kāfāti

---

13 ve M- / kāf M : kāfıla T; 17 birini noḳṣān idüp T : birinüñ noḳṣānıyla M / kāf ile M : kāfıla T; 2 naẓm itmişdür M : bu mevālī dimişdür T;

---

[1] *Yağmurlu bir günde benim yedi ihtiyacım vardır. Yağmur bizim ihtiyaçlarımızdan hapsolduğu zaman. Öyle harflerdir ki kâf onların içinde ilk harftir. O harfleri akıllı bir genç okuduğu ya da ders yaptığı zaman. Ken, keys, kânûn, ve kâstalâ, sonra kebâb, ve kessü nâ'im, ve kesâ. Eğer denizlere zamanlarca yağmur yağsa beni görmezsen şunu söyleyeyimki şu günün en güzel yönü kavuşmasız olmasıdır.*

[2] *Kânûn denen ayda birçok defa bulundum ki dostumla kucaklaşıyorum ve o kuçaklaşmada da's ve gasn vardır. O gecede sekiz tane yeterli şey topladım. Güzelliği içeren eşyanın toplumundan karıştırmadım. Kirân, kizân, kes, kâ'ib, vekn, kûb, kevânin, kennâ.*

[3] *Merbes sultan gülerek küçücük bir eşyayı hibe ettiği zaman batı bölgesi tüm örtülerini çözer. Bulutlar bölgesinin elbisesini reddetti. Falika hiddet ve harpler içinde ayaklandı. Ken, kânûn, ke's küsse, keys, vâfir ve kitâb.*

(4) *Lā kene lā keyse lā kānūne lā kāsati*

Ve'l-kesse sāfirin ve nessācin el-kisā ḳudemāti"[1]

(5) ve *"ḳāle'l-āḫirü mine'l-cevābi fī-kāfātü'ş-şitā"*[2]

(6) *"Ve kāfāti'ş-şitā'i teʿuddü sebʿin*

Ve mā lī ṭāḳātün bi-liḳā'i sebʿin

(7) *İẕā ẓaferat bi-kāfi'l-keysi keffā*

Ẓaferat bi-müfredin ye'tī bi-cemʿin"[3]

(8) İbni Sükkere'nüñ işbu kāfāt-ı şitā şiʿrine ʿaşrında olan şuʿarā vü müteʾaḫḫirīn (9) ḥadden bīrūn pey-revlik idüp ḥattā kāfātda mażmūn münḳaż olmadan (10) nāşī bütün ḥurūf-ı teheccīde naẓm itmişlerdür ammā İbni Mesʿūd kāfāt-ı (11) şitānuñ żıddı rāʾāt-ı şayf diyü bu iki beyti naẓm itmişdür

(12) *"'İndī fe-deytüke rā'et şemāniyetin*

Ebġā bihe'l-ḥarranü ve fī vanin veradā

(13) *Reffe ve rūḥun ve reyḥānün ve rīḳun reşā*

Ve refrefin ve riyāżün nāʿimün veridā"[4]

(14) taṭvīl-i kelāmdan iʿrāż birle bu maḥalde bunlar ile iktifā olunup sāʾiri (15) ṭayy olundı [M110a] ammā bu kāfāt-ı şitā şāḥibi İbni Sükker'e şāḥib-i ṭuraf u mülaḥ fuḥūl-i (16) efrāddan bir şāʿir-i pür-gū idi ḥattā dīvānı elli biñ beyt olmaḳ üzere mervīdür (17) cümle-i eşʿār-ı mülaḥından bir gün eyyām-ı bahārda bir serv-ḳadd tāze-ġulāmı elinde (18) bir şāḫçe-i şükūfe-dār görüp dimişdür

"Ġusnün bānin yeden ve fī'l-yedi minhu

(19) *Ġusnün fīhi lü'lü'ün manẓūmü*

---

8 şitā T-; 11 naẓm itmişdür M : naẓm idüp dimişdür T;

---

[1] *Kış geldi benim katımda kışı karşılayacak bir şey yok. Ancak benim üzerindeki gözyaşı ve ağlamam var. Ken, keys, kânûn, kâsât, kes, nessâc.*

[2] *Kış mevsiminin hâlleri hakkında şöyle dedi.*

[2] *Kış mevsiminin yetenekleri yedi sayılır. Ve benim o yedi şeyi karşılamaya gücüm yok. Eğer keys'in tümüne benim avcum karışırsa tümünü ortaya getiren tek bir şeyle zafer bulmuş olurum.*

[3] *Benim katımda sana sekiz görüntü feda ettim. Onunla eğer yetişirse ve elime geçerse sıcaklık kistiyorum. O sekiz şey şudur : ref, rûh, reyhân, rîk, reşâ, refref, riyâz, nâim, verid.*

Fe-teḥayyerat beyne ġaṣneyni fī ẕā

Ḳamerun ṭāliʿun ve fī ẕā nücūmü"[1]

[T91b] (1) ve keẓālik İbnü'l-Bergūṣ nām bir ġulām-ı āṣūfte-ḫırāma taʿalluḳ ḥāṣıl idüp (2) āb u tāb-ı ḫayāl-i ruḫsārıyıla gicelerde kuḫl-ı ruḳād-ı dīde-i bīdārından şüste (3) olmaġıla dimişdür

"Büliytü ve mā eḳūlü bi-men ve innī

İẕā ene ḳulte min (4) *taʿaşşuḳuhu*

Ḥabībün ḳad nefā ʿannī riḳādī

Fe-in ġameḍat eyḳaẓanī ebūhu"[2]

(5) ḳavlehu ***ġavānī-i mevāʿīd-i ʿUrḳūbī nijād gibi*** İmām Nāṣıru'l-Muṭarrizī (6) ẕikr olunan ʿUrḳūb ḫulf-i vaʿd ve ʿadem-i īfā-yı ʿahd ile beyne'l-ʿArab (7) meṣel olmuş Ḫayber Yahūdī'lerinden bir keẓūb Yahūdī idi diyü evvelen taḥrīr idüp (8) baʿdehu Ḥamza-i Işfahānī'den *"Aḫlefü min ʿUrḳūbin"*[3] dinmegile ḫulf-i vaʿdde meṣel (9) olmuş Yeṣrib sākinlerinden bir kimesne olmaḳ üzere naḳl idüp dimişdür (10) *"ʿUrḳūb racülün min Ḫayberin Yehūdiyyün kāne keẓūben yūʿadü lā yüfā ḳāle Ḥamzatü'l-*(11)*Işbehānī hüve racülün min sākinī Yeṣrib yuḍrabü bihi'l-meṣelfi'l-ḫalef* (12) *fe-yuḳālü aḫlefü min ʿUrḳūbin"*[4] ammā emṣāl Ebū ʿUbeyde ve Meydānī'de ve Münteḫib-i (13) Meydānī'de bābü'l-mīmde *"Mevāʿīdü ʿUrḳūb"* [5] diyü muṣarraḥ olup İbnü'l-Kelbī'den (14) naḳl olunmuşdur ki ʿUrḳūb iḫlāf-i vaʿd ile beyne'l-ʿArab meṣel olmuş (15) Yeṣrib-i Ẕātü'n-Naḫl'de sākin-i ʿAmālīḳa'dan bir necīl kimesne idi bir gün (16) ḳarındaşı [M110b] ḳıllet-i ẕāt-ı yed ile ẕāmetrabe olmaġın ʿUrḳūb'dan şeyʾ suʾāl idüp (17) istiʿṭā ider ʿUrḳūb ṣabr it işbu naḫle ṭalʿ olduḳda ṭalʿı senüñ (18) olsun diyü vaʿd ider vaḳtā ki naḫle ṭalʿ olur birāderi incāz-ı vaʿd ümīdiyile (19) ʿUrḳūb'a varup ṭalʿ-ı naḫleyi istedükde ʿUrḳūb ṣabr it hele belaḥ olsun dir [T92a] (1) defʿ ider belaḥ olduḳda zühuvv olsun diyü redʿ ider

12 ʿUbeyde M : ʿUbeydet T; 19 dir T : diyü M

[1] *Ortaya çıkan bir ağaç dalı var. O ağaç dalından bir dal var ki o dalda dizilmiş inci var. O iki dal arasında hayrete düştüm. Doğan bir ay ki onda yıldızlar var.*

[2] *Ve o bir şey ki söylüyorum, kime söylüyorum? Ben oradayken onlar kime aşık oluyorlar, dedin. Öyle bir sevgili ki benim uykumu yok etti. Eğer gözümü yumsam onun babası beni uyandırıyor.*

[3] *Vadini Urkub'dan daha çok bozan*

[4] *Urkub, Hayber yahudilerinden bir adamdır. Öyle bir yalancı idi ki söz verir ama sözünü yerine getirmezdi. Hamza-i Isfehânî dedi ki Urkub Mekke sakinlerinden biri idi ki va'dinden dönmekle mesel olmuştur ve meselde Urkub'dan daha çok va'dini bozan, denilmiştir.*

[5] *Urkub'un va'dleri.*

zühuvv olduḳda (2) raṭb olsun diyü nehr ider raṭb olduḳda temr olsun diyü iġfāl (3) ve gice ile ḫafiyyeten ḳalḳup bi'l-cümle temri düşirüp ḳarındaşına bir temre virmemegile (4) *"Mevāʿīdü ʿUrḳūb"* diyü bāb-ı ḫalefde meṯel olmuşdur ḳāle ʿUlḳıme

(5) *"Ve ḳad vaʿadtüke mevʿiden lev veftü bihi*
Ke-mevʿudin ʿUrḳūbin eḫāhu bi-Yeṯribi"[1]

(6) ve ḳāle Kaʿb bin Zehīr

"Kānet Mevāʿīdü ʿUrḳūbi lehā meselen
Ve mā mevāʿīdühu ille'l-ebāṭīlü"[2]

ve ḳāle İbni Şeref

"Ve mā bülugu'l-emānī fī mevāʿīdihā
(8) *İllā ke-Eşʿabin yercū vaʿdü ʿUrḳūbin*
Ve ḳad teḫālefe mektūbü'l-ḳaḍāʿi bihi
(9) *Fe-keyfe lī bi-ḳaḍā'i ġayra mektūbin"*[3]

ve ḳāle İbni Ḥaccāc

"Fedeytü men laḳḳabenī meṯelün
(10) *Mā laḳḳabtühu ve'l-ḥaḳḳu lā yuġḍab*
Fe-ḳultü yā ʿUrḳūbi eṭmaʿtenī
Fe-ḳāle lüm nefseke yā Eşʿab"[4]

ve ḳāle'āḫāru

"Ve ekẕebü min ʿUrḳūbin Yeṯribü lehceten
(12) *Ve ebeyne şūmen fi'l-havāyici min zuhalin"*[5]

ḳavlehu ***ḳınāʿ-ı mükevvenī-reng*** bu ḳavlden murād (13) el-yevm elsine-i enāmda sā'ir olan vaʿd-i mükevven [M111a] meṯel-i meşhūrıdur ki Emṯāl-i (14) Meydānī'de *"Aḫlefü min şürbi'l-kemmūni"*[6] diyü meẕkūr olup *"Yümenne's-seḳā fe-yuḳālü*

---

14 Meydānī'de M : 'Arabī'de;

---

[1] *Eğer sana verdiği va'de vefa ederse nasıl ki Urkub Mekke'de kendine va'd ettiği gibi.*
[2] *Urkub'un va'dleri Arap toplumu için mesel oldu; ancak onun va'dleri batıldır.*
[3] *Kendi va'dlerinde emin değil; ancak Eş'ab gibi Urkub'un va'dlerini umuyor. Gerçekten kaza yazılmışsa ona muhalif oluyor. Yazılmamış bir kaza ile nasıl olabilir.*
[4] *Öyle birine feda oldum ki beni bir şeyle lakaplandırdı. Öyle bir lakapla lakaplandırdı ki Allah ona azap etmiyor. Dedi ki ey Urkub beni heveslendirdin ve dedi ki Ey Eş'ab kendine melamet et.*
[5] *Lehce olarak Mekke'deki Urkub'dan daha yalancıdır. Bütün ihtiyaçlarda zahlden dolayı sevincini ortaya koydu.*
[6] *Kümün şarabından bozuldu.*

lehu(15)*eteşrabü'l-mā1*"[1] diyü müfesserdür nite ki Mīrek risālesinde *"Zīre-rā be-vaʿde perveriş* (16) *mī-dehend*"[2] bizi vaʿdiñile iḥyā eylersün vaʿdüñ kifāyet ider diyecek (17) maḥalde kināye olunur vāṣılı diyār-ı Kirmān'da zīre zirāʿat idenler ṣuvaracaḳ (18) zemānda tarlasına varup ḫiṭāb idermiş *"Ey zīre men tu-rā āb-ı bisyār* (19) *ḫᵛāhem dād*"[3] ol ḫiṭāba binā'en bizi ḳurı vaʿdiñile ṣavup söz ile beslersin [T 92b] (1) dimekdür diyü taḥrir idüp Şeyḫ Niẓāmī'nüñ bu beyti ile istişhād ider

(2) *"Ümmīd-i ḫūriş bihterest ez-ḫūriş*
Be-vaʿde būd zīre-rā perveriş"[4]

(3) ḳavlehu ***şaşt aḫter-i güzeşt ile*** aḫter-i güzeşt emṡāl-i ʿAcem'dendür felān (4) kimesnenüñ tedbīri taḳdīre muvāfiḳ geldi diyecek maḥalde müstaʿmeldür (5) nite ki Monlā Ḥāfıẓ'uñ bu beytinden ẓahirdür

"Rūz-ı hicrān ü şeb-i fürḳat-i yār āḫir şüd
Zi-dem īn fāl ü güzeşt aḫter ü kār āḫir şüd" [5]

ve keẕālik (7) bu beytden daḫı maʿlūmdur

"Besā fālī ki ez-bāzīçe ber ḫᵛāst
(8) *Çü aḫter mīgüzeşt ān fāl şüd rāst*"[6]

ammā bu aḫter-i güzeşt meṡeli (9) ekṡer ḳāl ile istiʿmāl olunduġından ġālibā tefe"ül güne temennā olunan murād (10) bir saʿd-ı kevkeb sāʿatine müsādif olup ḥāṣıl oldı dinmekden kināyedür (11) egerçi Mīrek ve baʿż-ı risālede Aḫter nām bir melek āmīn āmīn diyerek cihānı (12) devr itmededür ol meleküñ āmīnine müṣādif olan temennā her ne ise (13) elbette teḫallüf itmez ḳavl-i meşhūrını taḥrīr itmişlerdür ancaḳ ṣıḥḥatinde naẓar vardur (14) ḳavlehu ***ḳā'ibetün min ḳūbin*** emṡāl-i ʿArab'dandur ḳūb-ı viḳāb ferḫu'ṭ-ṭā'ir (15) yaʿnī murġ-beçe ve ḳā'ibe vü ḳūb beyża maʿnāsına olup [M 111b] meṡel-i merḳūmda ḳaṭʿ (16) u ṣaḳḳ maʿnālarına gelen ḳūb'dan *"İṡetin rāżiyyetin"*[7] miṡüllü fāʿile bi-maʿnā mefʿūledür (17) vaḳtā ki murġ-beçe beyżayı ṣaḳḳ idüp çıḳsa ol beyżaya

---

1 Şeyḫ T- / ider M : itmişdür T; 5 Moñla T-; 10 kināyedür M : kināyetdür T; 13 ancaḳ T : ammā M

---

[1] *Sâkî manasıyla denir ki suyu iç.*
[2] *Aşağısına vade etmekle terbiye ediyorlar.*
[3] *Ey benim altımda olan kişi! Sana çok su vermek isterim.*
[4] *Yeme içme imidi, yemeden ve içmeden daha güzeldir. Zire'yi beslemeyi va'd ediyorlar.*
[5] *Hicran günü ve sevgiliden ayrılık gecesi son buldu. Bu fala baktım yıldızda geçti, iş son buldu.*
[6] *Birçok fal var ki oyuncaktan çıkmıştır. Yıldız üstümden geçtikten sonra o fal doğru çıktı.*
[7] *Artık o, hoşnut kalacağı bir hayat içindedir." Hakkâ,21; Kâri'a,7*
[8] *Yumurtayı parçaladı.*

"Beyżatün ḳā'ibetün" [1] (18) dinür ḳaçan bir kimesne bir töhmetden veyāḫud melzūm ẕimmeti olan bir nesneden ibrā-i (19) ẕimmet birle ḫalāṣ u berī olsa ʿArab ol kimesne ḥaḳḳında *"Teḫalleset* [T93a] (1) *ḳā'ibetün min ḳūbin ve teberre'et ḳā'ibetün min ḳūbin ve berī'e ḳā'ibetün min ḳūbin"* [2] (2) dirler ve miṣlihi *"Beri'e'z-zi'bi min demi ibni Yaʿḳūbin"* [3] ve mevrid-i meṣel Benī (3) Ḳsed'den bir aʿrābī bir tācir istiḫfār itdükde aʿrābī tācire ben saña felān (4) mekāna dek ḫafāret o mekāna irişdükde *"Fe-bere'et ḳā'ibetün min ḳūbin"* (5) yaʿnī o mekāna selāmet ile varduġumuzda murġ-beçe beyżayı nice delüp çıkup (6) ḳışr-ı beyżadan taḫalluṣ birle berī'ü'ẕ-ẕimmet olursa ben daḫı senüñ ḫafāretüñden (7) o güne berī'ü'ẕ-ẕimmet olurum dimek ile meṣel olmaḳ üzere menḳūldür keẕā fi'l-(8)Muṭārrizī ammā Emṣāl-i Meydānī'de *"Ye'külü ḳūbeyni ḳūben yerteḳubü"* terkībiyile (9) daḫı mustaʿmeldür diyü meṣtūr olup ḫulāṣa-i mefhūmı ḳūb u ḳāb (10) ferḫ-ı ṭā'ir maʿnāsınadur ve ḳā'ibe vü ḳābe ḳaṭʿ maʿnāsına olan ḳūbdan (11) fāʿile bi-maʿnā mefʿūledür ḥattā ferḫ-ı ṭā'ir beyżayı deldükde *"Teḳavvebeti'l-ḳābetü* (12) *ʿan ḳūbihā"* dinür yaʿnī beyża ferḫinden delindi dimek maʿnāsına ḳaçan bir kimesne (13) iki ḥācetini su'āl idüp üçünci ḥācetini su'āle teraḳḳub eylese ḍarb (14) olunur meṣeldür diyü meṣtūrdur meṣel-i merḳūmuñ aṣlı *"İnḳaḍabeti ḳavvā* (15) *min ḳādin"* [4] olup Ṣaḥḥāḥ-ı Cevherī'de tafṣīl üzere meẕkūrdur bu maḥalde (16) bu ḳadar ile iktifā olundı ḳavlehu ***ḫavāfī-i meleke-i ḳābiliyyet ʿilāve-i ḳavādim-i*** (17) ***liyāḳati olmuşlarını*** luġat-i ʿArabiyye'de cemīʿ-i ṭuyūruñ cenāḥı beş mertebe olup (18) evvelü'l-cenāḥ ki zebān-ı Fārisī'de şeh-per [M112a] ü şeh-bāl ki lisān-ı Türkī'de çelenk dirler (19) ʿArabiyye'de ḳavādim dirler ikinci mertebesine menākib üçünci mertebesine ebāhir [T93b] (1) dördünci mertebesine küllī beşinci mertebesi ki āḫiru'l-cenāḥdur ḫavāfī dirler ḳāle Dīkü'l-Cinn

(2) *"Ve şāfī'n-nuṣḥı yuʿẕel bi'l-eşāfī*
Ve min caʿli'l-ḳavādimi (3) *ke'l-ḫavāfī"*[5]

---

5 selāmet ile M : selāmetile T / varduġumızda M : vardığımızda T; 7 dimek ile M : dimegile T; 9 mustaʿmeldür diyü M-; 10 maʿnāsınadur T : maʿnāsına M; 12 beyżā T-; 13 ḥācetini T : ḥāletini M; 15 olup T : olmaḳ üzere M; 1 ḳāle M-;

---

[1] *Yumurtayı parçaladı.*
[2] *Kuş yavrusu yumurtadan kurtuldu.*
[3] *İbni Yakup kanından suçlanan günahtan temizlendi.*
[4] *Güçlü biri diğer güçlü bir adamdan geri aldı.*
[5] *Nasihatin faydası bütün şifalı şeylere denk olur. Ve bir kimse başkasından öç almayı düşünürse çirkin bir hayvan gibi olur.*

ḳavlehu *ser-girifte-i dest-i istiḫdām* bu ḳavlden murād nidügi (4) maʿlūm ammā ser-giriften emṣāl-i ʿAcem'dendür eleddü't-teṣāvun ve ṣaʿbe't-temetteʿa (5) olan bir tāze-cüvān-ı ser-keşe ḳaçan fessāḳ ṭarīḳ-ı muḫādaʿada dām itmegile (6) ḫᵛāh u nā-ḫᵛāh-ı vuṣlata rām idüp naẓm

"Ḳad künte tefzeʿu min lemesin ve min ḳubli

Ve ḳad ẕelelte lā sirāce ve'l-cāmi"[1]

mışdāḳınca sāde-būs u (8) kenārdan müteneffir olup fezʿ ideriken miżmār-ı ẕillet-i teslīmde tesrīḫ (9) u telcīm ḳılınsa ẓurafā-yı ʿAcem ol ġulām ḥaḳḳında ser-girifte şüd dirler yāʿnī başı ṭutılup (10) zorakī istiʿmāl olundı dimekden kināye iderler nite ki Ḥayretī'ye reyʿān-ı (11) şebābetde böyle bir ḥāl vāḳıʿ olmaġıla ʿārından terk-i dār u diyār idüp (12) eṣnā-yı ṭarīḳda kendüye hem-ḥāl bir cüvān-ı ṣāḥib-i cemāl ile murāfaḳat itdükde (13) bu beyti dimişdür

"Ez-dest-i çerḫ bā-dil-i efkār mīrevīm

"Mā her dü ser-girifte (14) *be-yekbār mīrevīm"*[2]

egerçi muḫādaʿa-i ġılmānda biribirinden rengīn ḥikāyāt-ı (15) şīrīn bī-ḥadd ü bī-ḳıyās olup nev-be-nev daḫı vuḳūʿ bulmaḳ üzere olduġı (16) maʿlūm ebnā-yı zemāndur ancaḳ Ḳuṭbu's-sürūr ṣāḥibinüñ iḫbār-ı ḫulaʿā (17) vü meccānda terbiyyet-gerde-i debistān-ı belāġati olmuş vildān-ı rivāyātdan (18) fi'l-cümle bu maḥalde ityāna şāliḥ bir melīḥ-i ḥilve'l-ḳavli ṭarab-kede tercemede nezʿ-i (19) serāvīl-i luġat-i ʿArabiyye ḳılınmaḳ münāsib görüldi menḳūldür ki meşāhīr-i üdebādan [T94a] (1) Muṭīʿ bin İyās ve Yaḥyā bin Ziyād ve ḥakemü'l-vādī ve ḥammādü'r-rāviye ve ḥammād-ı (2) ʿAcred [M112b] ʿale'd-devām teʿāṭī-i kāsāṭ-ı müdām ile münādemetleri mütemādī olup birbirlerinden (3) münfekk olmazlar idi ve ol ʿaṣrda Ebu'l-Eṣbaġ künyeti ile mükennā bir ḳaynuñ (4) yaʿnī bir muġannīnüñ perverde-i ḥacle-i maʿīşeti niçe ḳaynātü'l-bāhiretü'l-behcetī olup (5) fityān-ı Kūfe'nüñ her biri bir cāriyesiyile meşġūf u bezl ü infāḳ (6) ṭarīḳasıyıla ḫānesine varmaġa me'lūf idiler ẕikr olunan üdebā daḫı (7) cümle-i cevārīsinden cemīletü'l-vech ṭayyibetü'l-ġınā bāriʿatü'l-ẓarf maṭbūʿtü'l-(8)edā Ḫūẕāne nām bir

---

3 nidügi M : nidigi T; 6 naẓm T-; 12 kendüye M : kendiye T / cemāl ile M: cemālile T; 15 olduġı M : oldığı T, 2 birbirlerinden T-; 3 künyeti ile M : künyetiyile T

---

[1] *Gerçekten ısırmadan ve öpmeden korkuyorsun. Ve hâl o ki ışıkları söndürdün, şarapları getirdin.*
[2] *Feleğin elinden fikirler kalbi ile yürüyorum. Biz her iki başı tutarak birden yürüyoruz.*

müvellide cāriyesine ḫāṭır-rübūde olmalarıyla ḫāne-i Ebu'l-(9)Eṣbaġ'a mülāzım ve ġınā-yı Ḥūẕāne ile duḫter-i rezi raḳṣān itmege mülāzım idiler

(10) *"Fe-leyse'ṣ-ṣürbü illā bi'l-meläḥī*
Ve bi'l-ḥarekāti fī nebrin ve zīri
Felā tüşreb bilā-ṭarbin (11) *fāniyyin*
Ra'aytü'l-ḫayle teşrabü bi'ṣ-ṣafīri"[1]

ammā Ebu'l-Eṣbaġ'uñ oġlı (12) Eṣbaġ ki sīm-külçe-i endām-ı dilistānı beyt

"Egereş ber-mezārī üftād-rā
(13) *Mürde der-gūr muḫtelim gerded"*[2]

ḳālıbına sebk ü ifrāġ olunmuş bir maḫbūb-ı (14) efreh ü zībā ve şemse-i dībāce-i ḥüsn ü ānı

"Sülibet meḥasinüke'l-ġazālü (15) *ṣıfātihi*
Ḫattā teḥayyera külle ẓabyin fike
Leke cīdihi ve li-ḫāẓihi ve nefārihi
Ve ġaden (16) *tekūnü ḳurūnihi li-ebīke"*[3]

naḳş-ı bedī'i ile muvaşşaḥ ḳılınmış ol 'aṣrda mişli nādir bir (17) dil-ber-i mütenāsibü'l-a'żā olup bay u gedā ve ḫāṣ u 'ām belki seccāde-nişīn-i (18) faḳīh ü zāviye-güzīn şemmās-ı müterettib ḳāṭıbeten subḥa vü zünnārı iḳtināşına (19) dām itmişler bir ġazāl-ı zībende-ḫırām idi

"O vaḥşī ṣayd olunmaz subḥa vü zünnārı [T 94b] (1) *isterse*
İmām u Berhemen dām eylesünler calvegāhında"

[M113a] feḥvāsınca kimesneye (2) rām olmaḳ degil iḥyā nā-'uşşāḳa 'arż-ı cemāl eylese ḳurbāniyān-ı 'aşḳına (3) ol gün bayram olur bir fitne-i eyyām idi ḳıṭ'a

"Ez-bāde ruḫ-ı şeyḫ (4) *be-reng-āverden*
İslām zi-cānib-i ferengāvārden

---

9 mülāzım T : müdāvim M; 12 beyt T-; 18 müterettib T : müterehhib M; 1 ḥalve-gāhında M : cilve-gāhında T; 3 ḳıṭ'a M-;

---

[1] *İçki olma; ancak oyunlarla olur. Yukarıya aşağıya hareketlerle olur. Bu yüzden oynarken şarap içmiyoruz. Bir at gördüm ki çağlayan bir sudan içiyor.*
[2] *Eğer onun yolu bir mezara düşerse o mezardaki ölü ihtilam olur.*
[3] *Senin güzelliğin ceylanın güzelliklerini çekti. Hatta bütün ceylanlar sana hayret etti. O ceylanların koşması, oynaması, kaçması senin içindir. O ceylanlar senin babanın yüzünden arkadaş oluyor.*

Nāḳūs be-Kaʿbe der-dereng-āverden

Be-tüvān ü ne-tüvān (5) *tu rā be-ceng-āverden*"[1]

ḫāṣılı Yaḥyā bin Ziyād Ebu'l-Eṣbaġ ḥaḳḳında keşīru'l-(6)efḍāl olmaġın bir gün Ebu'l-Eṣbaġ Yaḥyā ile ḫāṣṣaten ışṭıbāḥ murād (7) eyledi Yaḥyā daḫı aḫşamdan firāḥ u decāc u cedy ve bāʿż-ı nuḳl ü fevākih ü (8) bürüzgere şerāb irsāl idüp Ebu'l-Eṣbaġ daḫı cevārīsini eşyā-i (9) meẕkūrenüñ ṭabḫ u ışlāḥına meşġūl ḫuddāmınuñ her birisini bir şey içün (10) eṭrāfa sevḳe mersūl itmegile Yaḥyāyı bezme āmāde oldı diyü daʿvete (11) irsāl idecek ġılmānından bir ġulām mevcūd olmamaġıla bi'ż-żarūre (12) oġlı Eṣbaġ'ı gönderüp Yaḥyā'dan ayrılma maʿan gel diyü teʾkīd itdi ammā (13) Eṣbaġ ḫāne-i Yaḥyā'ya duḫūl idüp babasınuñ risāletini edā itdükden şoñra (14) Yaḥyā kendü kendüye her zemān rūzgaruñ böyle iḳbāli olmaz böyle vaḳt (15) fırṣat bir daḫı ele girmez diyüp ḫuddāmına iġlāḳ-ı bāb ve ber-ṭaraf ile Eṣbaġ (16) ḫurūca reh-yāb olmaḳdan ittiḳā vü ictināb eylemeleri içün tenbīh ü tehdīd itdükden (17) şoñra hezār levʿ-i ġarām ile Eṣbaġ'a ʿarż-ı merām eyledi Eṣbaġ Yūsuf miṣāl (18) musāhib-i ẕelāẕil ibtihāl-i mürāvededen cerr-i ezyāl-i tebaḫtur u delāl iderek (19) sālik-i ṣeniyye-i mücānebet olmaḳ semtin ṭutıcaḳ Yaḥyā āġūş-ı müsāveret birle [T95a] (1) ol gül-bün-i nāzik miyānına mıntıḳa-peyvend-i muṣāraʿat olup ḳāmet-i mevzūn-(2)ḫırām-ı dil-cūsını sāye-i serv gibi basīṭ-i zemīne memdūd u pest ü ẓahrına (3) nişest idüp mānend-i ṭılsım-ı duḫme-i Efrāsyāb olan ejder-i dü-(4)ser-i serāvīl-bendi olan ʿuḳdesine [M113b] iṭāle-i dest eyledi lākin şiddet-i taṣāvun-ı (5) Eṣbaġ ile inḥilāle ḳādir olmayup ʿāḳıbet

"Ḫarraḳa serāvīlātihim lā tentaẓarū (6)*ḥalle't-tikek*

Ve'f-ʿal bihim innī ẓafertü mine'ş-şevāriʿi ve's-sikek"[2]

feḥvāsınca (7) tār u pūdı rişte-i cān-ı ḥasret-keşān-ṣıfat bārīk ü raḳīḳ [mıṣra]ʿ

"Ū (8) *müheyyic ṭavīl-ṭavr-ı uçḳur*"[3]

---

8 bürüzgere T : bürüzger M; 11 olmamaġıla T : olmamaġın M; 13 itdükden şoñra T : itdükde M; 14 kendü kendüye M : kendi kendine T; 15 ber-ṭaraf ile M : ber-ṭarīḳıla T; 16 eylemeleri içün M : itmeleriçün T; 17 ile M-; 7 [mıṣra]ʿ M-;

---

[1] *(Şaraptan şeyhin yüzüne renk gelmesi İslam dinini Frenk dinine getirmektir. Kabe'deki çanı hareket çalmak senin gücünün yetip yetmediğini gösterir.)*

[2] *Onların şalvarlarını yırt. Nüktelerinin çözümünü bekleme. Onlara bunu yap ki ben caddelerde sokaklarda zafer bulayım.*

[3] O heyecan verici oçkurun uzun tavrı.

keş-me-keş Yaḥyā'ya tāb-āver-i taḥammül olmamağın ḥabl ü (9) metîn-i ṣabr-ı ʿāşıḳ gibi ortasından üzilüp ḳırıldı beyāżî-i (10) ṣubḥ-ı teyyān ẕenbü's-sirḥān-veş müşriḳ-şikāf-ı serāvîlden pertev ṣalup

(11) *"Men nāle ẕā ḳad nāle külle'l-minā*
Ve saʿdihi fi'l-ufḳi saʿdi's-suʿūdi"[1]

(12) şaʿşaʿasıyıla nümūnedār olduḳda ḳurṣ-ı ḫūrşîd-i maṭlaʿ faḳḥateyn-i ṭāliʿ ü münkeşif (13) ü ḫ^{v}āh u nā- ḫ^{v}āh burc-ı muʿavvecü'ṭ-ṭulūʿ āğūş-ı Yaḥyā'da ʿuḳde-i reʾse muḳārenetile (14) münkesif oldı

"Ḳālū müşāhedeti'l-maḥbūbi kāfiyyetün
Fe-ḳultü hāẕā mine'l-bühtāni ve'l-kiẕbi
Leẕāẕetü'l-vaṣli lā şeyʾe yuʿādilühā
Li-enne fi'l-ḥamri (15) *maʿnen leyse fi'l-ʿinebi"*[2]

vaḳtā ki Yaḥyā nuḳre-i mağşūş-ı āmālini sebk-i pūte-i (16) sîmîn-fām-ı kām itmegile işini altun idüp nāʾil-i merām oldı meklūmını (17) istichāz ṭarîḳasıyıla Eṣbaġ'a ḳırḳ ʿaded dînār iʿṭā idüp yolladuḳdan (18) ṣoñra ġasl idüp tebdîl-i ḳumṣān ü cāme vü kisā ve tezyîn ü tebḫîr-i ʿimāme vü liḥā (19) istiġālinde iken Muṭîʿ bin İyās zāʾiren çıḳageldi selām virüp *"Keyfe eṣbaḥte* [T95b] (1) *yā seyyidî"*[3] diyü merāsim-i tefaḳḳud-i ḥāl ü ḫāṭırı mürāʿat itdükde Yaḥyā (2) redd-i selām itmeyüp cebîn-i nūr u لتانه ʿārıż olan ve seme-i çîn-i istikbār (3) u istiʿẓām ile çehre-perdāz iḫrînṭām oldı Muṭîʿ [M114a] nāṣiye-i ḥāl-i Yaḥyā'da (4) müşāhed olan ġubār-ı ḳuṭūbı baʿż-ı ḫuṭūb-ı ʿārıżasıyıla neş'et itmiş (5) zeng-i hümūma ḥaml idüp eyitdi yā baḳiyyetü'l-maʿşer tezeyyün ü tebaḫḫur olduğuñ (6) delālet ider ki bir semte teveccüh ü ʿazîmet üzeresin Allāhu maʿake Yaḥyā (7) yine cevāb virmeyüp teşemmuḫ-ı enf ile تبرطام tefaḫḫumı arturdı Muṭîʿ eyitdi (8) n'oldı saña nedür bu taʿaẓẓumuñ yoḫsa ḫilāfete beyʿat olunmaḳ içün daḫı (9) nāzil olup melāʾike-i ʿiẓām ile mukāleme eyledüñ Yaḥyā daḫı ziyāde tekelluḫ-ı (10) vech ile iẓhār-ı taʿaẓẓum idüp başıyıla lā lā diyü işāret ü îmā eyledi (11) Muṭîʿ müteḥayyir olup pes aṣlı nedür

---

3 istiʿẓām ile M : istiʿẓāmıla T; 5 olduğuñ M : oldığuñ T

---

[1] *Bir adam şuna nail olmuşsa bütün arzularına erişmiş olur. Onun mutluluğu göklerde Se'ud yıldızının mutluluğu gibidir.*
[2] *Onlar dediler ki sevgiliyi görmek yeter. Bu ise bühtan ve yalandır dedim. Kavuşmanın öyle bir tadı var ki ona denk olacak hiçbir şey yoktur. Bundan dolayı içkide bir mana var, üzümde yok.*
[3] *Ey Efendim, nasıl oldun ?*

ʿadem-i tekellüm ile bu mütekebbirāne evżāʿ u eṭvāruñ (12) beni mebhūt itdi *"Ke-ennek vallāhi ḳad nekette'l-Eṣbaġi"*[1] didükde Yaḥyā ey naʿam şimdi (13) bu sāʿat didüġüñ işi işledüm ve Eṣbaġ'a ḳırḳ altun bağışladım (14) didükde Muṭīʿ müteḥayyir olup yā ol ʿuḳāb-ı cevvi ne güne dām u dāne (15) ile şikār itmege taḥṣīl iḳtidār idüp bāzū-yı mürāvedete ḳondurduñ ve ne yüzden (16) dellāb itdüñ ki ol raḥā-yı hevā-yı ʿālemiyānı āb-ı mīzāb-ı inḳıyād ile (17) muḥavver-i murād üzere döñdürdüñ *"Nāşedetekallāh"*[2] rāst söyle ne ṭarīḳ ile (18) ḫāneñe gelüp dāmen-i vuṣlatı elüñe girdi ve niçesine o bünyān-ı raṣifü'ṭ-(19)ṭaşāvun mütemāyil olup bel virdi Yaḥyā eyitdi babası beni daʿvet içün [T96a] (1) göndermiş geldi Muṭīʿ mebhūt olup eyitdi *"Fe-imretehu ṭālik̟ şelāşen in feraḳteke ev eḳbil ebrak"* yaʿnī telemmuḳ-ı nūş-dārū-yı zevḳ-i viṣāl içün (3) billūrīn-ḫoḳḳa-i Eṣbaġ'a duḫūl iden uṣbuʿ-ı muḫtaẓıbıñı taḳbīl itmedükçe senden (4) mufāreḳat idenüñ zevcesi şelāşe ile muṭallaḳa olsun diyü Yaḥyā'nuñ (5) yaḳasına dikildi Yaḥyā bir vechile taḫlīṣ-i girībān idemeyüp bi'l-āḫire rubāyende-i (6) ḫātem-i sīmīn-i Eṣbaġ olan [M114b] rumḥ-ı ḥaḍībini keşf ü ibrāz ve Muṭīʿ būs (7) idüp dehān-ı ʿaselī-fām-ı vuṣlatı istilām itmiş mertebe keyfiyyet ḥāṣıl (8) itmegile şīrīn-kām oldı baʿdehu tafṣīl-i ḥāli Yaḥyā'dan istibyan Yaḥyā (9) daḫı mā-cerā-yı keyf-i mekān-ı beyān idüp daʿvet-i Ebu'l-Eṣbaġ'a taḫrīk-i (10) pāy-ı icābet eyledi ammā Muṭīʿ mānend-i sāye Yaḥyā'ya mütābaʿat gösterüp yanına (11) taḳıldı Yaḥyā eyitdi sen medʿuvv degilsin ḳanda gidersin belki mużīfüñ (12) benimle bir sırrı maşlaḥatı olmağın bu gün ḫalvet murād itmiş ola Muṭīʿ eyitdi lā (13) vallāhi ben sizlere şiḳlet idüp vāġıl-ı bezm olmam ancaḳ seni dervāze-i ṣāḥib-i (14) żiyāfete dek teşyīʿ idüp dönerim didi vaḳtā ki ḫāne-i Ebu'l-Eṣbaġ'a (15) vuṣūl buldılar Yaḥyā içerüye duḫūl Muṭīʿ ṣuver-i nā-kufūl gösterüp (16) bir sāʿat miḳdārı zemān-ı tevaḳḳufdan ṣoñra daḳḳu'l-bāb itdi ḫuddām-ı (17) Ebu'l-Eṣbaġ ḳapuya varup müsteftiḥ-i bāb gördiler ki Muṭīʿ bin İyās'dur iʿtiẓār (18) idüp bu gün bir ġayrı şuġlümüz vardur duḫūl maḥalli degildür yine ṣoḥbet-i bāḳī diyerek (19) ḫüsn-i müdāfaʿaya taşaddī eyledüklerinde Muṭīʿ bu ebyātı yazup ḫuddām ile [T96b] (1) Ebu'l-Eṣbaġ'a irsāl eyledi

"Yā Eba'l-Eṣbaġi lā zilte ʿalā

---

12 Yaḥyā T-; 14 müteḥayyir T : müteʿaccib M; 17 ṭarīḳı ile M : ṭarīḳıyıla T; 12 lā T-; 1 eyledi T : itdi M

---

[1] *Yemin ederim ki sen parmağını ısırdın.*
[2] *Seni Allah'a havale ediyorum.*

Külli ḥālin (2) *nā'imen müttebi'an*

Lā tuṣayyirunī fi'l-vüddi kemen

Ḳaṭṭa'a't-tikkete ḳıṭ'an şeni'an

(3) *Ve ebī mā teştehī lem tensihu*

Ḫifeten ev ḥafiẓa ḥaḳḳa ḍayi'an

Lev gtera'l-Eşbaġu (4) *mülḳā taḥtehu*

Müstekīnen ḫacilen ḳad ḫaḍi'an

Ve lehu rif'un 'aleyhi 'iclün

(5) *Şibḳan sā'eke mā ḳad şani'an*

Fed'u bi'l-Eşbaġi va'rif hālihu

Seterā (6) *emran ḳabīḥan feẓi'an*"[1]

ebyāt Ebu'l-Eşbaġ'a vāṣıl olup mefhūm ma'lūmı (7) olduḳda Yaḥyā'yı *"Fe-'altehā yā ibnü'z-zāniye"* [2] [M115a] diyü ḳarneyn-i sebb ü la'n ile (8) istinṭāḥa ser-āġāz eyledi Yaḥyā ma'āẕallāh Muṭī'-i sā'înüñ maḥż-ı ifk ü (9) iftirāsıdur hīç olacaḳ iş midür diyü inkār itdi ammā Ebu'l-Eşbaġ oġlınuñ (10) tikettine el idüp bī-vefālar 'ahdi gibi şikeste bulıcaḳ faẓīḥetine yaḳın ḥāṣıl (11) idüp

"Ḳamīṣu Yūsuf lemmā ḳadd min dübürin"

"Kānet berātühü fīhi mine'l-(12)*keẕibi*

Ve fī ḳamīṣuke lemmā ḳadd min dübürin

Mimmā yedüllü 'ale'l-faḥşā'i ve'r-riyebi"[3]

(13) maẓmūnıyıla ser-zeniş ü mülāma taşaddī itdi bu ḫalālde Yaḥyā kemāl-i ḫacāletden (14) nice idecegin bilmeyüp müşātaret ü mümācinet yüzinden ben 'Arabī ibni 'Arabiyye (15) sen ise Nabaṭī ibni Nabaṭīyyesin oġluñ Eşbaġ'uñ devāt-ı sīmīnini ben (16) bir kerre maġāṣ-ı ḳalem-i mekbūbü's-sebīb-i mürāvedet itmegile revṣ-i refṣ ile (17) telvīṣ itdim ise sen daḫı benim oġlum ki vallāhi Eşbaġ'dan efreh ü enheddür (18) yerine on kerre

---

9 itdi M : eyledi T; 15 ise M-

---

[1] *Ey Esbağ'ın babası her hâl üzerin nimetli, sıkıntısız olarak devam edin. Beni sevgi hususunda başka biri kılma. Çok çirkin hâlde temeli yıkılmış gibi kılma. Senin arzu ettiğin şeyden çekindi onu unutmayasın. Onun muhafazası zayi olan bir haktır. Eğer Esbağ'ın kendisinden aşağı düştüğünü görürsen mahcupluktan dolayı kibri bırakıp boyun eğmiş olur. Ve ona öyle bir gidiş var ki aceledir. Çirkin olarak onun yapmış olduğu şey sana kötülük getirdi. Esbağ'ı çağır ve onun hâlini anlat. Çok çirkin bir işi yakında göstermiş olursun.*

[2] *Yahya'yı zinakâr kadının oğlu kıldım.*

[3] *Yusuf aleyhisselamın gömleği arkadan yırtıldığı için bu durum onun kurtuluşuna vesile oldu. Ve senin gömleğin arkadan yırtılmamış olsaydı fuhuş ve kötülükle suçlanırdın.*

idüp birine on fā'ideden şoñra altunları daḫı vaż'-ı (19) hemyānçe-i istirbāḥ it ne olmuş sermāyeden żarar mı idersin diyicek cevārī [T97a] (1) bir aġızdan dehān-güşā-yı ḳahḳaha-i istiẓrāf oldılar Ebu'l-Eşbaġ daḫı (2) bi'ż-żarūre zehr-ḫand ile müteżāḥik olup oġlına *"Hāti ed-denānīra* (3) *yā ibnü'l-fā'ilihi"* [1] didi Eşbaġ-ı derdmend daḫı altunları babasınuñ öñüne (4) irmā idüp iki yüzden maġbūn u şermsār ṭaşra oldı ammā cevārī (5) elbette senüñ ṣādıḳu'l-ḳavl ṣıddīḳ u nāṣıḥuñ olan Muṭī' meclise (6) gelmek gerekdür diyü ışrār itmeleriyile Muṭī''i içerüye aldılar Yaḥyā her lisān ile şetm (7) ü düşnām Muṭī' ü cevāri ise mażmūn-ı şi'r ile ḫande-zenān ṣoḥbeti (8) itmām itdiler şi'r

"Yüs'elünī ḳavmün 'ani'l-ḥubbi en innī
Su'ālen le'alleke vasaṭihi (9) *fihi yelūkühu*
Yeḳūlūne lī billāhi mā ente fā'ilün
İẕā zāreke'l-maḥbūbü ḳulte ānikühu"[2]

[M115b] (10) ḳavlehu *li-emrin mā-cede'a Ḳuṣayrun enfehū* [3] emṡāl-i 'Arab'dandur ki düşmenden aḫẕ-i ṡār (11) içün kendü vücūdına helāk mertebesi maẓarratı iḫtiyār u irtikāb iden kimesne (12) ḫaḳḳında ḍarb olunur bu mürtekib olduġı iş tehī degildür elbette netīcesinde (13) bir mekr-i 'aẓīm muḳarrerdür dinilecek maḥalde 'Arab *"Li-emrin mā cede'a Ḳuṣayrun enfehū"* dirler (14) meṡel-i meẕkūr *"Li-mekrin mā cede'a Ḳuṣayrun enfehu ve'l-cādi'u mārine enfehu bi-keffihi ve fī ṭalebi'l* (15)*-evṡāri mā ceẕẕe enfehu"* terkībleriyile daḫı müsta'meldür egerçi meyrid-i meṡel mūriṡ-i (16) melāl ü kesel olacaḳ mertebe ṭūl ve dirāz-i ḥikāyet-i meşhūreyi ḥāvīdür lākin emṡāl-i (17) keṡīre-i 'Arabī muḫtevī olup fā'ideden ḫālī olmamaġın el-yevm elsine-i 'Arab'da (18) sā'ir ü meşhūr olan meṡellerini intiḫāb birle 'alā vechi'l-iḫtiṡār īrād (19) olunmaḳ münāsib görüldi Ḳuṣayr-ı meẕkūr Ceẕīmetü'l-Ebreş'üñ ḫāzinī vü 'amīd-i [T97b] (1) devleti olan memlūki Ḳuṣayr bin Sa'd bin 'Amru'l-laḫmī'dür ġāyetde 'āḳıl (2) u ḥāzım u kiyāset ü feṭānetde 'aṣrınuñ yegānesi dühātdan bir kimesne (3) idi meṡel-i meẕkūrı rāfi'-i i'lām-ı belāġat-i ḳudāma Ebū Muḥammed ṣāḥibü'l-Maḳāme (4) yigirmi yedinci maḳāmesinde īrād idüp tefsīrinde dimüşdür ki *"Ḳuṣayrun hāẕā* (5) *mevlā Ceẕimetü'l-Ebreş ve kāne cede'a*

---

10 ki M-; 12 olduġı M : oldıġı T; 2 bi'ż-żarūre M : bi'ż-żarūrī T / daḫı M-; 8 şi'r T-

---

[1] *Hadi yapanın oğluna dinarları getir.*
[2] *Kavim bana sevgiden soruyor. Eğer bir soru getirebilirsem sen onun içinde debelenirsin. Onlar bana diyor ki Allah'a yemin ederiz sen bunu yapan değilsin. Ne zaman sevgili seni ziyaret ederse sakınırım dersin.*
[3] *Bir işten dolayı Kusayr burnunu kesti.*

enfehu ḫîne ḳateletü'z-Zebbā mevlāhu şümme (6) *etāhā ve evhemehā inne ʿAmr bin ʿAdiyyin bin Uḫte Ceẕîme hüve'l-leẕî cedeʿa* (7) *enfehu ittihāmen lehu bi-ennehu ġaşşe ḫālihi Ceẕime iẕ eşāra ʿaleyhi bi-ḳaṣdihā fe-ḫuẕi'e bi-hāẕe'l-ḳavli* (8) *ʿindehā ḥattā cehheze bihi mirāren ile'l-ʿIraḳi fe-kāne ye'tîhā bi't-ṭarafi* (9) *minhu ilā en isteşḥabe fî āḫiri nübetü'r-ricāli fi's-şanādîḳi ve tevaşşale ilā* (10) *ḳatlihā ve'l-aḫẕi biṣāre mevlāhu minhā ve ḳıṣṣatühu meşhüretün*"[1] emṣāl-i Meydānî ve baʿż-ı (11) kütüb-i edebiyyede İbni Kelbî ve Mufaḍḍal ve Ebū ʿUbeyde'den naḳl olunan ḫulāṣa-i mefhūmı (12) budur ki ceẕîme-i merḳūm irsāl-i seylü'l-ʿarim ʿalāmeti ẓuhūrında müteferriḳ olan (13) [M116a] ḳabā'il-i Yemen'den Mālik bin Fehmü'l-Ezdî'nüñ oğlı Ceẕîmetü'l-Ebreş'dür ki eyyām-ı (14) ṭavā'if-i mülūkda ki biʿşet-i ʿÎsā ʿaleyhi's-selām zemānlarıdur şāṭî-i Fırāt'da (15) Ḥîre ve Ḳużāʿa'da altmış sene rivāyet-i uḫrāda ṭoḳsan beş sene (16) refʿ-i livā-yı salṭanat iden efḍal-i mülūk-ı ʿArab'dan idi ṣāḥib-i beraş olmaġıla ʿArab (17) aʿẓāmen lehā beraşından kināye idüp Ceẕîmetü'l-Ebreş ü Ceẕîmetü'l-viżāḥ (18) dirler idi ʿarż-ı ʿIrāḳ ve ʿAmāliḳa'dan Ṭasm u Cedîs üzerlerine ġazv idüp (19) ebnā-yı mülūkdan aṣḥāb-ı ḥüsn ü bahā olan şübbān-ı sāde-rüyānı istişḥāb [T98a] (1) u istiḫdām itmegile devrinde idāre-i kāsāt-ı merām itmiş bir melik-i be-nām (2) idi ʿāḳıbet melike-i cezîre olan ʿAmr bin Eḍ-Ḍarb bin Ḥassānü'l-ʿAmleḳî'nüñ (3) ḳızı Zebbān'uñ dest-i mekriyile ḥaclegāh-ı mürāvedetinde nezʿ-i serāvîl-i ḥayāt (4) itmişdür ammā Ḳuṭbu's-Sürūr'da ṭaḫîn-i rāḥā-yı süṭūr olan rivāyāt-ı (5) daḳîḳdandur ki zemān-ı cāhiliyyede zuʿmınca taḥrîm-i şürb-i ḫamr idenlerüñ birisi daḫı (6) Ceẕîmetü'l-Ebreş olup sebeb-i istiḥrāmı daḫı bu mefhūm siyāḳında mervîdür ki (7) melik-i müşārün-ileyh dā'imā revā-i benîni bahā-i benāta yaʿnî nifār-ı ẓibāyı üns-i (8) muhāta tafḍîl ü tercîḥ idüp hemîşe dîde-i şevk-i ġarāmı

(9) *"Aḥsenü'l-ḥaseni lem yücleb bi-tezyîni*
Ve mizācün muʿtedilün ve şaġrün naḳḳā"[2]

---

2 bir M-; 18 ʿIraḳ T : ʿIraḳ'a M; 5 cāhiliyyede M : cāhiliyyetde T

---

[1] *Kusayr ebreş kabilesinin ağasıdır. Zebbâ mevlâsını öldürdüğü zaman Kusayr kendi burnunu kesti. Sonra ona geldi ve bunu ima etti ki Cezîme denilen adam burnunu ona ittiham için kesti. Bununla itham etti ki Cezime'ye kötülük yaptı. Onun kastıyla işaret ettiği zaman burnunu ısırdı ve şu söz ile ihtar etti hatta onun katında Irak'a gitmek için hazırlandı. O Irak'a geliyordu, erkeklerin nöbetinin sonuna geliyordu. Sandıklarındaki adamları onları katletti. Ve o kabilenin ağasının mallarını aldı. Bu kıssa meşhurdur.*

[2] *Güzelin güzeli o bir şeydir ki süsle çekici olmayan mutedil ahlak ve temiz bir edeple güzel olan.*

Zīnet-(10)ḫānesinde ġāliye vü ġāzeden sāde vü berī ḥüsn-i Ḫudā-dāde-i (11) dil-beri temāşā itmege ḥayrān bir melik-i kāmrān idi cüyūş-ı deryā-cūş ile (12) arż-ı ʿIrāḳ'a ve eṭrāf-ı āfāḳa ġazv idüp ebnā-yı mülūkdan sāde-ruyānı (13) istimlāk u istiḫdām ideridi tā ki bir vaḳt Benī İyād üzerine daḫı ġazv idüp (14) ḫarmen-i cemʿiyyetlerine ḳaddāḫa-i iġāre vü istibāḥa ile şerāre-pāş-ı teşettüt (15) olmaġın Benī İyād daḫı īrād-ı ṭāḳa-i kibirīt-i rāy ile bārūt-ḫāne-i saṭvet-i (16) Cezīme'ye bu güne fitīl-endāz-ı ḫadīʿat oldılar ki Cezīme'nüñ ṣanem-ḫāne-i Ḥīre'de (17) [M116b] Ḍīzān ismiyle müsemmā ṣanemlerini ki hengām-ı rezmde ol bī-dermānlardan (18) istinṣār ve eyyām-ı bezmde ol nā-tüvānlaruñ ḥużūrıyıla neşve-dār oluridi bir (19) taḳrīb ile sirḳa ve min baʿdü üzerlerine ġazv itmemek içün ʿahd ü şarṭ [T98b] (1) itmedükçe redd itmiyorlar pess bu rāy üzere ʿurve-i itmām-ı emri ṣāḥib-i (2) ẓurf u lübb ü kemāl bir ġulām-ı tābende-cemālüñ dest-i ihtimāmına taʿlīḳ (3) idüp dārü'l-mülk-i Ḥīre'ye gönderdiler cüvān-ı meẕkūr daḫı aʿmāl-i ālet-i (4) iḫtiyāl ile sedene-i Ḍīzān'a duḫūl ve luṭf-ı ḫaddāʿ u ḫallābe birle şebistān-ı (5) muʾānesetlerine müşūl idüp siddān-ı Ḍīzān'a cüvāndan kemāl-i iṭmīnān (6) ḥāṣıl olduḳda bir gice cüvān siddāna müstevfī şerāb ihdā ve bi'n-nefs (7) sāḳī-i bezm olmaḳ külfetini daḫı iḫtiyār ile meclislerine revnaḳ-efzā oldı

(8) "Sāḳī ne dem ki ol büt-i ḫūrā-sirişt olur
Mey selsebīl ü mey-kede (9) bāġ-ı behişt olur"

Feḥvāsınca sāḳī-i ḫūrā-sirişt ile maḳṣūre-i künişt (10) nümūne-nümā-yı ḳuṣūr-ı behişt olmaġıla sedene-i Ḍīzān dārü'n-nāʿīm-i cināna (11) düşmüş sükkāna dönüp cüvānuñ pey-der-pey şunduġı cāmı döndermediler

(12) *"Ve Sāḳiyyü yeḫuṣṣü'l-ke'se ve hiye ke-ennehā*
Tele'le'ü minhā meşeli ḍav'i cebīnihi
(13) *Seḳānī bihā ṣirafe'l-müḥeyyā ġaşiyyeten*
Ve şennā bi-uḫrā min raḥīḳun cüfūnihi"[1]

(14) ol şūḫ-ı ṭannāzuñ şerāb-ḫāne-i çeşm-i füsūn-sāzından ġamze-i fettānı şunduġı cām-ı (15) lebrīz-nigāh ṭāḳat-şiken-i perhīz-i Bā-yezīd iken Berehmen-i bī-çāre ne çāre

19 itmemek T : eylememek M

[1] *Benim sakim kaseyi dolduruyor ve o kase sanki onun alnının ışığı gibi parlıyor. O tam dolu kase ile beni suladı ve ikincisi ile de rahik bardaklarıyla suladı.*

(16) ḳılsun ʿāḳıbet teʿāṭī-i sāġar-ı gül-fām ṭetābuʿ-ı ṣahbā-yı cüfūn-ı ġulām (17) ile el bir itmegin cümlesini ayaḳdan alup yıḳdı cüvān intihāz-ı furṣat (18) ile Ḍīzān'ı iḫtilās idüp bir عنزالله ḳaviyyetü's-senam ẓuhūrına muʿādele itdi (19) ve ḳaṭʿā mümerrende olan mebārik ü maʿāṭında ināḫa-i maṭiyye-i ārām itmeyüp [T99a] [M117a] (1) ḳabīlesine vuṣūl bulıncaya dek gitdi ammā irtesi Ceẕīme defʿaten Ḍīzeyn eṣeren (2) baʿde'l-ʿayn olduḳlarını istiʿẓām itmekile sedene-i ṣanem-ḫāneyi bi'l-cümle ṭūʿme-i (3) şemşīr-i āteş-tāb-ı ġażab u hemm ü ġamm u ḥüzn ü elem ile şürb-i ḫumrā ḥarām idüp (4) terk-i lehv ü ṭarab ḳıldı çünki Benī İyād ol cüvān-ı āteşīn-cemālüñ pertev-i (5) şemʿ-i lübb ü kemāliyile ve rāy-ı ḫayme-i desīse taʿbīr itdükleri eşbāḥ-ı müteḫayyiletü'l-(6)vücūdı yaʿnī ṣūret-i maḳṣūdı āyīne-i ḫāṭır-ḫ^{v}āhlarında bi'l-muʿāyene (7) müşāhede itdiler Ceẕīme'ye vefd-i sefīr idüp ilāhī-teng olan Ḍīzeyn-i (8) seng-i eṭrāf-ı ḳabāyile siyyemā bizlere itdüġüñ ẓulm ü taʿaddī vü tecāvüz ki istikrāh (9) birle senden külliyet ile bīzār olmalarıyıla felān gice bizim yanımızda ṣabāḥladılar (10) imdi girüsinden rāżī olmaları maṭlūbuñ ise bir daḫı bizim üzerimize (11) ġazv itmemek içün şedd-i niṭāḳ-ı ʿahd u mīṣāḳ idersin ve illā ṣanemlarüñ (12) senden teneffür ü tezehhüd ve bizlere külliyet ile temeyyül ü teveddüd göstermişlerdür diyü (13) ḫaber gönderdiler

"Be-deyr-i hem-büt ez-ū rūy-ı ḫod be-gerdāned
Kesī ki be-rāy-ı ḫudā nekerde (14) *güzeşt"*[1]

meger ol eṣnāda Benī Seḫim'den olup İyād'dan eḫavāli yanında (15) ẓī'r-i ġunc ü delāl perverdesi ʿAdiyy bin Naẓr nām bir ġulām-ı zībende-endāmuñ (16) şeb-çerāġ-ı ʿālem-tāb-ı cemāli ḳurṭ-ı bināgūş-ı Ceẕīme olmuşıdı lā-cerem Ceẕīme'ye (17) cevābını Benī İyād'dan kānūn-ı ictihādda ġaleyānın murād itdükleri dīki ʿahd ü (18) mīṣāḳuñ vüṣūḳı vü ṣebātına ṣelāṣetü'l-eṣāfı ṭaraf-ı mülūkāneme Ḍīzān'uñ (19) inṣırāfī ʿAdīyy bin Naẓr ile maṣḥūb ḳılınmaġa mebnīdür ṭarīḳ-ı āḫir ile degil [T99b] (1) şarṭ ile müşerrāṭ eyledi bi'l-āḫire Benī İyād vefḳ-ı ḫāṭır-ḫ^{v}āh-ı Ceẕīme üzere (2) ol iki ḳālıb-ı bī-cānı ol rūḥ-ı revān ile revān yaʿnī Ḍizān'ı ʿAdī bin Naẓr (3) sefāreti ile armaġan itdiler [M117b] vaḳtā ki ʿAdī beyne yedeyy Ceẕīme ḳaḍībü'l-bāl-i (4) ārām-rubāsına yaʿnī ḳāmet-i ṭūbā-ḫırām-ı dil-

---

18 itdi M-; 2 olduḳlarını M : olduḳların T / itmegile M : idüp T; 5 taʿbīr T : taʿbīye M; 12 külliyet ile M-; 1 şarṭ ile M : şarṭıla T; 2 revān ile M : ravānıla T

---

[1] *Kilisede putla beraber olmaktan yüz çeviriyor. O bir kişi ki Allah için bir iş yapmadan bu dünyadan gitmiştir.*

ārāsına nāzān nāzān (5) ruḫṣat-ı ihtizāz virüp celālet-i mülūk-i ʿāẓīmü'ş-şāna şāyān (6) merāsim-i istilām-i zemīn-i ḫidmetini edā birle ser-efrāz olup ṭurdı (7) yemīn ü şimāle düzdīde-nigāh-ı çāpük-dest ile zīrcüfūn-ı leḥāẓa-i mestinden (8) inżāl eyledügi nibāl-i ehdāb-ı keḥīlü'ṭ-ṭarafeyni Ceẕīme'nüñ ḳalb-i şeġaf-ı meşḫūnın (9) ġırbāle mümāṣil ve mānend-i tīr-āverd-i çep ü rāsta āmed-şüd ġamze-i ʿişmet-(10)sūzı maʿmūre-i ārām-ı derūn ve kelāt-ı ṣabr u sükūnın mesīl-i bahārdan olan (11) şefā-i hāra muʿādil ḳıldı

"Ne ḳuvvet var meded ol ẓālimüñ çeşm-i siyāhında

(12) *Ki ḫaṣn-ı ʿişmeti vīrān ider evvel nigāhında"*

Ceẕīme naẓare-i ūlāda ḫüsn-i Ḫudā-(13)dāde-i ʿAdī'ye āşüfte vü dil-dāde ve kendüye sāḳī-i ḫāṣ ittiḫāẕ itmekile resm-i (14) nūş-ā-nūş-ı dīrīneyi iʿāde eyledi ammā Ceẕīme'nüñ hem-şīresi Raḳḳāş (15) ki ḥüsn ü bahā ve cemāl ü kemālde *"Ke'ennehüne beyżun meknūn"*[1] āşiyānında maḥḍūn (16) bir beyża-i neʿāme-i maṭbūʿatü'l-endām ve henüz *"Lem yeṭmiṣhünne insün* (17) *ve lā-cānnün"*[2] kānında maḥẓūn bir dürre-i ṣaġarü'l-ibtisām-ı eyyām olup şemse-i miḥrāb-ı (18) ṣūret-ḫāne-i temennāsı

"Naṣībem kün Ḫudāyā nāzük-endāmī merā tā key

Küned ḳālib tehī āġūş-ı men ez-ārzū-yı ū"[3]

naḳşı idi meger ʿAdī'nüñ cünbüş-i [T100a] (1) maṭbūʿatü'l-ḥarekāt-ı maʿşūḳa-pesendine taʿaşşuḳ-ı ġurunbüş selīsetü'l-eṭvār-ı (2) ʿaẕrā-gezendine kemāl-i mertebe teşebbuḳ ḥāṣıl itmiş imiş bir gün pīş-i (3) ʿAdī'de feṭḥ-i mecmūʿa-i füsūn idüp *"İnne keydehünne ʿaẓīm"*[3] bābından bu güne (4) sebḳ-dāde-i taʿlīm oldı ki birāderi Ceẕīme'nüñ ġonce-i gül-bün-i semāḥat olan (5) [M118a] ḫāṭır-ı gül-bīzī nesīm-i neşve-i ḫanderīs ile ḫande-rīz olup naḫl-i kerīmü'l-aṣl-ı (6) ʿuṭūfeti heżz-i hevā-yı seyb ü ʿaṭā ile mehzūz olaraḳ mīve-feşān-ı iḥsān (7) olduḳda iḳtiṭāf-ı ʿaṭāyā-yı sā'ireden istiġnā gösterüp ictinā-yı (8) bākūre-i istiḫṭābını istidʿā ḳıla ammā ruḳāde-i mażcaʿ-ı neşveden visāde-i (9) murabbaʿ-ı şaḥve taḥrīk-i pāy-ı istifāḳa ḳalıcaḳ bir ṭarīḳ ile inkāra mecālı olmamaḳ

---

8 eyledügi M : itdigi T; 13 kendüye M : kendiye T / ittiḫāẕ T-; 4 birāderi M-; 9 ṭarīḳ ile M : ṭarīḳıla T

---

[1] *"Onlar, gün yüzü görmemiş yumurta gibi bembeyazdır." Saffât,49*

[2] *"Bunlara onlardan önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur." Rahman; 56,74*

[3] *Ey Allah'ım! Güzellik, sahibi nazik endamı bana nasip et ta ne zamana kadar. Benim kucağım boş onu arzu ediyorum.*

[4] *"Sizin tuzağınız gerçekten büyüktür." Yusuf, 28.*

(10) içün muḳarrebān ḥażretini istişhād ve hemān ol sā'at duḫūl birle (11) feṯḥ-i daḫme-i murād itmek üzere zimām-ı ẕümmāmı rabṭ-ı veted-i ḳaviyyü'ş-şarṭ (12) itdiler

"Muḥabbet çün şeved pür-zūr mestūrī nemī māned

Şerāb-ı (13)*reng-i 'āşıḳ bāde-i mīnā şiken bāşed"*[1]

tā ki bir gün 'Adī Ceẕīme'nüñ (14) ser-vaḳtin düşürüp müttekā-yı inbisāṭda şarī'-i sülāfetü'ş-şaḥbā-yı neşāṭ (15) iken raḍī'-i şedy-i mekr olan şāhid bāzār-Raḳḳāşı berzede-dāmān-ı istid'ā (16) ilḳā-yı zānū-yı inhā ḳıldı Ceẕīme'nüñ ḥumeyyā-yı şaḥbā ile bi'ṭ-ṭav' āġūş-(17)kerde-i ḳabūli olıcaḳ ḥużżār-ı meclis-i ḫāṣī ve sā'ir velā'id ü veşā'if ü (18)ḥavāşı istişhād anlar daḫı

"Ve lem tekü tuşlihu illā lehu

Ve lem yekü yuşlihu illā lehā"[2]

(19) ġāliye vü ġāzesiyile çehre-perdāz-ı 'arūs-ı şehādet oldılar pes 'Adī [T100b] (1) ber - muḳteżā-yı mu'āhede hemān ol gice mükellel-i veşīre-i zifāfda ḥall-i mınṭaḳa-i (2) mesās idüp cebīre-bend-i cerīḥa-i dil-i Raḳḳāş oldı

"Beyāż u ḥamra (3) *bāhem ḍarb mīkerd*

Vez encā ictimā'ī ḥāṣıl-āverd"[3]

irtesi 'arūs-ı (4) tābende-cemāl-i āftāb-ı zīb ü zīnet-i şabāḥat ile aşhār-ı kā'ināt ıẓhār-ı (5) ṭal'at idicek 'Adī deydene-i me'lūfi üzere ḫidmet-i ışṭıbāḥa ḳıyām gösterdi (6) lākin Ceẕīme 'Adī'nüñ nergis-i mestānesinde āşār-ı seher ve ḳabā-yı sündüs-i (7) biṭānesinde ġayr-i ma'hūd [M118b] zīb ü zīver-i mu'āyene idüp ṭurre-i sünbül-būy-ı (8) dil-ārāsından daḫı ġaliye-i müşgīn-gülāle-i 'arūsı istişmām itmegile 'aṭese-(9)rīz-i isti'lām olup muḫālif-i vetīre-i me'lūfe bu taẕarruc-ı ġāliye vü ṭīb ve bu (10) teheyyüc-i pīraye vü zīb ne emr-i sārre żımnındadur bu āşār ne āşārdur didi (11) 'Adī eyitdi āşār-ı 'urusdur Ceẕīme ne maḳūle 'urusdur diyü istīżāh (12) idicek 'Adī yā ṭavīlü'l-'ömr 'urus -ı Raḳḳāş'dur didükde Ceẕīme'yi ḥayret (13) isti'āb idüp bir zemān serfürū-berde-i tefekkür-i müşme'iz oldı 'Adī (14) kemāl-i ḫavfından ol sā'at pīş-i Ceẕīme'den nez'-i ḫulle-i müsūl idüp (15) ḳabīlesine vuṣūl buluncaya dek gitdi ve anda Ümmü Ḳaş'am ile

---

5 ḫidmet T-; 12 Raḳḳaş'dur didükde T : Raḳḳaş didi ki M

---

[1] *Muhabbet zorunlu olduğu zaman onu örtücü kalmaz. Aşığın şarabının rengi bardak kıran şarap oluyor.*
[2] *Sen ıslah olmazsın ancak o ıslah olur.*
[3] *Beyazlık ve kırmızılık birbirine karıştığı zaman o karışıklıktan bir birleşme, ortaya çıkar.*

hem-câme-ḫᵛâb (16) olıncaya dek cîl ü cîrânı ile idâre-i kâsât-ı zindegânî itdi ammâ (17) baʿż-ı rüvât-ı maḫṭûbe-i ʿîş-i müsteʿâr-ı ʿAdî olan ḥalîle-i ḥayât dest-i (18) ġadr-ı Ceẕîme ile keşf-i ḳınāʿ-ı nüşûz itmek üzere rivâyet itmişlerdür vallâhu (19) vallâhu aʿlem bi-ḥaḳîḳati'l-umûr pes Ceẕîme hem-şîresi Raḳḳâş'ı iḫżâr idüp

[T101a] (1) *"Ḫabberanî ve enti ġayra keẕûbin*
Ebeḥrun zeneyti em Behcin
(2) *Em bi-ʿabdin ve enti ehli li-ʿabdin*
Em bi-dûnin fe-enti ehle li-dûni"[1]

(3) neşîdesiyile nüşâbe-i mülâma nişâne itdükde Raḳḳâş daḫı mecenn-i vaḳâḥata taṣavvun idüp

(4) *"Ente zevvectenî ve mâ künte edrî*
Fe-etâniye'n-nisâ'ü li't-tezyîni
(5) *Ẕâke min şerîki'l-müdâmeti ṣarfen*
Ve temâdîke fi'ṣ-ṣabâ ve'l-mecûni"[2]

(6) irticâliyile egerçi müdâfaʿa ṣûreti gösterdi lâkin Ceẕîme fermân-ı bî-dermân-ı (7) ḳażâ-mażâyı Raḳḳâş kendü ḳaṣrında ḥabs olunmaḳ üzere istinfâẕ (8) yaʿnî sâḥa-i ʿişmet-i uḫt-ı berzede-baḫta ʿârıż olan ġubâr-ı ḳırfet (9) ü töhmeti izâleye ġaym-ı teʾdîbi bu yüzden istirẕâẕ itdi ammâ ḳudret-i (10) *"Faʿʿâlün limâ yurîd"*[3] ile meger ol gice *"Feinnâ ḫalaḳnâküm min türabin ṣümme min nuṭfetin"*[4] rebîʿnüñ (11) [M119a] muzn-ı feyż-i bârından zemîn-i meşîme-i Raḳḳâş'da raḳle-i ṣulb-i ʿAdî'den bir fesîle-i (12) kerîmü'l-aṣl iktisâb-ı neşv ü nemâ itmiş imiş *"Ve nuḳirru fi'l-erḥami mâ-neşaʾü"*[5] (13) maṣdûḳasınca müddet-i muḳadderesi ḥulûlinde ol ġarre'l-cebîn-i eyyâm olan cenîn-i (14) ḫoş-endâm melfûf-ı lifâfe-i leys-i mehd-i ʿademde merḳûd iken pîçîde-i ḳımâṭ-ı (15) eys gehvâre-i laḥd-güne-i vücûdda mevʾud olup vâżıʿu'l-esmâ-i ḳażâ (16)

---

17 dest M-; 19 vallâhu aʿlem bi-ḥaḳîḳati'l-umûr M : elʿilmü ʿindallâh T; 6 ṣûreti M-; 7 kendü M : kendi T; 11 feyż T : ḳabż M; 13 maṣdûḳasınca M : maṣdûḳınca T;

---

[1] *Ey kadın ! Bana haber ver sen yalancı değilsin. Senin zina ettiğin kişi Ebehr midir, Behcin midir? Sen köleyle mi zina yaptın ve ya sen köle ehli misin? Ya da daha aşağısı ile mi zina ettin? Sen daha aşağı ehli misin?*
[2] *Sen beni evlendirdin. Ben bilmiyordum. Ondan sonra birçok kadın süslenmek için geldi. Şu ise senin sürekli parlak şarap içmen ve sabah akşam içkiye devam etmenden dolayıdır.*
[3] *Dilediği şeyleri mutlaka yapandır. Bürûc,16*
[4] *Biz sizi topraktan, sonra nutfeden yarattık. Hacc,25*
[5] *Ve dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz. Hacc,5*

ʿAmr ismiyile müsemmā ḳıldı vaḳtā ki ol necl-i celîl lefîfe-i ḳımāṭdan ḳaṭîfe-i (17) bisāṭ ve kenāre-i ẕîre-i ʿizz ü nāzdan cerr-i ezyāl-i ġunc ü delāl iderek (18) mecāl-i teraʿruʿda iẓhār-ı şîve-i ihtizāza ruḫṣat-ı tüvān bulup giderek (19) süllem-i sinn-i şabāda manẓūr u ẕükūr u inās olacaḳ dereceye ḳadem başdı [T101b] (1) bir gün vālidesi Raḳḳāş ebnā-yı mülūka maḫṣūṣ şiyāb u ḥuliyy birle revā-i (2) ḥüsn-i ʿAmr'a bahā-fürūz olup Ceẕîme'ye irā'et ve cürm-i güzeştesin (3) istiʿfāya vesîle-i maʿẕeret eyledi Ceẕîme daḫı terbiyyet-i ʿAmr'ı ʿuhde-i (4) mülūkānesine ilzām itmegile ḫāṭır-kesîr-i hemşîresine cebîre-bend-i telāfî oldı (5) ammā ʿAmr'uñ henüz şuġrā ḥālinde levḥa-i sîmāsından lemeʿān iden envār-ı (6) ḥüsn ü cemāl ve āṣār-ı rüşd ü kemāl mirʿāt-ı dil-i Ceẕîme'ye gün-be-gün sāʿat-be-(7) sāʿat pertev-endāz-ı inciẕāb olmaġıla ʿAmr'da meyl ü raġbet ve şeġaf (8) ü muḥabbeti teraḳḳî buldı şöyle ki bir gün Ceẕîme bir müntezeh behişt-i iştibāhda (9) basṭ-ı besāṭ-ı intizāh idüp ḫademeden bir bölük ġılme ile ʿAmr ictinā-yı (10) kem'e ideridi ʿAmr gördi ki bi'l-cümle ġılmān içtinā itdükleri kem'enüñ [11] ceyyid ü ḫıyārını sipürde-i dendān idüp redîsini melike götürürler ʿAmr müctenāsından (12) bir dāne ekl itmeyüp cümlesini Ceẕîme'nüñ öñüne ḳoyup eyitdi

(13) *"Hāẕā cenābî ve ḫıyārihi fîhi*
İẕ külle cānnin yedihi ilā fîhi"[1]

[M119b] diyüp bu kelām (14) beyne'l-ʿArab meṣel oldı ammā Ceẕîme'ye ʿAmr'uñ bu vażʿ-ı maṭbūʿı ziyāde (15) dil-pesend olup kendünüñ daḫı reyḥān-ı enfî bir ḫalefi olmamaġıla ʿAmr'ı (16) veled ittiḫāẕ itdi ve ol zemānda ebnā-yı mülūkuñ sā'irden imtiyāzı ṭavḳ-ı (17) zerrîn ile olmaġın Ceẕîme zer-i kāmilü'l-ʿayārdan bir ṭavḳ-ı ṣıyāġat itdirüp (18) gerden-i ʿAmr'a taʿlîḳ itdi bunuñ üzerine çoḳ zemān mürūr itmedin ʿAmr'ı (19) cinn istihvā idüp idüp üzerinde olan libās-ı şāhāne vü ḥuliyy ü ḥulel-i mülūkāneyi [T102a] (1) nezʿ ve mecnūn-vār ʿuryānen ṣaḥrāya düşüp mefḳūd olmaġıla Ceẕîme'nüñ (2) ḳıdḥ-ı muʿallā-yı ʿîş-i raġadı zaḫm-ı çeşm-i zemāne ile ḳısṭ-ı veġāda mübeddel oldı

(3) *"Her mā'ide ki dest-i sāz feeleekest*
Yābî nemekest veyā ser-ā-ser nemekest"[2]

---

13 diyüp M-; 15 kendünüñ M : kendinüñ T; 2 oldı M-

---

[1] *Şu benim yüceliğimdir ve onun iyilikleri o yüceliktedir. Zira bütün katillerin eli ağzına doğrudur.*
[2] *Feleğinin elinin yaptığı herhangi bir sofra varsa, bir ekmek bulursun ya da baştan aşağıya ekmek dolu bulursun.*

(4) Cezîme her çend ki eṭrāf u eknāfa vefd-i ḳāyif itmegile cüst-cū-yı ʿAmr'da beẕl-i (5) mechūd itdi ammā bir eṣer-i muʿāyene idememegile nā-çār pāy-ı tefaḫḫuṣı ṣifād-ı ṣabr ile (6) maṣfūd idüp oturdı

"Rubbemā tezceʿu'n-nüfūse mine'l-emri

(7) *Lehu fercetün ke-ḥillü'l-ʿiḳāli"*[1]

ḳarîne-i ḥāl Ḳużāʿa'dan iki kimesne ki birine Mālik (8) dîgerine ʿUḳayl dirler idi Cezîme'yi ārzū idüp müteveccih ve bileler nice (9) Ümmü ʿAmr künyeti ile mükenniye bir ḳayne yaʿnî bir zen-i muġanniye istiṣḥāb itmişler idi (10) eṣnā-yı rāhda mülteffetü'l-eşcār bir cāy-ı dil-keş-i çemen-pîrādan cārî bir rūd-bār (11) kenārına [mışra]ʿ

"Ber-leb-i cünbişîn ve güzer-i ʿömr bübîn"[2]

feḥvāsınca nüzūl idüp (12) ġınā-yı Ümmü ʿAmr ile bint-i ʿunḳūdı devr ü raḳṣa getürmişler idi nā-gāh (13) ʿAmr bin ʿAdî vāġıl-ı meclisleri oladüşdi bunlar ʿAmr'a naẓar idüp (14) gördiler ki mūy-ı seri mütelebbid bir şaḫṣ-ı ʿuryān eẕfārı uzayup (15) cild-i teni teʾşîr-i ḥarāret-i şems ile edîm-i minfeḥa-i ḳayndan nişān virir istikrāh (16) idüp ṭaʿāmlarından ʿAmr'a bir kürāʿ irmā itdiler bu ḥalālde sāḳîleri olan [M120a] (17) Ümmü ʿAmr daḫı cām-ı şerābı Mālik ü ʿUḳayl'a tenāvül ve ʿAmr'dan teġāfül birle (18) ṣadd idüp fem-i zekreyi daḫı şedd ü bend itmegin ʿAmr irticālen bu ebyātı (19) inşād eyledi

[T102b] (1) *"Ṣadedte'l-keʾse ʿanna Ümmü ʿAmrin*
Ve kāne'l-keʾsü mecrāhu'l-yemînā

(2) *Ve mā şerru'ṣ-ṣelāṣete Ümmü ʿAmrin*
Bi-ṣāḥibeki'l-leẕî lā tuṣḥabînā

(3) *Femā şeribe'l-kirāmü ke-meşeli ʿAmrin*
Ve mā nāle'l-mekārime feṣḥabînā

(4) *Fein testenkerî ʿArman fe-innî*
Ene ibnü ʿAdiyyi ḥaḳḳan faʿrifînā

---

7 kimesne M : kimse T; 15 teʾşîr M-; 18 şedd ü bend M : bend ü şedd T;

---

[1] *Çok zamandır varlıklar bir işten dolayı cezalandırılıyor. Keşke düğümlerin çözüldüğü gibi bir çıkış olsaydı.*
[2] *Dudağın kıpırdaması ve ömrün geçişini gö.r*

(5) *Ve ḫālī lā übālike ẕü'l-meʿālī*

Ceẕīmihi veyḥaki keyfe tenkirīnā"[1]

(6) vaḳtā ki Mālik ü ʿUḳayl ʿAmr'uñ inşād eyledügi ebyātı güş itdiler (7) *ʿAmr'a "Men ente yā fetā"*[2] diyü suʿāl ʿAmr daḫı *"Ene ibnü ʿAdiyyi ve ḫālī Ceẕīmetü'l-(8)mülki"*[3] diyü cevāb viricek Mālik ü ʿUḳayl birbirlerine Ceẕīme'ye hemşīre-(9)zādesinden enfes ü aʿlā hediyye olmaz şāhid-i āmālimiz mücellā-yı ḥaẕẕ-ı ḥaẕīẕ (10) ü saʿd u saʿīdde bu yüzden ʿarż-ı cemāl eyledi daḫı ne istersiz diyü fi'l-ḥāl (11) ʿAmr'uñ eẕfārını taḳlīm ve müy-ı serini sebt ü ḥalḳ idüp yanlarında (12) bulunan şiyābdan ilbās ile żayf-i kerāmīlerin tekrīm ve alup Ceẕīme'ye getürdiler (13) Ceẕīme ʿAmr'ı gördükde mesrūr olup tekrār mülūkāne libāsların ilbās (14) ve yine ṭavḳ-ı zerrīni ile muṭavvaḳ itmek murād eyledükde ṭavḳ-ı gerden-i ʿAmr'a (15) bir miḳdār żayḳ u teng gelmegile Ceẕīme *"Kebüra ʿAmr ʿani'ṭ-ṭavḳı"*[4] didi bu kelām (16) daḫı beyne'l-ʿArab meşel oldı baʿdehu Ceẕīme Mālik ü ʿUḳayl'a eyitdi sizlerüñ (17) maʿrifetiyile ṭaraf-ı mülūkāneme vāṣıl olan bu hediyye-i behiyye-i ġaybiyye muḳābili mersūm (18) ṣaḥīfe-i żamīriñüz olan temennāñız her ne ise söyleyiñiz imżā-yı ḳabūle yaturırım (19) ve her ne murād u maḳṣūduñuz var ise beyān eyleyiñiz beẕl-i ḫazā'in ü cerr-i ʿasākir ile [T103a] (1) beyża'l-enūḳ u ʿAnḳā-yı maġrib ise de [M120b] ele getürürüm Mālik ü ʿUḳayl (2) eyitdiler aḳṣā-yı murād ve ḳuṣvā-yı temennā-yı fu'ādımız mādām ki maṣṭaba-nişīnān-ı ʿişret-ḫāne-i (3) vücūdumuz olan meşāʿir ü ḥavās-ı idāre-i kāsāt-i ḥayātile ser-germ ü neşve-dār (4) olalar ikimiz daḫı münādeme-i ḥażret-i mülk ile mānend-i ferḳadīn tev'em ü kām-kār (5) olavuz bundan ġayrı bir şey' temennā itmeziz didiler Ceẕīme mes'üllerini ḳabūl (6) idüp ikincisini daḫı nedīm ittiḫāẕ itdi bundan evvel ise şānını istiʿẓām (7) birle nedīm ittiḫāẕ itmeyüp benim nedīmlerim farḳ-ı āsmānda ferḳadāndur diyüp (8) bir kāse şerāb nūş eyledükde iki kāse şerāb daḫı ferḳadīn içün zemīne (9) iskāb itdirdi ḫāṣılı Mālik ü

---

6 eyledügi M : eyledigi T; 12 ilbās ile M : ilbāsıla T 14 eyledükde M : itdükde T; 18 temennāñız T : temennā M; 2 temennā T-;

---

[1] *Amr'ın annesi bizden bardağı kapattı ve hâl o ki o bardak sağdaki denizlerdir. Amr'ın annesi bizimle konuşmayan kendi arkadaşına üç şerri istemedi. Kiramı amr gibi içmedi ve güzel ahlaklılara erişmedi ve bizimle sohbet etti. Eğer Amr'a kötülük yaparsan ben Âd'ın oğluyum bizi tanı. Benim babam ve halam Cezîme yükseklik sahibidir. Nasıl beni inkar edersin?*

[2] *Ey Amr sen kimsin?*

[3] *Ben Âd'ın oğluyum, halam Cezîme'dir.*

[4] *Amr tavktan kibirlendi.*

ʿUḳayl ḳırḳ sene mütevāliyeten Ceẕîme'ye nedim (10) olup ḳaṭʿā müfāreḳat vāḳıʿ olmadı ve bir ḥadîşi daḫı rivāyet itmediler (11) teʾkîd-i ülfet içün *"Kenede mānā Ceẕime"*[1] diyü beyneʾl-ʿArab meşel olmuşdur nite ki (12) Mütemmim bin Nevîretüʾl-Yerbūʿî kendü nefsiyile ḳarındaşı Mālik ḥaḳḳında dimişdür

(13) *"Ve künnā kenede mānā Ceẕimeteṇ ḥiḳabeten*
Mineʾd-dehri ḥattā ḳîle len yeteşaddaʿā
(14) *Felemmā teferraḳanā ke-ennî ve māliken*
Li-ṭūli ictimāʿi lem nebeti leyleten maʿan"[2]

(15) ve Ebū Ḫırāşüʾl-Hindelî ḳarındaşına naẓm itdigi merşiyyede ẕikr idüp dimişdür

(16) *"Teḳūlü erāhu ġarūhu lāhiyen*
Ve ẕālike ruzʾün lev ʿalimte celîlü
(17) *Felā taḥsebî in ḳad tenāsîte ʿahdihi*
Velākin ṣabrî yā Ümeyme cemîlü
(18) *Elem taʿlemî en ḳad teferraḳa ḳablena*
Ḫalilen Ṣafāʾin Mālikün ve ʿAḳîlü"[3]

(19) İbni Kelbî ve Cerîrʾden menḳūldür ki Ceẕîme ʿAmāliḳa'dan mülk-i Ceẕîre olan [T103b] (1) ʿAmr bin Eḍ-Ḍarb bin Ḥassān bin Āẕîne bin Ṣumeydaʿuʾl-ʿAmeliḳî üzerine (2) ġazv idüp leşkerinüñ rîşe-i muḳāvemetlerini erüme-i raşîfuʾl-uṣūl-i (3) şebātdan tîşe-i inhizām ile ḳalʿ ü ḳaşm [M121a] ve ʿAmrʾı daḫı salṭanat-ı bāridüʾl-muġnem-i (4) ḥayātdan fetvā-yı şemşîr-i tedmîr ile ḫalʿ ü ḥasm itmişidi ʿAmrʾuñ ḳızı Nāʾile ki (5) vücūhile niʿam-ı ḥüsn ü bahā ve cemāl ü kemāle nāʾile idi keşret-i müy u vefret-i (6) gîsuvānından nāşî Zebbā ismiyle müsemmā ḳılınmışıdı babası ʿAmrʾuñ yerine melike-i (7) Cezîre olup muḥārebe-i Ceẕîme'de münhezimen müteferriḳuʾş-şeml olan cünūd-ı vālidini (8) cemʿ ü tertîl ve eṭrāf-ı ḥavālîden mülk-i mevrūşına iṭāle-i dest-i ṭamaʿ iden (9) mülūkı ḳahr u teẕlîl idüp ʿuluvv-i himmet ve sümüvv-i ḳudret ile

---

10 rivāyet M : iʿāde T; 15 itdigi T : eyledügi M ; 5 kemāle T : kemāline M; 8 ḥavālîden M : mevālîden T

---

[1] *Cezîme'nin mal ve eşyasının olması gibi.*
[2] *Ne zamandan beri Cezîme'nin mal ve eşyasına bekçi olduk hatta malı sayılamadı. Biz dağıldığımız zaman sanki ben ve Malik birleşmenin uzunluğundan dolayı bir gece benimle durmadı.*
[3] *Gururun gösterişi bir oyundur. Şu ise bir zerredir ve eğer bilirsen büyüktür. Beni muhasebe etme şöyle ki o bir anlaşmadır, sen unuttun.Ey küçük toplum benim sabrım güzeldir. Bilmiyor musun ki bizim kabilelerimiz dağıldı : Halil, Safâ Malik, Akil.*

meşhūre-i āfāḳ (10) olmaġın beyne'l-ʿArab *"Eʿazzümine'z-Zebbā"* [1] diyü mübālaġa-i ʿizzet içün meṣel olmuşdur (11) vaḳtā ki emr-i salṭanatı istiḥkām bulmaġıla silk-i mülküne niẓām ḥāṣıl oldı ṣār-i (12) vālidini aḫẕ içün Ceẕīme'nüñ ḳahr u tedmīri ḫuṣūṣında hem-şīresi Rubeyne-i (13) Kāhine ile ṭarḥ-ı muḳāraʿa-i meşveret eyledi Rubeyne muḥārebeye rıżā virmeyüp (14) Ceẕīme gibi mülk-i şedīdü'ş-şekīme mülūk-i sā'ireye muḳāyese olunmaz senüñ anıñıla muḳāvemete (15) iḳtidāruñ olmayup elbette alta gelecegüñ muḳarrerdür babañ ʿAmr deñlü şecīʿ ü dilīr (16) olmayasın lākin bu emrde binā-yı ʿazīmetüñi miʿmārī-i füsūn u firīb ile esās-ı (17) mekr ü ḫadaʿaya mebnī ḳılmaḳ saña enseb ü evlādur dimegile Zebbā Ceẕīme'ye vefd-i (18) sefīr idüp risāle-i ruḳā vü ʿuḳada bu güne dībāce-bend-i ḫuṭbe-i tezvīr oldı ki (19) melike-i nisā ne ḳadar saṭvet-i ḳāhireye mālik olup rezīnü'l-ḳadr olsa da [T104a] (1) elbette yine ḳısṭās-ı iʿtibārda noḳṣān-ı rāy ve reviyyeti ẓāhir ü nümāyāndur (2) ve ne deñlü efʿāli ḥamīde ile ṣāḥibetü'l-āṣār-ı ḥasene olup mesāʿī-i meşkūresi (3) elsine-i enāmda şöhret bulsa lā-büdd menḳabet ü maḥmedeti simāʿ-ı müstemiʿāne müstaḳbiḥ (4) olduġı müstaġnī-i ʿani'l-beyāndur binā-ber-īn keffe-i mīzān-ı kifā'etde nefsimile mürāvedet-i (5) mülūk-i eṭrāfı muvāzene itdim muḫāṭabet-i ḥażret-i melikden ġayrıyı rāciḥ olamadım (6) meşşāṭa-i ter-dest-i niyāz ile [M121b] merġūle-ṭırāz olduġum ḫarīde-i mes'ūl (7) āġūş-kerde-i ḳabūl olup imlāke raġbet olunursa mülk-i muṭallā-nesīc-i (8) vetīre-i zifāfımı şeref-i muḳaddemiyle müşerref eyleye ki teşrīfen li-celāleti'l-ḳudūm (9) ḥacle-i salṭanatım perverdesi olan ġāniye-i mülkümüñ daḫı istimlākine ʿazīmet (10) itmişdür eger bu emrde saʿy-i ricāle merġūbün ileyh nisvāna merġūbün ʿanh (11) olup maʿyūb olmasayıdı muṭarraḥ-ı saʿādet-i mülke meşiyyen ʿale'l-vechi bi'n-nefs (12) sevḳ-i ẓaʿīne-i şevḳ u ġarām itmem muḳarrer idi mā-beynde olan dem-i ḫaṭīr-i (13) taḳdīr-i ezelīye taḳdīr olunmuşdur miṣillü dil-nişīn kelāmlar taḥrīr ve maşḥūben (14) niçe ʿabīd ü cevārī ve bī-ḥadd le'ālī vü derārī ve gün-ā-gün emtiʿa vü esliḥa-i mülūkāne (15) itḥāf u ihdā eyledi meger muḳaddimen ferā'id-i evṣāf-ı cemāl ü kemāl-i Zebbā ile (16) şaḥmetü'l-āẕān-ı Ceẕīme müşennef olmışıdı izdivācına ʿan-ṣamīmi'l-ḳalb (17) meyl ü raġbet gösterüp erkān-ı devlet ü vücūh-ı salṭanatı ile muḫāṭabet-i (18) Zebbā içün Cezīreye müseyyeri

14 muḳāyese M : ḳıyās T; 15 dilīr T-; 19 olsa da T : olsa M ; 4 olduġı M : oldıġı T; 5 olamadım M : bulamadım T; 9 istimlākine M : temlīkine T; 14 emtiʿa vü esliḥa M : esliḥa vü emtiʿa T;

[1] *Zebbâ'dan daha izzetli.*

ḫuṣūṣında ḍarb-ı ezlām-ı meşveret eyledi (19) bi'l-cümle muḳarrebān-ı devletinüñ ḫattā ʿAmr bin ʿAdī'nüñ daḫı naḳşı ḳıdāḥ-ı [T104b] (1) rāy-ı ṣavāb-dīdi naʿam olmaġıla feẕẕ-i ʿaẓīmet-i Ceẕīme tev'em oldı ammā (2) Ḳuṣayr bin Saʿd muḫālefet idüp *"Hāẕā re'yün fātiru ve ġadru ḥāżır"* [1] didi (3) bu kelām daḫı meṣel oldı Ceẕīme Ḳuṣayr'dan rāy-ı cumhūra muḫālefet birle (4) ʿadem-i rıżānuñ vechini istifhām idicek Ḳuṣayr cevābında mülk-i (5) tezevvüc murād eyledükde *"Eben ʿan ceddin reyyānü'l-ḫicāl"* [2] kifā'et olan benāt-ı (6) mülūkdan bir nāzenīn ü cān-pesend ḫarīde-i nūş-ḫand-i beytü'l-ʿarūs-ı (7) imlākde iẓhār-ı ġunc u delāl iderek kenār-ı ḳabūl-i mülke gelmedi mi ki babası çāşnī-(8)senc-i şerbet-i şemşīr-i āb-dārı olan ʿātıḳ u ʿānis ḫalīle-i ġayr-i (9) ḫalīlenüñ izdivācına iḳdām ider bā-ḫuṣūṣ ayaġına varmaḳ kendü (10) eliyle bile bile tecerruʿ-ı zehr-ābe-i ḫatf ü helāk itmegile telḫ-kām olmaḳdur (11) *"Ed-demü lā yenāmü"* [3] didi bu kelām daḫı meṣel oldı ammā Ceẕime rāy-ı Ḳuṣayr'a (12) muvāfaḳat itmeyüp [M122a] *"İnne'n-nefse tevaḳḳate ve ilā mā tuḥibbü müştāḳaten"* [4] didi (13) Ḳuṣayr eyitdi eyyühe'l-melik *"Külle ʿazmin lā yü'eyyed bi-cezmin fe-āḫiruhu ilā fesādin"* [5] (14) Ceẕime eyitdi yā Ḳuṣayr müdebbirān-ı devletimden aşḫāb-ārānuñ birisi senüñ rāyına (15) muṭāvaʿat birle muvāfaḳat itmedi *"Er-re'yü maʿa'l-cemāʿati"* [6] sen bu ḫuṣūṣda (16) yalñızsın Ḳuṣayr eyitdi ey melik bu emrde ḳaderüñ ḫaẕer üzerine müsābaḳati (17) görinür ol ecilden *"Lā yuṭāʿu li-ḳaṣīrin re'yün"* [7] Ceẕīme eyitdi yā Ḳuṣayr *"İn kāne'l-ḳaderu* (18) *ḳad cerā şey'ün fela meferrā ʿanhu"* [8] bu kelāmlaruñ daḫı cemīʿsi meṣel oldı (19) ḫāṣılı Ceẕime hemşīre-zādesi ʿAmr bin ʿAdī istiḫlāf ve kendüsi ḫavāṣṣ [T105a] (1) u muḳarrebleriyile ṣavb-ı mülket-i Zebbā'ya zāmile-bend-i dāʿiye-i zifāf olup (2) gitdi vaḳtā ki maḳarr-ı salṭanat-ı Zebbā'ya ḳarīb vardı envāʿ-ı hedāyā vü gün-a-(3)gün eṭʿime vü eşribe ile Zebbā'nuñ resūli istiḳbāl idüp çeşm-i (4) ḫavārī-i ʿirs-i kirāmı ġubār-ı maḳdem-i baʿl-i sāmī ile iktiḥāl içün vaḳf-ı (5) seniyyetü'l-intiẓār olduġun ʿarża

---

1 ammā M : illā T; 7 iẓhār M- / kenār-ı ḳabūl-i mülke M : kenār-ı ḳabūle T; 9 kendü M : kendi T; 12 itmeyüp T : eylemeyüp M; 18 daḫı M-; 19 kendüsi M : kendisi T; 4 ġubār-ı maḳdem M : maḳdem- iġubār T;

---

[1] *Bu bozuk bir görüştür ve hazır bir hiledir.*
[2] *Bu utanma, mahcupluk ecdadından gelendir.*
[3] *Kan uymaz.*
[4] *Şüphesiz ki nefis sevdiği şeye müştaktır.*
[5] *Tüm gayret cezm ile teyit edilmez.*
[6] *Rey, görüş, toplumla beraberdir.*
[7] *Görüşü nakıs olan kimseye itaat edilemez.*
[8] *Eğer kader bir şeyi yazmışsa ondan kaçış yoktur.*

yetişdirdi Cezîme mesrūr olup (6) Ḳuşayr'a eyitdi yā Ḳuşayr ḳuşūr-ı rāyıñā i'tirāf itdiñ mi 'avāḳıb-ı ḥāli niçe (7) müşāhede eyledüñ Ḳuşayr eyitdi *"Hāẕā ḫiṭbün yesîrun fî ḫuṭbi keşîrun"*[1] bu kelām daḫı meşel (8) oldı Cezîme eyitdi bundan şoñra Zebbā'nuñ ḥaḳḳında sözüñ nedür (9) Ḳuşayr eyitdi *"El-ḳavlü ridāfün 'aşerātihi tuḫāfin"*[2] bu daḫı meşel oldı ammā her çend (10) ki Cezîme ḥabāle-i izdivāc-ı Zebbāb'a kere-bend-i ışrār olurıdı şenāyā-yı nuṣḥ (11) u pend ile inḫilāli ḫuşūşında Ḳuşayr taḳṣîr itmeyüp dir idi eyyühe'l-melik (12) her kimesne ki dîde-i başîret ile 'avāḳıba naẓar itmedi meşā'ibden emîn olmadı (13) ve her şaḫṣ ki ḥabl-i metîn-i ḥazm u iḥtiyāṭa i'tişām ḳılmadı ġıyābetü'l-cübb-i şurūf-ı (14) kevniyyeden istiş'āda mu'ayyen bulmadı bir emrüñ ser-rişte-i baḳıyyesi henüz (15) elde olup merbūt-ı mürsele-i tedārik olmaḳ mümkün iken dest-i imhāl (16) ü ihmālden güşe-i celemān-ı fevt [M122b] irişmegile inḳıṭā' bulduḳda *"Nādimen sādimen (17) ye'użżu'l-yedeyn"*[3] olmaḳ ne fā'ide ḥāṣıl ider ḳorḳarım mülki berḳ-i ḫulleb-i (18) mekr-i nisā ile reşāşe-pāş-ı firîb olan ṭall-i füsūnuñ verāsında (19) ẓuhūr idecek vebl-i şā'iḳa bār-ı şerr ü şūr-i seyl-i nedāmet ile girdāb-ı baḥr-ı [T105b] (1) ebediyyü't-te'essüfe vāṣıl ider çünki *"El-'ūdü Aḥmedin"* ḥadîsiyile sevḳ-i mefāze-i (2) fevz ü necāḥ itdügüm maṭāyā-yı nuṣḥ u pend ma'āṭın-ı sem'-i ḳabūlde ilḳā-yı (3) cirān-ı te'şîr itmemegile kemiyet-i ḳahḳariyyü's-seyre imāle-i licām olunmaz bārî bu maḳāmdan (4) bir ḫaṭve ilerüye şaḳrā-i dā'iye-i 'azîmet-i şedd-i ḫırām-ı aḳdām olunmayup bu maḥalde (5) iḳāmet oluna ki fi'l-cümle ṭarîḳ-i ḫulāṣa enseb ü evfaḳdur ve eger melik bu (6) rāyıma daḫı muḫālefet gösterüp muḳte'id-i 'aşvā-i ışrār-ı faḫmetü'l-'işā-yı (7) deycūr-ı tehlikede 'azîmetimden dönmem elbette giderim dirise naẓar eylesün ferdā-istiḳbāle (8) gelen cünūd-ı Zebbā'dan rikāb-ı kām-yāba nāşıye-fersā olanlaruñ ba'żısı girüye (9) dönüp ve ba'żısı daḫı ta'ẓîmen li-celāleti'l-mevkib ḳuddām-ı mülūkda mümāşāt (10) iderler ise 'aris-i kirāmı ḳavlinde şādıḳadur ve eger taḳaddüm iden cüyūş-i istilām-i (11) riḳāb-ı merāsimini icrādan şoñra eṭrāf-ı mülki iḥāṭa birle taḥdîḳ idüp (12) muḳarrebān ḥażreti beynine ḫaylūlete taṣaddî iderler ise iş ġayrıdur mavṣil-i (13) semt-i

---

7 kelām T-; 15 iken M : iki T; 1 sevḳ M-; 2 itdügüm M : itdigim T; 6 muḫālefet gösterüp M : muvāfaḳat göstermeyüp T; 7 elbette T- / eylesün M : itsün T; 10 iderler ise M : iderlerise T / cüyūş M : ceyş T; 12 iderler ise M : iderlerise T

---

[1] *Bu birçok hatip için kolay bir hutbedir.*
[2] *Söz bir hedeftir. Onun hedefe ulaşmamasından korkulur.*
[3] *Pişman olarak, üzülerek iki elini ısırdı.*

necāt olur ṭarīḳ-i mutaṣavver degildür *"İlle'l-hāẕihi'l-ʿaṣā fe-innehu lā yeṣuḳḳu* (14) *ġubāriha"*[1] bu kelām daḫı meṣel oldı ʿAṣā Ceẕīme'nüñ ġāyetde cevādd-ı serīʿü'l-(15)cereyān bir feresinüñ ismidür anasına ʿAṣiyye tesmiye olunmaġıla *"İnnel ʿaṣā* (16) *mine'l-ʿaṣiyyeti"*[2] diyü beyne'l-ʿArab meṣel olduġı Emṡāl-i Meydānī'de meṣṭūrdur (17) *"El-ʿaṣā ismü feresin li-Ceẕimetin el-ebreṣü ve'l-ūṣayyeti ismü ümmühā yurāde innehu ʿale'l-ʿilmi* (18) *bi-keremi'l-ʿırḳi ve ṣerefü'l-ʿıtḳi ḳāle'l-mufaḍḍal evvelü men ḳāle ẕālike el-fiʿī* (19) *el-cürhümi"*[3] meṣel-i meẕkūruñ ḥikāyeti Emṡāl-i Meydānī'de meṣṭūrdur mānaḫnü fīh'den [T106a] (1) ḫāric olmaġıla īrād olunmadı ḥāṣılı [M123a] irtesi sulṭān-ı çārāverinüñ (2) ḫāverān-ı ʿarūs-ı müşgīn-gülāle-i maġribī-kenār içün ḥacle-i gül-gūn-ṭırāz-ı (3) bāḫter-i zemīne müteveccih olduḳda Ceẕīme daḫı o maḥalden nehżat idüp (4) giderek ḥavme-i ḥükūmet-i Zebbā'ya vuṣūl buldı Zebbā'nuñ emr ü erkān-ı devlet (5) ve müdebbirān-ı umūr-ı salṭanatı ʿasākir-i mevfūre-i şākiyyü's-silāḥ ile istiḳbāl (6) ve nişān-dāde-i Ḳuṣayr üzere merāsim-i taḳbīl-i rikābı icrā idenler yemīn ü şimāl (7) ve imām ü ḫalefde Ceẕīme ile ḫavāṣṣ u muḳarrebleri beynine iḫāle birle iḫāṭāya (8) mübāderet gösterdiler Ceẕīme bu ḥāli göricek neye uġraduġun bilüp (9) Ḳuṣayr'ı taṣdīḳ birle eyitdi Yā Ḳuṣayr şimdi rāy ü tedbīr nedür Ḳuṣayr eyitdi (10) *"Bi-baḳḳatin ḫallefte'r-reʾyü"*[4] diyüp bu daḫı meṣel oldı ammā Ḳuṣayr ki ʿAṣā'ya (11) süvār olmuşıdı ʿinānını Ceẕīme'ye teslīm birle metn-i ʿaṣādan nüzūl murād (12) itdükde ʿinān-ı ʿAṣā laṭma-i hübūb-i rīḥ ile ber-hevā olup Ceẕīme'ye (13) dest-res mümkün olmadı bu ḥalelde Ḳuṣayr ile Ceẕīme beynine cünūd-ı Zebbā'dan (14) bir bölük ricāl-i fettāk daḫı ḥaylūlet itmeleriyile Ceẕīme dūrdan ẓahr-ı ʿAṣā'da (15) Ḳuṣayrı görüp eyitdi *"Veylün lehu ḫuzmen metnü'l-ʿaṣā"*[5] bu kelām daḫı meṣel oldı (16) ammā Ḳuṣayr Ceẕime'den meʾyūs olup ʿarṣa-i ricʿatde ʿAṣā'ya irḫā-yı ʿinān-(17)gürīz idüp ol gün ġurūb-ı şemse dek gitdi ḥattā ʿAṣā vaḳt-i maġribe dek (18) otuz mīl mesāfeyi ḳaṭʿ idince bir yirde ṭurmayup baʿdehu bir maḥalde (19) ṭurup tebevvül itdi ve ol mevżiʿa bir burc binā olunup burc-ı

---

16 olduġı M : oldıġı T; 8 uġraduġun M : uġradıġın T; 9 ü tedbīr M-; 15 kelām T-; 18 ṭurmayup M : durmayup M;

---

[1] *Sadece bu asanın tozları çözülmez, ayrılamaz.*
[2] *Şüphesiz asa, asiyyeden müştaktır.*
[3] *Asâ, Cezîmetü'l-Ebreş'in atının ismidir. Asiyye onun annesinin adıdır. Keremü'l-ırk ve şerefü'l-ıtk onun anesine îrad olunıyor. Dedi ki şunı söyleyen ilk kişi cürehemî'dir.*
[4] *Bakka ile reyimi, görüşümü yarattım.*
[5] *Vay ona asaya dayanarak güçlenene!*

ʿAṣā [T106b] (1) dinmegile meşhūr oldı diyü Aşmaʿī'den rivāyet olunmuşdur ve beyne'l-ʿArab *"Ḫayrun mā cā'e bihi'l (2) ʿaṣā"*[1] diyü meşel olmuşdur vaḳtā ki Cezīme maḥṣūren bi'l-ḫuyūl ḳaṣr-ı Zebbā'ya (3) vuṣūl bulup içerüye duḫūl itdi gördi ki Zebbā çār-bāliş-nişīn-i (4) erīke-i ʿizz ü ḥaşmet olup eṭrāfında biñ miḳdārı vaṣīf her biri başḳa (5) bir ziyy ile müzeyyen [M123b] ve bir güne libās ile mülebbes *"Ke-iḥāṭati'n-nücūmi bi'l-ḳameri"*[2] (6) Zebbā'yı iḥāṭa idüp maḳām-ı emrde berzede-dāmān-ı imtişāl olup (7) ṭurmuşlar Cezīme yaḳın varduḳda Zebbā yirinden ḳaṭʿā ḥareket itmeyüp (8) vaṣāyife emr eyledi ki baʿl-i mevlātıñuz olacaḳ seyyidüñizüñ eline yapışup (9) mebsūṭ olan enṭāʿ üzerine iclās idiñüz vaṣāyif daḫı ṭavʿan (10) li-emrihā Cezīme'yi muḳābele-i Zebbā'da bir naṭʿ üzerine ḳuʿūd itdirdiler baʿdehu Zebbā (11) mevācihe-i Cezīme'de ḥall-i tikt-i serāvīl idüp *"Ve kessün ṭūlihā şibrun ʿaleyhā şiʿrun menḳūşin"*[3] (12) şiʿr-i menfūş ḳavlinüñ mā-ṣadaḳı olan müy-ı pīç-ā-pīç āneti ki ẓahrına ʿaḳd (13) olacaḳ mertebe uzanmış idi keşf irā'et idüp eyitdi *"Ezāte* (14) *ʿarūsin terā"*[4] Cezīme eyitdi *"Belaġa'l-meddi ve ḫuffe'ş-şerā ve ümmü ġudūrin erā"*[5] (15) Zebbā eyitdi *"Vallāhi mā ẕāke min ʿademi'l-mevāsī ve lākünnehā şīmetün enāsī"*[6] bu kelāmlar (16) daḫı meşel oldı ammā revātdan baʿżıları bu maḳāmda ḳavl-i Zebbā'yı *"Ede'üb* (17) *ʿarūsin terā"* ve baʿżılar daḫı *"Eşvāru ʿarūsin terā"* ve ḳavl-i Cezīmeyi *"Lā min ʿademin* (19) *mevāsī ve lā min ḳılletin ve üssin ve lākin şīmetün min ünāsī"*[7] ve ḳavl-i Cezime'yi *"Erā de'bün fāciretün ġudūrin baṭarā' tefellühu"* terkībleriyile olmaḳ üzere rivāyet itmişlerdür [T107a] (1) baʿdehu Zebbā vaṣāyife emr itdi Cezīme'yi ḫamr-ı ṣırf ile isḳā vü temām mertebe (2) iskār itdükden ṣoñra bir ṭaşt-ı zerrīn iḫżār ve Cezīme'nüñ iki ḳollarından (3) ḳaṣd itdirüp dem-i meliki muḥāfaẓatda ihtimām idiñüz zinhār ṭaştdan (4) ṭaşraya taḳāṭur bir ḳaṭre żāyiʿ olmasun ki meṭālibe olunması muḳarrerdür (5) diyü teʾkīd itdi ammā giderek Cezīme'ye żaʿf ṭārī olup ḳolları (6) eyādī'-i vaṣāyifden sāḳıṭ olmaġıla deminden birḳaç ḳaṭre ḫāric-i ṭaşt (7) naṭʿ üzerine müteḳātır oldı Zebbā göricek vaṣāyife *"Lā tuḍayyiʿū demi'l-*(8)*meliki inne*

---

4 başḳa T-; 10 baʿdehu T-; 13 uzanmış idi M : uzanmışıdı T; 16 baʿżıları T : baʿżılar M;

---

[1] *Asanın getirdiği şeyin en iyisi*
[2] *Yıldızların ayı kuşattığı gibi.*
[3] *Bir saç ki onun uzunluğu bir karıştır. Üzerinde nakışlı şiir vardır.*
[4] *Düğünü göreceksin.*
[5] *Meddin ulaşmasını, toprağın hafiflemesini ve Gudûr'un annesini göreceğim.*
[6] *Allah'a yemin olsun ki şu ittifakın olmayışından değildir; fakat insanların adetindendir.*
[7] *Bu ittifakın olmayışından, azlık ve ayrılıktan değildir, belki insanların adetindendir.*

dimā'ü'l-mülūki şifā'ün mine'l-kelbi"[1] diyü ḫiṭāb Ceẕīme daḫı [M124a] (9) *"Da'ū demen ḍayya'ahu ehlühu"*[2] didi bu daḫı meṣel oldı ḫāṣılı Zebbā Ceẕīme'yi (10) bu vech üzere ḳatl ve demini daḫı cüssesiyle ma'an defn itdirüp egerçi ṣār-i (11) vālidini aḫẕ itdi ammā 'Amr bin 'Adī'den emīn olmayup bir gün (12) bir zen-i kāhineden kendünüñ ḥaḳḳı ne yüzden olacaġın istikṣāf (13) eyledi kāhine daḫı senüñ ḥatf ü helāküñ bir ġulām-ı mehīn ü ġayr-ı emīn sebebi (14) ile olacaḳdur lākin mücerred ol ġulāmuñ eli ile belki bi'n-nefs kendü (15) elüñile olsa gerekdür diyü ḫaber virmegin Zebbā Amr'dan dā'imā ḫaẕer üzere olup (16) şöyle ki dāḫil-i ḥavze-i mülki olan ḥuṣūn-ı ḫaṣīneden birisine bir rivāyetde (17) kendü ḳaṣrı ile ḳarındaşı ḳaṣrına ki mā-beyn-i ḳaṣreyni nehr-i Fürāt ṣaḳḳ itmişidi (18) taḫt-ı serīrinden bir nafaḳ ḫafr itdürüp vaḳt-i ḥācetde duḫūl itmegile (19) semt-i necāta vuṣūl içün ṭarīḳ-i i'dād itdi lākin bunuñıla daḫı emniyet [T107b] (1) ḥāṣıl idemeyüp ḳalem-revinde olan ṣūret-girāndan bir naḳḳāş-ı çālāk-(2)dest ü Mānī-hüneri intiḫāb ve 'aṭāyā-yı vāfire vü mevā'īd-i mütekāṣire (3) ile mālikü'n-nişāb itdükden ṣoñra mütenekkiren Ḥīre'ye gönderdi ve 'Amr bin (4) 'Adī'yi cālisen ve ḳā'imen ve rākiben ve rācilen ve müteselliḫan ve mütefaṣṣılan cemī'-i hey'eti (5) ile taṣvīr itdürüp ḫūme-i ḥükūmetine gerek ticāret ü seyāḥat ve gerek (6) āḫar ṭarīḳ ile tereddüd iden eṣḥāṣuñ ḫilyelerine ḫafiyyeten taṭbīḳ birle (7) dā'imen 'Amr'dan ḫaẕer üzere idi ammā *"İẕā ḫāne'l-ḳaderu baṭale'l-ḥaẕeru"*[3] feḥvāsınca (8) ol zemān ki Ceẕīme 'Amr'ı istiḫlāf idüp Ceẕīre'ye zifāf-ı Zebbā içün (9) sā'ir olmuşıdı ḫayren ve şerren ḫaber ü eṣeri ẓuhūr itmemegile 'Amr ḫālī Ceẕīme'nüñ ḫāli yine (10) müncer olduġunı istiṭlā' içün her gün intizāh ṭarīḳıyıla şehrden ṭaşra (11) ba'ż-ı mesīreye basṭ-ı bisāṭ-ı intiẓār itmegile gözleri yollarda idi bir gün (12) gördi ki rāh-ı Ceẕīre'den bir yekke-süvār sür'at ü şitāb ile [M124b] müstaġrik-ı ġubār (13) olmuş gelür yaḳlaşduḳda Ḳuṣayr olduġını mu'āyene idicek *"İnde Cüheynetü'l-*(14)*ḫaberü'l-yaḳīn"*[4] mışdāḳınca istiḳbāl idüp *"Mā verāke yā Ḳuṣayr"*[5] didi Ḳuṣayr (15) eyitdi *"Sa'a'l-ḳaderu bi'l-melik ilā ḫatfihi"* ya'nī ḳader

---

10 daḫı T-; 11 ammā M : lākin T; 12 kendünüñ M : kendinüñ T; 14 eli ile M : eliyile T / kendü M : kendi T; 17 kendü M : kendi T; 10 olduġunı M : oldığını T; 13 olduġunı M : oldığını T; 13 idicek T : eyleyicek M

---

[1] *Melik kanını zayi etmeyiniz. Zira melik kanı köpeklerin şifasıdır.*
[2] *Ahalisi onu zayi eden kanı bırak.*
[3] *Kader yaklaşmışsa kaçınmak batıl olur.*
[4] *Cüheyne'nin katında kesin bir haberdir.*
[5] *Ey Kusayr! Senin arkan*

meliküñ helākine dek sā'ī (16) oldı ammā sen elbette şārını Zebbā'dan muṭālebeye ṣarf-ı mechūd itmek gereksin (17) 'Amr eyitdi Zebbā'dan nice aḫẕ-ı şār olunabilür ki *"Ve hiye emna'u min 'iḳabi'l-cevvi"*[1] (18) bu daḫı meşel oldı Ḳuṣayr eyitdi mādām ki meşküvvet-i āftāb-ı ḥayāt fānūs-ı (19) ḫāyāl-i cismimde ẕerrāt-ı meşā'ir ü ḥavāsı raḳṣān eyleye ḫ'āb u rāḥatı kendüme [T108a] (1) ḥarām itdüm ve ḥayātike yā 'Amr yā şār-i melik-i maġdūrı Zebbā'dan alurum (2) yāḫud bu yolda ölürüm *"Fecda' enfī ve evca' ẓahrī ve da'nī ve iyyāhā"* (3) ya'nī burnumı ḳaṭ' it ve ẓahrıma ḍarb it ve beni Zebbā ile terk it (4) ne ḫālim var ise görürüm 'Amr eyitdi ben bu işi sāña nice eydeyim ki sen (5) buña müstaḥaḳ degilsin bā-ḫuṣūṣ Ḫālim Ceẕīme'ye bu 'aẕīmeti fesḫ içün (6) itdügüñ nuṣḥ ü pend bi'l-cümle ma'lūmdur Ḳuṣayr eyitdi *"Ḫallī 'annī iẕen ve ḫallāke* (7) *ẕemmin"* bu daḫı meşel oldı ammā Ḳuṣayr 'Amr'uñ tereddüdini göricek kendü eli ile (8) enfini ced' ü żahrını āşār-ı ḍarb-ı şedīd ile müte'eşşir itmegin (9) *"Li-emrin mā cede'a Ḳuṣayrun enfühu"*[2] diyü beyne'l-'Arab meşel olmuşdur ḫāṣılı Ḳuṣayr mecdū'u'l-enf (10) ve müte'eşşirü'ẕ-ẓahr 'Amr'uñ ḫalvetinden ṭaşra çıḳup 'Amr'ı kendüyi ol (11) ḥāle ḳomaḳ üzere cez' ü feza' birle i'lān u işā'at iderek hāriben (12) ḳalem-rev-i Zebbā'ya dek gitdi vaḳtā ki vuṣūl bulup duḫūl-i Ḳaṣra muraḫḫaṣ u ḳuddām-ı (13) Zebbā'da mütemeşşil ü müşaḫḫaṣ oldı Zebbā gördi ki enfi mecdū vü ẓahrı mevcū' (14) ḥayātından bir ramaḳ ḳalmış müte'accibāne sebebinden faḥş u su'āl idüp (15) eyitdi yā Ḳuṣayr beynimizde dem-i ḫaṭīr var iken evvelā diyārımıza ne cür'et ile gelebildiñ (16) [M125a] şāniyen bu ḥāl ne ḫāldür bu belāya ne istiḫḳāḳ ile mübtelā olduñ Ḳuṣayr eyitdi (17) yā eyyetühe'l-melike 'Amr bin 'Adī ḫālī Ceẕīme'nüñ zifāf-ı melike içün bu ḫıṭṭaya (18) mesīrini mücerred ben terġīb ü taġrīr itmiş olam zu'muyla beni bu gördügüñ ḥāle (19) ḳodı ben daḫı tefekkür itdim el-yevm 'Amr'uñ naẓarında ḥażret-i melikeden eşḳal kimesne [T108b] (1) olmaduġın taḥḳīḳ itmegile bu yüzden tekdīr birle intiḳām ḳaṣd idüp (2) raġmen li-enfihi sāye-i ḥimāyetüñe iltiçā itdim ammā bu güne güftār-ı ġaraż-āmīz-i (3) Ḳuṣayr mīzān-ı nāḳışu'l-vezn 'aḳl-ı Zebbā'da kāmilü'l-'ayār ṣıdḳ u iḫlāṣ (4) görinmegin kendüye

17 olunabilür M : olunur T; 19 kendüme M : kendime T; 2 yāḫud T : veyāḫud M; 6 itdügüñ M : itdigüñ; 7 eli ile M : eliyile T; 8 itmegin T : itmegile M; 9 beyne'l-'Arab T- / olmuşdur M : oldı T / 'Amr'uñ M : 'Adī'nüñ T; 16 istiḫḳāḳ ile M : istiḫḳāḳıla T; 19 kimesne T : kimse M; 1 olmaduġın M : olmadıġın T; 4 kendüye M : kendiye T;

[1] *Ve o havanın örtüsünden men edicidir.*
[2] *Bir işten dolayı Kusayr burnunu kesti.*

taḳarrüb ü iḫtişāş birle Ḳuşayr'ı tekrīm ve muḳaddimen daḫı (5) ferāyid-i rāy u tedbīri vāsıṭatü'l-ʿaḳd-i işābet olduġı ḳurṭ-ı bināgūşı (6) olmaġın müşīr ü mü'temen ittiḫāẕ idüp müdebbirān-ı umūr-ı salṭanatı üzerine (7) taḳdīm eyledi tā ki eḳālīd-i meḳālīḍ-i kāffe-i umūr-ı Zebbā dest-i tedbīr ü taṣarruf-ı (8) Ḳuşayr'a taḳlīd olunmaġıla cemīʿ esrāra maḥrem olup mevṣūḳun-bih oldı (9) bir gün Zebbā'ya eyitdi yā ibnetü'l-mülūkü'l-ʿiẓām ʿAmr bin ʿAdī ḫālī (10) Ceẕīme'nüñ ṭaleb-i ṣārıyıla muṭarraḥ şemlimize ṭarḥ-ı şīşe-rīze-i intiḳām (11) fikrinde olmaması ʿaḳl-ı selīme ġayr-ı baʿīddür ammā vaḳt-i ḫācetde vülūc birle semt-i (12) necāta ṭarīḳ içün iḫtiyāṭen sırrīce bir nafaḳ istiḫfār ile ol vaḳtüñ tedārikine (13) taṣāddī olunmaḳ cevāz-kerde-i rāy-ı sedīddür zebbā eyitdi yā Ḳuşayr bu ḫuṣūṣda (14) sen ġam-gīn olma ki ben ol günüñ tedārikini pīşīn itmişimdür gel naẓar it diyü (15) rāh-ı kārīz-i gürīzi Ḳūşayr'a keşf ü tebrīz eyledi Ḳuşayr *"Aḥsenti ve eṣabti* (16) *yā melikete'z-zemān"*[1] diyü ıẓhār-ı sürūr idüp bunuñ üzerine daḫı birḳaç eyyām (17) mürūr eyledi birgün yine Ḳuşayr Zebbā'nuñ bir inbisāṭı vaḳtinde benim ʿIrāḳ'da mülūk-ı (18) ʿaẓīmü'ş-şāna şāyān esliḥa vü emtiʿa ve sā'ir tuḥaf u ṭurafdan emvāl-i keşīrem (19) vardur ḥażret-i melike ticāret ṭarīḳıyıla benī techīz ü ibʿāṣ iderise hem māl ü müdaḫḫarımı [T109a] (1) getürür ve hem ticāretden daḫı küllī nemā ḥāṣıl olur didi [M125b] Zebbā ol āna dek (2) mücellā-yı nāṣiye-i ḥāl-i Ḳuşayr'da ġubār-ı ḫilāf müşāhede itmeyüp dā'imā ṣafvet-i (3) iḫlāṣ ile ṣūret-i ṣadāḳat muʿāyene itmegile her ḫuṣūṣda ṣıdḳ-ı maḳāli (4) naḳş-beste-i levḥa-i vüṣūḳ-ı ḳalbi olmuşıdı bināberīn vefḳ-ı ḫāṭır-ḫᵛāhı üzere (5) techīz idüp irsāl eyledi ammā Ḳuşayr ʿIraḳ'a vuṣūl bulduḳda mütenekkiren ʿAmr'a (6) buluşup ḫazīne-i ʿAmr'dan diledügi miḳdār cevāhir ü tuḥaf u esliḥa vü ṭuraf (7) intiḫāb ü aḫẕ idüp ʿavd ü ricʿat ve gelüp Zebbā'ya māl-i ticāretden istirbāḥ (8) itmek vechi üzere getürdügi metāʿı ʿarż u irā'et itdi Zebbā memnūn (9) u mesrūr olup mesāʿī-i Ḳuşayr meşkūr oldı ḫāṣılı iki defʿa ṣavb-ı (10) ʿIrāḳ'a zāmile-bend-i ticāret olup defʿa-i ṣālişede Zebbā evvelkiden ziyāde māl (11) virüp eṭrāf-ı ḫavālīde olan mülūkuñ ḳahr u istīsālleri sevdāsıyla (12) techīz-i ecnād u aʿdād-ı ʿadde vü ʿatād içün ḫuyūl u ʿabīd ü silāḥ u suyūf (13) u durūʿ u rimāḥ miṣillü eşyā iştirāsını sipāriş ü te'kīd idüp gönderdi (14) ammā Ḳuşayr vaḳtā ki ʿIraḳ'a vuṣūl buldı mütenekkiren ʿAmr'a varup buluşup (15)

---

5 olduġı M : oldıġı T; 7 tedbīr T-; 11 olmaması T : olmaḳ M; 12 istiḫfār ile M : istiḫfārıla T; 19 iderise T : eylerise M;

---

[1] *Ey zamanın melikesi! Güzel yaptın ve isabet ettin.*

yā ʿAmr Zebbā'dan aḫẕ-i şāra fırşat vaḳtidür *"Āsā'irru ente"*[1] didi ʿAmr eyitdi (16) *"Bel şā'ir vesā'ir ḳul esmaʿ ve mur efʿal ente ṭabībü hāẕihi'l-ḳurḥatü"*[2] diyüp bu kelāmlar (17) daḫı meşel oldı yaʿnī yā Ḳuşayr bu ḫuşūşda rāy-ı işābet-ḳarīnüñ ne yüzden (18) olduġın söyle güş ideyim ve emr it mü'temer olayım bu yaranuñ ṭabībi (19) sensin Ḳuşayr eyitdi *"Er-ricālü ve'l-mālü"*[3] diyüp iki biñ şanādīḳ a'dād [T109b] (1) ve her şandūḳuñ derūnuna ecnād-ı ʿAmr'dan muʿteddün-bih bir merd-i dilīr-i fettāki silāḥıyıla (2) vażʿ u nihād ḳıldı ve her şandūḳı bir ġarāre-i sūd içre ḳoyup şanādīḳ (3) u ġarāyirüñ ağızlarını vaḳt-i ḥācetde ḫāricden iʿānete muḥtāc olmamaḳ vechi (4) üzere dāḫilinden meşdūd merbūṭ ve biñ re's [M126a] üştür-i kūh-ı (5) kūhān ẓahrına muʿādele idüp ʿAmr'ı daḫı cümle şanādīḳdan birine taʿbiye (6) itmegile ḫuyūl ʿabīd ü cimāli şavb-ı Cezīre'ye sevḳ idüp gitdi tā ki (7) Medīne-i Zebbā'ya ḳarīb varduḳda tebşīr-i selāmet-ʿīr ile Zebbā'ya vefd-i beşīr itdi (8) Zebbā mesrūr olup ne maḥalle vuṣūl bulduḳlarını istifhām Beşīr daḫı (9) Ġavīr nām mevżiʿe nüzūl itdüklerin iʿlām idicek Zebbā *"ʿAsā el-Ġuveyru eb'ūsan"*[4] (10) didi bu daḫı meşel oldı irtesi Ḳuşayr ḳaṣr-ı Zebbā'ya sevḳ-i necīb-i taḳaddüm (11) idüp bu seferinde getürdügi tuḥaf u ṭurafuñ eşnāfını tavṣīf ü taʿdād (12) iderek külli nemā ḥāṣıl eyledügin tebşīr itdi Zebbā daḫı mecī-i ḳāfileyi temāşā (13) içün Ḳuşayr ile bir ḳaṣr-ı muʿallāya irtiḳā idüp ṣavb-ı seyyāreye ṣarf-ı liḥāẓa-i (14) neẓẓāre itdükde gördi ki şıḳl-i aḥmālden ḳuvāy-ı ḳavāyim-i ḥamūlāt sāḳıṭ olup (15) fersūde-pāy-ı zemīn olaraḳ gelürler Zebbā Ḳuşayr'a eyitdi

"Mā lil-cemāli (16) *meşyuhan ve'īde*
Eccendelen yaḥmilne em ḥadīden
Em şarafānen bāriden şedīden"[5]

(17) Ḳuşayr ḳalbinden [mışra]ʿ

"Belü'r-ricālü cüssemā ḳuʿūden"[6]

---

16 diyüp M-; 18 olduġın M : oldıġın T; 19 eyitdi M-; 2 nehād M : nehāde T; 6 idüp gitdi M : itdi ve gidüp T ; 9 nüzūl itdüklerin M : nüzüllerin T :

---

[1] *Sen savurucu musun?*
[2] *Belki savurucu ve seyr edici... de, işit, emret ve yap. Sen bu yaranın tabibisin.*
[3] *Mal ve adam*
[4] *Guveyr, yakın oldu.*
[5] *Güzellik için benzeri yoktur. Orduyu mu yoksa demiri mi kaldırıyor? Çok soğuk olarak sarfanı mı kaldırıyor?*
[6] *Belki erkekler korkusuzca istediği yerde oturacaktır.*

diyüp lisānen getürdügi metāʿuñ (18) rezānetini vaṣf itdi ammā Zebbā dönüp yanında olan cevārīye (19) ḫiṭāb idüp *"İnnī era'l-mevte'l-aḥmera fi'l-ġarayiri's-sūdi"* [1] didi bu daḫı [T110a] (1) meṣel oldı ḫāṣılı vaḳtā ki bi'l-cümle cimāl bāb-ı medīneden duḫūl itdi (2) bevvābuñ birisi nite ki el-yevm her şehr-bend dervāzesinde der-bān olanlara (3) resm-i ʿAdī'dür aḥmāl-i cimālde ne olduġını bilmek içün āḫar-i ʿīr olan (4) baʿīrüñ ẓahrındaki ġarāreye bir sīḫ-sencīde idüp içinde olan (5) şaḫṣuñ ḫāṣırasına işābet itmegin ḫarīf medfaʿa-i istineden bir żarṭa-i (6) ḥadīdetü'ṣ-ṣavta [M126b] küşād virdi mühre-i ḥabaḳa-ṭās ṣımāḫ-ı bevvāba ṭanīn-(7) endāz olıcaḳ bevvāb *"Eş-şerru fi'l-cüvāliḳi"* [2] diyü fezaʿ eyledi bu kelām daḫı meṣel (8) oldı ammā nāḳūr-ı fezaʿ-ı bevvāb çār-cihet-i şehre velvele-i dehşet ṣalmaġıla (9) ehālī-i şehr mütesāviyetü'l-aḳdām hecme-i ziḥām göstermezden muḳaddem derūn-ı (10) ṣanādīḳde olan ricāl defʿaten cilve-ger-i minaṣṣa-i bürūz olup şemşīr-i (11) şehīr *"Yā Lessār el-meliki'l-maḳtūli ġadran"* [3] gūl-bangıyla naʿra-zenān-ı maḳātileye (12) şürūʿ itdiler bu ḥalelde Zebbā taḫt-ı serīrinde böyle vaḳt içün ḥafr itdürdügi (13) kārīze taḥrīk-i aḳdām-i iḳdām itdi lākin delālet-i Ḳuṣayr ile ʿAmr bin ʿAdī (14) rāh-ı medḫal-i nafaḳda sedd-i şülme-i vülūc olup ṭurmuşıdı Zebbā ʿAmr'ı (15) göricek taṣvīrinden bilüp faṣṣ-ı ḫāteminde taʿbiye eyledügi semmü's-sāʿat ki (16) ẕāyiḳa-i müstemişşān henüz keyfiyyet-i ṭuʿmun idrāk itmedin cān-şīrīn-i (17) mürrü'l-meẕāḳ helāhil-i helāk olmaḳ muḳarrer idi maṣṣ idüp *"Bi-yedī lā bi-yedī İbni ʿAdiyyin"* [4] didi (18) bu daḫı meṣel oldı ḫāṣılı Zebbā şiddet-i teʾşīr-i zehrden zemīne (19) sāḳıṭ olıcaḳ Ḳuṣayr ile ʿAmr ellerinde olan seyf-i meslūl ile birer ḍarb [T110b] (1) yitişdürüp beyne's-semm ve's-seyf hālike oldı ʿAmr Medīne-i Zebbā'yı (2) istibāḥ ve bi'l-cümle mülkine müstevlī olup kendü mülkine iżāfe itmegile aʿẓam-ı (3) mülūk-i ʿArab'dan olmuşdur şöyleki maḳtel-i vālid-i Zebbā ʿĪsā ʿaleyhi's-selām (4) zemānları idi Zebbā hālike olduḳdan şoñra ol memleketlere tevārüṯ birle (5) salṭanat iden evlād-ı ʿAmr'uñ silsile-i nesilleri server-i kāʾināt ʿaleyhi (6) efḍalü'ṣ-ṣalavātü ve't-taḥiyyāt ḥażretlerinüñ zemān-ı saʿādet-iḳtirānlarını idrāk (7) iden Nuʿmān bin el-Münẕire müntehī olup anda sühān-ġadr-i Kisrā-yı ʿAcem ile (8) fayṣal bulmaḳ üzere mervīdür vallāhü aʿlem bi-ḥaḳīḳatü'l-

---

18 itdi M : ideridi T; 3 olduġını M : oldığını T; 17 didi T-; 2 kendü M : kendi T

---

[1] *Ben kırmızı ölümü siyah torbalar içinde görüyorum.*
[2] *Şer acele ve öfkenin içindedir.*
[3] *Ey Lessar! Senin hile yaparak öldürdüğün bir melik var mı?*
[4] *Benim elimle oldu, İbni Âdî'nin eliyle değil.*

umūr ḳavlehu (9) *sürāġ-ı rāḥile-i ḳārīżīn* ḳāriżīn emṡāl-i ʿArab'dandur aṣlā ḫaberi ve eṡeri (10) bilünmeyüp ʿavdet ü ricʿati tereccī olunmayan [M127a] ġā'ib kimesne ḥaḳḳında ḍarb (11) olunur *"Fülānün el-ḥaḳḳu bi'l-ḳārīżīn"* [1] dirler ammā luġatde ḳarż Yemen diyārında (12) olur ṡeceretü's-selīm dirler bir aġacuñ yapraġıdur ki debbāġlar istiʿmāl iderler (13) *"ʿani'l-Cevherī el-ḳarżu ve hüve varaḳu's-selem yudbeġu bihi ve meṡābete'l-ḳarżi'l-yemen"* [2] ammā (14) ḳāriż fāʿil vezninde ṡecer-i merḳūmuñ evrāḳını ictinā iden kimesneye ıṭlāḳ (15) olunur nite ki Ebū Muḥammed Ḳāsım bin ʿalüyyü'l-ḥarīri yigirmi yedinci maḳāmesinde meṡel-i (16) meẓkūrı *"El-ḥaḳḳu bi'l-ḳārīżīn"* [3] terkībi ile īrād idüp tefsīrinde *"El-aṣlü* (17) *fi'l-ḳāriżi innehu'l-leẓī yücne'l-ḳarażu ve hüve'n-nebātü'l-medbūġi bihi ve'l-ḳārīżāni'l-*(18)*müṡārün ileyhimā ennehümā eḥadühüma min ʿanezetin ve'l-āḫiru mine'n-Nemr bin Ḳāsıṭ ve kānā ḫāricen* (19) *yücniyāni'l-ḳarażi felem yercīʿā ve lā ʿurife lehümā ḫaberun fe-ḍuribe bihime'l-meṡelü li-külli ġā'ibün* [T111a] (1) *lā yürcā iyābihā"* yaʿnī aṣl-ı ḳāriż ki anıñıla rebāġat olunur ḳaraż didükleri (2) nebātı düşirüp cemʿ idene dirler ve ḳārżān-ı müṡārün ileyhümānuñ birisi (3) ʿAneze'den dīgeri Nemer bin Ḳāsıṭ olup ḳaraż cemʿ itmege çıḳmışlar idi (4) bir daḫı rücuʿ itmeyüp ve ḳaṭʿa ḫaberleri bilinmemegile cemīʿ-i iyābı ricā (5) olunmayan ġā'ib içün ḍarb olunan meṡeldür ve ileyhümā eṡāra Ebū Ẓüveybin fī-ḳavlehu

(6) *"Ve ḥattā yūbe'l-ḳārīżāni ileyhimā*
Ve yünṡiru fi'l-ḳatlā kelībin li-vā'ili"

(7) Ebu'l-Faẓl Aḥmed bin Muḥammedü'l-Meydānī Emṡāl'inde aṣl-ı meṡeli bāb-ı elifde [mıṡra]ʿ

(8) *"İżā mā'e'l-ḳārīżu el-ʿaneziyyü ābe"*

diyü īrād idüp İbni Kelbī'den naḳl ider ki (9) ẓikr olunan ḳārīżānuñ ikisi daḫı ʿAneze'den olup ekberinüñ ismi Yüẓker (10) bin ʿAneze aṣġarınuñ ismi ʿĀmir bin Rühem bin ʿAneze'dür ve aṣl-ı ḳıṡṡası (11) daḫı bu mefhūm siyāḳında mervīdür ki Yüẓker meẓkūr bir gün fityān-ı rebīʿadan (12) Ḫuzeyme bin Nemer ile ictinā-yı ḳaraż içün bir vādī-i ẓātü's-selme çıḳmışlar idi (13) ittifāḳ-ı ber-ḳalīb-i ʿamīḳda āmed-şüd-i

---

13 ammā T-; 15 nite ki T : nite kim M; 3 çıḳmışlar idi T : çıḳmışlar idiler M; 9 ḳārīżānuñ M : ḳārīżā T

---

[1] *Falanın hakkı kariz ağaçlarıyla beraberdir.*
[2] *Cevheri'de rivayet, karz ki selem ağacının yaprağıdır ve o Yemen ağacı ile tabakalanır.*
[3] *Hak kariz ağaçları iledir.*

zenābîrden şehd müşāhede itmeleriyle iştiyār-ı aḫẕ-i (14) ʿaseli ictinā-yı ḳaraẓa niʿme'l-bedel ʿadd idüp ḳaʿr-ı çāha inmek ḫuşūşında (15) muḳāraʿa itdüklerinde [M127b] ḥükm-i müstelzimü'l-emṡāl ḳurʿa Yüẕker maḥall-i naḫl olan maḥalle (16) nüzūl ve Ḫuzeyme firāz-ı bi'rde idlā-yı şehd-i meştūr olmaġı muḳteżî olmaġın beynlerinde (17) ḥabl-i iştiyārı bir vech-i meşrūh-ı rabṭ-ı sicāl-i terāżî ḳıldılar vaḳtā ki iştiyār-ı (18) ʿasel emri nihāyet buldı Yüẕker bālā-yı çāha ṣuʿūd içün Ḫuzeyme'den merbūṭ-ı (19) ʿurve-i delv olan ḥablüñ irsāl ü imdādını ṭalib oldı meger ki Yüẕker'üñ [T111b] (1) Fāṭıma nām bir ṣāḥibetü'l-cemāl ḳızı var idi ki ḳalb-i Ḫuzeyme lehîb-i aşdāġıyıla (2) mütelaẓẓî olduḳda bu şiʿr-i āb-dār ile reşāşe-pāş-ı nevāyir-i şevḳ ü ġarām (3) olmuşıdı

"İẕe'l-cevzā'ü erdefeti'ṣ-ṣüreyyā

Ẓanentü bālü Fāṭimetin (4) *eẕ-ẓunūnā"*[1]

pes Ḫuzeyme Yüẕker'e ḫiṭāb idüp dest-res-i resen ḳızuñ (5) Fāṭıma vāsıṭatü'l-ʿaḳd-i silk-i izdivācım olmaġa merbūṭdur ve illā ṭarîḳ-i āḫir (6) ile ḳaṭʿā mutaṣavver degildür diyü rişte-i kelāma celemān-ı ḥalf ü şarṭ ile (7) fayṣal virdi Yüẕker daḫı ben bu ḥālde iken bu şey' cidden olmaz evvel beni (8) çāhdan iṣʿād eyle baʿdehu söyle diyü ḥabl-i temennā-yı istiṣʿāda her çend ki (9) tāb-dāde-i niyāz oldı ammā müfîd olmayup bi'l-āḫire Ḫuzeyme Yüẕker-i meẕkūrı (10) ol ḥālde bıraġup gitdi ḥattā Yüẕker o keyfiyyet ile helāk olmaġıla Ḳuḍāʿa ile (11) Rabîʿa beyninde şerr ü şūr vuḳūʿ bulmak üzere mervîdür amma ḳāriẓ-i aṣġar ki Rühem bin (12) ʿAmir bin ʿAneze'dür keẕālik ictinā-yı ḳaraẓ içün çıḳup bir daḫı rücūʿ (13) itmedi ve nice olduġını daḫı bir kimesne bilmeyüp ve ḳaṭʿā ḫaber ü eşeri bellü olmamaġıla (14) imtidād-ı ġayb içün meṡel olmuşdur nite ki Beşr bin Ebî Ḫāzım mevti vaḳtinde (15) ḳızına ḫiṭāb idüp dimişdür

"Ferecce'l-ḫayru ventaẓırî iyābî

"İẕā (16) *mā'e'l-ḳāriẓu el-ʿAneziyyü ābe"*

ḳavlehu ***yelẕeġu ve yeṣā*** emṡāl-i ʿArab'dandur bir maẓlūm (17) hem ẓulm idüp hem yine kendü şikāyet iden merd-i ẓālim ḥaḳḳında ḍarb olunur (18) *"ʿani'l-Ḥarîrî yelẕeġu ve yeṣā hāẕā meṡelün yuḍrabu limen yaẓlimü ve yüşkū"* [M128a] ḳavlehu (19) ***Ahmed-i Pārîne-rā bāz hemān ḥāl-i şüd*** [2] emṡāl-i ʿAcemden'dür bir kimesne terk eyledügi

---

13 aḫẕ M-; 16 meştūr M : mestūr T; 9 ammā T- / Yüẕker-i meẕkūrı T : Yüẕker'i T; niçe M-

---

[1] *Zira Cevzâ ayı süreyyayı takip etti. Fatımatu'z-zunûn'un kanadı zannettim.*

[2] *Ahmed-i Parin'e hemen şu hâl oldu.*

[T112a] (1) ʿādet-i ḳadīmesine tekrār mübāşeret eylese ẓurefā-yı Aʿcām felān kes eski (2) ʿādetin ele aldı diyecek maḥalde mışraʿ-ı meẕkūrı ʿayniyile īrād iderler nite ki bu beytden (3) ẓāhirdür

"Tevbe ze-mey kerde-dil çün tū ki sāḳī şüdī

Bāz hemān (4) *ḥāl-i şüd Aḥmed-i Pārīne-rā"*[1]

ammā meşel-i meẕkūr emşāl-i ʿArab'da *"ʿĀdet li-ʿitrihā lemīsü"*[2] (5) meşelinden meʾḫūẕ olmaḳ fehm olunur ʿani'l-Meydānī *"El-ʿitru el-aṣlu ve lemīsü ismü imrreʾetün yuḍrabü limen yerciʿu ilā ʿādeti sūʾin terekehā"* yaʿnī ʿitr aṣl maʿnāsına olup ve (7) Lemīs bir ʿavretüñ ismidür bir kimesne terk eyledügi yaramaz ʿādetine yine rücūʿ (8) ü şürūʿ eylese ʿArab ol kimesne ḥaḳḳında *"ʿĀdet li-ʿitrihā Lemīsü"* dirler ḳavlehu (9)***bu timşāl-i tāfte-rūy-ı tedbīri*** tāfte-rūy yüzi eñsesine dönmüş dimekdür (10) nite ki ḫᵛāce Şenāyī'nüñ bu beytinden ẓāhirdür

"Ger bi-meşel cāknī der-pes-i āyīne-şaḫṣ

(11) *Bīne timşāl-i ḫᵛīş tāfte-rū der-ḳafā"*[3]

beyt-i merḳūm ʿarūżīler ışṭılāḥında (12) müdevver taʿbīr olunan ebyāta ḳarībdür yaʿnī maʿnā cihetinden muṣarrāʿ-ı evvel ger be-miṣl-i (13) cāknī der-pes-āyīne kelāmıyıla temām olup lafẓ-ı şaḫṣ mışraʿ-ı sāniye merhūndur (14) maḥṣūl-i beyt-i maḥbūba ḫiṭāb olup dimek olur ki sende bir cāẕibelü ḥüsn (15) ü cemāl vardur ki fi'l-meşel verā-yı āyīnede eger cālis olsañ ol āyīneye (16) naẓar iden şaḫṣ kendü ṣūretini eñsesine dönmüş görür zīrā sen (17) āyīnenüñ ardında olmaġıla senüñ cemāliñi temāşā içün ṣuver-i muʿallaḳa bile (18) müteveccih olur ḳande ḳaldı ki nevʿ-i beşer dimek olduġı [M128b] iḫvānuñ maʿlūmıdur (19) foḍulluḳ birle taḥrīri ḥāṣılı taḥṣīl-i ber-maʿnādur ḳavlehu ***İn ez-felekest*** [T112b] (1) ***ve ez-Ḥasan nīst***[4] mışraʿ-ı meẕkūr emşāl-i ʿAcem'den olup yoluñda bir eksiklik (2) var imiş bu saña Ḥaḳ ṭarafından ẓuhūr itdi diyecek yirde ẓurefā-yı ʿAcem (3) mışraʿ-ı meẕkūrı ʿayniyle īrād iderler ve mevrid-i meşel daḫı bu siyāḳ üzere (4) menḳūldür ki Şāh Muḥammed Nihāvendī'nüñ zevcesi vażʿ-ı ḥaml idüp kerīhü'l-(5)manẓar veled vücūda gelmegile Şāh Muḥammed istikrāh idüp ol ʿaṣrda Ḥasan

---

2 ʿayniyile T-; 11 ışṭılāḥında M : ışlāḥında M; 15 eger M-; 16 kendü M : kendi T; 18 olduġı M :oldıġı T

---

[1] *Sen sâki olup kadeh sunduğun zaman gönül şaraptan tövbe etti. Tekrar o anda Ahmed-i Pârîne'ye bir hâl oldu.*
[2] *Onun kokusuna Lemis âdet oldu.*
[3] *Mesela sen bir kimsenin arkasında gizlensen, kendi varlığını bir kafanın arkasında bulmuş olursun.*
[4] *Bu felektendir, Hasandan değil.*

(6) nām bir zişt-şūret kulāh-dūz kimesne var imiş mevlūdı aña nisbet (7) birle zevcesiyle olan muḥāvere nite ki bu ebyātdan ẓāhirdür

"Güft (8) *bā-zen-i ḫᵛiş Şeh Muḥammed*
Kīn peçe-i zişt kār-ı men nīst
Īn ez-Ḥasan (9) *kulāh-ı dūzest*
Ḥaḳḳā ki derīn suḫan süḫan nīst
Zennīz cevāb-ı puḫte-i güft
(10) *Kīn ez-felekest Ḥasan nīst"*[1]

ḳavlehu ***naḳd-i vaḳt-i Ebī Şümāme olan müddeʿī-i*** (11) ***müteḳavvilüñ*** Ebī Şümāme ḥażret-i server-i kā'ināt ʿaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalātü (12) ve't-taḥiyyātüñ vālid-i mācidleri ʿAbdullāh bin ʿAbdulmuṭṭalib tevellüd etmezden muḳaddem (13) Yemāme'de Raḥmān tesmiyesiyile mütesemmī mānend-i İblīs-i laʿīn muntaẓırīn ü muʿammerīn(14)den şerrü'n-nās Müseyleme bin Ḥabībü'l-Ḥanefī'nüñ künyetidür baʿde'l-biʿşet-i salṭanat-ı (15)ulūhiyyetden ḫidmet-i risālete tenezzül birle ḥażret-i sulṭanü'l-enbiyā ʿaleyhi efḍalü'ṣ-(16)ṣalātü ve't-taḥayā cenābına *"Min Müseylemeti rasūlullāh ilā-Muḥammed rasūlullāh ammā baʿde* (17) *Fe-inne'l-arḍa nişfehā lī ve nişfehā lek"*[2] türrehātını yazup irsāl eyledükde (18) ṭaraf-ı bāhirü'ş-şeref-i nübüvvet-penāhīden *"Min Muḥammed Rasūlullāh ilā Müseylemetü'l-Keẕẕāb ammā baʿd* (19) *'Fe'inne'l-ʿarḍa lillāhi yūrişühā men yeşā'ü min ʿibādihī ve'l-ʿāḳıbeti lil-müttaḳīn"*[3] [T113a] (1) kelām-ı vaḥyi irtisāmile mücāb olduġı şaḥib-i keşşāf [M129a] ʿallāme-i Zemaḫşerī'den (2) menḳūldür baʿdehu Ebū Bekr Ṣıddīḳ raḍiyallāhu ʿanh ḥażretleri eyyām-ı ḫilāfetlerinde cünūd-ı (3) Müslimīn ile Ḫālid bin Velīd raḍiyallāhu ʿanh ḥażretini ibʿāṣ idüp eṣnā-i muḥārebede (4) ḳātil-i Ḥamza raḍiyallāhu ʿanh olan Vaḥşī'nüñ elinde ḳatl olunmaġıla Vaḥşī vaḳt-i (5) cāhiliyyetimde ḫayru'n-nāsı şehīd itmişidim İslām'da şerrü'n-nāsı ḳatl eyledim (6) dir idi İmām Nāṣıru'd-Dīnü'l-Muṭarrizī īrād idüp dimişdür *Ve ḳutile* (7) *ʿalā yedi'l-*

---

6 var imiş M : var idi T; 7 nite ki T-; 14 Ḥabīb T-; 1 olduġı M : oldığı T ; 3 raḍiyallāhu ʿanh ḥażretini T : raḍiyallāhu ʿanh'ı M; 6 Nāṣıru'd-Dīnü'l-Muṭarrizī T : Nāṣıru'l-Muṭarrizī

---

[1] *Şeyh Mahmut kendi hanımına dedi ki : "Bu kötülük benim işim değildir, bu Hasan'dan çalınmış bir külahtır. Gerçektir ki bu sözden başka söz yok." Kadın da öyle güzel bir söz söyledi ki : "Bu Hasan'dan değil, felektendir."*

[2] *Müseyleme'den Hz. Muhammed'e : muhakkak arzın yarısı benim yarısı senindir.*

[3] *"Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. Kullarından dilediğini ona vâris kılar. Sonuç (Allah'tan korkup günahtan) sakınanlarındır." A'râf, 128*

Vaḥşiyyi ḳātilü Ḥamzatin raḍiyallāhu ʿanh ve kāne yeḳūlü ḳateltü ḫayru'n-nāsi fi'l-cāhiliyyeti (8) *ve şerru'n-nāsi fi'l-islāmi erāde fī cāhiliyyeti ve islāmī*"[1] ḳavlehu ***aʿyebü min baġleti*** (9) ***Ebī Dülāme***[2] Ebū Dülāme mevālī-i Benī Esed'den Esved-i Kūfī evāḫir eyyām Benī Ümeyye'yi (10) idrāk ve ḫulefā-i Beniyyü'l-ʿAbbās'dan Seffāḥ u Manşūr u Mehdī zalīfeye irişüp (11) medḥ eylemiş şāḥib-i nevādir ü mülaḥ bir şāʿir-i maʿrūf u meşhūruñ künyetidür ismine nūn ile Zend. babasına Cevn dirler idi amma baġlesi cemīʿ devvābda olan (13) sū-i ḫılḳat ü ʿuyūbı cāmiʿa esve-i devvāb bir ḳancıḳ ḳatır olup süvār oduḳda (14) eṭfāl ardına düşerler ve suḫreye alup gülerler idi dāʾimā ḳaşd eyleyüp (15) mevākib-i ḫulefā vü küberāda ḫalḳı güldürmek içün baġle-i mezbūreye bineridi ḫattā (16) cemīʿ ʿuyūbını ḥāvī bir ḳaşīde naẓm idüp meşhūr olmaġıla her keşīrü'l-ʿuyūb olan (17) şeyʾ ḥaḳḳında *"Aʿyebü min baġleti Ebī Dülāme"* diyü ḍarb olunur meṣel olmuşdur bu birḳaç beyt ol ḳaşīdedendür

(18) *"Yuḥşā manṭıḳī ve kelāmi ġayrī*
ʿAşīru ḫişālihā şerru'l-ḫişāli

(19) *Ve men fetḳin bihā fi'l-baṭnī ḍaḫmin*
Ve men ʿuḳḳālihā ve min infiṣā lī

[T113b] (1) *Ve men ḳaṭaʿa'l-lisāni ve min beyāḍin*
Bi-ʿayneyhā ve min ḳarṣi'l-ḫibāli

(2) *İẕā istaʿcelethā ʿuṣiret ve bālet*
Ve ḳāmet saʿaten ʿinde'l-mebāli

[M129b] (3) *Ve tuḍraṭ erbaʿīne iẕ vaḳafnā*
ʿAlā ehlü'l-mecālisi lis-suʾāli

(4) *Ve kānet ḳāriḥan eyyāmü Kisrā*
Ve tüẕkiru tübbeʿan ʿinde'l-fiṣāli

(5) *Ve ḳad merret bi-ḳarnin baʿde ḳarnin*
Ve āḫiru ʿahdihā bi-helāki mālī

---

[1] *Hz. Hamza'nın katili olan Vahşi'nin elinde öldürüldü. İnsanların en iyisini cahiliyet devrinde en kötüsünü İslamiyet devrinde öldürdü.*
[2] *Ebî Düleme'nin katırından daha ayıp iş yaptı.*

(6) *Febdelenī bihā yā Rabbi ṭarafan*

Yüzeyyinü cemāle merkebihi cemālī"[1]

(7) ḳaṣīdeyi Mehdī ḫalīfeye inşād eyledükde Mehdī ne ʿaceb belā-yı ʿaẓīme (8) uġramışsın niçün bāyiʿine redd itmedüñ didi Ebū Dülāme yā Emīrü'l-mü'minīn (9) ṣāḥibine istirdād-ı tevaḳḳuʿı ile aylarca meks eyledim didükde Mehdī emīr-i āḫūrına (10) *"Ḫayyerahu merkebeyni fi'l-ıṣṭabli"*[2] diyü emr eyledi yaʿnī Ebū Dülāme içün āḫūrdan iki merkeb (11) iḫtiyār it didi Ebū-Dülāme *"Yā Emira'l-mü'minīn in kāne'l-iḫtiyāri ileyye vaḳaʿat fī şerri mine'l-baġleti velākin mur taḫterlī"* yaʿnī yā Emīrü'l-mü'minīn eger merkebler benim içün (13) iḫtiyār olunurısa taḥḳīḳ bağleden اشرنه düşerim lākin Emīrü'l-mü'minin bi'n-nefs (14) benim içün iḫtiyār it diyü emr eylesün didi Ebū Dülāme'nüñ müleḥ ü leṭā'ife dā'ir (15) ḥikāyāt-ı muḍḥikası ḳatı çoḳdur ancaḳ cümleden biri Ḫayzrān-ı ḥacc-ı şerīfe revān (16) olduḳda Ebū Dülāme pīş-i taḫt-ı revānında *"Allāh Allāh fī-emrī"*[3] diyü feryād ider (17) Ḫayzrān emrinden su'āl itdükde ben pīr ü ʿalīl sen ṣāḥibe-i ecr-i cezīlden (18) bir cāriye isti'ṭā iderim ki baña mūnise olup ruḳadımı ekl keddümi ṭā'il (19) baʿdını ricāve faḳdını temennā itdügim ʿacūzden ḫalāṣ olup rāḥat bulam dir [T114a] (1) Ḫayzrān daḫı ʿavdet-i ḥacda bir cāriye virmek üzere vaʿd itmegin (2) ḥacdan geldükde Ebū Dülāme Mūsā El-Hadī ve Hārūn Reşīd'üñ ḫāzınesi Ümmü (3) ʿUbeyde vesāṭetiyile bu ebyātı Ḫayzrān'a irsāl ider

"Eblaġī seyyidetī in şi'te yā Ümmü ʿUbeyde

[M130a] (4) *İnnehā erşedehā ve in kānet reşīdihi*

Ve ʿadetnī ḳable en taḫruce lil-ḥacci velīdihi

(5) *İnnenī şeyḫun kebīrun leyse fī beytī ḳaʿīdihi*

Ġayra ʿacfā'e ʿacūzin sāḳihā miśle'l-ḳadīdihi

---

17 itdükde T : itdürdükde M; 19 itdügim M : itdigim T; 3 ider T : itdi M;

---

[1] *Benim sözüm ve başkasının sözü hesaplansın. Onun hasletlerin biri onda en kötüsüdür.Ve bir kimse onun ile karnına vurursa bu, onun düğümlerinden bağlarından ve dilin kesilmesinden ve kendi gözündeki beyazdandır. Ne zaman onu acele istersen kayar, düşer. Mebal indinde bir saat ayağa kalkar. Eğer biz dursak onlar, meclis ahalisine soru sormak için kırk kere sıçrar. Kisra'nın devrinde yetkili bir kadındı. Ve o, ayrılıklar zamanında dostluğu zikrederdi. Esirler öncesi esirlerle geçti ve onun zamanın en sonu benim malımın helakıyla oldu. Yâ Rab! Onun sebebiyle küçük bir zaman beni değiştir. Onun merkebinin cemali benim cemalime süs veriyor.*

[2] *O alır içinde iki merkebi seçti.*

[3] *Allah Allah! benim işime bak!*

(6) *Vechühā aḳbeḥu min ḥūtin ṭarīyyin fī ʿaṣīdihi*

Mā ḥayātī maʿa ünṣā meşelü ʿurşī bi-ḥamīdihi"[1]

(7) Ḫayzrān istiẓraf idüp ḥūtin fī ʿaṣīdihi · beytini istiʿāde ve cevārīsinden (8) bir ḥüsnā cāriyeyi cemīʿ māl ü cevāhiriyle Ebū Dülāme'ye irsāl ider ammā resūl (9) Ebū Dülāme'yi ḫānesinde bulamayup cariyeyi zevcesi Ümmü Dülāme'ye teslīm (10) idüp girü döner bu eşnāda oġlı Dülāme gelüp vālidesini maġmūme vü maḥzūne (11) görüp sebeb-i ḥüznünden su'āl ü istiḳṣā itdükde vālidesi ey oġul (12) berr-i māderiñi taḥṣīl idecek gün bu gün ki gündür dir Dülāme söyle nedür nedür ideyüm (13) diyicek vālidesi babaña cāriye getürdiler ḥālā işbu oṭa içindedür yanına girüp (14) senüñ māliküñ benim diyü aldayup vaṭy eyle tāki babaña ḥarām ola ve illā (15) saña da baña da cefā itmesi muḳarrerdür didi pes Dülāme taʿlīm-i māderi üzere (16) ʿamel idüp ṭaşra çıḳduḳda babası gelüp zevcesinden cāriyeyi (17) suʿāl zevcesi daḫı *"Hiye fī ẕālike'l-beyt"*[2] diyü cāriye olduġı oṭayı (18) gösterir Ebū Dülāme cāriyenüñ yanına girüp būs u kenār-ı ḳaṣd ile el uzadınca (19) cāriye iʿrāż ider Ebū Dülāme senüñ seyyidetüñ saña böyle mi vaṣiyyet eyledi diyicek [T114b] (1) cāriye benim seyyidetim beni bir cüvāna ibʿāṣ itmiş idi cüvān gelüp benden (2) nā'il-i merām oldı sen ne istersin didükde Ebū Dülāme bu iş zevcesinüñ (3) dehāsıyıla [M130b] oġlı Dülāme'nüñ işi olduġını bilüp ṭaşra çıḳduḳda oġlını (4) dest-be-girībān Mehdī ḥużūrına dek getürüp feryād iderek yā Emīrü'l-mü'minīn bu (5) İbni ḫabīṣe baña bir veled iş itdi ki bir vālidine itmemişdür diyü ḳażīyyeyi (6) keyfe mā kāne beyān itdükde Mehdī şiddet-i ḍaḥk ile müstelkī oldı (7) Ebū Dülāme yā Emīrü'l-mü'minīn bu ḫabīṣün fiʿline taʿaccüb birle ḫandeyi ḳo emr eyle (8) ḳatl olunsun diyü fezaʿ ider Mehdī daḫı *"'Àleyye bi's-seyfī ve'n-naṭʿī"*[3] didükde (9) oġlı Dülāme yā Emīrü'l-mü'minīn babamuñ ḥüccetini güş itdügüñ gibi benim daḫı ḥüccetimi (10) ışġā eyle didi Mehdī senüñ ḥüccetüñ nedür didükde Dülāme

---

9 bulamayup T : bulmamağın M; 10 girü M- / maġmūme vü maḥzūne T : maġmūm u maḥzūn M; 11 su'āl ü M-; 12 Dülāme T-; 17 olduġı M : oldığı T; 19 ider T :itdi M; 1 itmiş idi T : itmiş M; 3 olduġını M : oldığını T / çıḳduḳda T : çıḳdı M; 5 ḳażīyyeyi M : ḳışşayı T; 7 eyle T : it M; 8 ider T : itdi M; 10 didükde T : diyicek M;

---

[1] *Ey Ümmü Ubeyde istersen beni efendime eriştir. Gerçekten o Ümmü Ubeyde kadınların en akıllısıdır. Hac yapmadan önce kız çocuğumu sana veririm, dedin. Ve ben bir ihtiyarım ki evimde oturacak yer yok. O ihtiyar kadının bacağı parlaktır. Onun yüzü ise asidedeki darı çöpünden daha çirkindir bu evde. Ben bir kadın ile hayat olmayayım ki düğün gibi olsun.*

[2] *O, bu evdedir.*

[3] *Kılıç ve idam sehbası üzerine.*

yā Emīrü'l-mü'minīn (11) bu şeyḫ-i aşfaḳu'l-vech ḳırḳ seneden berü benim vālideme cimāʿ ider ben ġayẓ itmedim (12) ben bunuñ cāriyesine bir kerre cimāʿ itmegile baña ġażab idüp ḳatl olunsun (13) dimek revā mıdur mā yuḥillu minallāh yā Emīrü'l-mü'minīn diyicek Mehdī evvelkiden (14) ziyāde ḫande idüp Ebū Dülāme'ye bu cāriyeyi oġluña baġışla yirine ben saña (15) andan ḥüsnā bir cāriye iʿṭā ideyim dir Ebū Dülāme yā Emīrü'l-mü'minīn meger ol (16) cāriyeyi beyne's-semā ve'l-ʿarż ḥıfẓ itdüresin yoḫsā bu ibn-i ḫabīṣe (17) buña itdügi işi aña daḫı ider diyüp Mehdī eger iderise o zemān ḳatl (18) iderim diyü Ebū Dülāme'yi irżā eyler ḳavlehu ***Şāfiʿī ber-āmed ü küştend*** [1] (19) emṡāl-i ʿAcem'dendür bir emr-i kerīh ü şenīʿ bir maḥẓūr-ı ḳavī żımnında irtikāb olunduḳda [T115a] (1) ḍarb olunur nite ki Şāh ʿİsmāʿīl-i Ṡānī Sünnī olmaġıla Ḳızılbaşlar (2) ḳatl itdüklerinde dinmişdür

"Oymaḳ Ḳızılbaş çü pīḫ engüştend
(3) *Peyveste behem çün heme der yek müştend*
Şeh-zāde be-taḫt-ı ḫusrevī bi-nişānend
(4) *Dīdend ki Şāfiʿī ber-āmed ü küştend*"[2]

mevrid-i meṡel daḫı bu vech üzere menḳūldür ki (5) Mā-verā'ü'n-nehr'de henüz Şāfiʿī meẕhebi şāyiʿ degil iken ʿUbeyd Ḫan ʿaṡrında (6) bir imām ṣabāḥ namāzında besmele-i şerīfī cehr ile [M131a] oḳuyup ve ḳunūt itmegile ehl-i (7) maḥalle cemʿ olup niçün böyle itdüñ didüklerinde İmām ben Şāfiʿī meẕhebindeyim (8) benim meẕhebimüñ iḳtiżāsı budur diyicek ehl-i maḥalle imāmı ḳatl iderler (9) vāḳıʿ-ı ḥālden suʾāl olunduḳda *"Şāfiʿī ber-āmed ü küştīm"* dimeleriyle meṡel (10) olmuşdur vallāhu aʿlem bi-ḥaḳīḳati'l-umūr *ḳāle el ʿabdü'ẕ-ẕelīl el-muḥtācü bi-ʿināyeti rabbü'l-celīl hāẕā āḫiru mā evredethu fī hāẕihi'r-risāleti min baʿḍīn mā ġumiża mine'l-emṡāli'l-ʿArabiyyeti ve'l-ʿAcemiyyeti mine'l-maḳālāti'ṡ-ṡefīḳiyye ve hāẕā maʿa iʿtirāfī bi-ḳılleti'l-beḍāʿihi fī hāẕihi'r-risāleti rubbemā ḥabiṭat ḥabiṭa ʿaṡvā'in ve ḫaṭantü.ve ke-muḥteṭibi leyleti'l-leylā'i fe iẕā ene ẕū kerbi mine'l-beyni ve bil'-hümūmi eṡgilü min ẕāti'n-nahyeyn fe-inṡā'ühu bi-revveyetin nāḍibihi ẕāte ʿuveymin nāṡibihi illā ennehu ercū min keremi yuṭāliʿahā en yaḥsibe*

15 dir T : didi M; 17 itdügi M : itdigi T; 18 eyler T : itdi M;

[1] *Şâfi mezhepli geldi ve öldürdüler.*
[2] *Kızılbaş kabilesi kökü kopardılar. Bir avuç içinde birbiriyle öyle ittifak ettiler ki şehzadeyi hükümdar tahtına oturttular. Gördüler ki Şâfi mezhepli bir geldi, öldürdüler.*

meşele'ḍ-ḍalî'i ẓāli'ahā ve yestüre 'avārî hefevātî ḥayşümā yesbüru ġavre seḳāṭātî inne'l-kirāme bi'l-keremi yestesmenne ẕāte'l-veremi velev em'ant eli-nefsî im'āne'ş-şefîḳi leküşifet ġaṭā'ü züllātî 'ani'l-cezli ve'r-raḳîḳi li-enne fi'l-meşeli yüsma'u inne'ş-şefîḳa bi-sū'i ẓannin mūli'u ve mā eradtü bi-hāẕihi ille'l-mefhūmi min haẕeyni'l-beyteyni

Emūtü ve yebḳā küllün mā ḳad ketebtühü
Feyā leyte men yaḳra'u ḥuṭūṭî du'āliyā
Le'alle ilāhî ya'uffü 'annî bi-faḍlihi
Ve yaġfiru züllātî ve sū'i fe'āliya [1]

[1] *Zelil ve Allah'ın inayetine muhtaç kul şunu söyledi : Bu risalede dile getirdiğim şey Arap ve Acem mesellerinden gizli kalanların bazısıdır ve Şefik-name makalelerinden bazısıdır. Ve bu riseleyi yazmaya yetkimin az oluşu itirafımdır. Ben birçok bilgiyi topladım ve leylâ gecesinin yazısı gibi yazdım ama beyan etmekte zorluk çekiyorum. Zat-ı nahyeynde gam ve keder ile meşgul oluyorum. Bu yüzden onu kısa bir görüşle beyan ettim. Kırışık, çökmüş bir alınla bu eseri inşa ettim. Ancak şu var ki bu risaleyi okuyan kişiden şunu rica ediyorum : eseri saçları omuzuna atılmış bir sevgili olarak hesap etmesini ve yanlış yerlerin çirkinliğini gidermesini umuyorum. Düşüklük çukurunu seyrettiğim zamanda kiram keremdedir. Verem hastasını tedavi eder. Eğer ben kendime Şefik'in yardımları gibi yardım etsem elbette benim hatam hediye ve hürmetten keşfolunur. Emsal-i Arap'ta duyulur ki şüphesiz merhamet kötülüğe karşıdır. Su-i zan ile merhamet etmemek çirkindir. Bununla ancak şu iki beyitten anlaşılan şeyi kasdediyorum. Ölüyorum ve yazdığım her şey bâkî kalır. Ümidim, bir kimse onu okursa bana dua etmesidir. Allah beni kendi fazlıyla affeder ve benim günah ve kötü fiillerimi bağışlamasını umuyorum.*

3.EDHEM Ü HÜMÂ

EDHEM ü HÜMĀ

Feilâtün Mefâilün Feilün
(Fâilatün) (Fa'lün)

[M133b] (1) Ḥamd aña kim olup müdebbir-i ʿarş
İtdi ẓıll-ı hümā-yı faẕlını ferş

(2) Meh-i nevden bedîd idüp mahmūz
Edhem-i çerḫi koşdurur şeb u rūz

(3) Pādşehdür esîr-i tāc degil
Daḫl-i îrāda iḥtiyāc degil

(4) Ṭop u çevgān kāf u nūnından
Geldi meydāna bu revāḳ-ı ḥasen

(5) Ḳaldı alçaḳda merkezi ḫāküñ
Ṭoḳuza çıḳdı adı eflāküñ

Ḫāk bir muḫtaṣar defînesidür
Baṭn-ı eflāk iç ḫazînesidür

Cümle bir yüzden iltifātlısı
Her varaḳ bir eli beratlısıā

Baḥr-i şunʿında çerḫ bir ḥanbar
Ḳıçda fānūs-ı zer ufḳda ḳamer

Her gice müft-i zift olup تحرى
Ḳalafātlar reʾîs-i tedbîri

(10) Dergehinde ṭoḳuzlıdur eflāk
Anlar işkencî oturaḳdur ḫāk

Mihr bir peyk-ṭās ber-seridür
Dāmeninde şuʿāʿı telleridür

Mübdeʿātı hep iḫtirāʿ-ı cedîd
Nev-be-nev tāze tarḥ-ı bî-taḳlîd

Ne ʿimāret gerek ne ḫod termîm
Eskimek bilmiyor bu kār-ı ḳadîm

Bir çivi ḳaḳmaḳ istemez ammā
İḥtiyāṭ üzeredür nücūm-ı semā

[M134a] Mîvedār itdi bāġ-ı gerdūnı
Mihr ü mehdür turunci limonı

Tekye-i ʿaşḳına olup çāker
Her şükūfe muḥib külāhı çeker

Buḳʿa-i ḥikmetinde oldı muʿîd
Nʿaceb ʿörf-i kîse vü verd-i sefîd

Baḳçede şaffa bekcisidür gül
Bāġda ḳuşcı başıdur bülbül

Gülüñ idüp herātını der-derst
Ġonca tîmārın eyledi ser-best

(20) Lālenüñ de virüp vaẓîfesini
Yeñiler her sene ḳatîfesini

Bāġ-ı faẓlında olsalar n'ola şen
Çıḳdı gülşen-ciyāna ḳışṭ-ı reşen

Oldı sîrāb-ı feyżi her muḥtāc
Baġda nergis idi bir gözi aç

Gönderüp şebnem-i muṭarrāsın
İtdi pür-dür anuñ daḫı ṭāsın

Her gün emri ile virür şeb-nem
Çînedān-ı gül içre bülbüle yem

Her gice bir gül-i ter üstinde
Ẕevḳ ider böyle minder üstinde

Ferd yoḳ āferîdeden maḫrūm
Ṭaşıdur rızḳını ayaġına būm

Ne mübeẕẕir ne iddiḫārcıdur
Oturaḳcı gibi şikārcıdur

Her kemîne çerende-i hāmūn
Ḳarnı ṭoḳ faẓlı ile şırtı bütün

Rızḳ-ı maḳsūfı alup şeb ü rūz
Tüyini düzdi gürg ü rūbeh ü yūz

(30) Niʿmeti cümleye ḥelāl olsun
Mîş ü zenbūr u yaġ u bal olsun

N'ola şādīlik itse gün-ā-gün
Ḳıraduñ baḫtı cümleden meymün

[M134b] Ġavṭa-kār-ı naʿīmidür her ġūk
Beslenür Leh ḳralı gibi ḫūk

Süfresinden ʿādū iken her-bār
Mār ile ʿaḳrebüñ zehirligi var

Hiç bu ḳısmet miṣāli ḳısmet yoḳ
Ġayrı ḳassāma bunda ḥācet yoḳ

Cümleye rızḳın eylemiş taḫṣīṣ
Çabalar yoḳ yere bu nefs-i ḥarīṣ

Niʿam-ı Ḥaḳḳ'a cümlesi şükrān
Yine nankör bu nefs ile şeyṭān

Hele şeyṭāna yoḳ ümīd-i felāḥ
Nefsini Allah eyleye ıṣlāḥ

Vaḥdet-i ẕāta her lisān-ı varaḳ
Ehl-i dil-ber güvāhıdur muṭlaḳ

Luṭfı her berg-i terde sārīdür
Cüy-veş ḥükmi bāġa cārīdür

(40) Dāġ-ı mihr ile āsmān abdāl
Başı misvākli mürīdi hilāl

Ġamı sībüñ derūnını çüridür
Nāfe-i çīn ḳanını ḳurıdur

Ḫāk-i gerd-i ġamın idüp rū-keş
Nār-ı ʿaşḳıla naʿl der-āteş

Ḫaşyetinden ṣarardı çehre-i māh
Heybetinden ḳarardı şām-ı siyāh

Ser-figende benefşe-i gülşen
Çehre mosmor kemāl-i ḫaşyetden

Ġonca açsa ḥarām loḳmaya fem
Aġzına ḳurşun aḳıdır şeb-nem

Baḳsa nā-maḥreme nergis-i bāġ[1]
Dīdesine ṣoḳardı lāle çerāġ

Şīşe ẓarf olsa bāde-i ala
Geçürürdi boġazına lāle

[M135a] Bir yerüñ ehli itse emrini terk
Ḳurşuna ṭutar anı cünd-i tegerk

Atmaġa düşmen-i Ḫudā'ya rücūm
Ṭaş yıġar her şeb āsmāna nücūm

(50) Ḳula lāzım o bāba ḳulluḳdur
Ḳulluġuñ ġayrısı foḍulluḳdur

Dergeh-i faẓlınuñ cenāb-ı Kelīm
Ḳulluġında ʿaṣāsı ile muḳīm

Ādemi ḳulluġıdur ādem iden
Cümle maḫlūḳdan mükerrem iden

Mevlevī-ḫānedür bu sebʿ-i ṭıbāḳ
Yedilerdür semāʿ iden ʿuṣṣāḳ

Ṣevr-i çarḫuñ hezārını devirür
Böyle dōlābı hīç kim çevirür

Yine aḥkāmını ʿalīm bilür
Ne müneccim ne ḫod ḥakīm bilür

Açamaz bu ḳapaġı Eflāṭūn
Felsefī ṣanduġı degil gerdūn

Ḥaḳḳ'a maʿlūmdur rumūz-ı felek
Noḳṭa-i naḳş-ı ḳurʿa noḳṭa-i şek

Ehl-i ḥikmet bu fende ḳāṣırdur
Bilmiyor küheni Ḫudā birdir

Mantıḳīnüñ nedür mezāyāsı
Cehl-i müntic hemān ḳażāyāsı

(60) Ṣanma rāz-ı sipihre dānādur
Hey'eti didigüñ heyūlādur

[1] Vezin aksamaktadır.

Ehl-i necmi çeh-i raşad şıḳdı
İʿtiḳādı gibi çürük çıḳdı

İstememm müddeʿāya ġayrı guvāh
Ḥasbiyallāhu lā ilāhe sivāh

Yā İlāhī şikeste vü zārım
Kāfir-i nefsde giriftārım

[M135b] Beni ḳul gibi nefs-i emmāre
Ḳullanur maʿṣiyetde hem-vāre

Çekdiri-i hevesde manġadayım
Dil-i zārımla bir pıranġadayım

Rūḥ-ı bī-çāre nātüvān oldı
Nefs-i emmāre ḳaltabān oldı

Pārs gibi ḥarīṣdür kāfir
Bir şikār içün adım ḳalḳar

Pāyını maʿṣiyetde şeng eyler
Vaḳt-i ṭāʿatde ʿöẕr-i leng eyler

İdicek semt-i fısḳa ʿaṭf-ı ʿinān
Ser-i yek-mīḫda ider cevlān

(70) Anda perrende bāz iken ḫāʾin
Bunda bir derdmend olur müzmin

Gice ẕevḳinde sünnete baş yatur
Subḥ olınca namāza ṭaş yatur

Hiç müʾeẕẕinlere ḳulaġ aşmaz
Mescidüñ semtine ayaḳ başmaz

Bir yaġırlı ḥımāra benzer kūr
Ḫayrı görmez namāzdan ḳocunur

Añma ḥālin gelince şehr-i siyām
Anı tenhāda bulsa yerdi temām

Görmüşümdür hezār muḥtācı
Görmedim böyle aç daʿvācı

Olsa farżā nişāba da mālik
Meslek-i ḥīleye olur sālik

Virmemişken zekātdan ḳırāṭ
Öli borcı gibi ider ısḳāṭ

Ne belādur bu engerek nehri
Ne dükenmez ḫazīnedür zehri

Rūḥ kim ṭā'ate miyān ḳuşanur
Öykesinden hemān yılan ḳuşanur

(80) Ḳırḳ ayaḳlı olup o dīv miṣāl
Ṣarılur derdmende mār-miṣāl

[M136a] Ḥaḳḳa 'arż-ı niyāzdan alıḳor
Belki vaḳt-i nemāzdan alıḳor

Beni yā Rabb dām-ı keydinden
Ḳurtar āzāde eyle ḳaydından

İtdigüm ṭā'atuñ ḥalāveti yoḳ
Ḳar ḥalvāsı gibi leẕẕeti yoḳ[1]

Bu yaḳınlarda işidenden ıraḳ
Ṭāḳatüm başḳa bir ġam eyledi ṭāḳ

Lāle-rūḥ bir semenberüñ dāġı
Ḫaste itdi beni sözüñ ṣaġı

Şundı merġūle-i füsūn pīşe
Dest-i cāna kilīd-i endīşe

Fikr-i bālāsı ile vālih ü zār
Ser-i şūrīdede ḳavaḳ yeli var

Yeldirür rūz u şeb bu nā-şādı
O hevādur bu şūrişe bādī

Ne çıḳar böyle herze tāzīden
Beni yā Rab geçür mecāzīden

(90) Ḳurtarup minnet-i raḥīḳīden
Neş'edār it mey-i ḥaḳīḳīden

[1] Vezin aksamaktadır.

Mey-i ʿaşḳuñla bir piyāle-i pür
Ṣunup üftādeñi ayaḳlandur

Sendedür çünki her belāya ʿilāc
Ġayruñ itme ḳapusına muḥtāc

Ehl-i dünyāya māl ü devlet vir
Ḳuluña devlet-i ḳanāʿat vir

ʿAbd-i muhtācı ey Ġanī Settār
Eyleme aç gözli encüm-vār[1]

Ḳurṣ-ı bedr-i münīrden fāḫir
Mihr-veş bir dükenmez etmek vir

Vāy ol derdmend-i merzūḳa
Ola muḥtāc bāb-ı maḥlūḳa

Ṣıñarı açdan ʿināyet uma
Gürk-i derrendeden semāḥat uma

[M136b] Ḥāl-i ebnā-yı ʿasr ise ẓāhir
Bir ḥased var ki biri birini yir

Bu anuñ hemm ü ġamı derdinde
O bunuñ çāh ḳazmış ardında

(100) Her ne kārında olsa dünyānuñ
Ḳurtuluş yoḳ dilinden insānuñ

Şeyḫ olursa mürāyi eylerler
Olmaduḳ iftirāyı eylerler

Genc iken bir sefīhdür dirler
Ḳocayınca kerīhdür dirler

Māldār ise bir ḫasīs olur
Merd dervīş ise pis olur

Mütene"im ise mübeẕẕirdür
İʿtidāl eylese muḳaṣṣırdur

Ziyy-i abdāla girse mulḥid olur
Ehl-i bidʿat muḍall u müfsid olur

[1] Vezin aksamaktadır.

Rāġıb-ı sünnet olsa ḳāfīdür
Ṭālib-i ḥikmet olsa kāfīdür

Kimi tiryāki kimi bengi olur
Ḳaşınursa biri firengi olur

Ṭaraf-gīrān-ı bī-hüner çoḳdur
Hīç ḳurtulmaġa meded yoḳdur

Meger ʿayn-ı ʿināyet-i Bārī
Sehl ide bu umūr-ı düşvārı

(110) Kehf-i faẓlında eyleyüp meʾmūn
Nefsimüz fitnesinden eyle maṣūn

Derd-i nefs-i sitīze gerdendür
Yine şeyṭānımuz içerdendür

Benüm ʿaḳlumca benlige lüġat
Hemān ev ḫırsızındadur ṣoḥbet

Ṭaşradan düzde çāre ḳābildür
Ḫāʾin evden olınca müşkildür

Yā İlāhī be-nūr vech-i Resūl
Ṣābitüñ ḳıl duʿāsını maḳbūl

[M137a] Dergeh-i faẓlıña ḳarīn eyle
Nefs ü şeyṭāndan emīn eyle

Ḥālet-i nezʿ-i rūḥı āsān it
Can çekişdürme Rabbüm iḥsān it

Düşicek ḫāk-i tīreye bedenüm
Toḫm-ı tevḥīdimi çürütme benüm

Sūsen-āsā zebānuma vir tāb
Vireyin Münker ü Nekīre cevāb

Ḫākde baḫtımı hümāyūn it
Ṭoprāġa yapışursam altun it

(120) Rūz-ı maḥşerde ḥavż-ı kevṯerden
Ṭolular ṣun kef-i peyem-berden

Mehbiṭ-i şāhbāz-ı Sidre-nişīn
Āşiyān-sāz ṭāḳ-ı ʿilliyyīn

Ṭūtī-yi sebz-i gülşen mā-zāġ
Bülbül-i şāḫsārı bāġ-ı belāġ

Şāh-ı kevneyn Seyyidü'ş- Şaḳaleyn
Cedd-i sıbṭeyn-i ṣāḥibü'l-ḥarameyn

Faḫr be-ʿālem Muḥammed-i ʿarabī
Ümmete hem efendi hem çelebi

Enbiyā cümleten mükerremdür
Muṣṭafā cümleden mükerremdür

Ḫaṭṭı yazmışdı mişḳ-i ḫüsn-i raḳam
Daḫı ne levḥ var idi ne ḳalem

Maḳṣad-ı ṣıdḳa başmışıdı ḳadem
Daḫı pā-der-gil-i ʿadem Ādem

Evc-i vuṣlatda eyler idi nevā
Daḫı Dāvūddan yoġıdı ṣadā

Olmışıdı maḳāmı ḳurb-ı celīl
Daḫı ne Sidre var ne Cebrā'il

[M137b] (130) ʿAşḳı çalmışdı kerrenāy-ı raḥīl
Daḫı ne ṣūr var ne İsrāfīl

Ẕātı maḳṣūd-ı āferīnişdür
Ḳarrü'l-ʿayn-ı dīd ü dānişdür

Ḫānḳāh-ı ṣafā semāʿ-kedesi
Bü'l-beşer Ādem-i ṣafī dedesi

Nūḥ deryā-yı ʿaşḳına mellāḥ
İbn-i Meryem yolında bir seyyāḥ

Çāşnī-gīr-i ḫvān luṭfı ḫalīl
Ḳulı ḳurbānı Yūsuf İsmāʿīl

Mübtelā-yı muḥabbeti Yaʿḳūb
Derdmend-i belā-keşi Eyyüb

Rūḥ-ı İsḥāḳ idüp cemālini yād
Murġ-ı İsḥāḳ-veş ḳılur feryād

Niçe Yaḥyā idüp fedā-yı cān
Oldı ḳoç başına anuñ ḳurbān

Ṣad Süleymānı Ḥazret-i Bārī
İtdi ol serverüñ mühür-dārı

Laʿl-i can-baḫşını görüp nā-gāh
Didi rūḥı *"Fedāke rūḥullāh"*[1]

(140) Dikdiler ʿarşa sancaġın anuñ
Burnı ḫāke dikildi şeyṭānuñ

Cünd-i merdūdı ile ol maḫẕūl
Oldılar istirāḳdan maʿzūl

İtdi zībaḳla semʿini meşḥūn
Āyet-i *"İnnehüm le-maʿzūlūn"*[2]

Gelmedin Ḥażret-i Resūl-i Emīn
Ḳatı ʿifrīt idi racīm-i laʿīn

Ḳalbine dāġ-ı keyd urup nāsuñ
Sikkesi yürür idi vesvāsuñ

Dest-i ḳahrı virüp cihāna ġırīv
Müştine tükürürdi her bir dīv

Minnet Allāha kim ṭoġup ol māh
Kāfirin rūzın itdi şām-ı siyāh

[M138a] Hedm idüp deyri ol bülend-i cenāb
Cünd-i iblīsi ḳıldı ḫāne ḫarāb

Rāyet-i dīn-i pāki buldı rüsūḫ
Ġayrı sancaḳlar oldı hep mensūḫ

Aḫteri ṭoġdı burc-ı īmānuñ
Yıldızı düşdi küfr ü ṭuġyānuñ

(150) Āb gösterdi tīġ-i āteş-bār
Gördiler muʿcizātını küffār

---

[1] Allah'ın ruhundan sana feda olsun.
[2] "Şüphesiz onlar uzak tutmuşlardır" Şu'arâ/212

Batırup ẓulmetin ḳadırġasını
Ḳırdı eṣnāmınuñ ḳaburġasını

Āteş urdı o şāh-ı pür-nāmūs
Gök ṭuman oldı dūdmān-ı mecūs

Gördi ṭāḳ-ı celāli yek aʿlā
Çatıldı ṭāḳ-ı ġurfe-i Kisrā

Ḥükm-i taḥrīm vārid oldığı ān
Ḳırdı dökdi ẓurūf-ı ḫumrı hemān

Münkesir oldı ḳalb-i şīşe vü cām
Bādeden el yudı şarāb-ı eşām

Seyl-i şahbāda her ḫum-ı bāde
Ḳızıl aṭaya döndi deryāda

Mey-i ḫum gibi ḥırṣ u āzından
Kesdi ʿayyāşlar boġazından

Ẕātı kim ḫūş ḳumāş-ı maʿnādur
Ḥātemi eñsesinde tamġadur

Ḫaṭṭ-ı mühr-i şerīf ider sebaḳı
Nola ẓahrından oḳusa varaḳı

(160) Naḫl-i bī-ẓılli mışraʿ-ı nā-yāb
Ne naẓīre ḳabūl ider ne cevāb

Ḳaddine sāye irtibāṭ idemez
Ẓulmet ü nūr iḫtilāṭ idemez

Nola olsa nigehbānı sehāb
Penbe içinde şaḳlanur dür ü nāb

Sīb-i māhı ki bulmışıdı kemāl
İki şaḳḳ itdi hinduvāne miṣāl

[M138b] Sengi idüp ʿaṣāyıla pür bīm
Şuyı döke döke çıḳardı kelīm

Bir avuç şu idüp o şeh der-müşt
Oldı bir maşra āb her engüşt

Aḳdı ol çeşme içdiler ʿaşere
ʿĀfiyetler o Seyyidü'l-beşere

Atdı bir şüre çāha ḳaṭre-i rīḳ
Oldı laʿli gibi leẕīẕ ü berīḳ

Yetişüp ʿaṣr-ı Murtażāya meded
Şems baʿde'l-ġurūb eyledi red

Oldı eşrāṭ gün gibi rūşen
Toġdı Ḫūrşīd semt-i maġribden

(170) Geldi güftāra birre-i biryān
Eyledi yana yana ḥāli beyān

Ḳıṣṣa-i semmi eyleyüp işrāb
Zehrini dökdi ḫaşma ol bī-tāb

Nāz-ı teşvīrile olup rüsvā
Döndiler zehr yutmışa aʿdā

Bir faḳīrüñ miṣāl-i Nīl ü Fürāt
İki ferzendi birden itdi vefāt

Dem-be-dem aġlar idi ol maḥzūn
Bir gözi Nīl ü bir gözi Seyḥūn

Raḥm idüp eyledi Mesīḥ-āsā
Bir duʿā ile ikisin iḥyā

Ol iki nūr-ı çeşmi ṣaġ u esen
Her gören didi dīdeler rūşen

Geldi bir derdmend-i efgende
Dil perākende dīde berkende

Ḳızılırmaḳ gibi revān ḫūn-āb
Cism-i mecrūḥı gibi ḥāli ḫarāb

Didi ey nūr-ı cism-i şemʿ-şiken
Şeb-çerāġum düşirdiler gözden

(180) Aġlamazdum cihan gözümde degül
Belki kevn ü mekan gözümde degül

[M139a] Derdüm oldur cemālüñi göremem
Yüzümi ḫāk-i pāyüñe süremem

Körlerüñ aġladuġı bir gözdür
Bendenüñ ḫᵛāhişi güler yüzdür

Rūy-i dil gösterüp baña muṭlaḳ
Derdüme çāre gör sirişküme baḳ

Merḥamet eyleyüp şikestesine
Ḫāk ṭoldurdı çeşm-i ḫastesine

Zaḫmına bür-i tām olup ḥāṣıl
Açadüşdi gözin o şīfte-dil

Pāyına yüz sürüp o sulṭānuñ
Gözi göñli açıldı aʿmānuñ

Bu ḳadar beyyināt-ı ʿibret-bīn
Gözi çıḳsun inanmayan bī-dīn

Ṣābitā muʿcizāta ḥad yoḳdur
Ḥaşrına ḫāmeden meded yoḳdur

(190) Kaʿbe-i vaṣlın isteyen ḥācī
Diñlesün faṣl-ı şām-ı miʿrācı

Bir şebān-geh ki nev-ʿarūs-ı sipihr
Perde-i şāmı itdi bürde-i Mihr

Ber-ser idüp silāḫını māhī
Giydi bir pullı ḫilʿat-i şāhī

Sūde-i şeb ki müşk-i peyker idi
Micmer-i çarḫ içinde ʿanber idi

Şīşe-i māh olup gül-āb-niṣār
Bir ṭabaḳ ṭutdı hāle hep zer-kār

Ẕeyl-i gerdūn olup şafaḳdan ter
Pāk süngerle sildi anı ḳamer

Kefedür māh câme-i felege
Ḳaṭre ṣıçradup encüm itdi leke

Kaʿbedür ol şeb-i muʿanber şāl
ʿAyn-ı mīzāb-ı zerdür aña hilāl

[M139b] Kemer-i zer mecerre-i berrāḳ
Ḥacerü'l-esved ise māh-ı maḥāḳ

Aña çeşm ü dil Resūl-i kerīm
ʿAyn-ı zemzem maḳām-ı İbrāhīm

Ol gice bu şerīf-i Kaʿbe-i dīn
Ḫāne-i ümmühānīde ġam-gīn

Cevr-i aʿdā ile dil pür-dāġ
Lāle mānendi yaḳmışıdı çerāġ

Beste-i ḫᵛāb-ı nergis-i bī-mār
Şeb-güşā-vār-ı çeşm-i dil bī-dār

Nā-geh ʿanḳā-yı āşiyāne ḳuds
Nāz-perverd-i āb u dāne-i üns

Ḫādim-i ders-ḫāne-i tenzīl
Mūṣıl-ı vaḥy-i ḥażret-i Cibrīl

Nāzil olup ḥabīb-i maʿbūda
Geldi daʿvetci ḫᵛān-ı maḳṣūda

Bir Burāḳ ḫuceste-pey der-dest
Hem-çü ṭāvūs-ı ḫuld-ı zīb-i perest

Pāyine çehre-sāy olup ṣad-pār
Dest-i luṭfıla eyledi bī-dār

Didi ey şāh-ı mesned-i tebcīl
Çoḳ selām eyledi Ḫudā-yı celīl

Sizleri daʿvet eyledi tenhā
Buyuruñ müntaẓırdur ehl-i semā

Luṭf u iḥsān-ı Kibriyāyı görüñ
Bī-tekellüf gelüñ Ḫudāyı görüñ

Ḫᵛān-ı dīdār u niʿmet-i rüʾyet
Hep müheyyā levāzım-ı ṣoḥbet

Ṣaḥn-ı cennet yol üzre bāġuñdur
Ravża-i lā-mekān ḳonaġuñdur

Saña ey nāz-perver-i *"levlāk"*[1]
Bir yemeklik ḫıyāmıdur eflāk

[1] "Sen olmasaydın." Hadis-i Kutsî

[M140a] Māh bir ḳaṣr u süfre pāresidür
Ḥamel-i çarḫ yol nevālesidür

Ṭurup ol serv-i būstān-ı cemāl
Ḳāmeti bāġ-ı ḫüsne dikdi nihāl

Āb-dest aldı gördi yola yaraḳ
Geldi ḫıdmet yanaşdı aña Burāḳ

Ẓahr-ı Cibrīl olup binek ṭaşı
Bindi ol pādşehlerüñ başı

Nedür ol ḥāci-i ḥarīm-i Celīl
K'ola ʿakkāmı Ḥażret-i Cibrīl

Virdi dest-i mübāregine licām
Lü'lü'den subḥa-i ṣüreyyā niẓān

(220) Ṭurfedür ol semend-i bālā-rū
Kevṣer ābiş-ḫor u cevāhir-cū

Nola tehlīli itse ʿālemi pür
Ḫuldden ḳopma bir ṭureyfīdür

Bindi çün aña ḫᵛāce-i ibrār
Yükini ṭutdı ol ḫuceste mehār

Şüphesi[z] göç nefīrini çaldı
Hiç ṭurur mı şikārını aldı

Tāciridür o Kaʿbe-i cānuñ
Hep tefārīḳdur yüki anuñ

Nola ṭartılsa anda ol zer-i nāb
İki altun terāzisiydi rikāb

Ḳudsiyān kim maḳām ḫıdmetidür
Cümlesi zīr-bār-ı minnetidür

Her biri bir işüñ medārı idi
Hele Cibrīl kīsedārı idi

Şevḳdan mest olup ʿale'l-ıṭlāḳ
Başduġı yiri bilmez idi Burāḳ

(230) Çār-yārıyla raḳṣ idüp hem-vār
Destine çār-pāre pāy-ı çehār

ʿAşḳıla gāh ṣayḥa eyler idi
Kendi çalur kendi oynar idi

[M140b] Oldı naḳş-ı niʿāl-i ferruḫ-fāl
Semt-i miḥrāb ḳuds-i devlete dāl

Bu cemāʿatle ol imām-ı verā
Ḳıldı çün ʿazm-i Mescid-i Aḳṣā

Enbiyā ile mürselīne temām
Oldı ber-muḳteżā-yı vaḳt-i imām

Çünki eṣnā-yı rāh idi ammā
Seferī iki rekʿat itdi edā

Rüsülüñ cümlesin o ẕāt-ı şerīf
Eyledi iltifātıla teşrīf

Dūş-ı ʿĪsāya reşk-ber-i deymen
Cāme virdi İmām-ı Mūsā'dan

Gördi bir nerd-bān-ı bī-mānend
Derecāt-ı behişt gibi bülend

Cāmiʿ-i āsmāna minber idi
Nāme-i daʿvete yā mıṣṭar idi

(240) Ruḥ-veş kim bedenden itdi ḫurūc
Çıḳdı dünyādan itdi añā ʿurūc

Mefḫar-i ins ü cinni ṣınf-ı melek
Āsmāna çıḳardılar ögerek

Menzil-i māha vardı żayf-ı ʿazīz
İtdi bir tek rikāb dest-āvīz

Baḳmadı ol ḫıdīv-i ʿālī-şān
Raḫş-ı ʿazme üzengi itdi hemān

Tīre olup ikinci gökde dū-çār
Şıḳḳ-ı ṣāniye itdi defterdār

Gördi rūy-ı nevāziş ü ikrām
Ḳademinde ḳalem de oldı be-kām

Meclis-i ṣāliş oldı çün mesken
Virdi nāhīd sāz-ı şevķa düzen

Ne nigāh u ne iltifāt idi
Düzenin bozmadı geçüp gitdi

Çeşme-i mihre vardı ol meh-rū
Ķādir olmadı pāyına ķoya şu

[M141a] Ḥüsni ḫūrşīde zevraķ olurdı
Gice ṭası ṭarağı ķaldurdı

(250) Ķaşr- Behrāma oldı çün mihmān
Pāyına başın eyledi ġalṭān

Aña bir ḫayli i'tibār itdi
Şeh-i necme silāḥdār itdi

Müşterī gördi çünki manẓarını
Açdı kālā-yı şevķuñ Ülkerini

Nesi varısa köhneden nevden
Pāyına ṣaçdı dökdi pasṭavdan

Cāmi'-i heştüme düşünce sebīl
Çıķdı kürsīsine o şeyḫ-i cemīl

Ķudsiyānuñ ṣafāsı oldı ziyād
Cümlesin itdi ol gice irşād

Cilvegāhı olınca çarḫ-ı nühüm
Ötdi nüh ķubbe-i felek güm güm

Ġurfe-i 'arş kim muķarnes idi
Perde-i bārgāhı aṭlas idi

Başıcaķ üstine Burāķıla pā
Oldı aṭlas ķabarcığı peydā

Kimse ol vaķte dek 'ale'l-ıṭlāķ
Aṭlas-ı 'arşa başmamışdı ayaķ

(260) Gelicek sidreye Ḥabīb-i Celīl
Ķaldı pervāzdan per-i Cibrīl

Cāy-ı dirînede geçüp yirine
Ḳaldı yazıldı mande defterine

Nola çeşmi dökerse dürr-i ʿaden
Çıḳdı bir öyle baḥr-ı iḥsāndan

Nic'olur ḥāl-i pür-melāl-i ṣadef
Çıḳa destinden öyle dürr-i Necef

Firḳatinden dögindi yatdı Burāḳ
Cismine naʿli yaḳdı dāġ-ı firāḳ

[M141b] N'işlesün dil-figār-ı ġam-dîde
İşlemez eşhebi o vādîde

Kārdan ḳaldı çünki ol iki zār
Yanaşup refref oldı ḫidmetkār

Neye beñzer o māh refrefde
Sîb-i Firdevse kūşe-i refde

Süfre-i şemʿdānıdur refref
Kendi destinde şemʿ-i bezm-i şeref

Şeyḫ-i levlāk-ı ḫārḳu'l-ʿāde
Ṣaldı rūy-ı hevāya seccāde

(270) Şevḳ-ı dîdār birle vālih ü deng
Gitdi refrefde niçe biñ ferseng

Ḥāṣılı refte refte refrefde
Ḳaldı yolda çü māh yek-hefte

Bir maḳāma irişdi ol sulṭān
Ne zemîn var ne āsmān ne mekān

Reng-i rūdan münezzeh ü ṭāhir
ʿĀlem-i nūr-ı ʿaşḳ u ʿālem-i sır

İtdi nā-geh ṣafā-resān-ı semāʿ
Üẕnün minnî kerāmetin ismāʿ

O kerāmetle cism olup sūzen
Geçdi biñ perde nūr u ẓulmetden

Bî-tekellüf o żayf-ḫvān ḳabūl
Meclis-i ḫ(av)āṣ ḳurba buldı vuṣūl

Oldı dergāh-ı kibriyāda nedīm
Tek ü tenhā ne rūḥ var ne kelīm

İtdi bir bezmgehde ʿıyş-ı ḫafī
Ne neci var ne ḫulleci ne şafī

Berḳ urup her cihātından envār
Lā-mekān oldı hep tecellī zār

Ne dehen var idi ne semʿ ü lisān
Hū diyüp hū işidürdi hemān

Cān maḥv eyleyüp tecellīler
Yine iṣbāt ider tesellīler

[M142a] Gāh nā-būd iderdi gāh bedīd
Dil-i müştāḳı sırr-ı ḫalḳ-ı cedīd

Kā'ināt oldı fa'ināt hemān
Nūr-ı ẕāt idi eyleyen lemeʿān

Geçdi nāzüklük ile niçe süḫan
Ḳıṣṣa-i ʿaşḳ ile mul abbetden

Vaṣfdan ḫāric idi nāz u niyāz
Ne ḥurūf u ne nuṭḳ u ne āvāz

Ḳāle gelmez o ṣoḥbet ü o süḫan
Açma ey dil ḳutuyı fāş mekun

Kereminden Müheymin ü Settār
Muṣṭafāya ḫazā'in itdi niṣār

ʿAḳla ṣıġmaz ʿaṭiyyeler virdi
Vaṣfa gelmez hediyyeler virdi

Yükini ṭutdı ḫvāce-i ʿālem
İnṣirāfa icāzet aldı o dem

Sürʿat-i müjde içün ümmetine
Ṭarafü'l-ʿayn içinde indi yine

Germ buldı ferāş-ı fāḫirini
Kerem ıssı ṣovutmadı yirini

Yek-be-yek eyledi Resūl-i Kerīm
Ol hedāyāyı ümmete taḳsīm

Ẓarfı miḳdārı aldı herkese feyż
İsterüm ben de Ṣābit öz kes feyż

Bāde-i ʿaşḳdan alup ḥālet
Göreyin nicedür o keyfiyyet

Yā İlāhī ʿināyet eyle baña
Cām-ı ʿaşḳı kerāmet eyle baña

Dīde-i cāna ʿayn-ı nūr olsun
Çeşm-i nefs-i ḥarīş ü kūr olsun

Beni rāh-ı rıżāda ḳullandur
Ḫıdmet-i Muṣṭafāda ḳullandur

[M142b] Vireyin biñ ḫulūşıla ṣalevāt
Ḥażretüñ gül cemāline ṣalevāt

(300) Be-bülendī-yi cāh-ı server-i dīn
Be-kemāl-i çehār-yār-ı güzīn

Sırr-ı īmāna çār-yār-ı saʿīd
Ḳondılar çār-ḫāne vaḳt-i cedīd

Buldı ol dört rükn ile temkīn
Çār-ṭāḳ-ı refīʿ-i dīn-i metīn

Çār-cūy oldı çār-ı ʿallāme
Çār-ı bāġ-ı laṭīf-i İslām'a

Ḫanşar-ı şerʿa kim mükerremdür
Dördi bir çār-küşe ḫātemdür

Cümlenüñ iḫtiyārı Şeyḫ ʿAtīḳ
Yār-i ġār-ı Resūl-i Ḥaḳ Ṣıddīḳ

Bū Bekr-i künye şāh-ı dād penāh
Ḥāmi-i dīn ḫalīfe-i āgāh

Mütenebbīleri o siñdürdi
Çalınan kūs-ı kiẕbi diñdürdi

Düşmen-i dīn-i Ḥaḳḳ Müseylimeyi
Ḳatl idüp şaldı kevne demdemeyi

Tîġ-i ilḥād-sūz-ı Ṣıddîḳı
Kesdi bîḫ-i tebār-ı zındîḳı

(310) Niçe mürtedleri o ferzāne
Döge döge getürdi îmāna

Geçdi miḥrāba ol İmām Ḫalîl
Ṭāḳına nūrı aṣdı bir ḳandîl

İḳitidā ḳıldı aña Peyġam-ber
Yıldız ardında ẓāhir oldı ḳamer

Muḳtedîden imām alup sebaḳı
N'ola ardından oḳısa varaḳı

Bāġ-ı ʿālemde böyledür minvāl
Sünbül ardınca açılur gül-i āl

[M143a] Eyleyüp cānını Resūle fedā
Ġārda cismin itdi māra fedā

Maẓhar olup ʿitāb-ı Muḫtāra
Zehr-i mār oldı ol ġıdā māra

Leb-i tiryāḳ-kārınuñ yāri
Tü diyince eyitdi bîmārı

Reh-i Ḥaḳda o reşk-i ebr-i bahār
İtdi üç kerre varını îṣār

Kim ider ol kerāmete iḳdām
Göñül üçler maḳāmıdur o maḳām

(320) Mest olup cām-ı ʿaşḳ-ı bî-ġılden
Açdı aşḳar gözi keff-i dilden

O seḫāvet ki ʿaşḳa māye idi
Cāmiʿ-i vaṣlına se-pāye idi

Yaḳdı mellāḥ baḥr-ı nāmūsı
Keşti-i ḳurbete se fānūsı

Bāb-ı cūd-niṣārda muṭlaḳ
Nüsḫa-i bergden görürdi sebaḳ

Bir varaḳ iḳtiżā idüp nā-gāh
İstedi bir nihālden ol şāh

Ṭoġrılınca aña bu ʿarʿar-ı nāz
Pāyına ẓıllin itdi pāy-endāz

Didi ey nev-nihāl-i bāġ-ı cevād
Baña bir berg-i terle ḳıl imdād

Silkinüp şarşılup dıraḫt hemān
Cümle evrāḳın eyledi rīzān

İʿtiẕāra dehān açup fi'l-ḥāl
Oldı her berg bir lisān-ı maḳāl

Didi bergüm ki Ḥaḳ ʿaṭiyyesidür
Bu faḳīrüñ saña hediyyesidür

Ṭut ki geldi ḥużūra pür-teşvīş
Bir yeşil bayraḳ ile bir derviş

(330) Kāşki bār-ver olup tekrār
Bir daḫı eylesem yoluñda niṣār

[M143b] Bir şuyum ḳaldı māyeden ḫālā
O daḫı ḫāk-i pāy-i yāra fedā

Kes vücūd-ı naḫīfimi muṭlaḳ
Bir işe yaramazsam āteşe yaḳ

Bıraġup iştiyāḳıla yaḳma
Nārıla yaḳ firāḳıla yaḳma

Kesmedin gitme naḫl-i ʿuryānum
Pāyıma balta urma sulṭānum

Āteşe yansun öyle māl ü menāl
K'olmaya rāh-ı yārde pāy-māl [1]

Bir şecerde olınca bu idrāk
Yā beşerde ḳalur mı hīç imsāk

Heft-baḥr olsa ger midād-ı berīḳ
Ṣebt olınmaz menāḳıb-ı Ṣıddīḳ

[1] Vezin aksamaktadır.

Ḫarc idüp ḫıdmet-i Resūle emek
Hīç bir laḥẓa olmadı münfekk

Oldı ḫāk içre daḫı hem pehlū
Raḍiyallāhü Rabbehū ʿanhu

(340) Yār-ı ṯānī ḫıdīv-i dād-efser
Şehryār-ı ʿArab cenāb-ı ʿÖmer

Bāzu-yı şerʿ ü üstüvāne-i dīn
Ḥākim-i ḥāsım-ı felek-temkīn

ʿAdlini semm-i ẕulme her maḫlūḳ
Buldı tiryāḳ-pāre-i Fārūḳ

Kārı icrā-yı ḥadde diḳḳat idi
Oġlı olsa daḫı iḳāmet idi

Ḫʷābda görse ḥālet-i sekri
Uyanup yirdi sekseni bekri

Düzd-i ṭarrāra derreyi başdı
Ḫalḳdan sārīḳuñ elin kesdi

Ṣāliḥ u fāsıḳı idüp hem-rāh
Ḳoyunı ḳurd ile yüritdi o şāh

[M144a] Ruḫṣatı yoḳ idi seḥer yeline
Doḳına zülf-i dil-berüñ teline

Cā-be-cay şaḫneler ṭururlar idi
Cümle mīzān ile yürürler idi

Kimse ṣıḳmazdı kimseyi ol dem
Meger engüşti ḫalḳa-ı ḫātem

(350) Kimse almazdı nesne bād-ı hevā
Būy-ı verd-i teri meger ki ṣabā

Ḫırḳaya çekdi başını nā-çār
Şeyḫ olup tekye açdı her ʿayyār

Derre-i ḳahrı eylemişti zebūn
Her ne şeyṭān olurısa olsun

Tāc-dār-ı ʿAcemle ceng itdi
Ser-i Kisrāya tācı teng itdi

Ṭāḳ-ı Kisrā ki tāb-dāde idi
Dest-i ḳahrında bir kepāde idi

Körligine laʿîn-i mercūmuñ
Gözini oydı Ḳayṣer-i Rūmuñ

Bir ṭabancayla dest-i bürhānı
İtdi üç gözli iki şeyṭānı

Güşuma öyle bir ṣadā doḳınur
Dört biñ yerde ḫuṭbesi okınur

Kereminden erāmil ü eytām
Hep görirdi nevāziş ü ikrām

Götürüp arḳasıyla ḳırba-ı mā
Eyledi bîve-zenleri irvā

(360) Kisveciklerle ol eb-i müşfiḳ
Her yetîme ideridi babalıḳ

Küşe-i āşiyāna beglikden
Tüşe-i āb ü dāne beglikden

Sāye-i reʾfetinden her rencūr
Ṣırtı üzre yatup iderdi ḫużūr

Çeşme-i ʿadlini ki itdi sebîl
Ḳurıdı gitdi ġayretinden Nîl

[M144b] Mışra kim şevketi ḳadem başdı
Nîl artuḳ ayaġını kesdi

Gelmeyüp yaʿni Mışra bir iki sāl
Eyledi ḫalḳını perîşan-ḥāl

Acılıḳ bir ḳıyāfete girdi
Ḳaḥṭ-ı Yūsuf ġınāsını virdi

ʿArz olındı ḫalîfe-i dehre
Didiler Nîl gelmiyor Mışra

Fuḳarā ḥāli pek diger-gündur
Didiler ʿayn-ı Nîl ü Ceyhündur

Oldı maʿlūm-ı devleti aḥvāl
Nīle bir nāme eyledi irsāl

(370) Didi ey Nīl tābe-key ṭuġyān
Emr-i Ḥaḳ ile ise ger cereyān

Tīz münḳād-ı ḥükm-i Bārī ol
Resm-i dīrīneñ üzre cārī ol

ʿĀleme zühd-i ḫuşkuñı şatma
Bizi ol yollara ṭaşırġatma

Nīle vāṣıl olınca bu fermān
Yüzi üzre sürindi geldi hemān

Ḥükmini āba eyledi icrā
Ancaḳ olur kerāmet-i ʿuẓmā

Bir naẓarda nigāh-ı tehdīdi
Simsiyāh itdi rūy-ı ḫurşīdi

İtmese şoñra ʿāṭıfetle nigāh
Ḥaşre dek ḳalur idi rūy-ı siyāh

Rāh-ı yek-māheden idince nidā
Sāriya semʿine irişdi şadā

Görüp aḥvālini o şāh-ı kerīm
İtdi rezmüñ ṭarīḳ̇ını taʿlīm

Ḫıdmet-i Ḥaḳdan olmaz idi tehī
Şükürullāh ḫıdmete saʿī

[M145a] (380) Yār-ı ṣāliş ḫalīfe-i ẕī-şān
İbni ʿAffān Ḥażret-i ʿOṣmān

Şuḳḳası mihr ü māh ile pür-zeyn
ʿAlemi olsa nola Zü'n-nūreyn

Ol nebāt-ı mükerrer-i pür-dād
İki kez oldı Ḥażrete dāmād

Bir ufuḳdan ṭoġup iki aḫter
Cemiʿü'ş-şemsi ve'l-ḳamer didiler

Ḥaḳḳuñ ol ʿabd-i ḫāliş maḥbūbı
Luṭfınuñ olmuşıdı maḥcūbı

Şerm-gīn idi ol güzīn-i beşer
Utanurdı bütün melā'ikeler

Baḳamazken sipihre şerm[in]den
Raʿşeler geldi mihre şerm[in]den

Āb-ı faẕlın cihāna itdi sebīl
Eyleyüp birʾ-i Romayı tesbīl

Dört biñ sikke beẕl idüp fillāh
Mermer-i cūda sikke ḳazdı o şāh

Rāh-ı Mevlāda ol muḥīṭ-i cevād
Esb ü zād u silāḥ idüp ʿidād

(390) Çār-ṣad şīr-i merd-i gerd-engīz
Ceyş-i ʿişretden eyledi techīz

Dest-i cūd u keremle biñ dīnār
Ḫāk-pāy-ı Resūle itdi niṣār

Ḥabbeẕā gül-bün-i ḫuceste-nesaḳ
Ki ola bir güli heẕār varaḳ

Olamazsın sen öyle gevher-bār
Ṣoluma ey nesīm-i ebr-i bahār

Ḫāmesi būstān-ı Ḳurʾāna
Bir ḳalem ṣu idi ḥakīmāne

O ṣuya ol devāt-ı feyż-resān
Ḳulle-i bāġ-ı maḳsim-i ʿirfān

Āb-ı zībendesi o mīzānuñ
Başıdur çeşmsār-ı ʿirfānuñ

[M145b] Maẓhar-ı feyżi oldı Hādīnüñ
Ḫak bu kim şeyḫidür o vādīnüñ

Cemʿ ü tertībi hep kerāmetdür
Resm-i ʿOṯman didük ḳıyāfetdür

Bāz idüp ʿayn-ı ṭaʿnı bir ʿāṣī
Zīr-i Tebbetde gördi İḫlāsı

(400) Cehlin iẓhār eyleyüp nā-dān
Ṭaʿn u teşnīʿ-i şeyḫe açdı dehān

Mürşid-i kāmil-i ḳarīrü'l-ʿayn
Pīr-i ʿārif cenāb-ı ẕü'n-nūreyn

Nur-ı dānişle körligin bildi
Çeşm-i maḥcūbı foyasın sildi

Manẓar-ı kümm-i şūfın itdi güşād
Açdı aʿmāya bir der-i irşād

Gördi hep ʿālemi müşāhededе
Levḥ-i maḥfūẓ-ı āsmān-kededе

Ṭıbḳ-ı resm-i müretteb-i ʿOsmān
Anda mektūb cümle-i Ḳurʾān

Sūre-ber-sūre çeşm-i meşhūdı
Gördi tertīb-i resm-i maʿhūdı

Ser-i İḫlāṣa sūre-i Tebbet
Nūrdan efser idi pür-zīnet

Gördi kendi göziyle bī-çāre
Var mı ġayr mecāl inkāra

Destini būs idüp miṣāl-i ridā
Pāyına düşdi itdi ʿarż-ı ẕekā

(410) Tevbeler eyleyüp o muḫliṣ-i ḫāṣ
Ṣıdḳıla buldı rütbe-i iḫlāṣ

Ḥaşra gelmez kerāmet-i ʿOsmān
ʿAdde ṣıġmaz velāyet-i ʿOsmān

Gice miḥrābda o serv-timṣāl
Ṣubḥa dek ḳāʾim idi şemʿ miṣāl

İki rekʿat edā ḳılup her şām
Her birinde iderdi ḫatmi temām

[M146a] Hīç gitmez idi sīneden Muṣḥāf
Raḥle-i sīm idi aña iki kef

ʿĀḳıbet muṣḥaf üzre oldı şehīd
Ḫūnı bir sürḫ cedvel itdi bedīd

Hücresi oldı ḳanlu bir gird-āb
Ser-nigun ḥoḳḳa-i midādı ḥabāb

Sardı ḫūnīne reng-i pīrāhen
Varaḳ-ı verd-i terden aña kefen

Lāle-mānendi oldı ʿāzim-i rāh
Raḍiyallāhu ʿanhu ṭābe türāh

Yār-ı çārumdur İbn-i ʿamm-ı Resūl
Vālid-i neyyireyn ü zevc-i Betūl

(420) Ḫayderī-yi ṭarīḳ-ı fevz ü necāt
Başda tekbīrli külāhı ṣalāt

Urdı ol çār ḍarb-ı pür-māye
Çār-ı tekbīr terk-i dünyāya

Esedullah ʿalem şeh-i ġālib
Ḳuṭb-ı ʿālem ʿAliyyü bū Ṭālib

Vaṣf idüp tīġin eyledi tebcīl
Ḳılıcın ṣaldı yaʿnī Cebrāʾīl

Merd-i meydāna *"Lā-fetā"* dur bu[1]
Ṣaḥib-ʿunvān-ı *"Hel etā"* dur bu[2]

Faḫr-ı ʿālem aña duʿā ḳıldı
Rezm-i merḥabda merḥabā ḳıldı

Ḫayber ehlin ḳılup ser-efgende
Āhenin bābın itdi berkende

Siper itdükde anı şāh-ı Necef
Ḳahramānıdı bāb-ı ḳāf be-kef

Vālih olup yehūd-ı ʿarbede-sāz
Ḳalʿa-veş ḳıldı fem-i ḥayreti bāz

Ḫayberüñ oldı bīḫ-ı bünyānı
Ḥaydara bir ṭabānca oġlanı

---

[1] Genç değil.
[2] Geçmedi mi ?

[M146b] (430) Aña ol bābda naẓīr olmaz
Esedullāha pençe-gīr olmaz

İdicek tīġına şikest ḥulūl
Bir çatal çūpe virdi aña Resūl

Nā'ib-i Ẓü'l-feḳār olup ol çūp
Düşmen-i dīne şaldı şad āşūb

Ṣınf-ı ṣūfiyyenüñ re'īsi budur
ʿĀlemüñ ḳuṭb-ı maʿnevīsi budur

Çoḳ kerāmet ile mükerremdür
Mülk-i maʿnāda ġavṯ-ı aʿẓamdur

Yed-i maḳṭūʿasıyla bir bī-kes
Bāb-ı faẓlında luṭfın itdi heves

Ḫūn-ı gül-gūnın eyledi rīzān
Ṣızladı zaḫmı gibi aġladı ḳān

Didi ey şāh bir sitāresizim
Dest-gīr ol baña ki çāresizim

Dāġ-ı miḥnetle sīne ṭaġlandı
El kesildi ayaḳ da baġlandı

Dest-i lūtfıñla çāre-i zaḫm it
İki el ḳanda ise de raḥm it

(440) Āsiyāb-ı maʿāş altında
Ellerim ḳaldı ṭaş altında

Ṭalʿatuñdan bu ḫaste-i dil-rīş
Añladım kim gelür elüñden iş

Luṭf u iḥsānını dirīġ itme
Beni üftān-ı nevk-i tīġ itme

Göricek ḫūn-ı eşk-i dīdesini
Aldı ser-pençe-i bürīdesini

Vaż' idüp mevżiʿ-ī dem-ālūde
İtdi dest-i mübāregin sūde

Sālim oldı o keff-i bürîde
Küle düşdi o zār-ı ġam-dîde

Derdmende saʿādet el virdi
Baḫt yüz ṭutdı devlet el virdi

[M147a] İşini ṣağlayup şikeste eşel
Aldı ol ḳuṭb-ı evliyādan el

Dest-i bürd-i ricāle eyleme şek
Dest-ber-destdür göñül göge dek

Her gice nāfile o ḳuṭb-ı verā
İki biñ rekʿat eyleridi edā

(450) Olsa ger çār dirheme mālik
Mekremet yolına olup sālik

Birini sırrıla ḳılup iʿṭā
Birini cehrile iderdi fedā

Mescid içre rukūʿda iken o şāh
Bir gedā geldi didi şeyʾ-i lillāh

Çıḳarup ḫātemin nezāketile
Virdi ol derdmend-i ḫaste-dile

Ḥalḳası baḥr-ı luṭfına girdāb
Faṣṣ-ı elmāsı aña ʿayn-ı ḥabāb

Mālik olup nigîn-i sulṭāna
Döndi merd-i gedā Süleymāna

Ṣıfat-ı rākiʿūn ile fi'l-ḥāl
Anı medḥ itdi Îzed-i Müteʿāl

Ẕātı mümtāz u sırrı müsteṣnā
Ḳaddesallāhu sırrahu'l-üsnā

Besdür ol ḥażrete bu şān u şeref
Oldı ol iki dürr-i pāke ṣadef

Āl ü aṣḥāba vāṣıl ola temām
Revḥ u reyḥān ile ṣalāt u selām

(460) Cümlesin faẓlına ḳarîb ide Ḥaḳ
Bize himmetlerin naṣîb ide Ḥaḳ

Ṣubḥ kim ʿazm-i cennet eyleyeler
Umarız kim şefāʿat eyleyeler

[M147b] Ḥabbeẕā ey yerāʿa-i çālāk
Ṣebt-i naʿt-ı şehen-şeh-i levlāk

Ḥabbeẕā ḳıṣṣa-i şeb-i İsrā
Ḳatı gönlümce eyledüñ imlā

Ḥabbeẕā vaṣf-ı zümre-i kümmel
Ṣaḥb u āl-i Muḥammed-i Mürsel

Ḳand-i ʿirfānı ṭatlıcaḳ ṣatduñ
Cān-ı ehl-i beyāna can ḳatduñ

Yine şedd-i niṭāḳ-ı ʿirfān it
Medḥ-i şāhen-şeh-i cihān-bān it

Ẓıll-ı iḥsān-ı Ilāzed-i Müteʿāl
Serv-i Ṭūbā-ḫırām cāh u celāl

Ḳuṭb-ı ʿālem ḫalīfe-i āfāk
Pādşāh-ı cihān ʿale'l-ıṭlāḳ

Server-i meh-rikāb ü mihr-nigīn
Ḫusrev-i ḫusrevān-ı rūy-ı zemīn

(470) Çār-bāliş-nişīn-i mesned-i dād
Şeş-der-i rūzgār-ı naḳş-ı murād

Māye-i şevket-i ser-efrāzı
Muṣṭafā Ḫan şehen-şeh-i ġāzī

Mārifet-pīşe şehryār-ı dilīr
Nev-cüvan tāc-dār-ı ʿālem-gīr

Ḳalem-i ḫaṭṭ-ı şeyḫi nesḫ itdi
Şirket-i fāsideydi fesḫ itdi

Naẓmınuñ ʿālem oldı meftūnı
Çāk çāk itdi rubʿ-ı meskūnı

Ḳatı pür-sūz u pür-ḫalāvetdür
Şiʿr-i Ḫusrev didük kifāyetdür

Fāżıl-ı ḫoş-nüvīs-i rūşen-rā
Her hünerde kemāli ve ḥaḳḳā

ʿĀlemüñ Sām u Ḳahramānları
Çekemez çekdügi kemānları

[M148a] Rezmine gelse tāb-ı tīġından
Mum gibi eriridi rūyin-ten

Ḳaddini bükdi bīm-i kūpāli
Eyleyüp Zālı arḳa ḥammālı

(480) Ger ögerseñ göñül o Rüstemi ög
Şāh-ı şāḥib-ḳırān-ı ʿālemi ög

Ögme Behrām-ı Gūr-ı nīz-tegi
Ne bilür cengi o yaban eşegi

Budur o pehlivān-ı Sām-ı Sinān
Ḳahramān olsa ḳahrı virmez emān

Gösterüp dest-bürd-i pür-zūrın
Bozdı üç kerre Nemçe ṭābūrın

Mosḳovuñ ḳahrın urdı ḳahren leh
Eyleyüp pāy-māl-i raḫş-ı sipeh

Gönderüp yaʿni ḫan-ı Tatarı
Ḳıldı ber-bād dār-ı küffārı

Sīne olduḳda nevk-i tīre siper
Oḳlı ḫınzıra döndi kāfirler

Bir donanma çıḳardı deryāya
Gelmemişdür miṣāli dünyāya

Yeñi ḳalyonlar eyleyüp seferī
Deñiz üzre yüritdi ṭaġları

Cümle tażyīḳ idüp eşirrāyı
Ṭār gösterdi baḥr-ı pehnāyı

(490) N'ola göstermese ḳıtālde yüz
Cenerāl-i Frenk gibi uyuz

Canı yoḳ cenge ādemīlerinüñ
Şudadur yelkeni gemilerinüñ

Oldı her mışraʿ-ı kitāb-ı celīl
ʿAyn-i aʿdāya āteşin bir mil

Düzd mālini itmege tesmīr
Mīm-i mışraʿ-ı oldı mīḫ-i maşīr

Uzadup caʿd-ı ṭurrāsın her cīm
Ḳuyruġın çekdi müddeʿī çün mīm

Ḥāsı ḫaşmuñ ḥasād-ı ʿömrine dās
Fāsı dıraḫt-ı cismine fās

[M149a] (510) Dosta dāli dāl-i devletdür
Düşmene ẕāli- ẕāl-i devletdür

Żammesi başına urup kūpāl
Kesre kesr itdi dālini fi'l-ḥāl

Ṣābit inṣāf ḳıl ki ḥāsid-i dūn
Ḥased itmezse nişlesün maġbūn

Naẓmūña ehl-i dil-pesend itdi
Ġulġul-i midḥatı bülend itdi

Siyyemā ḳıldı luṭf idüp taḥsīn
Müşkil-āmūẕ-ı ders-ḫāne-i dīn

ʿĀrif-i muʿżilāt-ı küll-i ʿulūm
Üstād-ı ḳurum-ı kişver-i Rūm

Hādi-i kül delīl-i ḫar-sünbül
Vāriṣ-i faḫr-ı enbiyā vü rüsül

Aṣl-ı bünyān-ı kār-ḫāne-i ṣer
Naḳş-bend-i nigār-ḫāne-i ṣer

Ḫᵛāce-i pādşāh-ı mihr-i ġulām
Şeyḫü'l-islām-ı Bū Ḥanīfe-maḳām

Ṣadr-ı fetvā penāh-ı vālā-cāh
Seyyid-i saʿd-ı baḫt-ı Feyzullāh

(520) Mürşid-i dīn ü muḳtedā-yı verā
Müsteşār-ı ḫilāfet-i kübrā

Ṭutmasa ol reʾīs-i şerʿ-i metīn
Dümenin devrilürdi keşti-i dīn

Ger ẓuhūr itmese o mehdī-yi āl
Az ḳalmışdı çıkḳmaġa deccāl

Eridi cümle ehl-i bidʿat ü rīv
İsm-i aʿẓam yanında niteki dīv

Ḫāmesin eyledi ʿaşā-yı reşād
Ḥaddini bildi ehl-i şerr ü fesād

[M149b] Düşmene pādşāh-ı baḥr ü berr
Buldı ḥüsn-i teveccühile ẓafer

Feyż-i enfās-ı pīr-i nūrānī
Müstefīż itdi Muṣṭafā Ḫanı

Şemʿ-i tedbīrin itdi reh-ber-i kār
Çıḳdı aydınlıġa Sikender-vār

Uydı tedbīri Ḥükm-i taḳdīre
Başladı ḫaşmı ḳahr u tedmīre

Kilki āb-ı ḥayāt-ı dil-cūdur
Lā-cerem menbaʿı ḳarañudur

(530) Ḥoḳḳa-i dūde kim leb-ā-lebdür
Cevher-i rūḥdan mürekkebdür

Luṭf u iḥsānı cümle ehlinedür
Cāhilüñ levmi kendi cehlinedür

Nām-ı bā-iḥtirāmına fużalā
Niçe teʾlīf itdiler imlā

Olunup şānına göre ikrām
Aldı ḥayṣiyyetince herkes kām

Lā-cerem bu sefīne-i pürdür
Ol muḥīt-i ʿulūm nāmınadur

Ṣaġdan ṣaġa eylesek cezmi
Çüricek bir ḳażāya degmez mi

Yoġiken ḫānede ḫar u ester
Raḫş-ı endīşe arpalık ister

Münʿadimdür bilindi arpalığı
Esb-i ṭabʿuñ silindi arpalığı

Cānı ḫınḳ-ı maʿāş idüp taẕyīḳ
Ḳıldı ʿayn-ı maʿīşet-āsā żīḳ

Dīde bāb-ı veliyy-i niʿmetde
Mīm gibi ser-i maʿīşetde

(540) İtse luṭfuñdan ol eb-i müşfiḳ
Bu yetīm ü ġarībe babalıḳ

Olsa ġamdan bu eski bende-i ʿāḳ
Şu baba-yı ʿatīḳ ile iʿtāḳ

[M150a] Ṣābitā şekve-i maʿāş mekün
Ḳıṣṣa maʿlūmūst fāş mekün

Ẕāt-ı mümtāz وىكه سر دلست
Bāʿiş-i intiẓām-ı āb u gülest

Bād hem-vāre merciʿ-i āfāḳ
Īn-çunin ber-sebīl-i istiḫḳāḳ

Rāyiż-i cilve ez-mā-yı maḳāl
Ablaḳ-engīz-i ʿarṣagāh-ı ḫayāl

Viricek ceyş-i naẕma pīrāye
Böyle at ṣaldı ṣaff-ı maʿnāya

Belde-i Belḫ içinde Edhem nām
Var idi bir cüvān-ı nāz-ḫırām

Rūyına ḳonmışıdı çār ebrū
Bir murabbaʿ-nişeste vefḳ-i nigū

Olmuş ol ṭāḳ-ı ebrū-yı pür tāb
Kaʿbe-veş çār meẕhebe miḥrāb

(550) Ẕaḳanı ile laʿlinüñ beyni
Kaʿbede çāh-ı zemezemüñ ʿaynı

Mātem-i ḫüsn içün o ḫaṭ-ı siyāh
Ḳara giymişdi hem-çu Beytullāh

Kendisi bir büt-i muʿaẓẓam iken
Ḥācibi secdegāh-ı ʿālem iken

Müteʿabbid vücūd-ı müfliḥ idi
Müteheccid cüvān-ı ṣāliḥ idi

Cezbe-i ʿaşḳıla gelüp vecde
Dāʾim eylerdi ḥażrete secde

Tāzelikde olup o şeyḫe mürīd
Ḫalḳuñ olmışdı iʿtiḳādı mezīd

[M150b] Ḥāṣılı iʿtiḳāda lāyıḳ idi
Pāk aġzı duʿālı ʿāşıḳ idi

Terk-i dünyā idüp o ṣāḥib-i hūş
Bir nemed-pāre eylemişdi be-dūş

Pādşāhī-yi ḥüsni ol nev-keş
Deñişüp faḳra da oldı dervīş

Gösterirdi bu şeklde ol ẕāt
Nemed içinde ṣūret-i mirʾāt

(560) Āb-keşlik idüp o çeşme-i ḫūr[1]
Oldı tedbīr-cūy-ı vech-i kefāf

Keçesin ṣudan itmege iḫrāc
Arḳa saḳālığında buldı ʿilāc

Sū-be-sū geşt idüp o çeşme-i cān
Ḫıżr-veş ṣu üleşdürürdi hemān

Ṭās-ı zerrīn ile o ḥāletde
Bir içim ṣu idi leṭāfetde

Ṣanma mihrüñ ṣuʿā-ı dil-cūyı
Göricek aḳdı aġzınuñ ṣuyı

Ḥıfẓ içün āb-ı rūyını o cüvān
ʿAraḳ-ı cebhesin ider rīzān

Bār-ı meşkile gerçi derler idi
Aḳçayı ṣu yirine ḫarcar idi

[1] "ḫūr" kelimesi kâfiyeyi bozmaktadır. Turgut Karacan'ın hazırladığı nüshada "ḫūr" kelimesi yerine kâfiyeye uyan "ṣāf" kelimesi bulunmaktadır.

ʿĀr çekmeden ey dil-i şeydā
Bār çekmek hezār bār evlā

Gice Mevlāya itmege ṭāʿat
Buldı bir özge kūşe-i vaḥdet

Bir maġāra düzüp meḳābirde
Ḥaḳḳa ḳulluḳ iderdi ol yirde

(570) Serv-i ḳadd-i ḳıyām idüp her ān
Şanki ḳulluḳ ʿaṣāsı idi hemān

Anı ġār içre seyr iden insān
Gencdür dir idi ḫākde pinhān

Sırr-ı mevtāya çünki irmiş idi
"Ḳable mevtih" mezāra girmiş idi [1]

[M151a] Her şeb ol ġārda bu maʿden-i cūd
Şubḥa dek Ḫālıḳa iderdi sücūd

Gündüzin ḫalḳıla mücāmelede
Gice Ḫallāḳ ile muʿāmelede

Bulıcaḳ bir ġarīb ü āvāre
Cām-veş ḳan ayaḳlı bī-çāre

Götürüp ġāra ʿizzet eyler idi
Ḳudretince żiyāfet eyler idi

Eksik itmezdi iki üç mihmān
Ġārı üçler maḳāmı idi hemān

Zevrāḳ-ı feyż imiş o ġār-ı kühen
Mevc-i raḥmet gelür uçrılmadan

Cümleden bir ġārib ü üftāde
Yār-ı ġār idi bu perī-zāde

(580) Eyleyüp cān u dille raġbet-i tām
Edheme ḫidmet eyler idi müdām

[1] Onun ölümünden önce.

Ṣāḥibin bekleyüp o ehl-i vefā
Kelb-i Aṣḥāb-ı Kehf idi gūyā

O da bir ehl-i ḥāl ādem idi
Aḥmedī-ḫulḳ u ʿĪsevī-dem idi

Nefesi mürdeler idüp iḥyā
Ḫalḳ dirlerdi nāmına ʿĪsā

Setr idüp līk ḥālin ol üstād
Gāh ḥallāḳ olurdı geh faṣṣād

Bir ayaḳ berberī-ḳıyāfet ile
Ḫalḳı aldar yürüdi ṣanʿat ile

Görse bir ḫaste-i şikeste-mizāc
Aña Allāh içün iderdi ʿilāc

Der-i bī-māra vardıġı sāʿat
Gelür idi ayaġına devlet

Setr-i aḥvāl içün o ṣāḥib-i hūş
Eylemişdi tırāşı ber-ser-pūş

Gündüzin nāsa ḫidmet eyler idi
Gice Edheme ṣoḥbet eyler idi

[M151b](590) Feyż alup birbirinden iki mürīd
Her gice şām-ı ḳadr ü her gün ʿīd

Rişte-i cān olup cesed-peyvend
Birlige yitdi iki ʿizzet-mend

Virüp ol ittiḥāda bir fayṣal
Kimse iki dimez meger aḥvāl

Çoḳ görüp āḳıbet bu ẕevḳi sipihr
Göz degürdi sitāre-i bī-mihr

Edhemi çarḫ pāreden atdı
Yoġiken derdi derde uġratdı

Rāst sözdir ki dir o ehl-i kemāl
N'ola mażmūnın itsem istidlāl

ʿĀṣıḳa dil-rubā mı eksik olur
Ehl-i derde belā mı eksik olur

Aḫẕ idüp cān-ı zārını teb-i ʿaşḳ
Edhemi yorġalatdı eşheb-i ʿaşḳ

Gitme yabana ey dil-i pür-şūr
Ḳışşayı diñle ḥişşe aḫẕ idegör

Nūr-ı şubḥ oldı çünki çarḫa mümās
Aldı saḳḳā-yı mihr zerrīn-ṭās

(600) Feyż-yāb oldı cümle mevcūdāt
Ḫ'ābdan çeşmin açdı maḫlūḳāt

Raḫş-ı ʿazme virüp ḫırām Edhem
Eyledi semt-i āba vaż'-ı ḳadem

Ṭās ber-dest meşk ise ber-dūş
İtdi bir cūy-ı ḫoş-ḥabāb-ı ḫurūş

Bād gibi gidüp o āteş-tāb
Dir idi ḫāk mi çeker yā āb

Meger ol şu ki çeşme-sārı idi
Zīr-i eyvān-ı şehde cārī idi

Kākül-i Edhem-i ḫuceste-ḫırām
Şuyı başından alur idi müdām

Vardı çün çeşmeye māye-i nāz
Meşk-i dil-teşne itdi aġzını bāz

[M152a] Feyż-i luṭfından olıcaḳ reyyān
Feraḫından şişüp ḳabardı hemān

Ṭoldurup meşkini iderken bend
Nigehi atdı ḳaṣr-ı şāha kemend

Eyleyüp yaʿni medd-i neẕẕāra
Baḳdı ṭarḫ-ı serāy-ı ḫünkāra

(610) Gördi bir nev cihān-nümā-yı refīʿ
Aña nisbetle ṭāḳ-ı çarḫ u şanīʿ

Ḳubbe-i āsmāna ser çekmiş
Çarḫ eyvānına kemer çekmiş

Ḥavżına delv ile çeküp ābı
Āsmān olmuşıdı dōlābı

Māh u encümle aña çarḫ-ı nigūn
Bir müşebbek legençede şābūn

Şemse olurdı ḳaṣrına ḫurşīd
İtselerdi ṭılāsına tecdīd

Āsmāna o ḳaṣr-ı bālā-ter
Çoḳ yuḳardan ider muʿāmeleler

Aşurı itse n'ola manẓarası
Cennete açılurdı penceresi

Ḳıṣṣa küteh kemend-i düzd-i ḫayāl
Sāḳına irmek olmuşdı muḥāl

Baḳaraḳ ṭarḥ-ı tāzesin nā-gāh
Ḳondı bir manẓar üzre mürġ-ı nigāh

Gördi nāz ile bir numūne-i ḥūr
Merdüm-i dīde gibi çeşme-i nūr

(620) Ġarḳ olup mihr gibi envāra
Cāmdan eyler idi neẓẓāra

Ḥüsn-i ḫaṭṭı celī ile mesṭūr
Levḥ-i ruḫsāresinde sūre-i nūr

Naḳş-ı ebrū ki kārı velveledür
Sūre-i Yūsuf üzre besmeledür

Leb-i şīrīn ü ġabġab-ı pür-tāb
Selsebīl-i behişt ü şekl-i ḥabāb

[M152b] Laʿli nābı ki pür-mezāyādur
Rūḥdur līk rūḥ-ı ʿĪsādur

Ḫ^{v}ābda ol behişt-pīrāye
ʿArż-ı ḥüsn eylese Züleyḫāya

Ber-ṭaraf olup ol tekellüfden
Ḳaṭʿ-ı dest eyler idi Yūsufdan

Caʿd-ı zülfī ki müşk-māyesidür
Añılursa yılan ḥikāyesidür

Görüp ol māh-peykeri bu nizār
Ḳurıya ḳaldı hem-çü naḳş-ı cidār

Bir tecellī ile o reşk-i melek
Ṭūr arasın itdi دز كادنك

(630) Ġamze-i mestinüñ ucı ildi
Dil-i zārın dilim dilim dildi

Şöyle bir yara yedi kim Edhem
Ne żımād ide çāre ne merhem

Edhemüñ baḳduġın görüp o perī
Ġayrı açmaz ḳodı çekildi geri

Bend idüp yaʿnī revzeni cānān
Oldı gözden perī gibi pinhān

Gördi kim beste oldı bāb-ı murād
Yüzi üzre ḳapandı ol nā-şād

Mütezelzil olup binā-yı vücūd
Ṭaḳ-ı ebrū-yı yāra itdi sücūd

N'ola lā-ḳayd ḳalsa ol medhūş
Yıḳılup gitdi ʿaḳl u dāniş ü hūş

Merd ü zen şeyḫ u şāb olup enbūh
Üşdiler başına gürūh gürūh

Ṭurfe maʿcūndur bu ḫalḳ-ı cihān
Keşf-i serāra vālih ü ḥayrān

Ādemüñ gelse başına bir ḥāl
Kimi dellāl olur kimi remmāl

(640) Üşdiler Edhem-i perīşāna
Söyleyüp her biri bir efsāne

[M153a] ʿĀşıḳa başladıḳça tevbīḫa
Kimi naʿle ḳaḳır kimi mīḫa

Kimisi dir bu şeyḫ Edhemdür
Ki velāyetde ġavṯ-ı aʿẓamdur

Bu tecennün anuñ kerāmetidür
Ceẕbe vü insilāḫ ʿalāmetidür

Kimi dir cin yataġıdur ol ġār
Ādemi öyle yirde cin çarpar

O meḳābir ki cāygāhıdur
Bizden aʿlālaruñ penāhıdur

Kimi dir ḳaynayup aḳar yaşı
İki ṣudur bu çeşmenüñ başı

Ṭaşradandur bu derdmende bu iş
Az çarpış mıdur ya bu çarpış

Kimi dir bir füsūna uġramasun
Mekr-i zenile cünūna uġramasun

Ḫaḳ muʿīn ola tāzelikde faḳīr
Bir görünmez belāya olmuş esīr

(650) Fenn-i ṭıbbı kimi idüp bürhān
Didiler derdmendi ṭutmuş ḳan

Ḫasteden bu maḥalde ḳan alınur
Ḳan alınmazsa ṣoñra can alınur

Ḫaber uçurdı bir hümā-sāye
Yār-ı ġārı ḥakīm-i ʿĪsāya

Gel yetiş himmet idecek gündür
Edhem-i dil-şikeste düşkündür

Bilmeziz n'oldı düşdi lā-yaʿḳıl
Dil-i ʿāşıḳ gibi ʿaḳl zā'il

Çāre olurısa sizden olur
Tiz yitişmezseñiz ecelsiz ölür

Bir nefesde yitişdi bād-āsā
Ḫastesi başı ucuna ʿĪsā

Gördi deryā-yı ḥayrete batmış
Zevraḳ-ı derd ü ġam varup çatmış

[M153b] Bister itmiş ġubār-ı idbārı
Ḳırba-veş eşk-i dīdesi cārī

Ṭāsı lebrīz-i ḫūn-ı nāb olmuş
Lücce-i eşkine ḥayāt olmuş

Ḳonup āyīne-i cemāle ġubār
Munḫasıf olmuş ol meh-i ruḫsār

Ṭurra-i müşk-bendi bir yirde
ʿAḳlı bir yirde kendi bir yirde

Mütekessir yatur ne şīt ü ne ses
Bir tütündür çıḳar nefes-be-nefes

Nabżını yoḳlayup kiyāsetile
Añladı derdini ferāsetile

Ḳutuyı açmadın o mihr-i żamīr
Yüregi yarasından oldı ḫabīr

İtmedi sırr-ı ḳalbini iẓhār
Ḳaldı mührile ḫoḳḳa-i esrār

Ḫalḳı taġlīṭ içün o merd-i ẓarīf
Bir güzel ḥīle eyledi tedbīr

Üstine ruḳye-ḫᵛān olup meşelā
Üfürirdi yalanı bād-āsā

Ruḳye kim siḥrden nümūne idi
Edheme naʿl-i bāz-gūne idi

Dem-i feyżile ol Felātūnuñ
ʿAḳlı başına geldi mecnūnuñ

Kim acır öyle ṣaġ [u] bīmārı
K'ola ʿĪsā ṭabīb-i tīmārı

Ḫaste-i dil-bedāġı ḳaldırdı
Aldı ṭāsı ṭaraġı ḳaldırdı

Edhem-i zārı eşheb-i cāna
Bindirüp gitdi beytü'l-aḥzāna

Küşe-i tenk-nāy-ı ġāra ḳodı
Ṣanki bir meyyiti mezāra ḳodı

Didi ey ḫaste-i şikeste-mizāc
Derd yoḳdur ki aña olmaz ʿilāc

[M154a] Gizleme söyle derd-i pinhānuñ
Gör ne dir pīr-i ehl-i ʿirfānuñ

Derdiñi şaḳlama bilenlerden
Derde dermān olur erenlerden

Şarılup bir uṣūlile yara
Zaḫmuña belki buluna çāre

Kaʿbeyi bulmaġa delīl ister
Yara zaḫma göre fetīl ister

Derd-i mechūle hīç olur mı devā
Ḫʷābdan ṣoñradur begüm rūyā

(680) Vāḳıʿuñ neyse söyle ḳılma ḫaẕer
Ḳorḳulı düş ḫayırlıdur dirler

Söz ile aldayup o medhūşı
Virdi bir pāre ḫʷāb-ı ḫar-gūşı

Gūş idince bu müjdeyi ol zār
Zer-niṣār oldı āh-ı āteş-bār

Şerer-i āh-ı şuʿle pīrāsı
İtdi ġāv içre mum donanması

Āteşinden maġāra-i pür-şūr
Oldı tābende bāz-güne tennūr

Mevc [idüp] kendi nārınuñ nūrı
İtdi anı ʿazīz-i tennūrī

Nola ġār olsa pūte-i pür-tāb
Daḫı ḳāl olmaḳ isterse zer-i bān

N'ola söyletse anı dāġ-ı ciger
Söyledir şāḥibin zer-i aḥmer

Açılup edhem-i şikeste żamīr
Hem-deme ḥālin eyledi taḳrīr

Pūte-i ḳalbde olan zer-i sır
Ḥālden ḳāle geldi hep bir bir

(690) Çehre-i nev-ʿarūs rāzından
Oldı bu vechile niḳāb-efgen

Mihr-i ruḫsārın itmedin taʿrīf
Bildi māhiyyetin o merd-i ẓarīf

[M154b] Didi ey ḫaste-ḫāṭır-ı bī-tāb
Yoḳ yire itme cānuñı itʿāb

Sālik olup o semte çekme emek
Gitme çıḳmaz ṣoḳaḳdur ol meslek

Girme ol gülsitāna āb-āsā
Baş virürsün ṣaḳın ḥabāb-āsā

Görüp ol rūy-ı āli lāle gibi
Düşme olmaz hevāya jāle gibi

Fikr-i zülfile ol gülüñ her-bār
Dil-i perīşan olma sünbül gibi

Şīşe-i dil ṭoḳunmasun ṭaşa
Ġonca-veş devşür ʿaḳluñı başa

Cām-ı laʿlīne olma pek meyyāl
Aġzuñ açuḳ ḳalur piyāle miṣāl

Ḳaddinüñ ṭoġrısı fütādesi çoḳ
Aġzı egrilerüñ nihāyeti yoḳ

(700) Ey ḥabāb-ı dimāġı bādile pür
Ol perī-rū bilür misin kimdür

Mürġ-i Ḳāf-āşiyān-ı şevket ü şān
Duḫter-i pādşāh-ı Hümā Sulṭān

Uçurursun ṣafāyı n'eylersin
Dāma düşmez hümāyı neylersin

Ey kebūd-aḫter ü sitāre-siyāh
O güneşden yaḳındur saña māh

Laʿl-i nāb olsa eşk-i çeşmüñ eger
Eylemez güşvāre ol gül-i ter

Ne ḳadar şîve eylese bülbül
Ḳulaḳ aşmaz fiġān u zārına gül

Dāl idüp ḳaddüñ eyleseñ ḫalḫāl
Pāyına söz geçürmek emr-i muḥāl

Geç bu sevdā-yı ḫāmdan muṭlaḳ
Köpri olsañ yolında başmaz ayaḳ

Saḫḳ olup faḥm-ı cismüñ ey bî-dil
Kuḥl olursa daḫı gözinde degil

[M155a] Bir degil uġrasañ on āşūba
Dih düşer şanma saña maḥbūba

(710) Dil-i serdin hele ḳatı ögme
Yorılursın şovuḳ demir dögme

Kelle oynar şüyūʿ bulursa süḫen
Ḳulleñi yum da ṭınma fāş mekün

Gördi çünkim bu ökçeyi Edhem
Yıldızı depdi āh-ı āteş-dem

Didi ey hem-dem-i mesîḥ-ḥışāl
Āḫiret ḥaḳḳın eyle baña ḥelāl

Rāh-ı ʿaşḳımda şevḳ olup meşʿal
Ḳatı rūşen görindi baña ecel

ʿĀlem-i ʿaşḳa kā'ināt fedā
Böyle bir mevte biñ ḥayāt fedā

Bu ecel şanma baña ölmekdür
Pister-i vuṣlata gömülmekdür

Mevt-i dādî ki gürz-i firḳatdür
Belki miftāḥ-ı bāb-ı vuṣlatdur

Öyle āb-ı ḥayāta virmek ser
Niçe yüz biñ ḥayāt-ı Ḫıżra deger

Eylesem cānımı yolında fedā
Üstüḫānım olur hümāya ġıdā

(720) Olmazise viṣāline miknet
Ġam-ı hicrānı cānıma minnet

ʿAşḳınuñ baña infiʿāli yeter
Vuṣlatından bedel ḫayāli yeter

Çeşmim itdi ḫayāl-i zülfī mekān
Gözbebek bāġçesine döndi hemān

Sünbül-i zülfe şīşedür dil-i ṣāf
Buña zanbaḳ ṣıġar mı ḳıl inṣāf

Ceyş-i firḳatle cenge can çekeyor
Tende her mūy bir sinan çekeyor

Yā virem rāh-ı ʿaşḳda serimi
Yā alam semti ile dil-berimi

[M155b] Sīneme pīr-i ʿaşḳı itdi nefes
Üstüḫāndur ġam-ı hümāya ḳafes

Himmetüñ varısa baña ḫālā
Rūḥumuñ ḳabżı içün eyle duʿā

Meslegimde mürīd-i ḫāṣ olayım
Vireyim dinimi ḫalāṣ olayım

Ḳandadur tīġ işte ben ḫāżır
Ḳanlı pirāhenim kefen ḫāżır

(730) Böyle diyüp o zār-ı şifte-ḫāl
Yıḳılup düşdi ṭāḳ-ı köhne-miṣāl

Ṣoldı ruḫsārı günde lāle gibi
ʿAraḳ-ı mergi dökdi jāle gibi

Yumulup ġonce-i lebi ol ān
Nergisi açdı mevte dīde-i cān

Görüp ol ḫāleti ḫakīm-i ʿĪsā
Açdı dergāh-ı Ḫaḳḳa dest-i duʿā

Didi yā Rab be-nāmurādī-yi ʿaşḳ
Be-muġaylān-sitān-ı vādī-yi ʿaşḳ

Be-taḳażā-yı ġunc-ı nāziş-i ḫüsn
Be-niyāz-ı dil ü nevāziş-i ḫüsn

Be-şikestī-yi sāġar-ı dil-i mest
Be-derestī-yi ʿahd-i Bezm-i Elest

Be-fürūġ-ı cemāl-i cānāna
Be-tef ü tāb-ı cān-ı pervāne

Be-delāl ü be-ḫod-furūşī-yi gül
Be-şekīb ü şabūrī-yi bülbül

4. ŞİİRLER

[M157b] Benefşe bāde maʿnasına daḫı istiʿmal oldığı bu ebyātdan ẓāhirdür

Şemsî Paşa

Benefşe nūş idersiñ vaḳtidür zerrîn ḳadeḥlerle
Şunulsun her ṭarafdan bezm-i gülde sāḳiyā müller

Yaḥyā Efendi

Bir benefşe ḳoyalım şîşeye çün kim ḳomaduḳ
Ne gül ü lāle ne sünbül ne ḳaranfül ḳodılar

Riyāżî ez-sāḳînāme

Olduḳça ḫınāḳ-ı ġam gülū-gîr
İt nūş-ı benefşe ile tedbîr

Revānî ez-ʿişret-nāme

Aña kim dir ḳadeḥdür ya bu müldür
Benefşe ḳoḫulı bir tāze güldür

[M158a] Ḥüsnüñ[i] seyr idüp ey bî-vefā sevdim seni
Tā ezelden alnıma yazmış Ḫudā sevdim seni
Ben bu sözden dönmezem ey meh-liḳā sevdim seni
Benim انني birde اتاقه ben seni sevdim

حلدم ..... fikrimi tārāc idüp
Kār-bārım hep tefekkür ẕihnimi tārāc idüp
İḫtiyārım yoḳ elimde ḳısmetim tārāc idüp
تيلهمه rāy perî-rū ben seni sevdim seni

Rūz-ı fürḳat gün olur elbet temām olsa gerek
Sîne ṣaf olduḳda ʿayn-i ber-balā ʿîd olsa gerek
Ġam yimem hicr-i firāḳuñ vuṣlata irse gerek
..... yoḳdur hîç kelāmım ben seni sevdim seni

Yüzi bī-ḥāre ki düşmezdi küsme şāṇına
Ḳısmet rūz-ı ezeldür خمه şāhım cānına
بر تسعى ile taḥrīrdür dilāvere ne
Lāyıḳ olmaz küsme cānım ben seni sevdim seni

[M158b] Dīde-i intiẓāra sulṭānım
Minnet-i tūtiyāyı çekdürme
Remed-i intiẓār-ı çeşm-i ʿalīl
Ḫāk-i pāyüñ ricā ider sürme

Mümkün olmaz kim nigāruñ ḳadd-i.merġūbun görem
Ola kim ركون الهى ḫaṭṭ-ı mektūbun görem
Taḥt-ı süvārımdan allāhu aʿlem ḳandayım
Her saʿāt ü يانمه اهنك maḥbūbın görem

F. SÖZLÜK

A

āb : su
ābā : babalar.
ābār : su kuyuları.
āb-ı ʿaraḳ : rakı suyu.
āb-ı ṣāf : saf katıksız temiz su.
āb-ı vużū : abdest suyu.
āb-ı zer : altın suyu.
abdāl :dünya ile ilgisini kesmiş derviş.
ʿabde-i şems : güneşe tapan
ʿabd : kul, köle.
ʿabede : ibadet edenler, tapınanlar
āb-gīne : billur; şişe; ayna; elmas; kılıç, bıçak; göz yaşı.
ʿabīd : ibadet eden, kul
ʿābide : yadigar kalacak eser.
ābile : küçük sivilce, çıban; su kabarcığı.
ābiş-ḫor : hayvan ve insan sulama yeri, içme kabı.
āb-rīz : su akıtan, ibrik.
ʿabūs : somurtkan
Aʿcām : Acemler, İranlılar.
ʿacebā : şüphe ve tereddüt bildiren edat
ʿAcemī : Arap olmayan, Arap'tan gayrı olan kevimlerle ilgili onlara has; İranlı.
ʿacemī : tecrübesiz, toy
ʿaceze : düşkünler, zayıflar
ʿacīb : tuhaf.
ʿacībe : şaşılacak şey.
ʿacībetü'l-heyākil: şaşılacak heykeller
ʿāciz : zayıf, güçsüz; beceriksiz.
ʿAcred : hızlı, çabuk; Acired tarikatinde meşhur bir kişinin adı
ʿacūz : kocakarı.
ʿĀd : çok eskiden Yemen tarafında bulunan ve Hud Peygamber tarafından imana getirilemediği için Allah tarafından yok edildiğine inanılan bir kavim.
aʿdā : düşmanlar.
aʿdād : sayılar.
ʿādāt : gelenekler, görenekler; usuller.
ʿadāvet : düşmanlık.
ʿadd : sayma, sayılma; itibar etme.
ʿaded : sayı.
ʿadem : yokluk.
ʿadem-i cevāz : cevaz vermeme, uygun görmeme.
ʿadem-i kitmān : sır saklayamama, sırrı söyleme
ʿadem-i ṣıḥḥat : sağlığın olmaması
ʿadīm : yok olan.
ʿadīmü'l-bereket : bereketin yok olması.
ʿadīmü'l-vüḳūʿ : hiç olmayan, olması imkansız.
ʿadl : adalet, doğruluk.
āfāḳ : ufuklar.
ʿafākallāh : Allah seni affetsin.
aferīde : yaratılmış, mahluk.
aferīniş : yaratma, yaratılış.
āftāb : güneş.
ʿafv vü ṣafḥ : affetmek, bağışlamak, görmezden gelmek
āġāz : başlama.
aġşān : dallar, budaklar
aġlāḳ : kapalı, anlaşılmaz şeyler, kilitler.
aġleb : kuvvetli, en çok galip.
aġlebī : en çok ğalip.
aġrāż : maksatlar, niyetler.
aġrāż-ı nefsāniyye: nefse âit maksatlar.
aġreb : pek tuhaf.
āġūş : kucak.
āġuşte : bulaştırmak, batırmak
āhenger : demirci.
aḥād-ı nās : insanlardan biri.
aḥcār : taşlar.
āḥedehümā : o ikisinden biri.
āḫirahū : onun sonu.
āḫirü'z-zemān : ahir zaman; zamanın sonu.
aḥkām : hükümler.
aḥlā : [daha, fazla, pek] tatlı
aḥlām : rûyalar, hulyalar; açık saçık rûyalar
aḫlāṭ : karışık şeyler; insan vucudundaki dört unsur (kan, salya, safra, dalak)
aḥmāl : yükler; ağır şeyler, eşyalar
aḥmaḳ : akılsız, sersem, şaşkın.
Aḥmedī-ḫulḳ : Hz. Muhammed'in ahlakı ile ahlaklanmış.
aḥmer : kırmızılar.
aḥḳāb : uzun zamanlar.
aḥrā : daha layık, uygun.
aḥrār : köle olmayanlar, özgür olanlar.
aḥrār-fürūş : esir, köle olmayanları, özgür olanları satan.
aḥsen : en güzel.
aḥvāl : hâller, durumlar.
aḥyān : zamanlar, vakitler.
aḫz : alma.

aḫz-i şār : öc alma, intikam alma.
aḫşam : akşam vakti.
aḫu'l-ʿArab : Arap kardeş
āḫūr : ahır, hayvan barınağı
aḫz : almak.
ʿāḳ : serkeş, inatçı.
ʿaḳāyid : inanılan şeyler.
aḳbeḥ : en kabih, çirkin, kötü.
aḳdāḥ : fal okları.
aḳdem : ilk, ilk önce.
aḳd-i meclis : meclis kurma.
ʿaḳd : sözleşme, bağ.
ʿaḳd-i yed : sözleşme, kararlaştırma eli, eli bağlama
ʿāḳı : başkaldıran, âsî, isyan eden.
ʿāḳıbet : nihayet, son.
ʿāḳıbet-endişî : sonunu düşünene özgü, sonunu düşünmek.
ʿāḳid : sözleşen, kararlaşan.
ʿaḳile : çok akıllı , çok zeki.
ʿakkām : deveci, katırcı; hacca giden sürre alayı hizmetçisi.
ʿaḳl : akıl, us.
ʿaḳr : kesmek, keserek öldürmek.
ʿaḳs : çarpma, çarpıp geri gelme; yansıma.
aḳvāl-i ḫavāric : dışardan sözler.
āl : aile, hanedan
-ʿalā : üst, üzere.
aʿlā : yüce, yüksek.
ālām : elemler, kederler.
Alaman : Almanyalı
ʿalāmāt : işaretler, izler, belirtiler.
ʿalā merātibihim : mertebelerine göre, sırasıyla
ʿalāmet : işaret, iz, nişan, belirti.
ʿalā-ṭarīḳ : bir yol üzere
ālāt : aletler
ālāt u edāvāt : araç gereç.
ālāy : alay, hep, bütün
ālāyiş : debdebe, gösteriş; bulaşılık.
ʿalā-vetîretü'l-îcāz: kısa ve öz söz söylemenin dar yolunda.
alda- : kandırmak, aldatmak
ʿale'l-ıṭlāḳ : umumiyetle, genel olrak; mutlaka, rastgele
ʿālem-gîr : cihanı tutan, âlemi zapteden.
ʿale'l-melā'i'n-nās: insan cemaati üzerinde.
ʿale't-tevālî : arası kesilmeksizin, birbiri ardınca.
aʿlem : en bilgin.
ʿālem : dünya, cihan.
ʿalem : nişan, iz, bayarak, sancak; işaret.
ʿālem-i maʿnā : ruya alemi
ʿālem-i şuhūd : görülen, bilinen alem.
aḫter : yıldız.

ʿālemiyān : âlemler, dünyalar.
ʿālem-tāb : dünyayı parlatan, aydınlatan.
ālet : araç.
ʿalev : ateş, alev
ʿaleyh : karşı, karşıt; üzerine
ʿaleyhi'l-laʿane : lanet onun üzerine olsun anlamındadır ve şeytan ve sevilmeyen kişiler için kullanılır.
ʿaleyhi's-şalātü ve's-selām: salat ve selam onun üzerine olsun anlamında Hz. Muhammed için kullanılan bir selamdır.
ʿaleyhi's-selām : selam onun üzerine olsun.
ʿaleyhimü's-selām : selam onların üzerine olsun.
ʿaleyk : senin üzerine.
ʿālime : bilen, bilgin kadın.
ʿallāme : çok bilgin.
ālūde : bulaşmış, bulaşık.
ʿamā : kör, körlük.
āmāde : hazır, hazırlanmış, hazırlık.
āmāl : emeller, istekler.
aʿmāl : işler, ameller.
ʿAmālîḳa : çok eskiden Sina yarımadasında yaşadığı sanılan ve gariplikleri ile şöhret bulan bir kavim.
aʿmām : amcalar.
āmed-şüd : gidiş geliş.
Ameliḳî : Arabistan'daki Amelika kavmine mensup kişi.
ammā : fakat, lakin.
ʿamden : isteyerek ve bilerek.
ʿāmî : senelik, yıllık.
ʿamîd : lider, şef, baş,başkan.
ʿamîḳ : derin.
ʿāmire : mamur eden, şenlendiren, imar olunmuş.
ʿammāl : devlet adamları.
ʿāmme : umuma mahsus.
ʿammete : hala.
ʿamūd : direk, sütun.
ʿamyā : görmeyerek, düşünmeyerek.
ān : güzellik.
ān : zaman.
aña : ona
anākib : örümcekler.
ʿanber : güzel koku.
ʿanberîn : güzel kokulu.
ʿanede : çok inatçılar.
ʿAneze : bir Arap kavmi; meşhur bir ʿArab'ın ismi.
ʿānis : ihtiyar kız, ihtiyar bekâr.
ʿAnḳā : İsmi olup cismi olmayan efsanevi bir kuş.
ʿan-ḳarîb : yakında, çok geçmeden.

ʿAnḳa-yı Ḳāf : İsmi olup cismi olmayan efsanevî bir kuş.
ʿan-şamîmi'l-ḳalb: candan ve gönülden, öz yürekten.
ʿanter : sivrisinek kanadı.
arżîn : arzlar.
ʿār : utanma, hâyâ.
ārā : oylar, reyler.
-ārā : süsleyen, bezeyen.
Aʿrābî : çölde yaşayan Arap.
ʿArabiyye : Arapça.
ʿarāḳ-ḫāne : rakıhane, meyhane.
ārām : durma, eğlenme; dinlenme.
ārām-rübā : rahat kaçıran, rahat bozan.
ʿarānîn-i ḳavm : bir kavmin eşrâfı, ileri gelenleri.
ʿarʿar : dağ servisi, dikenli dağ ardıcı.
ārāste : bezenmiş, süslenmiş.
ʿarāyis : gelinler.
ārāyiş : süs, bezek, ziynet.
ʿaraż : işaret, iz.
aʿrāż : işaretler, âlametler.
ʿarażî : işaretle ilgili.
arāżî : yerler, topraklar.
ʿarbede : kavga, patırdı.
Arnavūd : Arnavut.
ʿārıż ol- : gelmek, tesadüf etmek.
ʿārî : çıplak, hür.
ʿarîż : geniş, enli.
ʿarîf : çok tanınmış, şöhretli; bilgi sahibi.
ʿarînetü'l-hurrāb : kaçak hayvan ağılı, ini.
ʿarrāf : müneccim, falcı; kutsal.
ʿarşa-i rivāyet : rivayet yeri, söylenti yeri.
ʿarş : dokuzuncu kat gök.
ʿarş-ı Raḥmān : Allah'ın arşı.
ʿarūs : düğün, evlenme, gelin.
ʿarusiyyet : düğün.
ʿarūż : aruz vezni; yan taraf, yol, usul.
ʿarūżî : aruz vezniyle ilgili, aruzla yazılmış şiir; aruzla yazan kişi.
ʿarż : 1.sunmak. 2. : dünya, yeryüzü.
ʿarż-ı hüner : hünerini sunma, gösterme.
ʿarżîn : arzlar, tabakalar.
arża : ağaç kurdu, kurtçuk, beyaz karınca.
-āsā : gibi, benzer.
ʿaṣā-yı dıraḫşān : parlayan asa.
aʿṣāb : sinirler.
ʿaṣabe : bir insan topluluğu; baba tarafından akraba
āsān : kolay.
āṣār : izler, nişanlar; eserler, abideler.
ʿaṣāyib : başa sarılan nesneler, sargılar; cemaatler, tayfalar
aṣdāġ : şakaklar.
aṣdiḳā : yakın arkadaşlar, dostlar .
ʿasel : bal.
ʿaselî-fām : bal rengi.
ʿāṣıf : şiddetli rüzgar
ʿaṣîbde : pek sıcak, kızgın
ʿasîretü'l-izāle : yok edilmesi güç, zor.
āsiyā : su değirmeni.
aṣḥāb : sahipler, malik ve mutasarrıs olanlar; Hz. Muhammed'i görmek ve dinlemek şerefine nâil olan kimseler.
Aṣḥabü'l-Kehfü ve'r-raḳîm : Ashab-ı Kehf, yedi uyurlar.
Aṣḥābu'r-ress : Semûd kavmi.
aṣḥābü's-süyūf ve'l-i'lām : askeriye ve ilmiye sınıfı.
aṣhār : evlenme neticesinde erkek akrabalar, güveyiler kayınbiraderler vs.
aṣl : kök, esas, temel, hakikat, kural, kaide.
aṣliyye : aslî, baş temel olan.
ʿaṣr : yüzyıl.
āsyāb : su değirmeni.
ʿaṣā : akşam yemeği.
aʿṣāb : nane vb. otlar.
āṣām : yiyecek ve içecek.
aʿṣār :mahsullerden alınnan onda birler.
ʿaṣere : onlar [sayı]
ʿāṣıḳ : tutkun, sevdalı.
āṣikār : açık, belli.
āṣikāre gör- : açıkça görmek.
āṣiyāne-gîr : yuva tutan, yuvalanan.
āṣūb : kargaşalık, karışık.
-āṣūb : karıştıran.
āṣūfte-mizācān : iffetsiz mizaçlılar.
ʿaṭā : hediye, armağan
ʿatab : mahvolma, ölüm .
ʿatād : hazır, gönüllü, istekli.
ʿatād : lüzumlu aletler takımı.
ʿaṭāyā : hediyeler
āteş-feşān : ateş saçan.
āteş-i berzîn : sokak ateşi.
āteşîn : ateşten, ateşli.
āteş-kede : ateş yeri
āteş-zen : yakıcı, yakan.
ʿaṭf : meylettirme, eğme.
ʿāṭıfet : karşılık beklemeden gösterilen, sevgi iyilik.
ʿāṭıḳ : genç ve çekici kız.
ʿāṭıl : tembel, işe yaramaz, boş, faydasız.

ʿaṭıyye : hediye, bahşiş.
ʿatîḳ : asil; eski.
aṭlāl : yıkıntı, çöküntü.
ʿaṭse : aksırık, tıksırma.
ʿavā'iḳ : engeller.
ʿavāḳıb : neticeler, sonuçlar.
aʿvām : seneler, yıllar.
aʿvān : yardım edenler, yardımcılar.
ʿavārif : iyilikler, bağışlar; cömert kişiler; yetenekli kimseler.
avāṣıf : samyeli; sert, şiddetli rüzgarlar.
ʿavāyıḳ : engeller; zor işler.
āvāze : yüksek ses; şöhret, ün.
āviḫte : asılı, asılmış [şey].
āvîze : mum veya lambayı taşıyan tavana asılı süs.
ʿavd : geri dönme.
ʿavene : yardımcı.
ʿaver : kör.
ʿavret : kadın.
aʿyān : gözler; bir memleketin ileri gelenleri.
ʿayār : altının, gümüşün ve başka kıymetli taşların karışma derecesi; derece, ölçü.
āyîn : tören, merasim.
ʿayn : göz; aslı, kendisi; bir şeyin tıpkısı, eşi.
ʿaynek : çift göz.
ʿayy : şaşırtmak.
ʿayyuḳ : semânın pek yüksek yeri.
āz : hırs, tamah, açgözlülük.
āzāde : hür, serbest.
Azd : bir Arap kabilesi.
ażġāṯ : karma karışık rûya ve söylentiler; demetler, desteler.
ʿazîf : fitne, fâcir kişi; hafif gök gürültüsü.
ʿazih : kadına, müziğe, eğlenceye düşkün olmayan.
āzimāt : katı sert; acı verici, eziyet veren.
ʿazîmet : gitme, gidiş.
ʿazîz : muhterem, sayın; sevgili.
ʿażlāʿ :geometrik şekillerin kenarları; kaburgalar.
ażlāʿ : kök, köken, yan, yan taraf.
ʿazm : kasıt, niyet, karar.
ʿaẓm : kemik, kılçık
ʿaẕrā : bâkire, kız

B

bāb : kapı; bölüm, kısım.
bāc : vergi, haraç.
baʿd : sonra.
bādām : badem.
bād-āver : ruzgar tarafından getirilmiş, kolay elde edilmiş.
baʿde'l-ʿaṣr : ikindiden sonra.
baʿde'l-ġurūb : güneş battıktan sonra.
baʿde'l-ʿişā : akşam sonrası.
baʿde'l-yevm : gün sonu.
baʿde't-tecezzî : ayrıldıktan, parçalakdıkdan sonra.
baʿdehu : sonunda, sonra
bādiye : kır, çöl.
bād-peymāyān : rüzgarı ölçenler; pek çabuk gidenler.
bāfte : dokunmuş, örülmüş; büyük renkli leke; oyma levhe; parça.
baġżā : kinler, buğzlar.
Baġdād : Irak'ta bir şehir.
baġıyye : istek, arzu.
baġî : azgınlık, serkeşlik.
baġle : dişi katır.
baġy :azgınlık, serkeşlik, ileri gitme.
bahā : değer, kıymet, bedel.
bahāne : vesile, sebep; kudur.
bahār : kışla yaz arasındaki mevsim.
bahārān : ilkbahar günleri.
baḫîl : cimri
bāhir : belli, açık.
baḥr : deniz.
baḥr-i sefîd : Karadeniz.
baḥş : konuşulan söz; iddia.
-baḫşā : bahş eden.
baḫt : talih, kader, kısmet.
bāḫter : [yeni şiirlerde] batı, garp; [eski şiirlerde] doğu, şark.
baʿîd : uzak.
baʿîr : deve.
baḳla : tahıl.
baḳḳāl : sebzeci; peynir, zeytin, şeker, pirinç vs. sataan kimse.
bākūre : turfanda ,evvel yetişen [yemiş].
bāl : kol, kanat.
baʿl : karı, koca, eş; koca.
bālā : yüce, yüksek.
bām : dam, çatı, kubbe.
bāmdād : seher vakti, sabahleyin.
bān : dam, satıh.
bānū : kadın, hatun.
bār : yük.
bārān : yağmur.
Bārî : Allâh
bārî : hiç olmazsa, en azından.
bārid : soğuk.

bārih : samyeli denilen sıcak ve şiddetli rüzgar.
bārīk : nazik, ince
bārūt : barut
bār-ver : yamişli, yamişi olan ; faydalı.
bast : yayma, açma.
basdurma : kurutulmuş et, pastırma
bāşıra : görme kuvveti ve hassası görme, görüş.
basīt : sade, düz; açık, geniş.
başiret : önden görüş, seziş.
Başrā : Irak'ta bir şehir.
başcı : emir, idareci, reis.
batārika : patrikler, Hristiyan liderler.
bātıl : hurafe, asılsız; boş inanç
batn : karın, iç.
batş : zor ve şiddetle yakalayış; şiddet.
ba'ūż : sivrisinek.
ba'ūża : sivrisinek.
bāy u gedā : zengin fakir.
bāyi' : satan, satıcı.
bāz : doğan, yırtıcı kuş.
ba'ż : bazı , birkaç.
bāzār : çarşı, pazar; pazar günü.
bāzergān : bezirgan, tacir.
bāzgūn : ters, başaşağı; şom, uğursuz.
bāzī : oyun, eğlence.
bāzū : kolun dirsek ile omuz arasındaki kısmı. Mec. Güç kuvvet.
bebġā : papağan
beçe : insan veya hayvan yavrusu.
bed : kötü.
bedā' : başlangıç, ilk
bedāvet : göçebelik, bedevilik; çöl
bedestān:değerli eşya ve mücevherlerin satıldığı yer.
bed-fercām : sonu, akıbeti fenâ
bedīd : meşhur, görünür,açıkta.
bedīdār : meşhur, görünür, açıkta.
bed-nām : kötü namlı.
bedr : ayın on dördüncü gecesi.
bedreka : yol gösteren, kılavuz
bed-tahrīr : kötü yazma, kötü yazılmış.
beftere : avcılar tarafından kullanılan alıştırılmış kuş.
beġāyet : çok fazla, aşırı, pek çok.
beġāyet-i ba'īd : çok uzak.
behāric : her şeyin kötüsü.
behcet : sevinç, güzellik.
be-her-hāl : mutlaka, her halde.
behīme : dört ayaklı hayvan.
behişt : cennet.
behiyye : güzel, hoş.
Behrām : İran hükümdarlarınından bir ikisinin adı; Merih yıldızı.
Behrām-ı Gūr : İran'ın meşhur hükümdarlarından biri.
behre : pay, hisse; paylaşmak.
bekām : maksat ve meramına ulaşan.
belā : sıkıntı, dert, musibet.
belādet : akılsızlık, budalalık, aptallık.
belāġ : yetiştirme, eriştirme.
belāġat : iyi, güzel söz söyleme.
belah : bitkilerin büyüme veya yumurtaların olgunlaşma sürecinde bir safha.
Bel'am-ı Bā'ūr : Hz. Mûsâ hakkında İsrâillileri kandırarak kötü söylediğinden dolayı tanınmış olan bir zatın adı.
belbele : kalbe gayet korku ve ıstırap veren vesvese,tasa, kuruntu.
Belde-i Belh : Belh şehri.
beled : şehir, memleket.
Belh : Belh şehri.
beliyyāt : belalar.
belvā : sınav, deneme, imtihan; güçlük, zorluk, sıkıntı.
be-nām : namlı, şanlı, ünlü.
benān : parmaklar, parmak uçları.
benāt : kızlar.
bend : bent, yular, bağlama, rabıta.
bendān : bentler, bağlar.
bender-gāh : işlek iskele, ticaret yeri, şehir.
benefş : menekşe.
bengī : esrarkeş.
benī Ādem : Hz. Adem'in çocukları, insanlar.
Benī İsrā'il : İsrailoğulları.
benī : oğullar.
benīn : oğullar.
berā'at : fazilet, olgunluk.
beraş : leke hastalığı.
ber-ā-ber : birlikte.
berāh : hareket ;açık, işlenmemiş arazi.
Berberī :Afrika'nın kuzeyinde bulunan bir kavme mensup kişi.
ber-ceste : sağlam ve latif; seçme.
berdāşte : yükseğe kaldırılmış.
berde : köle, esir.
ber-düş : omuzu üzerinde; serseri, ayyaş.
bereket : bolluk.
berem : üzüm çubuklarının altına konan çatal ağaç; asma ve kabak çardağı.
ber-endāz : yukarıya kaldırıp atan; yok eden.

berere :iyilik ve hayır sahibi kimseler.
berf : kar.
berg-i ter : yeşil yaprak.
bergeşte-baḫt : kötü talih.
bergüstvān : at eyerini altına örtülen sırmalı veya işlemeli örtü.
berhe : zaman, müddet.
berhemen : puta tapan, puta tapanların papazları.
berîd : haberci, postacı, ulak.
berîn : en yüksek, pek yüce.
beriyye : halk, insanlar; çöl, kır.
berḳ : şimşek.
berkende : koparılmış sökülmüş.
berîḳ : ışık, parıltı.
berrāḳ : nurlu, pek parlak.
berş : afyon şurubu, keten yaprağından yapılan uyuşturucu bir macun.
ber-ṭaraf : tarafsız.
berṭîl : değirmenci bileği; levye.
ber-vefḳ-ı dil-ḫᵛāh : isteği gönlüne uygun olarak.
berzede : toplanılmış, bir araya getirilmiş.
besāṭ : kazan tencere gibi kap; düz yer.
besātîn : bostanlar, sebze bahçeleri.
besūs okşadıkça süt veren deve; Araplarda çok meşhur ve meş'um bir kadın.
beşāret : müjde, muştu.
be-şarṭ-ı ān ki : şu şartla ki.
Betül : Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma'nın ismi.
bevādî : sahralar, çöller.
bevār yok olma, mahvolma, çürüme.
bevārid : soğuklar.
bevl : idrar, çiş.
bevvāb : kapıcı hizmetkar.
beyʿ ü şirā : alım satım.
beyʿ : satma, satış, satın alma.
beyʿa : tokalaşma, el sıkışma.
beyʿat : kabul ve tasdik muamelesi.
beyża'l-enūḳ : kartal yumurtası.
beyābān : kır, çöl.
beydā çöl.
beyne'l-ʿişā'în : akşam ile yatsı arası vakit.
beyne'l-enām : insanlar arasında.
beynūnet : ihtilaf, anlaşmazlık; iki şey arasındaki aralık.
beyt : mesken, hane, ev; iki mısraın oluşturduğu şiir birimi.
Beyt-i Mükerreme : Kabe.
Beytullāh : Kabe.
beytü'l-aḥzān : Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf için ağladığı ev; hüzün evi.
beytü'l-ʿarūs : düğün evi
beytü'l-emān : eminlik, güven evi.
beytü'l-luṭf : lutuf, kerem evi.
Beytü'l-Muḳaddes : Kâbe.
Beytüllāhü'l-Harām : Kabe.
beyyināt : deliller.
beyyine : kanıt, delil.
beyża : yumurta.
beze- etmek : süslemek, donatmak, techiz
bezl : bol bol verme, saçma.
bezl ü îṣār : bol bol verme.
bezl-i mechūd : olanca kuvveti ile çalışma.
bezle : hoş, latif.
bezm : eğlence, yeme içme.
bezmgāh : eğlence, yeme içme yeri.
-bi : ile, birlikte.
-bî : -sız, -siz, -suz, -süz Eki.
bîʿa : Hristiyan ve yahudilerin ibadet yerleri, kilise veya sinagog
biṭāne : giysi, giyim eşyası
bidaʿ : sonradan çıkan şeyler.
bîdār : uyanık, uyumayan.
bî-edebān[e] : edepsizce
bî-fulūl :gediksiz, çentiksiz; yenilgisiz.
bî-gāne : yabancı, kayıtsız, ilgisiz.
bîḫ : kök, aıl temel.
bihbūd : iyi, güzel, sağlam.
bî-ḥadd : sınırsız, sonsuz.
bi-ḥasebi'l-iḳtîżā :gereğince,gereği bakımından.
bî-ḥayyāl : akılsız; verimsiz, bereketiz.
bî-ḥuẓūẓ : şansızlar; sevinçsizler.
bi-ḥükmi'ż-żārūre : mecbur olan hükümle.
biḳāʿ : yerler, topraklar, ülkeler.
bî-kes : kimsesiz, garip.
bî-ḳıyās : kıyasssız, kıyas edilemez.
bikr : dokunulmamış , kız oğlan kız; genç kız.
bilād : şehirler, memleketler.
bilā-emān : güvensiz, emniyetsiz.
bilā-vesîle : sebepsiz, ortada bir sebep ve bahane yokken
billāhi : Allah'a yemin olsun; Allah için.
bi'l-ʿaks : tersine.
bi'l-icmāʿ : toplu olarak, hep birlikte
bi'l-külliye : tamamen.
billūrîn : billur gibi, billurdan.
bi'l-muʿāyene : gözleyerek, muayene ederek.
bi'l-ḫuyūl : atlı alaylarla; atlarla
bîm : korku, tehlike.
bî-mānend : eşi, benzeri olmayan.
bîmār : hasta.

bî-meze : tatsız, lezzetsiz.
binâ-ber-în : bundan dolayı, buna dayanarak..
binâgûş : kulak memesi.
bi'n-nefs : kendisiyle
bint : kız çocuk.
bi'r : kuyu.
birâder : erkek kardeş.
bîrân : yıkık, harap, vîrân .
birle : birlikte; ile
birr : iyilik, güzellik, hayır.
bi'şet : gönderme.
bîrûn : dışarı, haricî
bisâṭ : kilim, minder, döşeme.
bî-ser ü bun : ipe sapa gelmez [söz, hareket]
bi's-seyf : kılıçla.
bister : yatak, döşek.
bîsütûn : Âşık Ferhad'ın deldiği dağın adı.
bi-şâ'ibe : lekesiz, kusursuz, eksiksiz.
bî-tâb : bitkin, yorgun
bi't-ṭav' : isteyerek, gönüllü.
bî-ta'yyûn : belirlenemez.
bî-teḫâşî : korkmadan, çekınmeden.
bîve-zen : dul kadın.
-bîz : eleyen; tarayan.
Bî-zâr : bıkmış, usanmış.
bi'ż-żarûre : mecburen.
bî-zî : elbisesiz, kıyafetsiz
bostân : sebze bahçesi.
bölük : parça, kısım
bû(y) : koku.
bûd : but, et
buġż : kin, nefret.
buġażâ : buğz edenler, nefret edenler, düşmanlık besleyenler.
Bulġar : Bulgaristanlı.
bûḳ : düdük, boru.
buḳ'a : yer, toprak, ülke.
bûm : baykuş.
bûm-sîretân : baykuş gibi içyüzlüler.
bûr : yok olma; israf, savurganlık; yıkık, harap.
Burâḳ : Hz. Muhammed'in Mîrâç'ta bindiği binek.
burc :kale çıkıntısı, kule; hareketsiz yıldız kümesi.
burhân : delil.
bûriyâ : hasır
burnûs : Arapların kullandığı üstten giyilen bir giyecek
burḳu' : peçe, yaşmak
bûse : öpücük.
bûse-gâh : öpülecek yer.
bûsîde : öpülmüş.
buṭlân : batıllık, boşluk, çürüklük, beyhudelik.
buṭnân : batınlar, içler, iç yüzler
bûyâ : güzel kokulu.
büğât : haydut.
Bü'l-beşer : insanların babası Hz. Âdem.
bülbüle : şarap, kadeh, bir çeşit zerdali.
büldân : şehirler, memleketler, iller.
bülend : tüksek, yüce.
bün : esas, kök, temel
büngâh : içine para, eşya, yolculuk malzemesi konan oda, çadır, yer
bünn : Yemen'de yetişen kahve ağacı.
bünyâd : asıl, esas, temel; yapı, bina.
bünyân : yapı, bina.
bür : hastanın iyiliğe yüz tıtması.
bürd : bilmece,
bürde : Arapların giydiği bir hırka.
bürġûş : pire.
bürîde : kesilmiş.
bürûz : belirme, ortaya çıkma.
büstân : bostan, bağ, bahçe.
büt : put.
büzâḳ-ı 'ankebûtî : örümcek salyası.

C

cā(y) : yer, mekan.
cā-be-cây : yer yer.
ca'd : kıvırcık [saç].
câdde : cadde, sokak.
câdû : cadı.
Ca'ferî : Caferî mezhebinden olan.
câhiliyyet :Arapların İslamiyetten önceki zamanları.
caḥm : gaz, çıra gibi tutuşturucu madde.
câlis : oturan, oturucu; tahta çıkan.
câlisen : oturarak.
câm : kadeh, şarap.
câme : elbise.
câme-ḫ'âb : gecelik, uyku elbisesi.
câmi'-i şerîf : şerefli cami
cângâh : can yeri.
cânib : yön, taraf.
câ-nişîn : birinin yerine geçen, bir yerde oturan.
cân-pesend : canın hoşuna giden, canın beğendiği.
cân-ver : canavar.
cân-ḫırâş :yürek paralayan, iç tırmalayan .
cârî : cereyan eden, akan.

cāriye : para ile satın alınan hizmetçi kız.
cārūb : süpürge.
cārūd : kötü, yaramaz kişi .
cāşelīḳ : baş piskopos, büyük papaz.
cāşim : yüzükoyun yatmış kimse.
cāy-gīr : yer tutan.
Cezīme : Ebul'-Kays adlı bir Arap kabilesinden meşhur birisi.
cebān : korkak.
cebel : dağ.
Cebeley Nu'mān : Numan dağı.
cebe-ḫāne : askeri zırh ve silahların üretildiği yer.
cebīn : alın .
cebīre : kırık ve çıkık olan bir uzva sarılan tahtalar.
cebr : zor, zorlama.
cebẓ : çekmek, etkilemek.
ced' : birinin burun, kulak, dudak, el veya ayağını kesme.
cedāvil-şiken : cetveller kıran.
cedīd : yeni, kullanılmamış.
cedy : oğlak; ağlak derisi.
cefn : gözkapağı.
Cefne : bir Arap kabilsi, araplar arasında meşhur birinin adı
cefne : büyük kase
cehābiẓe : gerçeklerden, hakikatten haberi olan kimseler.
cehābiẓe : tecrübeli, zeki kişi.
cehālet : bilmemek, cahillik.
cehbiẓ : gerçeklerden, hakikatten haberi olan kimse.
cehl : bilmeme, cahillik.
cehr : yüksek sesle söyleme.
cehūl : pek cahil .
celā : memleketden ayrılma.
celācil : küçük çan, çıngırak.
celādet : yiğitlik, metanet
celd : kırbaç cezası; zor; kuvvetli
celemān : yün kesme makası; makasla kesme
cell : büyük, ulu
cellād : insanı kesen, asan kimse
Cem : meşhur bir İran hükümdarı.
cem' : tolama, toplanma.
cem'iyyet : topluluk.
cem'lenmek : bir kelimenin çoğul halinin yapılması.
cem'u'l-cem' : topllulugun toplanması, toplanmanın toplanması.
cemāl : güzellik
cemīle : güzel.
cemmāze : hızlı giden, çabuk.
Cemşīd : Cemşâsb'ın oğlu.
cenāḥ : kanat, kol; yön, taraf.
cenāze : insan ölsü.
Ceneral-i Frenk : Fransız komutanı.
ceng : savaşma.
Cengizī : İmparator Cengiz'le ilgili.
cenībe-keş : yedek hayvanı çeken.
cenīn : anne karnındaki çocuk.
cenūd : askerler, ordular.
cer'ā : otsuz yer.
cerād : (mec.) yağmacılar güruhu; çekirge.
cerāḥat : yara, irin.
cerā'im : suçlar, günahlar.
cerāyim-i güzeşte : geçmiş, işlenmiş suçlar.
cerbeze : hilekârlık, kurnazlık; güzel konuşma.
cereb : hata, eksiklik, yara.
ceres : çan; hayvanın boynuna takılan çıngırak; küçük çan.
cereyān : akma,akış, gidiş.
cerīde : yalnız, tenha.
cerīḥa : yara.
cerr : sürüme, çekme, sürükleme.
cerrār : harp aletleriyle donatılmış kalabalık ordu.
cerre : çekme, taşıma.
cerr-i leşker : asker çekme, çıkarma.
cesed-i kā'ināt : kâinatın ölü vücudu.
cess : soruşturma; araştırma; elle yoklama
cevād : cömert.
cevāhir : cevherler, değerli taşlar.
cevāmi' : camiler, ibadet yerleri.
cevārī : halayıklar, hizmetçi kızlar.
cevb : içinden üzerinden geçme.
cevelān : dolaşma, dolanma.
cevv : hava.
ceḥīm : cehennem.
ceyb : cep.
ceyyid : güzel, taze, hoş.
cez' : sabırsızlıkla sızlanma.
cezā'ir : adalar.
cezb : kendine çekme, çekme.
cezīl : peltek ve bozuk olmayan kelime.
cezl : çetrefil olmayan doğru dürüst olan [söz, kelâm]
cezm : kesin karar, niyet
cezūr : hayvan kesme, deve kesme; kesilmek için hayvan.
cezzār : deve kasabı.
cibāl : dağlar.
cibānü'l-kelb : köpeğin korkağı
cibilliyye : yaratılışta olan.
Cibrīl : Cebrâil.

cidār : duvar.
cidd : bir işi gerçekten çalışıp başarma; ciddilik.
ciger-dār : yürekli, cesaretli.
ciger-şikāf : ciğer yırtan, yaran.
ciger-ḫā : acı veren, kederli, sıkıntılı
cihān : dünya.
cihān-bānī : hükümdarlarla ilgili.
cihān-bīn : dünyayı, kainatı gören; Allah
cihān-gīrāne : dünyayı zaptedercesine.
cihāniyān : dünya halkı
cihet : yön, taraf.
cīl : millet, topluluk, nesil.
cilbāb : gömlek, çarşaf, ferace.
cild : deri, kap.
cilve-fürūş : cilve, işve yapan.
cilve-ger : cilve eden, cilveli
cīm : Osmanlı alfabesinin altıncı harfi.
cimāl : develer.
cinān : cennetler, bahçeler.
cinn: gözle görülmeyen varlık.
cirāfende : sel yolu.
cirān : komşular, civarda olan kimseler.
cīret : komşuluk.
cirs : temel, esas.
civānān : gençler.
civānī-veş : genç gibi.
cūd : cömertlik, el açıklığı.
cudrān : duvar, çit, set.
cufre : iç, çukur.
cuġd : baykuş.
cumhūr : halk, ahali; kalabalık.
curf : su yolu
cūş : coşma, kaynama.
cū(y) : arayıp sorma, araştırma.
cüsse : gövde, ceset, beden.
cübb : kuyu
cüdrān : duvarlar
cüfün : göz kapakları, bıçak ve kılıç kınları
cühūd : Yahudi.
cülcül : küçük çıngırak
cülesā : birlikte oturanlar
cüll : at giysisi
cüllāh : çulha dokuyanlar.
cümel : cümleler; harflerin sayı kıymetine göre hesaplanması
cümle : hep, bütün.
-cünbān : oynatan, sallayan, kımıldatan manasıyla sıfat yapar.
cünd : asker, ordu.
cünūd : askerler, ordular.
cünün : deliler.
cürez : köstebek.
cürm : suç.
cürşüme : dip, kök.
cüst : arama, araştırma
cüst-cū : arayıp sorma
cüvān : bkz. civan
cüyüş : ordular, askerler
cüz-dān : evrak konulan çanta; para çantası.

Ç

çāh : kuyu, çukur.
çāk çāk : parça parça.
çāker : kul, köle.
çakıldak: öğütülen buğdayın taşlar arasında bittiğini bildiren ve değirmen taşına çarparak çak çak ses çıkaran aygıt.
çālāk : çabuk, eline tez; yol kesici, hırsız, katil.
çāpük-dest : eline hızlı, eli hızlı.
çāpük-rev : çabuk giden, hızlı giden.
çār : dört.
çarḫ : felek, gök; tekerlek.
çarḫ-ı nüh : dokuz felek.
çār-küşe : dört köşe.
çārbāġ : Isfahan'da büyük mâmur bir bahçe.
çār-bāliş : padişahların ve büyüklerin üzerinde oturduğu dört katlı şilte.
çār-cihet : dört taraf.
Çār-yār : dört halife (Hz. Ebū bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali,)
çār-sū : dört tarafı olan yer, çarşı, pazar.
çārümīn : dördüncü.
çāşnī : lezzet, tat; tadımlık.
çāşnī-gīr : [eskiden] sarayda yemeklerin tadına bakan kimse.
çeh : kuyu.
çehār : dört.
çehre : yüz, surat.
çehre-i ʿabūs : somurtkan yüz.
çehre-perdāz : ressam.
çekīde : damlamış.
çemen : çimen
çenber : tahta veya demirden halka, kasnak.
çend : birkaç.
çend-rūzān : birkaç gün.
çengāl : çengel, pençe.
çengāl-zen : pençe vuran, vurucu.
çep ü rāst : sağ ve sol.

çep-endāz : hilekâr.
çerā-gāh : otlak, çayırlık yer.
çerende : otlayan, otlayıcı.
çeşm : göz.
çeşme-sār : çeşmesi bol olan yer
çeşm-i im'ān : araştıran göz.
çevgān : cirit oyununda atlıların birbirine attığı deynek; ucu eğri değnek.
-çîde : toplanmış, devşirilmiş.
çimen-zār : çemenlik.
Çin : Çin ülkesi.
çîn : kıvrım, büklüm, çatlak.
çînedān : kuş kursağı.
çînî : çini, seramik, sırlı kap.
çūbîn : ağaçtan yapma.
çulfa : çulha.
çûnîn : bunun gibi.

D

dā' : hastalık.
ḍabbe : kertenkele.
dābbe : yük ve binek hayvanı.
dābir : birini takip eden, arkasından giden.
dād : adalet, doğruluk.
dād u sited : ticaret, alışveriş.
dādār : 1.Allāh 2.adāletli doğru olan hükümdar.
dāfi'a : def eden, savan; ilaç, deva.
dāġ : yanık yarası, yara.
dāġ-ı ciger : ciğer yarası.
daġal-bāz : hilece.
daġdaġa : gürültü, patırtı.
daġdaġa-endāz : gürültü, patırtı yapan .
dāġıl : kurnaz.
Ḍaḥḥāk : Cemşid'in yerini almış, İran'ın gaddar ve zalim bir hükümdarı.
daḫı : de, da; bile.
dāḫil : içeri, içeride, girmiş.
dāhiye : musibet, felaket; çok kurnaz adam.
dāhiye-i dehyā : çok büyük musibet, felaket.
ḍaḥk : gülme, gülüş.
daḫme : mezar, kabir, sanduka.
dā'î :davet edilmiş, çağrılmış; başkasını çocuğunu evlat edinme.
dā'îre : çember.
dāiren : dönerek.
dā'iye : içten gelen bir duyguyu teşvik edici hâl.
dakîḳa : bir saatlik zamanın altmışta biri; ince düşünce.
dakḳu'l-bāb : kapı çalma.
dāl : Osmanlı alfabesinin onuncu harfi.
dāl : delil, isbat.
dalaḳ : bir çeşit derviş pelerini, elbisesi
ḍalāl : dalalet, sapıklık.
dāll : delil olan, gösteren
ḍālle : doğru yoldan çıkmış, sapıtmış
dām : yırtıcı olmayan vahşi hayvan
dām : tuzak, hile.
dāmān : etek.
dāmen : etek.
dānā : bilen, bilgin.
dāniş : bilgi, biliş.
dār : ev, yer, yurt.
Dārā : Eski Fars hükümdarlarından dokuzuncusu.
ḍarb olun- : atasözü, deyim vesairin kullanımı; söylenmek.
ḍarb : vurma.
ḍarîḥ : uzak; kabir, mezar
dārū :ilaç.
dārü'l-ḥarb : savaş alanı; İslam hükümleri ile idare edilmeyen yer.
dārü'l-'ıyş : işret yeri, yaşama yeri, yeme içme yeri.
dārü'l-ibtihāc : bolluk yurdu, her şeyin bol olduğu yer
dārü'n-na'îm : cennet.
dārü'n-naşru ve'l-meymene : bereket, mutluluk yeri.
dārü'n-nedve : danışma evi ; Müslümanlıktan evvel Kureyş reislerinin Kâbe'nin güneybatısında münakaşalar için toplandığı bir yerin adı olup Kusât ibni Kilâb tarafından kurulmuştur. [Sonraları Hz. Muhammed'e karşı olanların toplanmasından dolayı fesat ve münafıkların toplandıkları yer manasında kullanılmıştır.]
dārü'ş-şifā : şifa yeri.
dāşte ḳıl- : malik ve sahip olmak.
da'vā-yı velāyet : velilik iddiası.
dāver : Cenāb-ı Hakk'ın adı, doğru insaflı olan hükümdar vezir veya hākim
de'āyim : destekeler, payandalar.
debbāġ : deri tabaklayıcısı.
debistān : okul, mekteb.
debr : vücudun arkası, kıç, popo.
decāc : tavuk; piliç.
deccāl : kıyametten az önce çıkacak ve Hz. İsa tarafından öldürülecek zararlı şahıs.
def' : öteye itme, savma.
def'aten : birden, bir defada.
deff : zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden ibaret çalgı.
deffe : yan yüz.

deff-keş : def tutan.
deff-keşān : def çalan.
def'-i ḳınā' : baş örtüsünü veya peçeyi kaldırma, açma.
defîne : yere gömülmüş altın ves. değerli eşya.
defn : gömme, gömülme.
defter-i medāric : meslekler defteri.
dehān : ağız.
dehlîz : hol, koridor.
dehmā : siyah veya koyu kahverengi.
dehyā : büyük, korkunç, iri.
dek : değin, -e kadar
delāl : naz, işve; insana sevimli görünecek hal
delk : el ile ovma
dellāk : hamamda müşteri keseleyen kişi.
dellākān : dellaklar.
dellāl : satılacak şeyi satan.
delv : su kovası.
demār : ölüm, yok olma, mahvolma.
dem-be-dem : vakit vakit
demdeme : hiddet, öfke; hiddetle, tartışma.
demdeme : hile, aldatmaca.
dem-sāz : arkadaş, dost.
dendān : diş.
denes : kir, pas, pislik, murdarlık
deng : hayran, şaşkın.
der : kapı
der-'aḳab : hemen arkasından
derā(y) : çan, çıngırak
derārî : parlak renkli şeyler
der-bān : kapıcı, kapıya bakan
derc : sokma, arasına sıkıştırma.
der-derst : tutma, elde etme.
derdmend : derdli, kaygılı.
derrende : yırtıcı, yırtan.
dergeh : tekke.
derḥāl : hemen, o anda şimdi.
derk : anlama, kavrama.
der-ḳafā : hemen arkasında olan
derre : dere.
derūn : iç, içeri, gönül, kalp
dervāze : kale kapısı
dervāze : şehir ve kale kapısı
deryā : deniz
desā'is : hileler, düzenler
desîs : hile ile gizlenmiş şey
dess : bir nesneyi başka bir nesnenin altında defn ile gizlemek
dest : el.
destān : eller.
destān : hikaye.
destār : sarık, tülbent.
dest-āvîz : ufak hediye.
dest-ber-dest : el üstünde el, el elden üstündür.
dest-ber-bālā-yı dest : el elden üstündür
dest-bürd : yüksek becerili, üstün, yüksek
dest-gāhında : tezgah, atölye; zenginlik
dest-ḫūş : oyuncak.
dest-i dellāl : dellâlın eli.
dest-māl : mendil, elbezi.
dest-res : kuvvet ve zenginlik.
dest-yārî : yardım, muavenet.
deşne : hançer.
deşt : kır, ova.
devābb : binek ve yük hayvanları.
devāt : divit.
deverān : dönüp dolaşma.
devlet : bir hükümet idaresinde teşkilatlandırılmış siyasi topluluk.
devvi : sahra, çöl.
deycūr : çok karanlık.
deycūr : karanlık, gece.
deydene : usûl, âdet, gelenek.
deyr : kilise.
deyr-nüh : dokuz kilise.
dıraḫt : ağaç.
di'āme : binaya vurulan destek; ileri gelen, baş.
dîbā : süslü, motifli elbise.
dîbāce : başlangıç, önsöz.
dîde : göz.
diger-gūn : bozuk değişmiş; mec. ölmüş.
dîhîm : taç
dîk : horoz.
dil : gönül.
dil-i şeydā : deli gönül
dilān : gönüller.
dil-ārām : gönül alan, gönül kapan.
dil-ber : gönlü alan güzel kız, sevgili.
dil-dāde : aşık, gönül vermiş.
dil-dādegān : aşıklar.
dil-figār : gönlü yaralı, âşık
dilîr : cesur, yiğit
dilîrāne : yiğitçesine, mertçesine
dil-keş : gönül çeken
dil-nişîn : gönülde oturan
dil-pesend : gönle hoş gelen.
dil-sitān : gönül alan.
dil-teşne : gönlü susamış, pek istekli.
dil-zedegān : aşıklar.
dimen : eski düşmanlık, husumet
di'metü'r-reḥt : bir aile, kavim veya topluluğun reisi, başı.
dînār : altın para.

dînār-ı Herḳuliyye : Bizans dinarı.
dîn-i mübîn : İslam dini.
diraḫt : ağaç
dirāz : uzun, uzak
direfş-i Gāvyānî : Gave'nin sancağı
direng : bekleme, tutma, istirahat, gecikme
dirîġ : esirgeme; eyvah, aman, yazık.
dîrîn : eski, kadim.
dîrîne : eski, antika
dirnik : kaba yünlü, tüylü kilim
disām : tapa, tıkaç
dişār : üste giyilen elbise, kaftan
dîv : dev
dîvān-çe : küçük divan
dîvān-ḫāne : geniş sofa.
dîvār : duvar
diyānet : din, din duygusu.
du'ā-yı serî'ü'l-'icābeti : hemen cevap verilen dua
düçār : tutulmuş, uğramış, yakalanmış.
düde-i ṭā'ire : uçan böcek.
dūdmān-ı mecūs : Mecusî soyu.
duḫān : ateş, duman, cehennem.
dūḫte : iğne ile dikilmiş; sağılmış
duḫter : kız çocuk.
duḫter-i rez : şarap.
duḫūl : içine girme.
dumū' : göz yaşları
dūr-bāş : "uzak ol" manasında bir emir; kısa, kalın değnek.
dūr-bîn : uzağı gören, dürbün
durū' : [eskiden] savaşta giyilen silahlar
dūş : omuz.
dūz : dikici, diken.
dü-bāre : iki kat etme, katmerleme
dücāce : tavuk, kuğu burcu
dühāt : dahi, zeki, anlayışlı kişiler
dühūr : dünyalar; çağlar, devirler
dühūr-ı māżiye : geçmiş eski devirler
dühül : davul
dükkān : içinde öteberi satılan yer.
dükkān-çe : küçük dükkan
düm-dār : ask. Kuyruk tutan, ordunun arkasındaki kuvvet, artçı
dünbāle : kuyruk
dü-reng : iki renk, iki renkli.
dürr : inci
dürre : büyük inci tanesi
Dürretü'l-Ġavvāṣ : Harîrî'nin bir kitabı
dürr-i yektā : eşsiz inci
dürriyy'ü-niẓām : dizilmiş inci.
dürūġ : yalan, gerçek olmayan söz
dü-rüye : iki yüzlü.
dürüşt : kaba, sert, katı, kalın
düşnām : sövme, sövüp sayma
düşvār : güç, zor.
düvālî : hileci, düzenbaz
düveybe : küçük bir çeşit hayvan, köstebek gibi
düzd : hırsız
düzdîde : çalınmış [şey]

E

e'azze : en aziz, pek muhterem; "Allah aziz etsin" manasında bir iyi dilek.
eb : baba, ata; Hristiyanlıkta "Allah".
ebāṭîl : boş, faydasız, lüzumsuz şeyler, sözler.
ebārîk : ibrikler, su kapları.
ebî şümāme : doğru dürüst bir adamın babası.
ebleh : akılsız, ahmak.
ebnā : oğullar.
ebniye : binalar, yapılar.
Ebrehe : Kabe'yi yıkmaya çalışan meşhur kişi.
ebreş : benekli at.
ebruvān : kaşlar.
ebū : baba, ata.
ebu'l-beşer : insanlığın abası, Hz. Âdem
ebu'l-ḥîle : hile ve düzenin babası.
ebyāt : beytler; evler.
ecāvid : cevadlar, cömertler, eli açıklar
ecel : ölüm zamanı.
eceme : çalılık, ağaçlık, ormanlık [yer]
echel : pek cahil.
ecille : bilgi, fazilet ve rütbe itibarıyla büyük olanlar
ecîr : bkz. ecr
ecnād : ordular, taburlar
ecnās-ı muḫtelife : çeşitli türler.
ecr : bir iş veya hizmetin karşılığında verilen şey.
ecvibe : cevaplar
ecyāf : leşler, hayvan leşi
edā : bir işi yerine getirme, yapma.
edānî : alçaklar
edeb : iyi terbiye, güzel ahlak.
edebiyye : edebiyatla alakalı.
edevāt : araç gereçler.
edille : deliller

edîm : tabakalanmış deri; satıh, yüz
ednā : alçak, aşağılık.
ef'āl : hareketler, fiiller.
efḍāl : en faziletli, erdemli.
-efgen : düşüren, yıkan, yere atan.
efgende : yıkılmış, yıkık.
efkār : fikirler, düşünceler.
efkār-ı perîşān : dağınık, karışık düşünceler
Eflāk : Eflak şehri.
Efrāsiyāb : Alp Er Tunga.
efrāşte : yukarı kaldırılmış, yükseltilmiş.
efrenc : frenk, Avrupalı.
Efrencî : Avrupalılara has.
-efrūz : aydınlatan, parlatan
efsāne : hikaye.
efser : tac.
efsūn-ger : büyücü.
efsürde-dimāġān : beyinleri donmuş; kabiliyetsizler.
-efşān : saçan, dağıtan.
efvāh : ağızlar
efyūn : afyon, haşhaştan çıkan uyuşturucu madde
efzāyiş : artma, çoğalma
eḫas : daha pinti, cimri.
ehdāb : kirpikler
eḥibbā : dostlar, sevgililer.
eḥissā : pintiler, cimriler
ehl : bir yerde oturan, karı kocadan herbiri
Ehl-i beyt : Hz. Peygamber'in yakın akrabaları.
ehl-i bid'at : İslamiyetin genel kurallarına uymayan kimse ya da topluluk.
ehl-i İslām : müslümanlar
ehl-i rāy : hâkimlik eden
ehlü'l-kitāb : Dört büyük din kitabından birine inanan.
ehvā : arzular, istekler.
e'imme : imamlar, din adamları.
ejder-i dü-ser : iki başlı büyük yılan, ejderha; hayalî korkunç bir hayvan.
eḳālîd : kilitler, anahtarlar.
eḳānîm : asıllar, rükünler.
eḳānîm-i selāşe : Hristiyanlığın baba-oğul-ruhu'l-kudüs inancı.
ekāsire-i 'Acem : eski Acem padişahları.
ekāẕîb : yalanlar, asılsız sözler.
ekdi: asalak, aptal.
ekl : yemek, yeme.
ekmām : elbise yenleri, kol ağızları.
eknāf : yanlar, taraflar.
eknāf : yönler, taraflar, sığınacak yerler.
ekser : çoğunluk.
ekvāb : küpler.
ekyās : para keseleri, torbalar.
el-'ilmü 'indallāh : ilim Allah katındadır.
elfāẓ : kelimeler, sözler
elîm : elem verici, kederli.
elmās-gūn : elmas renkli.
elsine : lisanlar, diller.
elṭāf : iyi muameleler; okşamalar
elvān : renkler
elviye : sancak, bayrak
el-ḥāṣıl : netice, sonuç olarak.
el-ḥāletü hāẕihî : henüz, şimdi, hâlâ, şimdiki zamanda, şu anda
el-yevm : bugün, şimdi, bugünkü hâl
elzem : çok gerekli, lüzumlu.
em'ā : bağırsaklar.
emānet : bir kişiye bırakılan.
emānî : eminlikle ilgili.
emāret : emirlik, beylik, prenslik.
emeh : unutulmuş; itiraf etme.
emem : kolay; yan, ön, taraf.
emîr : bir kavmin, bir şehrin başı.
Emirü'l-mü'minîn : mü'minlerin emiri, hükümdarı; bu unvan ilk olarak Hz. Ömer'e verilmişti.
emr : iş buyurma, buyruk; iş, husus, vakı'a.
emr : iş buyurma, buyruk; iş.
emr-i ḫaṭîr : yüce buyruk, ulu iş.
emr-i nā-mülāyim : kolay, yumuşak olmayan iş.
emṡāl-i 'Arab ü 'Acem : Arap'lara ve İranlılara âit atasözü, kıssa vs.
emṡāl-i 'Arabiyye : Arap atasözü.
Emṡāl-i Meydânî : Ahmed Meydânî'nin hazırladığı Arap atasözü kitabı.
enṡār : yardımcılar.
emti'a : mallar, kumaşlar.
enbāşte : tıkanmış; yıkılmış.
enbiyā : peygamberler.
enbūh : çok kalabalık
encüm : yıldızlar.
encümen : cemiyet, meclis.
Endām : boy pos, vücut biçimi.
-endāz : atıcı, tan
endāze : ölçek, miktar, derece; tahmin
endiye : şebnemler, çiyler
endūd : parlak sıva, sıva
enf : burun
enfes : daha nefis, çok değerli.
engüşt : parmak.
engüşterîn : mühür
enḥā : taraflar, cihetler, yönler.
enîn : inilti, inleme.
enseb : daha uygun, münasib
enṭā' : deri yastık, minder.

enūḳ : kartal
envār : nurlar, ışıklar.
envār-ı sāṭı‘ : yükselen ışıklar.
enyār : boyunduruklar.
enẕāle : soysuz, alçak, aşağılık adamlar.
erāmil : bekarlar, karısızlar, dul kadınlar, dullar.
erāzil : reziller, alçaklar.
erbāb : sahipler, malikler.
ercā : taraflar, yönler, yanlar.
ercaḥ : daha çok tercih edilen.
ercile : ayaklar.
erec : güzel koku, misk, ıtır gibi şeylerin kokusu.
erganūn : müz. Org.
erîke : taht.
erkān : esaslar, destekler, direkler.
ermîde : donmuş, sakin.
erūme : kök, anakök.
erzāḳ : yiyecek içecek şeyler, rızıklar.
erẕāl : soysuz, alçak, aşağılık adamlar.
erzān-fürūş : ucuz satış, ucuz satan.
erzen : darı.
eṣāṣ : döşeme, minder gibi ev eşyası.
esāmî : isimler, adlar, namlar.
esānîd : bir şeyi birisi için yaptı demeler; iftiralar.
esāṭîr : uydurma hikayeler,yalanlar, mitoloji.
esātîẕ : üstatlar, ustalar
esb : at, beygir
esbāb : sebepler.
Esedullāh : Allah'ın arslanı (Hz. Ali.)
eṣer : iz, nişan, alamet; telif edilmiş kitap.
esfele sāfilîn : aşağıların aşağısı
eshāb-ı ṣūf u destār : tasavvuf ve ilim ehli kişiler
eshel : çok kolay.
eshüm : oklar.
eṣḳal : çirkin, kaba; can sıkıcı; en ağır.
eskef : kunduracı.
esliḥa : silahlar.
eṣmār : meyveler.
eṣnā : an, zaman.
eṣnāf : bir sanatla geçinen kişiler; çeşitler, sınıflar.
eṣnām : putlar.
ester : katır.
Eş‘abî : Araplar arasında meşhur bir tamahkara has, onun gibi.
eşā'ib : karışıklıklar; karıştırılmış, karışmış asker.
Eşā‘ire : İslam dininin itikadi mezheplerinden olan Eş'arî mezhebine mensup kişiler.
eşām : ölmeyecek kadar za yiyecek ve içecek şey.
eşāyib : karışıklıklar.
eşbāḥ : şahıslar, vücutlar; hayaller, kırıntılar; büyük kapılar.
eşbeh : pek benzeyen; en iyi, en güzel.
eşcār : ağaçlar.
eşhād : şahidler, görenler.
eşḫāṣ : şahıslar, kişiler.
eşi‘a : parıltılar, ışıklar.
eşirrā : azılılar, fesat karıştıranlar.
eşkāl : biçimler, şekiller.
eşrā : çok yakıcı ateş.
eşrāf : şeref ve itibar sahibi kimseler, ileri gelenler.
eşrāṭ : alametler, nişanlar.
eşribe : içecekler.
eşyā‘ : bölükler, cemaatler.
etbā‘ : hizmetçiler, uşaklar.
eṭıbbā : doktorlar.
eṭ‘ime : yemekler, aşlar.
eṭvār : tavırlar, davranışlar.
etmek : ekmek.
etmekçi : ekmekçi, ekmek pişiren.
eṭrāf : taraflar.
evā'il : ilk vakitler.
evābid : bilmece, yanıltmaca; tuzak.
evābid : geleceğe hatırı kalan eserler.
evāḫir : son zamanlar.
evbāş : aşağılık kimseler; ayak takımı.
evc : zirve, doruk.
evcā‘ : ağrılar, sancılar.
evfā : en çok, pek tamam, yetkin.
evfaḳ : çok uygun, daha münasip.
evfer : daha çok, çok fazla.
evhām : vesvese, kuruntu.
evḥad : yegane, tek, biricik.
eviddā : ahbaplar, gerçek dostlar, sevgililer
evkār : kuş yuvaları.
evlā : daha uygun, layık.
evlād : çocuklar.
evrād : okunması âdet olunan dinî dualar; her vakit dilde ve ağızda dolaşan sözler
evrāḳ : yapraklar.
evreng : taht;süs; akıl ve irfan
Evs : Arabistan'da bir Yahudi kabilesi.
evtād : demir kazık veya direkler

evtād-rekîz : gömülü, dayanaklı ağaç veya demir kazıklar veya direkler
evżā‘ : vaziyetler, haller.
eyādî : eller
eyemm : İmam gibi çok zinde
eyit- : söylemek
eymān-ı ġulāẓ : büyük yemin
eymullāh : Allah'a yemin olsun.
eys : varlık, var oluş, mevcud
eytām : anası babası ölmüş, yalnız kalmış küçük çocuklar, öksüzler.
eyvān : büyük sofa, salon.
eyyām : günler
eyyām-ı bahār : bahar günleri.
eẓā : incitme, can yakma.
eẓfār : tırnaklar.
ezhār : çiçekler.
eẓillāt : alçaklar, âdiler.
ezimme : yularlar, dizginler.
ezkār : okunması âdet olunan dinî dualar; her vakit dilde ve ağızda dolaşan sözler.
ezlām : Cahiliye dönemi araplarının fal açmak veya uğur saymak için kullandıkları kumar okları
ezvāc : kocalar, eşler, çiftler.
eẓyāl : etekler, etek uçları.
ezyed : en çok, en fazla

F

fācire : fena huylu, günahkar; sefih; rezil; kadına düşkün erkek ve erkeğe düşkün kadın.
faḍāḥat : ayıp, kusur, utanç.
faḍîḥat : ayıp, kusur, utanç.
faġfūrî : fağfura mensup, çini
fāḫir : fahreden, onurlu, şanlı, şerefli.
faḥme : kömür.
faḥm-fürūş : kömür satan.
faḥş : bir şeyin iç yüzünü araştırma, arama.
faḥūl : aygır; erkek; akıllı ve zeki kişi; hiciv şiirleri okuyan; kuvvetli hatip.
fāḫte-veş : üveyik kuşu gibi.
faḫūr : övünen, kendini çok metheden
fā'ilü'r-rāy : reyi, görüşü güçsüz, zayıf, yetersiz olan.
fā'iż : ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr.
fā'iz : muradına ulaşan, başarı kazanan.
fāḳ : tuzak, kapan; ağız.
faḳḥateyn : Dübb-i Ekber yıldız kümesinden iki yıldızın adı.
faḳîh : fıkıh alimi.
-fām : renk.
fānūs : içinde mum yakılan büyük fener.
fārisānü'l-ḫayl : Osmanlı sınırında bulunup atlı olan askerler.
fārisü'l-ḫayl : atlı takımı.
farîż : farz, Allah'ın emri.
farḳ : ayrılık, başkalık.
farż-ı muḥal : olmayacak bir şeyi olacak gibi düşünme.
faṣd : kan aldırma.
fāṣṣād : kan alıcı.
faṣṣ-ı niġîn : yüzük taşı .
fayṣal : kesin hüküm; keskin kılıç; hâkim
fażāḥat : edepsizlik, alçaklık.
fażîḥa : edepsizliği, ahlaksızlığı gerektiren iş.
faẓîlet : erdem.
fażl : fazla, ziyade; fazlalık, üstünlük; iyilik, fazilet.
fecc : iki dağ arasındaki yol, boğaz.
fecî‘a : âfet, bela, musibet.
fecve : açıklık, avlu.
feḥvā : mana, anlam, mefhum
feḥvāsınca : anlamınca.
felāḥ : kurtuluş, selamet.
felāḫan : taş atmaya yarayan âlet, sapan.
felāsife : felsefe ile uğraşanlar, filozoflar, âlimler.
Felātūn : Eflatun, Platon.
felsefe-i ūlā : ilk felesefe.
fenā : yok olma, yok olup geçip gitme.
fenn-i ḳıyādet : komutanlık ilmi, askerlik bilgisi.
ferā'id : tek, eşsiz (ferîd)'in cem'i.
ferā‘ine-i Mıṣr : Mısır Firavunları.
ferāmūş : unutma, hatırdan çıkma.
feraset : anlayışlılık, çabuk seziş.
ferce : ara, aralık, boşluk.
ferdā : yarın, yarınki gün.
feres : at, beygir.
ferḫ : yumurtadan yeni çıkmış kuş yavrusu.
ferḫa : yavru kuş, civciv.
Ferhād : sevgilisi Şirin için dağı delen meşhur aşık, hikaye kahramanı.
ferḫu't-ṭā'ir : kuş yavrusu, yumurtadan yeni çıkmış kuş yavrusu.
Ferîdûn : İranlı bir hükümdar.
ferîfte : aldatılmış, kandırılmış .

ferîḥ : neşeli, huzurlu, sevinçli.
ferîşte-firîb : melek aldatan.
Fermān : emir, buyruk; yazılı emir.
ferḳadān : iki yıldız
ferḳadîn : iki yıldız
fermān : emir, buyruk; yazılı emir.
ferrāşān : döşeyenler, döşemeci; hizmetçi; Kâbe'yi süpüren
ferruḫ : uğurlu, kutlu.
-fersā : aşındıran, yok eden.
ferseng : fersah.
fersūde : eskimiş, yıpranmış.
ferş : döşeme, yayma.
fert : kötü amaçlı, ahlaksızca.
fertūt : pek ihtiyar, kocamış, bunak.
ferzend : oğul, çocuk.
fesād : bozukluk.
fesede : kötü, fena, bozuk
fesḫ : bozma, bozulma.
fesîḥa : geniş, açık
-feşān : saçan, dağıtan.
feşār : sıkan, sıkıcı
feṭānet : akıllılık, zekilik.
feterāt :zayıflıklar, güçsüzlükler
feth : açma, açılma.
fetḥa : Arapça harflerin üzerine konulan ve "e,a" okutan hareke.
fetîle : lamba fitili
fetḳ : kırma, yarma, çatlatma
fettāk : çok adam öldürmüş kimse, kanlı katil
fetvā : müftü tarafından verilen şer'i hüküm.
fevākih : meyveler, yemişler, yenilebilir meyve.
fevc : bölük, takım.
fevce : açıklık; avlu
fevt : bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden kaçırma.
feyfā : düz ova, çöl.
fevz : galiplik, üstünlük, kurtuluş, selamet
fezʿ : korkma, bağırıp çağırma; dayanamama; ümitsizlik; inleyip sızlama.
feżā : ucu bucağı bulunmayan boşluk.
fezaʿ : korkma, bağırıp çağırma, inleyip sızlama

feżā'il : faziletler, erdemler.
feẓẓ : tek, bir, fert.
fiḳarāt : küçük fıkralar, kıssalar.
fiḳdān : yokluk, kıtlık.
Fırat : Fırat nehri.
fırḳ : yıldız kümesi.
fırḳa : insan kalabalığı, grubu.
fisḳ : hak yoldan çıkma.
fiṭnat : zihin açıklığı.
fi'e : takım,topluluk; insan gurubu; asker takımı.
fî hāẕe'l-maʿnā : bu mânâda.
fihrān : Kureyş kabilesinin ataları.
fikr-i kāsıd : monoton düşünce, sıkıcı
fiʿl : hareket, iş.
fi'l-cümle : nihayette, sonunda.
fi'l-ḥaḳîḳa : gerçekte.
fi'l-ʿuḳad : üflemekte.
fi'n-nefsü'l-emr : işin kendisinde.
Fîṣāġoriṣ : Pisagor.
fi'ş-şaṭranc : satranç oyununda.
fiṭām : sütten kesen.
Filisṭîn : Filistin ülkesi.
fillāh : Allah için.
fî-mābaʿd : bundan sonra .
firāḫ : bkz. ferḫ.
firāḳ : ayrılık.
firār : kaçma, kaçış.
firāş : yatak, döşek, halı.
firāvānî : bolluk, çokluk.
firʿavn-ı Mışr : Mısır Firavunu
Firʿavnî : Firavun ile ilgili.
firāz : yukarı.
firdevs : cennet.
Firdevsî-i Ṭūsî : İran'ın millî destanı Şehname'yi yazan kişi.
-firîb : aldatan, aldatıcı.
fî-sebîlillāh : Allah yolunda.
fişenk : mermi.
fitne : bela, sıkıntı; arabozma, fesat.
fitne-engîz : fesat çıkaran.
fityān : gençler, delikanlılar.
fityān : genç delikanlı
fî-zemānenā : bizim zamanımızda.
foḳulluḳ : gurur, övünme.
fuādî : kalple, gönülle ilgili.
fuḍḍā : gümüş.
fuḥām : hıçkırarak ağlama.
fuḥūl : erler, erkekler; akıllı ve zeki adamlar; aygırlar.
fuḥşiyyātı : edep, terbiye ve ahlaka aykırı olan işler.
fuḳahā-yı kirām : kerim alimler.
fuḳarā : fakirler.
fūlād : çelik.
fuṣaḥā : güzel, açık ve düzgün konuşanlar.
fūṭa : peştemâl; eskiden kullanılan bir çeşit kumaş.
fużāle : bırakılmış, gereksiz, lüzumsuz.

fużūl : lüzumsuz, fazla söz veya şey.
Fürāt : Fırat nehri.
fürs : biniciler, etlılar.
fürū‘ : ayrıntılar, teferruatlar.
fürūġ : ışık, parlaklık.
-fürūş : satan, satıcı.
fürūḫt : satma, satış, satım.
-fürūz : parlatan.
fürūzān : parlayıcı, parlayan.
füsḥat : geniş, büyük
füssāḳ : fasıklar.
füsūn : sihir, büyü
fütāde : düşmüş, düşkün; tutkun, müptelâ
fütūr : zayıflık, gevşeklik; bezginlik.
füżalāt : erdemler.

G

gāh : zaman ve yer bildiren edat.
gāh ü bī-gāh : vakitli vakitsiz.
gāhīce : bazı zamanlar, nadiren.
gāv : öküz, sığır.
Gāve : Dahhak'ın zulmüne karşı İranlıları ayaklandıran meşhur demirci.
gāv-ı Ferīdūn : Feridun'un öküzü.
gaybūbet : kayıp olma, yokluk
gedā : fakir, dilenci
gehvāre : beşik
genc : hazine
gencīne : hazine
gerd : toz
gerdān : dönen, dönücü
-gerde : yapılmış, etmiş eylemiş.
gerden : boyun
gerden-keş : inatçı, kibirli.
gerden-keşān : inatçılar, kibirliler, asiler, serkeşler
gerdūn : dönücü, dönen.
gerdūne : araba.
gerīve : kayalık tepe
geşt : gezme, dolaşma.
gevher : elmas, cevher.
geyrek : kıkırdak, uyluk kemiği.
gezend : zarar, ziyan.
gılme : gençler, delikanlılar.
gışāve : örtü, perde, zar, deri.
gil-āgīn : balçık doldurulmuş, kil dolmuş.
gīr : tutan, tutucu.
girān : ağır, sakil.
girān-cān : canı ağır; can sıkıcı [adam].
girān-māye : pahası ağır, kıymetli, pahalı.
girdāb : suyun dönerek çukurlaştığı yer.
girdā-gird : çepeçevre, fırdolayı.
girībān : elbise yakası.
girībān-gīr : yaka tutan.
giriftār : tutulmuş, yakalanmış; tutkun, düşkün.
girifte : tutulmuş, yakalanmış.
girih : düğüm, bağ.
girīve : çıkmaz yol.
gīrūdār : cenk, savaş, kavga.
gītī-sitān : dünyayı zapteden.
giyāh : bitki, nebât.
gönder : kargı, mızrak, sırık.
güh : dışkı, hayvan gübresi.
gül-i beyābān : gulyabani .
ġuleẓā : kaba, kalın, galiz.
gulū : boğaz, nefes borusu.
gūn-ā-gūn : renk renk, türlü türlü.
güne : tarz, yol.
gūpāl : gürz, topuz ; kalın başlık
gūpān : hayvan ya da insan sürüsü
gurīz : kaçmak
güsfend : koyun
güş : kulak; işitme, dinleme.
güşe : köşe, bucak.
güş-ı cān : can kulağı.
güş-vāre : küpe
güftār : söz.
güftārī : sözle ilgili
güfte : söyleniş, söylenmiş.
gül-āb : gül suyu
gülāle : iş gömleği
gül-bang : eskiden tekkelerde yüksek sesle okunan ilahı veya dua.
gül-bīzī : gül serpenle ilgili.
gül-būy : gül kokulu.
gül-būn : gül kökü.
gül-fām : gül renkli.
gül-gūn : gül renkli..
gül-güne : gül renkli.
gül-i ḫōd-rūy : kendi kendine biten, yabanî gül
gülistān : gül bahçesi.
gülmīḫ : çivi, kabara; tırnak
gül-reng : gül renkli
gül-ruḫān : gül yanaklar.
gülşen-serā(y) : gül bahçesi içindeki saray.
gül-zār : gül bahçesi.
güm-kerde : adı, sanı kaybolmuş, eseri, izi kalmamış.
güncāyiş : sığma, sığışma.
güng : dilsiz.
gürbe : kedi.

gürg-i bārān-dide: yağmur görmüş kurt. Görmüş geçirmiş adam.
gürisne-çeşmān : aç gözlüler, cimriler.
gürîz : bir yer veya zaman uçma; kaçma, kaçış .
gürneş : yer öpmek.
gürühe-i üsrübiyye: kurşun topu, mermi.
gürz : silah olarak kullanılan uzun saplı büyük demir, topuz.
güsiste : kırılmış, kopmuş, gevşemiş.
güsiste-mihār : salıverilmiş, gevşetilmiş yular.
-güşā : açan, açıcı.
güşād : açma, açılış.
Güşesb : Fars hükümdarlarından biri, Güştâsb.
güvāh : şahit, delil, tanık.
güẕār : geçme, geçiş.
güzer-geh : gidiş yeri.
güzeşt : geçme, geçiş.
güzeşte : geçmiş.
güzîn : seçen, seçilmiş, seçkin
güzînān : seçkinler.

Ğ

ġāb : ormanlar, çöller.
ġabġab : çene altı, çifte gerdan.
ġadîr : durgun su, göl,küçük ırmak.
ġadr : zulüm, haksızlık.
ġāfil : ihmal ed ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz.
ġaflet : dalgınlık, boş bulunma, habersizlik.
ġāile : dert, sıkıntı, keder.
ġalebe : gali gelme, yenme, üstünlük.
ġaleyān : coşma, taşma
ġalîẓ : kaba, nezaket dışı.
ġāliye : misk ile anberden yapılmış kokulu siyah bir madde boya olarak kadınlarca başa sürülürmüş.
ġāliye : misk ve anberden yapılan ve kadınların saçlarına sürdüğü bir madde.
ġalle : mahsul, ekin; îrat, gelir.
ġalṭān : yuvarlanan, yuvarlanıcı, dönen.
ġamām : bulut.
ġam-dîde : gam görmüş, kederli, tasalı.
ġamġam : savaşan, harbeden.
ġam-gîn : gamlı.
ġāmıżā : anlaşılması zor durum.
ġamm : dert, tasa, kaya.
ġamz : kaşla gözle işaret etme; münafıklık yapma, fitnelik.
ġamze : yan bakış, sevgilinin etkili bakışı.
ġamze-künān : ğamze ederek, gülerek.
ġanāyim : ganimetler, çalışmaksızın elde edilen kazançlar .
ġanî : zengin, bol.
ġānim : ganimet alan.
ġāniye : zengin kadın; şarkıcı [kadın].
ġār : mağara.
ġarā'ib : gariplikler, ilginçlikler.
ġarām : aşk, şiddetli sevgi, sevdâ.
ġarāre : haral, büyük çuval.
ġarāyir : harallar, büyük çuvallar.
ġaraż : hedef, gaye, maksat.
ġāret : düşman toprağına baskın yapma.
ġarîb : kimsesiz, zavallı; yabancı; tuhaf.
ġarîbe : evvelce görülmüş, tuhaf, şaşılacak şey.
ġarîm : hasım, rakip.
ġārim : alacak, borç, borçlu.
ġarḳ : suya batma, batma, boğulma.
ġarr : buruşukluk, kırışıklık.
ġarrā : parlak, gösterişli, güzel.
ġars : ağaç dikme, dikilme.
ġasl : yıkanma.
Ġassān : Roma İmparatorluğunun Suriye vilayetini idare eden hanedan.
ġāşiye : örtü, perde; at eyerinin altına örtülen sırmalı veya şeritli örtü.
ġāşiye-keş : örtü çeken, at eyerini altına örtülen sırmalı veya şeritli örtü çeken.
ġaṭārîf : asiller, soylular; reisler, başlar.
ġaṭārife : asil, soylu kimseler; reisler, başlar.
ġaṭrîf : asil, soylu kişi.
ġavānî : kadın şarkıcılar; zenginler.
ġavānî : zenginler.
ġavānî : zenginler; kadın şarkıcılar.
ġavṭa-ḫ'ār : batan, dalan.
ġavvāş :dalgıç
ġāyet : nihayet; çok fazla.
ġaym : kin; bulut, susama
ġayn : Osmanlı alfabesinin yirmi ikinci harfi.
ġayr : ayrı, başka; yabancı.
ġayrühümā : o ikisinden başka.
ġayūr : gayretli, çok çalışkan; kıskanç.
ġayye : haram-zade; zina çocuğu.
ġazāl : ceylan.
ġazāt : savaşlar; gaziler.
ġażayhat : yalan ve bahane.
ġāze : kadınların yüzlerine sürdükleri düzgün allık

ġāze-i medāhine : kadınların yüzlerine çaldıkları yağlı allık
ġazel-ḫᵛān : gazel okuyan.
ġazv : İslam için savaşma, savaş
ġılaẓ : kabalar, bayağılar, adiler, zalimler
ġılaf : kın, kılıf
ġılāẓ : kalınlar, kabalar.
ġıll ü ẕull : kin ve alçaklık.
ġılmān : bıyığı çıkmamış genç delikanlılar.
ġılme : gençler, delikanlılar.
ġınā : zenginlik, bolluk; ses, eda, şarkı söyleme.
ġırbāl : kalbur, iri delikli elek .
ġırîv : ağlamak, feryad etmek, sızlamak.
ġıṭā : perde, örtü.
ġıṭā : örtü, örtünecek şey.
ġıṭārife : soylu, asilzāde kimseler.
ġıyābetü'l-cübb : bir çukurun dibi; bir çukurun dibine düşürme
ġıybet : kaybolma; arkasından konuşma.
ġişāve : örtü, perde.
ġubār : toz.
ġufl : belirsiz, nişansız nesne.
ġufl : dikkatsiz, ihmalci.
ġūk : kurbağa.
ġūl : şeytan; yılan; kötü,fena.
ġulām : tüyü, bıyığı çıkmamış genç.
ġulaẓâ : kabalar, terbiyesizler.
ġulme : şehvet hissinin fazlalığı .
ġunc ü delāl : naz ve eda.
ġunūde : uyumuş, uyuklamış, ımızğanmış.
ġurāb : karga
ġurfe : çardak, köşk; balkon.
Ġūrî : Behram-ı Gûr, eski İran şahlarından biri.
ġurūb : batma, güneşin batması.
ġurż :devenin boyun kısmı.
ġuşūn : dallar.
ġuzāt : gaziler.

H

ḫā'b : uyku.
ḫābāyā : gizli şeyler, gizli işler.
ḫabbāzān : ekmekçi.
ḫabbeẓā : ne güzel! ne sevimli! manasında bir edat .
ḫabîrān : tazeler, turfandalar.
ḫabîṯ : kötü, alçak, pis.
ḫabḳa : yellenme, ğaz
ḫabl-i metin : sağlam ip (İslam dini).
ḫablü'l-metîn : sağlam ip (İslam dini).
ḫᵛāb-nākān : uykulular.
ḫabs : hapis etme, bir yere kapama.

ḫacālet : utanma, utangaçlık.
ḫacc : İslam'ın beş şartından biri.
Haccāc : Irak valisi olup Hz. Muhammet soyuna eziyet eden kişi.
ḫaccām : hacamatcı, kan çekici.
ḫācet : gerek, lüzum.
ḫacle-gāh : gelin odası.
ḫaclet : utanma, şaşırma.
ḫacm : bir cismin kapladığı boşluk.
ḫada'a : dalavereciler, hileciler, aldatıcılar.
ḫadd-i bulūġ : büluğ çağı..
ḫademe : hizmetçiler, odacılar.
ḫadeng : kayın ağacından yapılan ok; kayın ağacı.
ḫadî'at : oyun, hile, aldatmaca
ḫaḍîb : kınalı, boyanmış, boyalı.
ḫadîd : öfkeli, şiddetli.
ḫadîṯ : Hz. Muhammed'in kutsal sözleri.
ḫaḍrā : daha yeşil, yeşillik.
ḫaḍra-yı dimen : (süprüntülerde biten filiz), orta malı güzel [kadın]
ḫaḍarî : bir bölgede meskûn olan kişi.
ḫafakān : sıkıntı, bunalma, inleme.
ḫafāret : koruma, para karşılığında yolculukta refakat etme, rehberlik etme.
ḫafaẓa : insanın yaptığı işleri yazmaya memur, melekler; bekçiler.
ḫaffār : kazan, kazıcı, mezar kazan .
ḫāfil : toplanmış, toplanan; dikkatle bakan, yönetici, yöneten .
ḫafiyyeten : gizlice
ḫafr : kazma, kazılma [toprak].
ḫafża : itidal, ölçülü olma.
-ḫᵛāh : "isteyen", "ister" anlamı ile kelimelere takılır.
ḫᵛāhiş : istek, arzu.
ḫā-i mühmele : noktasız "ha" harfi.
ḫā'if : zulmeden.
ḫā'iz : sahip, malik
ḫāk : toprak.
ḫāḳ : vasat, orta.
ḫaḳā'iḳ : hakikatler, gerçekler.
ḫaḳanî : hükümdarla ilgili, hükümdara âit.
ḫāk- bîz : toprak kalburu.
ḫāk-dān : dünya.
ḫāke yeksān it- : yerle bir etmek.
ḫakîm : bilgin, felsfeci.
ḫākister : kül, ateş külü; mec. Bülbül.
ḫaḳîḳiyye : gerçekle ilgili.

ḥaḳîr : hor, küçük, aşağılık.
ḥakk : kazımak, yontmak.
ḥaḳḳa : musibet, âfet; kıyamet günü.
ḥaḳḳā : doğrusu.
ḫāl : dayı, annenin erkek kardeşi.
ḫalʿ : tahtdan indirme; soyma; boşama.
ḫalāl : dostluk, iki nesne arası açıklık.
ḥāl : durum, oluş; şimdiki zaman.
ḥālāt : hâller, durumlar.
ḥalāvet : tatlılık, şirinlik.
ḥalbe : yarış atı; yarış meydanı; at yarıştıma; süt sağma.
ḫalef : memurlukta birinden sonra gelip onun yerine geçen kimse.
ḫalel : iki şey aralığı boşluk; bozma, bozukluk.
ḫalenc : funda, süpürge otu.
ḥālet : hâl, durum, keyfiyet.
ḥalf : yemin etme, yemin, ant.
ḫalḫal : ayak bileziği.
ḫāliḳu'l-kevnü ve'l-mekān : her şeyi yaratan Allah.
ḫālî : boş.
ḫalîʿ : soyulmuş; kovulmuş.
ḫalîc : denizin büyük ırmak şeklinde iki kara arasında uzayan kısmı.
ḫālîde : dürterek bastırılmış, saplanmış.
hālike : çok haris olan nefis.
hāliketü'r-rebāb : kara bulut.
ḫalîku's-sibāl : bıyığı kırkık.
ḫalîle : nikahlı kadın.
ḫalî'ü'l-'izār : sıyrık, edepsiz, alnının damarı çatlamış .
ḥalḳ : tıraş etme.
ḥalḳa-rūbā : halka, dâire kapan.
ḥall : çözme, çözülme, bir şeyi çözüme ulaştırma.
ḫallābe : aldatıcı, hileci.
ḫallāc : pamuk yatak, yorgan atan kimse.
ḫallāḳ : berber.
ḫalṭ : karıştırma; fena söz söyleme.
ḫalvet : yalnız, tenha kalma.
ḫalvet-ḫāne : dinlenme yeri, yalnız başına oturup ibadetle vakit geçirilecek yer.
ḫam : bükülmüş.
ḫām: pişmemiş, olmamış.
ḥamā'il : kılıç kılıfı.
ḥamāḳat : ahmaklık.
ḥamāme : güvercin, kumru.
Hāmān : Hz. Musâ zamanındaki Firavun'un veziri
Hāmānî : Hâmân ile ilgili.
ḥamāse : savaş, kahramanlık anlatan şiirler.
ḫamele : taşıyan, taşıyıcı.
ḥamîde : övülmeye değer.
ḫamîr : hamur.
ḫāmis : beşinci.
ḫamise : beşinci.
ḥamiyyet : milli onur ve haysiyet.
ḥamiyyet-i cāhiliyye : cahil cesareti.
ḥaml : yük, yüklenme; ana karnındaki çocuk; gebe olma
ḥammād : Allah'ı öven ona hamd eden kişi.
ḫāmmālān : hamallar.
ḫāmme : halk, umum; bir kişinin yakın akrabaları.
ḫamr : şarap
ḫamse : beş.
ḫamūl : sabırlı, dayanıklı [kimse.]
ḫamūlāt : tahammülü, sabrı, dayanması olan [kimseler].
hāmūn : büyük sahra, düz ova, bozkır.
ḫanaḳ : darılma, kızma, öfkelenme.
ḫā'nçe : tepsi, tabak.
ḫand : gülme.
ḫanderîs : şarap, yıllanmış şarap.
ḫande-rîz : gülüp duran.
ḫande-zenān : gülenler
ḫāne : ev.
Ḥanefiyye : Hanefi mezhebinden olanlar.
ḫānḳāḥ : tekke.
ḫannās : şeytan
ḫān-sālār : sofracıbaşı, kilerci.
ḫar : eşek.
ḫarāb : yıkık, dökük.
ḫarām : dince yasak edilmiş şey.
ḫarāret : sıcaklık.
ḫarbe : mızrak, süngü.
ḫarbî : harple ilgili.
Ḫarc : vergi, sarf gider.
ḫarem :herkesin girmesine müsaade edilmeyen kutsal yer.
ḫargāh : büyük çadır
ḫar-gele : eşek sürüsü, eşek yetiştirmek; gürültü patırtı; terbiyesiz kimse
ḫargûş : tavşan
hāriben : kaçarak, firar ederek.
Ḫāric : dış, dışarı, dışında.
ḫarîde : kızoğlankız; delinmemiş inci.
ḫarîde : satın alınmış .
ḫārîḳa : imkanların üstünde olup, insanda hayret uyandıran şey.
ḫarîm : biri için kutsal olan şeyler
ḫāriş : kaşıma, kaşınma.
ḫarîṭa : bir yerin coğrafi durumunu bildiren çizgiler.

ḫarḳ : yakma; örtü, elbise kiralama
ḫar-meges : büyük sinek, eşeksineği.
ḫar-meniş : eşek tabi'atli.
ḫar-menişān : eşek.
ḫar-meşrebān : eşek huylular.
ḫar-mühre : katırboncuğu.
ḫar-ṭıynetān : eşek huylular.
ḫas : çör çöp, ot kırıntısı.
ḫāş u ʿām : üst tabaka insanlar ve avam.
ḫasāset : cimrilik, tamahkârlık; alçaklık
ḫas-bend : çalı çırpıdan bağ, iplik; çalı çırıpıya bağlı.
ḫasb-i ḥāl : görüşüp dertleşme.
ḫaseb : soy temizliği; baba tarafından gelen şeref.
ḫased : kıskançlık, çekememezlik.
ḫasede : kıskananlar.
ḫasene : iyilik, iyi hâl.
ḫāṣıl : olan, ortaya çıkan, üreyen.
ḫāṣıra : böğür, karın.
ḫaṣīn : mustahkem, sağlam, kuvvetli.
ḫaṣīr : hasır; söyler veya okurken dili tutulan.
ḫasīs : cimri, alçak.
ḫaşle : yeşil, tam olmamış meyvei
ḫaşm : düşman.
ḫasm : kesme, kesip atma, kesin olark halletme.
ḫasret-keş : özlem çeken.
ḫasret-keşān : özlem çekenker.
ḫaṣṣ : birini bir işe teşvik etme.
ḫāṣṣa : bir kimse yada bir şeye özel nitelik.
ḫāsūs : casus, gözetleyen.
ḫaşāk : çöp, süprüntü, yonga
ḫāşā ṣümme ḫāşā : öyle olması imkansız, öyle değildir.
haşerāt : küçük böcekler; örümcek, karınca, fare yılan gibi hayvanlar.
ḫaşīn : katı, sert, kırıcı, gönül kırıcı
ḫāşiye-i cedīd : bir kitaba atılmış yeni bir dipnot veya yapılmış izah.
ḫaşr : öldükten sonra dirilme.
ḫaşyet : korku, korkma.
ḫaṭā : yanlış.
ḫaṭab : odun.
ḫaṭar : tehlike.
ḫaṭb-ı ʿaẓīme : büyük iş, büyük mesele.
ḫatem : mühür; yüzük.
ḫatem-zen ol- : mühür vurulmak.
ḫatf : ölüm.
ḫāṭır : zihin, fikir; keyif; gönül.
ḫāṭır-ḫʷāh : gönlün istediği.
ḫaṭır-nāk : hatırlı, gönüllü.
ḫātināt : sünnet eden kadınlar.
ḫātine : sünnet eden kadın.
ḫaṭīr : tehlikeli; şanlı, şerefli kimse; yüce, ulu.
ḫaṭīra : etrafında duvar veya çit bulunan yer.
ḫaṭīra : önemli konuşma, ciddi mesele.
ḫaṭīra-i cinān : cennet.
ḫaṭīre : etrafında duvar veya çit bulunan ağıl, mezar ve sair.
ḫatm-i kelām : sözü, konuşmayı bitirme.
ḫatm-zen : mühür vuran.
ḫatn: sünnet etme
ḫaṭṭ : çizgi, yazı; padişah yazısı.
ḫaṭṭ u riḥāl : bir yerde durma, kalma, konaklama.
ḫaṭve : adım.
ḫavāṣṣ : muhterem saygın olanlar.
ḫavāfī : kuş kanadının her bir yeleği; omuzun iç yüzleri.
ḫavāle : bir iş veya başka bir şeyi başka birine bırakma.
ḫavālī : etraf, çevre.
ḫavārıḳ : harikalar.
ḫavāss : hisler, duyular.
ḫāvāṣī : derkenarlar; kuyruklar, maiyet adamları.
ḫāverī : şarkla, doğu ile iligili.
Ḫavf : korku, korkma.
ḫāvī : içine alan.
ḫavme : tasarruf dairesi.
ḫavrā : Yahudilerin tapınakları.
ḫavṣala : anlayış, akıl, zihin.
ḫavṣala-güdāz : aklı yakan, anlayışı mahveden.
ḫavze : etrafı çitlerle çevrili olan yer
ḫayā : utanma, sıkılma; ar, namus.
ḫayāl : insanın kafasında tasarlayıp canlandırdığı şey.
ḫayālāt : hayaller.
ḫayāl-bāzān : hayal, daha çok karagöz oynatan
ḫayāl-bāzī : hayal,karagöz oynatanla ilgili.
ḫayāl-i muḥāl : gerçekleşmesi imkansız hayal.
ḫayātike : senin hayatın.
ḫʷāyīde : ağızdan ağza dolaşmış, bayat, köhne söz.
ḫāyik : bez dokuyan, çulha.
ḫayl : at; at sürüsü; atlı sürüsü; zümre, takım güruh.
ḫayl : güç, kuvvet; hüner.
ḫaylūlet : yolu kapama, mani olma
ḫayme : çadır.

ḥayret : şaşma, şaşırma.
ḥayşiyyet : şeref, onur.
ḥayşūm : geniz, burun kemiği.
ḥayṭa : urgan, ip; çadır kazığı.
ḥayṭān : duvarlar, çitler, setler.
ḥayvānāt-ı baḥrî vü berî : deniz ve kara hayvanları.
ḥayy : canlı, yaşayan, hayatta.
ḥayyāṭān : terziler, dikiciler.
ḥayye : yılan.
ḥayyıṭa : korumakta tetikte olan.
ḥazān : sonbahar, güz.
ḫazef : topraktan yapılmış çanak, çömlek.
ḥaẕer : kaçınma, sakınma.
ḥaẕf : aradan çıkarma, çıkarılma, yok etme, kaldırma.
ḫazene : hazine, kıymetli eşya.
ḥaẓḥaẓa : el ile harekete geçirme; el ile cinsel tatmin.
ḥāzım : akıllı, ihtiyatlı.
ḫāżıne : süt anne, süt nine.
ḥazîn : hüzünlü, kederli.
ḫazîne-dār : devlet malından sorumlu kişi.
ḫāzinî : hazinedar.
ḫażîre : etrafında duvar veya çit bulunan ağıl, mezar ve sair.
ḥaẓîẓ : mesut, mutlu.
ḥazm : ihtiyat, öngörü, mantıklı düşünüş
Ḫazrec : bir Arap kavmi.
Ḫażret-i Perverd-gār : Allâhu Teâlâ.
ḥaẓẓ : şans pay, hisse.
hebā'en menşūr : boşuna harcayarak .
hecme : şiddet,
hedāyā : hediyeler
hedef : nişan; meram, maksat.
hedm : yıkma, harap etme.
heft-baḥr : yedi deniz.
heft-cūş : bakır, çinko, demir, altın, kalay,kurşun ve gümüş eritilmesiyle oluşturulan bir karışım.
heft-iḳlîm : yedi ülke.
heft-peyker : yedi kat gök.
helāhil : çaresi, panzehiri olmayan, öldürücü, zehir; ağu
helāk : mahvolma, ölme.
ḥelāl : kullanılması dinen uygun olan şeyler.
hem-çu : onun gibi.
heme : hep, bütün.
hem-ḥāl : bir hâlde bulunan, hali durumu birbirine benzeyen.
hem-'inān : yanyana bulunan, arkadaş.
hemîşe : her zaman, sürekli.
hemm : keder, tasa, kaygı.
hem-rāh : yol arkadaşı, yoldaş.
hem-sifāl : kadeh arkadaşı
hem-vāre : daima, her zaman.
hemyānçe : küçük torba, çanta
hengām : zaman, çağ, sıra vakit.
henn : ağlamak, sevgi ve merhametle özlem.
her çend : her ne zaman.
her-dem : her dakika, her an .
herim : ihtiyarlamış, çökmüş.
Herḳul : yedinci asırda Bizans hükümdarlarından biri.
hervele : koşma; at yürüyüşü; yürüme.
herze : boş lakırdı.
heşt : sekiz.
heştüm : sekizinci.
hevā : sevgi, istek ,arzu, hava, atmosfer
hevācis : akla gelen kötü şeyler, kuruntular
hevāmm-ı 'avām : halkın böcekleri [böcek gibi halk]
hevl : korku.
hevn : ehemmiyetsizlik, değersizlik
heyākil : heykeller.
ḫeybet : mahrum ve me'yus olma, mahrumluk.
heyhāt : yazık ! ne yazık !
heykel : tunç, taş ve benzeri şeylerden yapılan insan vs.
heyūlā : madde; öz, cevher; zihinde tasarlanan şey; ehemmiyet küçük şey.
heyūn : deve, at ; kaba kimse.
hezār : bin [sayı].
hezār : bin
heẕeyān : saçma sapan konuşma, anlamsız konuşma
hezl : eğlence, alay, latife
hezz : diretme, zorlama
Ḫıdîv : imtiyazlı Mısır valisi.
ḫıfā : kadın pelerini, örtü.
ḫıffet : hafiflik.
ḫıfẓ : saklama, ezberleme, koruma.
ḫıfẓ eyle- : korumak, muhafaza etmek.
ḫıfẓ-ı ṣıḥḥat : sağlığı koruma
ḫıḳd : kin tutma, öc almak için fırsat bekleme
ḫılā : süs, zinet.
ḫırām : kasılarak heybetli görkemli yürüme, nazlı, salını salını gidiş
ḫırbā : bukalemun.
ḫıred : kırık, ezik, ufalanmış.
ḫıred-fersā : akıl yorucu, akıl yıpratıcı .
ḫırḳa : kalın kumaşdan yapılmış ceket uzunluğunda bir giyecek.

ḫırḳa-pūšān : hırka giyen, fakir derviş.
ḫırş : öfke, kızgınlık, azgınlık.
ḫışn-ı ḥaṣīn : sığınılacak sağlam yer.
Ḫıtā : Doğu Türkistan'da bir bölge ismi.
ḫıṭṭā : memleket, diyar.
ḫıyābān : iki tarafı ağaçlı yol.
ḫıyām : çadırlar.
ḫıyār : iyi, güzel şeyler.
ḫıyem : çadırlar.
ḫıyre : kamaşık, donuk, fersiz [göz].
hicā‘ : hicvetme, yerme.
ḫicāb : utanma ; perde.
ḫicām : ağızlık [hayvan için].
hicret : Hz. Muhammed'in 622 yılında Medine'ye göç etmesi
ḫidām : deve ayağına bağlanan kayışlar.
hidāyet : hak yoluna doğru kılavuzlama.
ḫiddet : öfke, keskinlik.
ḫidmet : iş, hizmet.
ḫikāyāt : hikayeler.
ḫikāyet : anlatma, masal.
ḫikemiyye : hikmet ve felsefe ile ilgili olma.
Ḫikmet : hakimlik, sebep
ḫikmet-i ‘amelī : pratik bilgi.
ḫikmet-i İlāhī vü İlāhiyyāṭ : ancak Allah'ın bileceği iş.
ḫilāf : zıt, ters; yalan.
ḫilāfet : birinin yerini tutma; halifelik.
ḫİlāl : ara, aralık.
ḫillī : şeri'ate kanuna uygun.
ḫilm : insanın tabiatında olan yumuşaklık.
ḫilye : süs, zînet; güzel sıfatlar; Hz. Muhammed'in vasıflarını anlatan eserler.
himmet : gayret, emek, çalışma.
himyān : cüzdan, para kesesi
himyānçe : küçük para kesesi.
Ḫimyer : Yemen'de bir şehir adı.
ḫİn : an, zaman, vakit.
Hind : Hindistan ülkesinden olan kimse
Hindī : Hindistanlı kimse.
Hindū : Hintli.
hinduvāne : karpuz, kavun.
hirās : korku.
hirāsān : korkan, korkucu.
hirāset : çiftçilik, ekincilik.
Ḫİre bir şehir ismi.
ḫirfet : sanat, meslek.
hirem : Mısır'da eski zamandan kalma, huni biçimindeki yapı, piramit.
hirfet : iş, meslek.
hirre : dişi kedi.
ḫ'Vİş : akraba, soy sop .
ḫ'Vİşten : kendi.
ḫitām :son, nihayet; mühür
ḫİṭān : duvarlar, engeller .
ḫiyaṭa : korumak, muhafaza etmek.
ḫiyem : çadırlar.
ḫİyz : başkaldırı, ayaklanma; kendinden geçme; sıçrama, fırlama.
ḫiżāb : boya; kına.
hizber : arslan.
ḫizlān : yardımcısız, kimsesiz, yalnız başına, sefil.
ḫod : kendi.
ḫod-güft u şenīd : kendi söyleyip dinleyen
ḫod-rāy : kendi kafasına giden.
ḫokḳa-bāzān : oyunbazlar, hileciler.
ḫoş : güzel, latif, iyi.
ḫoş-āyende : beğenilen.
ḫoş-eda : güzel, latif ses.
ḫoş-güvār :lezzetli, tatlı.
ḫubb-ı cāh : mevki ve rütbe sevgisi
hucerāt : odalar.
ḫuceste : hayırlı, uğurlu.
Ḫudā-dāde : Allah vergisi.
ḫudāven : hükümdar; sahip; Allah.
ḫudāvendigār : âmir, hükümdâr.
ḫudūd : sınırlar, uçlar, bucaklar.
ḫudūş : sonradan peyda olma.
ḫuffāş : yarasa, gece kuşu.
ḫūk : domuz.
ḫula‘ā : atılmış, ortaya konumlu.
ḫuld-ı berīn : kutsal cennet .
ḫulefā : halifeler.
ḫulel : elbiseler.
ḫullān : sadık dostlar.
ḫulle : cennet elbisesi; belden şağı ve yukarı olmak üzere iki kısımdan oluşan elbise.
ḫulle-dūz : elbise diken.
ḫuliyy : altın, yakut gibi süs eşyası.
ḫulḳum : boğaz [insan ve hayvanlarda]
ḫulūl : gelip çatma; girme.
ḫulve't-tebessümi : tatlı tebessüm etme.
ḫulvü'l-meẕāḳ : tadı damağında kalmak.
ḫumeyyā : şiddet.
ḫumḳ : ahmaklık, bönlük, budalalık.
ḫummā : ateş, ateşli hastalık; sıtma.
ḫummeyāt : sıtmalar; hastalıktan dolayı vücutta oluşan ateş ve hararet.
ḫūn : kan.
ḫūn-āşām : kan içen .
ḫūn-girifte : kana bulanmış.
ḫūnīn : kanlı.

ḫunyā-ger : şarkıcı; halk ozanı.
ḫūrānî : iri gözlü cennet kızları ile ilgili.
ḫurde-bîn : ince ufak şeyleri gören, mikroskop.
ḫurre : bekar, dul kadın.
ḫūrşîd : güneş.
ḫurūb : savaşlar.
ḫurūc : çıkarmak, çıkmak
ḫurūs : horoz.
ḫurūş : coşma, gürültü.
ḫusrevān : hükümdarlar.
ḫusrevāne : hükümdara yakışır şekilde.
ḫuṣūl : üreme, türeme.
ḫuṣūn : kaleler.
Hüşenk : Siyâm bin Kiyumerz'in oğlu ve Câvidân Hürd'ün müellifi.
ḫuşū‘ : gönül alçaklığı; Allah huzurunda boyun eğme.
ḫuṭabā : hatipler.
ḫuṭbe : minberde imamın verdiği dini öğüt.
ḫuṭūb : işler, meseleler.
ḫuṭūr : hâtıra gelme, akla gelme.
ḫuṭūṭ : çizgiler, yazılar.
ḫuyūl : atlar, atlı alaylar.
Ḫuzā‘a : bir Arap kabilesi, Azd kabilesinin bir boyu.
ḫużūr : büyük bir kişinin karşısı.
ḫużżār : hazırda bulunanlar.
hużżār-ı meclis : mecliste hazır bulunanlar.
hübūb : rüzgar esmesi; üfleme.
hübūr : çukur.
hüccet : delil.
hüdā : doğru yol gösterme.
hüdhüd : ibibik kuşu.
Hümā[y] : devlet kuşu; saadet, kutluluk.
hümeze : şaytanî vesvese, kuruntu.
hümūm : gamlar, kederler.
ḫüsn : güzellik, iyilik.

I

ıḍlāl it- : doğru yoldan çıkarmak, dalalete düşürmek
ıġrā : kışkırtmak, heyecanlandırmak, harakete geçirmek
ılġār : düşmana at üstünde saldırmak
‘ırḳ-ı cebîn : alın damarı; alın teri.
‘ışābe : başa sarılan, sarık, tülbent.
‘ışāre : havada uçan toz.
ısḳāṭ : düşürme, düşürülme.
ışġā : kulak verip söz dinleme.
ışrār : ayak direme.
ıṣṭıbāḥ : sabah rüzgarında bir şey içme
ıṣṭılāḥāt : ilim sözleri, tabirler, terimler.
ıṣṭılāḥ : ilim sözü, tabir, terim.
ıṣṭılāḥ-ı mütekellimîn : kelamcıların tabirleri.
ıṣṭınā‘ : seçme, adam seçme.
ıṭmāl it- :mahvetmek
ıṭrā : mübalağalı, aşırı derecede övme.
‘ıṭr-sā : koku süren.
‘iyāl : bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler; eş.
ıẓhār : gösterme, meydana çıkarma.
ıżrār : zora sokma; zorlama.
ıżṭırāb : acı, elem.
ıżṭırām : alevlenme; saç ve sakala ak düşma.

İ

i‘ānet : yardım
ibā : çekinme, razı olmama.
ib‘ād : uzaklaştırma.
‘ibād : kullar, ibadet edenler.
ibāhet : helâl kılma, bir işin yapılıp yapılmamasını serbest bırakma.
‘ibārāt : cümleler, ibareler.
‘ibāret : ...den meydana gelmiş, bir şeyin aynı.
ib‘āṣ : gönderme
ibāṭāt : bağlar, ipler; sağlam yapılar; konaklar, hanlar, tekkeler.
ibdā : yoktan ortaya koyma.
ibdā‘ : örneksiz, benzersiz bir şey vücuda getirme
ibḳā : baki kılma, ebedileştirme.
iblā‘ : yutturma.
İblîs : Şeytan.
ibn : oğul
İbn-i Meryem : Hz. İsa.
ibne : kız çocuğu.
ibrā : temize çıkarma aklanma
ibrām : can sıkacak derecede ısrar etme.
İbrār : yeminin doğruluğu, tasdik edilmesi.
ibrāz : meydana çıkarma, gösterme.
‘ibret-bîn : ibret almış.

ibrîz : halis, saf [altın]
ibtidā'iyyet : örneksiz olarak bir şeyi meydana getirmek.
ibtihāl : yalvarma, yakarma
ibtilā : bir şeye düşkün olma.

ibtisām : gülümseme.
i'cāz : aciz bırakma, acze düşürme.
iclās : oturtma, oturtulma.
icmā'-ı ümmet : büyük fakihlerin dinle ilgili bir mevzuda birlik olmaları.
ictihād : büyük din alimlerinin Kur'an ve hadisten yola çıkarak İslami kanulardaki görüş ve reyleri.
ictimā' : toplanma.
ictinā : meyve toplama, devşirme.
ictirā : cesaret etme, yeltenme.
içre : içinde.
İdā' : emanet olarak birine vermek.
'idād : sayı, hesap.
i'dād : hazırlama, hazırlanılma; geliştirme, geliştirilme
idbār : talihsizlik, işlerin ters gitmesi.
iddi'ā : haklı haksız bir hüküme ayak direme.
iddi'ā-yı nübüvvet : peygamberlik iddiası.
iddiḫār : biriktirme, toplayıp saklama.
idlā : ip ile sallandırmak.
iḍlāl : dalalete, sapıklığa düşme, düşürme.
idrāk : anlayış, akıl erdirme,yetişme, erişme, olgunlaşma
idrār : idrar, sidik, çok su dökme.
İfā : ideme, yerine getirme.
ifāde : anlatma, anlatış.
ifk : bir suçu başkasına yükleme.
'iffet : temizlik; namus.
ifrāġ : kalıba dökme; şekillendirme.
ifrāz : bir bütünden bir parça ayırma.
'ifrīt : zararlı ve korkunç mitolojik mahluk.
ifsād : fesada uğratma, uğrama; bozma.
ifṣāḥ : açık ve düzgün söyleme.
iftirā : birine aslı olmayan bir suç yükleme.
iftirās : avlayıp parçalama, paralama, zorla yere yıkma.
iġāre : gece baskını yapma, çapul, yağma etme
iġfāl : ğaflete düşürtüp, yanlış iş yaptırma.
iġlāḳ : kapama.
iġtidā : yiyip içme.
iġtinām : ganimet suretiyle alma, yağma ve talan etme; zahmetsiz kazanç gözüyle bakma.
iġtisāl : gereğine uygun olarak gusletme, yıkanma.
iġtiyāl : birden bastırıp yok etme.
iġvā : azdırma, baştan çıkarma.
iġżā : görmemezliğe gelme.
İhām : vehme düşürme
ihdā : hediye etme, armağan verme
ihdā : hediye etme, hediye verme
iḥdāṯ : meydana getirme.
iḫfā : gizleme, saklama.
ihmāl : ehemmiyet vermeme.
iḥmāl : yükleme, yükletme
iḥrām-bend : hac içün ihram giyme
iḥrāẓ : almak, kazanmak, elde etmek, ulaşmak
iḫtibāl : ip ağı ile tuzak kurarak avlama.
iḫticāc : delil, vesika, tanık gösterme
iḫtikāk : sürülme, birbirine değme, sürünme.
iḫtimālāt : olabilirlikler.
iḫtişād : birikme toplanma, yığılma
iḫtiyāl : hile yapma, düzen, oyun etme
iḫtiṣār : sözü ve yazıtı kısaltma
iḫtilāf :farklılık, ayrılık; anlaşamama.
iḫtilās : kapma, kapılma; çalma, aşırma
iḫtilāṭ : karışma, katışma; karşılaşıp görüşme.
ihtimām : özenle iş görme, dikkat etme.
iḫtirā' : benzeri görülmemiş bir şey vücuda getirme
iḫtiyāṭ : tedbirli davranma.
iḥyā : diriltme, canlandırma.
iḥżār : hazır etme.
İḳā' : yaptırma, oldurma
İḳād : yakma, yakılma.
iḳāmet : oturma.
iḳbāl : baht, talih.
iḳdām : gayret ve sebatla çalışma; ilerleme.
iklīl : taç
iḳtidā : tabi olma, uyma.
iktiḥāl : sürme çekme.
iḳtināṣ :tuzak kurup avlama, avlanma
iktibās : kazanma, kazanç
iktirāṣ : bir işe ehemmiyet vermeme
iktisā : giyme, giyinme.
iktisāb : kazanma, edinme.
iḳtiṭāf : meyve toplama, devşirme
iktitām : ketmetme, gizleme, saklama; sararma
ilā-āḫire : sonra, sona.
İlāf : ülfet ettirme, alıştırma.
İlāhe'l-'ālemīn : Alemlerin İlah'ı (Allah).
İlāhiyye : Allah ile ilgili.
ilallāh : yeter, kafi, bıktık artık gibi usanç anlamı belirtir.

i'lām : bildirme, anlatma.
ilā-metā : zaman boyunca
i'lān : açığa vurma, meydana çıkarma.
'ilāve : ek.
ilbās : giyme, giydirme
ilġā' : kaldırma, lağv etme, bozma.
ilhām : Allah tarafından insanın gönlüne bir şey doğrulama.
İlkā : bırakma, bırakılma.
illā-felā : eğer olmazsa.
'illiyyīn : cennetin ve göğün en yüksek yeri.
'ilm : bilme, biliş; okuyarak öğrenilen bilgi.
'ilm-i ḥikmet : felsefe ile ilgili konuları inceleyen bilim.
iltifāf : sarınma, bürünme, örtünme.
iltiḥāḳ : katılma, karışma.
iltiḳāṭ : yere düşmüş bir şeyi kaldırıp alma; toplama; farklı kitaplara başvurarak bilgi toplama.

iltiṭāf : lutuf, iltimas, kayırma.
iltivā : sarılma; sarılıp dolaşma; büklüm büklüm olma; dalgalanma
iltiyām : onulma.
iltiyām : yara kapanma, onulma.
iltizām : kendi için lüzumlu sayma; gerektirme.
ilyeteyn : sağ ve sol butlar.
İmā : işaret, işaretle anlatma.
imāle : meylettirme, bir tarafa eğme; vezne uydurmak için kısa heceyi uzun okuma.
imām : önde bulunan kişi, önder; namaz kıldıran kimse.
'imāme : sarık
İmān : inanma, inanç.
imāṭa : uzaklaştırma, uzaklaştırılma
imhāl : mühlet, zaman verme.
imlā : doldurma; söyleyip yazdırma; yazım kuralları
imlāk : mülk sahibi olma
imsāk : bir şeyden elçekme; oruca başlama zamanı.
imtiṭā : kendisine kul etmek.
imtidād : uzama, uzanma.
imtilā : dolgunluk.
imtiyāz : ayrıcalık, özel muamele.
imżā-gerde : imza edilmiş, imzalanmış.

'inād : ısrar, ayak direme.
ināḫa : çökerme [deve].
'inān : dizgin; idare etme, yürütme
'inān-gīr : dizgin tutan; idare eden

inās : kızlar, kadınlar.
ināre : nurlandırma, ışıklandırma.
'ināyet : yardım.
'ināyet-i Rabbānī : her şeyi terbiye eden Allah'ın yardımı.
'ināyet-i Ṣamadānī : hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın yardımı.
inbisāṭ : yayılma, genişleme, ferahlık.
incāz : yerine getirme.
ineb : üzüm.
infāḳ : nafaka verip geçindirme, besleme.
inhā : göndermek, iletmek, iletişim.
inhimāk : bir şeye düşkünlük, bir şeyi yapmayı kafaya koyma.
inḥilāl : açılma, çözülüp açılma.
inḥirāf : dönme, sapma, doğru yoldan çıkma.
inḥiṭāṭ : düşme, aşağı inme, aşağılama
inhizām : hezimete uğrama, bozulma, alt olma.
inḳıṭā' : kesilme.
inḳılā' : [ağaç] kökünden koparılma.
inḳırāż : tükenme, bitme.
inḳışā' : havanın esmesi ile açılma.
inḳıyād : boyun eğme, kendini teslim etme.
insāniye : insanlık.
insānü'l-'ayn : gözbebeği.
inşirāfī : bükülgen.
inşirāf : bükülme.
insicām : yağmurun sürekli yağması; düzenli söz.
insilāḫ : kesilen hayvanın derisi yüzülme; soyulma, sıyrılıp çıkma.
inşā : yapma, vücuda getirme.
inşād : şiir okuma; manzum bir sözü ahengine göre okuma
inşiḳāḳ : şakkolma, yarılma, ayrılma.
inti'āş : hastalıktan kurtulup doğrulup kalkma; geçinme.
intifa' : menfaat elde etme, faydalanma.
intihāz : fırsat gözleme, fırsatı kaçırmama
intiḳāl : nakl etme, göçme.
intiḳām : öc.
intizā' : çekip koparma, yerinden çıkarma
inzicār : tehdit veya ikazların sonucundan kendini korumak, sakınmak
inzivā : bir köşeye çekilip hiçbir şeye karışmama.
İrā : çakmaktan ateş çıkma, parlama, iyilikte bulunma

irā'et : göstermek, sergilemek
İrād : getirme; söyleme.
irāet : gösterme, tayin etme
İrāş : verme, verilme, sebep olma.
i'rāż : yüz çevirme, başka tarafa dönme.
İrem : Ad kavminin cennete benzetilerek yaptığı güzel bahçe
'Ir : kervan.
'irfān : bilme, anlama, manevi biliş.
irḫā-yı 'inān : dizginleri salıverme, işine devam etme.
irmā : atma, fırlatma
'irs : eş, karı kocadan biri.
irşād : doğru tolu gösterme.
irti'ā : otlama
irti'āb : korkma, ürkme
irtiḳā : yükselme, yukarı çıkma.
irtikāb : kötü bir iş yapma; rüşvet yeme.
irtisām : resmi çıkma.
irtişā : rüşvet, rüşvetçilik
irtiḥāl : göçmek
irvā : suya kandırma.
irżā : razı etme, hoşnut etme, gönlünü etme.
'Iş : fesat, fitne.
iş'ād : yükselme, yukarı çıkma.
işābet : rast gelme, yerini bulma.
işābet-i 'ayn : göz değmesi, nazar.
işābet-i şā'iḳa : yıldırım çarpması.
isā'et : kötülükte bulunma
isāle : akıtma
İşār : ikram, bahşiş.
'İsevî : İsâ'ya ait, İsâ ile ilgili.
iskāb : dökmek, saçmak
iskār : sarhoş etme
isḳā vü irvā : sulama, suya kandırma
isḳā : sulama, su verme
ismā' : işittirme.
isnād : bir şeyi birisi için yaptı deme.
ist :but, sığır butu, artık, kalıntı, kıç
istī'āb : içine alma, kapsama, tutma
isti'ārāt : istiareler.
isti'āre : ödünç alma; **ed.** Bir kelimeyi başka bir kelimenin anlamında kullanma.
isti'dād : yetenek, kabiliyet.
istibāḥa : mübah sayma; kan döküp adam öldürmeye izin verme
istichāz : cihazla donanmayı isteme.
istid'ā : yalvararak isteme.
istidāne : borç alma
istidbār : arka çevirme, yüz çevirme.
istidlāl : delil ile anlama.
isti'fā : affını isteme, bir işten kendi isteği ile ayrılma
istifāḳ : sarhoşluktan sonra ayılmaya başlamak
istifrāġ-ı küll : tamamen kusma
istiftā : fetva alma, istemek.
istiftā : fetva alma,isteme; müftüye müracaat etme
istiġrāḳ : dalma, içine gömülme.
istiḥṣāl : meydana getirme, üretme.
istiḥḳāḳ : hak etme.
istiḥḳār : hor görme.
istiḥrām : haram kılma.
istiḫdām : hizmet ettirme.
istiḫlāṣ : bir şeyi kendine has kılmaya çalışma; kurtarma.
istiḫlāf : birinin yerine geçme.
istihvā : birinin aklı alınma; şaşırıp kalma
istiḫżār : hazırlama.
istikbār : büyüklenme.
istikrāh : tiksinme.

istikṣā : bir şeyi inceden inceye araştırma.
istikṣāf : keşfetmeye çalışma, ne olup bittiğini öğrenmek için araştırmada bulunma
istīlād : çocuk isteme, doğurtma
isti'lām : bilgi isteme.
istilām : öpme veya el sürme
isti'māl : kullanma.
istīmān : aman dileme, sığınma
istimlāk : mülk alma.
istimnā : abaza çekme
istimsāk : kendini zaptetme.
istimzāc : birinin görüşünü öğrenmeye çalışmak; anket
istīnās : alışma, ürkekliği kalmama.
istinṣār : yardım isteme.
istinṭāḳ : birini konuşturmak isteme.
istinbāḥ : havlamak, ulumak
istinkāf : reddetme, kabul etmeme, yüz çevirme, vaz geçme
istinṣāḳ : şiddetli koklama; abdest alırken suyu burna çekme.
istirāḳ : çalma, hırsızlama, çalınma
istirāḳ-ı sem' : kulaktan söz kapma
istirbāḥ : faize yatırma, faizle mal verme
istirbāḥ : faize yatırma; fazla faizle para verme, verilme
istirdād : geri alma, geri alınma

istirḳāḳ : muharebede düşmandan esir alma
istiṣāl : kökünden koparıp çıkarma, çıkarılma, kökünü kurutma; **hek.** bir urun çıkarılması.
istiṣḥāb : yanına alma, beraberinde götürme
istisläf : birinin yerine geçme, selef olma.
istiṣvāb : sevap, doğru makul görme, beğenme
istiṣhād : şahit gösterme.
istiṣhār : şöhret bulma.
istiṣmām : koklama, koku alama; hissetme, karine ile anlama
isti'ṭā : hediye için sormak, hediye vermek
istiṭā'at : takat, gücü yetme, kudret
istiṭāle : uzama; **biy.** Bazı organların çok uzaması
istiṭlā' : bir şeyi öğrenmek isteme.
istivā : denk olma; düz olma.
istiżāh : bir şeyin açık olarak bildirilmesini isteme.
isti'ẓām : büyük görme, büyütme.
istiẕān : izin isteme.
istiẓrāf : zarafet gösterme, zarif görünme, incelik gösterme
'iş : yaşayış, yaşama; zevk, safa.
işāde : seslenme, sesini yükselterek kaybolan bir şeyi tarifle herkese bildirme
iş'ār : haber verme
işā'at : haber yayma, herkese duyurma
işġāl : meşgul etme, bir işle uğraştırma.
işgifte ol- : hayret etmek, şaşırma, hayran kalmak
işinüñ eri : işini iyi bilen ve yapan.
işkenc : büklüm, kıvrım, aldatma, hile, nağme, işkence (şikenc)
işkeste : kırık, kırılmış
işrāb : içme içirilme
'işret : içki; içki içme.
'işret-ḫāne : içki içilecek yer.
iştiṭāṭ : zulmetme, haksızlık
iştibāh : şüphelenme
iştibāk : tokuşma, karışma.
iştihār : şöhret bulma.
iştikā : şikayet etme.
iştirā : satın alma
iştirā : satın alma, alınma.
'işvā : gece gözü görmeyen [kız,kadın].
i'ṭā : hediye etme, hediye verme
iṭā'at : uyma, boyun eğme.
'itāb : azarlama, tersleme.
it'āb : yorma, zahmet, eziyet verme
i'tāḳ : azad etme.
iṭāle : uzatma, uzatılma.
iṭāle-i dest : al uzatma, ihanet.
iṭḥāf : hediye olarak verme; armağan, hediye verme
i'tidāl : orta oluş, ortalama.
İtilāf : ülfet etme, alışma.
i'tiḳād : düğümlenip kalma, bir şeye bağlanma.
i'timād : dayanma, güvenme.
i'timār : hac ziyareti; kadınların türban giymesi.
i'tiṣām : el ile tutma; günahtan sakınma; temiz olma.
i'tiyādī : âdet edinme, alışkanlıkla ilgili olan.
i'tizā : bir kabile veya soya bağlı olma .
i'tizāl : bir tarafa çekilme, işten çekilme.
i'tiẕār : özür dileme.
i'tizāz : kendini aziz tutma.
itlāf : telef etme, yok etme, harcama
iṭmi'nān : emin olma, birbirine güvenme.
ittibā' : tabi olma, uyma.
ittifāḳ : birleşme, uyuşma ile ilgili.
ittifāḳī : birleşme, uyuşma.
ittiḥād : birleşme, bir olma, birlik.
ittiḫāz : edinme, kabul etme.
ittikā : dayanma, yaslanma
ittiḳā : sakınma, çekinme; Allah'tan korkma
ittiḳān : gözle görmüş gibi iyi ve sağlam bilme
ittisāḳ : nizama girme, düzen bulma
ittiṣāl : bitişme, ulaşma, kavuşma.
ityān : gelme, getirilme; söyleme, ispat
iyāb u ẕihāb : gidip gelme
iżā'at : zayi etme, kaybetme.
iżāfe : katma, karıştırma.
iżāfet : iki şey arasındaki bağ, ilgi.
iẓ'ān : anlama, kavrama.
iẓ'ānī : anlama ile ilgili
izār : belden aşağıya mahsus örtü, peştamal
'izār : yanak.
'izār : at başlığı, yular, dizgin
izderām : lokmayı büyük büyük yutma.
izdivāc : evlenme.
İzEd-i Müte'āl : Yüce Allah.

izhār : belirme, ortaya çıkma.
izhār-ı kerāmet : keramet gösterme.
izmihlāl : yok olma.
izrā : aşırı derecede övme.
'izzet : kıymet, yücelik; güç, kuvvet; hürmet, saygı.

J

jāj-ḥayān : manasız, lüzumsuz söz söyleyen.
jāle : kırağı, çiğ.
jülîde : karmakarışık, dağınık [saç].

K

ḳabā : üste giyilen elbise, cübbe.
ḳabā'il : kabileler.
ḳabāyil : kabileler, kavmler.
ḳabbān : büyük terazi.
ḳābıż : tutan.
ḳābil : kabul eden; olabilir.
ḳābile : kadın ebe.
ḳābiliyyet : yetenek.
ḳabūl : alma, alıp kullanma.
ḳabż : el ile tutma; Azrail'in can alması, ölüm.
ḳaçan : ne zaman, ne vakit.
ḳaddāḥa : çakmak taşı.
ḳadem-nihāde : ayak basmış, ayak koymuş.
ḳader : Allah'ın olacakları önceden yazması, yazgı.
ḳadḥ u ẕemm : yergi ve sövme.
ḳadḥ : çekiştirme, zemmetme.
ḳaḍîb : ince dal, fidan, çubuk
ḳaḍîb : ince düz budak, erkeklik organı
ḳādiḥ : zemmedici, kötüleyici
ḳadîme : eski, öncesi bilinmeyen.
ḳadr : değer, kıymet, paha
ḳāf : Osmanlı alfabesinin yirmi dördüncü harfi.
Ḳāf : var olduğu düşünülen bir dağ.
ḳafā : baş, kelle.
ḳafā-dārlıḳ : kafaca birbirine denk olan arkadaş.
ḳāfile : birlikte yolculuk eden topluluk; zümre
kāfir : Allah'ı inkar eden.
kāfūr : kokusu kuvvetli ve hekimlikte kullanılan bir madde.
kāhine : gaipten haber veren kadın.
Ḳāhire : Mısır ülkesinin başşehri.
ḳahḳarî : izine geri dönme, hemen arkasına dönme
ḳahr : helak etme, yok etme; ezme; zorla iş yaptırma.
Ḳahramān : Fars mitolojisinde Rüstem'in yendiği kişi.
ḳahramān : yiğit, cesur.
ḳahr-ı Sübḥānî : Allah'ın kahrı azabı.
ḳa'id : oturan.
ḳā'ide : esas, temel; usûl, nizam.
ḳā'idîn : oturanlar.
ḳā'if : zeki izci, takipçi.
ḳā'il : söyleyen; razı olmuş.
ḳā'imen : ayakta olarak, dik olarak; yıkılmamış olduğu halde.
ḳaḳüze : boş maşrapa.
kākül : alnın üzerine sarkan saç.
ḳāl : söz, konuşma.
ḳal' : koparmak, sökmek.
ḳal'a : büyük bulut.
ḳal'a : kale.
kālā : kumaş; taşınabilir eşya; eşya
kalāġ : kuzgun
ḳalaḳ : tedirginlik, endişe, vesvese, telaş.
ḳalb : yürek, gönül.
ḳalben : kalpten, içten, samimi
kālbūd : insan veyâ hayvan bedeni; cesed ; kalıp, şekil.
ḳalem : kalem.
ḳalem-rev : bir hükümdarın hüküm sürdüğü yer.
ḳalensöve : sivri, külah, takke; türban.
ḳālıb : herhangi bir şeye muayyen bir şekil vermek için kullanılan ve o biçimi taşıyan vasıta, kalıp; model
ḳālıben : kalıp olarak, görünüşte, kalıpla ilgili olarak
ḳalîb : su kuyusu, pınar, menba.
ḳālîçe : küçük halı.
ḳalt : sıkıntı, depresyon.
ḳal' u kam' : azarlanmayı, suçlanmayı hak eden birini aşağı indirmek.
ḳāl ü ḳîl : dedi kodu.
ḳalyān-ı tenbāgū : nargile
ḳam' : kırmak, şikeste etmek.
ḳamāme : süprüntü.
kāmil : tam, olgun.
kāmilü'l-'ayār : tam ayar.
ḳamîş : gömlek.
ḳamîsān : gömlekler
ḳaml : bit, kehle.
kāmrānî : arzusuna kavuşmuş olma.
kām-yāb : talihli, isteğine kavuşmuş.
kān : maden ocağı, bir şeyin menbaı

ḳanāt : mızrak, kargı, mil.
ḳand : şeker.
Ḳandīl : kandil.
ḳanḳı : hangi.
ḳannādān : şeker yapanlar, şekerciler.
ḳanṭār : büyük terâzi, ölçek.
ḳanṭra : taştan yapılan kemerli büyük köprü
kānūn : ateş ocağı.
kānūn : kış mevsiminin ilk iki ayı .
ḳa'r : çukur şeyin dibi, dip, derinlik.
ḳaraʒ : akasya bezelyesi.
kār-āzmūde : görmüş geçirmiş, görgülü.
Ḳāren : İranlı özellikle mitik bir şahsiyet.
kār-fermā : iş buyuranlar.
kār-gāh : iş yeri.
kār-ger : çalışan, işçi.
kār-ẖāne : iş yeri.
ḳārı' : kur'a çeken; vuran; çarpan; çizen; yazan.
ḳarīb : yakın.
ḳarīḥa : insanda kendiliğinden hasıl olan fikir ve niyet.
ḳarīn : yakın; bir şeye nail olan.
ḳarīrü'l-'ayn ol- : gözü aydın olmak
kārīz : yer altı, lağım
kārīz-i gerīz : su akıntısı, lağım
ḳa'r-nāk : derinlikli.
kār-nāme : iş, menfaat gösteren; usta çıkacak çırakların ustalıklarını gösteren eser
kār-şinās : iş bilir, işten anlar.
ḳārūre : sırçadan yapılan kap; sidik kabı; göz bebeği.
ḳarye : köy, kasaba.
kār-zār : cenk, kavga, savaş
kāsāt : kaseler, kadehler, bardaklar
ḳaṣab-ı sükker : şeker kamışı.
kāse : çini, fağfur veya billurdan yapılmış küçük çanak.
ḳāṣıd : kasdeden, tasarlayan; postacı, haberci.
ḳāṣıf : çok gürleyen, çok gürleyici.
ḳāṣım : ezen, ufaltan.
ḳāṣıme : kesen, kıran, helak eden .
ḳāṣımetü'ẕ-ẓahr : sırt ezen, kıran.
ḳaṣm : kırma, kırılma, ezme, ezilme
ḳaṣr : kısa kesme, kısaltma, **2.** köşk, saray.
ḳassīs : papaz.
ḳaṣṣ : kesme, kırma.
ḳaṣṣābān : kasaplar.
kāşāne : saray, köşk.
kāşki : keşke.
ḳaṭ' : kesme
ḳaṭ'ā : asla, hiçbir vakit.
ḳaṭar : birbiri ardınca sıralanmış hayvan sürüsü.
ḳatı : çok, fazla; sert.
ḳāṭı'a : kesin, net, şüphe götürmez.
ḳāṭıbeten : tamamıyla, hepsi; asla, hiçbir zaman.
kātib : yazan, yazıcı.
ḳaṭīfe : kadife.
ḳātil : adam öldüren.
ḳatl : öldürme, cana kıyma.
ḳatūd : deve semerinin ağacı.
ḳavābil : istidatlı, kabiliyetli kimseler.
ḳavādim : kuş kanadının ön ucundaki uzun tüyleri, yelekleri.
ḳavā'id : kâideler, usuller.
ḳavā'im : fermanlar, buyrukalar.
ḳavānīn : kanunlar.
ḳavānīn-i dīrīn : eski kanunlar.
ḳavārī' : şiddetli esen rüzgarlar, ansızın gelen belalar, kıyametler.
ḳavd : reis, lider, baş.
ḳavī : güçlü, kuvvetli, sağlam.
ḳavlehū : onun sözü.
ḳavs : yay; keman.
ḳāyif : ayak sesi.
ḳayn : demirci, nalbant.
ḳayn : Eskiden Arap kadın şarkıcılara verilen ad.
ḳayne : İslam'dan önceki çağlarda Arap kadın şarkıcısına verilen ad; kadın köle
Ḳayṣer : Bizans hükümdarlarının lakabı.
ḳażā : Allah'ın yazdıklarının vücûda gelmesi.
ḳażāyā : iş, husus, dava.
ḳāżī : kadı.
kāẕīb : yalancı.
ḳażiyye : iş, husus, mesele.
ḳāẕūre : kirli, pis
ke'enne : güya, bunun gibi benzer.
ke'anke' : erkek cin.
kebg-i derī : kırmızı keklik, bir keklik türü.
kebūd : gök rengi, mavi.
kebūter : güvercin.
kec ü mec : çarpık, altüst.
kecāve : deve üstüne konulan bir çeşit tahtırevan.
kec-gerde : eğri boyunlu.
ked-bānū : kahya kadın, bir daireyi idare eden kadın.
kedd : çalışma, çaba, gayret.
kedd-i yemīn : el emeği.

kedū : balkabağı; şarap kabı; **mec.** kafatası.
kef : köpük.
kefā'et : bir şeyin dengi, eşi olma.
kefāf : yaşayacak kadar rızık.
keff : al içi, al ayası.
keffe : kefe, terazi.
keff-i yed : el çekme
kef-gīr : kevgir
kefş : ayakkabı, pabuç
kefş-dūz : ayakkabı diken
kefūr : hakkı, gerçeği örtücü
kehene : falcılar, gaipten haber verenler.
keḥīl : sürme, göze çekilen sürme.
keḥīlü'l-'ayneyn : iki gözün sürmesi, karası.
keh-keşān : saman uğrusu; saman yolu
ke-ḥumrin : kırmızı gibi.
ke-ḳażāt : kadılar gibi.
kelā : yeşil ot.
kelām : söz, konuşma.
Kelām-ı Ḳadīm : Kur'an-ı Kerim.
kelāmiyye : Allah'tan bahsedenlerin (kelamcıların) yolu.
kelāmiyye : kelam ilmiyle ilgili.
kelān : iri, büyük; önemli.
kelāt : kasaba, kale.
kelb : köpek.
kelb-i Aṣḥāb-ı Kehf : Ashab-ı Kehf'in köpeği Kıtmir.
kele : yanaklarda oluşan, gamze
keler : kertenkele.
kelīl : kesmez, körelmiş
kelīm : konuşan, söyleyen
kelimāt : kelimeler, sözcükler.
kelle : baş, kafa.
kemā-ḳāl : sözde olduğu gibi.
kemāl : olgunluk, mükemmellik.
kemān : yay, kiriş
kemer-beste : kemer, kuşak bağlamış.
kemīne : noksan, eksik; aciz, hakir.
kemīngāh : tuzak, pusu yeri
kemiyyet : sayıca çokluk, sayı değeri.
kemyāb : nadir, az bulunan.
-ken : kazan, kazıcı
kenān : iğneleyici söz
kenāre : kıyı, kenar; kucak; kenarlara serilen küçük halı
kendir : kendir, kenevir
kenīse : kilise
kennās : süpürücü; mevlevi tekkelerinde aptesane temizliyicileri
kenz : hazine, define
kepāde : okçu.
kerāmet : keremler, ikramlar; veli kişilerin gösterdiği olağanüstü durumlar.
kerāmī : soylular, şereflilер, ululara ilgili
kerb : korku, keder, tasa, kaygı
Kerbelā : Irak'ta İmam Hüsyn'in şehit edildiği ve kabrinin bulunduğu yer.
kerem : asillik, soyluluk.
kerenāy : eskiden kullanılan nefesli bir saz.
kerīh : iğrenç, çirkin
kerihet : iğrenç, pis, kötü.
kerīhü'l-manẓar : çirkin yüzlü, görünüşü çirkin.
kerīme : kız çocuğu.
kerkes : akbaba.
kerr ü fer : savaşta geriler gibi yaptıktan sonra tekrar saldırma.
kes : kişi, kimse.
kesā : soyluluk, asalet.
kesb-i mertebe : mertebe kazanma
keşīf : sık, yoğun, tok.
keşīre : çok, fazla.
keşīrü'r-remād : külü çok
keşīrü'l-leddām : çok giysili, elbiseli (cennet hurilerinin 70 kat elbise giydikleri rivayet edilir.)
kesmeḥīr : işe yaramaz, hayırsız şey.
kesm : kazanmak.
keşret : çokluk, fazlalık.
keşākeş : çekişme, münakaşa.
keşān keşān : sürükleye sürükleye, çeke çeke götürerek.
keşef : kaplumbağa.
keşf : açmak.
keşīb : azar azar.
keştī : gemi.
ketā'ib : askerler, birlikler.
ketāyib : askerler, alaylar.
ketm : sır saklama, gizli tutma.
kevŝer : Cennet'te bir havuzun adı.
kevn ü mekān : varlık, kainat.
kevniyye : olma, oluş, varlık.
keyān : büyük hükümdarlar.
keyānīden : büyük hükümdarlara mahsus.
keyd : hile, düzen.

keyfiyyet : nitelik, bir şeyin iyi veya kötü olması ciheti.
keẕālik : bunun gibi.
kezlek : bıçak, süvari kılıcı.
keẕūb : çok yalancı.
ḳıbāb : kubbeler.
ḳıbtī : Mısır'ın eski halkı; çingene.
ḳıbṭiyān : çingeneler.
ḳıdāḥ : tahta oklar, Cahiliye döneminde Arapların kullandığı fal okları.

ḳıdem : bir işte eski olma; iş makam, rütbe olarak üstün olma.
ḳıdḥ : tahta ok, Cahiliye döneminde Arapların kullandığı fal oku.
ḳıfār : çöller, susuz yerler.
ḳıfār : susuz ve otsuz boş kır, alan .
ḳılād : gerdanlık; akarsu; yay burcunun altı yıldızının kavisi.
ḳılāde : gerdanlık, akarsu.
ḳımāṭ : kundak, beşikdeki çocukların sarıldığı bez
ḳımme : boy pos, başın üst kısmı
ḳımme : tepe [çiçek şeklinde]
ḳınāʿ : örtü, baş örtüsü, peçe, yaşmak
ḳırba : su kabı.
ḳısmet : talih, nasip; bölme, pay etme.
ḳıṣṣa : hikaye.
ḳıṣṭ : hisse, pay; ölçü, tartı.
ḳıstās : büyük terazi, ölçü.
Ḳıtmîr : Ashab-ı Kehf'in köpeği
ḳıyādet : kumandanlık.
ḳıyām : ayağa kalkma, ayakta durma; isyan, ayaklanma.
ḳıyāmet : dünyanın sonu.
ḳıyāmet-şūr : kıyamet karıştıran, şaşırtan.
ḳıyās : ok, okçuluk.
ḳıymet : değer, paha.
ḳızḳarındaş : kızkardeş.
kibrît-i aḥmer : kırmızı kükürt; Simyâ ilminde toprağı altın yapmaya yarayan madde.
kifā'et : yetme, yetişme.
kifl : hisse, nasip, pay.
kilāb : köpekler
ḳîl ü ḳāl : boş söz lakırdı.
kimām : tomurcuklar
kimesne : kimse, kişi.
kināyet : maksadı kapalı bir şekilde anlatma.
kîne : gönülde gizlenen düşmanlık
kirām : soyu temiz olanlar.
kirbās : bez, kumaş, keten kumaş
kirm-i ibrişîm : ipek böceği
kiryās : yüksek meclis, divan
kisā : yün elbise; halı, seccâde
kîse : kese, küçük torba.
kisrā : İran hükümdarlarının lakabı.
kîsedār : para hesabını tutan, parayı toplayan kimse.
kisrā-yı ʿAcem : İran hükümdarı.
kisve : elbise hususi kıyafet.
kisvet : elbise hususi kıyafet.
kiştzār : tarıma uygun yer
kişver : iklim, memleket.
Kitābe : kazılmış yazı, yazıt.
kitābî : Kur'an ve sünnete uygun
kitefe : omuz, omuza atılan kürk
kiyāset : uyanıklık, zekilik, anlayışlılık
koçaḳ : yiğit, cesur.
Ḳosṭanṭıniyye : İstanbul.
köhne : eski, yıpranmış.
Ḳubād : İranlı bir hükümdarın adı
ḳubbe : yarım küre şeklinde bina damı.
küçe : küçük dar sokak; çarşı, Pazar.
küçek : Türk müziğinin makamlarından biri.
ḳuddām : ön taraf, ileri taraf
ḳudemā : eskiler, eski adamlar.
ḳudemā-yı şemāniye : Allâh'ın sekiz sıfatı.
ḳudūm : uzak bir yerden gelme, ayak basma.
ḳufl : kilit, sürgü.
kufūl : kilitler; seferden, yolculuktan dönme.
kūhān : kambur; deve hörgücü.
kūhu'l-berz : dik, düz dağ.
ḳulaġuzluḳ : kılavuzluk, yol gösterme.
ḳulel : dağ tepeleri, doruklar; kuleler.
kulenk : turna.
ḳullāb : çengel, kanca, ucu eğri nesne.
ḳulle : baş.
ḳulūb : kalpler.
Ḳumāme : Kudüs'te Hristiyanlarca Hz. İsa'nın mezarı bulunan ma'bed.
ḳumāş : ipek, yün vesairden yapılan dokuma.
ḳumşān : gömlek
ḳunūt : ibadet; yatsı namazından sonra kılınan üç rekat namaz
kūpālî : demir topuz, gürz (kûpâl)
Ḳureyş : bir Arap kabilesi.
kūr : kör.
kūrî : kör; anlayışsız.
kurîze : kuşun tüy dökmesi, tüy dökmek.
ḳurş : yuvarlak, yassı nesne; küre, daire şeklinde nesne yıldızların görünen yüzü
ḳurṭ : küpe
ḳurūn : zamanlar, devirler, çağlar
kūs : büyük davul.
ḳuṣūr : cennet köşkleri
ḳuṣūr : eksiklik, ayıp.
ḳuṣvā : nihayet, son; Hz. Muhammed'in devesinin adı.

ḳuṭb : bir tarikatın ulusu, bir kavmin büyüğü, bir konuda çok geniş bilgisi olan.
ḳuṭūb : "ḳuṭb"un cem'i.
kūt-vāl : kale muhafızı, dizdar.
ḳu'ūd : oturma.
ḳuvāy : kuvvetler.
ḳuvā-yı ṭabī'iyye : tabiate āit kuvvetler.
ḳuvvetü'ẓ-ẓahr : arka kuvvet, dayanılacak olan kimse.
ḳuzġun : kurnaz.
Ḳużā'a : Araplar arasında meşhur birinin adı; bir Arap kabilesi
küberā : büyükler, ulular.
küfüv : eş, denk, benzer.
kühen : eski, yıpranmış, modası geçmiş.
kühület : olgunluk çağı, 30-50 yaş arası .
külāh : serpûş.
külbe : kulübe.
küllī : bütün olarak, tamamen.
külliyet : bütünlük.
kümmelîn : kâmiller.
kümmel : kamiller.
kümm : çiçek kapçığı, tomurcuk.
kün : ol, olsun.
künc : köşe, bucak.
künişt : Yahudilerin tapınakları, havra.
künküre : kubbenin tepesi, en yüksek yeri.
künūz : hazineler.
künyet : bir kimsenin doğumu, ölümü, işi vs. hakkında bilgi veren kayıt
kürā' : koyun ve öküzlerin bacaklarının ince kısmı; dağ zirvesindeki sivri keskin kayalar.
kürîze : hizmetkâr.
kürsî : oturulacak yüksekçe yer, arş-ı azamda levh-i mahfuzun bulunduğu yer.
kürūb : endişe, kaygı, üzüntü, korku.
kürūr-ı a'vām : senelerin birbirini takip etmesi .
küstaḫ : hayasız, edepsiz.
küştenî :öldürülmeye layık, öldürülesice.
küteh : kısa, boysuz (kûteh).
kütüb : kitaplar.
kütüb-i edebiyye : edebiyat kitapları .
kütüb-i ḥikemiyye: hikmet kitapları.
kütüb-i kelāmiyye : kelam kitapları.

L

la'b : oyun; aldatmaca
lā-cerem : şüphesiz, besbelli
lāde : akılsız, aptal
laḥd: çukur, mezar .
laḫlaḫa : güzel kokulardan meydana gelen koku.
lahm : et
lāhūtî : ulûhiyet alemi ile ilgili
laḳab : takma ad.
laḳîṭa : yerden kaldırılıp alınan şey.
la'l : dudak; kırmızı, al
la'lîn : kırmızı renkli
lā-maḥāle : çâresiz, ister istemez
la'n : lanetleme.
lā-şey' : bir şey değil, pek değersiz.
Lāt : Arapların İslamiyetten önce taptıkları putlardan birinin adı.
laṭem-zen : tokat vuran
laṭma : tokat, şamar.
lāyıḳ : yakışan, yaraşır.
lāzıme : gerekli.
lāzım-ı ġayr-ı mufārıḳ : ayrılmaz, onsuz olmaz
le'ālî : inciler
le'alle : belki, umulur ki
lebān : göğüs.
leb-be-leb : dudak dudağa.
leb-cünbān : dudak oynatan, kımıldatan.
leb-rîz : taşıcı, ağzına kadar dolmuş.
lecāc : inatçı; ayak direme.
legençe : küçük leğen.
Leh : Lehistanlı.
leḫāẓa : göz kenarı
lehîb : ateşin sıcaklığı; alevlenme.
lehv : oyun, eğlence.
le'îm : alçak, şağılık, cimri
leke-dār : benekli, lekeli.
leked-kūb : tekme yiyen, çifte yiyen.
lemem : delilik, çılgınlık, cününa yakın bir hâl .
lemîs : hoş, tatlı, güzel [kadın].
Lem-Yezelî : Allah.
lendhāyāne : iricesine, büyük cüsseli olarak.
leng : topal.
leşker : asker.
leṭāfet : hoşluk, güzellik; nezaket.
leṭā'if : latifeler, güldürecek güzel sözler.
lev : eğer, olsa bile.
lev' : sabırsız; ıstırap çekmek, kötüye gitmek.

lev'-i ġarām : sevgi ile, aşk ile yanma.
levā'ic : kalbi aşktan yananlar
levāmi' : parlamalar, nurlar; Molla Câmî'nin meşhur eseri.
levāzım : gerekli olan şeyler.
levāzımāt : gerekli olan şeyler.
levm : çekiştirme, paylama, başa kalkma.
levş : pislik, mundarlık.
leyālî : geceler.
leyl ü nehār : gece ve gündüz
leylā : çok karanlık.
Leylā : Leyla ile Mecnun hikayesinin kadın kahramanı.
leyle : gece.
leẕā'iẕ : lezzetler, tatlar.
libās : elbise, esvab.
libās-ı zerrā'î : çiftçi elbisesi.
licāc : at başlığı; yular takma.
licām : yular; at yuları.
li-ecli'l-münāḳaşa : tartışmak için .
li-ecli't-taṣḥîḥ : doğrulamak, düzeltmek için.
lifāfe : sargı, bazı çiçeklerin etrafını saran değişik yapraklar.
lifāfe : sargı; sargılamak.
liḥā : sakallar
liḥāfe-dūzān : örtünecek şey dikenler
liḥāẓa : düşünme; riayet etme.
lisān-ı ḥāl : beden dili.
livā : bayrak,sancak
liyāḳat : layık olma, değerlilik.
lu'āb : salya; örümcek ağı
lūc : şaşı.
luġaz : bilmece, yanıltmaca.
lübb : iç, öz.
lücce : dalga.
lümeze : kaş veya gözle işaret etme.
lürîk : tâife.
lüṣūṣ : hırsızlar.

M

mā' : su.
ma'ād : dönülen, dönüp gidilecek yer; ahiret.
mā-'adā : -den başka.
ma'an : birlikte, beraber
ma'āṣî : âsilik, isyan, itaatsizlik.
ma'āṭın : ağıl, ahır, hayvan barınağı.
mā-beyne'l-cebeleyn : iki dağın arası.
mā-beynü'l-faḫẕeyn: iki uyluk arası kısım
mā-bihi'l-imtiyāz : ayrıcalık gereken
mādde-i nizā' : tartışma maddesi, sebebi.
māder : anne.
mādiḥ : öven, övücü.
ma'fūv : affedilmiş, bağışlanmış.
maġāre : mağara.
maġbūn : alış verişte aldanan; şaşırmış, şaşkın.
maġlaṭa : birini şaşırtmak, yanıltmak için söylenen saçmasapan söz.
maġlūben : yenilerek.
maġmum : gamlı, kederli
maġrib : Güneş'in batdığı taraf, batı
maġşūş : saf olmayan, karışık, katışık
maġzāsınca : maksadınca, isteğince
maġz-fersā : beyin, dimağ yok eden, mahveden
māh : ay, kamer.
maḥāḳ : her arabî ayının son üç gecesi.
maḥall : yer, mekan.
maḥārıḳ : çöller, rüzgarlı çöller.
maḥāric : çıkılacak yerler.
maḥbaż : tokmak
maḥbūb : sevgili.
maḥbūbe : kadın sevgili.
maḥbūs : hapsedilmiş, tutulmuş.
māhî : ayla ilgili, ayla bağlantılı.
māhî : balık.
māhîçe : küçük balık; sulu makarna cinsi bir yemek.
māhir : hünerli, maharetli, becerikli
mahire : hünerli, maharetli, becerikli
maḥḳ : solma, sararma; kötüleşme; durgun suyun kirlenmesi.
maḥḳūr : aşağılık.
maḥmidet : methetme, övme.
maḥmil-ārāyān : develere binmek için konan sepeti süsleyenler
maḥmiye : [muhafazalı] büyük şehir; bir şeyi koruma, himaye etme
māh-peyker : yüzü ay gibi parlak, güzel, nurlu olan.
maḥrūru'l-mizāc : huyu hararetli, ateşli olan
maḥrūs : korunan, muhafaza edilen
maḥrūse : korunan, muhafaza edilen
maḥrūṭî : konik.
maḥsūb : hesaba dahil edilmiş; büyük bir zata mensup kimse.
maḥşer : kıyamette ölülerin dirilip toplanacağı yer.
maḫṣūṣ : başkasında bulunmayan, yalnız birinde bulunan, hususi.
maḫṣūṣa : hususi.
maḫṭūbe : evlenmek için istenilen kadın.
ma'hūde : bilinen, sözleşilen.
maḫż : halis, katıksız, sade.
maḫẕūl : hor, hakir, perişan.

mā'ide : üzerinde yemek bulunan sofra.
mā'il : meyl eden, yönelen.
maḳādim : dönmeler, geri gelmeler.
maḳāl : söz, lakırdı; söyleyiş.
maḳāle : söz; söyleyiş
maḳālîd : kilit dillerdi, anahtarlar; hazineler
maḳām-ı İbrāhîm: Ka'bede saklı bulunan bir taş.
maḳarr : karar edilen, durulan yer, karargâh; oturulan yer
maḳāṣıd : maksatlar, amaçlar.
maḳāṣîr : bir evin mahrem tarafları; camilerde etrafı parmaklıklarla çevrilir yüksek yer.
maḳātil : katledilen, öldürülen yerler
maḳbūl : kabul edilmiş; kıymetli
maḳdem : gelme, dönüp gelme; bir tür başlık.
mākiyān : tavuk
maḳreme :sofra havlusu, elbezi; peştamal
maḳrūn : yakınlaştırılmış; ulaşmış.
maḳṣūd : amaç, istek.
maḳṣūr : kısaltılmış; alıkonulmuş; bir şeye ayrılmış
maḳṣūre : kısaltılmış.
maḳṭa' : kesik, kesilmiş.
maḳtel : katledilen, öldürülen yer.
maḳżiyyü'l-merām : erişilmek istenilen.
māl ü menāl : varı yoğu, bütün varlığı
mā-lā-yelzem : gerekli olmayan.
mālî : dolu, çok fazla.
malik : sahip.
ma'lūm : bilinen.
ma'nā : anlam.
mānde : kalmış olan, gitmiş olan.
ma'nen : manevi olarak.
mānend : eş, benzer
Mānî : meşhur Çinli nakkaş
manṣıb : devlet hizmeti, memurluk; makam.
manṭūḳa : mana, düşünce; söylenilmiş.
manẓar : bakılan, nazar edilen yer; görünüş; çehre, yüz.
manẓara : bakılıp seyredilen yer, görünüş, pencere
manẓūr : bakılan, görülen.
ma'reke : savaş yeri, harp meydanı.
mārî : yılanla ilgili, yılana ait.
Mārib : Güneydoğu Arabistan'da bir şehir, eski Sebe şehri.
ma'rūf : herkesçe bilinen tanınmış.
maṣbūb : dökülmüş, şırıl şırıl yağmış
maṣdūḳa : bir şeyin doğru olduğunu ispat eden şey.
maṣḥūben : birlikte, beraberce.
maṣîr : suyun aktığı yer; karargah; sürüp giden.
ma'ṣiyet : asilik.
maṣṭaba : sedir, peyke; meyhane peykesi
maṣūn : saklanmış; korunmuş; sağlam.
maṣūnu'l-inḳılā' : kökünden koparılan ağacın korunması
maṣūnu's-sāḥa : korunmuş saklanmış alan
māṣıṭa-kārî : kadınlara tuvalet yapan kadın.
ma'āṣirān : topluluklar, cemaatler
maṣrıḳ : Güneş'in doğduğu taraf, doğu
ma'ṣūḳ : sevgili, aşık olunan.
ma'ṣūḳa : kadın sevgili.
maṭar : yağmur, yağmur yağması.
maṭārih :bir şey atılacak yer, tarhedilecek yer.
maṭāyā : binek hayvanları.
maṭbū' : basılmış, tab edilmiş; hoş, latif, makbul.
maṭbu'a : tabîi, doğal.
maṭıyye : binek hayvanı.
maṭla' : doğacak yer.
maṭmaḥ-ı naẓar : göz dikeği, göz dikilen, konulan şey
maṭrūḥ : tarhedilmiş, çıkarılmış.
maṭvî : dürülmüş, bükülmüş şey; kıvrım.
maṭmūre : toprak altında bir şey saklanan yer, mahzen; mezar, kabir.
Mātürîdiyye : İslam dininin itikadî mezheplerinden olan Maturîdî mezhebine mensup kişiler.
mavṣil : kavşak; kavuşulacak yer; (Irak'taki Musul şehrinin asıl adı).
ma'yūb : ayıplanmış, ayıp.
mażā : geçti, geçmiş.
maẓāhir : bir şeyin çıktığı göründüğü yer.
mażāmîn : manalar, mefhumlar.
mażarrat : zarar, ziyan; zarar verme, dokunma.
mażbūṭ : ele geçirilmiş; kaydedilmiş; belirli.
mażca' : yatılacak yer
māżîye : geçmiş zaman.
mażmūn : mana, kavram; gizli mana.
maẓnūn :zan altında bulunan, kendisinden şüphe edilen.
mażreb : çakılacak yer

maẕreb : vurulacak, darbedilecek yer.
ma'zūl : işinden çıkarılmış.
me'ābir : geçilecek yerler.
me'āṣim : günah işlenecek yerler, günahlar.
me'āl : mana, kavram.
me'ānī : manalar, anlamlar.
me'ārib : hacetler, istekler; hizmetler

me'āric : çıkacak yerler, merdivenler.
me'āş : yaşayış; geçinilecek şey.
meb'ūş : peygamber ; halk tarafından seçilmiş temsilci.
mebādī : evveller, başlangıçlar, ilk unsurlar.
mebānī : binalar, yapılar, temeller.
mebārik : develerin ıhdığı, çömeldiği yer
mebhūt : hayrette kalmış, şaşırmış
mebīt : geceleyecek yer
mebnī-'ale'l-ḥikāye : bir hikâyeden çıkarılmış
mebsūṭ : yayılmış, açılmış; uzun uzadıya anlatılan.
mecāl : güç, takat.
mecālis : meclisler
mecānīn : deliler, mecnunlar
mecbūr : zorunlu.
mecbūriyyet : zorunluluk.
meccān : bedava, parasız.
mecdū'u'l-enf : burnu kesilmiş.
mecenn : divanelik, delilik, cinnet.
mecerre : samanyolu.
mechūl : bilinmeyen
mecī : gelme, geliş.
Mecīd : Allah'ın adlarından biri
mecīd : büyük, ulu.
mecmu'a : toplanmış, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi. Seçilmiş yazılardan meydana gelen kitap.
Mecnūn : Leyla ve Mecnun hikayesinin erkek kahramanı.
mecrūḥ : yaralı.
mecrūr : çekilmiş, sürüklenilmiş.
mecūs : zerdüşt dininde bulunan halk.
medāḫil : girilecek yerler, girişler.
medānī : eş, benzer.
medār : sebep, vesile.
medd : uzatma, çekme.
medḫal : girecek yer.
medhūr : kovulmuş uzaklaştırılmış.
medīne : şehir, uygarlık yeri.
Medīne-i Münevvere : Arabistan'da Hz. Muhammed'in kabrinin bulunduğu şehir.
medḳūḳ :döğülmüş, inceltilmiş, toz haline getirilmiş.
med'uvv : davet edilmiş, çağrılmış.
mefā'īl : yapılmış, işlenmiş işler.
mefāsid : bozgunlar, fesatlar.
mefāside : bozgunlar, fesatlar.
mefāze : çöl, sahra.
mefḳūd : kayıp, yok; fıkıhta ölü vaya diri olduğu bilinmeyen kişi.
mefsedet : fesatlık, bozgunculuk, münafıklık
meftūl : bükülmüş, kıvrılmış.
mehār : devenin burnuna gçirilen burunluk; yular, dizgin.
mehāret : maharet, hüner, beceri.
meḥāsin : güzellikler.
mehbiṭ : inecek yer.
mehd : beşik.
mehdī : doğru yolu bulan; Ahir zamanda geleceğine inanılan dini lider.
mehere : hünerliler, becerikliler
mehere : uzman, bilir kişi
mehīn : hor, hakir, zayıf
meh-'iẕār : ay yüzlü, güzel.
mehl : vade, vakit verme, bir işi muayyen bir zamana kadar bırakma
meh-liḳā : ay yüzlü, güzel.
mehmūz : hemzeli
meh-rū : ay yüzlü.t
meh-rūyān : ay yüzlüler, güzeller.
meh-sīne : parlak sineli, güzel.
mehşūm : kırmak, parçalamak
me'ḫūẕ : alınmış, çıkarılmış,
mekā'id : hileler, düzenler, aldatmalar.
meḳālīḍ : kilitler.
mekānet : kuvvet, güç,metânet; ağırbaşlılık.
mekān-ı ẕıyyıḳ : pek dar yer.
mekāyid : hileler, tuzaklar, düzenler.
mekbūb : tersyüz edilmiş, çevrilmiş.
mekes : sinek.
me-keş :savaş, çatışma.
mekīdet : hile, oyun; hile yapma.
mekle'e : otlu yeşil alan.
meklūm : yaralı.
meknūn : gizli, saklanmış.
Mekrūh : iğrenç, hoş olmayan; dinen hoş görülmeyen.
mekş : durma, bekleme, bir yerde kalma, eğlenme.
mekşūf : keşfolunmuş, meydana çıkarılmış.
melāḥat : güzellik, yüz güzelliği.
melāhī : oyun, eğlence, cünbüş
melāl : hüzün, keder.
melām : çekiştirilmiş.
meldūġ : zehirli bir hayvan tarafından sokulmuş ısırılmış
meleke : alışkanlık, yatkınlık.

melekūt : ruhların ve meleklerin alemi.
melfūf : sarılmış, dürülmüş veya bir zarf içine konulmuş
melîḥ : güzel, şirin.
melîḥa : güzel, şirin.
melik : hükümdar.
melike : kadın hükümdar.
me'lūf : alışılmış, huy edimilmiş
me'lūfe : "me'lūf"un müennesi.
melūm : azarlanmış, levm olunmuş.
mel'ūne : lanetlenmiş.
melzūm : lüzumlu kılınmış.
melzūḳ : yapışmış olan, bir şeyin başka bir şeye yapışmış olması.
memālik : memleketler; bir devletin toprağı.
memdūd : uzatılmış, çekilmiş.
memlū : dolu, doldurulmuş.
me'mūl : emel olunan, ümit edilen
me'mūn :emin bulunan, korkusuz, tehlikesiz
me'mūr : emredilmiş; devlet görevlisi.
memzūc : karıştırılmış, karışmış.
menābir : minberler.
menāhir : mahalle aralarında halkın süprüntü dökdüğü yerler.
menākib : omuz ile kol kemiğinin birleştiği yer.
menām : uyku.
menār : nur, ışık yeri; fener kulesi; yol işaretleri.
menāsik : ibadet yerleri.
menāṭ : asma yeri, ilişip asılacak yer.
menāṭıḳ : bölgeler.
menāzım : dizeler, sıralar.
mencūḳ : üzerinde hilâl şekli işlenmiş olan sancak veya bayrak.
menfa'at : fayda, çıkar.
menhec : geniş, açık yol
menheli'l-'aẕb : tatlı, lezzetli su içmek için durulan yer.
menḥūs : uğursuz.
menḥūt : yontulmuş, kazılarak yonulmuş.
menî' : el değmemiş, sarp.
menî' : sarp, ulaşılmaz [yer].
menî'u'l-ġāb : el değmemiş, gidilmemiş, sarp ormanlar.
menîḥ : hediye, bahşiş.
menişān : huylar, tabi'atler
menkūs : başaşağı dönmüş, ters çevrilmiş
menḳabet : çoğu tanınmış tarihi kişilerin hayatını anlatan hikayeler
menḳūl : ağızdan ağza geçmiş [söz, hikaye vs.]; nakledilmiş, taşınmış
menşūr : neşrolunmuş, yayılmış; padişahın verdiği rütbelerin tevcihini havi yazı.
me'nūs : alışılmış, alışık.
menūṭ : asılı, bağlı.
menvî : niyet edilen şey, meram, maksat.
menzilet : derece, mertebe, rütbe.
mer'ā : çayır, otlak.
merace'l-baḥreyn: iki deniz arası.
merām : niyet, maksat.
merāret : tatsızlık, acılık.
merāsim : resmî muameleler, törenler.
merāti' : otlak, mera; gezilecek süslü kır.
merbūṭ : zabtolunmuş, bağlanmış, bağlı.
merc : çayır, çayırlık, otlu yer.
merd : cesur, yiğit.
merdān : mertler, yiğitler, erkekler
merdānegî : mertlik, yiğitlik.
merdiyyet : mertlik, yiğitlik.
merdūd : reddolunmuş, kovulmuş.
merdüm : insan, adam
merdüm-i çeşm : gözbebeği.
merfū' : refolunmuş, yükseltilmiş.
merfu'a : refolunmuş, yükseltilmiş.
merġūle : bükülmüş, kıvrılmış [saç] kuş sesi; ahenkli ses.
merhem : melhem, deriye sürülen yağlı ilaç.
merhūn : rehin edilmiş, ödünç alınan bir şeye karşı garanti olarak verilen şey.
mer'î : gözle görünen.
merḳad : mezar, kabir, yatılacak yer .
merḳūm : yazılmış, adı geçmiş.
merḳūme : yazılmış, adı geçmiş.
mermūz : remzolunmuş, işaret edilmiş .
mersā : liman, geminin demir attığı yer
mersūm : resmolunmuş, çizilmiş; bahsi geçmiş
mervaḥa: rüzgarlı, fırtınalı yer; çöl
mervārîd : inci
mesā : akşam
meşābe : derece, rütbe, kadar.
mesā'î : çalışmalar.
meşā'ib : musibetler.
meşā'id : av yerleri
mesā'il : meseleler, işler, hususlar
meşel : örnek, benzer, dokunaklı ve manalı söz.
mesāl : dikiş iğnesi bohçası
meşālibe : ayıplama, kınama, azarlama
mesālik : tutulan sülük edilen yollar

mesārîb : çayırlar, otlaklar
mesās : esas, asıl, kök; sorumluluk; dokunma;
mescūn : hapsedilmiş, zindana atılmış
mesfūr : yazılmış, adı geçmiş [bu kelime daha çok hakaret görmesi icap eden aşağılık kimseler, daha çok düşmanlar için kullanılırdı]
me'şem : suç, günah.
mesîl : dere, çay, su akıntısı
meskenet : miskinlik, fakirlik.
meslūb : soyulmuş.
meslūbetü'ş-şu'ūr: şuursuz, anlayışsız.
meslūbu'l-iḫtiyār : ihtiyarsız, seçemeyen.
meşlūcü'l-fu'ād : ahmak, aptal
mess : yapışma, dokunma; meydana gelme.
mesṭūr :satırlanmış, yazılmış, çizilmiş
mes'ūl : sorumlu
meş'abiẓ : hokkabaz, hokkabazlık.
meşā'ir : hasseler, duyular, hisler.
meş'ar : duyu; hacı olmadan önce durulacak bir yer.
meşāyiḫ-ı İslām : İslam şeyhleri.
meşdūd : sıkı sıkıca bağlanmış.
meşġūf : âşık, tutkun; aklı başında olmayan .
meşhūd : gözle görülmüş.
meşḥūn : dolu, doldurulmuş.
meşî : gitme, yürüme.
meşîd : harçla yapılmış binâ .
meşîme : dölyatağı; çiçeklerde yumurtacıkların yumurtalığa yapışık olduğu doku
meşiyyet : irâde
meşḳ : yazı örneği.
meşkūr :şükre, teşekküre değer; şükrolunmuş.
meşkūre :şükre, teşekküre değer; şükrolunmuş.
meşküvvet : kendinden şikayet edilen.
meşrūḥ : açılmış; şerh edilmiş.
meştā :kışlak, kış mevsiminde barınılacak yer.
meşveret :müşaverette bulunma, danışma.
metā'ib : meşekkatler, sıkıntılar.
meṭālib : istekler, talepler
meṭālibe : istenilen şey
metîn : sağlam, dayanıklı.
mevā'id : va'dolunmuş şeyler; belirli zamanlar.
mevāşî : davar ve sığır hayvanları.
mevce : dalga.
mevcūdāt : varlıklar.
mevc-zen : dalga vuran, dalgalanan [deniz].
mevfūr : çoğaltılmış, bol.
mevfūre : çok, çoğaltılmış.
mevḥil : çamurlu [yer]
mevkib :atlı veya yaya olarak maiyyette yürüyen kafile.
mevḳūf : vakfedilmiş; durdurulmuş, alıkonulmuş.
mevlūd : yeni doğmuş çocuk.
mevrid : varacak yer, gidecek yol.
mevṣuḳ : sağlam, güvenillir
mev'ud : diri gömülmüş; çocuk.
mevṭın : yerleşilip oturulan yer, yurt edinilen yer.
mevżi' : bir şey konuacak yer.
mevżū' : konmuş, konulmuş.
meyāmin : uğurlar, bereketler.
meyāsir : zenginlikler.
meymene : ordunun sağ kanadı.
meysere : ordunun sol kanadı; zenginlik.
meysir : kumar; Kur'an'ın yasakladığı tüy ve temreni olmayan oklarla oynan bir fal, oyun veya kumar türü.
me'yūs : ümitsiz.
meyyit : ölü.
mezālik : ayak koyacak yerler, kaygan yerler
mezāyā : meziyetler, üstünlük vasıfları
meżāyıḳ : dar, sıkıntılı yer.
mezbele : süprüntü, süprüntü dökülen yer.
Mezbūr : adı geçen, yukarıda söylenmiş olan.
mezġa : kıta.
mezḳ : yırtma, yarma.
mezkūr : zikrolunmuş, adı geçen.
mezmūm : yerilmiş, beğenilmemiş.
mezra'a : ekilecek tarla.
mezrū'āt : ekilip bitmiş tohumlar.
me'zūn : izinli, izin almış.
mezzāḥ : latifeci, şakacı.
miḫleb : pençe.
miknet : güç, kuvvet, kudret; zor.
miḳnāṭîs : miknatıs.
miḳrāż : kesecek alet, makas.
mıntaḳa : kuşak, kenar.
mıntaḳa-peyvend : kenara ulaşmış.
mışdāḳ : bir şeyin doğru olduğunu ispat eden şey; ölçüt.
mışra' : manzum bir parçayı meydana getiren parçaların herbiri.
mıṭraḳa : demirci çekici.
mızmār :koşu meydanı, atların koşturulduğu yer.

mızr-keş : şarap, rakı içen.
mi'cer-derîde : baş örtüsü yırtık, yırtılmış.
micmere :buhurdan, içinde tütsü yakılan kap
midâd : yazı mürekkebi
Midillü : Midilli adası.
midrâr : çok su döken
miğfer : savaşta giyilen demir başlık.
miğzel : iğ, iplik eğirecek âlet.
mihekk : altın veya gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş.
mihmân : konuk, misafir.
mihr : güneş; sevgi.
miḥrâb : camilerde imamın namaz kıldırdığı yer.
mihẕâr : manasız, saçma konuşan.
Mîkât : Mekke yolu üzerinde hacıların ihrama girdikleri yer.
mikṣâr :sözü uzatan, geveze; çoğaltan.
miknet : güç, kuvvet.
miknet : kuvvet, kudret, güç, zor.
mikvâh : dağ basma, dağlama.
mikyâl : ölçek, tahıl ölçeği.
mîl : mesafa birimi; iğne gibi ince ve uzun alet.
milâ : dolu
mi'mârî : mimarlıkla ilgili
minaṣṣa : gelin sandalyesi, gelinin süslenmiş olarak oturduğu yüksekçe yer
minfaḫa : körük.
minkâr : kuş gagası
minnet : bir iyiliğe karşı kendini borçlu hissetme.
minḳâş : cımbız; demir kalem.
minşâr : destere, bıçkı.
Minû-çihr : İran hükümdarı Feridun'un büyük oğlu.
mirvaḫa : yelpaze.
misâfireten : misafir olarak.
mîsâk : sözleşme, andlaşma.
miṣâl : örnek.
miṣbâḥ : ışık, çerağ .
miṣillü : benzer gibi.
misk : güzel kokulu bir madde.
miskiyyü'l-ḫitâm ḳıl- : mükemmel bir şekilde sona erdirmek.
miṣl : benzer.
mîş : koyun.
mîşe-zâr : meşelik.
miṣraṭ : neşter, hekim bıçağı
miyâh : sular
miyân : orta, meyan, ara, aralık
miyâne : orta; ara; kıvam
mîzâb : su yolu, oluk.
mizâḥ : şaka, latife.
mîzân : ölçü, tartı.
mizvâc : çok kocalı kadın; çok koca değiştiren.
mû : saç, saç teli, kıl.
mu'âdile : denk, eşdeğer.
mu'âḫaẕe : tenkit etme; kınama; çekiştirme.
mu'âkad : anlaşılmış akdedilemiş şeyler.
mu'allâ : yüce, yüksek.
mu'allâk : asılmış, asılı; havada boşlukta duran.
mu'allem : talim görmüş.
mu'ammâ : usulüne göre tertip olunmuş bulmaca.
mu'ammerîn : uzun yaşamışlar.
mu'ânaḳa : birinin boynuna sarılma, kucaklaşma.
mu'âneset : bildik, tanıdık, aşina.
mu'anven : ünvanlı; debdebeli, tantanalı.
mu'ârefe : tanışma.
mu'ârıżân : karşı gelenler.
mu'arreb :Arapçalaştırılmış, Araplaştırılmış.
mu'asker : asker karargâhı.
mu'âşeret : birlikte yaşayıp iyi geçinme.
mu'âvedet : geri dönme, dönüş.
Mu'âviye :Emevi devletinin ilk hükümdarı.
mu'avvec : eğik, eğilmiş, kemer.
mu'âyene : gözden geçirme, yoklama.
mu'âżadet : el uzatmak, yardım etmek; geçindirmek; devam ettirmek.
mûbaḳâṭ : yıkılmış, harap olmuş.
mubṣır : gören, hisseden.
mûcib : gereken, gerektiren; sebep, vesile.
mudânî : borçlu
muḍġa-i şanevberî : gönül ve yürekten kinayedir
muḍḥikât : gülünecek şeyler, komediler.
mufâreḳat : ayrılma, uzaklaşma; boşanma [kocasından].
muġannî : şarkıcı.
muġanniye : şarkıcı [kadın].
muġnem : savaşta elde edilen ğanimetler.
muġnî : zengin eden; doyuran; eski çalgı aletlerinden biri.
muġṭâ ḳıl :bir şeyin üzerini örtü ile örtmek.
muġtenem : ganimet olarak alınan.
muḥabbet : sevgi.
muḫâda'a : aldatma, kandırma
muḫadderât : kapalı, örtülü, namuslu kadınlar

muḥaddere : kapalı, örtülü, namuslu,kadın.
muḥaddiṯîn-i ẕü'l-iḥtirām : hadis alimleri.
muḥādeṯe : konuşma, hikaye söyleme.
muḥafaẓa : koruma.
muḥāfaẓat : koruyuculuk.
muḥakemāt :muhakemeler, hüküm vermeler.
muḥākî : benzeyen, benzer.
muḥaḳḳar : hor görülmüş, küçümsenmiş, tahkir edilmiş
muḥāl : imkansız, olması mümkün olmayan.
muḫālefet : aykırılık, zıtlık; uyuşmazlık.
muḫālif : aykırılık gösteren uymayan.
muḫalleb : elbise, giyim eşyası süsü
muḫalledūn : daimi, sürekli olarak kalan şeyler.
muḫammer : mayalanmış, yoğrulmuş.
muhān : küçümseme, hor görme, küçümseyerek bakma.
muḥāṭ : etrafı kuşatılmış; bir şeyin içinde bulunan.
muḫāṭî : sümüğümsü.
muḫaṭṭaṭ : çizilmiş, resmi yapılmış.
muḫavvilü'l-aḥvāl : hälleri, durumları değiştiren, başkalaştıran.
muḫāẕî : birbirinin karşısında bulunan, karşı hizada bulunan.
muḫayyem :kurulmuş çadır; çadırı kurulmuş ordugah.
muḫdaᶜ : küçük oda, meclis.
muḫtaṣara : kısaltılmış, kısaltma, kısa.
muḫtaẓıb : renklenen.
muḫtāl : büyüklük taslayan, kibirli.
muḫtār : seçilmiş, seçkin.
muḫtefî : saklanan, gizlenen.
muḫtel-i dimāġān: deliler, aklını yitirmişler
muḫtelif : türlü, çeşitli.
muḫtereᶜāt : uydurma yalan düzme [sözler]; uydurulmuş yeni çıkarılmış [şeyler]
muḫżır : eskiden şeriat mahkemelerinde mübaşir vazifesi gören kimse.
muḳābele : karşılık verme; karşı gelme.
muḳaddem : sunulan; önde giden.
muḳaddemā : eskiden, evvel .
muḳaddemāt : öncüller.
muḳaddim : takdim eden, sunan; ileri geçiren.
muḳaddimen : sunarak; öne geçirerek.
muḳallid : taklit eden.
muḳāraᶜa : kura çekişme; ad çekişme; çekişme, vuruşma.
muḳārenet : yaklaşma, kavuşma.
muḳārin : bitişik, ulaşmış, erişmiş
muḳarreb : yaklaşmış, yakınlaşmış.
muḳarrebān : yakınlaşma, yakınlaşmış olanlar.
muḳarrer : kararlaşmış; sağlam.
mukāşere : komik, gülünç; gülme.
muḳātele : birini öldürme.
muḳāvim : karşı duran, dayanan, direnen.
muḳavves : kavisli, eğri, bükülmüş.
muḳayyed : kayıtlı, bağlanmış.
muḳle : gözbebeği
muḳteᶜid : oturan
muḳteżî : gereken, gerektiren.
muḳtebes : faydalanmak üzere aynen alınmış.
muḳtedā : uyulan, örnek tutulan.
muḳteżā : gerek, icap ettiren.
muḳteżā-yı vaḳt ü ḥāl : zaman ve durumun gereği.
mūm : mum; yumuşak.
mūmā-ileyh : adı geçen, anılan.
mumżā : imzalanmış; kabul görmüş, geçerli.
mūnise : can yoldaşı, hayat arkadaşı.
munṣarif : geri dönen.
munṭafî : sönen, sönük.
munḳatıᶜ : kesilen, kesilmiş.
muntaẓırîn : gözleyenler, bekleyenler.
mūr : karınca.
murżiᶜa : çocuğa süt emziren sütnine.
muraṣṣaᶜ : kıymetli taşlarla bezenmiş.
murabbaᶜ : dörtlü; dört köşeli.
murād : maksat, niyet.
muraḫḫaṣ : izinli, ruhsatlı; bir devlet ya da kurum adına salahiyetli olarak bir yere, birinin makamına gönderilen kimse.
murġ : kuş.
mūriṣ : getiren, miras bırakan.
murtāż : alıştırılmış hayvan.
muṣādefe : tesadüf etme, rast gelme.
muṣāfaḥa : el sıkışma, tokalaşma.
muṣāheret : evlenme ile meydana gelen akrabalık.
muṣallā : namaz kılınan yer.
muṣāraᶜat : güreşme.
muṣarrāḥ : açıkça söylenmiş, belirtilmiş.
muṣāfāt : samimi dostluk.
musāhib : sohbet eden, konuşan arkadaş.
muṣālaḥa : barışma, uzlaşma.
muṣḥaf : Kur'an
muṣḥaf-ı şerîf : Kur'an-ı kerim.
muᶜṣırāt : bulutun su dökmesi, yağmur yağması.

müsîḳār : dervişlere mahsus bir saz.
muşāfāt : samimi ve halis dostluk
muşamma‘ : muşamba.
mü-şikāf : kılı kırk yaran, inceden inceye araştıran
muşt : tokat, yumruk
muṭā‘ : kendisine itaat edilen, boyun eğilen.
muta‘aşşıbān : mutaassıplar.
muṭābaḳat : uygunluk, uyuşma.
muṭābıḳ : uygun.
mu‘tād : adet haline gelmiş, alışılmış.
muṭ‘amāt : yiyeceği içeceği bol olan .
muṭallā : yaldızlanmış, yaldızlı.
muṭallaḳa : bırakılmış, boşanmış [kadın].
muṭalsem : tılsımlı, büyülü.
muṭarrā : taze.
muṭarraḥ : çıkarılmış.
muṭarraz :zinetlendirilmiş, süslendirilmiş.
mutaṣavver : tasarlanmış, düşünülmüş
muṭāva‘at : iataat etme, baş eğme.
muṭavvaḳ : boynuna gerdanlık talkmış.
muṭāyebāt : eğlenceli hikayeler, fıkralar.
mutażammın : içine alan.
mutaraşşad : gözlenen
mutaraşşıd : gözleyen.
muṭarraz : süslendirilmiş, nakışlı, süslü
mu‘teberāt : itibarlı, geçer şeyler.
mu‘teddün-bih : gerçek değerinden kat kat fazla.
mu‘terek : savaş ve ceng meydanı.
mu‘terif : kendi kusur ve kabahatini gizlemeyerek söyleyen.
Mu‘tezile : kaderi inkar eden itikadi bir mezhep.
muṭī‘ : itaat eden, boyun eğen.
muvāṣalat : ulaşma, kavuşma, vasıl olma
muvācehe : yüz yüze gelme, yüzleşme
muvācehe : yüzleşme, yüz yüze gelme
muvāda‘a : düşmanlığı bırakıp barışma
muvāfaḳat :uygunluk, uyma.
muvāfıḳ : uygun.
Muvaḳḳar : vakarlı, ağırbaşlı.
muvaşşāh : süslü, süslenmiş.
muvaşşaḥ : süslenmiş, giyinip kuşamış.
muvāzene : iki şeyin ölçüsünün aynı alması, iki şeyin aynı olması.
muvāzî : parelel.
müyān : kıllar.
müy-keşîde : saçı açık, açılmış.
müy-miyān : ince belli.
müy-tābān : kıldan eşya yapanlar.
mużāḥake : komik, gülünç; gülme.
mużġa : bir parça et.
mu‘żılāt : zahmetler, zorluklar; kötüler, pisler, bozuklar.
mużîf : misafir kabul eden, çağıran.
mużîḳ : sıkan, darlaştıran, sıkıştırıcı.
mużmaḥil : çökmüş, çöküntüye uğramış.
muzn : bulut.
mübā‘adet : birbirinden uzaklaşma.
mübādiret : bir işe hemen girişme.
mübāhāt : övünme
mübālaġa : bir şeyi olduğandan ya çok büyük yada çok küçük gösterme.
mübāriz : döğüşe, kavgaya kalkışan.
mübāḥiş : bir iş hakkında konuşma.
mübāyenet : ayrılık, başkalık; zıddiyet, tutmazlık .
mübāyin :başka türlü, ayrı, zıt.
mübeddel : değişmiş, değiştirilmiş.
müberhen : delil ile ispat edilmiş.
mübît : geceleyecek yer.
mübrim : ısrar eden, dayatan
mücāb : kabul cevabı almış olan; duası kabul olunan
mücāhede : uğraşma, savaşma.
mücāhidîn : cihat edenler, Allah yolunda savaşanlar.
mücānebet : bir şeyden sakınma, çekinme, uzak durma.
mücāveret : komşu, komşuluk.
mücellā : cilalı, parlatılmış, parlak
mücenned : sıralanmış asker.
mücerred : tecrid edilmiş, soyulmuş; tek yalnız; soyut.
mücerrede : tecrid edilmiş, soyulmuş; tek yalnız; soyut.
mücevher : cevher ile süslenmiş.
müctehid-i Kāşî : İran'ın Kişan şehrinden olan âlimler.
müctenā : devşirilmiş, toplanılmış.
müdām : devam eden, sürekli.
müdāvā : deva arama, hastaya çare bulma.
müddaḫar : biriktirilmiş, toplanılmış .
müdde‘ā : iddia olunan şey.
müdde‘î : iddia eden , davacı; inatçı; bir hükümde ayak direyen.
müddet : zaman, vakit.
müdebbirān : tedbirli, düşünceli olanlar.
müdennes : kirletilmiş.
müdevver : döndürülmüş; yuvarlak, tekerlek.
müdn : şehirler.
müdnî : şehirlerle ilgili.
müdrike : anlık.
mü'eddî : edâ eden; sebep olan, doğuran, meydana getiren

mü'eyyed :doğrulanmış, kuvvetlendirilmiş, sağlam.
mü'ezzin : ezan okuyan.
müf'am : kabarmış, yükselmiş.
müfād : mana, kavram.
müfāḫaret : övünme.
müfāreḳat : ayrılık.
müfennede : güçsüz, zayıf.
müferraḥ : ferahlamış.
müfessirîn-i kirām: tefsir alimleri.
müfred : tekil, teklik.
müfterî : iftira atan.
müftî : fetva veren.
müft-ḫor : beleş yiyen.
mühce : hayat, ruh, can .
müheyyic : heyecan veren.
mühimm : önemli.
mühim-sāzî : önemli işleri gören
mühre : bir çeşit yuvarlak şey; cam boncuk; kağıt cilalamak için kullanılan billur top.
müjgān : kirpikler.
mükāleme : karşılıklı konuşma
müḳāşeḥa : kin duyma, düşmanlık besleme
mükātebāt : yazışmalar.
mükedder : kederli.
mükelleb : bukağı ve benzeri şeylerle bağlı.
mükellel : taçlı, taç giymiş.
mükennā : künyelenmiş, Ünyeli.
mükenniye : künyelenmiş, künyesi verilmiş.
mükḥule : sürme kutusu.
mülaḥ : ilginç, garip hikaye.
mülāḥaẓa :dikkatle bakma. İyice düşünme.
mülāḳî : buluşan, kavuşan.
mülām : azar, azarlama.
mülāyim : uygun.
mülevven : renkli, renk renk.
mülḥaḳ : sonradan takılmış, katılmış
mülḥid : dinsiz, imansız.
mülket : ülke.
mülteffetü'l-aġṣān : dalları birbirine karışmış ağaçlar
mülteḥaḳ : ilhak olunmuş, katılmış.
mülūk : hükümdarlar.
mülūkāne : hükümdar gibi, hükümdara yakışırca
mümāṣil : benzer, anımsatan
mümāşāt : yoldaşlık, beraber gitme; suyunca gitme, uysallık gösterme
mümerren : cesur yürekli
mü'minîn : inananlar.
münʿaḳid : düğümlenmiş, bağlanmış; karşılıklı anlaşılmış
münādemet : nedimlik etme, sohbet arkadaşlığı etme
münafeş : sırdaş
münāfî : zıt, uymaz, aykırı.
münāḳaşa : tartışma, atışma, çekişme
münāsebet : uygunluk, ilişik.
münāsib : uygun, yaraşır.
münāzaʿa : ağız kavgası, çekişme.
münbit : verimli, ekileni güzel yetiştiren.
müncelāb : pislik, çirkef çukuru; pis su çukuru.
müncerr : neticelenen; bir tarafa çekilip sürüklenen; varıp sona eren.
mündefiʿ : geçmiş, atılmış [hastalık].
münderic : içinde bulunan.
münfehim : anlaşılan, kavranılan.
münfekk : ayrılan, ayrılmış.
münḥall : açılan, çözülen; boş kalan, açık olan, me'muru bulunmayan.
münîr : ışık veren, parlak.
münḳād : inkıyad eden , boyun eğen.
münḳarıż : biten, sönen, arkası gelmeyen.
münḳasım : bölünmüş; bölük bölük olan.
münḳaż : biten, bitmiş.
münkere : istenilmeyen, kabul görmeyen, reddedilen
münkesif : inkisaf eden tutulmuş.
münkeşif : meydana çıkan, ortaya çıkan.
münsedd : kapanan, tıkalı, kapalı.
münselibü'l-iḫtimāl : ihtimali kalmamış, ihtimal harici.
münşeriḥu'l-bāl : gönlü neşeli.
münşî : inşa eden yapan; yazısı iyi katip.
münşî-i nādire-edā : Şefik Muhammed kasdedilmektedir.
münşiyāne : iyi kâtiplere yaraşır yolda.
müntaḥıl : eser çalan, başkalarının eserini kendisininmiş gibi gösteren.
münten : hastalık bulaşmış.
müntezaʿ : yerinden sökülmüş, çıkarılmış.
müntezeh : nezih, ferah, sıkıntısız yer.
müntezi' : bir şeyi yerinden koparan.
müntine : pis kokulu
mürāʿāt : koruma; saklama
mürabbāʿ : dörtlü, dört şeyden oluşmuş
mürā'î : ikiyüzlü.
mürāvedet : isteme, talep
mürāyā : gösteriş, ikiyüzlülük.
mürde : ölü, ölmüş.
mürebbiye : terbiye edici.

mürg : kuş
mürg-zār : kuş yatağı, kuşu bol olan yer
mürrü'l-meẕāḳ : acılığı damağında kalma, acı
mürsel : gönderilmiş, yollanmış; peygamber.
mürsele : kolye, gerdanlık; melek; mesaj.
mürsele : mektup, kağıt; gönderilen şey.
mürtāż : fakir, züğürt, yumuşak başlı.
mürtekib : kötü, yakışıksız iş yapan.
mürtesem : resmolunmuş, resmi çizilmiş.
Mürüvvet : mertlik yiğitlik; cömertlik.
müsābaḳat : yarış yapma.
müsādif : tesadüf eden, rastlayan.
müsā'id : yardım eden, uygun, elverişli.
müsāmiḥ : göz yuman, hoş gören.
müsāvāt : eşitlik, aynı hâlde ve derecede olma.
müsāveret : sıçramak, fırlamak; hareket etmek.
müsāvī : eşit, denk.
müsebbet : tespit olunmuş, sabit kılınmış.
müsellī : rahatlatan.
müsennā : iki kat, iki katlı.
müşmir : meyveli, yemiş veren.
müstaġnī : tok, zengin.
müsteḥaku'l-māric : dumansız ateş, alev hak etmiş.
müstaḥkem : sağlam, dayanıklı.
müstaḳbiḥ : beğenmeyen, tiksinen.
müstaḳil : kendi başına, tek.
müstaḳīm : doğru, düz.
müste'ār : eğreti [alınmış], takma [ad.]
müste'id : kabiliyetli.
müstecmi' : toplayan, toplanan.
müsteftiḥ : açan.
müstehām : şaşırmış, şaşakalmış.
müstelḳī : arka üstü yatan
müstelzim : gerektiren.
müstenbaṭ : zımnen anlaşılmış.
müstenbiḥ : havlayan köpek.
müstenkir : inkar eden.
müsterīḥ : rahat bulan, gönlü rahatlayan.
müstevfī : kafi derecede, yetecek kadar.
müstevfī-i dīvān-ı ḫavāric : muhāsip ve defterdār.
müstevlī : istila eden, ele geçiren.
müstmend : üzntülü, kederli; talihsiz; zavallı.
müṣūl : ayakta durma [saygıdan].
müşāhede : bir şeyi gözle görme.
müşākil : şekilce bir olan benzeyen.
müş'ar : işaretlenmiş, belirli, bilinen.
müşārekt : ortaklık.
müşārik : ortak, bir iş beraberliğinde bulunan.
müşārün ileyhā : kendisine işaret olunan, adı geçen.
müşebbek : küçük ağaç parçalarından yapılmış oyma pano; şebeke şekline sokulmuş; sim ve renkli ipten yapılmış nakış.
müşekkel : şekil verilmiş; şekli kıyafeti yerinde.
müşennef : küpe takılmış.
müşennef : küpeli, küpe takınmış,küpe takarak süslenmiş.
müşerref : şerefli.
müşevveh : uygunsuz, kötü, çirkin; moral bozukluğu.
müşgīn : misk kokulu.
müşg-sār : çok güzel kokan, misk kokan yer.
müşīr : emir ve işaret eden; mareşal.
müşīr : emir ve iaşaret eden.
müşkilāt : güçlükler, zorluklar.
müşkil-feṯḥ : güç, zor şeyleri halleden.
müşme'iz : sıkılan, nefret eden.
müşriḳ : doğma, yükselmek, parlamak, parıldamak.
müştemil : kavrayan, içine alan.
Müşterī : Jüpiter
müşterī : satın alan.
mütāba'at : birine tabi olma, arkasından gitme, uyma
müte'eṣṣirü'ẕ-ẓahr : sırtına vurulmuş .
müte'accibāne : şaşırarak.
müte'ahhid : bir işi sözle, imza ile üzerine alan.
müte'aẕẕir : özürlü, özrü bulunan; mümkün olmayan, güç, zor.
mütebeḥḥirīn : bilgileri deniz gibi geniş olanlar..
mütefaḳḳıhu'l-kelime : kelam âlimi; fıkıh âlimi
mütefāvıḳīn : uygun olanlar.
müteferri' : ayrıntıları olan, ayrıntılı.
müteferriḳ : dağınık, ayrı ayrı
mütefaṣṣılan : fasıllara, bölümlere ayırarak.
mütefaṭṭın : hemen farkına varan, anlayan
müteġāfilāne : gafil gibi davranarak.
müteġallibe : zorba takımı.
müteḥammil : taşıyan, yük yüklenen.
müteḥaşşiyān : sakınganlık, çekingenlik.
müteḥattime : lüzumlu, gerekli.
müteḫayyile : hayal eden, hayal kuran; hayal kurma merkezi.
müteḥayyir : hayret eden, şaşıran.

mütekāşire : çoğalan, çoğalmış.
müteḳāṭır : damlayan.
müteḳavvil : kendiliğinden-mecbur olmadan- yalan söyleyen.
müteḳāżī : borçluyu –ödeme yapması için- sıkıştıran.
mütekebbirāne : kibirlice.
mütelaẓẓī : alevlenen, ateşlenen.
mütelâlî : [şimşek gibi] parıldayan, ışıldayan.
mütelebbid : karışmış, dolaşmış.

mütemāyil : temâyül eden, meyilli, istekli.
mütemāziḥ : birbiriyle şakalaşan, latife yapan.
mütemekkin : mekanlanan, yerleşen, mekan tutan.
mü'temen : emniyetli, güvenilir.
mütemeşşile : bir şeyin şekline giren; cisimlenip görünen.
mütemetti' : faydalanan, kazanan.
mütenāsibü'l-a'żā : organları uygunluk içinde olan.
mütenebbî : peygamberlik iddia eden, peygamberlik taslayan.
müteneffir : nefret eden.
mütenekkiren : kıyafet değiştirip kendini tutamayarak.
müteraḳḳıb : bekleyen, uman, gözleyen
müteräżî : karşılıklı olarak birbirinden razı ve hoşnut olan
müterehhib : rahib olan, rahipleşen, rahip gibi ibadet eden
müterettib : tertip eden, düzenleyen.
müteşā'id : yükselen, yukarı çıkan.
mütesannifān : tasnif edenler; kitap yazanlar.
mütesāviye :birbirine eşit, denk olan.
mütesāviyetü'l-aḳdām : eşit adımlar.
mütesāviyyet : birbirine eşitlik, denklik.
mütesāyir : birlikte giden, akan.
mütesellihan : silah kuşanarak.
mütesemmî : bir ad ile adlanan.
müteşābihāt : Kur'an-ı Kerim'in tevile açık ayetleri.
müteşettit : dağılan, perişan olan.
müteṭallı'a : yükselmiş, doğmuş.
mütevāhî : zayıf ve âciz.
mütevāliye : birbiri ardınca giden, art arda gelen.
mütevāliyeten : birbiri ardınca gelerek.
mütevārî : gizlenen, gizli, saklı.
müteveffîye : ölen, ölmüş.
mütezāhid : züht eden, zahit olan.
müteżāḥik : gülen, gülüşen.
mütḳan : kesinleşmiş, kat'i.

müttehem : suçlanmış, itham edilmiş..
mütteḥid : birleşmiş, birlik olmuş .
müttekā : dayanılacak âlet, asâ.
müvācehe : yüz yüze olma.
müvellide : ebe.
müvesvis : vesveseci, kuruntucu.
müzāheret : yardım etme, koruma, arka çıkma.
müzāḥame : zahmet,sıkıntı verme; kalabalık; itişe kakışa bir yere hücum etme.
müzāyede : artırma.
müzd-ver : ücretle çalışan.
müẕekker : erkek.
müzerkeş : altın sırmalı, altın sırma ile işlenmiş.
müzeyyen : zinetli, süslü.
müz'icāt : rahatsızlık verenler.
müzmine : **hek.** üzerinden zaman geçmiş süreğen hastalık .

N

na'āme : deve kuşu.
nāb : halis, saf.
nā-be-hengām : mevsimsiz, vakitsiz.
nā-be-ḳarār : kararsız, durmayan, sabit olmayan.
nā-bercā(y) : yersiz, yolsuz.
nā-be-sedād : doğru ve haklı olmayan .
nacaḳ : bıçak.
nāciye : kurtulan, selamete eren; cehennemden kurtulmuş, cennetlik.
nā-çār : çaresiz.
nādān : bilmez.
nā-demîde : yetmemiş, bitmemiş.
nā-dîde : görülmemiş; pek seyrek bulunan, değerli.
nādim : pişman.
nādir : ender, az bulunan.
nāf : göbek.
nafaḳ : yer altı tüneli.
nā-fercām : sonu çıkmaz, boş, faydasız [iş, şey].
nāficetü'l-misk : misk göbeği
nāfiẕü'l-ḳavl : özü geçer, dediği olur.
nā-gāh : vakitsiz, ansızın, birdenbire
nā-girîz : çaresiz
naġme : ahenk, ezgi; güzel ses.
naġme-serāyān : türkü söyleyenler.
nā- ḫ'āh : istemeyerek, zora ki.
nāḫan : tırnak.
nā-hencār : uygunsuz, yakışıksız; kötü.
naḫcîr : yaban keçisi; av..
naḫḫās : hayvan alıp satanlar.

naḫḫāt : keresteci, marangoz, doğramacı.
naḫīr : burundan hırıldama.
nāḥiye : küçük yer, bölge.
naḫl: hurma ağacı.
naḫle : bir fidan, bir tane hurma ağacı.
naḫl-sitān : hurmalık, hurma bahçesi.
naḥr: boğazlama, kesme.
nā-ḫudāyān : gemi kaptanları.
naḥv : sözdizim bilgisi.
naḫvet : kibir, gurur, büyüklenme.
na'îḳ : karga sesi.
nā'im : taze, körpe, kılçıksız bitki; etli sebze; yumuşak [şey].
nā'ire : ateş, alev; sıcaklık.
nāḳa : dişi deve.
naḳb : delmek; delik veya lağım açma.
naḳd : akçe, para olarak bulunan servet, peşin para.
naḳdîne : hazır, peşin para.
nāḳıṣatü'l-'aḳl : aklı kısa.
naḳî'a : yemek, ziyafet.
naḳl : taşıma, aktarma.
naḳḳād : paranın kalbını sağlamından ayıran.
naḳḳāl : nakledici, taşıyıcı.
naḳş : resim; ipekli işleme; mec. hile, renk
nāḳūr : boru, düdük
nāḳūs : Hristiyanlarda ibadet vaktini bildirmek üzere kilisede çalınan çan; fanus, çan biçiminde şişe
na'l : nal, ayakabı, pabuç
nale : inilti, feryat.
na'leyn : bir çift ayakkabı
nām : isim, ün, lakap.
nā-maḥrem : nikah düşmeyen.
nā-mer'î : görünmez.
nā-müvecceh : kimsenin yönelmediği, makbul olmayan.
nām-zed : aday
nā-peydā : belirsiz, görünmeyen.
nār : ateş
na're : yüksek sesle bağırma.
Nārül-Ḥubāḥib : Araplar arasında pintilikle meşhur olup çok zayıf ateş yakan birisinin ateşi. Bu ifade Araplar'da atasözü olmuştur.
nās : insanlar.
nā-şabūr : sabırsız, tezcanlı.
Naṣārā : Hristiyanlar.
naṣfet : insaf, haklılık, doğruluk.
nāṣıbe : nasb eden, tayin eden, atayan.
nāṣıḥ : danışman, müşavir.
nāṣıye : alın.
nāṣıye-i ḥāl : yüzün gösterişi, tavır, vaziyet.
naṣîb : pay, hisse, kısmet.
naṣîr : yardımcı.
nā-sere : ayarı bozuk [para]
nāṣıye-i ḥāl : yüzün gösterişi, tavır, davranış
naṣîḥat : öğüt.
nāsûtî : insanlığa âit, insanlıkla ilgili
nā-şāyeste : layık olmayan.
nāṣî : ötürü, dolayı, ileri gelen.
nā-şinîde : işitilmemiş, duyulmamış
naṭ' : deriden yapılmış döşek; sofra bezi; halı, kilim, döşek
naṭḥ : bir hayvanın boynuzuyla vurması
nāṭıḥ : boynuzuyla vuran [hayvan]
nāṭıḳa : söyleyen, konuşan, düşünen.
nā-ümîd : ümitsiz
nā-üstüvār : dayanıksız, sağlam olmayan.
nāvek : ok.
nāyîn : kamıştan yapılma.
nāz : cilve, işve.
nāzān nāzān : nazlı nazlı
nāzān : nazlı.
naẓar : bakma, bakış; iltifat; itibar
naẓarān : ... göre; bakarak.
naẓare-i ūlā : ilk bakış
nāẓır : bakan, gözeten.
naẓîde : döşek, yastık şilte
naẓîf : temiz, pak.
nāzik : ince, narin, terbiyeli.
nāzik-endām : güzel vücutlu.
ne'āme : deve kuşu.
nebāt : bitki.
nebātāt : bitkiler.
neberd : harb, savaş; bahadır
nebî : peygamber.
nebîre : torun.
nebîze : meyve suyu; şeker şerbeti.
nebẕe : az şey, bir parça.
necāh : isteğine ulaşma, kurtulma.
necāset : kir, pislik.
necāt : kurtuluş, kurtulma.
Neccār : bir Arap kabilesi.
neccār : marangoz
Necd : Arap yarımadasının orta bölgesi
Necef : Kufe civarında Hz. Ali'nin türbesinin olduğu yer.
necîb : soyu temiz, asil.
necîl : soylu, soyu sopu temiz
necis : pis, murdar.

necl : bir kişinin çocuğu, özellikle erkek çocuğu.
necm : yıldız.
necm-i gîsû-dâr : kuyruklu yıldız.
Necrân : Güney Arabistan'da verimli bir vadinin ismi.
nedret : azlık, seyreklik.
nefâḳ : revaç
nefer : asker, ordu.
nefes-i vâ-pesîn : son nefes
neffâşet : her ilimde üstad olan kişiye denir
nefîs : hoş, güzel, hoşa giden.
nefsâniyye : canlılığın uyandırdığı arzularla ilgili; kin ve garezle ilgili.
nefsü'l-emr : işin hakikati, aslı.
nefûr : ürkek, ürken; herkese iyiliği dokunan kişi.
nefy : sürme, sürgün etme.
nehżat : hareket, yola çıkma.
nehâd : yol, tarz.
nehc : yol, doğru yol, tarz.
nehîm : gürültü, tantana; aç gözlü.
nehr-i Fürât : meşhur Fırat nehri.
nehy : yasak, yasaklama.
nekbet : talihsizlik, bahtsızlık; düşkünlük; felaket.
neked : dert, sıkıntı, bela.
nemâ : artma, çoğalma.
nemedîn : keçeden yapılma.
nemek : tuz.
nemekîn : tuzlu; tadı yerinde .
nemîme : koğuculuk, dedikoduculuk.
Nemrûd : Babil'in kurucusu hükümdar. Hz. İbrahim'i ateşe attıran kişi.
neng : ayıp, utanma.
nercis : nergis.
nergisî : bir çeşit işlemeli kumaş.
Nerîmân : Rüstemi'in dedesi olan Sâm'ın babası.
nerîmân : yiğit, pehlivan.
nerm : yumuşak.
nesîc : dokunmuş.
nesîm : rüzgar, esinti.
nesîm-i şabâ : saba rüzgarı.
nesnâs : yarısı insan tek elli ve tek ayaklı olup sıçrayarak yürüyen hayvan; goril, orangotan gibi büyük maymun cinsleri.
neşr : yayma, saçma.
nessâbûn : silsile-nâme yapan âlimler.
nessâc : dokumacı; mec.yalancı.
nessâḫ : hükümsüz bırakan, kaldıran.
neşâṭ : sevinç, neşe.
neşîde : manzume, şiir.
neşşâbe : Arap okçusu
neşşâl : pişmemiş yemeğe saldıran
neşv ü nemâ : yetişip büyüme
neşve : sevinç, hafif sarhoşluk.
ne'ûẕü billâh : Allah'a sığınırız.
nevâdir : nadir olan, az bulunan şeyler
nevâdirât : nadir olanlar.
nevâfil : nafileler.
nevâ'ir : ateşler, alevler.
nevâ-senc : ses ölçen.
nevaşî : alınlar; ileri gelenler, ulular.
nevâyir : ateşler, alevler
-nevâz : "okşayan" "okşayıcı" anlamı ile kelimelere eklenir.
nev-bâve : turfanda yemiş, yeni yeşillik
nevbet : nöbet.
nev-demîde : yeni çıkmış, bitmiş [sebze, bitki]
nevîd : iyi haber, müjde
nevre-pâş : çiçek saçan
nev-rûz : yeni gün; ilkbahar başlangıcı..
neyyir-i a'ẓâm : güneş.
nez' : bir şeyi yerinden koparma sökme; yok etme; can çekişme.
neżâyid : birisi tarafından toplanmış, istif edilmiş nesne.
neẕl : aşağılık, âdi, bayağı.
neẕẕâre : seyirci; bir şeye bakma.
nıbâḥ : havlama sesi, havlama.
nıḫr : usta, tecrübeli.
nıḫrîr : akılı, sağgörülü; akılıca.
ni'am : nimetler.
nibâl : oklar
nice : nasıl
niçe : ne kadar, çok, fazla.
nidügün : bir şeyin ne olduğu, nasıl bir şey olduğu.
nifâḳ : münafıklık; bozuşukluk;
nifâr : korku, kaygı.
nigâr-hâne : resim evi, resim sergi yeri.
nigâşte : resmolunmuş, yazılmış.
nigeh-bân : gözcü, bekçi..
nigerân : bakıcı, bakıveren.
nigîn : yüzük.
nigûn-sâr : başaşağı.
nihâde : konmuş, konulmuş.
nihâl-istân : fidanlık.
niḥle : mezhep, din şubesi.
nîk : iyi, hoş, güzel.
nikâşte : gösterilmiş, gösterilen, gösteren.
nikâyet : düşmanı kırıp geçirme.
nîlgûn : lacivert.
ni'met : iyilik, lutuf; yiyecek ve içeceğe genel olrak verilen ad.
ni'metân : nimetler.

nîr : boyunduruk.
nîrân : ateş, ateşte yakma, cehennem
nîrengî : hile, düzen ve büyü ile ilgili.
nişâb : asıl, esas; sermaye, mal.
nisbet : bağlılık, ilgi; bağ, alaka.
niseb : nisbetler.
nisvân : kadınlar
nisyân : unutma.
nişân : iz, alamet; hedef.
nişâne : uzağa atılan ok.
-nişest : oturan.
-nişîn : oturan.
nişîn : tatlı, lezzetli.
niṭâḳ : kuşak, kemer, peştamal.
niteki : gibi, benzeri, nasıl ki.
niyâḥ : ağıt etme, ölü üzerine iyiliklerini sayarak ağlama
niyâyiş : övme, meth etme.
niẓâm : dizi, sıra, düzen, tertip.
nîze : kargı, mızrak.
nîzek : küçük cirit, kargı; cāriye.
noḳṭa : nokta; benek; yer, konu.
noḳṭa-i sevâd : siyah nokta, gönülde var farz edilen nokta, süveyda.
nûger : kul, köle.
nuḳl : çerez, meze.
nuḳre : külçe halinde gümüş, kafa çukuru.
nuḳre : külçe halinde gümüş.
nûn : Osmanlı alfabesinin yirmi sekizinci harfi.
nûr : aydınlık, parıltı.
nûre : banyolarda kullanılan kireç, arsenik.
nuṣḥ : nasihat, öğüt.
nûş-â-nûş : içtikçe içerek, içe içe.
nûş-ḫand : tatlı gülüş.
nuẓẓâr : nazırlar, bakanlar, görenler.
nü'âs : uyuklama, ımızgama.
nübâḥ : yılan tıslaması; köpek havlaması.
nücûm : yıldızlar.
nüfûs : ruhlar, canlar; insanlar.
nüh : dokuz.
nühûs : Merih ve zühre yıldızı.
nüktes : ince mana, ince manalı söz.
-nümâ : gösteren.
nümâyân :görünen, meydanda.
nümâyiş : gösteriş, gösteri.
-nümûd : gösteren
nümû-dâr : görünen, görünücü.
nümûne-nümâ : örnek gösteren.
nüşâbe : temrenli ok.
nüşre : sihir, efsun, büyü.
nüşûb : koyma, asma, asılı kalma.
nüşûr : dağıtmalar, yaymalar.
nüşûz : kadının kocasından nefret etmesi.
nüzhet-fezâ : eğlenceli, gönül açan.
nüzhet-geh : gezinti yeri.
nüzûl : aşağı inme.
nüẓûr : adaklar.

O

ol : o
oṭâḳ : büyük çadır.
ozan : çok sözlü; halk şairi; çenesi düşük.

Ö

'Ömer-i Fârûḳ : ikinci İslam halifesi Hz. Ömer.
'ömr : hayat, yaşam.

P

pâ-çe : paça; küçük ayak.
pâ-der-şemem : ayağı burnunda, gururlu.
pâdşâh : padişah, hükümdar.
pâk : temiz.
pâleheng : dizgin, yular; bir çeşit büyük kement.
Pâlûde : saf hale gelmiş, süzülmüş.
pârele- : parçalamak.
pâs-bân : gece bekçisi.
pâs-dârî : bekçilik, gözcülük
-pâş : serpen, saçan, dağıtan.
pâşîde : saçılmış, serpilmiş, dağılmış
pâye : rütbe, derece.
pây-gâh : derece, rütbe.
Pâzend : Zerdüşlüğün kudsi kitabının bir tefsiri.
Peder : baba.
pehlivân : yiğit, mert.
pehnâ-ver : soluk, solmuş.
pejûh : sorma, soruşturma.
penâh : sığınma, sığınacak yer.
penbe : pamuk.
pend : nasihat, öğüt.
per : kanat, kol.
perâkende : dağınık, dağıtma.
per-cünbân : kanat sallayan.
perdâḫt : cilalama, parlatma.
perde : kapı, pencere gibi yerlere asılan örtü; iki yeri birbirinden ayıran şey; hakikati görmeyi engellyen şey.
perde-derîde : edepsiz, hayasz.
perde-şikâf : edepsiz, hayasız.

perende : uçan, uçucu
-perest : "tapan" "tapınan" manalarıyla birleşik kelime yapar.
perestiş : tapınış, şiddetli sevgi.
perî : cinlerin çok güzel ve alımlı olduklarına inanılan dişileri.
perî-çehregān : peri yüzlüler, güzeller.
perîde-reng : rengi uçmuş, solmuş.
perîşān : dağınık, karışık.
perrān : uçan, uçucu.
pertev : ışık, parlaklık.
-pervaz : "uçan" "uçucu" anlamları ile birleşik kelime yapar.
pervāz : uçma, uçuş.
pervāze : gece eğlentisi ışığı kır, gezinti için hazırlanan yemek.
perverde : beslenmiş, yetiştirilmiş.
perverîş : besleyiş, besleme; terbiye etme
pervîz : üstün; güzellik; süzgeç; balık.
pes : sonuç olarak.
pesendîde : beğenilmiş, seçilmiş.
pest : alt, aşağı; alçak
peşîze : pul, mangır, akçe; balık pulu
peşmîn : yün veya daha aşağısından yapılmış elbise; yün
pey -der-pey : birbiri ardı sıra, yavaş yavaş .
peygār : savaş, kavga.
peyġüle : köşe, bucak.
peymān : yemin, and.
peyvend : ulaşma, varma.
peyveste : ulaşmış, bitişik.
-peẕîr : kabul eden.
peẕîrā : kabul eden.
pîçîde : karışmış, bükülmüş, kıvrılmış.
pindār : sanma, sanış; böbürlenme
-pîrā : donatıcı, süsleyici
pîrāmen : etraf, yan, çevre.
pîrāmen-gerd : etrafında, çevresinde dolaşan
pîrān : pirler, ulular, ihtiyarlar. şeyhler.
pîrāye : süs.
pîre-zen : kocakarı.
piş-rev : önde giden.
pistān : meme.
piste : fıstık.
pîş-āheng : önde giden.
pîş-āheng : öne düşen, önde giden .
pîşânî : alın.
pîşe : sanat, meslek, iş.
pîş-gāh : ön, huzur
pîşîn : önceden, önde, peşin.
pîş-ḳadem : ön ayak olan.
pîşvāyān : reisler, başkanla.
pūsîde : çürük, çürümüş, bozulmuş.
pūşîde : örtülmüş; örtü
pūte : içinde maden eritilen tava, pota
pūyān : koşan, **mec.** dalgın, kendini kaptırmış.
Pūyende : seğirtici, koşucu.
pūzeveng : pezevenk; sis, duman; bulutlu hava; çam sakızı, reçine.
pūzîne : maymun.
pür : çok, dolu, fazla.
pür-kîn : kin, nefret dolu.
pürtāb : atılma, sıçrama.
pür-taḳṣîr : çok günahkar.

R

rā : Osmanlı alfabesinin on ikinci harfi.
raʿb : korku, dehşet.
rabbātü'l-ḥicāl : kadınların kocaları, güveyiler
rābiʿ : dördüncü.
rābiʿa : dört.
rācilen : yaya olarak, yürüyerek.
raḥān : meyil, tercih.
raḍîʿ : süt emen çocuk; süt kardeş.
raḍiyallāhu ʿanh : Allah ondan razı olsun.
raḍiyāllāhümā : Allah o ikisinden razı olsun.
rāfiʿ : kaldıran yükselten.
rafż : bırakmak, terk etmek.
rafż : Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in hilafetini kabul etmeyip ona dil uzatma, Râfizîlik.
raġad : bereketli, bol, fazla, yeterince.
rāġım-ı enūf-ı ʿadā: düşmanının burnunu kıran.
raġîf : yufka, pide.
raġm : burnun tozlanması.
rāḥa : avuç içi.
rāḥā : değirmen.
raḥîḳ : kırmızı renkli, saf, duru şarap.
raḥîl : göçme, göç.
rāḥile : deve, yük hayvanı.
rāḥile : göçen, göç eden; ölen.
Raḥmet : acıma, şefkat; yağmur.
raḥne : gedik, yarık; zarar,ziyan.
rāh-zen : yol vuran (kesen), eşkıya.
rāʿî : çoban, sığırtmaç.
raʿiyyet : bir hükümdarın idaresi altındaki insanlar.

raḳabe : ense kökü ,boyun. 2. kul, köle.
rākib :binici, binen.
rākiben : binerek.
raḳṣān : rakseden, uynayan.
raḳam : yazı, yazma; yazı ile işaret; nicelik, miktar; sayı.
rāḳı : sihir, büyü, efsun; büyücü.
Raḳīḳ : ince; köle ve cariyeler.
ramaḳ : ancak nefes alacak kadar vücutta kalan hayat; pek az şey.
rāmī : atan, atıcı
raʿnā : güzel, latif, hoş.
raṣad-ḫāne : gözlemevi.
raṣīf : sağlam, dayanıklı.
rāsiye : büyük dağ.
raʿşe : titreme; korkma
raṭb : taze, yeşil
rātibe : maaş, vezife, tayin
rāvī : rivayet eden, söz söyleyen.
ravża : bahçe.
rāyāt : sancaklar, bayraklar.
rāyet : sancak, bayrak
rāygān : bedava; değersiz
rāyiḥa : koku.
rāyiḥa-i kerīhe : kötü koku.
rāyiż : seyis
rāżī : rıza gösteren, kabul eden.
rażīʿ : süt kardeş; süt emen çocuk .
rażīʿa : süt kardeşler.
rebīʿ :bahar
rebīʿa : bahar.
redʿ : geri çevirme, reddetme.
redd : geri çevirme, kabul etmeme; tamamını inkar etme.
redī : kötü, ahlaksız.
redīf-i maṭiyye : binek hayvanında birinin arkasına binen .
redm : bir şeyin önüne set yapma.
refʿ : kalkındırma, yüceltme.
refṣ : edep dışı söz söyleme; kadılara laf atma.
refāh : bolluk, rahat, bollukta geçiniş.
refīḳ : arkadaş, dost; eş
refref : ince parlak kumaş; Hz. Muhammed'in Mirac gecesi bindiği dördüncü binek hayvanı.
reftār : gidiş, yürüyüş.
reft u rūb : silip süpürme. mec. gezip tozma .
reh-güzer : geçecek yol.
rehīn : rehin edilmiş, bir şeye garanti olarak tutulmuş
rehīne : rehin edilmiş, bir şeye garanti olarak tutulmuş
reh-nümūnī : kılavuzluk.
reh-revān : yolcular, yola gidenler.
reh-vār : sarsmadan yürüyen at; atın sarsmadan yürüyüşü.
reh-yāb : yolunu bulabilen; girebilen.
rekā'ib : deve kervanı.
rekīn : gururlu, ağırbaşlı; yüksek.
rekīz : gizli, saklı; sağlam.
rekūż : segirtmek, kaçmak; gitmesi için ata ayakları ile vurmak.
remād : kül.
reme-i bī-şubān : çobansız sürü.
remy : atmak, fırlatmak; tüfek atmak.
reng : renk.
reng-āmīz : türlü renkli.
reng-ā-reng : renk renk
rengīn : parlak renkli, boyalı.
re's : baş, kafa.
resā'il : mektuplar, küçük kitaplar.
-resān : ulaşanlar, erişenler.
reṣāṣ : çürümüş, eskimiş, yaşlanmış.
reṣāyid : kümeler, yığınlar.
resen : urgan, halat .
resm : yazma, çizme; eser,iz; plan.
re'sü'l-māl : Osmanlı devletinde maliyeden yetkili en üst kişi.
reş : sıvı bir şeyi siprey hâlinde serpmek.
reşāşe-pāş : serpintici saçıcı.
reşk : kıskanma, haset.
retḳ : yırtığı yarığı onarma işi
revā : yakışır, uygun, yerinde.
revābıṭ : bağlar, rabıtalar.
revāc : geçerli olmak, kıymette olmak.
revāfiż : Şi'a mezhebinin ifrata kaçan kısmı.
revāḳ : üstü örtülü yer, kemer altı, çardak.
revġan-dān : yağ kandili, yağ çıkarılan yer; yağ konulan yer.
revişān : gidişler, gitmeler; tarzlar; yollar.
reviyyeti : bir işi etraflıca düşünme.
revṣ : pislik, gübre, dışkı.
revzene : pencere.
reyʿān : bir şeyin evveli, tazelik zamanı.
reyb : kuşku, şüphe, tasa.
reyyān : suya kanmış .
rez : asma, bağ kütüğü.
rezānet : vakarlık, ağırbaşlılık, temkinlilik
rezīl : alçak, bayağı.
rezīn : vakarlı, ağırbaşlı

rezm-sāz : savaşçı.
rıbḳa : bağ, ilmek, halat.
rıżā : hoşnutluk, memnunluk.
ri'āyet : gütme, gözetme; sayma, saygı.
ribāṭ : bağ, ip; sağlam yapı; konak, tekke
ricāl : adamlar.
ric'at : geri dönme.
ridā : bazı dervişlerin omuzlarına attıkları kumaş
ridā : hırka, dervişlerin omuzlarına attıkları post
rif'at : yükselme, ilerleme.
rīḥ :yel, rüzgar.
rikāb : üzengi.
riḳāb : ense, boyun.
riḳāb : köle, tutuklu; ense, boyun.
riḳāḳ : köle ve cariyeler
rimāḥ : mızraklar, mızrak gibi sivri.
risāle : mektup küçük kitap.
riṣāye : mersiye, ağıt yakma.
rīş : yara, yaralı; sakal
rīşe : saçak, püskül.
rīv : hile, düzen, tuzak
rivāyet : söylenti.
riyā : gösteriş, iki yüzlülük.
riyāḥ : rüzgar, yel.
riyāset : reislik, baş olma.
riyāż : bahçeler, ağaçlık, çimenlik yer.
riyāżet : nefsi kırma, manevi terbiye.
-rīz : akıtan, döken.
rīzān : dökülen akan.
rīze : kırıntı, parça, saçıntı.
rū : yüz, çehre.
ru'āf : burun kanaması.
rubā : "kapan" kapıcı" manalarıyla birleşik kelime yapar.
rūbāh : tilki; kandırmak, kazıklamak.
rubāyende : çalınmış, çekilmiş.
rubeh : tilki; **mec:** hilekar, kurnaz.
rudāḥ : kalça.
rūd-bār : büyük ırmak.
rū-gerdān : yüz çeviren, yüz döndüren.
ruḫsār : yanak, yüz; çehre
ruḫsāre : yanak, yüz; çehre
ruḫṣat : izin.
ruḳ'a : üzerine yazı yazılan kağıt parçası .
ruḳā : sihir, büyü; çekici, büyüleyici.
ruḳā' : üzerine yazı yazılan kağıt; kısa mektuplar; yamaşar; dilekçeler.
ruḳād : uyku.
ruḳāde : uyuma, uyku.
ruḳūd : uyku; uyuma; ihmalkârlık; kaygısızlık.
ruḳya : çekicilik; büyü, sihir; muska.
ruḳye : büyücü ve üfürükçülerin okudukları şey, afsun.
Rūm : Anadolu.
rumḥ : mızrak, süngü.
rūstāyī : çiftçi.
rūşen : aydın, parlak.
rūşenāyī : aydınlık, açıklık.
rūy : yüz, çehre.
rūyān : yüzler.
rūyīn : tunç; tunçtan.
rūyīn-ten : tunç vucutlu, güçlü kuvvetli.
rūz : gün.
rūzgār : devir, zaman; dünya.
rübūde : kapılmış, kapılan
rüchān : üstünlük, üstün olma.
rüchān : üstünlük, üstün olma
Rüstem : Şehnâme'de adı geçen ünlü İran'lı savaşçı.
rüsül : peygamberler
rüsvā(y) : rezil, itibarsız.
rütbe : makam, derece.
rü'üs : başlar, reisler.
rüvāt : rivayet edenler, söylentide bulunanlar.

S

sa'ādet : mutluluk, baht.
ṣa'ālet : saldırmak; zulm, gaddarlık
ṣabāḥat : güzellik, latiflik, yüz güzelliği
ṣabāḥu'l-ḫayr : hayırlı sabahlar anlamında bir dilek.
ṣabīḥ : güzel, latif, şirin.
sābi'a : yedinci.
ṣa'bu'l-kerīhe : çirkin bir şeyin zorluğu.
ṣābūn : sabun.
ṣad : Osmanlı alfabesinin on yedinci harfi.
ṣad : yüz [sayı].
sa'd : kutluluk, uğur.
sa'd-ı kevkeb : uğur, saadet yıldızı.
ṣadā : ses, yankı.
sādāt : seyitler, ulular.
ṣadd : geri çevirmek; engellemek; nefret etmek.
Sādil : perdeci; perde, bez diken.
sāde-dilān : saflar, temiz yürekliler, bönler.
sāde-levḥān : safdiller, saflar
sāde-rūyān : tüyü bıyığı çıkmamış gençler
ṣādıḳu'l-ḳavl : sözünde duran,sözünün eri.

şad-pāre : yüz parça.
şadūḳ : son derece güvenilir, doğru, dürüst.
sādise : altıncı.
şadr : göğüs, yürek; baş, başkan.
şafʿā : zarif, ince; şakadan tokat.
şafā : hoşnutluk, güzellik; zevk, eğlence.
şaf-beste : saf bağlamış.
şaff-ārā : sırayı, asker saflarını süsleyen.
şafḥa : bir şeyin düz yüzü; levha; bir hadisenin mertebeleri.
şafîr : ıslık; ince, güzel ses.
şafîr-i bümāne : güzel tabiî ses.
şāf-niyyāt : temiz, saf niyetler.
şafvet : haslık, temizlik.
şaġar : dişler, ön dişler
sāġar : kadeh.
şaġîr : küçük
sāḥa : meydan, alan.
saḥam : karanlık, kara.
şaḥārî : sahralar, çöller.
şaḥāyif : sayfalar, yapraklar.
şahbā : şarap.
Saḥbān : Hz. Muhemmed ile çağdaş meşhur bir edip.
şaḥḥ : doğrudur aynlışsızdır manasında yazılara konulan bir işaret.
saḥḥāke : sevici kadın.
şāḥib-i hūş : akıl sahibi.
şāḥib-i şurṭa : inzibat memuru
şāḥib-ḳırān : her zaman başarı kazanan hükümdar.
saḫîf : zayıf, güçsüz, çürük.
saḫîfe : zayıf, hafif; gevşek, boş; seyrek dokunmuş bez.
şaḥîfe : sayfa, yaprak.
sāhire : yeryüzü, zemin.
sāhire-i ġabrā : yer yüzü; çöl.
şaḥn : avlu, oyuk, boşluk yer; büyük kase.
şaḫr : büyük taş, kaya
şaḫretü'ş-şammā : som ve katı kaya .
saḫt : katı, pek, sert, çetin; kuvvetli.
şaḥve : ayıklık, uyanıklık
sāʿî : çalışan, hızlı yürüyen; haberci; koğuculuk eden .
şāʿid : yukarı çıkan, yükselen.
sāʿid : mutlu, uğurlu.
sāʿid-i rāst : doğru kol.
şāʿiḳa : yıldırım.
sāʾil : sual eden; dilenci; akıcı.
sāʾilān : dilenciler.
sāʾilān-ı küçe : sokak dilencileri
sāʾir : diğer, başka.
saʿîr : ateş, cehennem.
sāʾire : diğer, başka.
sāʿiye : çalışan.
sāk : baldır, incik.
sāḳ : bacak, baldır; sap, kök; ağaç gövdesi.
şaḳʿāt : horoz ötüşü.
şāḳı‘ : kuş sesi.
sāḳıṭ : düşen; hüküm ve itibardan düşmüş.
sāḳî : su veya şarap dağıtan kişi.
saḳîm : hastalıklı, hasta; yanlış.
saḳḳā : su dağıtan, saka.
saḳṭ : çoçuk düşürme.
şalātü'l-ʿışā' : akşam namazı.
şalāḥ : düzelme, iyileşme.
şal- : göndermek, boşlamak.
şalāḥ : düzelme, iyileşme, iyilik.
şalāye : bir çeşit taş
şalb : asma, darağacına çekme.
şalîb : haç.
şāliḥ : iyi, yarar; dinin emirlerini yerine getiren.
sālik : bir yola süluk iden.
şāliş : üç.
şāliṣe : üçüncü.
Sām : Hz. Nuh'un oğlu ki semitik kavimler onun soyundan gelir.
Sāmî : katı, sert.
Sāmî : Sam soyundan olan.
sāmiʿa : işiten, dinleyen.
sāmiʿa-ḫırāş : kulak tırmalayan.
sāmirî :gece yoplantısına âit.
şamşām : keskin kılıç.
şamşame : Amr'ın kılıcı.
Ṣanʿā : Yemen'in başşehri.
şanādîḳ : sandıklar.
şanduḳa : mermer veya çuhadan yapılmış mezar üstü.
şanem-ḫāne : puthane.
şanavberiyyü'ş-şekl : kozalak biçimde, koni şeklinde.
şandalî : sandalye, iskemle.
şānî : iki
şanîʿa : düzme, sahte iş.
sānih : zihinde ve fikirde ortaya çıkan şey.
şāniye : şānî'nin müennesi; dakikanın altmışta biri.
şār : kan davası, öç, intikam.
şarf : harcama, gider; çevirme; değişme.
şarf-ı liḥāẓa-i cüfūn : göz ucuyla bakma.
şarḥ : köşk, saray.
sārî : süren, sürücü.

şarî‘ : yere yıkılmış saralı kimse.
şārim : kesici, biçici; kesen.
şarîr : gıcırtı, cızırtı.
sāriyān : rüzgar; kanat; uçurmak.
sārre : sevindirici, sevinçli.
şarşar : şiddetli, gürültülü rüzgar.
saṭl : tas, kova; küçük leğen; at sulama kovası.
sāṭūr : satır, bıçak.
saṭvet : birinin üzerine şiddetle sıçrama, ezici kuvvet zorluk
şavāb : doğruluk, doğru, dürüst.
şavāb-dîde : doğru haklı görülmüş, beğenilmiş.
şavb : taraf, yön, cihet.
şavā‘iḳ : yıldırımlar.
şavāmi‘ : tekkeler, ibādet yerleri.
şavlet : şiddetli hücum saldırma.
şavt : ses, seda.
savṭ : kamçı, kırbaç.
şavulmaḳ : bir tarafa çekilmek; uzaklaşmak; yol vermek.
şavvāġ : sarraf, altıncı.
sa‘y : çalışma.
şayd : av, avlama.
şayḥa : bağırma, nara atma.
sa‘y ü güşiş : çalışma çabalama
se‘ālî : şeytan.
Sebā : eski bir Arap kralının ve onun yaptırdığı şehrin ismi.
sebaḳ : ders.
ṣebāt : yerinde durma, kımıldamama.
sebb : sövme, sövüp sayma.
sebbābe : şehadet parmağı.
sebî : savaşta esir düşen.
sebîl : yol, cadde; su dağıtılan yer.
sebk : bir şeyi eritme kalıba dökme.
sebḳat : geçme, ilerleme.
ṣebt : yazma, kaydetme.
sebū : testi; şarap kabı.
sebu‘iyyet : yırtıcılık.
sebük-bār : yükü hafif, eşyası az olan .
sebz : yeşil, yeşil renkli.
sec‘ : güvercin ötüşü.
ṣecc : akıtma [su].
seccāde-nişîn : seccadede oturan, şeyh, imam.
sedā : cömertlik, şefkat.
sedād : doğruluk, hatasızlık; doğru ve haklı şey.
sedd : kapama, engel olma.
sedene : kapıcılar, perdedarlar, Kâbe-i mükerreme kapıcıları.
sedîd : hak, doğru.
sedîr : odanın baş tarafına konulan döşek.
ṣedy : meme, göğüs.
ṣedy-i yemîn : sağ meme, göğüs.
sefāh : zevk ve eğlenceye düşkünlük; akılsızlık.
sefîr : elçi.
sefk-i dimā : kan dökme, kan dökücülük.
seher : gece uykusuzluğu.
seḥāb : bulut, karanlık.
sehm : ok.
sehm-gîn : korkunç, korkulu.
sehv : yanlış, yanılma.
sekîne : rahat, dinlenme.
ṣeklān : elinden alınmış.
sekr : sarhoşluk.
sekrān : sarhoş
ṣelāṣe : üç.
ṣelāṣîn : otuz.
selāmet : eminlik, korku ve endişeden uzak olma.
selāṭîn : sultanlar.
selb : kaldırma, giderme.
selef : bir işte veya yerde başka birinden önce bulunan.
selîb : soyulmuş, alınmış; aklı başından gitmiş
selle : sele, sepet.
selm (silm) : barış, sulh.
ṣelme : gedik, delik, yarık ; zarar, kaybetme, malını kaybetme.
sem‘ : işitme, dinleme.
seme : şaşırtma.
ṣemen : baha, değer, kıymet
ṣemîle : artmış, artık şey; dere içinde kalan su.
semîr : arkadaş, özellikle gece vakti sohbet eden arkadaş.
semt : taraf, cihet, yön.
senābik : at, katır gibi hayvanların tırnakları, toynaklar.
senam : deve hörgücü, tepe, doruk; orta, merkez.
ṣenāyā : öndeki alt ve üst dört diş.
-senc : tartan, ölçen, değerlendiren.
-sencîde : tartılı, ölçülü
sene-i âtîye : gelecek sene.
senevāt : seneler, yıllar.
seng : taş.
sengîn : boq, dışkı.
seng-pāre : taş parçası.
senneḥumullāhu vechehu : Allah onun yüzünü kara etsin
ser : kafa; baş, reis.
ṣerā : toprak.
serā’ir : gizli şeyler.

serā-perde : saray perdesi, padişah çadırı, harem dairesinin
serāvîl : şalvar, don
ser-bār : yük taşıyan hayvan, yük dolduktan sonra ilave etme
ser-bāz : cesur, yiğit, İran'da bir sınıf asker
ser-çeşme : çeşme başı, su başı, pınar
serd : soğuk, sert.
ser-dār : kumandan.
ser-efrāz : başını yukarı kaldıran.
ser-engüşt : parmak ucu.
serevāt : asiller, soylular.
ser-firāz : başını yukarı kaldıran.
serfürū : başeğme, söz dinleme
ser-gerdān : başı dönen, şaşkın; perişan
ser-germ : neşeli, sarhoş; kafası kızmış
ser-girān : başı ağır, çok sarhoş
ser-girifte : başı tutulmuş.
ser-güzeşt : serüven, birinin başından geçenler.
ser-i aşla‘ : kel kafa.
serî‘ü'd-devrān : hızlı dönen .
serî‘ü'l-cereyān : hızlı giden, akan.
serîre : gizli şey, sır; yatak .
seriyye : asker.
ser-keş : dikbaşlı, itaatsiz.
ser-keşān : dikbaşlılar, itaatsizlik edenler.
ser-mū : kıl kadar, pek az şey.
ser-nigūn : başaşağı olmuş, ters dönmüş.
ser-pençe : güçlü kuvvetli kimse.
ser-rişte : ipucu, tutamak.
ser-sebz : taze, yeni yetişmiş; şanslı, talihli
ser-tırāşān : berber
serv : servi, selvi.
ser-vaḳt : kimse bulunmayan boş oda, görüşülecek yer
serverān : başlar, başkanlar.
serv-i geşt : gezen, yürüyen, salınan servi.
ser-ḥadd : hudut, sınır.
ser-zede : baş göstermiş, uc vermiş.
ser-zeniş : başa kakma.
ṣevb : bez, perde.
sevābıḳ : geçmiş şeyler, geçmiş haller.
sevādü'l-vechü fi'd-dāreyn : iki dünyada yüzü kara.
ṣevb : bez; elbise; elbiselik kumaş.
sevdā : aşk, aşırı, sevgi.
sevdāgerān : ticaret, iş, meslek.
sevḳ : ileri sürme; gönderme, yollama
ṣevr : boğa, öküz, inek.
seyb : hediye, armağan.
seyf-i şārim : keskin kılıç
seyf-i meslūl : kınından sıyrılış kılıç; din uğruna nefsini feda eden kişi .
seyf-i müdeccel : cevherdar kılıcı.
seylāb : sel, sel suyu.
seylü'l-‘arim : sebe şehrini yıkan sel.
seyr : yürüyüş, gitme.
seyr-i billāh : Allah için gitmek, hareket etmek.
seyyi'āt : kötülükler, günahlar.
seyyid : efendi; Hz. Muhammed'in soyundan gelenler.
sezā : uygun, yaraşır, yakışır.
ṣıbyān : çocuklar.
ṣıddîḳ : pek doğru sözünün eri kimse; Hz. Ebû Bekir'in lakabı.
ṣıdḳ : doğruluk.
ṣıfād : kelepçe, zincir veya benzeri ile bağlanmış.
ṣıfat : hâl, keyfiyet, suret, şekil.
ṣıfāt : sıfatlar, hâller, durumlar.
ṣıfat-ı kāşife : ortaya çıkmış, keşfedilmiş, hâl.
Ṣıḥāḥ :Cevherî tarafından yazılan Arapça bir sözlük. (Ṣıḥāḥ-ı Cevherî).
ṣıḥḥat : sağlık, afiyet.
ṣıḳl : ağırlık; sıkıntı.
ṣımāḫ : kulak, kulak deliği.
ṣırāṭ-ı müstaḳîm : Allah'ın razı olduğu doğru yol.
ṣırf : katıksız, saf.
ṣıḥāf : büyük kase, kap.
ṣıyāġat : altın ve gümüş sanatı, altın gümüş ticareti.
ṣıyām : oruçlar.
sîb : elma.
sicāl : içi su ile dolu olan kovalar .
sicn : cezaevi, hapishane.
sidād : tapa, tıkaç; delik, yarık kapatacak şey
ṣifād : ipler, halatlar; kelepçeler.
sîḫ : demir şiş.
sihām : ok.
sikke : para üzerine vurulan damga; madeni para, akçe
silāḥ : silah.
si‘lāt : şeytan, yaşlı, cadı kadın.
silk : ip; meslek, yol, tutulan yol.
silsile : zincirleme, zincir; art arda gelen şeylerin sırası; soysop.
ṣiḳāl : ağır canlı kimseler; ağır şeyler
sîmā : yüz, beniz; imse
sîmā : yüz, çehre .
simā‘ : çalgı dinleme.

sime : iz, işaret; özellikle dağlama işareti, izi.
sîmiyākārān : eski bâtıl kimya ilmi ile uğraşanlar.
simsār : komisyoncu, tellal.
sinān : mızrak, süngü.
sîne : göğüs.
sînî : sini, büyük tepsi.
Sinimmār : meşhur Havernak adlı köşkün mimarı.
sinîn : yıllar.
sinn : yaş, ömür derecesi.
sinye : sarp yokuş bir yol, bir yolun sonu.
sipāh : asker.
sipāh-dār : en büyük asker.
sî-pāre : Kur'an-ı Kerim'in 30 sayfalık her cüz'ü
sipāriş : ısmarlama.
sipās :şükretme.
sipeh-bud : asker; kumandan
sipeh-dār : en büyük asker.
sipeh-sālār : askerlerin en büyüğü.
siper : arkasına saklanılacak şey.
sipihr : gökyüzü.
sipürde : kendini adamış, teslim etmiş
sîrāb : suya kanmış.
sirişt : yaratılış, huy
sirḫān : kurt [hayvan]
sissile-cünbān : zincir oynatan, kımıldatan.
şît : çatırtı, ses; ün, şan, şöhret.
sitāyiş : övme, övüş.
sitem : zulüm, haksızlık.
sivāk : dişleri temizlemeye yarayan bir fırça, misvak
sivār : bilezik.
şiyāb : giyecekler.
siyāc : çit, çevrilmiş duvar.
siyādet : efendilik, seyyidlik; Hz. Hasan vasıtasıyla Hz. Muhammed soyundan olma.
siyāhān : siyahlar, zenciler
siyāḳ : sözün gelişi, ifade şekli.
siyeh-kār : suçlu, günahkar.
siyemmā : hele, husûsüyle, bâhusus.
şovuḳ : soğuk.
şoya : çakı, bıçak.
sü'-i fi'l : kötü iş.
şu'bān : büyük yılan, ejderha; bir vadi boyunca devam eden akarsu.
şubḥ : sabah.
subḥa : tesbih, tesbih tanesi.
sūd : siyah.
şudūr : göğüsler; sadrazamlar.
şudūr : sadır olma, meydana çıkma.
şūf-ı ġanem : koyun yünü.
şuffe : sofa.
şūfî : tasavvuf ehli olan kişi.
sufra : yemek örtüsü.
şuġrā : daha küçük.
şuġūr : sınırlar, düşman ağzı olan yerler.
suḫre : biriyle dalga geçme, alaya alma, maskaralık.
suḫt : yasalara uymayan, uygunsuz.
suḫte-gān : medrese talebeleri.
şuḫte-vāt : kaba sofular.
suhūlet : kolaylık.
sūḳa : çarşı, pazar mensubu.
suḳūṭ : düşme, aşağı inme.
şulb : omurga kemiği; döldöş; döl.
sulṭān : hükümdar, padişah.
sūmnāt : puthâne, kilise.
Sūmnāt : Hindistan'da meşhur bir puthânenin adı.[Gazneli Mahmud tarafından yıkıldığı rivayet edilir.]
şun' : yapış, yapma.
sunḫ : bir kişinin hatırına gelenler; belirenler, görünenler.
sūr : düğün.
sūr :şehrin etrafını çeviren kale duvarı.
şūr : boynuzdan yapılmış büyük boru, Kıyamet günü Hz. İsrafil'in üfleyeceği boru.
sūrāḫ : delik, gedik
sūre : Kur'an'ın ayrıldığı 114 parçanın herbiri.
şūret-i ẓāhir : dış görünüş.
şūrî : görünürde olan.
şūret : biçim, görünüş; tarz, yol, gidiş.
şūretā : suret olarak, görünüş olarak.
şurre : para kesesi.
şurūf : değişmeler; gramerler.
surūn : bir hayvanın boynuzu.
sūsen-i ter : taze susam.
şuvar- : sulamak, su vermek.
şuver : sûretler, görüntüler, şekiller, hâller.
şu'ūd : yukarı çıkma, yükselme.
suyūf : kılıçlar.
sūzî : yanma, tutuşma ile ilgili.
şūbāt : dalgınlık, koma.
sübḥa : tesbih tanesi.
sübḥa-gerdān : tesbih devr eden, edici.
şūbūt : sabit olma, gerçekleşme.
süccedāt : secde edenler
südde-i 'afeniye : kokmaya, çürümeye başlamış kapı, yer.
südde-i seniyye : sultan sarayı, sultanın divanı.
Süfehā : sefihler, alçaklar.

süfer : sofralar.
süfre : sofra.
süḫan : söz, lakırdı.
süḫan-şināsān : söz bilir; sözün kıymetini anlar.
sükkān : oturanlar.
sükūn : cezim
sükūn : durma, kımıldamama.
sülāfe : şarap.
sülāfetü'ş-şaḫbā : kızıl şarap .
Süleymān : Süleyman peygamber.
süllem : merdiven, basamak.
şülme : gedik, çatlak.
sülūk :bir yola girme, bir yol tutma.
sülüs : yazı, el yazısı.
şümāme : doğru, dürüst adamın ismi.
sümüvv : yücelik, yükseklik.
sünbül : sünbül.
sünbül-bîz : sünbül eleyen.
sünbül-pūşe : sünbül örtüsü.
sündüs : parlak renkli çiçekli gümüş veya altın renkle işlenmiş kumaş.
sünnet : Hz. Muhammed'in söz ve davranışları.
sürādıḳ : büyük padişah çadırı; saray perdesi.
sürāġ : iz, işaret.
sürḫ : kırmızı, kızıl.
sürūr :sevinç, neşe.
sütre : örtü.
sütūr : yük ve binek hayvanı; evcil olmayan hayvan .
süṭūr : satırlar.
süvār : ata binen, binici.
süveydā : kalbin ortasında bulunduğu sanılan siyah benek; gizli günah.
süyūl : seller.

Ş

şād-āb : suya kanmış; sulu; taze.
Şādurvān : genelde cami avlusunda bulunan çok musluklu su haznesi.
Şāfi'iyye : Şafi mezhebinden olan.
şaġāl : çakal.
şāhāne : hükümdara yakışacak şekilde; çok mükemmel.
şāḫçe : küçük dal.
şāhid : gören, tanık olan.
şāhid-i zôr : yalancı şahid
şaḫmetü'l-āẕān : kulak memeleri
şaḫne : zabıta memuru, emniyet memuru; harman bekçisi
şaḫṣ : kişi.
şāḫ-sār : ağaçlı, koruluk
şa'lle : ışık, alev; alev fitili.
şāki's-silāḥ : âletleri ve silahları pek keskin olan kimse
şākirdān : talebeler.
şaḳḳ : yarma, yırtma, pāreleme.
şaḳḳ-ı 'aṣā : bir guruba muhalefet etmek, toplumdan ayrılmak.
şaḳrā : bir tür at ismi.
şām : akşam.
Şām : Suriye'nin başşehri.
şāmiḫ : yüksek; kibirli, azametli
şāne : tarak.
şaḳāyıḳ-sitān : gelincik yeri.
şārid : ürküp kaçan, korkan
şa'şa'a : parlaklık, gösteriş.
şarṭ : koşul.
şaşt : altmış.
şāt : koyun
şāṭî : kıyı, kenar.
şāyi'a : yayılmış haber.
şāẕ : kâide dışı, kurala uymayan.
şe'āmet : uğursuzluk.
şeb : gece
şebābet : gençlik, tazelik.
şebāne : geceye āit, geceyle ilgili
şeb-çerāġ : gece parlayan yakut.
şebeh : pirinç; pirinçten yapılmış eşya
şebîh : benzeyen, benzeyici.
şebîke : batı taraflarında Arapların giydiği bir başlık
şeb-istān : yatak odası; harem dairesi.
şecā'at : cesurluk, yiğitlik.
şecen : dal, budak
şecî' : cesur, yiğit, cesaretli.
şedd : sıkı bağlama, sıkı bağlanma.
şedd-i niṭāḳ : kuşak, kemer bağlama.
şedd-i niṭāḳ-ı ittifāḳ: birlik, beraberlik kuşağını bağlama.
şedîdü'ş-şekîme : çok mukavemeti, dayanması olan .
şefā : derin çukur, su arkı.
şefîḳ : şefkatli, merhametli.
şeġaf : delicesine sevme
şeġāl : çakal
şehāmet : zeka ve akıllılıkla birlikte olan cesaret.
şeh-bāz : bir cins iri ve beyaz doğan.
şehd : bal; gümeç balı
şehevāt : şehvetler, nefsani arzu ve istekler.
şehîr : namlı, ünlü
Şeh-nāme : Firdevsi tarafından yazılan, İran destanı.
şeh-nişîn : pencere çıkması, balkon.

şehr-āyîn : donanma, şenlik.
şeḳā' : bedbahtlık, rezillik.
şeḳāvet : bahtsızlık, bahtı karalık; eşkıyalık, haydutluk
şekîme : gem
şekl : şekil, biçim.
şemā'il : huylar, ahlaklar.
şeml : topluluk, insan yığını; örtme, bürüme
şemm : koku.
şemmāme : yenmeyen kokulu bir cins kavun; güzel kokulu.
şemmās : başının tepesi tıraşlı olan bir papaz sınıfı.
şemme'l-'arānîn : burunlar.
şemse : yazma kitapların kapaklarına güneş şeklinde yapılan resim.
şemşîr : kılıç.
şemşîr-i çūb : ağaç, tahta kılıç.
şe'n : iş, hadise.
şenā'at : kötülük, fenalık.
şenî' : kötü, fena.
şenî'a : kötü iş.
şerāb : şarap.
şerāre : kıvılcım.
şeref : büyüklük, ululuk, üstünlük
şerefe : yüksek bir yerin çıkıntısı; minârede ezan okunan yer.
şereh-vāz : açgözlülüğü bırakma, terketme.
şerer : kıvılcımlar.
şerî'at : doğru yol; Allah'ın emirleri; kanun.
şerr.-sār : utangaç
şerr : kötü, fena, çirkin
şest : okçuların parmaklarına geçirdikleri yüzük.
şeş-cihāt : altı yön, altı taraf.
şetm : sövme, sövüp sayma.
şevārid : dağılmış, dağınık şeyler.
şevāyib : lekeler, izler, kusurlar; ayıplar.
şevher-pesend : koca beğenen.
şevk : diken, dikenli bitki.
şeyn : leke,kusur, ayıp.
şeyṭanet ḳıl- : şeytanlık yapmak, kurnazlık yapmak.
şeyḫūḫet : yaşlılık, ihtiyarlık.
şezā: kokulu şeylerin kokusu.
şi'āb : dar yollar; şubeler
-şi'ār : üstünlük veren işaret.
şi'ārîn : şi'arlar.
şi'b : yol, vadi.
şikāf : yarık, yırtık, çatlak.
-şikāf : yırtan, yaran.
şiḳāḳ : uyuşmazlık, anlaşmazlık.
şikār : av.
şikeste : kırık, kırılmış.
şikeste-ḫışt : kırık çini veya çömlek.
Şimdengerü : şimdiden itibaren.
şîme : huy, tabiat.
şîr : arslan.
şîr : süt.
şîrān : arslanlar.
şîrāze : kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ip.
Şîrîn : Ferhad ile Şîrîn hikâyesinin kadın kahramanı
şîrîn : tatlı, hoş
şîrîn-kār : güzel muamele eden.
şîrîn-meẕāḳ : damak tadı
şiryān-ı heyūlā : bütün cisimlerin ilk maddesi kabul edilen maddenin damarı
şirẕime : bir şeyin küçük bir parçası; küçük az olan topluluk.
şitā : kış.
şitāb : acele, sürat, çabukluk
şîve : cilve, naz, işve.
şöhret : ün.
şu' : ışık, ışın; örümcek ağı; saçılma, dağılmaya başlama.
şu'arā : şairler.
şu'bede : elçabukluğu, hokkabazlık.
şu'bede-bāz : hokkabazlık.
şūḫ : neşeli, oynak.
şuhūd : şahitler, tanıklar.
şuhūr : aylar.
şuḳḳa : elbise ve kumaş parçası
şūm : şom, uğursuz.
şūr : gürültü, patırtı; şaşırtıcı
şūriş : kargaşa, gürültü, patırtı
şūriş-figen : kargaşa düşürücü
şurūṭ : şartlar, koşullar.
şüyîde : yıkanmış.
şübbān : gençler, delikanlılar, kadınlar.
şücūn : dallar, budaklar.
şühre : şöhret, herkes tarafından bilinmek.
şürb : içme, içmek..
şürū' : başlama.
şürūr : kötülükler, fenalıklar.
şüst ü şū : yıkama.
şüste : yıkanmış.
şütürān : develer.
şüẕüẕ : kural dışı olanlar.

T

ta'accüb-künān : şaşkın şaşkın, şaşakalmış.

taʿaddī : öteye geçme, saldırma; zulmetme.
taʿaffün : çürüyüp kokma.
taʿalluḳ : ilişiği olma; asılı olma.
taʿarrużˇ : sataşma, sakdırma.
ṭāʿat : Allah'ın emirlerini yerine getirme; boyun eğme, itaat.
taʿaẓẓum : kibirlenme.
tāb : güç, kuvvet; ışık, parlaklık; hararet.
tāb-ı meşy : yürüyen ışık.
ṭabaḳçe : küçük tabak .
ṭabāḳ : tabak, kap; ince kat.
ṭabaḳ-çe : küçük tabak.
ṭabanca : tabanca.
ṭabāyiʿ-şināsˇ : tabiatleri bilen, tanıyan.
ṭabb : Ruhânî ve cismânî vücuda ilaç ve tîmâr etme; cadılık, büyü.
tā-be : -e kadar.
tābende : parlayan, ışık yayan.
tābende-ʿiẕārˇ : parlak yanaklı.
ṭabḫ : pişirilme, pişirme; ilaç kaynatma.
tāb-ḫāne : ocak veya soba ile ısıtılan kışlık yer.
ṭabīb : doktor
taʿbīr : ifade, anlatma; terim; deyim.
taʿbiye : kullanmak için hazırlama, yetiştirme, düzenleme.
ṭabl : davul
ṭabla : düz, yassı, yuvarlak, genellikle ağaç tepsi; tabla.
tāc : hükümdarların başlarına takılan cevherli başlık.
taʿdād : sayma.
taʿdīl : doğrultma, doğrulama.
taʿdīl-i erkān : namazı eksiksiz, tam rükunlarını yerine getirerek kılmak.
tafṣīl : etraflı olarak bildirme.
tafżīḥ : rezil etme
tafḍīl : birini ötekilerden üstün tutma.
tafḍīḥ : rezil etme
tāfte : düz ve donuk olan bir çeşit kumaş; büzülmüş, katlanmış; yanmış
taġallüb : ğalip gelme.
taġażżub : gazap etme.
ṭaġī : haddini aşma, azma, itaatsizlik.
taġrīm : ödenme, ödetilme.
taġrīr : müşteriyi aldatma.
ṭaġy : azgınlık, haddini aşma.
taġyīr : değiştirme, bozma.
taḥaḳḳuḳ : gerçekleşme.
taḫallüf : geride kalma, arkada bırakılma.
taḫarrub : yıkılmaya, harap olmaya başlama.
taḥaṣṣun : sığınma
taḥaṣṣüd : birikme, yığılma.
taḥayyür : şaşırma.
taḥcīl : utandırma.
taḥdīḳ : gözünü ayırmadan dikkatli dikkatli bakma.
taḥdīş : tırmalama, tırnakla incitme, kurcalama
ṭaḥḥānīn : değirmenciler.
ṭāhir : temiz.
ṭaḥīn : öğütülmüş tahıl; darı unu.
taḥḳīḳ : inceleme, araştırma.
taḫlīʿ : söküp çıkarma, koparma.
taḫbīr : haber verme.
taḫlīf : yemin verme, yemin ettirme.
taḫlīṣ : kurtarma.
taḫliye : boşaltma, boş bırakma.
taḥmīl : yükleme.
taḥrīş : hırslandırma, hırslandırılma.
taḥrīf : bozma, oynatma.
taḥrīm : haram kılma.
taḥrīr : yazma, yazılma.
taḥṣīl : ele geçirme; ilim öğrenme; vergi toplama.
taḫte : tahta.
taḫt-gāh : hükümdarların oturduğu yer.
taḫt-ı revān : dört kişi veya iki katır tarafından taşınan nakil vasıtası.
taḫżīr : sakındırma, sakındırılma
ṭāʾil : fayda, yarar.
ṭāḳ : binâ kemeri; künbet, kubbe.
ṭāḳa : kubbeli mahfe, pencere.
taḳarrüb : yakınlaşma, yanaşma.
ṭāḳat-güdāz : gücü eriten, yakan.
taḳāṭur : damlama, damla damla dökülme.
taḳayyüd : bağlı olma, bağlama; çalışma.
taḳbīl : öpme.
ṭāḳçe : küçük takının iki yanındaki küçük kemerler; küçük pencere.
taḳdīm : öne geçirme; sunma.
taḳdīr : kıymet, değer verme
taḳlīb : tersine çevirme, döndürme
taḳlīd : örnek alma.
taḳlīm : [kamış, kalem, tırnak gibi şeyleri] kesme, yontma.
taḳrīr : yerleştirme, sağlamlaştırma.
taḳṣīrāt : kusurlar, günahlar.
taḳvā : Allah'tan korkma
taḳviyet : kuvvet verme, kuvvetlendirme.
ṭalʿ : bitkilerin yetişip büyümesi; çiçeklerin üreme organı olan toz.

ṭalāḳāt : düzgün sözlülük; güler yüzlülük
ṭalʿat : yüz, çehre; güzellik.
ṭalel : bir torağın parçasının ülkenin yıkılmış bina parçaları.
ṭalīʿa : ask. öncü
taʿlīm : öğrenme, öğretme.
ṭall : yağmur çiselemesi; serpinti; nem rutubet.
ṭamiʿ : tama' eden tama'cı, açgözlü.
ṭamaʿ : doymazlık; çok isteme; açgözlülük
tamġa : damga, mühür.
taʿmiye : kapalı şekilde anlatma; körletme
tāmm : eksiksiz, tam
ṭammāʿ : son derece tama' eden, açgözlü
ṭāmme : büyük kıyamet
ṭamturāḳ : gösterişli, görkemli, tantanalı, ihtişamlı
taʿn : azarlama.
tanaʿum : nimetlenme.
ṭaʿne : sövme, yerme, küfretme.
ṭanīn : tınlama, çınlama.
ṭanīn : tınlma, çınlama.
ṭannāz : herkesle eğlenen.
ṭanz : alay etme, eğlenme.
tār : tel, saç teli; karanlık.
tār u pūd : arış ile argaç.
ṭarab : sevinçlik, şenlik.
ṭarab-fezā : neşeyi artıran, içe ferahlık veren .
ṭarafeyn : iki taraf.
ṭaravet : tazelik, taze olma.
ṭard : kovma, uzaklaştırma, sürme; vazifeden mektepten uzaklaştırma.
ṭarf-ı laḥāẓa : gözünün yanı ile bakma.
ṭarḥ : atma, koma; dağıtma, bölme; kurma, tertipleme.
ṭārıḳ : gece yolcusu, gece gelen.
ṭārī : ansızın çıkan, birden bire görünen.
ṭarīf : bir kimseni yeni sahip olduğu mal.
ṭarīfe : az, nadir olan şey ; eski soylu bir âile.
ṭarīḳa : tarikat, yol.
ṭarīḳat-i pīr : bir tarikatin şeyhi.
taʿrīż : dokunaklı söz söyleme, dokundurma, taş atma taşlama .
tārr : su ve ilikle dolu
ṭarrār : yankesici.
ṭarrāḳası : gürültü.
ṭarūḳa : hayvan yetiştirme; bir erkeğin karısı.
tās : su kabı
ṭās-ı zerrīn : altın tas, kap.
ṭās : tamamen, bütün, bütünüyle
taşaddī : bir işe girişme, başlama.
taşavvun kişinin kendisini suçlamaya karşı müdafaa etmesi.
taşannuʿ : yapmacık.
taşarruf : sahip olma, kullanma; idareli harcama.
taşavvur : zihinde şekillendirme, göz önüne getirme, istek
ṭās-bāz : hokkabazlık.
taṣdīḳ : doğrulama.
taṣfīk-i yed : el çırpma
taşmīm : tasarlama, kesin olarak niyetleme
taṣrīḥ : açık açık söyleme.
taṣvīr : resmini yapma.
ṭaşırġat- : hayvanı nalsız yürüterek tırnaklarını aşındırmak.
ṭaşt : leğen .
ṭaşra : dışarı, İstanbul'un dışındaki yerler, Anadolu.
ṭaşt-ı zerrīn : altın leğen.
taʿṭīl : çalışmayı durdurma.
ṭāʿūn : veba.
ṭavʿan li-emrihā : onun emrinin istemesiyle, emriyle.
ṭavā'if : tavaflar
ṭavāf : etrafını dolaşma; hacda Kabe'nin etrafını dolaşma.
taʿvīk : oyalandırma, geciktirme, asıntıya bırakma.
ṭavīl : uzun; çok süren.
ṭavīlü'n-nicād : uzun boylu adam .
ṭavīle : birbiri ardınca bağlanan hayvan sırası; ahır; hayvanların bağlandıkları ip
ṭavīlü'l-mesāl : sakalı uzun.
taʿvīzen : karşılık alınmak suretiyle.
ṭavḳ : gerdanlık; halka, tasma
ṭāvūs : tavus kuşu
ṭavusān : tavus kuşları.
ṭayerān : uçma, uçuş.
ṭayf : uykuda görülen hayal.
taʿyīn : atama; belirleme.
taʿyīr : kabahati yüze vurarak utandırma.
ṭaylasān : sarığın omza sarkan uç kısmı.
ṭayş : hafiflik, havaîlik, sululuk.
ṭayy : dürüp bükme; atlama, üzerinden geçme.
tāze : körpe, genç, yaş.
tāzende : koşucu.
tāzende-kilāb : koşucu köpekler, tazılar.

tāze-nihāl : yeni, taze fidan.
tāze-şüküfte : yeni açılmış.
ta'ẕīb : eziyet etme.
ta'ẕīl : ayıplama.
ta'ẓīm : ululama.
tāziyāne : kamçı, kırbaç; **mec.** vasıta, sebep
te'ālī : yükselme, yüksek olma.
te'āṭī : verişme, birbirine verme.
te'āẕīde : başsağlığı, taziye.
teb'īd : uzaklaştırma.
tebāh : kötü, bozuk, harap; yıkılmış, yıkıntı.
tebār : asıl, soy sop.
tebāşīr : her şeyin ilk zamanı, öncesi; müjde.
tebaḫtur : kibirli kibirli yürüme.
tebaḫḫur : buğulanma; tütsülenme.
teber : balta, nacak.
teberrüken : uğur sayarak.
tebettül : dünya işlerinden el ayak çekerek Allah'a yönelme.
tebevvül : işeme.
tebkīr : önce hareket etmek, erken davranmak, başlamak.
tebliġ : bildirme.
tebḫīr : tütsüleme.
teb-zedegān-veş : hümmâya, sıtmaya tuttulmuş olanlar gibi.
tecdīd : yenileme.
tecellüd : yalandan yiğitlik gösterme; ayak direme.
tecemmü' : toplanma, birikme.
tecennüd : ordu oluşturmak; bir bölük askeri yetiştirip beslemek.
tecerru' : yudum yudum içme, içilme .
tecerrüd : soyutlanma.
tecvīz : cāiz görme, izin verme
tedārik : hazırlama, edinme.
tedbīr : yol, çare.
tedlīs : alışverişte satıcının mal kusurunu müşteriden saklaması, hile.
te'eddüb : edepleme, edepli davranma.
te'essüf : kederlenme, tasalanma.
te'evvüh : inleme, ah etme
tefaḥḥuş : inceden inceye araştırma.
tefaḳḳud : arayıp sorma, arayıp sorulma.
teferru' : ayrıntı, ayrıntılı olma.
tefezzu' : korku, korkma, korkmaya başlama
tefrīḳa : ayrılma, ayrılış; bozuşma
tefsīr : yorum; Kur'an'ı mana olarak yorumlama.
teġannī : zenginleşme, muhtaç olmama.
teġarrüb : gurbete çıkma.
tegerg : dolu dolu yağması.
teḫallüf : uygunsuzluk .
tehānī : kutlama; taziye
tehdīd : göz dağı verme.
tehecci : heceleme.
teheccüm : hücum etmek, saldırmak.
Tehem-ten : İran kahramanı Zâl olğlu Rüstem'in lakabı.
teheyyüc : heyecanlanma.
tehī : boş.
tehiyye : selam, bekâ, hayır dua etme.
tehyīc : heyecanlandırma, coşturma.
teḳavvül : yalan söylemek.
teḳāżā : alacaklının borçluyu sıkıştırması; başa kakma; sıkışarak söz söyleme.
te'kīd :kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.
tekẕīb : yalanlama.
tekṯīr : çoğaltma.
tekellüf : zahmetli iş görme.
tekellüm : söyleme, konuşma.
tekevvün : var olma, meydana gelme.
teklīf : birine kafir deme.
tekrīr : tekrarlama.
tekye : dergah.
telbīs : aybını örterek bir şeyi sahtelendirme; suret-i hak görünüp hile ederek aldatma.
telcīm : gemleme, gem vurma.
telef : yok etme, öldürme.
telīd : bir kimsenin eskiden sahip olduğu mal
te'līf : uzlaştırma; kitap yazma.
telmīḥ : söz arasında kastedilen bir şeyi imalı olaarak söyleme.
telvīṯ : kirletme.
telḫ-kām : damağı acı, kederli.
temāṯīl : sûretler, resimler semboller
temāṯīle : "temāṯīl" in müennesi.
temāşā : izleme, bakma.
temāşāniyān : izleyenler, gezenler.
temdīr : yok etme, mahvetme
temellük : mülk edinme.
temennā : dileme, dilek.
temerrüd : inat, direme.
temettu' : kar etme.
temhīd : yayma, döşeme; düzeltme, düzenleme.
temīme : nazarlık, nazar boncuğu.
te'mīr : vali olarak atama.
temr : hurma.
temşiyet : yürütme; meydana gelmesini kolaylaştırma.
temvīhāt : sulandırmalar, su katmalar.

temyîz : ayırma, seçme; iyiyi kötüden ayırma.
ten : insan vücudunun dış yüzü.
tenaşşur : Hristiyan olma.
tena'umât : nimetler, nimet içinde bulunarak rahat etmeler.
tenâvül : alıp yeme.
ten-dâde : ten, vücut verilmiş
teneffür : iğrenme, tiksinme.
tenessüm : hava teneffüs etme.
teng : dar, sıkıntılı.
teng-nây : dar sıkıntılı; sıkıntılı yer; mezar; insan vücudu.
tenîde : dokunmuş; örümcek ağı.
te'nîs : alışma, alıştırılma; bir hayvanı terbiye edip kullanılır hâle getirme.
tenḳıye : ayıklayıp temizleme.
tenne-i pûsîde : bozulmuş örümcek ağı.
terşî' : mücevherler kakarak süsleme.
terâ'ib : hek. Göğüs kemikleri
tera'ru' : çocuğun yetişip büyümesi
terâżî : birbirine razı olma, uyuşma.
terâne : nağme, ahenk.
terakkî : ilerleme, gelişme.
terakkub : bekleme, gözetme.
ter-dest : eli işe yatkın, usta
terecci : rica etme, yalvarma
terfî' : yükselme.
terġîb : rağbet etme, reğbet ettirme.
terḫan : soylu, asil kimse.
terḫîm : bir ismi kısaltma.
terk : bırakma, vaz geçme.
terkîb : birkaç şeyi birleştirme.
terme : hurma.
tersâ : Hristiyan.
tersân : korkan, korkak.
tersânî : korkaklarla ilgili
terşîf : bir şeyin parçalarını sıkıca birleştirmek; açık, anlaşılır cümle kurmak.
terşîş : bir şeyi sağlamlaştırma.
tertîb-sâz : düzenleyen, tertip eden.
tertîl : yoluyla, usulüyle okuma.
ter-zebân : iyi konuşan, hazır cevap; kalem.
teshîr : ele geçirme.
te'şîr : etki, iz, işaret bırakma.
te'sîs : kurma, kuruluş, esas koyma.
teslîm : emanete sahip çıkıp yerine verme
tesmiye : ad koyma
tesnîm : kabartma, kubbeli yapma.
tesrîḥ : salıverme, bırakma; boşama [eşini]
tesvîlât : fena bir şeyi güzel göstererek aldatmalar.
tesviye : beraber etme, düz etme, düzleme.
tesyîr : yürütme, yollama,gönderme.
teşaḫḫuş : kişileşme.
teşbîb : ateş yakma; bir kadının güzelliğini şiirle medhetme.
teşdîd : şiddetlendirme, şiddet ve kuvvet verme.
teşebbüs : girişim, yeltenme.
teşettüt : ayrılma, şubelenme.
teşe'üm : uğursuz sayılan, şom görülen.
teşḫîş : kişileştirme.
teşmîr : sıvama, sıvanma
teşmîr-i sâ'id : kolları sıvama; mec: bir işe adamakıllı girişme
teşnî' : çok ayıp ve çirkin bulma.
teşvîş : karmakarışık etme.
teşyî' : uğurlama, yolcu etme
teşyîd : sağlamlaştırma; yükseltme
tetâbu' : aralıksız birbiri ardından gelme
teṭâvül : uzanma, uzama.
tetebbu' : bir şeyi etraflıca tetkik etme
tev'em : eş, benzer; ikiz
tevaḳḳuf : durma, bekleme, kalma
tevârüs : mirasa konma.
tevbîḫ : azarlama, tekdir, paylama
tevcîh : yönelme.
teveddüd : sevişme, dostluk kurma.
tevellüd : doğmak.
teverrî : bir şeyin yanında desteğinde olma.
teverru' : dinin emir ve yasaklarına bağlı olma.
tevfîr : çoğaltma, artırma.
tevfîż : sipariş etme.

tevḳî' : padişah buyruklarına çekilen nişan, nişanlı padişah buyruğu.
tevriye : meramını gizleme.
tevsen : başı sert at; mec. dikbaşlı adam.
tevsî' : genişletme.
tevşî' : süsleme.
teyâmün : sağ tarafa doğru gidiş, sağ tarafdan gelme.
teyemmünen : uğur sayarak.
teyh : birisinin yoldan çıkması veya yolunu kaybetmesi.
te'yîd : doğrulama.
tezehhüd : zahid olma, ibadete dalma.
tezevvüc : evlenme.
tezeyyün : zinetlenme, süslenme.
teẕkâr : hatırlama, anma, anılma.
tezvîr : yalan dolan.

tezyîf : kalp, sahte, değersiz olarak gösterme; eğlenme alay etme.
tezyîn : süslemek, bezemek.
ṭıbāḳ : uygunluk, uyma.
ṭıfl : çocuk.
ṭılā : sürülecek şey, merhem.
ṭınāb : kazığa bağlanan çadır ipi
-ṭırāz : donatan, süsleyen.
ṭırāz : ipek ve sırma ile süsleme; ipekle ve sırma ile süslenmiş; süs.
ṭıvāl : uzun
ṭıynetān : yaratılışlar, mizaçlar.
ṭîb : güzel koku, güzel kokulu nesne.
ṭîġ : süs.
ṭîġ-i kuhsār : dağ tepesi
ṭîh : çöl, Sinâ dağının bulunduğu yerde bir dağ
tilāl : tepeler, kümeler, yığınlar.
tilmîẕ : öğrenci, talebe.
tîn : incir.
tîre : karanlık, bulanık
tiryākî : keyfiyet veren şeylerden birine düşkün olan.
tis'a : dokuz.
tis'în : doksan
tîşe : balta, nacak
ṭoġan : yırtıcı bir kuş.
ṭolu : kadeh.
ṭon : elbise.
töhmet : işlenildiği sanılan ama kesin olmayan suç.
Ṭūbā : Cennet'te Sidre'de bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen ilahi bir ağaç.
ṭūbā : güzellik, iyilik, hoşluk.
tūfān : fırtına.
ṭūfān-zede : tufana, fırtınaya tutulmuş.
ṭufeyl : aptal, asalak.
ṭuġrā : tuğra.
ṭuġyān : azgınlık, taşkınlık.
tuḥaf : hediyeler; az bulunur şeyler; gülünç, ilginç şeyler.
tuḫm : tohum .
tuḫūm : sınır, hudud.
ṭūl : uzun.
ṭulū' : doğma, doğuş.
ṭu'm : yiyecek, yiyinti.
tu'me : lokma, yiyinti.
ṭuraf : çekici değişik bir söz veya hareket; ilginç, yeni.
ṭurre : alın saçı; elbisenin kenarına çekilen süs.
ṭulū' : doğma, doğuş.
ṭümār : tomar.
ṭurfe-neva : görülmemiş ahenkli [şey].

turunc : portakal, mandalin vs. cinsi meyveler, turunçgiller.
tutuḳ : perde, örtü, peçe.
ṭuyūr : kuşlar.
Tüfeng : tüfek.
Türkî : Türkçe.
türrehāt : saçma sapan sözler.
tütuḳ : çadır; büyük perde; örtü.
tüvān : güç, takat.
tüyme : düğme, topuz

U

u'cūbe : pek acayip, şaşılacak şey.
u'cūbe-nümā : pek acayip, şaşılacak şey gösteren.
'ūd : ağaç, odun; ödağacı; **müz.** Ut.
uḍḥūke : gülünç şey.
'udūle : sapma, yoldan çıkma.
'udvān : düşman, düşmanlık, nefret etme.
uġlūṭa : yanıltmaca, bilmece, bulmaca.
uḥciyye : bulmaca, yanıltmaca.
'uhde : söz verme, bir işi üzerine alma; vazife, sorumluluk.
uḫrā : başka, diger.
uḫt : kızkardeş.
'uhūd : ahitler, antlaşmalar.
'uḳāb : kartal, yırtıcı kuş.
'uḳad : düğümler, bağlar.
'uḳāl : akıllılar, âkil onlalar; akıl.
'Ukāẓ : Mekke'nin yakınında bulunan ve Arap taifesinin her yıl bir ay kadar burada yiyip içip alışverişten sonra karşılıklı şiir okudukları Pazar yeri.
'uḳde : düğüm, bağ; **mec.** zor karışık iş.
'uḳūbāt : cezalar; eziyetler, işkenceler.
'uḳud : akitler, bağlar, şartlar.
'uḳūl : akıllar.
'ulemā : alimler, bilginler.
'ulf : hayvan yemi; yeniçeri ve sipahilere verilen maaş.
'ulūm : ilimler.
'ulūm-ı 'āliyye : yüce ilimler; din ilimleri.
ulü'l-ebrār : hayır sahibi kişiler, iyiler.
ulü'l-ebṣār : görüş kabiliyetinde olan kimseler.
'ulüvv : yücelik, yükseklik.
'Ummān : Arabistan'ın güney-doğusunda bir ülke; deniz, okyanus.

ʿumrān : ev, kasaba; bayındırlık, medeniyet, ilerleme.
ʿunfuvān : gençliğin ve güzelliğin başlangıcı; tazelik, parlaklık.
ʿunḳ : boyun, gerdan.
ʿunḳūd : salkım, meyve salkımı .
ʿunuvv : alçak gönüllülük.
ʿunvān : rütbe, mertebe.
ur- : vurmak.
ʿurbāne : çöl atrapları, aşiretler, bedeviler.
ʿUrḳūbī : Urkup adında birine ayit, onunla ilgili.
ʿurūc : yukarı çıkma, yükselme, ağma.
ʿurūḳ : damarlar; ırklar, kökler.
ʿurve : kova, testi gibi şeylerin kulpu, kulp .
ʿuryāñ : çıplak.
uşbuʿ : parmak.
ʿusret : zorluk, güçlük .
uṣūl : asıllar, esaslar.
ʿuṣṣāḳ : aşıklar.
ʿutāḳ : iyi ve yıllanmış şarap.
ʿuṭūfet : lutuf, nezaket.
ʿutüvv : kibir ve azametle karışık serkeşlik.
ʿuyūb : ayıplar, kusurlar.
ʿuyūn : gözler.
ʿużāl : zor, müşkül; kontrol edilmesi güç.
ʿuzlet : bir yana çekilip kendi başına tenhada yaşamak.
ʿuẓm : hacim, büyüklük.
ʿuẓmā : daha büyük.
ʿUzza : Arapların İslamiyetten önce taptıkları putlardan birinin adı.

Ü

übbehet : büyüklük, ululuk
übhet : görkemli, gösterişli.
üdebā : edipler.
üftāde : düşkün, biçare.
ülfet : alışma, kaynaşma
ümerā : emirler, beğler.
ünās : halk, insanlar.
üns : alışıklık, alışma.
üskuf : başlık, kasket.
üstüḫᵛān : kemik, kılçık; taş, kaya.
üşküfte : çiçek [açılmış].
üştür : deve.
üşürmek : musallat etmek, üşüştürmek.
üzil- : kopmak, koparılmak, kırılmak, sökülmek, bozulmak.

V

vaʿʿāẓ : vaizler.
vaʿd-i serīʿu'l-encāz : çabuk yerine gelen söz.
vādī : iki dağ arasındaki uzun çukur.
vāfir : çok, bol.
vāğıl : asalak.
vāḥid : tek, bir.
vaḥşet : vahşilik,yabanilik; ıssızlık, tenhalık.
vāj-gun : ters dönmüş.
vakāḥat : arsızlık, utanmazlık.
vālid : baba.
vallāhi : Allaha yemin olsun ki
vallāhü aʿlem bi'ṣ-ṣavāb : gerçekten Allah doğrusunu bilir.
vaḳʿa-nüvīs : zamanın olaylarını kayıtla vazifeli devlet tarihçisi.
vaḳār : ağır başlılık.
vaḳaḥat : arsızlık, utanmazlık
vāḳıʿ : olmuş, vuku bulmuş bir iş, gerçek.
vaḳt : zaman.
vaḳt-i āḫir : başka zaman.
vaḳt-i ḥācet : ihtiyac anında, gerekli olduğunda
-vār : gibi edatı.
varṭa : kuyu, çukur.
veşā'if : hizmetçiler, uşaklar .
vaṣāyā : emir, buyruk, tavsiye.
vaṣāyif : hizmetçiler, uşaklar.
vaṣīf : uşak, hizmetçi
vāṣıl- meniyye : ölüme kavuşma.
vāsıṭa : iki şeyi bir birine bağlayan, aracı, arada bulunan; soy.
vaṣıyyet : bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey.
vāşiye : düşmanlık.
vaṭy : çiftleşme, cinsel ilişkide bulunma; ayak altında çiğneme.
vaż' : koyma, bırakma.
vaż' : vaziyet, durum, hal.
vaż'-ı ḥaml : çocuk doğurma.
vebāl : ağırlık, azap; günah.
vebl : şiddetli yağmur.
vecāzet : sözün veciz, kısa oluşu.
vech : yüz, surat; sebep, vesile.
veche :yüz, yan.
vedīʿa : emanet.
vefāt : ölüm, ölme.
vefd : elçiler, temsilciler; gelme, ulaşma, erişme.

vefḳınca : uygun olarak.
vefret : bolluk, çokluk.
veġā : gürültü, patırtı; savaş, kavga.
veġad : zayıf, güçsüz; aptal; köle, hizmetçi.
vehdet : çukur; cehennem çukuru.
veḳaḥāt : katı, sert, katılık, sertlik.
velādet : doğum.
velā'id : cariyeler .
velīme : düğün, sünnet düğünü, nikah.
velvele : şaşkınlık, gürültü, patırtı.
venīr : buyunduruk.
verā : arka, geri.
verā : halk, âlem.
vera' : haramdan kaçma, çekinme.
verem : ince hastalık.
vereşān : yabanda yetişen bir cins kumru, güvercin.
veri' : dindar, Allah'tan korkan.
vesāṭet : araya girme, aracı olma.
vesī' : geniş.
veşīl : ip, halat.
vesvās : şeytan.
-veş : gibi.
veted : ağaç kazık.
vetīre : tarz, üslûp ; dar yol, keçi yolu
vezān : esen, esici.
vezīme : iki üç yüz adamın vücudu; misafirin bedeni; ölü bedeni.
vezn : tartma; ölçü.
vezne : tartı; terazi.
vi'ā : içine öte beri konan kap.
vifāḳ : uyum, anlaşma.
vifāḳ : uygunluk, aynı düşüncede olma; barış.
vikāye : koruma, esirgeme; herhangi bir hastalık için önleyici tedbir alma.
vilāyet : il, şehir, memleket.
vildān : yeni doğmuş çocuklar, kullar ve köleler.
vīrān : yıkık, harap.
Vīrāne : yıkık, harap.
vird-i zebān : diline dolama.
visāde : yastık, şilte
viṣāḥ : boyuna çapraz takılan muska.
vu"āẓ : vâiz, vaaz eden.
vufūd : gelme, geliş
vuḥūş : yabanî [hayvanlar].
vuḳū' : olma, meydana gelme.
vuṣūl : ulaşma, kavuşma.
vüṣūḳ : bağlar, rabıtalar; sözleşmeler.
vücūb : vacip ve lüzumlu olma.
vücūd : var olma; insan veya hayvan gövdesi.
vücūh : yüzler; sebepler.
vücūh-ı żavāḥık : gülen yüzler.
vülūc : girme, sokulma.
vüs'ī : güç, kuvvet, takat.
vüṣūḳ : güvenme,inanma; sağlamlık; bağlar; antlaşmalar.
vüṣiyyü'l-levn : alacalı renk, çeşitli renkler.

Y

yā : Osmanlı alfabesinin son harfi.
yā : ey ! hey ! .
yā : o halde , öyleyse
yā'-i nisbiyye : nisbet eki.
-yāb : bulucu, bulan, ele geçiren.
yābis : kuru, kurutulmuş.
yāfte : bir malın cinsini fiyatını belirten kağıt.
-yāfte : olmuş, olunmuş.
yaġma-gerān : yağmacılar.
yaḳīn : yakın.
yānī : lanetleme, ilenme.
yañşaḳ : geveze, boşboğaz.
yārā : güç, kuvvet.
yārān : dostlar.
yarandır- : egzersiz yaptırmak, atı savaşa hazırlamak.
yāre : bilezik.
yāsemen-fām : yasemin renkli.
Ye'cūc : Me'cüc ile kullanılır; kısa boylu kavim.
yed-i aḳta' : kesik el.
yed-i mürte'iş : titreyen el.
Yegāne : tek, biricik.
Yehūd : Yahudi.
Yehūdī : Yahudi.
yek(k)e-süvār : binicilikte eşsiz; atlı yiğit.
yek-rengī : bir renkte olma; riyasızlık, doğruluk.
yek-rūze : bir günlük geçici.
yemāme : ehlî güvercin.
Yemen : Arap Yarımadası'nın batı güney tarafını teşkil eden bölge.
yemīn : sağ, sağ taraf.
yerā'a : kamış, yontulmamış kamış kalem; ateş böceği
yesār : varlık, zenginlik; sol, sol taraf, cihet
Yeṣrib : Medine-i Münevvere'nin İslam'dan önceki adı.
Yezd-cürd : Eski Fars hükümdarlarından Behrâm-ı Gûr'un babası
yigirmi : yirmi [sayı].
yu's : ümitsizlik içinde olan kişi.

Z

ẕābiḥ : boğazlayan, kesen.
żabṭ : sıkı tutma; idaresi altına alma. Silah kuvveti ile bir yeri alma; anlama, kavrama.
ẓaby : geyik, ceylan.
zād : azık, yiyinti.
żaʿf : zayıflık, kuvvetsizlik; meyil, bir şeye aşırı istek.
zaʿferān : safran.
zāġ : karga.
zaġan : çaylak.
zāġāne-āvāz : kargacasına ses.
zāġ-menişān : karga huylular.
ẓāhib : gidici, giden ; bir fikre ya da zanna uyan.
ẓāhir : görünen, açık, belli.
ẓāhir-bīn : bir şeyin yalnız görünüşüne bakan.
zaḫīr-i kāẕibe : aldatıcı, yalancı iç hastalığı.
ẓahḳ : yok olma.
ẓahr : arka, sırt
ẓahrānī'l-enām : halkın arkası, sırtı.
ẓaʿīne : kadın yolcu.
zā'iren : ziyaret etmek için, hal, hatır sorarak.
zāl : ihtiyar, aksakallı.; eski Fars kahramanlarından Rüstem'in babası.
ẓālām : karanlık.
ẓallām : çok zulmeden; karanlık.
ẓalmā : karanlık.
żamān : kefil olma .
ẓāmetrabe : fakir, yoksul.
zāmile : küçük yük; yük hayvanı.
żāmin : kefil.
żamīr : iç, içyüz; kalp, vicdan; gönülde gizli olan yer; **gr.** İsmin yerini tutan kelime.
żamme : ötre, ve o, ö, u, ,ü okunan arap harekesi.
Zānī : zina eden.
zānū : diz.
zānū-be-zānū : diz dize.
zār : ağlayan, inleyen.
ẓarf : kap, kılıf, mahfaza; içine mektup konan kağıt kap.
ẓarīf : güzel, şık, nazik, ince.
ẓarīfe : zarif şey.
żarīḥ : mezar, kabir.
żarrāt : zarara sebep olan .
żarūrī : mecburi, zorunlu.
ẓāt : kişi, şahıs.
Ẓāt-ı Teʿālā : Allah'ın zatı.
ẓātü'l-ʿimād : direkli, direkler üzerine kurulmuş binâ.
zāviye : köşe, açı; tekke.
żayf : misafir, konuk.
żāyiʿ : elden çıkan; yitik, zarar.
ẓāyiḳa : tatma, tadım, tat.
zebāb : âdî kara sinek.
zebān : dil, lisan.
zebānān : diller, lisanlar
zebān-zed : dil persengi, söylenen, alışılmış, kulanılan, yayılmış [söz].
Zeberced : zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değerli olmayan bir taş.
zebercedīn : zümrüt yeşilinden daha açık yeşil.
ẓebḥ : boğazlama, kesme.
zebīb : kuru üzüm, kuru incir .
ẓebīḥa : kurbanlık, kurban edilen.
ẓeheb : altın.
zehr-ābe : zehirli su; **mec.** acı, kaygı .
zehr-ḫand : acı acı gülme.
ẓeka : anlama çabukluğu, zihin keskinliği.
zekiyyü'l-faṭin : aşırı, kıvrak zekalı.
ẓelāẓil : etek ucu, uzun etekler.
zelve : çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için boyunduruğa geçirilen ağaç.
zemāne : şimdiki zaman.
zemezeme : ezgili nağmelises, nağme.
zemīme : yerilmeye layık, kötü, fena.
zemīn : yer, yeryüzü.
zemīn-i zemān : zamanın yeryüzü, dünyası
zen : kadın.
-zen: vuran, vurucu.
zenābīr : eşek arıları.
zenādıḳa : zındıklar, münafıklar, âhirete inanmayanlar.
zenān : kadınlar.
zenbūre : eşekarısı.
Zend : Zerdüşt'ün kendisine geldiğini iddia ettiği kitap.
zeng : zenci, siyahi.
zengī : zenci, siyah adam.
zenīm : bir kavme sonradan katılan; soyu bozuk, soysuz.
zeniyyet : kadınlık.
zerʿ : ekilmiş ekin.
zer-beft : sırmalı kumaş.
zerd : sarı, solgun.
zer-dūz : altın işleyen.
zer-i kāmilü'l-ʿayār : ayarı tam, halis altın.
ẓerīʿa : sebep, fırsat, bahane.
zer-mencūḳ : hilalli altın sancak.
ẓerrāt : zerreler, pek ufak parçalar.
zerrīn : altından yapılmış; altın gibi.
zerrīn-fām : altın renkli.

zevāmil : yük hayvanları; küçük yükler.
zevce : nikahlı kadın, eş.
zevelān : uzaklaşma, gözden kaybolma, görünmeme.
zeḫḫār : dalgalı, hareketli.
zeyl : son; bir şeyin devamı,ek; etek.
zıbıḳ : yapay penis.
ẓıll : gölge.
żımād : merhemle yaraya sarılan bez.
żımnen : üstü kapalı olarak.
zınād : çakmak taşı ve demiri.
zīb : süs, bezek
zībā : süslü.
zībā : süslü, yakışıklı.
zibāl : küçük ufak şeyler.
zībende : süslü, zinetli, yakışıklı.
zidā : pas açıcı, cilalayıcı, parlatıcı.
zidūde : parlak, aydınlık; zeki, akıllı.
zifāf : gerdek gecesi.
ziḫām : kalabalık, sıkışıklık; darlık.
ẓihn : zihin, anlama, bilme.
żīḳ : darlık, sıkıntı.
ẓikr : anma, anılma, bildirme; Allah'ın isimlerini dil veya kalp ile söyleme.
ẓillet : alçaklık, aşağılık.
zimām : yular, hayvan yuları.
zimmet : sahip çıkma, koruma zorunda kalma.
zinād : çakmak demirleri, çakmaklar.
zinde-gānī : dirilik, hayat, yaşayış.
zīnet : süs, bezek.
zinhār : sakın asla.
zīr ü bemm : sazlarda en ince ve en kalın tel.
zīr : alt, aşağı; ünlü ses; tiz, perde.
ẓi'r : besleyen, bakan
ẓirā' : dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü
zirā'at : çiftçilik, ekincilik.
zīr-destān : el altındaki halk.
ẓīre : çocuk bakıcısı, bakıcı, hemşire.
zīrek : zeyrek, anlayışlı, uyanık.
ẓirve : doruk, bir şeyin en yüksek noktası.
zişt : çirkin
zīver : süs, bezek.
żiyā : ışık, aydınlık.
ziyādāt : fazlalıklar.
ziyāde : artma, çoğalma; fazla kalan.
żiyāfe[t] : misafir kabul etme.
ziyy : **dış görünüş.**
ziyy-i eşrāf : ileri gelenlerin kıyafeti dış görünüşü.
żu'afā : zayıflar.
ẓufre : parmak, tırnak; kuş pençesi.
ẓuhr : öğle, öğle vakti.
zuhūr : görünme, meydana çıkma.
ẓulmet : karanlık.
ẓulümāt : karanlık.
zu'm : batıl, zan, sanı, boş inanç; şüphe.
ẓurafā : zarifler, nazikler; ince duygulu kişiler.
zü'l-iḥtişām : ihtişam, görkem sahibi.
ẓübāb : sinek.
zücāc : cam
zücāce : sırça, cam, şişe.
zühhad : zāhidler, çok aşırı sofular.
Zühre : parlak çoban yıldızı.
zühuvv : çiçeklenme, çiçek verme.
ẓükā : güneş; yıldız.
zükām : nezle.
Ẓülḳarneyn : Kur'an-ı Kerim'de adı geçen ve nebi mi veli mi olduğunda tereddüt edilen kişi; Büyük İskender.
ẓükūr : erkekler
zülāl : saf, hafif, güzel su.
ẓümmām : zemmedici, yerici, dedikoducu
zümürrüd-fām : zümrüt rengi, yeşil renkli.
Zünnār : papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık ipten örme kuşak.

G. BİLİYOGRAFYA

BİBLİYOGRAFYA

1. Arslan, Mehmed: Siraceddin Mehmed, Mecmâ'-i Şuara ve Tezkire-i Üdebâ, Sivas 1994.

2. Ateşoğlu Lokman: Mecmua'-i Kasâid: İnceleme-Metin, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üni, Dan.: Ziya Avşar

3. Bozdağ, Hakan: Mecmua'-i Kasâid, İnceleme-Metin, Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üni. Dan.: Ziya Avşar.

4. Bozkurt Zeynep: Mecmua-i Ebyat, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üni., Dan.: Cemal Kurnaz, Ankara 1991.

5. Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri I-II-III, Bizim Büro Yayınevi, Ankara, 2000.

5.Canpolat, Mustafa: Mecmû^{c}atû'n- Nezâ'ir, TDK Yayınlan, Ankara 1982.

6. Çetinkaya,Ülkü: Bir Şiir Mecmuası Üzerine İnceleme ve Değerlendirmeler, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: İsmail Ünver, Ankara Üni., IX+180, Ankara 2002.

7. Derdiyok, L Çetin: " Mesihî'nin Münşeatı İçerisinde Yer Alan ve Yavuz Sultan Selim'in Kendi Ağzından Mısır Fethini Anlatan Bir Mektup", XII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1994.

8.Devellioğlu, Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1997.

9. Gılıç, Naci; Mecmua'-i Kasâid: İnceleme- Metin, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üni., Dan.: Ziya Avşar.

10. Gökçe, Recep : Eski Türk Edebiyatında Mektup ve Bir Mecmû'a-i Münşeat, Tamamlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üni., Dan.: Atabey Kılıç.

11. Gökyurt, Ayşegül: Pervane Bey Mecmuası, Tamamlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Sebahat Deniz.

12. Gözükara, Ahmet: Pervane Bey Mecmuası, Tamamlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Nejat Sefercioğlu.

13. Gültekin, Hasan: Mecmua'un-Nezâir Transkripsiyonlu Metin, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üni, Dan.: Süleyman Solmaz, 2000.

14. Güven, Ahmed Emin: Kayseri'de Yazma Mecmualar ve Muhtevalarından Seçmeler, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 2000.

15. Haksever, H. İbrahim: "Veysi ve Nergisi'nin Karşılıklı Mektupları", Afyon Kocatepe Üni. Dergisi, S. 10, s. 65- 76, Afyon 2000.

16. Haksever, H. İbrahim: "Münşeat Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz için Önemi", İlmî Araştırmalar, S. 10, İstanbul 2000.

17. Haksever, H. İbrahim: Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisi'nin Münşeatı, Doktora Tezi, İnönü Üni, Dan.: Hasan Kavruk, 1996.

18. İnce, Ömer, İlm-i İnşâ: Kuralları ve Sözlüğü Müellifi Bilinmeyen Bir Eser: İnşâ-i Mergub ve İlm-i inşâda Müsta'mel Olan Lügatler, Dan.:Tunca Kortantamer.

19. İnci, Şahin: Mecmualardaki Şiir Şerhleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üni., Ankara 1996.

20. Kahraman, Bahattin: "Bir Şiir Mecmuası" Selçuk Üni., Fen Edebiyat Dergisi, yıl 1992-1993, s. 7-8 (1996): 81-116.

21. Karaca, Mustafa: Surûrî ve Surûri Mecmuası, İnceleme- Tenkitli Metni, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üni, Dan.: Sadık Erdem.

22. Karacan, Turgut: Sâbit, Edhem ü Hümâ; Sivas, 1990.

23. Kılıç, Atabey : Mîrzâ-zâde Ahmed Neylî ve Divanı, Kitabevi, İstanbul, 2004.

24. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Tarihçe Teşkilat ve Katalogu, 1986.

25. Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu 1, Konya 1997

26. Köksal, M. Fatih: Edirneli Nazmı Mecmâu'n-Nezâir, İnceleme-Tenkidli Metin, 3. cilt, Doktora Tezi, Hacettepe Üni., 2001, Dan.: Osman Horata.

27. Kut, Günay: "Mecmua", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, İstanbul

28. Levend, Agâh Sırrı: Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, L Cilt Ankara 1998.

29 Mengi, Mine: Dîvân Şiiri Yazıları, Akçağ, Ankara, 2000.

30. Mevlana Müzesi Yazma Eserler Katalogu, c.4, Konya.

31. Özdemir, Fadime: Abdûl-Bâkî b. Mehmed Er-Rodosî Mecmû'a-i Eş âr ve Fevâ'id, Tamamlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üni., Dan. Atabey Kılıç.

32. Raşit Efendi Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu, Kayseri.

33. Redhouse. Sir W James: Turkish and EnglishLexicon. Çağrı Yayınları, İstanbul 2001.

34. Sâmî, Şemseddin: Kâmûs-i Türki, Çağrı Yayınları, İstanbul 1996.

35. Şahin, Oğuzhan: Mecmû'a-i Münşeat, Tamamlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üni., Dan. Atabey Kılıç.

36. Tavukçu. O. Kemal: "Berlin Kraliyet Kütüphanesindeki Yazma Bir Mecmuayı Dair", Yedi İklim. S.9 Ocak 1995.

37. Tekin, Şinasi: "Fatih Sultan Mehmed Devrine Ait Bir Şiir Mecmuası" Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları: Memorian Abdülbaki Gölpınarlı Hama Sayısı II, s. 20,1996.

38. Tunç, Semra: "Konya Mevlânâ Müzesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmuası", Selçuk Üni. Sosyal Bilimler Dergisi, S. 6, s. 105-139, Konya 2000.

39. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu, Ankara 1999.

40. Ün, Cumhur: Mecma'ün-Nezair (Edirneli Nazmî), 1-50 varakların Transkripsiyonlu Metni, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üni. Dan.: Kaşif Yılmaz.

H. TIPKI BASIM

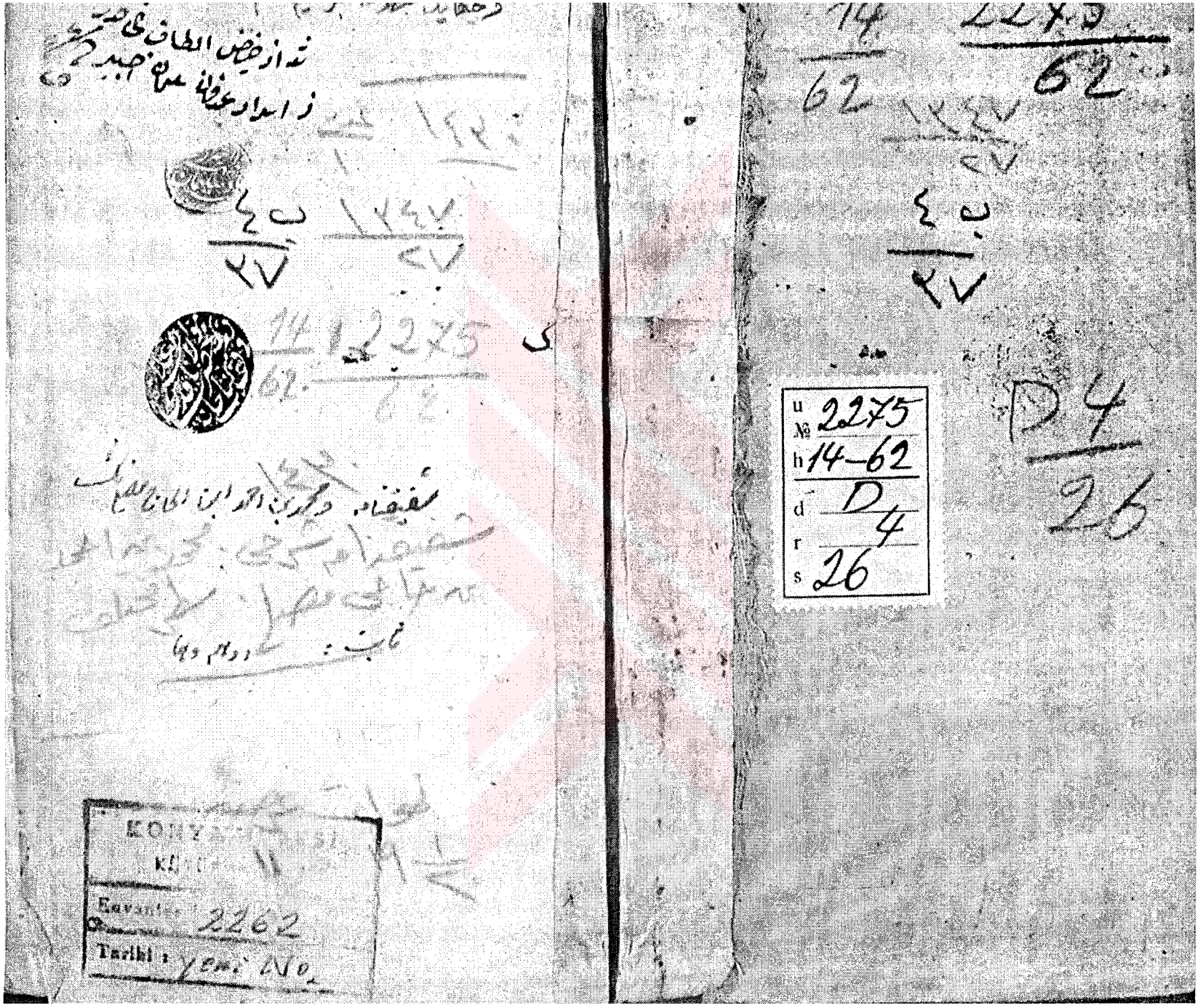

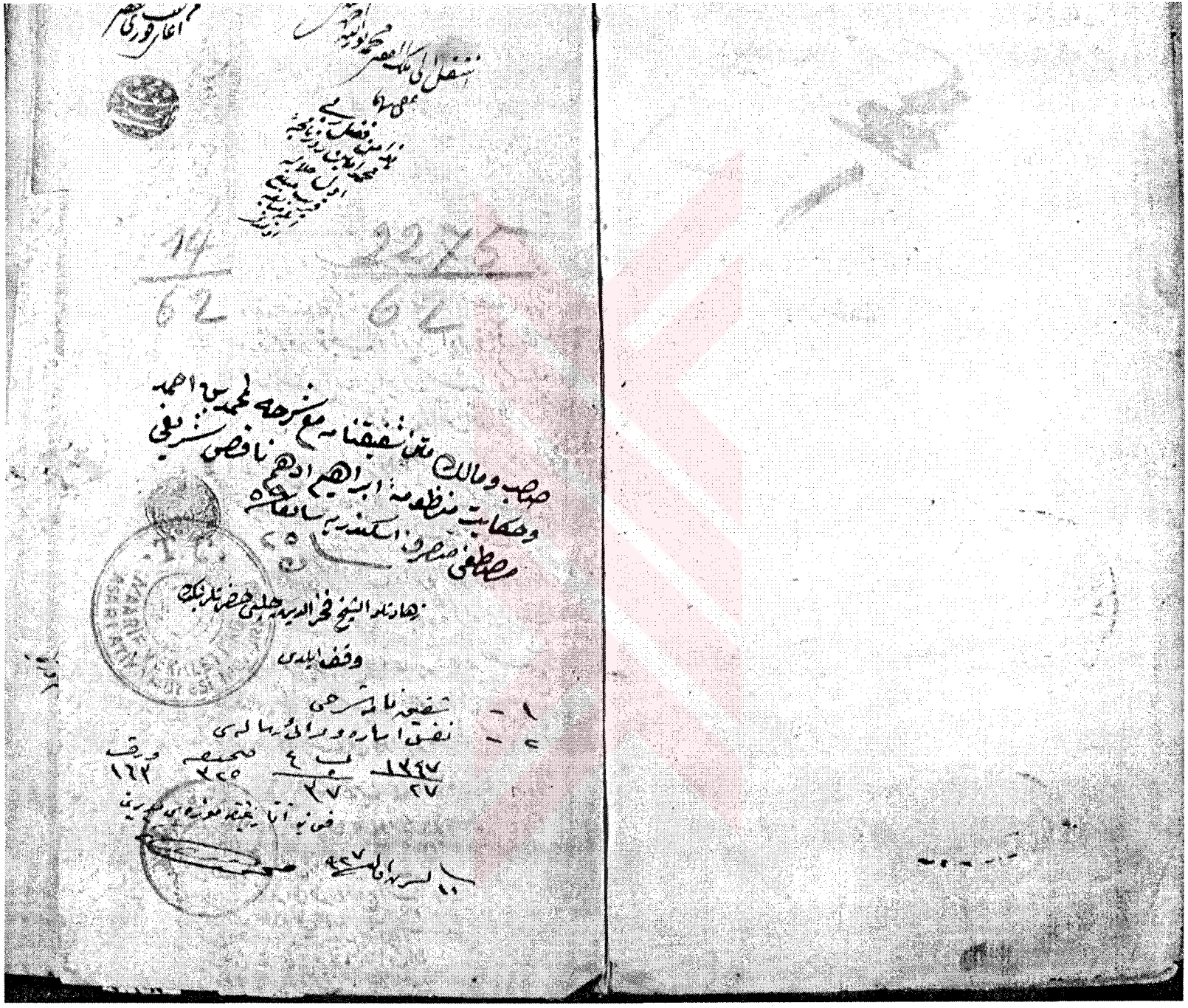

a

1b

بسم الله الرحمن الرحيم

دعدهٔ کوس و کرنای کیانیدت دم او زعفن مرشد
صاحب نظر زمانهٔ تک بهرام کوری ابلید ذده و
کوچک غدر ایرجی ده خاور و خلاذ تک سلم و تورئی
کچوکله بهرسائل معابر و مسالک اسیر پرده تصویر ده
یع من و کرز و میدان و اقراسیاب ذبو و مدیع
نشین صندلی پندار اولوب دروازه خاوه کرز اصهری
و حالت انداز درون مردان خدا اولان نغمه
سرایان حوزش دانان ساقی بادهٔ ستای
و خروی ایده ساعدن بساعت مجلس نصل شوق
کتوریکین درویش سالک بلکه بهرکدار کوچه گرد
ممالک بخارا سلافهٔ الصهبا رحب جاه ایله عشرتخانه
اندیشده ع من جام و ساقی و بزم شراب
دیو رتبه جلالت جمشیده قدم باصدی
اخفضهٔ سماع ربا پنیه کامشو سوگشته اندیهر کاو نجوانی
حاصلی سوک محمد صاید صیاد کسای زهاد
ردای نقوی قباع غرانیق برقع ورع برقوس
جانیق قندیل جوامع صوامع عمارت مندیل صوامع
رقاع حارت منبر مساجد ابنار عباد
امار معابد منار اوابد زبان مراض نعمان نقاض

لسان

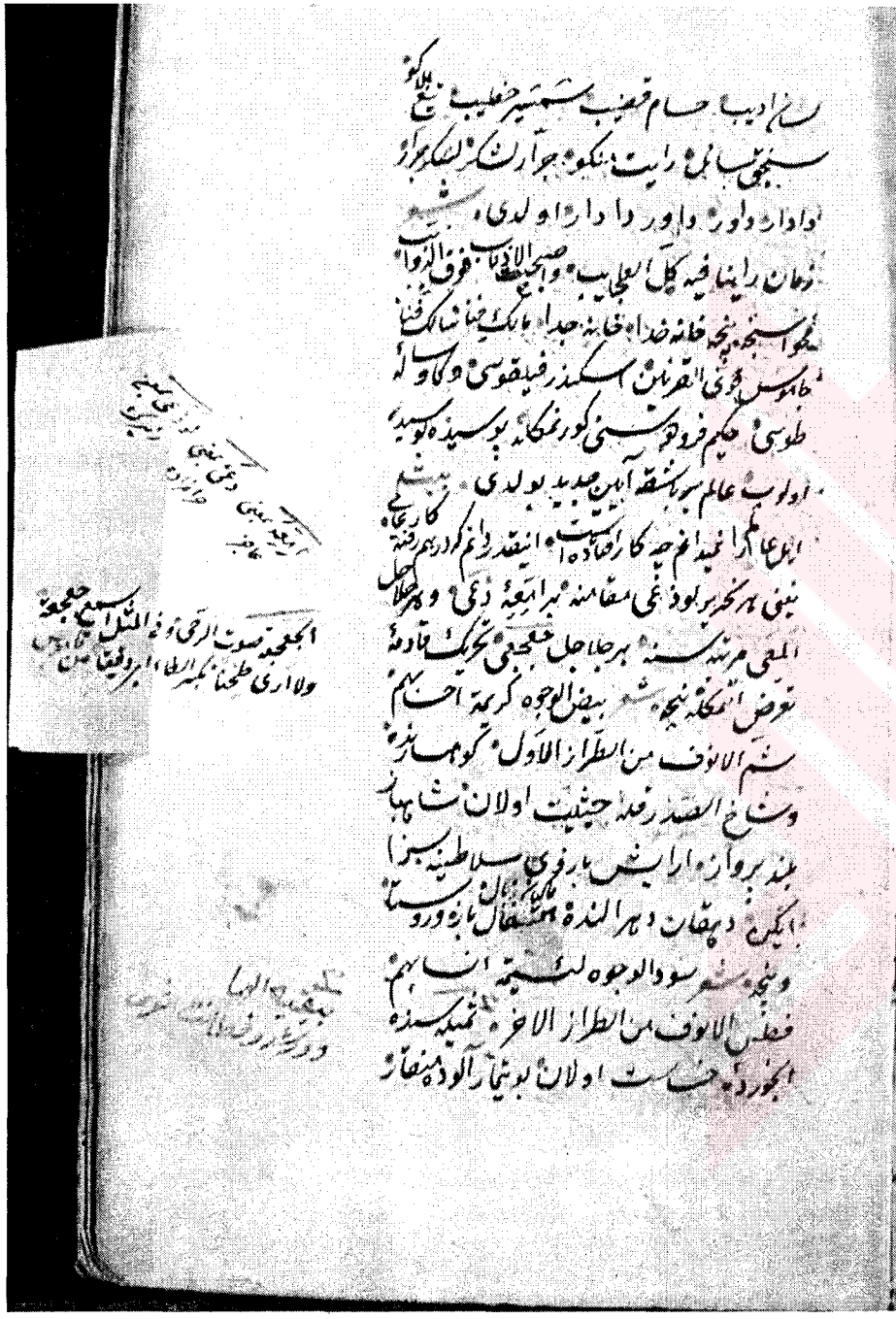

سلاح ادیبا حام قضیب سمیر خطیب سنج بلاکو
سنجی سائل رایت بنکو جرار لشکر جرار
داد داور داور دادار اولدی
زمان راینا فیه کل العجایب وصبح الادباب فوق الذوات
نحو اسبجه پنجه خانه خدا خانه جدا مالک خانه شاک فنا
خاموش قری القرنین اسکندر فیلقوسی وکاوسالهٔ
طوسی حکیم فردوسی کورنمکله پوسیده بوسیده
اولوب عالم سر باشقه آیین جدید بولدی
اهل عالم کرا نجیدانم چه کار افتاده است انقدر دانم کار عالم
نبی هر نکره بر اولوغی مقامنه برابعهٔ ذی و هر جلل
المعی مرتبه سنه هر جا جل جعجعی تحریک قادمه
تعرض آمکله نجم بیض الوجوه کریمهٔ احلام
شم الانوف من الطراز الاول کوهلرنه
وشاخ الصدر رفعه جنیت اولان شاهباز
بلند پرواز ارایش بارفوی سلطنه سبز
ایکن دیهقان دهر الندهٔ مشغال بازه ورو
ونجه شم سود الوجوه لئیمة انامهم
فطس الانوف من الطراز الاخر تمیمه سنه
انجوردی حسب اولان بو تیار آلوده منقار

الجعجعة صوت الرحی وفی المثل اسمع جعجعة
ولا اری طحنا یکبر الرطا ابرد فیها من قاری

است ع الله ایکن پیش بنگ قطار کلنگ بولنمین
دعوای ریاست ایله انف فی السماء اولدی سر
حب الریاسه دلالدوالله ٥ قلما یجد الراحلین لنفسه
حاصلی مرغزار روزگار ده هر دیکن دمن طاوس صفت
ودجاجه مرخرمن پر واقع غراب عاف سفاک
اشراف ذباب اجیاف عقار قاف کلاغ سرشوی
معلد حمام کبک دری وبغاه دست بر بری اوبج
پندارک دمکش کبوتری اولنله پنجه مبیضه کشف
تکمه اکلیل شرف ودزنکیای نجف غدیر عذره
الوده کف اولوب بیت حب شفیق اولمش شقوقه بدل
جار حقوق اولدی عقوقه دل ٥ ذلک تقدیر العزیز العلیم
لقد بیت من الزمان بسهم ٥ قدم النذل والکریم تاخرا
مات من عاش بالفضیحه جوعا ٥ وحظی من یقود او یسخر
بو مقاله سیما کاران صناعک زیر کلام خفاده
جاهل قدری طبل فنون ایله یک لحظه بی حیا
وباقیه همه حضور دیه رک رفصان اولان طائفه
مسوده اشعار کدر ٥ طشت در افتاد زبالا بام
اولنه قارمن ایهام ایدر ٥ ٥ ٥
سازنده ارغنون این ساز ه ازبرده چنین برارد آواز

مقاله ١

صحن

صحن زمرد فام خطیره روزگاری شعاعی سمان
الویه رنگارنگ شعاعی این مقتضیات زمانه
تابنجا رایه وحده اقبالله عارض اولان ارضه دندرکه
فیضیاب رهنما ورغفلتده سرکردان تیه زینت اولمش
رهاده دلان امتی جاده استقیم شریعته
دلالت مسور تلاده ٥ بعضها فوق بعض علم
افراز استقلال برقع سالک تلبیه الحیل
تعدی متفوک ساحه تسویلات نفسانیه ده
معارق چابکدست محترعات ناموجه لرینه جانلر
ارم ذات العماد یاسین وتر صیصه نمایند
قواعد شروع خلد قدری صرح هامات الطرح
اجتهاد لریک سراپا جدرانی متمایل خطاسنه
مصنعل اطلالی معدم اصطناعی موهوم
ایدم من دار الی الدر دا ٥ هر خاکدان محقر
ایکن سدنه وهیئه مسجد اساس علی التقوی
زینتیده کورینن رفعه اسجه وسواک ورش
وفرش وحصه خوفه پشمین وسراویل منقش
پیش ازین خاصتا زخار وحسن بود ٥ این زمان خرقه
پشمین وکلاه نمد است ٥ مصداق شرفه

اخلاج قدری

مضمون حائط
دیوار و حافظ
معماسنه دیوار انسانه
مضمون طلل
محل معماسنه
مضمون ساون لعبه
یا دیوار و خانه حائط
دیوار
دیوار
مطلوبه می صعود بابل عیقرق

5a

4b

راستیه افاقده و دائرا مادآمد صیدلهای عورف
الکون لعاب اوراد و اذکار رابنه عنانک بلاهل ریز
کپ مشنیده ایده کار رشبکه نگاه کپرک وقایه
الحفظ علت وهن اولان نار محمدو دوطلاق
مولوفن هرکسکره طاق نکون نارنه مربوطه
وهر منظره رواق ناستوارنه مشرود و موظف
صفردی تموره یرصولواولنمق قلمدینه چاردیواریده اولان رخنه حلل نارکبد
(ابذر اولمیسه ایلمک
درسمیه یی خلاق بعض ایلمق تهیات ایده متواری اولوب آب نابده همچل صفحه رخسار
بالذلق وحیوق صولو ایلمک
رسوالله صحالف خبرا خبار ایلمک نیشاده رویان زمانه اولمغین قلم موشکاف
تصاریف کلیسانه دیمور مانی غریب تروریه دروبامنه شبیه تیرسا
کوزو دیمک معناسنه صورت حفظه نادیده و ناشنیده ظاهر کلمز
اوق النعم معناسنه تصور اولمیاز بیرده مقدمه حواسله خیالبازی
اعلم دیدکلری روبایه دیمک معناسنه تعاس ایده ضعف فتیله رو غندان بدرکه دون
کوزیق اولدیغنه تعبیر اولنمشدر نشمشه اولش صور اشعاعات واحلامه مخایل
شدیدی برنه اولدیغنه
نقاش کبی وحالات شنوات حسیات ایده مرسوم مجلای تخیله
فیاضش خیالات تهویم اوهام مشاکل نتیجه تماثیل
عجیبه الهیاکل نگاشته ایلمدینه هرسنگسه چشتی
بهرنگارخانه چین وهرسنگپاره درشتی عدنه
نامیر کارخانه قصر شیرین اولدیغی مداخل و مخارجنده

صنوح الاصلاع مقوس آله عالم طرح وابداع بیکاری
حجرات وامقاصیر ادعا یتجه مزرکش قالیچه قالی و
قبیل ایه شبیب و مزرکش نمارق زنکار نگ مخارق
زواهق برله تزیین و تونیب ابوب نام حورلقی
صبیحه روز کاردن حکایتدیلر بیت
بدین کونه قصر معلا قباب ندیدست چشم زمانه کهوا
قرینه حال ممالک دارالضیافه خسرو سلیمانی اولان
شهنشاه حافانی پیدکاهنده وحشر سلیمان
من الجن والانس مصدوق نسخه محاط حیطه
تحیاس اولمز تهجم ایدن دد و دام و دیو و دیری
وحیوانات بحری و بری وهندی و بربری و
ساکنان اسمی مردم سیمای قبطی و ترکی کره
راعیدی اولان مرایدرک کبنی سطح فرون ایله
کاریکر بره سرکون و کیمس رفض سروان ایده مطموره
عدیده اغشته بخاک دخون اتکله حدود و
مرعای انتقیادون خروج ایدوب شتر زرقا حیته
ولوج اتشزایدی اول مازنده کلاب دشت
شقاوت اولنک کالانعامی نتاج اغوایه
سمت غلبه پیوالرینه جذب ایدرک بالاخره

موافقت اول

فنای سومنات فتنه اولان چاکاه خاطر خواهیدر
او عزتلیدر برخ کون خلیع العذار کزوب میاندر
اولان جریحه وحشتدر مرهم استیناس ایله التیام
البتت قبول ایتدکده روابط قطار جمعیتده واسطه العقد
اولان خوهر غرضدر هر خرمنشک زینتی کوشش
اذعانی اولق ایچون چرب زبانان جزیره
کلمة الناس علی قدر عقولهم دیمشلر نیز
ترتیب ساز ولیمه کلام پیغمبر اولوب
هر کسک حوصله استعداد ادراکنه مناسب خصاله
خواجکان بدیان ایله معلوم چینی مودار تفصیلی کنارده
سفره اجتهادنه نهاده قلندری حضار محفل جمعیتدن
رقعه مباهاتدری ربقه مراعات مراسم کرفاری
اولاغ برنجه اصحاب صوف و کسبار کربته
یانمرده فضیلت انسانیه مجالس تهانی وتعازیده
ناپهنکام حل معاقد سلیس الکلام ایله
طرح مناقشه ردوقبول ایدوب مناقشه
خام وفحول امتحانه مقصوردر بیت
درسخن کفتن خطا جلالت پیدا کرده بنسبت عیسی در سخن کاهیدا
اول روز بازار بوسکن وخنده ارزان فروش

بقده وارزان وسوداکران صاحبون وروعن
بر بوک بقال ونقال مواجهنده کالای مباحث
حوصله کدار حکیمه ودیار سائل وغدغه انداز
کلامدیه اندازه سوفی الفاظ نادر برایه
کج فج او لجوب دوکوب هر کسی بندو باین دکر
وسنارجا فحوا سنجه هر بری قامت اجتهادنه
کوره برطرفه کوه اندیده کسوب بچکلن دامان
سنا تبه اولوا الابراره شد نطاق اصرار ایدن
بی ادبان طویل المقال حلیق السال
بلکه صفت کاشفه بنی نوعی مصدوقه حمالة
الحطب اولان پنجه بایع التین والعنب برسنهم
ولولم تکن فی الکلام لم لم وفی الحساب کم کم لاتسلم
وفی الاخبار عمن اتت تزور نجد فی کل وادالف عالم
نکته سنجان عما خلدر دهان خطب سنج کسنه
دوالی میزان قوانین علوم آلیات وفطار
فهم فروش شکسته بنکالی قسطاس قیاس مکوا فخاس انکله
کبی رعایت تعدیل ارکانده عجز وقصور امام حکم
برله عدم صحت جمعه وکبی جائز سکه قبول اولیان
نقد نادره فکر کاسدی نامزد نقش رواج

۲ صحایدیه

طویل السال حلیق السال
صفه اوزره بینی فرق

بیده کیسه ازده میزان عدلیه
کبی قسطاس مستقیم

اولق اچون مکروه محذرات منابردن خلع جلیه
خطبه یه ترصیف قواعد وقوع واصول رابه ترسیف
اساند اساند فحول انمکده مجتهد کاشی و امام
صاحب حواشی اولدی کندی مسجد شهر ازهر نامنصب بولدی
کربعام کسی کوش فضیلت یرده حاصل جام زرین
فام چارمین زمکاه زمردینده برقع کره دور ایدی
بونلر اداره کاسه غیل وقال ایله کران شوه
سکون اولهبوب ندکلو ایزار زنادی رای ایدیلر
ایقاد قنیله زجاجه استصواب ایدیلمکسزایله
تحصیل غیه مشاهده روشنایی ایدیلدیکوع
تمنای هرکس بچربوده فحوا سنجه هرشخص
باخته کارکاه اغراض نفسانیه سی اولان کرباس
سوداکر خام اول روز بازار تمنای محالله دست
ولان قیل وقال ایله مزایده اولنوب کلاب کرم
ابریشم صاندقلری تاریک سروین تهه کونده
براق منکبوتی اولدوغی ظاهر اولغله حمدیک
رشته سی بازاره جنوب شوغلت غزا رقیقه
ولم اجد نساج لغزلی فکرت مغزل تراشیه
هرکس صدر سنج حمارة ایدر سبا اولغله

خوام

حرام حرام ایدی یعنی مربوط مرسله غضنفری اولان
رابطه سنده وکوشه مقراض رجحان ایله حاصل
وبره بد کلرندن افکار پریشانلری کبی متفرق
اولغله پوز طوتدی ناکاه بدار کارکاه طبیعیدن کمک
صالح ایلیسی کبی بر شخص حسین سیاه دیو متمثل
اولوب مطبوزه ورون مکدیت مستحونده مرکون
وکتون اولان سفره مغشوش فکر کاسدر اول
سائلان کوچه مفاسده کیجینه باداور پریوزی
کبی بذل وایثار اشکله کسب مرتبه جعفری اتک
ایچون حل معاقد همهاکیجه دهان ایدوب ایدی
یامعشر القوم بم محک کارازموده اجتهاد
اصابت قرینده نامزد سکه ترجیح اولان
ابریزای زرین کامل العیار بودرکه ایدرا
صورت ظاهرده ذیل طاهر شرعیه تشبث
ایدا اهل الکتاب اولوب لوث شهوات
نفسانیه دن مخلص مدعیات صاف تبری
صوری ایله شرعیه وشوع قانع اقدم اسبات
مقدماتدن بعده بدامر خطیر وفق خاطرخواه
اوزره صورت ختام بولنجیه دکین رابطه

معن زاده حسن الحنه کلیجار

سعی و کوشش * کشاکش بازوی رد و قبول
انگشته * و مقراض تعرض بدکیش و کژک نهد
بیکانه و خویش ابنه کسته اولاف اکون حبل
متین اتفاقه عن صمیم القلب * تاب داده خلف و
شرط او کرده * تشدید مناطق وفاق و حبی الزم و لوازم
ناهر شخص معلومی اولق کرد که * لوسلک
اولدیغی تشبیه ده * یا ناظل امنیه * و یا واصل منیه
کمیت مکنت فهقری السیه * رخصت جولان
و یریله بیت دادیم نشان * کیم مقصود تیرا
کرمانرسیدم تونشاید برسی * دیوانتظام حالا بلازم
طریقه سنیه تقدیم اسباب مرام ناخر جا ملزمه
شد تعلق اهتمام یریله * ابو المصالح جمهور اولغه
متکاخل اولوب مطلع بند یانی مقطع ختامه مقرون کرده
بیت باطل زقرب باطل صاحب شکفته کردد
درکوش خوابناکان افسانه را عویست * مقتضاسنجه
کنه تعبیه * ناشنده * الوده کف اولان * شیره
کف کفتاری * اول خوکه خوش علفک پیرایه
بناکوش استماعندی اولغله هراغزدن بیت
سوزسنکه * سخن بادکونه کرک * بره آماکه برغونه کرک

اصبت

اصبت فی هذا الرای یا ایها المصالح کلبانکیزه طاس شش
جهاته مستولی اولان طبین ولوله * نیچه مدت سماعه
کائناتی * منصب ادراک صدادن معزول ایدی *
پس و رحال اول ستور منشان مراتع اساطیر *
بورای سخیف اوزره متاوبه الاقدام قیام و
نهضه * اسباب کارزار خداوندکاره تشمیر ساق
اهتمام ایدوب * لوای شقاوت برافراخته *
بیکیه سازسپه ساختند * کوفتند بران زهرستیز
عصایرزشق عصائند و تیز * زکیه و کله بروکنده کرد
بکردامده لشکر کینه ور * همه جنک جوفهمه زرم خواه
همه بابرکفش و سرپکلاه * هر صنف بریوسیده
لوای مرقدی * درفش کاویانی کبی افراشته * و بر
بوشیده و صریح مشهدی * دمی سراپرده صبا حیقرانی
وش برداشته قیوب * وعاظ کوسی برست
جهان پهلوان صندلی نشست * وخطبای زوی
الاحتشام * امرای اصحاب السیوف والاعلام
مرتبه سن اوزره ایدوب * اسد جماعت در وقف طلیعه
سپاه بهرام استقام مقامنه قیام ایدر * و دیو ذنان
دلکشا نفس * تهییج شجاعت لشکر کجون و ب

مقاله ۲

سیخ اولغه انداز و باسبان محله اولان خانه بر اندازه عیان
کردنکان فلاخن انداز رتبه سهیله سر انداز قیلنوب
فراشان جوامع و کتابان صوامع خط و رجال
زوامل و ثقال خدمتی انجون امتیاز اولندی و آزلام
عقل ارتسام جهالتدن حاوی قدح معلی اولان تحیه
انداز لر محافظه امینه یه نامزد و سهام میسر خاصت
دن حائز قسط اوفی اولان قمار باز لر ظلمه میسره یه
سد قلعی مناسب کورلدی و زاویه گزینان حانقاه
ارشاد اولان اصحاب تاج و سکه دن صاحب
الطبل والعلم اولنده مرده مرده دلاسیله قبلکاه ده
جا بیگاه تعین اولنوب بت فلک بکاک نگذشت تا صد ازاه
خود سباز این پیر زاتماشا کن منظومه سی روح بولدی

ان هذا لشی یراد

بیت بقوم کالبهایم لم یعوا اراذل قوم و صفات اکابر
ولوا ، ربع حضهم شبثة ، قرون و اذناب و ذنوح اوا

بو مقاله نفیس اول دیار ابدار خیمه تزویر و
نیرنگ و جهانمن لوجوه سوزده خاطر ابیس او ناشل
ابداع ایده کلری بعض صور اعجوبه یه بیان ایدر
صاحب سخن فسانه پرداز ه زین قصه چنین خرد باز

اول مقوله نفثات فی العقد ک بهجت افروز غرفه
تحقیق اولان شاید مردم فریب مخترعات عجیب
و غریبه دن بری بو اولدیکه هنگام شهر این وقتنده
جان اراد اولدقدی هیکل مخ عجل میکرده مرایای
عیون ساده دلان ظواهر پرستانه حلی و حلل عفت
و دیانت اینه صورت امانده اراوت ایچون
هرکون علی التوالی ایکیرمدن بر پنجه مقدم مقدمات
فسونه بری مقدم دیکری تالی اولوب هر کشتی
مناقشی اولان بحبل سیاست او یخشتی تک فرضه
لازم غیر مفارق نکاتی کبی قفا سندن ایلموب
ایکیشر ایکیشر آشنا هر محلات شهری کزرلردی حاکم بری
غربان مکر و احتیال اینه بیشر و اولان ابو الحیله
همیان و جوذان و سکین و باخود سبحه و مقرعه
و انگشترین مثلو نقدانه صالح پنجه اشیا یه سمت
سمت رهگذر ، اتفاقلانه القی و طرف لحاظه
جعون اینه رفیقی اولان ابن غبیه یه ایما ایدوب
کچدی درحال اودخی بولده بولنق طریقی اینه
اخذ ایدوب یا صاحب المفقوده کلنه دیکه ، عذار
دونک ، مجلس مظهور ده رونمود اولدی دیه نباح

حامه
عامه معانقه و مراوده
اخبار و متعلقاتها و بنور اهل
وعیال و اولاد و اقربا بی

کرس
سویرچی قدیش کبی

خارق
میرتق و دلیکلو و یارچی
و قطعه و مخالف

وشاع
نسوان عیب جلیاتدن شعله
کوردانلغه و بنورکه انجه دن
سایر جهاتدن فلان کبی
دانه دان ارالغه نقل ایدن
بدردانه تبوسیطه ایده
ایکی قدر بنور سلسله اولان
قدر تربیتی اخذ ایدر
منضم و معطوف ایدرسه

شق العصا
برکره وجهه مخالفت ایتمک
وجماعتدن مفارقت الممک

حافله
مجتمع و مجتمعه معانقه
اولوایله طبطلو اولان معمه به
دخی اولور و معمه بل سودلو
عیوانه و بنور

رکیمش
ترکمش
معانقه و دین و مذهب و حمت
تنایا
البتة واوستدورت اوکی دیشلره
بنور
مضغه
اهل هرده اولان قیزه
بنور
قناع
کورتلرین بالش اورتوسنه بنور
لکن بو مقنعه دن اوچ اولور
انقشاع
سحاب هوادن صیرلوب
اچلمق معانقه و انکشافه

بهجت و لذت برشی تاپوب اغلمی
ولایا

Turkish Studies

فتنهم قیام حولها و قعوده و ابدیله رمزه پیرا اولد رقی
عالمک ارقاب کجوب بالضروره شماره سر مطاوعت
دستخوش نصر فلری قلنغله دمبدم روی و سر عزه
حواله تیغ و طبانجه امر و نهی و نجب الاقتضا کلفنجه
مسامع قبول هوای تقول لرینه اشکفته اولمله وقت
وقت زیب دستار ان تیکی ایده لر پس بغفر
سطل بربریدن سیر مرادنه خنیا کردن نه وجهله
فرق اولنور اول موشح اولدیغمز اسلحه خون اشام
بودقوار خون کرخنه لردن اما طه تغلب اینمیک الات
فصاد و ادوات حجامدن نه جهت ایله امتیاز بولور
مکتب عرفان اولان صدر دکان یاران صفاده
تعاطی رحیق مباهاتله توشیح دوش جلادت
قلدیغمز کزرگران و کان مجره صفوان بولوندیغنه
وجود معارضانه کالعهن المنفوش کوستریمیک
بر دخی قوس و محیض خلاصدن نجه تر جیحه صالح اولور
شمدیکی وهال افق مفاخرتمز اولان و زنه ناروت
زرین کوب ایله اول جزایری تفنگلر یاران فتوه
دستنده قلیون تنباکو و مخصب دهانلرک اولوب
نهیه کریلن بمشجا عتمز اولان کیبه تفنگلر

مخصص نسخه
ملوخی

و ایکنجی کروهه اسر بیه ارباب نشوه بر مهنده
صوسیقار مجلس افروز و مهره حقه بازان دیده دوز
اولدیغی غیری دخی نه ایسه یاره بر بزیر بر سن باز
زرین اسکف بلند پرواز ایکن قاخته وش بذیرای
طلوق فرمان زاغ و زغن اولدن اولمک ارجح
واحلی دکلیدر النار و لا العار بر بزیر تیغ هلاکم زیاده در
رواست که بار منت دونان کشم بسبر باری ایده جنه
بر دخی بنی نوعمزدن کذوه بر کار فرما اتحاد انسکلیه
جم و دارایه ساهره غبرا تنک و تار اتحاد اندر
کیرو دالور میوز بت سراپا غشم اما کار فرمایی نمیدارم
که بر فرهاد و مجنون تنک سازم کوه و صحرا راه دیر یک اول
فرد عنده بر بزیر دامن زنی استغوا ایله بر مرتبه
تهیج نوایر حمیت جاهلیه ایدیلرکه ادنا شراره سنی
نمونه تمایز بر وجود اولوب اول حوادث ایله کاندن
درون مدنی استیعاب ایدن نواجع طاقت کداز دن
بری مسلوب الاختیار سکان تنکدی و کلاب
سلاقه کبی اطراف و اکنافی تتبع عاجز و دارم
بلاکو خان کجاست که کز حدود شرقیا تا بر حد مغرب
طریقه سلیمه جبت وجوده سر صدمنا بلغه قدم

باصد هزار عاشقت بر قرچ قائف حائف ولا ابتدا
یعطی ویمنع لا بخلا ولا کرها صنعا بدیه ایاش
دیوار بهرام اولان هیاکل اجاویف عجیبه التماثیلن
ایکی شخص مهیب الشکل مهول العقلی بولدیلر که
هیولایه از عالمی قبول صورت نمیز مرتبه ساده
وعنک مقله انقلابی ایکیسنه تشخیص حال تک
وجهره بدون ازاده ایدی مسئله بلکه هر مرتبه اقتناص
شوارد قضایا ایله سبک یونه قال ایدوب ساحه
استوابره تحت سحاب عزت دفن حفره
حافظه ایدوکه نقره منقوشی فکر خاصی تهنکام تحضار
غلال جبال ادراکندن نمودار اولان مرتبه بلادت لایزال
آره فقه نقد وقت حجی وصفحه الصفای بیستون
مشکلاتیه گریوه کن ایدیه اولوب دستیاری
تنبه تصویر ایله صورت ویرمکه مفتش شیرین بیر
صوابی مشکل پیرزن فرهاد کش خطاده تصور
اتحکم مشکباره ناطقه سی سلام کلامن الوحی بدر
هزار رندو پارسا اوقدمعه اذکر کنب نسیم
سوکنت نده مشق کچ نشانده ایدوب
مهر ورویه نقاره باش مشنائیش ونیاش اولان

چهره عبوسین وجوه ضواحک ایام بهار جوانی
وشوکلکونه افروز کامرانی ورنگ وبویه نه غالیه و
غازه مدآینده ایله نمایش وافزایش ویرمک
وتاب صورت حفانیده لات وعزایه دایر
قدیم وسر اصلعلرینه قلنسوه حلف وقسم کچوب
نکهبان بستان سرای دولت ویدا قطعه نه
سوار افیر آوقبض وبسط کاتوب اسناد وکتب
وقدرت ایله سومنات فتنه اولان دارالندوه
آرایش تنکار مقصوره استناد وامت محمدن
عبودیت لبقی ایکه غصب ایدکلری برطیل
سحت محصی تنک الفرایق العلی یه عرض ایدوب
ان شفا عنهن لزحی دعده سیله زاز خاپان
سفهای قریش کبی تعذیب سامعه عباد اتمده
دفینه نامرعی قومدیلر اول یادکار سر دحی قلاده
مقتول اقالید مقالید فرمان فرمایی ایله پالهنک
وبالی عنق مستعد الحقارنده فی جید ها حبل من مسد
کدروت دیدم سوراخ بوق وماغلرینه القار
بارداد وسند اولندقدن صکره تماثیل حلقوم
مبتوصلرین خیشوم عجل سامریکی ناقور مهیب الصدا

سیوار سینه
بلاروک

البرطیل بالکسر ترشوه معنی تقدم

ارغنون خوارق واشباح اعزه ولمزه مطموره دیو بنده
تخشه رهباب اولوب بی دریغ دیو زبو اصل
اساقلین زمینده شق الارض ایدرک سراق
سمع ایدکی سریره کیز و دفینه یی عمر فرمایه
سانح الیمین قالبدی اولدوغن درک قلمدیله
قاقوزه قلبدین کاسه شادروان کذب اولات
رواح عراف کبی منهل العلام مخارق بلدیلر کرتها
بنکدستی مرکزنی افتضد معورلر اکرچه صورت مقرض لادرد
وهر برنک پایکاه تفرعن و تمرد ندده حاکز ربقه
عتوها مانیه اولان کاهن جوان و بخنک نخجوان
کال سعادتدن اضرار حضضه جناح مصطفویه
اولان اصرار ابوجهلیه تقلید کوستروب کورلرینه
راست کلن سریره اهل اسلام واعزه مؤمنین کرکدر
فلاذه تعرض کردن عرصلرینه طوق و نازنانه تهدید
کوناکون ایله سنج حقدن عدولیه اکراه ایدرک زیر
لوای غوا التوالرینه سوق اتمکه بلدیلر حکمت
ازمال آشنا دمانی سرعبدان غافلند ادراک این نکل سرکش خذاه دینه
اندرک نعمت ممیز الوجود کریزایه منعتم عاقبه فایده
غرلت اولمق سعادتنه نائل اولدیلر چاشنی

سنج

سنج لذت مبا عدتری اولدقجه پیوند دولت ابد ازجون
توبه بیرون رشیده سینه حمد وشکر سعادت
فراخ لازم دمت زندکانی بلدیلر اما اندکه
خاطره تنعمات کوناکون ایله نقش کتابه صدهر
سریره لری می تحوبهم مرض ایدی امید تناول
لقمه لم وسحت ایله استلاکاه ابتهاله واصل صفره
فرادهم الله مرضا اولوب قالدیلر بنکام مهاشر ده
رویت پیشلریله تعذیب باصر ایدرکه سرحاسه عادت
روی ترا ندیدن ستراینه بس قانون کرنش و تسلیم
دهاز زیر وبم ساز تهانی قلدیلر شنج
یا بغرعا بوصال عیش ناجع مستصد عنه طابعا اوکاهلر
ان الحوادث تزعج الاوعن غایاتها والطیر عن اوکارها
بوادی الخلجه فرسادهات متقصیات مسایه
فاینهم نظر ایده رایحه سنی استشمام اتمکلیله
مجره کردان اتمام اولورقا تبخیر بعید خاصات
ایدکلرینی بیان ایدر
سازنده ساز این فسانه رین نغمه چنین کند ترانه
چونکه فرقه خرطینیان کسنه عهار اتخاذ ایتمکله
ودعدار ایله سربرینه ربط عذار یکدیکی ایدوب

کرنش بعضه
پیراوپک

مقاله
۷

نظر بانی بعضه
پیراوپک

ترتیب القطار مرافق سفاقده سایر مقاربه مسلوبه
الانباره مسابقت کوستر مدرنه صیت جوس طوت
جهانگیرانه لری دریای زواحل صولت تیمور یاسی
ابانشنه کیاه سنبلی ایندی پس دیباجه بندان مبادی
ومقاصد قیل وقال بعنی متصنفان رساله خیال
محال خطا ازلام عزلدیزه بوکونه عقل غیر غافلی
مشاهده ایدیکمک مرغوله سکینه لرینه موزنکه پی
هیچ دنانب اضطراب طاری اولمیین هر نکته
همیون خاطر سی هر کزیوه خاطر خطر اکده فشاده
قصود اندیشه اولوب تالدی امّا اغلبی حشرات
حوا حرکات عوام مناط مناعدن برتو مهر بانات
ایده دیده کی رسوق وغرام اولوب کندولردن
روکردان اولدیلر توهمی اولمیین معاجل حزم
واحتیاط ذاهب اولوب بت ازکی روشهای رضی
موج سرابست مهرابهی این تشنه لبلکی بابست
هوام عوام اعتماد طریق سداد دن بغایت بعید کز
خصوصا عمار جهات نحوس ایله برج معوج الطلوع
کی فقدان طالع اولان کواکبی محمة العقل
دیجور مشکلانده نجم هدا اتخاذ ایدن وجود شلک

تیره

قصد و بعض

تیره شمع رایه جمع اولق کوز کوره شعله چشم روه
وشعاع ایله قضا ربط کرده اثر مقادم خوف ضاله
کیدوب ورطه هلاکه دوشمکدر بیچی بولده طاقیلمز
محل تهلکه در اولکسیه همان عداس فسخ عزیمه
وضع قدم جزم ایتمکله طبل برکشان بزن من مرد
میدان نیستم طریقی طوتوب حصن حصین سلامیه
هر خطوه اول ایر شمکدر بیتیورلر مقام کرشاهی سهر کرداشند
چه جولیست کمارا ایمان بمانجشند خاطر لریه بعض فتنه
بنیان نهاتمری منزلون اولشدر قربنه حال کوداد
عصیان دعی ظهور ایده دوشدیکه غافل نه ظهور رسن
پس نشینان سایه جدار دارالندوه بسنبر
شهیر اولوب سزی تشهیره حاضر اولشلر
پیدایست کزین میان چه خواهد خواست اول مرغه
افیون ومعلقه برشن دشنه وکوپال یرینه الندی
کیسه تنبا کو همیانچه بارود مثال بلندی قصبه دوجان
تفنک اتش فشان مانندی شدر باشیده مروحه
خاکاری سپر هندی کبی روی کشیده قصبات
درکف عینک بر انف ست تمام کهن سال ازجوان
سنجیده تر باشد تراروی نکه سنجست عینک چشم برانرا

میداس یعنی پادشاه

مرغه یعنی نقطه

پیران دور بین سجده نظران بر بر بینه مروحه جنبان
استنکاف اولدرق بقعه یاران صفا بوسیدن
چشمت زدنس سیرها احتمالات سائر دن
قطع نظر بوبخه حشر ناک السلاح اطرافنی بوله
محیط ایکن بعید اندیشه مانون العائله مکث وتوقف
برده مین خطا بلکه شعر الناس فی غفله عمار ادهم
کانهم تحتم فی دار خوار یعنی درزیر فلک ناطح ماجبت
رقص بره ودکان قصاب مضمونه ماصدق بر
مفاد در بله عاقله ال ویرایش دکل قاشمشیر
چوپرا جکر کار زار نیست وقت رک بهری ترانه
کریزه ولوح ایچه مآل حاله دوردن نکران اولان کلاین
عنان کار دردست قضا نه مصداقنجه سورشته
افعال نیک وبد عبادی ربهایی قبضه تصرف
اوست خالق هرچه خواهان کند بلوب همیشه
مقام تسلیم ورضاده بولنمالدر
زینجیق فلک تنگ افتنه می بارد من ابهانه کریزم درایکنه حصار
پرکرده قطب مرکز دائره ثبات ووقار لولوب
طوردیکر نقطه اسوده نوسر کشتکی پرکارست
سیاهر حوفندن انتخاب اولنوب معدوده الجنس

اولق

اولق اوزره دال قلیج اعداد اولنان پری وملائک
فریب مردم کش سیمی قدان صنوبر خرام نخوش رفتار
کرا صلایمان کون کور مش کوشه ذلا ذل
وصالدیله اول کونه دکین دست ارادل ایرمش
پرورده جلباب ناز نرم ونازک شوخ وطناز
ماه رویان چارده ساله سهری پرسیم صاحقران
غمزه قلیج کندی قوچی پهلوان لیک وچن عاشقه مهمان اولور
یاره کره صاریله خنجر جان اولور چوخ ومعزول قاشه سن
کمان وحدنک وعصابه کلرنک ظلیر سن قطار
برق جنک ایدوب اماده کیرودار اولملی
طور رمی قره شور سلطان وچشم قهرمان زوره حاشی یانی قورمش ناوک
غمزه نال صونمش ارزو کرخه الایش لزاند شهوات
بد وحاهدن صابون بجرد ایله شوییده بنان تعلق
اولان سوخته وات صاف نیات اول خروان
ملک ناز شیرین لبانی مصغار جلاده بوکونه
قهرمانه اطوار ایله تماشا ایده کلرنده شدت هیجان
مردیدن اعصاب وعروق شهامت سبعیلرنه
رعشه تسلط ایریشوب ساق اتا قلرنده
تاب مشی ساقط اولمغله طوردقلری یرده

ورکف عشقیم عاجز و رند در میدان رزم
جبهه بنجوایم ما نعره سیه لو لو باشد
خیز تجرا و اولرق مهر بر سی خنجره
حضرت دمن اولان اوتاد رکیز الاطراف
قلع و نیرنگ حلقه ربا کی تحمیل دوش
در غیرتم از صبا که چون بیگوله کتاب
ان میرود من از قضا میکویم کریان کریان
بس عطارفه انجمن کوردیلر که دفعه روزکار
اطوار کردون تلاف تسلم خویش میکند
دل رده کان نشوه نا هنجار نه خاطر ربا
جرایم کذشته سن استعفا کونه دضع دلفریب
ایدیکیزین کار لغه بانشوب ایش ایدن
کچدی اعمال اولورسه این کار بتدبیر بنیاد راست
جمله بر بره جمع اولوب ایرا رزنا دشورت بر له
ایجاد فتنه رو عیدان خیمه مصافاتیه حاضر
اهتمام ایدیلر ایچکرندن بنجه چهابزه کار ساز
میانده مروجه جنبان کی رفع اشکال اولرق
شهد اتحاده پاشیده و نیم توحش اولغله

الوده

الوده لوث و غدغه تفرقه ایدن ذهاب تشویشی
طرد و رد ایده بنیان جمعیتده بی وجه ظهور ایدن
رخنه خلق بو اسلوب حکیم انه سد ایدیلر که مبدء الیوم
کاتب مراتب و معارج یعنی مستوفی دیوان خارج
ان نکاهه در دفتر اوصف چهاریت دستور العمل
اولق اوزره صورت ناصیه حالی کبی تسوید ایدیکی
دفتر مدارج مستحق اعلای کل صنف عمالدن هم فرحون
امضا سیله سکی الختام قلنوب انلر امور مهاده
بو نمرا تخاص شوارد اجتهاد ده مستقل الرای
اولدیغنه هر کس مراسم مقتضای رتبه سنه رعایت
ولوازم تحشیت مصالحه عن صمیم القلب ساعی اولله
اما بشرط انکه اکر جریده امور جمهوردن پیرایه
تألیف اولان رشته مابه الغرضدن سر عقده
مشکل کشاد ظهور ایدیکنه الحالی امر ده بینه
جمله نک حسن مصافات و مساوات اوزره نهایی
رای و مشوریله بیله بولنه و بو قاعده یکرنکی و یکهایی
دائما مرعی بلکه میانده بدار و ضه اتحاد مدی الدهور
فانوس خیال وجوده شمع ظهور اولرق خلف
مجهول الدری ارائنده وحی فصول الانقطاع

مقاله ۵

اولغده بو قانون طامه کبری قیامت وقوعنه دک
جاری اولمه پس بونک اورزینه جمله سی مصحف و
تبع و تمک ایله منطقه بعوند پیمان اولوب محول
الاحوال جانبنی ترک ایتدیلر بهمهات بهمهات نمرود
سنبد ملک الامم ماکنت جاهلا و نمایتک بالاتباع لم
بومقاله نمکاهین آدا غلیان صفرا ایله محرور المزاج
اولان دار الابتهاج درونده اخلاط ردیه
دن حاصل اولان فضلاتی نه یولدن دفع ایدیکن تعیین
حکیم سنجندان رسطوناد بدین کونه قیفاوریان کشاد
طبیب طبایع شناس روزکار مستلای دآء الاکل
اولان جسد کائناتی استفراغ کل ایله تنقیه ده
مقتضیات زمانه دکا تابع ضرورت اولمشدر مرد ذکی
مدلولیله اهالیه تجویز ایتمشدی پس سده سنیه ده
نیچه سده عفنیه پیدا و داخل عروق تولید ایدن
صفرای فاسد و فی سائر اخلاط ردیه یی محرک
اولغین دفع قوای طبیعی ایله عالم زخیر کا ذبه مثلا
اولدی بیت هلاک ایدکرهه در زخیر کا ذبه
حکیم دانشور مکلله اتمه تدبیر لیه در قاعده
اکر چه خروج ابخره فضلاتدن علت متحققان خلطیه

مرتبه زوالنی مشاهده اولندی لکن مزاج کائنات
بر مرتبه فاسد اولدیکه هر کس دارالشفای حکمت الهیه
طبیعت استعداد نه موافق تعیین اولنان رابعه
قسمت ایله حفظ صحت انتعاشه مراعی اولنوب
قانون قناعتدن بیرون اعجوبه ارزوی کونا کون
ایله پنجه درلو خیال محالی مقتضای اولوب طریق
اعتدالدن اعتزال کوستردیکی مثلا از جمله
متخیلان حاشیه جدیده یعنی اشکنامان خو کفت
وخو کشید اول نفی اقانیم ثلثه ایله بالاجماع
تصحیح مسئله یه راضی ایکن بو دفعه تعدد قدمایی
سلب کلی برله تغییر نیات ایدوب فساد عقاید
جهانیانه ساعی اولدیلر قاضی بود رین مسئله فتوی ویرجه دهی
اتفاقیدن حالیه مقارن مقدما مقناطیس مدعا
وجه حسن ایله عرض اولنه حدید عادهٔ
نزاع سهولت ایله جذب اولمق احتمالنه
وجود ویرمه لریله امتناع کرده محضر رای اولوب
کوندر دکاری قاصدلری رضی کیروبه عودت
ولکن حامل اولدقاری حمل جلیل وصایا مقرر
خاطر خواهاری اولغین مرتع نشینان بالاخانه

تعصب ولا تركنوا الى الذين ظلموا بسنديه
مع مقدمه تبليغ ايدوب مجرد سر شيرين مذاق
شهد رشوت اولمش سوز دلنوازه مهل العجب عنايتين
محاسه لبريز احسان ايله شاد اب زلال مرام
اولدقلرين تبريك اتمك ايله شمامه طلاقت دستخوش عنبر
لسانى اولان سفير خوشتقرير كدردوكى واقعه بى
تعبيره ناطقه سنده مكنت آداره قالميوب مغلوبه
خموشلغه وهبت وحدت نشين اولدى رقعت
ذرسرمن خلوت اكر خلوت كورسته بسيار يه از صحبت آشنا
ديوانه عار انخرپندبسنكى يوسف بزرقدر درين شهر كرانمايه
اما اول ضمارة انيه سداد اولان فقه متنوعى يه
سمت رساده ارشاد اچون تحريك قادر اهتمام
برزاله لجام اقدام ايدن اكى بريده حق بويدكچه
بريكه تميمه كرسان رسالتى تذكرة لمن اتقى
نوشيعيله مونسخ توقيع وعد سريع الوفاى
ماصدق حالى ليسجنه حتى حين مصدوقه
اولوب اخرى كره كلرنك بيان ايله فارس
الخيل بيان مير جنيبه كش اندا يدوقه نازه
ايدر ركاب كيت مهضرى المير بك بلا

ايده وضع قدم ايدوب من كجا برانسه فقد رج
بدروقه اولمه كريوه كريزه كوجيله رهبات اولمه لدى
درمش اطلاق جهان حرف حق مكوه منصور شيد باك كه خق كفلش انجلز
كرچه طوطار رسل ورسائى بويوزدن طى ايدلر
لكن متعاقبه ورود ايدن طرفينك سفير زنده دوشيه
كوبيا توصيه اولان ناقه المسك فرايكه باكمله
شاد اولمش اداسنى لطافه بارى بويا ايدى
پيچيده لطافه كمان قاعده افسرده دماغان
تعصبه بعض مرتبه عطفه قصور شوق ايراد
اتمكله برده شكاف رعاف شم معاضدت اولمز
رايكوسى استشمام اولندى لاجرم بوواهيه دفع
اچون احتياطا ايلشه واعظ غرركش طيلسان
مهر كرى سبز پوشن زبرجدين ساق سپهره
آيات سوره نورى تفسير ايله انجمن ازاد اولدقده
تمشيت مصلحتده جل همت ايله استصرف كل صاحب حيدرى
عقد مجلس جمعيت ايدوب بوعقده دغدغه برادن
برامن كرد خاطرى اولان معنانى جكرخاى خرد
فرسايه ازاره ايله ارميده وساده اطمينان
اولمق اچون نقد دموع سرمايه چشم كريانى

و حدیث شنجون عرائس املاک دکاکین دهانی حرقه
پوشاندن بر شخص کرا بجانی که خضاب کرباس
رویی زنگ پذیرای عیوب قطر پرداز ایدنی
انتخاب ایدوب دم کرم انداز له انشاب انزجاره
نرم اولق احتمالن ویردکاری آهنین دلاری
اتفاق ارا ایله هر کرسی صدفکاری پیچقوب
اطرافنه هاله وار منطقه پیوند احاطه اولنیله
واعظ رغبت خلق دین انگیزه پاک دندان خود سفید سواک
فحوا سبزه الایش لذایذ عاکسوادن اب وصنوی
تبری ایله شویده دهن اولدین تعبیر عامی یرنه
اب وتاب طلاقت ایله تخلیط سنهد وشیر
ایدرک بوکونه دیباجه بند خطبه تقریر اولدیکده
یا معشر الناس همیشه نواصی پرستش
اول طرح انداز قنطره صراط مستقیم اولان
حضرت پروردکار عالمک یوم الدین درکاهنده
فرسوده سجدات حمد وشکر اولدیکنه نزلر
نکتهای سخن وجوده نخل ظل جهالت مثلاث
بر هوک اسیر نفس مستمدر لرکین اول عوث
بالسیف اولان سپهسالار انبیا علیه افضل
الصلوة واکمل التحایا جنابنک سنت سنیه
راهبر دین وکتاب فصل الخطاب ایله عملی هادی
طریق هدایت قرین ایدوب شقه رایت عالمی
الیوم قد اکملت لکم دینکم دیبای زیبا سیله مطرز
ومزین ورقعه منشور احمت دمری حالاه
یدخلون فی دین الله افواجا تدقیع سعادت
نشانیله موشح ومعنون ایدی ایدر نزلره دخی
لایق واحری اولان کتاب وسنته اتباع
واجماع امته اقتدا ایله فی سبیل الله زحمتلرای
چکرک وغا ایدوب کبار صحابه اثرنه کتمکدر
یعنی مجاهده فی سبیل الله اتمکدر بو بر کرسی فضائل
غوات خانزة السعادات اتمکدر تعظیم
چون نبی سیف بودن رسول امنا وصف
منفعت دردین ایچک وشکوه مصلحت دردین عیسی غار ولوه
یا معشر الذات بودین ایشیده منفعت جلادنه
برکت بداوتده دره لار یهانیه فی الدین کوشه
کاشانه ده چار بالش نشین تبتل اولوب
رواق قصره مقصور اولان نظاره چشم
جاده وفریب بسوانه مخصوص برشیوه شهر سنبد در

اوتکه زن کبی تقیم خانه ، مردسن سنده فارسی یارانه
یا معاشر المجاهدین رمه بی شبان و کله کم کرده
نگهبان کبی هرزه پویان بیابان این وان اولمه
تخصیلمز کالذی استهوته الشیاطین فی الارض
مصدوقه سی اولور ملاحظه لریله زنهار سر چشمه
خاطر کزی شوایب اوهام خوف وخشیله
مکدر ایمیوب قلبکزی فور طوتوکز عن قریب
انبلاج صبح عنایت صمدانی برکه ایتکم سلطان
مبین مطلع الانوار دن اوسترمه برقوتلوکون
طلوعوندن ظلمات تردد بالکلیه اجیلیور اول زمان
کورسز کز فای الفریقین احق بالامن انوار
ساطع الانواری نیجه سیجیلور رجال اللهک
همتی برطله بیله درمان جندنا لهم الغالبون نکته فرده
اشتباه یوق مسئله خود معلوم شمدی نکروکتابی
اولان اشکالمز مفتی ناخذ القول کدیسیله مسئل
به فلولدن عبارتدر اذن استفتا اولنمغله محصل
بولنان السیف اصدق انباء من الکتب
دیه یم خطا لرمزه استغفر الله اکر خطا ظاهر اکر غائب
داخل حیطهٔ معاضدت اولان دین فروشلری

ویول

ویول یولده اشریمز شهباز فرحقدرک تحقیری
کسکین سینه لری بیرکین نعره لری سرهکیز
اولسون قلباً وقالباً شدت نطاق مظاهرت
ایدن مجاهدین وقاعدین ربات الحجال امامزین
قرینا برفوق دلخواه ثمن دادهٔ اغونش استصال
بولسون ایو فاتحه کلامیه ختم ختام ایرشدردی

مقاله ٦

بیت بسکسار الیشور ایندن ازهر حرف یعنی بغزیاد اوردی
نسیمی ستانی راه وقفه اول سلسله جنبان
جنون شجون وسوخته کان نار کانون قرین
فاطبهٔ طیف خیال سن ائمش اصحاب جنته
دونوب تنهیهٔ اسباب کارزار ایله مجنون فراز
سر بصحرا اولغه نزع سراویل ارام وقرار ایدهیم
الی حیث القت رحلها ام قشعم
بولدقاری انجوبه نما اول بادیه پیمایان بادیه غوغا نکام
عرض لشکرده قاعدهٔ سوق ایمایدی اوزره ترتیب الای
ایده عالم رسوا اولدقلرین بیان ایدیور
حکیم سنجدان طوسی بزه بدین کونه ترتیب کرای حشر
عرصهٔ روایده صف آرای غرایب اثار اولان
فارسان الخیل اخبار تحقیقی اوزره چونکه اول محل ارباب

ع معنی نه و صد هزار دعوی و بهور ماضیه ع سپند

بدام عوام اولان نیچه بدع مضحکه ایله نظام امور

انام اچون موضوع قوانین دیرین اولق زعمیله

مراعاتده مبالغه یه لازمه دقت بلند ایدن بنابرین

هنگام عرض تسکرده دخی طریقت پیروی شقدمه

رعایت و مستلزم صلاح ملک و ملت اولان لوازمه

هر حرفت علی مرانبهم یولیله حرکت ایتمک کورکدیو

ابتدا بر مصحف شریفی زری اشرافه برکره عظیم

دست برابری دست زاحه تعظیم ایله تقدیم و

اطرافی پرتو مهر رخسار روزنه دبستانی

مشرق صبح بهاران ایدن لاله عذاران و مکتب

عرفانده قصب سکرانه مشق معمار نازو نیاز

ایلین ساده لوحان بسمی پاره مرصع غلافلرینه

حمائل و ساعد راستدن الوب کلیچ اینه

سینه اولان تذکی یمینه تشبیب و کوشه

دستار مطلالرین طرف بناکوش سنبل پوشه

صالوب بهار فروز طلعت ناخدا فریب ایتمش

بهر بری صوت رقت انگیز ایله عسکر اسلامه امداد ایچون ناموس اولدی

تراشه نواسنج آهنین اولرقی ولوله انداز قبضه

سپهر

سپهر برین اولدیغی تصاور ایدن شیوانلر طریقه متصوفه دن

بیت قطب اکلدیغم مرکز خطه بولندیغی کم دائره دن خارج اولمیه جغم

انغال منظومه سی صفت کاشغه لری برقاچ مترادف

ورع انتحال صوفیه ری مانده اولان سوقیه ایله

بیت خصم اکر بردست تیغ خونیش دارد اعتماد اعتماد تیغ بردست

دعا دارم ماه رمضان سیله سجده دست اندیشه لری

اولان عقود مالسوایی سبابه شره و آزایله

تعداد ایده رک بای کویان دست افشانه هاری هوی الله

سوزش فکن زمان و زمان اولوب ابنیه شعار

زلزله بهر سانه و انجمن شریانه دغدغه پرستانه

ویرد دیو بیت بدام زاهدان افتادم از هواری ظاهر

ندانستم نیام تیغ این قوم از عصا باشد بعده اختیار

قضایله قضایی اختیار ایدن پیرهرو زان برکشته بختان

که عنوان جریده حالاری قلم واقعه نویس وقایعخانه

منقبت ایله شعر قدیمانه فی عصرنا بقضاة

یظلمون الانام ظلماً عماه یاکلون التراث اکلاً لمّا

وتحبون المال حباً جماً منظومه سی ایدن تعظیماً

لکبر عما یهم زمره مرقومه یه ردیف مطلقه ترتیب

قندیر کذلک ارباب حرفتدن دخی بیشه

سپهر

ابو البشر کہ حوانت وزراء عدد اصحابی سائر
اصناف تقدیم اولوب تباشیر صباح انجم پیشانی
سندن نیر نزہت فروز صفحاء فاقع لوحہا
تسہر الناظرین و شعشعہ سی متلالی کحیل العینین
ایکی نور غزال مثالی کہ بہر بری قاید لری اولان
زو آید لردن بر آعت استہلال ایدر حال درکش
و نیز منقش ایلہ شوہر کد بانو سراکبی بزہ یوسف
شاخلریہ اوتاغلر تعلیق اتمکلہ شاہ ایرانہ
وکردن کوشنہ یارہ وکوشوارہ لر کجور محملہ
کاوفریدون زمانہ دوندرب اردنجہ لباس
زراعیندن بر شخص بادرشمم بیت
امید کندم ترحمان جوفروشان اولب عالمہ بنگ و بدشی ہیچ کیمسہ
ترانہ سیلہ حیب دراستہ کندم فروشان اولدرق
کشتزار کروغرده وافرنجم دیدہ اکوب بچدی
وراسنده طحانین بر کردونہ کاوسین مثلین
اوزرنہ بر قاعدہ بر خرآسیای سریع الدوران
انتا ایدوب آسیاب دولتی برخوده اول دوندرہ
نکتہ سن تلمیح ایدرک کجدی خبازان کنیز الزماد کرا
ایلہ کذلک کردونہ کردون نمون اوزرہ

احداث ایتدکلری تنور تصعید و روندن فروزان
اولان زبانہ نیران زبان حالله پیت بستان زخلق
خام و بیدہ پخته درعرض سرکرم خوش معاملکی چوبی پنبوزباشی
مفہوم نبی افصاح و قصابان جبان الکلب
طویل النجاک جوہر ساطور فولادی بیت
شیرین و جب مطلب دنیع حادثات جوشن زلاغرش کوہ غزا
مضمونی ایضاح ایدہ رک کندی جمالان حوری
الاقدار ایلہ لندہ یانہ اطوارلہ بہر بری نمونہ
جمل سیاہ کوہ البرز جمجمده برا عجوبہ کاتلبد
تقیلی دوش مباہاتہ تخیل ایدوب بیت
بہرہ خواجہ زاکساب بخت نیست عرق زبار کران و جمال بخود
دیدرک مجدآول شکن جبینیار زدن انسانہ آب
عرق ایلہ ناحہ کذر کاہی کلاکین ایلہ فاعتبروا
یا اولوالالباب اما حوقت کلمہ پیران سرجوان بلورین
ساقی البلده نمونہ سینہ عشاقی نرکفکر سوراخ نما
بلنده ابریشم فوطہ مطلا سرتخت روانہ خسروانہ
احلاس ایتدروب اوکنده سیمین سینی وطبقچہ
چینی ارایسته سرمائده شاہانہ پیرایسنده کردا
کرده کرسنه چشمان سفره وحصاری بیت

جوان کلبه بزم من کی دل سراجه اوست ۰ تمام لذت عالم میان باچه آید

نشید سینه پرجوش و خروش عقده ۰ ع مشک نشیند

بجای کیسایی ۰ مقتضا سنجه طائفه کنده بزان بیت

پرس از حکمت سخنور از سر بهراوه ۰ که کس نکشود و نکشاد

بحکمت اینی معمار ۰ نفیده سیله ظرافت خروش اودی

سرتراشان کذنگ ۰ بر گجاده ایکیته ایچره سبرت اینه

طلعت عبورین ساعدی شیشه ده ۰ پرسشان

ارایش و ساده نمخ و دلال و پیشکاهنده ۰ طفل

ه عذار نهره جبینی دخی ۰ شتر مقامنده قائم

ابدوت شکین قیل شمع شبستان صباحت

اولان موی سنبل بوی سر ملاحت افرین

بریده استره املاکون ایدکچه ۰ بر تو حسن نظاره

کدازی چراغ مهر عالمتاب کبی فروزان ۰ واطراف

عناق سر بازی ۰ قطعه دلارایی سوم را میر اشید

زمین از عکس رویش لاله کون شد ۰ زیبا که چنانه مراند پاکی

سرم سبزید و پاکه پرزخون شد ۰ دیو غرنجوان اولرق

کدی ۰ بوندره تابع دلاکان پالوده ۰ سنان و سینه

شعولا تعجبوا من بلیغ غلالته ۰ فذ زرّ ازاره علی القمر

یعنی اندام یاسمن فامادی قصاص فرسوده ایله

کویا

کویا فانوس مشعع ایچره فروزان شمع کافور علیکه

تباب بذله ایله بهر بری ویرانده کزیه ۰ ترکیب موفور ایدی

سینه تا بناکاهی ۰ تابناف کشوده کوطرف

سراویلدری ۰ ازکعب تا بنفذین کشیده ۰ خنده

مشتر شیخ ایدی زیوده دللر بنده ۰ بیت

کرچه حمام ایچره خوشدر صحبت یار ایلیک ۰ سیمین دللاک ایدی خلوتده شقه

دوقی واره ۰ نکته سن اشعار ایدرک رعنا زعنا

طاوسانه خرام ایله عمر کرانمایه کبی کذران ایدی

مویی تابان بازکون رفتارک ایله تاکروان

ناوادیده مویلری بتیه بازم بجوانی کرهنکام وصالنه

چون اسب خوبان بازکفل مایده ۰ نکته حالت انجنسی

مشتر سپهر وازکون اطوار کچه عکسه زفتار ایله

دلفکار لرنه غیر معهود باشقه بریوزدن عشوه ایصاتر

قتادان شیرین کار کایله عنقار قاچ حلاوت

اولنه ذباب طبسه لعل شکر فشانه اولان جوان

علوالتبسمی نوشخند جانه پسند ایله عیب ودامان

اوزکاری لبریز قند وشهد ایدرک حلوه فروش

ویرانده اشفته دلداری بیت تمام عرصه محشر بکن فروکیرد

اکر چنین بقیامت شکر فروش ایله ۰ چنینی طنین خرمن

ایدد مساز نامه و این ابدوت مکس و از خروش
کوسردی حیا طانک وحی باسمن مویان بنفشه
خطانی هربری چشم حیراندن حلقه دوز بالای حسن
وبها اولوت کذر کهده دوروبه صف سنبله اولان
صد پاره دلتدر بهای ابر رشته بسی نوکامرانی کردی
بالعل لبنش عیش نهانی کردی اندر کف او چراشد کوته عمر
چون غمزه باز زندکانی کردی ترانه سیله عرض نکوهیده
وسیله ایکون دلق و خرقه کوهیا و کسوده
چاک چاک دست شغف اولدی جیب و کریبان خودی
اما لحاف دوزان و قالیچه فروشان کرخ
سازه میانه سنده پیشبن بویا کندکلهای تصویر نهایی را
به پا بید کساز خفتکان نقش قالی را مطلعنک
مضمون دل شنیده ماصدق چهره کلستان مرتسم
فریب و فریبنده شهر دیار سر طائفه رطانت
شعار در اندرک وحی کارتازه نهال دلدار سی مرتسم
ثنیه الانتظار سادلان حسر نکش لرینه روای
ابهت حسن وبها ایله سروطوبی خرام ارام
ربسته نازان نازان رخصت انهار و بروب
اول یوم العطالی ایچون شنو بکا قیامته مثال ایدنر

قوپه

بیشه قوپه سنده اول قدوقامت غلوقوپه سرفتنه در قیامت ایله بر قوپه
عوفت یا علقجیان و طاقیه جیان و سائر ارباب
بستان که مسفاح ایله معروف برکروه اسنوب شغف
پرور هر تازه خط نکین سیمای زیبنده قبای
اول روز بهم رسن مشاطه کج کرده دستار
کاکل تعقیاسنی بطراف بناکوش دستمال مخطط
بردوش عمزه زنان طنز کنان شیوه معشوقه
پسند ایله مستانه لوندانه رفتار ایده رک
بهجت افروز عرصه چشم تماشیان اولدقده
هر بر صوت دیوار دوزعشاقک اوبه سراحت که کچ ماندن
مشک دریچه لاجانه عصمتدن سیر آبدوب ربز اولان
شفقه مزاجان مزواج بیجنبش غمزه کل جلوه رفتار کل
لرزش کار که هردو جهان انجو بو زمزمه سیله بر بنه
هربری بر بنی استصحاب کونه کوسروب سیچ
اولدر اسلم کلشن ارایش جوانیکه اقد کوکلم سرخان غنوده صوپر
دیه رک ازواج مطهره الاتها جارندن سهاره
ایله خلع حلله ازدواج ایچون کشف قناع اشون
ایدر الحاصل هرا صنافک و بیرهٔ مرفوعه اوزره
کالاوی دکانچه معانی یعنی راس المال کاه کارخانه

انعقابی اولان شاگردان مشتری شکار ایلیه عذار آشنی
پدرک روحی مادرک جانی ۰ اوستنه نک رسم مال دکاتی
عاشقک نقد عمر مکتبی ۰ نرم و نازک سوملکوتی
هر بری پیشه مخصوصه سنی متعاطوار عجیبه ایله
زیر علم پیر و پیشه علم زده ۰ عرض هنر ایدوب نشکال
عزیمه ایله شاخه گذر کامی صحایف جریده اقلیدس
مجسطی یه دوندردیلر ۰ بو جملدنک ورانسنده اولان
سایکی هرزه گرد روزکارک برلکه وساده گنجی
تر خانیده رعاد حوص اشعبی ایله رصدخانه اجرالی
شخص مطلسم اولش ۰ برهیکل کثیف و بی شعور
ایدی طغرل منشور شعارین ۰
کلوار ایدر عالم قلبی الذی قانو ۰ صاول ایرکوکل بولندی کیما کلندی بو
عنوانیله مطرز ادیب توشیح کتابه ایوان شدیش
جهات قیدی ۰ دیکری که رخساره حلیه حالنده
اولان حجیه جوانم یوف المجنون بسیاهم
بهبودیه ایتیام شهرت بولمش ۰ برعجیب منظور
ایدی ۰ صدا کره ای اقندارین ۰
منمان سپهدار بی سیاه ۰ جهان پهلوان ویل کیمن جوان
جومن بشم اندر میان ایلیان ۰ بمیدان چه کارش زال و رستم

بردنم

بردنم اکرسام درخوانده دیده بر سید ولرزیده جانش بر سید
دعده سیه سیر اینک ایسیوب ۰ مهره بطلس انداز
سورکاه کائنات اولدی ۰ والصلاة انسز اوقه طهرت
بعض العلات والبانی علی الاثر ۰ نحو استجه قطعه
قلدی شمسک طلوعی مغربدن ۰ ساری بر ایدر حمأه عوج
یعنی دجال وهم نبی اصغر ۰ دابة الارض ولشکر یاجوج
بو مقاله اول نازنده کلاب کم کرده خداوندک
افنایه هرزه کرده تالیف ایدکلری صحیفه
سخیفه یی تسنید برله سمت صداحه واقع
اولان ابوالهایه نو جهله رد و صدایدکلرین
بیان ایدر ۰ بیت حدی سنج حمازه این حسل
چنین محمل ارست زین قال و قیل ۰ چونکه اون شماعرض
للکدب ۰ کریمه سی اوکنه لوای ادعالری و اکاذیب
للصحت ۰ تهمه سی دوشنه کریمان اکشتهار لری
اولان کتاب ابرهه رکابیه مقاله کذشته ده
ملی کرده ساعی ظلم مکتوب السبب اولان
وادی غریب و نهج عجیب اوزره راحله بند
خروج اولوب ۰ فنار عرینه الهرابده واقع ساحه
نظیفه سی ظل معدلت ظل الهی ایله مانند بلد الامین

ولاجدال ربیع رحمت فیضانندن بخ معصیات امین و
امان ایله سربسر وریان ابر مرج سنبل بیز بهشتی ارجمند
تسویه محل تدبیر سقیلر بچون برج کون صرت جیمه
بزون برله متقلت بحق سینهٔ زمین اولدیغی از مانده
فج عمیقدن طریق و غیر طریق کلوب اوچی تیره و کرنده
تعفن و تکون ایدن نفوس ضایعه و حشرات سنابعه نك
اون سنه‌دن دلنشینده کنجایش بر تضمن عسرت
وبیچه زحام ایله معاضدتدی کدك اطراف مالدن
دخی تنویت شعاب ارضین ایتمکه وجوهله مستدعی
جلادت اولدیغندن غیری فسون وفاسه ایله
صدسال طور دقلری یرده تمزیت خوان قیل و
حال اولسه بر پری خان اعمال متقل دائره
دعوت اولنق خیال محال ایدوکی دخی یرا لعهد
یعنی ایله مرسم صحیفه بالاری اولغاندن فنا بعد
دخمهٔ منکل فتح اسکندر عالریك دروازه
قدنهاده وصول اولدقچه خلع نعلین ارام آیمك
اوزره کفش دوزیاری نعقب اولوب ساق واحد
اوزره قیام کوسترمیلر مسوده بقدر بیر خون رنجین تاخته
بهم تیغ ولایت برافراخته بهر از کینه کوار استه

چه از خواسته وزجه ناخواسته چون اول سکرنی
شقاق سرکراندی مزالق وقاحده دست بدست
نفاق اولفده شر نطاق اتفاق ایدیلر اهل وعیال
ومال وسنالاری رهینهٔ وقایهٔ امان اولق ایچون
برطائفه صعب الکریهه نك ضمان کفالته ودیعه تسلیم
اهم والزم اولغین قطع دابر لری تا بید نظام عالمی
مستدعی اصحاب جرایم ومأثمدن ندکلو مسجون
ومحبوس حیاتدن مأیوس زانی وقاتل وصوص
ادیمینی وکابیر کریزده استواری منجلاب خیبت وخذلان
کشتی واریه نجذافیرهم سبیلدرین تخلیه و
پاسداری شهر ایله نبات ونسوان وصبیانلری
یاننده محافظه حی الیقوم لریله جذاحائی ناموس
ملك وملت وناشر رایات عفت ودیانت
اولدیلر ان هذا لشی عجاب روز دیکوکوتوال
صبح بقیعهٔ خدیو جارکو رنك خورشید اچون غلبهٔ
بخوم قلعهٔ قلعی رنك اسمان ده دراتبار ایدی
بو نمرد دخی مهمات زاسباب حرکت عدیم المکتیه
تقدیم مقدمات نهضت ایدوب چراه
از رباط تن بکذشتی وکوهونیت زاد راهی برغیدار

مقتضای سنجه زاد و زخایر راه و سائر لوازمات
سپاهی منزل بمنزل مرفوع و مجور تدارک و تحصیل
بچون بین ظهرانی الامام مهان و محقر اولان طایفه
قبطیان مستهامدن بدا صل صرف سر آط ضراط سهال
یا جوج القافه مخاطی سالمان مبرم چاپکدوون بر بحر عونه
یکرونده راه ایدوبه روبراه ایدوب کیدولردی
صدا کرنای رحیلی بهاری وهوی الافکیم طی عشق
بندکه هول دردل رهزن دراورم تراته سیله
دمازایبوب نشو ونمای عنایت ربانی بله روضه
خلد برین کبی نعم فراوانی بردم بهار اکلهادم
اولان بوستان سرای دارالعیش حیطبانی دام
محروسه الی انقراض الزمان فی وقایه الصمد الی
کتهیه دست ضعفایه نسبت باکوره اشجار
مرفوعه سی خطوفهادانیه ونوباوه اغصان مطبوعه
لامرفوعه ولامنوعه دراز نامه واثمار نی دندان
تعرض برله میرا ضاعه مورمتال مکرسته حرص
وآز اولوب کندیلرشویلکه تمثل ایدکاری مقام
وصیاصیده محصول مزرعه امن واطمینان قاصح
پنهاندوه الرباح تغییرنی ایضاح وخیام حکام

لریله تفصیده سن ب زدکان وشن ابه دار
اولان کوه وپامانک دموع رودی
صبت علی مصائب لوانها صبت علی الایام صرن لیالیا
نکته بلسن افصاح ایدردی تاکه رهنمونی دیورلر
اول قافله پی توقفی مانند لجه بهار محمد
کناره بحر سفیدون دحی تبعید ایه دامن کشت
وصحرایی طوفون تجدید عهد هرزه کرد ایدیجک
مزرا برشدردی یعنی هنگام کرم اولوب التقاط
نقره افکار خام ایدیجک محکه تیشدردی پس
درحال پیشگاه محتشم سنجامت توأمانده واقع
هردلکش فضای چمن پیرایه بسط کلیم پرده
مشورت ایدوب ویل لکمدین قلم وزنده محمد آرای
رای اولان مقتضیدیرای مستقبل عالم تراز ماضی شد
عاقل بخرابی جهان راضی شد کوسالاکر خطیب کردوجب
چون کاوفقیه کشت وخوش قاضی شد جاده عدل و
سداددن جهت تمرد وعناده عدول اعوجاج
کوستروب مشو ولیس لله بمستنکر
ان یجمع العالم فی واحد مقدمه سن احتجاج ایله
تسویه امور ملک وملته عجز وقصوره

ترتب ایدن معنایه متضمن تألیفه سعی ایدکلری
حلیه صحدن عاطل بالاجماع باطل اولان حجت
لجاجی صفحه روی حالتری کبی تسوید وعنوانی
ختم وامضالریله نمونه جبین شاهد زور ایدوب
قلم کرامات کاتبین ایله روزنامه سیئات اولان
جریده اعماللرینی کبی هذا کتاب ینطق علیکم بالحق
دیه رک تسدید اتمکله محائل یوم تبلی السرائر
اولان روز دلسوزده اول صحیفه سنجیده یی
وثیقه ساطع البرهان باهر النفوذ ایدیه رک
ایکرچه بهمان نام خودرا قاضی خلائق جهانیست بحکمت راضی
اتش بارد بهماندم ولی عبد شهریکه دران شهر تو باشی قاضی
بادا دکه خورشید مزدین خیام خورشید وقصد قلمرو
مغرب زمینه علم اشعه زرین کونه دروازه
اتاق لعلین سقاق خاوریده افراشته قلدیی
اول شرذمه شرذمه دخی دارالحرب افرنج و
الامانده وقوعنی علی طریق فرض محال تصور
ایدکلری زد وبرد و دار وگیری بیت الامان
اسلامیاندهٔ رتبه تصدیقه یتورمکه شدت
اختلاف ایله شمشیر یک خلاف اولوب هر اجیر

مزدوره هر امیر تیموره وهر عور عربان کیدوب بلاکو
خان بلکه عالم اعتراده هر صاحب قران کبی ستان
اولمغله ودیعه حفظ صناع ملک وملت قلنان
اسباب نظام العالمی زهق ومحقده عائد اولوزلق
مراسمن ابدا وزریعه رفاه عجزه رعیت اولان
اثاث ثروت خانه امنیت عالمی حرق وحرقده
کشور سوزلق لوازمن ابداع واجرا ائمکه برزده
دامان طغیان اولدیلر بونک برله بینه اول فتنه
مشغلیه کاه طریق نفس الامره عناکر معلمیه
غرمیلر اولان خزینه کنج علوم علیه تی توسن حریه
بازکون نقل منقطعه اوروپ انکار ریض ایله
شرعه مخالف سویله بلزمین تفسیر
والعادیات وصف صافات الجیاد سندیله
کهیم رفرفی الحرکات غائدره وفضل الله المجاهدین
علی القاعدین نص مبینی وفضائل مجاهدی متین
آیات بینات ندر مسبوق بالمثل دکلدر کلا ایه
لا نه الحمر صفین وقعه سنه سوزکلندره
حدرایت کبار اصحابه اسناد بغی ایله مذهب
رفضه تقویت ویرمه یدوخه مراد کاسلک

اهل سنت والجماعتی سلب ایده لا تجمع امتی علی الضلاله
حدیث صحیحی منکر اولوب اولدقلرنک برینی ابطاله
سعی ایدرسن هیچ اولمز جق اشمیدر مسئله یه علوکنک
دکلمی غلبه وکثرت قنغی جا یده اولدیغنی خود کنارده
علی طرف منار مشهود و بدیدار ایکن عدم جواز
ایده نیچه صورت مخالفت ابراز ایده یورسن کتابه
اولنسلوکزدن صدا چون نه سنده سدراه
ممانعت قلورسن السنه فتوا انشه حجت مشلوه
دیکلمه لکدکوب سنابک الخیل سفسطه قلوب
بلد کلرین سویلیورسه وکاه آینه خانه بیان واقعده
وجه حسن اوزره ایراد کلام ورتبه النظام ایله عوله
اوعالرینه شانه زن تعرض اولان مرسله
تعریضی صقین صقین بیشله یا صدک قامه یه
قندیل اصدک پیره دخل ایدوب کسوته توکورکنک
بلکه تکمیه یه خوک صوفیه غوک کنیسه یه نذور
شتمانه سه فطور کوتورکنک یک خطا ایدوب
وایه کیرکنک سن بیلورسن اما بوسوزدن
اغماض کوچک موذنه کوسترک دیک چیقرا استغفر الله
تبت رجعت بوندن رجوع ایده بردخی لسانه

انشه حسن پاشا یه تعریض

مقاله ۸

الله ویو محاضرات باطله ایراد ایده یکدیکر مسلمان
ایدوب بکند کلرین ایدیلره بیعت
باطل همیشه باطل بهوده دورولر منشکل بو درکه صور سلسله مظهور ایده
بو مقاله دغدغه پیرا اولمغه عنده مسلوبة الحیا
ترتیب ساعی اولدقلری مقدمات معانده یه
خاطر خواه اعدار حجت بیضا اولور وجمله
نتیجه بخش اولدقلری حالات دهشت افزا بیان ایده
اکر محو اجال جهانیان نه قضاست چرا مجازی الحوال برخلاف رضاست
هزار نقش برآرد زمانه و نبود یکی چنانکه در آینه تصورات
کسی زچون وچرا دم همی نیارد زد که نقش بد چو اوفتاد در آید زهر سو چرا
عشوه خانه عالمده برفاح کون تعاطی حق دوستکامی
ایده شیرین کام اولمدی البته از درام کاسات
نکدو الام ایده دشمنکام اتمک انسانی اوزره بیمانک دیدنه
قدیمه سیدر بیت هر جام می کزکف ایام کشیدیم
کفنی سبکدوش کرجام دکر آمده اما بو اشاده مشارکت
اولدایده خصمانه اوزره کارده طلس طلس
تجرع اولنان زهرابه ستم وعناد نذاق
جان بر مرتبه تحصیل مرارت اندر که سر چشمه
شهد وشیر لذایذ اولان لعل نوشین کلرخانه

ولدان مخمورون باکواب و اباریق لبدرندن دوماره
اضافه کوثر و تسنیم شکر خند ایدوب مالی میقات
یوم معلوم زلال بوسه ایله شست و شوخت لرینجه
کب ادراک حلاوت مستعد اولمیوب
جام مستطاب مخ مذاقم اود کلوکم کوثر ده اولسه زهر اولور دیمکدر شراب
برکه اشتعال اضطراب سینه سوز برکه نار جور فلکله حکم کباب
بوایکی نیران دوزخ دنکه فحوای قضا و قدر دن بهره
اولان شراره عالم سوزله علو افروز اولمیوب بهره
نامزد موقده التی تطلع علی الافئده دن بوکار شاشه
باش تسلیم و رضا اولدن غیری دخی نه تدبیر کار کردر
تقدیر قطع رشته تدبیر میکنده تدبیر سالوح تخته تقدیر میکنده
سیما حصن حصین فوز و نجاح فیاس اولنان تدبیر
ناس و هر کلمه تا یین اساس ایکن قوارع صاعقه
تاثیر تقدیره تاب آور اولق نیجه متصور در
سبقت تقادیر الاله و حکمها فارغ فؤادک لیتعل و لیطب
پس مرد متوکل قوی دل هر حادثه امور دینیه
تفویض ایدوب ثقتیه لو و لعلم یه سلوک ایله
جاده رضادن سرموا نحراف کوستر میوب
گنده و بی معنا ورطه منازعه یه دوشور مز اما

برحسب

برحسبیت ایله که تمحانه الفاظده قواعد امر و
اراده و رضا یه لب بلب مالی اولان صهبای
حقایق مالی متحدا لمعنی زعم اتمکله نشوه امتیاز دن
پی بهر اولوب میتج جوبزه زاده و مطمئنه
عقیده بی طریق مستقیم مذهب ناجیه دن
فرسخ فرسخ تبعید ایدوب موجل حبر کلیده
کرفته پای ضلالت قالمغله باشنه سعالی
وساوس دخی اوشور مزه زیر اجلی و حلل
اداده ایله صورت و لقیب رضا وه چهره
نمای تجلای مجلای شهود اولان شاهد بنده
عذار آمز کاهیچ بنی محصنه اسقارن وار آوده
رضا یه مباین بولندوغی کتب کلامیه ده بیچه
اولمه قاطعه ایله مبرهن و مثبتدر شر
مرید الخیر و الشر القبیح ولکن لیس فی الحال
مالی دخی بو معنا یه والده اکوجه مضمون رضای
اطاعت اقتضا ایجیده بر بیان اوزره اعتراضه
شیرازه تالیف اولان رشته بیجا بیج لولو
لعل کوشه معارض ترک و تسلیم ایرشدیکنه
انقطاع بولوب صحیفه نفس یراعه براعه

سکون ایده نقش پذیر اطاعت اولمقدن
عبارتدر. اما انما الطاعة فی المعروف.
فحوای سعادت احتوای مفراسجه مضمای
اراده ایله مکی الحکام اولمسی امر معروفدهدر
منهایتده حدا متصور دکلدر لاجرم مومن قوی
الاعتقاد اولانلر امر معروفده اهل علمه
بقدر الطاقة البشریه سعی و طلاحدن اتقادر
تبر و صلاحه بذل اجتهاد ایله صرف سوید اقلوز بعده
تاثیر و تیسیر ایچون محول الاحوالدن استدعا ایدر
بوصورتده بنال امالیه هدف اصابتدن تخلف
ایدرسه ده هر آینه والاجر بقدر المشقه دن پیغمبر
اولیسوب انما الاعمال بالنیات ایله مجازات
اولنمسی بی شبهه استنباط ایدر. وبالله التوفیق
وعلیه التکلان. پس غرضم حال پریشانی شرح ایلمکدر
بحث زلفینه دوشوب دل سوزاوزاندر کندی. رجعنا
الی ماکنا فیه چونکه اول طوفان قیامت شور و
منهل الخفاق قضادی. مانند سیل العرم. دفعة
موج زن ظهور اولوب ساحه غبرایله
مفعم الشور ایدی. بادبانی پرده مستور طوفان شود

مفعم تعبیر طوفان

مصداقجه

مصداقجه حرافنده طرح اولنان رودم حریف البنیادای
سداده حسن بندسریع الانقلاع وسن سداولمسیوب
برتوالزمان اوچی برمحلده واقع. چشمه ساره بندیکه بیت
اولشدی اول پیره زهت فزاه. نکیه پاک حضاری صاتق بابا
نکیه دلی رنگ سپهر نیز. اولدی چراغ زری مهر منیره
اندوه وحی اول فته فراسیاب فتنه تکرار بکدید عهد پدر
برله. اعاده رسم دیرین غدر سیاوشی ایدیلر یعنی
هادم زاویه بابا اوغللرنک بیت خشیته هر رسی نهم جانان
نکیه قربان ایدی کویا همان. نقض کلیه وجود ایده
تعمیر کاشانه روحانیت بابای عتیق اولوب حضر
امان بدرقه طریق اتحاد انکله کمده. تاکه پای برکار
دایره مرکز قفول اولق اوزره وضع نقطه
منزل ایده جکلری. قطر دائره دار القراره یکدوزه
مسافه سی اولان جرعا وجبانک رخی شفاء جوف
وقمه جلاء سخم ظل خیم وخوکا هریله مدنس اولدقده
حاسار سپهر بیدرنگ زیر خرقه نیرنگ بیدر یکلند
برشعبده مستکرا ظهار ایدیکه تماشای مرات
عالم نمای عقلده انکار حیرت ویره دکل نقلی
جیب و دامانی خلعت حیاتی سرپنجه هادم اللذات یعنی
ملک الموت

منزل بعد وصول

چاک چاک ایدر ز تاج عنبرین تارملک طرح دهد بطور
قلدیغی منوال رقم جامهٔ طویل الذیل تقصیده طرازاولمغه
احاطه تحمل ایدر خامش اولامفین اول نقش عجب
بو وجه وجیز اوزره زه کریبان اجمال قلندیکه خفاش
منشان کاسه سیاهاندن برلوک تیره باطنان
چشم روشن روزه چنبر نیلگون سقف ایله مانند دیده
دیدهٔ کافر منشان بسته اولدقده نیر عالم فروز سعادت
استکناف ایله سعت ظلام شقاوته تحریک شهاب
نک کوری اتکله ایرای زیاده رای اتشار ایدر اول سبب
ظلماده عموماً علی الصباح شعلهٔ چشم حفد و بوم سمع
زم ارایر اصطباح کبی استکفاده بین العالمین
رخصت طیران بولوب قاف مشاق دقاقده عنقا
نشان اولدلر مدتلر یاران بروز حادثه یار جهان شوند
چون یار این زمانه همه مهربان شوند چون نیکدلان یکدم کامران شوند
چون نوبتی رسد به عنقا نشان شوند بو واقعهٔ فجیعه
وحادثهٔ فضیحه ظاهر اولدقده که سلطان هفت اقلیم
زرین دیهیم افتاب شبستان عنبرین تنق حریم
غروبه شتاب کوستره مشتری صاحب قران نوشیخر
جهانکه صبح باهر البرهان کتابیدر صدر افقده

فجیعه یعنی اجی

جم کبی مربع نشین پایگاه استقلال اولنجه دک
اول روبه صفتان فیقبار خذلان قعود و قودی
ترک ایدوب امضای عزم ساعی اولدقدری
ساعی فاسده مهتدی اقامت اسباب احتیاطه
تقویت ویردک تقدیم مقدمات کارزار اشتغال کستردیلر
مثنوی بفکر شقاوت تخسبند شب محمد کین درسنه نفرین بند
یکی گفت فردا بمیدان اسب چهانم بگرداند از گشت
بیک چوبهٔ تیر ارم زیر پست اگر چشم دشمن اگر چشم دوست
من ان پهلوانم که در روز جنگ بهشته کنم جنگ ناموس و ننگ
دگر گفت حرفی زنامحم جواب اگر یار دشمن شود یا حباب
بگرز گران کوفتن پشتکم درخت کهن را بیخ برکنم
مرا تیغ تیزست از اب خوشگوار نه خرچنگ زنده رهائم نه مور
ارتهٔ سی قصطلان سنابک الخیل بغی و طغیانلرینه
ساهره غبرده کرمادا شدت به الریح خاشیه کشر
صرصر شقاق اولان تیره غبار فتنه و نفاق کریبان
زربفت سطانهٔ مشرقون دامن تاریخی دیبار مغربه
وارنجه محضار عینا سرای جهانی استیعاب ایدوب
بر مرتبه کائنات بخش عرش جهات کائنات اولدیکه
شمع بزم ارایر کاشانهٔ عالم کرمشکوة جهانی

قصطلان یعنی

افروز نیر اعظم ز استواری سحاب حتی توارت بالحجاب
اولوب روز روشن لیله ظلماون روی خلقان
چهره عبوس عدادن فرق اولمدن قالدرمدی کس
میستا دغافل دین راه دیره بروتا سرحوینتن رامگیره
دیه رک کندو باشنه فکرنه دوشمکیله پدر و فرزند رضا
جویندن مادر دختر حمیده خویندن بیزار اولوب
کویا تاقدر رحیل اسرافیل سوداکران و تاجر شهرتان
خاتمه بنیه قیام روز بازار یوم لا ینفع مال ولا بنون
تحمندن مثقال ذرات کائناته کولوردشت صاحب شعور
لیس البینه فی ایامنا عجبا بل السلامه فیها اعجب العجب
حقا که اول یوم عمیم البلوادی جای سلامت محل تعجب
دعوای دیانت محض تعصب بلکه اسباب تعصب
اولوب تاقی صحت فضای عالمده عنقای امن و امانه
جا بیکاه رفاه سیمای وفای اثنای زمانه وصحن گلشنلری
جهان خرمنده بهای اوج اطمینانه جلوه گاه صفا
همرنگ نقطه لعل گلرخان اولوب زمین و زمان
برطاله کریان اولوب قطعه بریره فتنه مقدر اولسه
دانع اولمز انی رای سلطان کوستروب شمشیر قهر دیدیکی
وبها یطلع قرن الشیطان ایم الله اقترانات

نحوس ایده بیت الشرف اجلالک جانب شرقیسندن
سوزنده مطلع ظهورا اولش برنجم کسودار فتنه
قیامت کشور ایدرکه ادنی بارقه اناری پرتو انداز
ادبار اولدیغی مواد معمورنک طاق رویین طاق
چوکتخانه سی نوبتخانه بوم اولغه تحصیل استعداد
وایچلرنده نار الحباحب مثابه سنده لعان اولدن
ریسدری اولرجی خرمکسرک که امتداد زمان
تسبطری مدجناح بعوضه دن عبارت ایدی
طنین جان خراش ایله دغدغه انداز اولدقلری
بزم دلنشیندن همای جاه وجلال اوج کریزه
پروازه بال افشان اولوب لسان حاله
کون ومکان بیتی طفل میکر بدچوراخانه راکم میکنده
چون نکریم من کرصاحب خانه راکم کردم رثنا یه سلیمه
قطرهاسی دموع رقت انگیز اولرق فریاد ایدردی
از دوربنا پرازه کل باغ مراده چون غنچه تبسم خندام رقت زاده
کریان چو پیاله بزم درکف دست نالان چوبسبی خالم در زه باده
چونکه اول کربه لاده صفتان بهر بی فائده پرزه
رزم ساز ابراهولرق بجوم کوستردیکی تیغ کهکشان
صرادن نه کونه رسوایق ایله افتاده همجور

بوار اولہ جہلری خود معلوم ایدی لاجرم بندرگاہ کیاسندہ
نقاد خرده بین دار العیار حقایق اولان اہل رای و صحابت
فراست نا نظر و اکیف کان عاقبت المکذبین
ایلہ معجز ناسنده دیده عبرت بین بصیرت ایلہ تمال
صورت حال الذی کہ مبادی غفلت و کستیصال الرید و
نہایت انک ایکون ورای سرادرده انزواده مردم چشم
اولوالابصار ایچون نمونہ نشین سرادق یقین اولدی
ما جیت الرائے اذا البقت العیاد اوار ادبرے السہم فانقطع الوتر
و تقاعد اول شغال روشناس اجمہ ضلال بیشہ بے
شیردن عرصہ یے دلیردن خالی بولدیلرده اولا طریق
نجدلرینہ سفک دمایلہ اب دناب سطوت و پرتک
ایچون ایجار نده بیند کندولرکیچے رایت افراز بغی و
فساد اولان کشتیردن برینی ناہنگام یتقد
لوای نکوہیدہ مطوی کورلش تہمتیلہ قلاده کردن
استعفا دلری اولہ حق شغاب صمصام عدوانہ
طعمہ حاصوم طغیان ایروب میرنده چین سیہ کار یکے
وسمہ ابروان شقاوت عنوانے براد یختی یے
علم اصرار ضراری فلہ قاف مبالغہ اشتطاط طلہ
فراشتہ انک غیر طیبہ کدوافتاد بزدجان ہرامد

طریقہ سیلہ کتوروب سرحان مصطبہ شقاوت ایدیلرہ
بعدہ قران الفضیہ اذا غوی و طاعہ قوم عوی و ضاع ضیعا
مثل السفینہ انہا ہلت فی لجۃ غرق و یغرق کل مافیہا عما
کشتی طوفان زدہ سنگ ناخدایان ناخدا
ترسانے کہ سنین کثیرہ دن برو نساحیز بحت
فرای مارب و مطالبلرینہ دستیاری سخار
بخت بیدار ایلہ لم یخلق مثلہا فی البلاد
صورت پذیر حدوث اولان بنیان مرصوص
العاد رکہ فی الحقیقہ دایہ دہیاسی جلوہ گاہ
خاطر خواہلرینہ کلی مضایقہ ویرمشدیلر لاجرم
ازاریسی ایلہ توسیع دہلیز مقصورہ اہالیلرینہ
یاندرده وجوہلرینہ وجوہ ایرمشدی بنابرین ضرر نہ یہ سے
ترفیع صور تندہ قلع و قمعنہ فتوا داده رخصت
وجواز اولدیلہ اول روز جگر سوز ہمت اندوز
کہ نمونہ نمایر کربلای پر کرب و بلا ایدی تمال
کند حضرای گردون اولان قبۂ فرقدان
وسانی عالیہا ساختہا ایدیلر لکن
محلاط سیئہ اہالیای بعات بونکلہ اکتفا
اتمیوب ساق و عامہ استطاکہ دنی قلاب

استیصال الله ربط کمند خذلان و بیعه شقاوت
کند رسوزی شناعت برله مجره کردان نطاق
اولان کافر نعمتان شمائس طینتان معاصیه
کشان کشان کوه البرز متابه سنده کی اساس
گردون مساسی فاعاً صفصفاً خاک یکسان
ایدیلر سبحان من لایسئل عما یفعل بیت
یکی را براری دشاهی دهی دکر رابد ریا بماهی دهی
وبوارومه رصیف الاصلدن متولد اولش
طل هلاک دخی انقلاعی امریه هنکام ترافع حکم
نافذ القول شمشیره احاله برله مادهٔ نزاعه فیصل
ویرد یلمیوب خطر بقدر فزونیت حالدار انرا
کرخون فاسد آهن ربای میسر ایت اما اولیات
وخیمة العواقب ایچره کقدار فی نمود ایکی شخص
جارودکه برینک نسانرد سیراعه براعه اولدیغی
وجه اوزره مطلع دیوانچه سفاوت نشانه
اولان ابروآن همجاعنوانی سواد الوجه فی الدارین
ایدوکنه براعه استهلال دیکرینک لقب عابد
الافتخاری بخطا مرروسدن برمخزن کشته
سنجق دیباجه منشور استبدادی اولان

تمام بدنامانه مطابقت برله کافر باقته اولدیغندن والیدی
رأیها بالتبط بنی وعدوان فرعون نبلرینه برهان
باهر اولان طغیانهای ماسیلرین کندورای کاسد لرینه
شرع شریفه تطبیق زعمیله نجه مفتی یه مسائلی محرف
ایدکلرندن ماعدا اول یوم عصیده عیاذاً بالله تعالی
استباحه فحشیاتی استفتا کونه مشایخ اسلامین
حائز رتبهٔ نبی نی اولان اولوا النهایه باطلوا جهه
دروازه کشا رمغاره دهان استهزا اولوب
شیطان زبانلرین هلهاپل فشان پذیان اتمدیله
ومن قبل کانوا یعملون السیئات قلمزنده
غوطه خور کرداب عریض القعر عالم اولان قوم
غلیظ الجرائمه مسلک حمیده مسابقت کوستره کلدکی
حاوی بلکه الا المودة بالقربی حبل المتینینه کوشه
سکین بغضا ایله انقطاع ایرشدرملکه کتاب
یزید اهل بیت حقنده قصدی تادب ایدکلری
اهانته اجترا ایدکلرینی محاکی اوضاع فضیحه
وانفعال شنیعه یه جارتلرین اکرچه بعض روایات
اغونش ادعاریله فوعه چکدوکی شاهد نابنده عذار
اخبار دنزه ولکن دامن عصمت تفصیلی الوده

بدل حلل اولغده بو حجله نسق معانی که اطراف
سرادق ابنیسی غشاوه اصاجی والغاز
ایدستور و مطرز رخشه اعجاز در اول مقوله
صورت مکروه التماثیل جلوه کر اولمی
کورلیوب مطروح طاقه صنعتکاره الغا فندی
بیت دهن تنکنه برسورمه بولنزا ما نهراول نکته سرسته یی تعبیر دیر
نظم ناکس سخن ازکس نجاییم ۰ ما برس قصه خود اییم
چونکه اول قصده حنده الذین حبطت اعمالهم
فی الدنیا والاخره حجازه حرص وازی جمع مالا
وعدده واویله سوق ایدوب جاروب انتهاب
ایمه درو دشتی تمام رفت وروب اتمکله کورینوره
خلال دندان اغاره اولغه صالح سرکیا خشک
قاما مغله نعمت خانه عالیلرینه سفره اسعاحت کرام
عصر دوندردیلر مشتهر زبیدا ونهایت چیزلر کی بوده
کرفتند وبردند وخوردند زود ۰ نمنعم نه زرفت ونه کیسه ماند
نه صد پاره خرقه بدرویش ماند ۰ سکندر زدنیا چه کام جهان
چوکسار برفق مست کرد ۰ نرسید حسرای مراند
حور مقصورات فی الخیام ۰ مناصب تعالیت
کرمکلل وتبره حجال تولی سنده رجالدن تمتع

کنش یعنی کورک

تبره یعنی جانب روی

حل عقده نطاق مساعی اتهاش زینده دوسان
مطبوعه الحرکات ایدی باکخلاسی واستر قاقه
کربسته اتفاق اولوب نحاس احرار دوشکر
ارتت الده موی کشیده معجر دریده خلع
العصایب مکشوف الترایب زیور بازار یغما انمکه
ال براید یلر بنا بر بن کیسه استحقاقلر نقدینه
کامل العیار کفارتدن تهی مایه اولان فرومایه کز
وهیهات اتفاندی درهم تام الوزن عاقبت
اندیشیدن خالی پنجه نامحرم حرم لیاقت پست
پایه لرآغوش تصرفه المق داعیه سیله شاویه
الاقدام هجمه زحام کوستروب اول نازنینان
جان پسندک باکوره بستان تنعم اولان نرخ
یستان وسیب غبغب دلستاندی دستخوش
مصالحه بیع وشرا ایدرکن ایادی تطاول اولنان
احکام ضبط وادبدن خارج وهرکسک قطوف نخلستان
قسمتدن ایرلین دست امالی قتلنان شمامه مشتهین
بربر ربوده قلعه دست برالا دست عقده
کشا کیکیس بهارج اولغه شهود ومتقدان کرامتدن الکبر
ناصح لمقوا وهولایدری ۰ بحر ذیول العجب طالب رغبه

الا فاعجبوا من طالب الرفع باجره مضمومی صفت
کاشفه سی و پنجه خود رای خویشتن پسندیده میانه
قوم عاقده و هامة الربط اولان اصحاب شقاوت
رقبه اسامیدن یکدیگرلکان ربط سلسله ننه کار
اولنه حرف نام و نشانلری واو عروسی
خارج طوق تلفظ ایکن ناکاه حاق باطن
استحقاقده زاد فی الشطرنج بغله طریقه سیله
جلوه ساز و درهم ناقص العیار ذاتلری واقف
سنن طبق وصداة و بندقه اولق یورندن
ممتاز نخبهٔ امثالدن اولوب رضیع سرانکشت
امال اولان نخبهٔ امیدلرنه بالجمله مرادلرنه
مظاهر و کهواره سویدا اولنده مغروف محاط
قصوا اولان طفل خاطره کامرانی بوکونه
وازکون جنبش روزکارلره عنوده جانب
انتظام اولدی مقطعه فغانه زکردش کیتی وجوع کجرفتار
کرمرادول کیدیاب خوکرده کسی که درخور شاهیت ازخردمندی
سؤدکداوزافلاس دربدرکرده کسی که لایق بالاخربوداورا
دهقنبار زرو صاحب کرده چه مناسب ایدی کفه ایله عنز
مقطعی کرابرباب زرکرده کریم زاد چومفلس شود بدیوث

درخت

درخت کل چوتهی کشت بارورکرده لیم زاد چومنعم شود ازو بکرز
کمستراج چوبرکشت کنه برکرده حاصلی بوایام سورش
وشقاقده مشارکت اوداری صدیق واحبای تشویق
ایله چکلن احمال فاصمة الظهر مستاعب وشدائد
نقل بندرکاه تفصیل اولنه الی انقراض الایام
شتران کردنکش شهور واعوامه سمر دیکر
سزاوار تلفیق منسوب الاحتمالدر نهایة الامر
ازجنبش خم کهکلید مفاتیحدر کنجینه های حسن سایه کم
هرچند این حکایه خوش اندیه خصوصاً اطناب را کذاشته اکتفا نکم
فحوا سنجه کفطرة اما بالنسبة الی الدماء بالنفس شده
اولنان احوال عجیبدن هربنده غرابت وجازت
الفاظ ایله زبانزد قلم مجزوم قلمنده اکتفا اولنوب
مفتاح رخمهٔ تفصیل حال کحل منین قیاس ایله
تعلیق کلیچ دروازهٔ اجمال قلندیرع مشتی نمونه خروارست
بومقاله ذکر اولنده اوایل نوکله بغی وطلق جلبه
موافق اولنه تازباند خارج منها ایله مصطلح اولان
وما یلیه مستلزم مباحثت کوستره رک مطلق
سایه وجود ایدکلری معنای فرحفزای اشعار اولمز
طرز آزنده این مجسته رقم چنین رانند درفصل قضیه قلم

بیاض باز میکنم
وجیز نفیس مفید
اندکی دلالت نسبیه الرشاد
مقاله ۹

اول کونکه واقعه نویس دیوانخانهٔ نوئے الملک من شاء
قلم ابداع ایله کتابهٔ ایوان دارالملک جهانمادر شا قوما
اخوین منقش مشیت لکارنی بازی ونجات کان
کن ونزع الملک ممن شاء تبشه انتزاع ایله
شمه جدران زمین وزمانه ویستحلف ربی
قوما غیرکم رسم عبرت انشا رینی قازدی
اول مردوا علی النفاق وترددوا بالبغی والشقاق
عنوان تاسیفده علی وتیرة الایجاز زبانزد براعة براعة
طراز اولدیغی نهج اوزره وهی بقعة مشحونه بجلاح
یعنی بلدهٔ طیبهٔ زهد وصلاحده وتعاونوا علی البر
والتقوی دستندن کلید تاسیس ایله فضل کشای
دروازهٔ تالیس اولوب ظاهر حالده حامی السنة
والفرض حنیفة جلوه کر منصهٔ انتقام قاعالم مال
قیل وقاله انی جاعل فی الارض خلیفة وایدیه
سوق مطیهٔ اوعا انشاراید بیت

درخلق این زمانه دوتن نوع انسان یافت یک سبوکر شیرازه زار ندارد

اخوالامر مزارق زرقی ایله صیاد اولان تایه بدای
جهالت هر بوک ناس سیاری نشانس سر تکده
دها ندر نبه القای شکوهٔ تاسیس انکله بشترین

چوبروب شواه اخوه مرسلهٔ عذار شکیب برله
ربط خطر رضبط انحاریه توسیع دائرهٔ جمعیت
ایدوب طریقهٔ تزهد وتورع ایله دونه دونه
ذروهٔ کوه خوجه عروج مواعدانی درفش کاویانی
اولان اعلام اعام وراثات حجارین وکان حفاف
جلیس سفر المومنین سقفهٔ دیباسیله مطرز انکله
موازی سقف سماء ذات البروج ایدیلر
اهارین زاهدان ازرق پوش کرندارند دین ودانش وهش
رقص انچونی میان بسته لوت انچو سرخلقه بکوش
ازپی صید درس زانو متربص چوکربهٔ خاموش
حاصلی شبستان عالمی بران سیر مینی براج مینیر
مشاهده اثاریه وما علمتم من الجوارح مکلبین
نوزسا طعنان اقتباس لوامع استدلالیه
ایراد زیاد اصول وفروع وشذاره هوا جس
نقابه برله قشیده روغدان دروغه فروغ
وبرمکه انواع فنون واحتیاله شروع کوشروع
کبده رک واذا خذالله میثاق النبیین مبناقهم
حبل المتینی دست فضاضت پیوست توجیه
وتحریف ایله استمساک ایدن هربر مکلبک

قلاوزه اخذ عهود ومیثاق قلده مکتب اولمغله دنیانك
زاهله تخریر بدنده بویندیره اولان بر سك افرنجی
بدیده بیدم دیو نفسنی تاسهم کلبهم قطمیر اصحاب
الکهف والرقیم صاتوب خواب خرکوشی انشاخ
ایله مجوف غار تبراده پاسط ذراعیه بالوصیده
اولدی یعنی فاما الذین فی قلوبهم زیغ فیتبعون
ما تشابه منه ابتغاء الفتنة مصداقنجه بیدای
پیدای متشابهاتده خوابیده پای تاویل ایله
قطع مناذل عرفان زعمنه دوشوب فحجة العشای
ویجور جهالتده گم کرده راه محکمات اولان رویه
متشابه بی بصیر تك مشعله باصره دروغلری
مشعله نجم هدایت فروغ اتخاذ ایتمکله فیفای
ضلالته دوشوب پنجه دواب ذوالقرنین گندویی
رهبونه حضر اولش اسکندر ذوالقرنین صانوب
فزادهم الله رهقا قلمشدی عین الحیات اطاعتدن
بعید اولدی ان الشیطان لما یئس من عباده الاصنام
ابتدع طریقا شبیها بالحق فطن الجهال انه حق
لما بهته بالحق سیما اول روز دهشت
اندوزکه هوله نمایش یوم یفر المرء من اخیه وامه
وابیه ایدر خیمه زن استیلا اولدقاری تیه

محشر

محشر شبیه ده اصحاب شمال ویمین متعارف اولمغله
نفس واپسین نطفه لرینه مکنت کامل حاصل اولوب
نعره کره نای کیبا یلریکه غریو هاکیانی داعیه ندن
کنایه در اتبعونی اهدکم سبیل الرشاد نغمه سرایت
مفاوته ضرب بی اصول توجیه ایله دساز وصور
دعوای ابوالمتیمیه لریکه ناقورا کاذب مسیلمه زمانه
عبارتدر انا جعلناك خلیفة فی الارض تفسیر
تراشه ناقبول تاویل ایله هم اواز اتمکله ناقوسر
ویرنه قبابی ذلك فضل الله یؤتیه من یشاء
اقتباسیله پرطنین رعب وهراس ایدیلر علی
الخصوص نفور مبدا حرو جلرندن سفور ولوج
جای معاد لربلك بعدی هفت مرحله قریب
مسافه تقدیر اولنمغین هر داعی ماذون بلکه هر
اتباعه دعی دون خلاو ملاده گذو گذار ایتمکله
شهنامه خوان هفت خوانی اولدن گچمش افسانه
تهمتن وروئین تنی اسمای بلا اجسام کالخارج
بنا ایتمکله صندلی صاحبقرانی وسریره
کیبی ستایده جانشین نیرم وسام اولوب
آندیلر طوندیلر آلدیلر ویردیلر دعوای مردانکیده

یکی کشور قیصر و بلغاردن باج و یکی سر کری
جا ساردن تاج آرجق اولدی مثنوی
یکی گفت کیم رقیصر خراج ، دگر گفت نی نی زجان تاج
یکی گفت شاه جوان بخت را ، من اورم اندر زمین تخت را
دگر گفت کس من نکردم خروش ، کجا دیک طوسی برآید بجوش
یکی گفت کوس نوروزیم ، سر خسروان فیر بنیدنی
نشانده بر تخت قیصر منم ، طراز ده تاج سکندر منم
دگر گفت برق من افراشتم ، همه سینه ها کینه انباشتم
درفشی بنیفر اشته کاوه اگر ، فریدون کجا یابد ان تاج زر
درین بفتحوان را تهمتن منم ، بپاه دلیران شیر افکنم
شد از تیغ من حلقه ها زره ، جوارنشه در زلف خوبان گره
دگر گفت کر موبد موبدان ، نوشته ندارد بدست بلان
نه جنبید از جای زرین سیاه ، سوی بفتحوان را نکیرد راه
بدین فتوا بر تخت لشکر زجای ، برامد درنگا درنگ درای
القصه بر فحوای توقیع رزوالا اذا فیل تم کار کاه
کائنانده طرح منوال ظهور اولان تار و پود عیث
والم تاج چا یکدست ایام دلیالی صنیعه سیله
صورت پذیر تنهای اولغه قریب اولوب
هر کس جزا تجا کا نوا یکبوس نور وزنده

بالای اسما کلرینه اندازه اکتابدی مقداری
قطع کسار مجازات ایده جکلری زمانلیقین
کاه شدید یکه بر روز و هشت اندوزده سا آرمان
ریاح عاصف سوط صواعق عاصف ایله
قاید قطار مطر و نکرک اولوب در آرشتران
کوه کوهان سحاب صدای بانده فیه ظلمات
ورعد و برق ایده طاس رویین جوا کوله
پیر طنین ارتعاب اتمیدی یونبلر دخی دوده
بفتحوش و کاوه دم رحیلی ، مثنوی
برف بلا یاغمه دن اوسمزه ، بو کچیدی کچه در اولیزه
یولری با غلدین رابرین ، هر بریمز چارغه دوزدین
کلدیکمز سمتی طوتوب کیدلم ، یعنی کرشخانه ی طولاشملم
زمزمه سنه سیر انک انکله فولوا الاابار سالک
راه ادبار اولوب کندیلره کوندرده برکون مانند
کیاه بیکانه ، بند کلری برکه بند کلری بوستان
بهشت نشانه دن کنایه در فنای زمنت فراسنه
برک خزان وش دوکیلوب ضرب خیمه نزول
ایندیلر اما همان اول کون اساس سریع
الاندراس اتحاد و اتفاقدن ، خطاط کلی

طاری اولوب نفاق بازار نفاقدری منقضی
اولغله یوز طوتدی سبب ظاهری دخی بو
اولدیکه اثنای توجه نده نظم زبرلاس وارکان دولتک
موذنه چندین یسال ارسیار فحوا سنجه زیر
لوای بغی التوالرنده بجنداین اجناس مختلفه
الحقایقدن هربنوع خوکلدنک که جای مکنت تماشا ناری
عقال محافظت عیال وبلد ایله مفید قلنغله انده
قاعدین تونره مجاهدین نامنه قونمشیدی زمره
قاعدین اول تایه برلیه نفاق اولان سریه
عافی فاقبل بعضهم علی بعض یتساءلون
استقبال ایدوب حال ماضی یی تخصص وسئوال
طریقیله استکشاف خبایای ضمیر لریله قرعه انداز
استدلال اولدیلر بلدیلرکه لوحه سینه لرنده
نقطه قصوایر سویدالرنده نقش بسته اولان
اشکال خاطر لری مدی الاحقاب کونده
برفضای دلکشی مضرب خیام مکلل طناب انکلد
مرغزار جهانه لیل ونهار گشت وگذار ایتکله
بداوته مهانه ایکون کردن مصافی ومصالحه
لرزر سلیه هوادعه ومعاهده برله داخل

طوق استیمان اولان طوایف حربیه ایله طرح
منافقه امکان شیمه ایدوب تجدید رسم جنگ وپیکار
انکدر لاجرم بودا عیه ناهضیه مرغوله وفاقرینه
وجوهله شانه زن نشئت وتنفر اولغله بادی
اولدی واللهلا یهدی القوم الفاسقین اعاجل
شهردن امتناع ایله سودای بداوته دوشن
مجانیق اکثری کبی یانه جهان بخشه حصری بولنمیه
مقوله لرندن ایدرز عمار بخه اندیشه عاقبت بینی
قلوب دیدیلرکه اکاله بنده شقرای سیر وسلوکز
مطلع القوایم راکض صحای ارض الله واسعه
اولغله بزلره طاغ اوستی باغ ایکن کروه وحر
منسان سوقه ایله داخل تنکنای سور عنان
اختیار ضرر مربوط ربط اقامت اولوب حضر سفره
ترجیح اتمک کالباحث عن حتفه بظلفه
کندو المزلره بلاکمره سعی انکدر بیت
چوطالع جهان کردی آرد پیش نشاید زده کرده برای خویش
علی الخصوص بمرحاله اندک شحمه الاذان
اذعاندی مروارید رای صوابدید مرکه شنف
اولمق مقتضای شرط عهد بکرنکی ایکن

بوامر کنه ولره لازمه اتباع ایله مکلف اولمغزه
ایکی حاکدن خالی دکلدر یا بودر که بو نجه روزکاره
هوای شکاره و سیر مرغزار ایله آشیانندن تحریک
قوادم استغنا ایدن شاهباز همای پروازی
اداره یه قدره قیل و قال ایده بازوی دعوته
اجابت ایدیرمیه قولمزه قولنزدن دق ایتمه دکلدر
بزم ایچون برالیش قالمدی الا متاع زینت
دنیا اولان صحبت زن و فرزند ایله متمتع
و کامروا اولمق دا عمه لریه دوشوب چارسوی
حالنده قماش روی دکانچه مقالدی اولان
متاع کسنج عهد و پیمانی خیال وصال عیاله
نقد هجر فروخت اتمش اولمزه یا خود رشته
براعه ذهاب و ایاب ایله لوح مشیمه عهده
مصور اولان جنین اداعی که هنوز
نقش بر آب بر مصنعه غیر متبین العروق
والاعصاب دیه شاهد فتاده خاک سقط
اولمق احتمالی اولورسه اوزیمزه اتفاقیله
لباس حالمزی الوده دم غدر ایدیه ایکی
اینمزی قانده انکدر کلا النقد برین نزی

مطارح

مطارح این وعیالی یه سوق ایله کندولره چکمکدن عضاری
بیت سوکند بصنع صانع پاک ۱ عجوبه طراز صفحه خاک
دکلدر الاخاک بیزی غبار مکروال ایله تعبیه ایدن کاریکر
شبکه احتیاله دوشورملدیمی چوچشمار انکه خورد از تو سیر
که ازبام نیجه درافتی بزیر ۱ دیو عطسار صلایه
اندیشه اولدقدن غائله مرسل و منتار زن زیبا
و غائله کلبوی و مهلقا ایله تحصیل زکام ابتدا ایدن
مخنق دماغان استشمام ایدکلرنده سبز اغردن
بوکونه عطه ریز جواب اولدیدرکه بو وقته دکین
ملاحظه ایقای عهود سابقه مزله مجلای
مرافقنده وجوه له صداقت نمای مخالفت اولمزه
پرده ایدی ۱ اما شمدی سزستاره رعایت مبنی
کریبان عفت عاشق پیچه بوسه داد دامان
رسوایی اولمغه سعی اولونجه جمله مزکر خرمن
جمعیت خاطرینه اتش انداز دغدغه پرتابی
اولدیکزی بومیدر شرط عهد یکزمی ۱ اختیار
بداوت ایله صیف وشتا نهرزه کرد کوه وصحرا
اولمق ایله متی ۱ علی الخصوص ۱ بوسفردن عدول
عذا ایله مقتضی المرام معاودت میسر اولدقده

بینه جمله مرکز مانند عقود سبحه سر موافقی
مربوط رشته یکجهتی اولغله پیرلو پرمزده قرار
ایدوب پرکاروار دائردن طشره پای کذار اولغه
برفرده یارای اقدار اولیه ابادی اعدایه
کرضار اولان حصونک استخلاصی بوکا کوره
امر سهل اولغین سنه آتیه اول بهارنه موقوف
وجهنه طرفه سوق نجیب عزیمت اولنورسه بینه
هنکام شتاده فیمان یکیت اقامت بوستیای
ولایه انصرف قلمق شروطی مقدما اتفاقی
ارایه تألیف اولنان وثیقه میثاقه درج
ورعایت ایفا سچون نقدینه دین ودنیا خراج
اولمغش برمعما ایکن بنجون خلاف مامول بولدا
ناقبول ایله ساعی اولدوغمز بوکه سای بی
بهای منثور اتک دلکرسز کلکز بر مقتضای
حلف وشرط خیام زبرجد فام غاب وغلده
غلمهٔ غلبه غنایم ایله اغنام هنکام صفه قالوب
شدیدیک کافان شتادن لکین وکانون وکر
ناعم ایله اولواوده تنعم اتیون وقتاکه سلطان
جهان کیر بهارک قصد تسخیر شهرستان کلزاره

اوچنج

اناچ زمردکون ملون طنابی صحن کلشنده
استوار وهیجه کام غصون ایله اعلام خضار
طوبی نصابی قوشن سرو آن تخت شاه نده
نمودار اولوب منوی اولان سفرا چون بوطاقه
ایدرلک ودرد دشتی لاله سان الوینه رنکلرنک
اتمکله ساحه فسیحه الارجای جهانی دیده اعدا
تنک اتک ایمرده درد الیوم بوسلوکزده
بردن سزه اتباع ایدریوق الاس اتبعک من
الغاوین دیمکله بن کوشرینه حواله مشت
اجوبه درشت ایدوب قوة النظر طفره
ایله هر جایه رین شکست اینه یلر حاصلی مضمار
مناقشه ده بومثللو ادوات کلام اعمالیله
برابکه کون غنغنه لری منادر اولوب ارادهٔ
شیخ حمله خطا کچدی عاقبت عیاران کار ازموده
دن مواعق سازیار نا موافق نیچه هجر
زبان اول سرکشان تنک شراب طغیانه
داروی ادار شیرین بولوب صهبای خوشکوار
جواب تلخ اتمکله طرفلرینه بیعقوت مفید
صعاد انتقیاد شهره قویدیلر فانظر کیف

کان عاقبة الظالمین . برفکون مرور ایدکده
صفحه کردان مجموعه دورنگ اوراق لیل ونهار
یعنی سپهر نابقراره جرایم گذشته دوریا نجاتی
استعفا کونه اولا مجلس آفروز جویده ظهور قلدیغی
نقش خاطرخواه بو اولدیکه شمه تاج ابوابی
خورشید صباحت باکوش مهر ویاک صفت برملعان
وقعه سیاح جدرانی سنبل دسته خط بنفشه
موبان کبی فروج وریحان دروازه دلکشادن
درون گلزار دلکشه بقین . بیت مجمل
صورت خلدازین باغ مفصل یابد سیر ترا یچین ازخلد مبلغ
مفهومی معاینه قلوز ومنظره بیضای دلارا سندن
هرنظر عالمی تماشا قلن بیت جهان گهنه روانک نقوش عمرانی
نظراولنه دکلی دلیل حیرانی فحوا سنجه معنویسی نه کونه
جواب اولدوغی بلوز ربع مسکونده مالاعین رات
ولااذن سمعت یسجیعه سیله دلرده دستان
بوستان سرای دلستانک اطراف حیطان
واصناف اغصانده اشیانه کیرمانی اولان
زاغ منقار بدهد نمایندن برطانفه که
اول باغ بهشت ارابنک گاه استجار

بهجت نماسندن اجتنای وفاکهه نماسندن اغتذای
وگاه مرغزار نزهت نماسندن اغتذای
ولحم حلیر نمایشتهون انکله ریاض زندگانی
کامران اولوب فلکه کلک سیمرغ سیکک
دیمز لرایدی سیمای سین ماضیده عالک
همای همایون فال مرادنه مخالف هوایده برجنبان
اولان بوم سیرتان تیره فکرتک اوکار آوکار زیرنه
آشیان دیمار اولدیغنه بهربری آرایش بالوتیر
سلاطینه سزاسترهمانه لرز دیمه دن دون
هرزه سیمز لردی شعورت قوم رتعوا فی نعمه
زمنا والعیش ریان عدق سکت الدهر طویلا عنهم
ثم ابکا هم دما حین نطق فرینه حال دهلیز دروازه
تاجچه ده سبز زاغ باغی هربوم طاغی ایده قارع
باب مقارعه اولدن ناشی سین کیشه دن
برو کانون سینه لرنده متواری خاکستر
کمان اولان جمرات کینه علواخروز اولدی
لکن داخل حریم گلزار اخذ ثاره محب استطاعتی
وجهله قاصر اولمغین آینه خانه احتیاله تمثال
نافته روی تدبیری استحسان ایدیلرکه

مجوز انتهازی غالیه و غازه ریبو و ریب ایله
رخساره طراز فریب اولوب نوخطلتان زمانک
مسند دریچه بالاخانه اسماعدن ربوده دلبرینه
یک شیوه خاطر ربایده کشف قناع کوستنی
رنگ ایدن عنوانی مواعید عرقوبی نزاد دریکی
ارات و اول هوا پرستانی تمام امید مایوسی
برده افتاده غیابت الجب اغوا ایتمکله دست
کریمانکیر شیخه انتقامه مستعد مؤاخذایله پرسیب
چون شود دشمن ملایم احتیاط ازکف مده مکریی دریغ
بشناب در زیرکاه را اتفاق جنگ تدبیر لرز
شصت اخترکوشت ایده هدف آشیده مصادفه
ایدرشتی اول کروه جهول برلیله ظلماده
طلب روزی بهانه سیله تا بهنکام مدجناح
خونش ایدوب با حریم کلشنرای دارالنعیمه
معاشران صفه صفایی مانند بعوض طنین
سامعه خراش ایدیکدیر ایشیدیلر هنوز
بدانیش خلق ازحق اکاه نیست رغوغای خلقش بحق راه نیست
ازان ره بجایی نیاورده اند که اول قدم رغلط کرده اند
ارنه سی که سپهبد زرین اسکف افتاب

فاء صباح المنذرین دیوانخانه کسنده
حشر ثوابت وسیاره فاصبحوا فی دیارهم جاثمین
علامیی نمودار ایدی ورسان اوشان
هوار طغیان تا بهنکام صعقات دیک ایله
خونشان اولان ذجاج منشانه ایر مکس عرصه
سیمرغ نه جولانکه تست بیجعیله صفیر تهدیده
سرانجام ایدوب با دشتلرین الایش تهمت
اضلال واغوادن فائده من قوب بری
ایدیلر بوخاله منشد قلم دلکش نغم شاه
بیت قصیده منقبتن یوسف المحزون بیماهم
پرده سنده ترنم ایدوکی خلف بلعم باعورکه
هرزه وکیل جمهور برعلوم و مدحور ایدی خلیج
مج البحرینه مشرف برحضیره دلکشا خطیره سیده
سدیر زبرجد نکار حوریق نظیره تسویه
طلعدر اولق طریقیله برفج کون مستدالیه
جاریاش نشین اورنک رد و قبول اولوب
اول اغرده اغرینی برکوزدن کچوردی
ایچلرنده نیچه کرکس صورتک حوصله امتداد
زمانه نسبت کرفته منقار مطمع نظری اولان

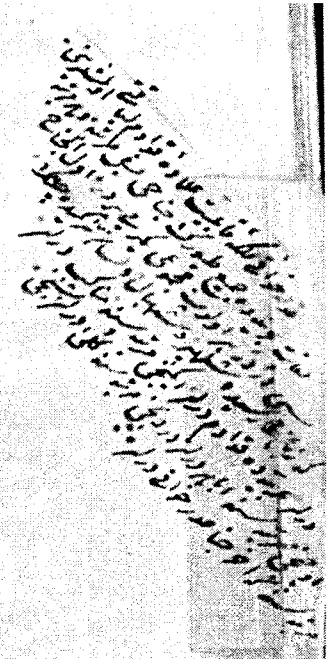

لقمه بعقاب وار چنگال زن نقوض اولغه لانه
اللار زدن او چوردی فرخ نودمیده پر لرزدن
وحی هر ورش پذیر کف استصحاب اولغه خوانی
ملکه قابلیت علاوه قوادم ایاقی اولدیغی
سرکرفته دست استخدام ایدوب قبسنک
قفیر ادبارلریه سلدزن دورباش اولغه
رهروان هوای خذلانه یولداش ایدی اما
اذعان ایتدی که هوا چتهاد نابسدادی
اساس سریع الانهدام بنیاد صولت
وسطوتک کلیت ایله تضعضع وتزلزله
بادی بلکه وجوهه شمع جمعنه پروانه وسلسله
امرنه دیوانه اولنارک وحی باجمله تنفر قلوبه
مؤدی اولدیغنو کرسیه ازیاد شرح ذلتی
روی بپچیدکمن سرزنش مصلحت تنگ بلطف عمیم
درهم جاحکم سیاست خرطات هوی پچیده زیر نگینیست
کر بزنی اسیر دیوانگیست بالآخره اول تاجدک
بو وجهاوزره کشاکش بارنوی عذری ایدرا بطه
نظامله انقطاع ایدرشنو نجه مصر کاشناس
بندرکاه وعوام وفاقه سمسار بازار نفاق

اولان

اولان بعض کوهرنمای شبه فروش ایده حیله
طراز مشارکت اولوب احداث ریزه عنصو عروضی
اول محال کفورکه عرایس جمله کاه هوشنه
بویوزدن پیرایه کردن وکوش ایدیلرکه سنکله
الان بوجهود مجنده نک سودا رسوا فزاری
وبو وفود مفتده نک سالار کارسازی سن
اکرچه اول بی ادبان نابشعوری وقتلهم اطعوا
بعضکم لبعض عدوا لطمه سیه فرق خونت
شعار لرندن محطوظ محظوری غلطان خاک نفور
ایدوب تادیب اتمدهٔ یحیشی کلاه اوینادک
اما خبردار مسلکه بوار القدره میشه نزار
شیران منیع الغاب اولان الویه سروران
رستم جنابک ظلال التجاسنه پنجه روباه تباه
سپاه کتفورشمار دزشویکه بهربری یومکی امسه
وبدرکه دامنه دوندرمکه شراره زناوجدیعه
به برفتیله شعله درمنفکر ایه لامر ماجدع قصیر انفه
مثبت بتصبصد رفروغ صدق بدل کرسم خاکر
شعاع چشم روبه جوش ایدرشمع مزارندن
ایدی طریقه حزم واحتیاط ایله لازمه ذهنت

عاقبت اندیشی بود رکه فوت فرصته انکرسنی
ع اوماسا دما یدص الدین کورمدین سن
انکری سراغ راحله قارطلین انکله سردار
بکدل سیاه اوکسن بن من اکو شرط صداقت بود
بتو گفتم تو خواه ان سخنم باور کرو خواه ملال
زینت خانه سنده باشطرکاری بلدغ ویصی
ایده چهره پرداز اولدقدری کنکی نیرهی که ع عنا
مشربان بوالهوس فریب زمانه کبی مور رویی
منقاش کلمات دوزبانی برله ژولیده وحلیه
تن خشینی صفاتون نوره فسون ایله
دباغ الدن چقمش ادیم شویده ایدی ع
پوشیده تجا بسته میان برزده داجان
بزمکاه خیر خواهیده تراله مزاج کیر برله فرحسان
ایده رک اغوش هوشنه یاتردب
اولایکه حس وادراکی الدن فله مجنون
ایدیلر اول بی شعور دخی بوموجب اوزره
مرسم مظاهر انتهاز اولان صورت
معانی ماحقیقتده ارام دل وجانه برجوب
والداده نواز صانوب هزار شوق وغرام ایله

جامه

جامه خوابنه طالب وطریق مواصلته دیو دلالت
ایدکلری سمنه بی تحاشی ذاهب اولوب دیدیلر سه
ایدی کوستره کلری یولک دوغروسنه کیدوب
کیدی بیت ترسم نرسی بکعبه ای اعرابی این ره تو میروی
بترکستانست وقتاکه اول اجنبی من بعض
الماء اولان مخدد پایه یولطریق ایله کریوه
اضلاله مقتعد امتطا کوردیلر درحال اصحاب
جادوی فسونه مغل بازکون اورمغله واروب
کدوی بوستان وجبودلری اولان سرهوا
اندودلرین هوادار لغیده قلزم بلاکردانیده
حباب وش کف امواج فدایه دستموش
ایدن فداویده دخی بوکونه اظفار عضبیت
واغتیال ایله تخدیش سامعه تشویش ایدیلر
که فی یوم ماهذا سرک هریری بوجیل
جراد عدادک قارن وقبادی بلکه بوجبل
شمخ الاداد وعاد بنیادک کهف الامانی
وجای استناد ایکن مقتضای حمیت مردانه
بومیدکه تقاضای مزعجات بلیات برله فحوه
حمایکیزه التجا انمکله هر نفس سریع اوکیز

سنگپاره اغرب الی حیث شئت برله مطروقا
اولرق مضیق هول وهلاکده مانند عنتر
مدقوق اولمره اگرچه الحاله بذه بوصفعه
عواصف استیصال شدیدیله سرگردان کن
حسان بی بن وریده در اما گیده رک بطش
طپش روزگار ایله عنز لرکبی دوایح رصیف الاصوله
وحی افت رسان اولمسی محل اندیشه در ع
غافل سری بزیور فتراک درخورست علی الخصوص
بو بایده رباط تحققه تردد ایدن راحله اسرار
غامضه نک جرس جرسی ساعت بساعت
قبه تابخانه صماخه طپش زدادر ولکن یکنت
افصاحنده دهانمزده زبان زبان درآدر بیت
لسان حال کورای دلکه محل جانان زبان حالی دهان درد دیسند
تلقیناه اندرزمانه فحرم نیست هیچکس را زحال من غم نیست
قصه غصه کومن دارم باکه گویم که هیچ همدم نیست
امده کریه سفینه اندیشه لرین کرداب نشونه
دوشوروبت هر هر بنک پوصله شوق توجه اولان
دل چلیده نمی زاویه غریده رو کرداب مهلکت
کورندر بوضلاله اول دیو مغرور دامنکیر

کیرودارم

عنز بنی
هیون

استیصال بنه
شدیدیله

طپش طپیدن بنه
نبض حرکت

مداخله بنه
سر بیه

کیرودارم اولورخس وخاره اشتر زن اولورم
زعمیه کنت کلستان بل لجوج عتو و نفوره
اندره سادل الثوب غرور اولدی بسکه
لمن یا ایها المغرور تحوی من المال الموفر والاثاث
ستمضی غیر محمود فریدا ویخلو بعل عرسک بالتراث
عاقبت هوا جس نفسانیه نار و نخانه دماغنه
بوکونه فتیل انداز وساوس شیطانیه اولدیکه ضیائه
کف یمین سلیمانی اولان نکین دولت خدا
وادی مانند صخر هر لعب ایدرکه کتورر سم فنعم البهز
هر روزکارده برتاج کون باری فرمانم جاری اولور
اولورسم وحی غم دکل خاطر سیله مصطبه اندیشه دن
ترتیب ساز ولیمه ایا خیر منه اولدی بیهمانیه نهایت
ع این اثر یابد من ید المتناول عاقبت کانون
دردنده غلیان ایدن دیک سودای خامدن
خوانسالار وارالضیافه جزاء بما کانوا یعملون
تعیین ایدکی رائحه قسمت وخاب کل جبار عنید
اولمغله ملوم ودرحور وجزایه کبر سعیدک بهره
اعصاب وعروقی وضیعه کش مار و مور اولدی
نعره یا خاطب الدنیا الدنیه انها مشترک الزور وقراره للاکدار

دار مثنی ما اضحکت فی یوم ما ابکت غدا بعد الهام دار
اردکچه هر ایکی کون کچدین منشور دور رنگ مداد
لیل و نهاره تکین نام ادبار ارت مع ال تفار
جنگیز کپک لکه پسی اولان نا تمیز دخی توقیع
برات ثبات ندع احمد پارینه را باز همان حال شد
مداد یله خطا بطلان چکیلوب یغلوله خموله ع
این از فلکت واز حسن نیست منظوم سنی
ورد زبان اتمکله سجه کردان خران اولدی
ع چون شود معزول عامی سبحه گردان میشود
بعده لیلای خورشید جمال افتاب چشم مجانبدن
اجتناب ایده ستاری جلباب حجاب اولدیغی
روز حالکه الربا بده انارة قندیل فال وقیل یله
نقد وقت ایله تمامه اولان مدعی متفوک مسیله
مشکلنده مالک فی هذا المعنی ابیت منصوبنله
جواب اردکچه اول اعیب من بغلة ابی ولاته
اولان امام ناتمامک دخی پیرایه سر گذشتی
ع شافعی هر امده کشتنده مداد یله نقش
کتابه محراب منصاب اولدی ع تبا لک طالب
الدنیا شنی الیها انصابه مایستفیق غراما بها و لو حط بابه

ولو دری لکفاه تمام یوم صبابة حاصلی اول کتاب
ابر بهار کایه غمام فهر سبحانی ایتمانکولوا
بدر کلکم الموت تسبیحیله فدح زناد صوت سوط
اتمک امارتی بربر ظاهره وادر آر مدر آر بجاره
من سجین برله کعصف ماکول اولدی
بت رتبه بربر باهر اولدی یعنی تا ابد باری باری
اولمغله نسیم عدل سلطانی جاروب سندکه
فاخوج منها ایده صحن کلزار روزکاری رفت و روبه
اغاز ایدوب خلیده دامن ایام اولان خارو
خاشاکی بیرو بنک کمینه عرق خانه
قاهره ده هذا مصیرک فمن نصیرک تو بنجیله
شمشیر برآنی اشارت و کمینه ترسانه
عامره ده وجوار سانره ده هذا مقیلک فما
قبلک متصر بحید مضیق زندانی زیارت ایدوب
زمان سیر ده اول کروه ابوبکک کمی برده
لخرطوا بسمک المحنوفین و کمی بحر ده فکان
من الغرقین اولغله مصمحی اولدیره منقطع دابر
القوم الذین ظلموا و الحمد لله
رب العالمین

55a

ایه اشرجلوه خدای نقطه حقیقی

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

يقول عبد الله الفقير اليه محمد بن احمد ابن الحاج مصلي تجاوز الله عنه
اللهم انا نحمدك على ما خلقتنا من سبع في السبعين وانعمتنا عينين
ولسانا وشفتين وهديتنا النجدين ونعوذ بك من شرة الاصغرين
ونستجير بك من جميع العدا من الثقلين ونرجو من فضلك ان لا نلحق
بالاخسرين الذين ضل سعيهم في الحيوة الدنيا وهم يحسبون انهم
يحسنون صنعا اولئك كالانعام بل هم اضل سبيلا
اللهم انت خلقتني ورزقتني ولم اكن شيئا اني قد استحييت
بعيوب نفسي في جلبة الذنوب واستسقيت بذنوب اللعوب
واسترعيت برعي العيوب وقد كنت بت الليالي حليف خناسي
واصبحت نجي وسواسي وارتكبت المعصية ناسيا وعيدك
فاغفر فاقول ناسٍ اول الناس اني ظلمت نفسي بالمعاصي
انك انت المالك النواصي فمددت اليك باخعا بنفسي يد المسئلة
بالاستكانة والمكنة فان غفرت لي فلا ينقص من بحار غفرانك
قطره وان عذبتني فلا يزيد من سلطانك ذره
وان لم تغفر لي بفضلك بل تواخذني بعدلك لنكونن من الخاسرين

ربنا

ربنا اغفر لي ولوالدي وللمؤمنين يوم يقوم الحساب ربنا لا تزغ قلوبنا
بعد اذ هديتنا وهب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب
اللهم صل وسلم على عبدك الذي اسرى به ليلا من المسجد الحرام
الى المسجد الاقصى ثم دنى فتدلى فكان قاب قوسين او ادنى
سيدنا وسندنا ونبينا وشفيعنا محمد خاتم الانبيا والمرسلين
والشفيع المشفع في يوم الدين وعلى ازواجه امهات المؤمنين
وذريته واهل بيته وصحبه اجمعين اما بعد بمجرنك بيك يوز اون بشجي
سنه سي آوابلنده محمية قسطنطنيه ده رفع لواى انشقاق عصا بر له
خروج ايدوب منتشر ايدن بغات بغات محروسه دار النصر والميمنه
جانبنه نه هوايله برجنبان استهوا اولدقلرنى متضمن وجلى وخفى
وصورى ومعنوى نه مقوله اشنى صك صحيفه حال وجريده اعمالكرى
الفتنه نائمة لعن الله من ايقظها مداديله محضى فلندوغنى متبيان
سنجبان مشربان عكاظ المعاندين محمد شفيق سقاه الله من رحيق غفرانه
بكاسات الدسيق مغزل قلم بدايع نكارينك جزل ورقيق
اثار وبود لعاب مشكسارندن منوال جد وهزل ولغز وتعميه
واحجيه ده بر نوظهور قماش وشتى الالوان طرح ونسج اتمكله
من الف باين كلمتين ونظم بيتا او بيتين فقد استهدف للرماة
الشقتين فحوا سنجه قادح ومادح ومسامحك ازراواطرا واغضارى
نبالله نشانه اولدوغى رساله مختصره سى كه فى الحقيقه نهالستان نركسى كبى

گلشن بلاغت و بسی ده آجلشن نرجس باغی دگلدر کل خودروی طلیعدر
آماینه فی الجمله دامن کهسار بدیع و بیانده تازه شکفته اولمش برشکوفه رنگین
اولمغین یا بانه آنکمزیب شیشه چشم معان قلمغه شتابان برزاله مستمع الالواندر
سنه اثنی وعشرین ومایه والف شعبان المعظمنک اواسطنده
بوعدیم البضاعه نک کشتی طوفان زده قسمتی عواصف طوایح روزگار ایله
عدللو جزیره سی مرساسنه دوشوب چند روز انده القای مراسی برله
علی شراع سیر وسفر اولمق لازم گلدی

لحن الزمان کثیرة لاتقتضی وسروره یاتیک کالاعیادِ
ملک الاکارم فاشترق قابهم وتراه رقا فی یدالاوغادِ

بوخلاله عبد نزیه رک مکنی مقتضی بعض عوایق وحی ظهور اتمدن ماشی
ماما صیرتی حیرة الغریب اذا اللیل اتی والتبیم یوم العید

بیغوله سنده ناچار بوریا بسط اقامت اولندی

ولقد وقعت من الهموم بموکب منها ثلاث شداید جمعن لی
تاسف علی ماضی الزمان وفکرة فیما عسی یاتی مع المستقبل
ماان وصلت الی زمان آخر الا بکیت علی الزمان الاوّلِ

آما بوله ایام نامیه نک لیالی نابغیه سنده وجوهله حسب حالم
شداد کیچ تنهایی دلیل راه خیرمن بدامن باکیدن سدبرهر واز سیرمن

زبس صبح نشاطم شام غم گردیده بیرونش
مبارک باد روز عید باشد شب بخیر من

منهومی

منهومی اولمشیدی تنهالق غمنی ازاله یه وسیله اولمق بابنده افکار فضای
سابق اولان رباب الجمال معاشدن حرة الادیم برفرده حریم بلاغتی
املاکه امکان اولمغین ضروری اول عقیلهٔ بیت العروس استعارات رنگین
پرورده سی وبانوی دارالزینه عبارات دلنشین تربیت کرده سی
غانیهٔ حزه عذار نوشخندی اغیار دن خالی اولدوغم گیجه بردهٔ
آغوش مطالعه یه آلمغله دفع وحشت ایدردم اما بر شب اول امیمه
جان پسندک مشیئه مطالعه سندن ایادی قوابل افکار ایله
ملفوف خمار خاطره بوصورتده برنجل دلفریب القای کنارهٔ سیتلاد قریحم
اولدیکه اول قینهٔ زیبنده جمالک رخساره دلاراسی ماشطه کاچی
نحاس اوراق فروش براعه براعه برله حاوی اولدیغی هرهفت بدیع وبیانی
ولداد کان غوانی معانی یه حسب یاسعد الوقت کشف قناع معضلات
ایدوب ارات الیمیم یعنی بعض مرتبه مشکلاتی حل وشرح یوزندن
بندنی بر رساله تحریر فلمغه اول دلارام نازک اندامی اتم الولداف کار
اتخاذ ایدم کندیکه بو داعیه مجلای ضمیر مده صورت بسته عزیمت
اولمغین ماه صیام ختم زن افواه انام اولدوغی ایام لیالیسنده
طوطی بنان الفت اولان قلم دوزبانه شکرستان ترکی الحاندهٔ
نغمه سنج اولمغه رخصت اوارهٔ کلام وبرلدی اما رساله مرقومه نک
بالکلیه حاوی اولدیغی لغز ومعما واغلوطه واجمیه وسائر لغات عربیه نک
حل وکشف وشرح وبیانینه زمان ماعدا اولما مغله وقت آخره

تعلیق اولنوب بعض مرتبه یکیده مندرج اولان امثال عرب
وعجمک مورد ذکری ومحله ضرب اولندوغی مشعر نقل واستدلاله
شرح وبیان وبعض ابیاتک وفی متضمن اولدیغی حکایاتی ومناسبتاله
کتب ادبیه دن مطایبات دایر بنجه نوادراتی تکلف منشیانه دن ساده
زبانزد ترکی تعبیراله ترجمه ودرج قلمق اورزه شروع اولندی
یامن لارتب غیره ولاآله سواه * وفقنا فی القول والفعل لما تحبه وترضاه
اللهم یسر امری واشرح صدری واحلل عقدة من لسانی یفقهوا قولی
ذکرها فی العرب اشری ذلک فی ذلک قوله شراره اشری
ای کثیر اللعان واقع الجربان ابوالفضل احمد بن محمد المیدانی امثالنده
اشری الشر صغاره ترکیبی ایله ابراد ایدوب تفسیر نده ای ابعده وابقاه
من قولهم شری البرق اذا کثر لمعانه وشری الفرس اذا لج فی جریانه
دیو تصریح ایتدوکی امثال عربدن مأخوذ ورد مورد مثلی فی فاضل مذکور
بومفهومده ذکر ایدرکه برکون برصیاد برقاله بیع ایکون برطلوم نصل
حوض ایدوب غسلدن برقطره زمینه چکیده ودرحال اوزرینه برزنبور
بسط جناح اشتیار ایدرمکرکه بقالک برورشیانه فعصاله دکانچه سی
براین الوسی وارایدیکه لسان ترکیده کلنگ دیدکلری جانور درد عقب
کمینه اتبدن صحرا یوب زنبوره مدد زراع اختلاس ایدرصیادک فی الحال معلی
شیرازه جلد برلی ابن الوسی جلک شکاف تاب افتراس ایدوب بقال فی
الحال قلب صیادی برعصای مغرفرسا یله ضرب وفوق صیادکذلک

بن کوشش بقاله حواله ایلدوکی مشت درشت ایله اخذ ناکلب مرد
ایدیکیک بقالک جبل وحیرتی جمع اولوب صیادی هلاک صیادک
قبیله وعشیرتنه بوخبر بالغ اولدقده تجمع ایدوب ایکی قبیله نک
شیرازه جریده جرثومه اری کزلک انقراض برله منقطع اولنجه دکان
مقابله ایدرلر مبدأ محاربه لری برقطره ناچیز عسل اولوب بونجه سفک دمایه
مؤدی اولمغین بین العرب اشری الشر صغاره ویوشل اولمشدر فلیتامل
الحرب اول ماتکون فتیة * تسعی بزینتها لکل مجهول
حتی اذا اشتعلت وشب ضرامها * ولت عجوزا غیر ذات خلیل
شمطاء ینکر لونها وتغیرت * مکروهة الشم والتقبیل
شق عصای موحدین بودخی امثال عربدندر فمن برکمسنه ترک طاعت برله
حیطهٔ اطاعت مطاعدن خروج ایلیسه عرب اول کمسنه حقنده
شق فلان العصا دیرلر زبرا فی الاصل لفظ عصا اجتماع واتلاف ایکون
مستعمل اولوب انشقاقی من بعد اجتماعی غیر قابل افتراق ایکون
اطلاق اولنور قال ابوعبیده العصا یضرب مثلا للاجتماع
وانشقاقها یضرب مثلا للافتراق الذی لا اجتماع بعده
واعلم ناصر المعتزلی عروض صاحبی خلیلدن نقل ایله تحریر ایدرکه
قال الخلیل العصا جماعة الاسلام فمن خالفهم شق عصاهم
یعنی عصا جماعت اسلامدر شق عصا ایدن جماعت اسلامه
مخالفت ایدن کمسنه در واعلم مومی الیه بنه ابوعبیده دن

نقل ایله تحریر اتمشدر که قال ابو عبیده معناه فرق جماعتهم لان الاصل
فی العصا الاجتماع والائتلاف وذلک لانها لا تدعی عصا حتی یکون
جمیعا فاذا انشقت لم تدع عصا یعنی معنای شق عصا بر قومک
جماعتلری متفرق اولدی دیمکدر زیرا اصلده عصا اجتماع وائتلافدر
انشقاقی بینونت واختلافدر تاکه اتحاد وائتلاف برله اجتماعلری بولنیان
قومه عصا اطلاق اولنمز اختلاف وافتراقلری حالنده دخی عصا دیمز
اما صاحب معنی ایله شیخ محب الدین ابو البقا معنای شق عصاده شق عصا
اتیوب همزه ان اتفاق اولمغله دیمشلردرکه یقال شق عصا القوم
اذا فرق جماعتهم بمخالفته لهم والاصل ان العصا یقوی بها الانسان
فکنی بالعصا عن القوة واجتماع الامر یعنی بر قومک ایکیدن بریک
مخالفتی ایله جماعتلری متفرق اولمغه دیمکدر اصلنده انسان عصایه اتکا ایله
کسب قوت اتمدن ناشی بر قومک برامرده اجتماعلری سبیله حاصل اولان
قوتدن عصا ایله کنایه اولمشدر عن الزمخشری ومعنی شقوا عصاه
ای ازالوه واطرحوه والعرب تقول شق فلان العصا اذا ترک الطاعة
وخرج مبایناً یعنی بر قوم ایکیلرندن بر یمی طرح وازاله اتمکه دیرلر عرب
فجن برکمسنه ترک طاعت برله خروج ایدوب مباینت ایلسه شق فلان العصا
دیرلر لنکه قرآن مجیده شاقوا الله نظم کریمی مباینت ایله تفسیر اولمشدر
حاصلی شق عصا ترک اطاعت مطلقا برله مباینت ومخالفتدن کنایه اولمشدر قال الشماخ
تصدع شعب الحی والتفت العصا کذاک النوی بین الحبایب متفرق

درفش کاویانی درفش کلمه‌ی فارسیدر عربیده قناة ترکیده
کوندرمیدیکلری اغاجدرکه اوزرینه دوسکان ودمیر ایدرلر کاویانی دیمک
کاوه یه منسوب درفش دیمکدر زیراکه کاوه نام بر آهنگر ضحاک مارینک
سرخوت شعارین کوتمه‌سنک دمارایتمک ایچون فریدونی طلب برله
خروج ایلدکده میانده اولان ادیم پاره‌یی قناة منفخه سنه یعنی
کورک چکدوکی اغاجه تعلیق ایدوب رایت اتخاذ وآوازه داد خواهی برله
ملدوغ مار ستم ضحاک ماری اولان زیردستان وعیتدن بیحد وبقیاس
ناس اجتماع واحتشاد اتمکله جیقوب فریدونی بولوب بعده فریدون
بر وفق دلخواه استیصال ضحاک ایله عالمه پادشاه اولدقده تبرکا وتیمنا
اول ادیم پاره‌یی انواع جواهر ایله مرصع وپنه دست مؤید کاوه ده ابقا
وتأیید اتمکله کاوه نک نسلی قرنا بعد قرن سپهدار ایران اولوب اوزره
شانی ترفیع قلدوغی فردوسی طوسی نک شهنامه‌سی افسانه سمندر
کزنت استعمالدن لوا وعلمه دوهر فرازنه برشقه تعلیق اولنمش نیزه یه دخی
درفش اطلاق اولنور ذکر اولنان درفش کاویانی یه فریدون عسکره
کلان ملوک ایران تبرکا هربری برکوهر آویخته ایدرلرایدی امیر المؤمنین
عمر فاروق رضی الله عنه حضرتلرینک زمان خلافتلرنده سعد بن ابی وقاص
کسرای عجم اولان یزدجرد بن شهریارک استیصالنه غزات موحدین ایله
مبعوث قلندقده شاه مسفورک منبر وسپهداری اولان رستمک
واسطة العقد کریبان حیاتی اولان عقده سرنکبت مغفوری خنجر شباة سیف صارم

... [illegible] ... در وجود دین شهریار ... دینی و دنیای وجودی
... [illegible] ... سیلاب اجل اولدقده خزینهٔ بزدجردین
نصیب غزات موحدین اولان غنایم ایله معادر فرش کاویانی تک
اوزره اولان جواهر لالئی بخش مجاهدین اسلام اولمق اوزره منقولدر
والله اعلم بالصواب ... تسییر جواری تدبیر منازل ومدنی بر له جواری جاریهٔ
کلیه سنک جمعیدر سفینه معناسنه روی بحار وانهاردہ جریاندن ناشی
صفت غالبه اولمغله موصوف ذکر اولنمغه تقریب یوقدر سنکه نص قرآنیده
وله الجوار المنشآت وارد اولمشدر اما تدبیر منازل ومدنی قولیله مراد
اعیان موجودانه فی نفس الامر ثبوت وتحققی اولدوغی وجهله اوزره
بقدر الطاقة البشریه علم که اکا حکمت دیرلر ایکی قسمه منقسمدر یعنی علم حکمتک
اکتسابیده نظر واستدلالک مدخلی وار ایسه اکا حکمت نظری دیرلر واگر
افعال واختیار بشریه نک مدخلی وار ایسه اکا حکمت عملی دیرلر
پس حکمت نظریه نک دخی اگر تصور وجودی ذهنده وخارجده ماده دن
مستغنی اولسه عقول ونفوس مجرده کبی اکا حکمت الهی والهیات
وفلسفهٔ اولی دیرلر اگر تصور وجودی ذهنده ماده دن مستغنی اولوب
خارجده ماده یه محتاج ایسه عدد وسائر اعراض کبی اکا ریاضی
وریاضیات دیرلر اگر تصور وجودی ذهنده وخارجده ماده دن
مستغنی وکل ایسه حیوان وبسایط عنصریه وسائر مرکبات کبی
اکا طبیعیات وفلسفهٔ سفلی دیرلر وکذلک حکمت عملیه نک دخی اکتسابیده

افعال

... [illegible] ... افعال واختیار بشریه یا اکر کنده ولف تک صلاح معاش ومعاده تعلق
ایدرسه اکا علم اخلاق وعلم تهذیب دیرلر اگر بر منزله بر وجه مشارکت
برجماعتک صلاح معاش ومعاده تعلق ایدرسه والد مولود
ومالک مملوک کبی اکا تدبیر منزل وعلم منزل دیرلر اگر بر قریه ویا بر شهر
ویا خود بر اقلیم خلقنک صلاح معاش ومعاده تعلق ایدرسه ملوک
وسائر حکام ایله رعیت مثلو اکا علم مدینه وعلم سیاست دیرلر ... غدر ایرجیده
قلدوجلاوتک سلم وتوری سلم وتور وایرج فریدونک اوغللری اولوب
فریدون ضحاکی هلاک ایتدکدن صکره سلطنت ربع مسکون ایله استقلال بولدقده
یوک اوغلی سلم اقلیم روس وبلغاره خان وادونا خه اوغلی توری چین وختا
وترکستانه خاقان ایدوب کوچک اوغلی ایرجی ایرانده ولی عهد اتخاذ
اتمشیدی سلم وتور ایرجه حسد ایدوب بالری اوزرینه جر لشکر جرار
ایتدیلر ایرج دخی تحصیل رضای پدر پیرایجون خلاف مرضای برادرانده ناکزیر
اولدوغنی استعفا کونه صالت وسبکبار معرکه سلم وتوره الغار ایتدی
اگرچه اول نافیده اعتذار ایرج قلب سلیم سلمده نقش پذیر قبول اولدی
لکن شوره زمان سینه توزده ریشه دوانده اولان شوک حقد وحسد
تخم غدر وکینه اولعین سلک تنها سنده پدر فرتوت پیر پرمزی زر اقلیم بهیده
طرد وابعاد وکوچک برادر عزی اوزره تفضیل ایدوب کندو پرینه شهنشاه ایران
اتمکله ربع مسکونه بلکه هرکوه فرمان فرما ایدوکندن کورمیه سنکه ایرج نه مرتبه
کبر ونخوت وغرور حاصل اتمش که بارد وسپاه وحشم وخرکاه وامرا وسپاهی

براغوب برفاع لغو لوکرایله حضور مرده کلدی ابو وشق برلری کلیب ایله
آدم حسابنه قویوب کتحقار ندر مثلاو آشیان سوزلرایله سیلک
بار وتخانه دماغنه قیل اندازافتاد اولدی بامداد ایرج مغدور
دیوان برادران غدآره کلدکده اشارت سلم ایله قتل اولنوب نغشی
بابای فریدونه ارسال وعاقبت سلم ایله تور دخی ایرج مغدورک
نبیره سی منوچهره الندده هلاک اولوب اخذ ثار اولنجیه دک مدت مدید
حرب بسوس وقتال شدید اولمق اوزره شاهنامه فردوسی حکایاتندن
غرانیق صحاح جوهریده غرنیق ضم غین وفتح نون ایله صوقوشارلردن
بویوا وزون بر قوشدر اولوب قجن رجال آنکله وصف اولنمغردی
سر غین وفتح نون ایله غرنیق وغرنوق در آما غرنوق ضمه ایله وغرانیق
مفرد اولوب شاب الناعم یعنی بومشق تنلو کنج کورل دیرمعناسنه
جمعی غرانیق وغرانیق وغرانقه کلور دیو مسطوردر الغرنیق بضم الغین
وفتح النون من طیر الماء طویل العنق واذا وصف بها الرجال فواحدهم
غرنیق وغرنوق بکسر الغین وفتح النون فیهما وغرنوق بالضم وغرانیق
وهو الشاب للناعم والجمع الغرانیق والغرانیق والغرانقة جانیق
جانیق مقتدای نصارا اولان قسیس معناسنه در معتبر در زیرا که بتون
لغات عربیه ده لفظ واحده حرف جیم ایله حرف قاف جمع اولمش
قلمه قدا یوقدر کذا فی الصحاح والقاموس وغیرهما من اللغات
هر تحریر لو دعی مقامنه برامعه دعی وهر جلاجل الی مرتبه سنه

هر جلاجل

هر جلاجل جعجعی تحریر جمع اشیاده اعلم ومتقن وذکی وماهر اولان حاذق
حقایق اموره واقف ویکدسه زیراکه تحریر تحریر ندر ذبح معناسنه
ذابح ذبیحه سنک درونده اولان اعصاب وعروق ومعاشنی کوزیله کورر
هر امورک دقایقنی اوکونه بیلور وتکلدن کنایتدر عن المطرزی التحریر
العالم المتقن من تحریر الامور علماً اذا اتقنها کما یقال قتلها وعن جریر
انا تحرت الشعر تحریراً وعن ابی العباس تحریراً ای ماهراً بالاشیا کانه لا دراکه
وفهمه بالاشیا یتحرنا بفطنه الصادق وعن المغنی التحریر الذکی الماهر الاعلم
وقیل العالم بحقایق الامور لو دعی ذکی الفطن وعالم بالامور اولوب
رایده خطا ایتمز کمسنه ایکون وکذلک المعی فطنده مصیب عاقل ودانا ایکون
ضرب اولنور مثلاردر کما صرح ابو الفضل المیدانی انه المعی ومثله لو دعی
یضرب للرجل المصیب بظنونه وفی المغنی الامعیة صدق الظن وقیل
الذکا والمفرط امعه بکسر الهمزة والمیم المشدده رایده قاصر وامورنده
عاجز اولمغله هرکوردوکی کمسنه یه ضعف رایدن اعنی بن سنطله بلعیم دیو
اظهار مسکنت برله النجا ایدن فایل الرای مشلوح الفواد کمسنه لره دیرلر
عن الجوهری یقال رجل امع وامعه ایضاً للذی یکون لضعف رایه مع کل احد
ومنه قول ابن مسعود لا یکونن احدکم امعه دعی فی الاصل حسیب ونسیب
اولمیوب اصل بن فصل ایکن نفسنی کرام رجالدن بریه نسبت ایله اعتزا ایدن
مجهوله الانسابه اولنمره اطلاق اولنور عن الجوهری الدعوة الی الطعام بالفتح
یقال کتانی دعوة فلان ومدعاة فلان وهو مصدر یریدون الدعا الی الطعام

والدعوة بالكسر في النسب يقال فلان دعي بين الدعوة والدعوى في النسب
هذا كثير كلام العرب الا عدي الرباب فانهم يفتحون الدال في النسب ويكسرونها
في الطعام ودعي اولاد يرنيه بسلطنتي بي خويش وتبار اولنمره ديرلر نكه قران مينده
وجعل ادعيائكم ابناءكم واقع اولمشدر اقامي زمانمانا حليه حال عزادي
بر عضو تو دار دبدر كونته خواري نام تو فلان بن فلاني كه نهاده
بلكه راس المال مباهات آبا واجدادي
مضى خالدٌ والمال تسعون درهمًا وعاد وراس المال ثلث الدراهم
مفعول اولوب نسبتي فاعله نسبت ايدن مفاعيل حقنده دخي
استعمال اولنمه كليه تحريف لازم كلمز انشد الاصمعي
فلست مستبقًا ما دمت حيًّا على زيد بتسليم الامير
اذكراذ لحافك جلد شاة واذ نعلاك من جلد البعير
فبجان الله اعطاك ملكًا وعلك القعود على السرير
حلاحل بضم الحا الاولى وكسر الثانية حلم ووقار ونبات صاحبي سيد كبير
ورزين العقل كمنه يطلق اولنور عن الغوري حلاحل من الحلول لان الفلق
وقلة النبات في محل واحد ليس من عادات السادات يعني غوريدن منقولدركه
حلاحل حلولدقدر بيرمحل واحده قلق واضطراب وقلت نبات برادخي ايمك
عادات سادات دكلدر وقيل السيد الذي يجل به الناس كبيرا يعني
اول سيددركه ناس كاجوق توده ايدر لر وعن ابي البقاء الحليم الرزين العقل
حاصلي تركيبي اوحلو خصلتلو وبردبار خلقت ايمز بر آغر باشلو وطولو ديمكدر

مفاسنه حلاحل مجمد منقوصي جلجلد على وزن دلادل لسان تركي
جلوق ديدكلري جرس صغير مفاسنه مؤلف رساله لا اعلق الجلجل
من عنقي مثلندن اخذ ايدوب كافه ناس ارانسنده رذيل ومذموم
وعيوب كثيره ايله شهرة عالم وملوم اولنلردن كنايه ايمك فهم اولنور
زيراكه بن بوغازنه جلوق طاقدرم ديمك نفسمي برامر خسيس ارتكابي ايله
شهرة جهان ايدوب بين الانام ملوم ومذموم اولمم ديمكدن عبارتدر
نتكه منتخب ميدانيده مثل مذكور اي لااشتهر ولااخاطر بهابين القوم
ديو تفسير اولنمشدر جعجعه كلمه سي صيحه وآواز وذكر من صداسي وحبس
ومكان ضيق معنالرينه مستعملدر منشئ رساله بوني دخي جعجعة ولاارى طحنا
مثلندن اخذ ايمك فهم اولنور عن المغني جعجعت به اي صحت به
من جعجع اذا صاح به ومنه قولهم جعجعة ولاارى طحنا اي جلبته من غير فائدة
وهو صوت الرحا هنا وجعجعت اي حبسته والجعجاع المكان الضيق
اما منتخب ميدانيده مثل مذكور بضرب لمن يعد ولا يفي يعني وعده ايدوب
وفا اتمينلر حقنده ضرب اولنور ديو مسطور درحاصلي بو مقامده جعجع كلمه سنك
يا نسبتيه يا اضافتي جبيله تركيبه ملايم خلاصة مفهوم بو فهم اولنور كه
برهرزه كاشانه كائنات اولان ايام فرانلرده زندانلرده ومجلرده وسائر
كار ينكريزده مسجون ومحبوس ومحتفي بذكلو اصحاب جرايم ومآثم وارايه
بخدافيرهم جيقريلوب وظهوره كلوب اومقوله لرودخي مكنار ومهذار كه
لسان تركيده دكرمني صاتمش جاقلديغني بوغازنه طاقمش ديدكلري

احوال ایله کسب اعتبار ایتدکلرین کتابیدر والله اعلم بالصواب

والوالصف الدهر فی حکمه علی ملک الحکم اهل النقیصه

بیض الوجوه کریمة احسابهم شم الانوف من الطراز الاول

بیت مرقوم حسان بن ثابت رضی الله عنه حضرتلرینک ایام جاهلیتده اولاد جفنه دن شام وفلسطینده سلطنت ایدن ملوک بنی غسانک آخری جبله بن ایهم حقنده اولان قصیده سندندر وبو حکایت غریبه یی حاوی اولوب اگرچه تفصیلی حیطهٔ ماظن فیه دن بیرو مذر اما اجمال اوزره نقلی بنیچه فائده یی جامع اولمغین ایراد اولندی شعبی دن مرویدرکه مشار الیه جبله امیر المؤمنین عمر فاروق رضی الله عنه حضرتلرینک زمان خلافتلرنده اسلامه رغبت اولمغله بنیوز مقداری خواص ومقربلریله مدینهٔ منوره یه واروب حضور فاروقیده شرف اسلام ایله مشرف اولمشدی ودخول موسمنده اوای مناسک حج ایچون عمر رضی الله عنه ایله معا طواف بیت الله الحرامه اقدام بند عزیمت اولوب اثنای مزاحمهٔ طوافده بقضائه تعالی فراره فیله سکون بربدوی جبله نک طرف ازارینه قدم تقدم ایله باصوب نزع امکین جبله غضبه کلوب برسله سوی ایله خیتوم فراری یی مرهتوم ایدی فراری دخی پیشگاه عدالت پناه عمر ده زاوی ایدوب جبله اوزرینه استیلا ایدیکنک عمر رضی الله عنه جبله یه ماوعاک الی ان لطمت اخاک دیو خطاب جبله یا امیر المؤمنین ازاره باصوب مشروع الملدی اگربیت الله عتیقنک حرمتی اولمسیدی ایکی دیده جهان بینده اولان سراق نوری

اختراع

اختراع ایدوم ودیدی عمر رضی الله عنه یا جبله چونکه بسن مسلم ومعترف اولدک نصیحتی بنیه حاجت قالمدی یا رضای خصم ایله یا خود انقیاد قود ایدوب او دخی سکا برسله اورسون دیدی جبله یا امیر المؤمنین اوشوقه تاسف ندر بکا لعلمه زن اولمق عارنه عرض ملوکانه دم تحمل ایمز خصوصا بن امید ایدرم که مکه شرف اسلام ایله مشرف اولدوغمده جاهلیتدکی عزتمدن زیاده عزت بولم چونکه مأمول ملوک خلافی ظهور ایتدی ایدی بن نصرانی ایدم ودیدی عمر رضی الله عنه مقتضای اسلام بوله در اگر تنصر ایدرسک اولورسک بندخی سربی دولتکی طوعهٔ شمشیر ایدرم ودیدی بو خالده جبله نک اتباع واعوانی وقرارینک دخی جیل وجیرانی تحشد وتجمع ایدوب بیت مکرمده برفتنهٔ عظیمه وقوعه قریب اولدی اما جبله یا امیر المؤمنین بکا مصاحه دک مهل وبرصباح یا رضای خصم ویا رضای قود ایله حضوریکه کلورم ودیدی عمر رضی الله عنه ذلک الیک دیو مصاحه مهلت ویردی اما جبله کیجه اولیجی اتباع واشیاعیله جیحون قرار وقسطنطنیه یه واروب تنصر ایتدی اول ایامده قسطنطنیه ده قیصر اولان هرقل جبله نک قدومنی استعظام ایدوب رغماً علی الاسلام ماوکانه اکرام ایتدی بونک اوزرینه بنیچه ایام مرور ایتدکدن صکره عمر رضی الله عنه هرقله اسلامه دعوت برله وفد سفیر ایدوب سفیر عمر طرف قیصردن مصالحه ایله مجاب اولمغین عودت وحضور فاروقیده شرف مثول ایله اکتساب سعادت ایتدکده عمر رضی الله عنه احوال روم وهرقلدن سفیری استنطاق ایدیکنک سفیر یا امیر المؤمنین چونکه قیصردن مصالحه برله مجاب اولدم عود وابصرانه

بستبدان ایدر وکده قیصر ایدی بنای اغا مکرون بر کریم النسب یعنی
جبله دینمزه راغب اولوب دیار مزه کلمشدر آنکله ملاقات ایدر کمی
بن ایتدم لا ایتدم پس قیصر ایدی وار اول آنکله ملاقی اول بعده عودت ایتا
دیدی بنا علی ذلک جبله نک اولدیغی سرایه واردم کورد مکه سرسرای رفیع البنیان
منیع القباب قبوسنده بی قیاس بواب وحجاب دور ویه صف بسته اولوب
طور مشلر ورب الکعبه یا امیر المومنین جبله نک قبوسنده کوردکم حشمت وجمعیتی
بالذات قیصرک قبوسنده کورمدم وقتاکه ماذون اولوب ایچرویه دخول
وبین یدی جبله مثول ایتدم کوردم که قوار یردن مصنوع برسریر زرین قوایم
اوزره انواع زیب وزینت ملوکانه وفر وحشمت پادشاهانه برله اوتورمش
بنی کوریجک مبشوش اولوب فرحبا اهلا وسهلا دیو اکرامًا اوتوردوغی
سریر اوزرینه تکلیف ایتدی بن استعفا ایدوب رسول الله صلی الله علیه وسلم
مکان مذهبده جلوسدن بزاری نهی ایتمشدر دیدم جبله نعم صلی الله علیه وسلم
ولکن نق قلبک من الدنس ولا تبالی علی ما فعلت دیو تصلیه رسول علیه السلام ایله
جواب ویردی وامر ایدوب بکا رخشب کرسی کتوردوب قعود ایتدم بعده
موائد ذهب ایله صحاف فضه ایچره طعام کلوب اونایه وضع اولندی
بن اکلدن کف ید ایدوب تکلیف ایلدکده آوانی ذهب وفضه دن اکل وشربی
رسول الله صلی الله علیه وسلم نهی ایتمشدر دیدم جبله نعم صلی الله علیه وسلم
ولکن نق قلبک من الدنس وکل ما احببت دیو یه تصلیه رسول الله ایله
جواب ویردی وبکا صحاف فلنج ورجاج ایله طعام کتوردوب کندوسی الوان

وکمش

وکمش کسنی وطبقدن بن آلماج ورجاج نسبی وچشتدن اول ایدکت
امر طعام تمام اولوب سفره قالدقدن صکره اون نفر خادم انواع جواهر ایله
مرصع اون عدد کرسی زرین کتوروب یمین وشمالنه وضع ایتدیلر ارد نجه
اون حسنا جواری کلوب بر بری برکرسی اوزره اوتوردی بعده رخساره تابناکی
شمس ضحادن اضحی برجاریه غرا باکنده مرصع تاج واوزرنده جم حامه ده برطاز
صاغ الندن برالتون جام ایچی مسک وعنبر مفتوت ایله محلو صول الندن برکمش جام
درونی ماء ورد ایله طولو مقابله جبله یه کلدکده باکنده اولان مرغه صغیر ایدی
مرغ درحال لبریز کلاب اولان جام سیمینه ایتوب بر دیکی کلاب ایله تر بعده
مسک وعنبر اولان جام زرینه کیروب رخش وجنا حلریتی تمام معنبر ایتدکدن صکره
طیران ایدوب تاج جبله اوزره موضوع اولان صلیب مجوهره قونوب بال وپرنده
ملاذی اولان ماء ورد ایله مسک وعنبر منفض اولنجه یه دک ترفرف ایده رک
جبله نک اوزرینه رخش ونشر ایدی جبله شدت سرور ندن بر ابن حیات مستعاری اولان
درسینه صغیر اولوب خسنده کنان یمینده اونوران جواری یه ایما ایتکلیتا دیو
خطاب اندوغی عود لرین الدینه آلوب بو ابیات ایله غنی یه آغاز ایتدیلر

لله در عصابة نادمتهم ... یومًا بجلق فی الزمان الاول

یسقون من ورد البریض علیهم ... راحًا تصفق بالرحیق السلسل

اولاد جفنة حول قبر ابیهم ... قبر ابن مارية الکریم المفضل

بیض الوجوه کریمة احسابهم ... شم الانوف من الطراز الاول

یعنون حتی ماتهر کلابهم ... لا یسئلون عن السواد المقبل

تمام مرتبه [illegible] و لوب بکا ایدی هوا یانک قابل کیمسه
باور مسین بن ابنه یه قدر بلم جبله رسول الله صلی الله علیه وسلم ک شاعری
حسان بن ثابت دیدی بوده قبول یانده اولوران جواری یه بالله اکیمنیا دیو
خطاب ایلدی انلردخی غود لرین الربنه آلوب بو ابیات ایله تغنی ایلدیلر

لمن الدار اقفرت بعمان * بین اعلی الیرموک فی الصمان
ذاک مغنی لآل جفنة فی الد * هر محلا لی دنات الزمان
فدارانی بنات دهر مکینا * عندی ذی انفاج مجلسی و مکانی
و دنا الفصح فالولاید ینظلمن سراعا مکلة المرجان
نکلت امهم و قد نکلتهم * یوم حلوا بحاره الحلوان

اول قدر بکا ایدیکه کوزلرینک یاشی صقالنه سیلان ایلدی و بکا التفات ایدوب
بو ابیات دخی حسانکدر دیدی و کندوسی کریه کنان بو ابیاتی انشاد ایلدی

تنصرت الاشراف من عار لطمة * و ما کان فیها لو صبرت لها ضرر
تکیفنی فیها لجاج و نخوة * و بعت لها العین الصحیح بالعور
فیالیت انی لم تلدنی و لیتنی * رجعت الی الامر الذی قال لی عمر
و یالیتنی ارعی الخاص بقفرة * و کنت اسیرا فی ربیعة او مضر
و یالیت لی بالشام اذنی معینة * اجالس قومی ذا هب السمع و البصر

بعده احوال حسانی بکا سوال ایلدی بندخی علی ما هو الواقع الیوم
حیاتده دراکی ضعف هرم و سن شیخوخت دن ناشی قلت ذات ید ایله
غمی یه مبتلا اولدی دیدکده هر زمان ناوه نکلان ایله مناوه اولوب

صکره

صکره خزینه دار نه امر ایدی [illegible] و بنا علیه قاضی [illegible]
احضار و کندوده مشنوده اولان قباحاتی و کاتبسن دخی [illegible]
ایدوب حسانه ابدال و سلامی تبلیغ ایله و بو امانت ایله اما یا امیر المومنین
جبله نک بو حالنی مشاهده و رسول الله صلی الله علیه وسلم ک اسم شریفلری
یاد اولندقجه تصلیه و تسلیم ایلدوکنی ملاحظه ایدوب هنوز محبت اسلام
قلبنده جاکیر و رستیمالت ایلدوکی ابیات سوء فعاله نادم اولدوغنه
برهان بیّن و بو جسارت حاصل ایدوب اسلامه رجعتنه حمد و شکر
و یحک یا جبله سن فضیلت اسلامی بلمش و اکلمش ایکن عجبدر که نه قبولندن
امتناع ایدرسن بیچاره کمسنه لرسن ایدوکک کبی ایدوب یعنی مرتد اولوب
وجوه مسلمینه سیف عدوان حواله ایتمشسن ایکن بعده به اسلامه رجعت
و اسلامی قبول اولنوب حالا مدینه منوره ده هر بر نبی مسلم براقدم دیدوکده
بتم ایده رک یاخ الوب شمدکر و اسلام بکا بغایت بعید در دیکر بو ایکی شرط ایله که
بر سبی غمر کریه سنی بکا تزویج ایلیه کیمسی کندودن صکره امر خلافت دخی بکا تفلید اولنمق
اوزره سن ضامن و متعهد اولورسک اسلامه رجعت ایدرم والا فلا دیدی
یا امیر المومنین تزویجه ضامن اولدم امر خلافته اجنزا ایده دم دیو ختم کلام ایدوی
عمر رضی الله عنه امر خلافته دخی ضامن اولمق کرک ایدک دیو انظهار تاسف ایلدی
بعده حسانه دعوت ایچون آدم ارسال اولنوب نه ایچون دعوت اولندوغنی بلمز ایکن
مجلس عمره دخول ایتدکده ای لاجد ریح آل جفنة یعنی بن آل جفنه نک قوقوسی
استشمام ایده یورم دیدی عمر رضی الله عنه نعم هنوز جبله بن ایهک یانندن کلان آدم

مجلسده حاضر ایدی حسان رضی الله عنه ثابت یا ابن اخی ما بعث بالی ملک
یعنی ای برادر زاده سنکله بامبعوث اولان شئی ویرمدی سفیر سنک دخی
معلومک اولدی بنده سکا هدیه اولدوغنی که ویرد پرسن دیمکله حسان
رضی الله عنه جبله غصبه رجال کرامدندر جاهلیتده بن آنی مدح ایتمشیدم
اودخی یمین وعهد ایتمشید یکه بنی بلندرمدن هرکیمه ملاقی اولورسه بکا هدیه برشئی
ارسال ایله ایفای عهد وده ناتمدر البته سنکله دخی بکا برهدیه کوندرمشدر
اندن دیرم دیدی پس سفیر هدیه جبله یی حسانه تسلیم وحسان رضی الله عنه
مجلس عمرده بو ابیاتی انشاد ایده رک منصرف اولدی

ان ابن جفنة من بقیة معشر ۞ لم یعدهم آباؤهم بالتلوم
ولهم منبی الشام اذ یهوونها ۞ کلا ولا متنصرا بالروم
یعطی الجزیل ولا یراه عنده ۞ الا کبعض عطیة المذموم

آما عمر رضی الله عنه تقریر سفیر ایله متأثر اولوب جبله یه کلسلامه حقنی امیدایله
سفیر مزبوری امرخلافنده دخی ضامن ابدوب تکرار قسطنطینیه یه مبعوث ایتدی
لکن سفیر قسطنطینیه دخول ابدوکی کون خلق جبله یه جنازه مندن فوج فوج
منصرف اولورلرایدی سفیر بوحالی کوردوب ان الشقا غلب علیه دیرک
کیرو مدینه منوره یه رجعت ایتدی والله اعلم بحقیقة الامور ویوجبله بن الایهم
قصه سی ابی احمد عسکریک زواجا اصیله مستماکتابنده مفصلدر والیوم اردوده بکلری
طائفه جبله یه اتباع واستیناسنکله ذریتی اولق اوزره مروبدر العلم عند الله

محمل بازور وستا امثال سایره محمد ندر برشئی نفیس قدر وقیمتی بلمز

برادران

برادران حسین الله کبیر مطلع ضایع وتلف اولدی دیه جک کلمه فرطای انجام
بازی ور وستایی دیرلرلسان ترکیده جقیق الله ودوشمش طلغان دیه قاری
مثلدر وقصه سی دخی مشهور درکه ملوکدن برینک برمقبول طلغانی قاچوب
برروستایه نک الله کیردکده اول جناحلرینی بعده تخلیب ومنقارین قصل وقطع
ایدر قناتلرین بیچون کسدک دیو سئوال اولندقده اکر کسمسم اوچوب قاچاردی دیمش
یا مخلب ومنقارین بیچون برده ایندک دینلدکده طاوجقلری ایچون یدی دیکله
بازور وستا وبازی ور وستایی دیو مثل اولمشدر قوله است فی الما ایکن
انف فی السما اولدی بو دخی امثال عربدندر میدانیده اصل ترکیب مثل
انف فی السما است فی الما اولوب یضرب للمتکبر الصغیر الشان دیو مسطوردر
ابو محمد حریرینک قرق بدنجی مقامه سنک تفسیرنده یضرب هذا المثل لمن یتکبر مقالا
ویصغر فعالا دیو مصرحدر یعنی سوزی یوک کندوکوچک دنی وخسیس شکلده صغیر الشان
حقنده ضرب اولنان مثلدر لسان ترکیده آدی یوک کوتی قووق مثلی غالبا
بوندن ماخوذدر ومثل مرقوم راس فی السما است فی الما ترکیبی ایله دخی مستعملدر
عنقای قاف جمیع کتب ادبیه وامثال عربیده عنقا قاف ایله موصوف ومذکور
اولوب عنقاء مغرب دیو مصرح ومسطوردر منشئ نادره اولدقجه منشأ ارتکاب ایتمکدن
مرادی عجبا لسان ترکیده شهرتنه بنا مبدر یوخسه هربری قصدی واردر
آما مثل مرقومک اصل ترکیبی خلقت به عنقا مغرب اولوب قجن عرب
چرشنیک بطلانیله زوالندن حکایت ابدوب هلاکندن صبر ویرمک مراد
ایسه لرانک حقنده خلقت به فی الوقوع عنقا مغرب دیرلر قال الکمیت

عباس من دين و دنيا كانها بما خلقت الا مس عنقا مغرب

و دخی برسنبک و جودن نا امید اولنوب مأیوس اولمسنه ایراد اولنور

نکته امثال میدانده یضرب للایئس منه دیو تفسیر اولنوب بو بیت ایله استشهاد اولنمشدر

اذا ما ابن عبد الله فلی مکانه فقد حلقت بالجود عنقا مغرب

اما عنقا مغرب ایله صفتلنمش دخی ناسدن بعدی ایجوندر و صفتی تأنیث قلنمش دخی

ارکلکه و دیشینه اسم واقع اولمز و عنقدر دابة وحشیة مثلو دیو فاضل مومی الیه

امثالنده ایراد ایدوب یمشدر و انما وصف هذا الطائر بالمغرب لبعده من الناس

و لم یؤنثوا صفته لان العنقا اسم یقع علی الذکر و الانثی کالدابة و الحیة

اما بعض روایتلرنده عنقا مغرب واقعدر قوشلر اولوب و وجه تسمیه سی اولدغنی

کلبی و ابن عباسدن اسناد ایله ایندکلری روایتلرینک خلاصه مفهومی بودرکه

کلبی دن نقل ایدنلر موطن اصحاب الرس ارضنده نوح نام برکوهه انواع الوان ایله

ملون یوزی انسان یوزی کبی هر حیواندن کندوده برعلامت وار بر طائر عظیم الجثه

کاه و بیکاه کلوب طویل العنق اولدوغندن عنقا و جبل مرقومده وحوش و طیوری

افتناص ایدوب تغرب ایتدوکندن مغرب صفتی ایله موصوف قلنمشدی کما قیل

فسمیت العنقاء العنقاء المغرب لانها تغرب کلما اخذته اما حوالی جبلده چوجنه و پرنده

قالمیوب الجمله صید و اکل ایتدکدن صکره صبیانی دخی اختلاسه باشلدی پس

اصحاب الرس نبیلرینه عنقادن استشکا نبیلری دخی اللهم خذها و اقطع نسلها

و سلط علیها آفة دیو دعا ایتکله برصاعقه اصابت ایدوب بالجمله نسلی ایله

هلاک اولدی اما ابن عباسدن نقل ایدنلر عنقا دیدکلری حضرت موسی علیه السلام

زمانده

زمانده فضائل بنی اسرائیلدن معدود و دهر حیواندن اندهه برعلامت اولمق

اوزره مخلوق احسن الطیور ارکلکلو دیشیلو ایکی طائر عجیبه ایدی

حوالی بیت المقدسده اولان وحوش و طیوری صید و اکل ایدوب

بنی اسرائیل ایله انس ایتمیدی و فات موسی علیه السلام دن صکره

ارض نجدده بلاد قیس بن غیلانه انتقال ایدوب وحوش و طیوری

افتناص کیده رک اطفالی دخی اختلاس ایتکله نبیلری دخی استشکا نبیلری دخی

دعا ایدوب اصابت صاعقه برله هلاک و نسلی منقرض اولدی دیو روایت

ایدرلر العلم عند الله و دخی مثلی سبقت ایتمش نادیده و نشنیده برامر عجیب

و شئی غریب و قوعنده عرب اعجب من نظر الزرقاء دیدکلری کبی

اغرب من العنقاء دخی دیرلر مثلدر حاصلی عنقا دیدکلری

بنامی کرده اند از من قناعت خلق چون عنقا

نمی جویند نامم را کسی از بسکه مشهورم

محواسنجه هر اسمی السنه ناسده مذکور و مشهور اولوب مسماسی نه اولدیغی معلوم

اولمیان شئی ایچون یعنی البوم موائد موهونه الفوائد کرامده تصور اولنان

رغیف سیب و عطاوش موصوفنی کورمش یوق اوصافی افواه انامده مذکور

برقوری نامدر سویلنور دیلده جاک برده ضرب اولنان امثال عدیدر قال ابو نواس

وما خبره الا کعنقاء مغرب تصور فی بسط الملوک و فی المثل

بحدث عنها الناس من غیر رؤیة ترجی صورة ما ان تمر و ما تحلی

قال الجاحظ الامم کلها تضرب المثل بعنقا و هی الانثی الذی یسمع ولا یری

وقال الخليل لم يبق في ايدي الناس من صفاتها غير اسمها خلاصة مفهوم
عنقا زبان فارسيده سيمرغ ديد كلاري طائر دن عبارتدر حديث خرافه
واخبار رستم وجديش مثلاو مثل غريبه وافسانه عجيبه ايلان نه ناسده مذكور در
خصوصا شاهنامه فردوسيده زال ورستم واسفنديار افسانه لرنده اما
حقيقتده عنقا مغرب وكركيت احمر وبيض الانوق مانند صديق صدوق
اسماء بلا اجسام كالحارث بن همام مقوله سندن هر كلامدر

تفويت السائل من قداري من الناس هل من صديق صدوق

فقالوا عزيز ان لم يوجدا صديق صدوق وبيض الانوق

زير كليم خفاده جالدقلري طبيل فسون

طلسمت در افتاد زبالاي بام اكليسي دخي امثال عجمدن اولوب
مثل اوكا اصل تركيبي طبيل در كليم زد اولق اوزره منقولدر
اخفاسي ظهور بني مقتضي كزلنيه جك ايشي كزلو ايشلمك استر ديه جك محلده ضرب اولنور
نتكه كمال اسمعيلك نعت رسول عليه السلامده اولان بو بيتلدن ظاهر در

صيت وصدات مشرق ومغرب فروكرفت
وسعت نبوت تو جوزد طبيل در كليم

مثل مرقوم طبيل نهان در تركيبي ايله دخي مستعمل اولديغي سلاك بو بيتلدن معلومدر

عشقم از روي خفا پرده تقوي بر داشت
طبل پنهان چه زنم طلسمت من از بام افتاد

وطلسمت از بام افتاد مثلي دخي بركسنه خلقدن كزلو ايشلدوكي ايش فاش اولوب

رسوا

رسواي عام اولمق ظرفاي عجام طلسمت فلان كس از بام افتاد ديرلر نتكه
سلاك ذكر اولنان بيتلدن واو حداتدين اصفهاني تلك بو بيتلدن ظاهر در

ومقتي زخلق راز دل خود نهفتمي
اكنون كي توان كه زبام او فتاد طلسمت

اولبك لحظه بي حيايي وباقي همه حضور مصرع مذكور دخي امثال عجمدن
بحسب الاقتضا بركزه خليع العذار اولمغي ارتكاب ايدوب پرده دريده لكي
اختيار اتمكله مطلب ومقصد كي الكنور بعده فريب وخمور تعيش ايت وبمكدن
كناية در غالبا الجبار بمنع الرزق مفهومدن مستنبطدر ومدعي منقولك
منقول قال بابندن نقل اولوب غيرك كلامني كندو كلامي اولمق اوزره
ادعا ايدن منتحل وكاذب ومدعي ومفتري يه ديرلر عن المعنى المنقول
المنتحل الكاذب وقيل المنقول الافتراء والادعاء والتكذب وكذلك
كندو كلامني دخي غيره اسناد ايتمك تقول اقسام ندندر مثلا ملوك وسائر
امرا كاتبلرينه مقصدلريني تقرير وتلقين ايدوب بو مفهومده هر كاغد تحرير ايت ديو
امر ايلدكلرنده كاتب مقتضاي مقامه كوره تقرير دن زياده بعض زيادات
وتزيين الفاظ وتحسين كلام ايچون محله مناسب بنجه فقرات الحاق ايدوب
صحيفه ده مرقوم اولان كلام بالجمله ختم وامضا صاحبنك اولمق اوزره تقول
بلكه ختم وامضا دخي وتلفوظا يه مامورا ولانلر دخي بو كلامك جمله سي آمر مزاولان
اميركلر ديو ادعا ايدرلر كما قال ابوالعباس النمري ان الملك يلقي للكاتب مقصده
فيحسن الكاتب الالفاظ ويرتب اللفظ فيزيدني كتابه الفاظا على ما حدله بالضرورة

فتلک الزیادات ضرب من التقول والتقول ان تقول علی الرجل مالم یقل
ومانند ارم ذات العماد ارم السنة امانده جنت دیو بنیاد شداد
اولق اوزره مذکور ومشهور اولوب رعایت ایله مثل اولمشدر الیوم
برنالک احکامنده مبالغه قصد اولنمه شدادی بادیواری شداد نام برپادشاهه
نسبت ایدرلر اما کتب معتبره ده بعضیلر ارم جنت اولق اوزره مظنون اولان
مدینه عاد در وبعضیلر اسکندریه مصر در وبعضیلر دمشق شام اولق اوزره
نقل اتمشلر در وبعضیلر ارم عادک اسمیدر آیت کریمه ذات العماد صاحبی
ارم تقدیرنده در دیمشلر وبعضیلر ارم عادک اسمیدر وبعضیلر باسمیدر
وبعضیلر جدی ارم بن سام بن نوح علیه السلام در کذلک واسمی عاد باسمی
عوص اولق اوزره روایت اتمشلر در نقل عن بعض الشروح ارم قبل مدینة عاد
التی ظن انها جنة وضرب بها المثل لاحکامها وقیل ارم اسم عاد وتقدیر الآیة
ارم صاحب ذات العماد وقیل الاسکندریة وقیل دمشق وقیل ام عاد وقیل
ابو عاد وقیل جد عاد وهو عاد بن عوص بن ارم بن سام بن نوح علیه السلام
صرح مامان اقطع نامان فراعنه مصر دن حضرت موسی صلوة الله علی نبینا
وعلیه الصلوة والسلام زمانده فرعون مصر اولان ولید بن مصعب دیر یدیر
صرح که خالق الکون والمکان اولان جناب رب العالمین ایله لاجل المناقشه
فرعونک امر لیه مامان طرح قواعد طغیان ایدوکی بنیان رصیف الارکان اولوب
بوقول یامامان ابن لی صرحا آیة کریمه سندن مقتبس اولدیغی عیاندر ابدم من دار
ابی الدرداء اصحاب رسول الله علیه الصلوة والسلام دن ابو درداء رضی الله عنه

کمال

کمال مرتبه دنیایه عدم رغبتدن ناشی خنیاره فرق وفنا ایدوب سعاکس اولدیغی عیاندر
سقف موهومی رواق زرین میخ لاجوردی رنک آسمان وسیاح خیالان مطول
سبل دسته مزرعه کهکشان اولوب درون زاید مخدع باکی
هنوز رنک تعلق بکلبه ام باقیست کل زبان مرانقش بوریای مست
آلایشدن عاری وپاک وبرون مصطبه دلاراسی کذلک
کلبه روشندلرا احتیاج فرش نیست
خانه آینه را از جوهر خود بوریاست
انات وآرایشی ایله مزین وتابناک نمه ایوان آسمان نمونده ان اوهن
البیوت لبیت العنکبوت مضمون سعادت مقرونی مرسوم ومنحوت
بی در ودیوار بردار باهره الانوار اولمغله اندراس ابنیه ده مبالغه قصد
اولنمقده ضرب اولنان امثالدن اولمشدر قلم موشکاف مانی فریب
مانی ایزد واهرمن دیو نور وظلمتی علی ماهی علیه مرئی اولدیغی وجهایله تصویر ایدوب
معجزه سی اولق اوزره افلیم یارسیده دعای نبوت برله آیین مجوس منحوسه تعقیب وزن
بر منتهی نقاش سحر آفرینک اسمیدر اخوان سخندانک معلومیدر سیما شهنامه فردوسی الیه
اشنا اولنده مستغنی عن البیان در خورنق خورنق نعمان بن امرئ القیس
ظلر کوفه ده سنمار نام بر معمار رومی یه اکاسره عجمدن بهرام کور ایکون
بنا ایتدردوکی قصر اولق اوزره مقبول در فخمه شیخ نظامی نک هفت پیکر نده
موضوع افسانه اولدیغی یاران سخن شناسانک معلومیدر بنابه حاجت بوقدر
خصوصیاتی شهنامه فردوسی ی تتبع ایدنلره تفصیلی حاصلی تحصیل میسور

... بخت کاه خانه‌ای پیشکاهنده مراد سرای عدالت دستگاه شهنشاهی
پیشکاهنده واقع جبه خانه عامره اولدیغی معلوم واقتباس آیله کرید الیله مقصد
ابتدا جبه خانه ده تجمع وتحشد ایدن مختلفة الاسباب اجناس مس ایدوکی
ظاهر واشکار در قوله نطح قرون ایله بوقولک ماخذی امثال عربدن
عند النطاح یغلب الکبش الاجم مثلی اولمق مهم اولمغله زیرا که مثل مرقوم
تکثیر آلات وادوات ایله اعداد عده وعتاد وتوفیر انصار واعوان
واحتشاد اجناده حث وتحریص ایچون ضرب اولنور عن ایدانی الکبش الاجم
وهو الذی لاقرن له یضرب فی الحث علی اعداد الآلة والاستکثار من الانصار
والاصحاب قوله تباح اغرابه سمت جلبه پرابنه بوقول بین الوب متداول اولان
تباة مستنبح قولندن مستنبط زیرا که عربدن تجن برکمسنه غلام ایلیده
کم کرده راه اولوب خوطرفه کیده جکن لمسه کلب کبی جاغروب استنباح ایدر
یعنی کوپک صداسی طلب ایدر اکر بولندوغی محله قریب احیای عربدن نزول
اتمش برحی وار ایسه آنلرک دخی کلابی تباح ایمکله اول کمسنه صدای کلابه
متوجه اولوب عمارنه واصل اولور کثرة وقوعندن ناشی عرب هر ضیف طارقه
یعنی کیجه ایله بی وقت کلان هر مسافره مستنبح دیرلر قال الافضل

قوم اذا استنبح الاضیاف کلابهم
فقالوا لامهم بولی علی النار

تمامه لی تتبع ایدرک باب الاضیافه اولان ابیاتدن مستنبح معلوم اولور
قوله قوشدروب ایشدرمق ایچون اعداد اولنمش اکره وآلات قوشدرمق

ویا رشی

ویا رشی ایده جک میدانه دخی دیرلر مقالة اخیره شرحنده ان شاء الله تعالی
ذکر اولنور تمامیوقولک خلاصه مفهومی اجناس مختلفه دن تجمع وتحشد ایدن
کروه کالانعام ظلام لیله بغی وطغیانده افضل سبیل اولدیغنه کوره مستنبح اولنمز ایدی
مدعی منقولک کلاب اغوای نباحنی کوش ایلدکلرنده مضمار مفقده برابرلرینه
مسابقت برله هوارینه متابعت ایدوب آنده ملتحق اولدیرد یمک اوله والله اعلم
باالصواب قوله چینی موی دار ظرفای عجم درکلمش جائلن دغفوری یه چینی موی دار
دیرلرمش مصانک وشوکتک بو بیتلرندن ظاهر ونمایاندر

قهرمان عشق هرجا مجلس آرایی کند کاسه مودار بندارد سر شغفورا

انرکی میکذارد ریشه غم در دل نازک
خورد مار سیاه موی چینی خاک چینی را

قوله مباحث حوصله کدازحکمیه بوقولدن غالبا مراد کتب حکمیه ده فلاسفه نک
افراد انسان ماهیت نوعیه ده بالجمله مشترک اولوب حقیقتده جمله سی ماوبدر
الخ تشخصده برابرلرندن تفضیل برله مابه الامتیاز نسبی واضافی بعض
اعراض مقوله سیدر بس ملوک ایله احاد رعیت بلکه انبیا علیهم السلام ایله
سائر امت انسان اولدقلری حیثیت ایله احدهما آخره تفضیل اولنمز
النبی بشر والبشر انسان فالنبی انسان قولنده دائر مبحث اولمق کرک
العلم عند الله قوله مسائل دعدغه انداز کلامیه بوقول ایله کتب کلامیه ده
نصب وبیعت امام جنبده اولان اقوال خوارجی ابهام ایتدوکی
اولوالنهایه ظاهر در قوله صفت کاشفه بنی نوعی حالة المطلب امثال میدانده

اصل ترکیب مثل انس من حمالة الحطب اولوب حمالة الحطب
سورة تبت یدا ابی لهبه مذکور اولان معاویه نک عمه سی ابوسفیان
بن حرب قرنداشی ابولهبک زوجه سی ام جمیل دیدکلری ملعونه در
رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله مشرکین قریش اینده ساعیه و واشیه
اولمغله حمالة الحطب لقب قبیحه سیدی زیرا نمیمه یه حطب نسبه اولندیغی حطب ایله
آتش نجه علو افروز اولورسه نمیمه ایله نوایر عداوت وبغضا دخی اوکونه فزون
اولدوغندن قال قتاده ومجاهد کانت تمشی بالنمیمة بین الناس فتلقی بینهم
العداوة وتهیج نارها کما توقد بالحطب وتسمی النمیمة حطبا عن المطرزی وانما قالوا
للنمیمة حطبا لان العداوة بها تهیج وتوقد کما توقد النار بالحطب وعن المیدانی
النمیمة ارنة العداوة الارنة والارث اسم لما تورث به النار ای النمیمة
وقود نار العداوة وبعضلر رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتلرینک
رهگذرلرینه ملعونه مرقومه اکثر اوقات خس وخاشاک کتوروب القا ایتمکه التزام
ایدوکجون حمالة الحطب لقب قبیحی دیو روایت ایتمشلر غزلت بهم غزلا
رقیقا ولم اجد بوبیت غزالی نک اولق اوزره مسموعدر الحق حقیر جمله کوردوکم
نسخه لرده بیته مرقومی یازمش تحریر اولنمش بولدم عجبا منشئ رساله می سهو ایتدی یوخسه
تبت یدا کاتب لولاه ما نخبت معورة استنت العلم والادب
اردا من الخرفی الافساد نسخة تشغلها العیب غیرا من العتب
فهو اسجه یعنی مولانا فضولی بغدادیک
قلم اولسون الی اول کاتبه تحریک که فساد رقمی صورتی دراکمز

کاه

کاه بر حرف سقوط ایدرا نظری یا
کاه بر نقطه قصور یله کدری کورا یلر
مقوله سی نسا خلرک قلم طغیانه می اوغرادی انکیدن خالی دکلدر لاجل التنبیه
ایراد اولندی وبیت مرقوم اولی دخی بو اولمق اوزره مسموعدر
ترکت هوی سعدی ولیلی بعزل وصبرت الی علیا آکرم منزل
وناد نی الاطلال اهلا ومرحبا الا انها الساعی ودیک فانزل
غزلت بهم غزلا رقیقا ولم اجد لغزلی نساجا فکسرت مغزلی
هدی سیخ حمالة ایدی سبا ایدی سبا وایادی سبا امثال عربدر
مفسرین کرام ومحدثین ذوی الاحترامک معلومیدر ولکن قد ندب الی الاذکار
وجعل صیقلا للافکار فحوا سیخه بجرد تذکار ایچون ترجمان قلم رخصت اداره کلام
ویرلدی امثال میدانی ومفصل جار الله زمخشری وبعض کتب ادبیه وامثال عربیه ده
اصل ترکیب مثل ذهبوا ایدی سبا وتفرقوا ایدی سبا وایادی سبا اولوب
قالی قلا ومعدی کرب مثلو ایدی ده اولان یا نک سکونیله دیرلردی من بعد
اجتماع اولنیچون وجه ایله متفرق اولان قومک مبالغه ایله تشتت شاملده
ضرب اولنور مثل اولدوغنده بالجمله علمای متبحرین همزبان اتفاق اولوب
ای تفرقوا تفرقا لا اجتماع بعده یضرب لمبالغة فی التشتت الشامل دیو تفسیر
ایتمشلر دراتفراق آرا یله اختلافدن کلمه ایدی بو محلده نه معنا یه اولوب
وسبا دخی نه اولدوغنده بعضلر مثل مرقومه اولان ایدی لغت مناسبه
جمع بد وایادی جمع الجمع در سبا ایسه ذات اشجار وبساتین یمن اقلیمنده

سبا از کلمه عرب صنعا به اوج مرحله قریب مارب و دیگری مدینه و ملیلر

قال الزجاج مدینة سبا تعرف مارب علی ثلاث لیال من صنعا ارسال سیل العرم الیه

خراب اولوب اما لیسی متفرق اولمشدر بو تقدیرجه معنای تفرقوا ایدی سبا

نعم اهل سبا کبی متفرق اولدیلر دیمک اولور و بعضیلر بو محلده جمع یه اولان

ایدی و ایادی نفوس و اشخاص معناسنه در بر لفظ متفرق اشخاص

واجماعه مستعمل در کما ورد فی النص لا تدخلوا من باب واحد و ادخلوا

من ابواب متفرقة و لفظ افتراق ایه اختلاف آرا و اهواده استعمال

اولنور نکه در ة الغواصده مصرح اولوب تفترق امتی علی کذا کذا فرقة

حدیث شریفی ایله استشهاد اولنمشدر بو تقدیرجه معنای تفرقوا ایدی سبا

اهل سبا نه کونه متفرق اولدیلر ایسه اویله متفرق اولدیلر دیمک اولور و بعضیلر

دخی بو محلده طریق و مسلک معناسنه دیمشلر حتی عرب تقدید الجبل

ای طریقه و دخی من صادر او وارد ایدی سبا دیرلر قال ورقة بن مرة بن همام

واصبح القوم اید سبا بها و هنا مالهم من نظام

بو تقدیرجه معنای ذهبوا ایدی سبا اهل سبا نک طریقنه ذاهب اولوب

مسلکلرینه سالک اولمغله هر بری علی حدة بر طریق طلوب متفرق اولدیلر

دیمک اولور حاصلی جمله اقوالک نتیجه سی من بعد اجتماعی متصور و کل تفرق ایله

متفرق اولدیلر دیمک اولور مورد مشلده مسحة قریب اولان رد بانک

خلاصه منهومی بودر که سبا دیه کلدی همزه ایله سبا دخی دیلور

ابو القبایل یمن سبا بن یشجب بن یعرب بن قحطان اولوب

مدینه

مدینه سنه مارب دیرلر ایدی اونکر اولادندن التسی که ازد و کنده

و مذحج و اشعریون و انمار و جیله در ازدن نیامن و دوت نفری که

عامله و غسان و لخم و جذام ایدی بونلردن نشاء لم دلنمشدی سیل العرم

بونلرک اوزرینه ارسال اولندی حدث ابو الفضل احمد بن محمد المیدانی

بالاسناد عن فروة بن مسیک قال اتیت رسول الله صلی الله علیه وسلم

فقلت یا رسول الله اخبرنی عن سبا ارجل هو ام امرأة فقال هو رجل

من العرب ولد عشرة تیامن منهم ستة و تشاءم منهم اربعة فاما الذین

تیامنوا فالازد و کنده و مذحج و الاشعریون و انمار منهم جیله

و اما الذین تشاءموا فعاملة و غسان و لخم و جذام و هم الذین ارسل

علیهم سیل العرم اما مدینه مارب که کلام قدیمده لقد کان لسبا فی مسکنهم آیة

جنتان عن یمین و شمال کلوا من رزق ربکم و اشکروا له بلدة طیبة و رب غفور

نظم کریمی ایله مذکور احسن و اخصب بلاد یمندن بر شهر مشهور اولوب

آما مارب ده اولان سد که زمان بداءت عرانده اطراف جبالدن سیلان

و نزول ایدن میاه و سیولی حبس و بند ایچون احجار و حدید ایله

مابین الجبلین ترصیف و تشیید قلمنش بر سد سدید اولوب وقت حاجتده

مزرعه لرینه استقا و اروایه بعضها فوق بعض بنجه مخارق و مقدار معلوم دن زیاده

سیل کلمک واقع اولدقده اطراف ارضه و دریایه صرف و انسکاب ایچون

بنجه مارب دخی ترتیب اولنمش بر زدم عجیب و سکر غریب ایدی

سد مرقومی بعضیلر بلقیس بنیاد ابتدی و بعضیلر لقمان بن العاد بابدی دیو

فصل ایشدر ابو بکر بن سرنی ملک حمیر با ایمک اوزره حبری
شرحنده ایراد ایدوب اعنی ملک یوابا تبله استعفا ایدرسه
رخام بینه لهم حمیر ... اذا جاءه مأرم لم یرم
واروی الزروع واغنابهم ... علی سعة ماؤهم اذ قسم
فعاشوا بذلک فی غبطة ... فجاءت بهم جارف منهدم

وقتاکه اهل سبا رسولرینی تکذیب ایدوب عبده شمس اولدیلر حق سبحانه وتعالی
جرف دیرلر برقاره کسان ترکیده کوستیک دیدکاری دویبه در
مسلط ایدوب سد مأربی یرینه نقب ایتمکله باشلیرا اما اول وقت
اولاد سبادن عمرو بن عامر که کمال کبر وتمرد ندن ناشی برد حی اعاده و یا خود
آحاد اسدن برسبی اکتسا ایلیوب ایکون هرکیمه کوندرکیدوکی حله و کسایی
پاره ایوب مزیقیا ایتمکله مزیقیا لقب اولمشیدی برکون طرابه نام برزن کاهنه
سدک انهدامیله مدینه مأرب خراب اولمق قریب اولدی دیو مزیقیایه خبر ویردی
مزیقیا وما آیة ذلک یعنی بوکا علامت ندر دیدی کاهنه ایندی بن بوکون سدک
دبنده برجوذ کوردم ایکی الترلیه زمینی حفر وایاقلری ایله تقلیب صخرایلر فلابد اقربت الامر
دیدی بوانباده مزیقیا دخی برکون اطراف سد مأربده برجوذ کوردیکه الاتی نفر
رجال تقلیب ایتمکه قادر اولمیه جق بر صخر عظیمی برجوذ جوکان ساقیتی ایله کوی کبی
غلطان ایدی مزیقیا منجر اولوب کاهنه یی تصدیق برله

ابصرت امرأ ماج بی برح الستم ... من جوذ کفل ضخر براجم

له مخالیب وانیاب کظلم

دیدکد

دیدرک خانه سنه تکروب نقل وحوالیه بسند رفاق مربیت ایدوب
اما املاک واشیاسنی بیع ایتمکه باشلادیلر چون اوغلنه دیدکه بن صباح
برطعام ترتیب ایدوب وجوه واعیان اهل مأربی دعوت ایتسم کرک
سکا مواجهه ناسده هرنه امر ایدرسم سن افیج رد ایله رد ایدوب
بکا مخالفت کوسترمیسن ابرتهسی اوغلی دخی باباسنک توصیه
وتنبیه ایتدوکی وجهاوزره وضع وحرکت ایلدکده مزیقیا واولاده
بوبجایبن اوشاق باباسنه مخالفت برله عاق اولمه امدی صبیانی
بویله اولان بلده ده بن شمد نکرو اقامت ایلیم دیو اعیان غلاظ الیه
بیان ایدوب املاک واشیاسنی فروخت ایتمکه شروع ایتدی اهل مأرب
تعجب کنان بربرلرینه دیرلرایدیکه اغتنموا من غضبة عمرو واشکروا منه
قبل ان یرضی یعنی عمروک غضبندن اغتنام ایدیکز اوغلی ایله رضا لشمزدن اول
رایکان برشی آله کوریکز حاصلی برروایتده مزیقیا بالجمله مالنی بیع وتحویله
رحلت ایدوب ارض مکه یه منتهی واندہ اقامت قصد ایلدکلرنده جمکنه
حما اصابت ایدوب حمادن طرابه یه شکایت ایلدیلر زیرا مدینه مأربده
حما بندوکن بزلرایدی طرابه دخی سزلرک اشکما ایتدوکی حال بکا دخی
عارض اولدی وهو مفرق بینهما دیو کاهنه مرقومنک توصیف وتعریفی الیه
هرری برولایتی اختیار ایدوب اطراف بلاده متفرق اولدیلر روایت اخری ده
مزیقیا املاک واشیاسنی بالکلیه بیع ونقد ایتدکدن صکره قومنه
قریبا انهدام سد الیه مدینه مأربی سیل تخریب ایده جکنی مسموع ومشهودی

سیل العرم که مفسرین گفته اند فارسنا علیهم سیل العرم تفسیر نموده عرم را نالک گرید و سکونیله کمال کثرت و وفرت و عظمت را و وفی مضبوط اولیان ماء جاری و باران شدید و وفی اهل سبا نالک طاغدن جیقن صولری و غایت بعید بردن کلان سیل معنا رینه اولمق اوزره تحریر ایتمشلر عن بعض التفاسیر العرم بکسر الراء وسکونها هی الماء الجارف الکثیر الذی لا یضبط دفعه لعظمه او المطر الشدید او کانت مبادیه بخرج من جبل او کان السیل یاتیهم من بعید ووفی عرم عرمة کلمه سنک جمعی اولوب صویی جریاندن حبس ایچون ترصیف اولنان سد و بند معناسنه وطاقت کتورلمز سیل عظیم معناسنه عن المیدانی العرم جمع عرمة وهو السکر الذی یحبس الماء وقال ابن الاعرابی العرم السیل الذی لا یطاق وبعضلر عرم سبا وادیسنک اسمیدر دیمشلر کما قال قتاده ومقاتل العرم اسم وادی سبا قوله فحولنا خوش علف اشتال عجمه ندر حلال و حرام و طاهر و نجس دیمیوب هرنه بولورسه اکل ایدر دیه جک محله مستعملدر نکه خواجه حافظ نک بو بیتندن مفهوم در

واعظ شهر را به بین لقمه شبهه میخورد
با رندش دعا بداد این زمان خوش علف

قوله از لام غفل ارتسام جهالتدن حاوی قدح معلی اولان الی آخره منتشی سالنک بو قولنده زیاده سیله مبالغه اولدیغی سنجبان مشربان اندیشه معانی به خفی دکلدر زیراکه جاهلتیده متداول اولان لام جمع زلم

اولدوغی وجهله اورزه اوقدی پس قوی یانجه ایده دیمکدر بزاره امر ایدرسن دیدکلرنده بالنفس عزیمتیا و یا خود کما هنه مرتهون سزاره اطراف بلدانی بر بر وصف و تعداد ایده یم سزلر اختیار ایدکز دیوب ابتدای سزلردن اول کمسنه که اهل بعید و جمل شرید صاحبی اوله قصر غمدان مشیده ملحق اولسون پس اولاد ازدون فهران عمانه التحاق ابتدی و وفی ابتدای سزلردن اول کمسنه که ازمات دهره صبر ایله ذا جلد و قسر اوله اکابطن مروه اراک پس خزاعه اراکی اختیار ابتدی و وفی ابتدای سزلردن اول کمسنه که وحلده راسبات و محلده مطعمات اراده ایده یثرب ذات النخله ملحق اولسون پس اوس و خزرج مدینه منوره یه ارتحال ابتدی و وفی ابتدای سزلردن اول کمسنه که خمر و خمیر و امر و نامیر و ملبس دیبا و حریر مراد ایده ارض شامده بصری و غوطه ملحق اولسون پس غسانلر اولاد جفنه شامده استوا ابتدی و وفی ابتدای سزلردن اول کمسنه که تباب رقاق و خیل عتاق و کنوز ارزاق مراد ایده ارض عراقه ملحق اولسون پس جد جدیه الابرش مالک بن فهم الازدی عراقه ارتحال ابتدی اما مالک بن الیمان تخلف المیوب حتی سیل العرم ارسال نجات بولانلری خزانه نزول بعده مابینده نیچه محاربه وقوعی ایله اخراج اولوب نخوم شامدن جبال حمیراته نزول ایتمک اوزره مرویدر بر یمک قصه سی اخبار عربی تتبع ایدنلرک معلومیدر وقتاکه ذکر اولنان قبایل عرب اطراف بلاده منتشر اولوب الی انقراض الدوران بروفی اجماعلری متصور اولمامغله مبالغه ایله تشتت شمله ضرب اولنان مثلدن اولمشدر والله اعلم بحقیقة الامور

اوج قدح دوم اولده امری ربی نانیده نهانی ربی مکتوب و مرسوم
اولوب قدح ثالث که غفل یعنی لاشی علیه اولوب مینجه در قچن برکسنه
برامره شروعده مردد اولسه تفأل کونه ضرب قداح ازلام ایدردی اکر
امری ربی چیقرسه اول عزیمت ایندوکی ایشی ایشلردی اکر نهانی ربی چیقرسه
ترک ایدردی غفل چیقرسه تکرار ضربی اعاده ایدردی مولانا ویسی سبزه ازلامی
برخوشچه یازمشدر اما دخی زیاده تفصیلی ابوالعباس نزیلی تحریر ایمشدر اما قدح معلی
سهام میسرک یدنجی سهمیدر که حظ و نصیبی جمیع اسهمدن ازیدواو فزدر
وسهام میسر جمله اون قداحدر ویسی که ذوات الانصبادر حظ و نصیبری
اوزرلرنده مرسوم اولان خطوط و علامات مقدار یدر باقی اوچ قداح که بلا انصبادر
انلره غفل دیرلر جمع اغفل کمر جمع احمر بولنرده خط و علامات اولمیوب
حظ و نصیبلری بوقدر اما قدح اوله که فذ دیرلر یعنی فرد بر نصیبی واردر
قدح ثانیه توأم دیرلر ایکی نصیبی واردر قدح ثالثه رقیب اوچ نصیبی واردر
قدح رابعه حلس بفتح الحاء وکسر اللام وقیل بکسر الحاء وسکون اللام درت
نصیبی واردر قدح خامسه نافس بش نصیبی واردر قدح سادسه مسبل
التی نصیبی واردر قدح سابعه معلی یدی نصیبی واردر باقی خطوط و علامات
مرسوم اولمیوب بی حظ و بی انصبا اولان غفل دیدکلری اوچ قداحک برسی که
سکز بخی قدحدر منیح دیرلر بعضلر بخی یه بنجی او بنجی یه وقذ دیرلر کذا فی الصحاح
زمان جاهلیتده اهل یسار وجود اولان سروات قبایل عرب اکثر اوقات برمیره
قلدقلرنده نسائیه برجزور انسترا و بکر ایدوب عند الجمهور عدد قداح میسره کوره

اون

اون جزو ایدرلر ایدی اما عند الاصحاب محفوظ اقداحه کوره یکرمی سکز جزو
ایدرلر ایدی زیرا محفوظ اقداح جمع اولنه یکرمی سکز اولور بعد التجزی
برقطعه و یا برعظم باقی قالور سه اوباقی یه زیم دیرلر کما قال الشاعر

وکنت کعظم الزیم لم یدر جازرا علی ای ادنی مقسم اللحم یجعل

بعده قداح عشره یی جمع و رباب تسمیه ایدکلری حریطه یه یعنی طوره یه وضع
و بر رجل عدل و امینک یدنه دفع و تسلیم ایدرلر ایدی
واول رجل امینه دخی رقیب تسمیه اولنور کما قال الشاعر

لها خلف اذنابها ارمل مکان الرقیب من الیاسر

واول امین دخی هر برقدحی اصحاب میسرون برکسنه نک اسمنه برر برر اخراج
ایدردی کیمک اسمنه ذوات الانصبا اولان قداح سبعدن چیقرسه
اول کسنه اول قدحده مرسوم اولان حظ و نصیبی جزوردن اخذ ایدردی
بی انصبا اولان قداح ثلثه اغفلدن چیقرسه برشئ الا معیوب ثمن جزور ایله
تغریم اولنوردی اما اول امرده قدح معلی و نانیده رقیب چیقرسه
صاحب معلی جزوردن سبعه اعشاری و صاحب رقیب ثلثه اعشاری
اخذ ایدوب باقی برشئ قالمامغله بوایکیسنک مابعدنده اولنلر محروم ولکن
ثمن جزور ایله تغریم اولنمزلر ایدی وکذلک ابتدا معلی و نانیده مسبل چیقرسه
صاحب معلی سبعه اعشاری الوب قدح مسبلک حظی که العشردر تمامیله
آلمیوب موجود بولنان ثلثه اعشاری اخذ ایدردی بوتقدیرجه اصحاب میسر
اوچ قسم اولور برقسمی نصیبلرینه فائز و غانم و برقسمی نصیبلرندن محروم ولکن غیر غارم

وبرقسمی نام محروم وبی غارم ... فوائده جزو بریکری سکره قسمت اولنه قوه
اصحاب میسر ایکی قسم اولور بری غانم وبری غارم وبینلرنده عادت وضعی
بو ایدیکه غانم اولانلر اغنیادن بین فقرایه بذل وانفاق ایدوب کندولر بر شئی
اکل ایتمزلر ایدی وبونکله مفاخرت ومباهات ایلیوب میسره داخل اولیان
اصحاب ثروة وغنایی قدح وذم ایتکله اول کسنه یه برم دیرلر ایدی علی وزن
ورم یعنی لئیم وعدیم المروة والکرم معناسنه یقال فلان برم مافیه کرم
دیوارالرنده مذموم ومعلوم ایدی عن المطرزی البرم البخیل وهو فی الاصل
لایدخل مع القوم فی المیسر یقال فلان برم مافیه کرم وکذا فی حاشیة شیخ زاده
علی قاضی البیضاوی بعض فی شان الذین قولی فخرعبل علی وزن قذعمل
شول باطل نسنه که خلق آنک بطلانیله خنده زن اولور لر مثلا طاسباز
وشعبده باز لرک اظهار ایتدکلری اباطیل کبی ودخی خلقی کولدروب
اکلندره جک بعض مضحکات باطله وخرافات قصدی ایله سویلنان
مضحک افسانه واحادیث کاذبه وانسانه خوارده کورینن اضحاکات واعلام
شللو بعض خیالات باطله یه دخی دیرلر عن الجوهری الخزعبل الاباطیل الخزعبلة
ما تضحکت به القوم یقال ماتت بعض خزعبلاتک وعن الغوری الخزعبل
الاحادیث المستظرفة وعن المغنی الخزعبلات بضم الخاء وکسر الباء وفتحها
الاباطیل جمع الخزعبل وهو ما یضحک منه الناس لبطلانه وقیل الخزعبلات
الاباطیل وهو رای الانسان فی نومه من الخیال ... وعیمص مفاسده
وعیمص وعیمیص بضم الدال وفتح العین العلام رجالدن اولوب امثال عبدر

فلان

فلان بوایشک رجلی وبو امرک اعلی درده جک محله عرب
وعیمص هذا الامر دیرلر ابو الفضل میدانی امثالنده اصل ترکیب مثل
اول من وعیمص الرمل دیو مسطور اولوب بو رجل کان ذلیلا خرتینا
یضرب به المثل فیقال وعیمص هذا الامر ای عالم به دیو تفسیر اولنمشدر
یعنی وعیمص دیدکلری ابنای سبیله دلیل اولوب رهبرلکده وقولا غوزانده
کمال مهارت برله عصرینک یکانه سی دیمکدن برکسنه اولمغین بین العرب
بو ایشک رجلی وبولنده غی کارک اعلمی اولان کسنه حقنده وعیمص هذا الامر
دیو مثل اولمشدر لسان ترکیده فلان کسنه ایشک ای وضعنک علی فقهی در
دیدکلری کلام بوندن ماخوذ اولمق محتملدر قولا غزیه قلب وسمع وبصری کبی
اوج یردن ختم زن بوقول نظم کریمه ختم الله علی قلوبهم وعلی سمعهم
وعلی ابصارهم غشاوة آیة کریمه سندن اقتباس اولنمدوغی اشکاره
ومراد بندوکی دخی قصب السبق معاینده امعنان کبیت ابن زیداولانلرک
معلومیدر لا علی ولا لیا ای لا علی من الضرر والشر ولا لیا من النفع والخیر
یعنی بکا بولنمیه نه دفع ضرر وشر ونه جلب نفع وفائده وغیر متصور در
همان تمدایشلرم دیمک مقاسنه لسان ترکیده بکانه کبر وهیز دیدکلری
کلام بوندن ماخوذ اولمق فهم اولنور قوله صنیعه دفع حرص اشعبی اولان
اشعب حرص ایله موصوف اولیوب طمع ایله معروف ایکن مقامی نادره ادا
ومقاله ده وکذلک النجی مقاله ده رفع حرص اشعبی ایله رصد خانه اقباله
شخص مطلسم اولمش قولیله تغییر مثلی ارتکاب بهرحال بر نکته خفیه تضمنده

اولمش کرک اما ذکر اولنان اشعب مدینه رسول الله علیه السلام ده مولای عبد الله
بن زبیردن اشعب بن جبیر در غایتده طماع اولوب طمع یاین الوب
مثل اولمشدر میدانیده وسائر امثال عربیده اطمع من اشعب
دیو مسطوردر و بو اشعب طماع صاحب اسناد و نوادر و صنعت عنادہ
دخی استاد و ماهر بر ظریف و مزاح و مغنی کمسنه اولوب مزاح و لطایفه دایر
نوادرات غریبه سی قتی چوقدر فی المیدانی هو رجل من المدینة یقال له اشعب الطماع
و هو اشعب بن جبیر مولی عبد الله بن زبیر و کان رجلا مغنیا مزاحا ظریفا
صاحب اسناد و نوادر جمله طمعندن منقولدرکه برکون اطفال مدینه
اشعبک اوزرینه مستط اولوب زیاده سیله اتعاب ایدرلر اشعب
سنگپاره لرله اللرندن ملجا خلاصه سبیل ایکون فلان کسنه نک خانه سنده
بولکون دوکون وارر دیو اطفالی اول طرفه سوق و انطلاق برله تخلیص نفس
ایتدکدن صکره کندو کندویه ایدر خوش یوسوزی بن مجرد صبیانی اشغال
اتمکله اوزرندن دفع اتمک ایکون اختراع ایدوب سویلدم اما بلکه واقع اولوب
برولیمه عظیمه ترتیب اولمش اوله البته واروب یاقدیجه اولمز دیو
صبیانک اثرنه دوشوب وارد قده برشی بوله میوب صبیان اندہ
اوزرینه طلوب بوللریله اولکیدن زیاده اتعاب و اذیت مسلط اولورلر
عن المطرزی اشعب هو رجل من اهل المدینة یقال له اشعب الطماع
اجتمع یوما علیه من غلمان المدینة بعامتهم و کان مزاحا ظریفا فاذوه
فقال لهم ان فی دار بنی فلان عرسا فانطلقوا الیها فلما مضوا قال

فی نفسه

فی نفسه لعل الذی قاله حق فمضی فی اثرهم فلم یجد شیئا وظفر به الغلمان
یهنک فاذوه ودخی طمعک نه مرتبه یه بالغدر دیو سؤال اولندقده
هرکسنه که خارشی قمل و برغوث ایکون الذی جیب و کریبانه ادخال ایدر
بن اول کسنه یکا برشی اعطا ایدر ظن ایدرم و هرایکی آدم برجنازه
متابعه اولدقلرین کورسم البته اول میت مالندن یکا برشی وصیت
ایلمش در تقدیر ایدرم و هرندکه مدینه ده برعورت زفاف اوله بلکه یاکیلوب
عروسی یکا کتورر لر دیو خانه می سیلوب سوپررم دیرلمش و منقولدرکه
برکون طباقجی طبق یا برکن اشعب یانندن کچوب طباقجی یه دیرکه اشبو یاپدوغک
طبقلرده استرم برطوق دخی زیاده اولوب وسیع اولسون طباقجی اکر
آلمق مراد ایدرسک اویله یاپیم دیدکده اشعب یوق یوق آلمم ولکن الانلر
ایکنه برشی قویوب بکا اهدا ایلدکلرنده جوجه شی آلسون دیمک استرم دیمش
کذا فی المطرزی والمیدانی وغیرهما ودخی منقولدرکه سندن اطمع وارمیدر
کوردکی دیلده بلمی نبهم برقیونم وارایدی هرکون سطح بامه چیقوب
قوس قزحی کوردکده اوبوق ظنیله اولطرفه صچرایوب بامدن آشغی دوشوب
بوینو اکنده قالدی دیرلمش وطمع بابنده شاة اشعب دخی امثال
عبیدندر عن المغنی وقیل له اهل رایت اطمع منک فقال نعم کان لی شاة
صعدت یوما الی السطح فرأت قوس قزح فظنته خشبا فالقت نفسها
نحوه فوقعت من السطح فاندقت عنقها وفی امثالهم شاة اشعب
کذا فی المطرزی وغیره اشعبک طمعه متعلق حکایات عجیبه سی قتی چوقدر

انجی بو کلمه بو قدر ایله اکتفا اولنوب یه طمی متضمن بعض مزاح و لطایفه دایر
اخبار ندن وفی ایراد اولندی مبدا یده جا خلدن نقل ایله مسطور ورکه
اشعب ایام مهدیه بغداده وارو ب صاحب اسناد اولمغین اصحاب حدیث
اشعبه ملاقات ایدکلرنده بزه بر حدیث روایت ایت دیدیلر اشعب دخی
سالم بن عبدالله کرمانی الله بغض ایدردی اشعبو حدیثی اندن اخذ ایتدم خصلتان
لایجتمعان فی مؤمن دیوب سکوت ایلدی اصحاب حدیث اول ایکی خصلت ندر
ذکر ایله دیدکلرنده اشعب اول ایکی خصلتک برسینی سالم اوتوتمشیدی برسینی
دخی بن اوندم نسویلیه یم دیدی اصحاب حدیث عافاک الله بزغبری حدیث روایت ایله
دیدیلر اشعب بزم بیرمزدن اولان ظلمه نام خورت اشتدم دیرایدیکه بن متوقفیه
اولدوغمده بنی اوج کره آتشه یاقوب خاکسترمی بر صره یه جمع ایدکلرنی
و عاشق و معشوقه بینده اولان مکاتبانه کولدن یاشنیده قیلکلرنی که
لامحاله الم بریره کلوب جمع اولدی وارد روده دخی خاتنات که جمع خاتنه در
یعنی بکر قزای سنت ایدن خاتونه دیرلر قرجوزای خاتن ایلدکلرنده
جواب ایدرلرنه بنم رماد معدن اکشیلرنی که البته برکون اول قزلک
شمامه الاذان جویه ای عاشق اولدقدری تر زبانک لالی حلاوت لهجه سیله
مشنف اولمسی مقرردر عن المیدانی قال الجاحظ لما قدم اشعب الطماع
من مدینة الی بغداد فی ایام المهدی تلقاه اصحاب الحدیث لانه کان ذا اسناد
فقالوا له حدثنا فقال نعم حدثنی سالم بن عبدالله وکان یبغضنی فی الله
قال خصلتان لایجتمعان فی مؤمن وسکت فقالوا اذکرهما فقال

نسی سالم احدهما ولست انا الاخری فقالوا حدثنا بحدیث عافاک الله
غیره فقال خذوا سمعت ظلمة وکانت من عجائز نا تقول اذا انامت
فاحرقونی ثلاثا ثم اجمعوا رمادی فی صرة واثربوا به کتب الاحباب
فانهم یجتمعون لامحالة وانشوا به الی ثنات لندرون منه علی اجراح
الصبیات فانهن یلهجن بالزب ما عشق اما مذکوره ظلمه نسوان هذیلدن
اولوب ایام شباب وطراوتنده فاجره بعده آبینه ناصیه حالنده نظلم

عجبر لطعاة در دبیس احسن منها منظرا ابلیس

صورت مستنکری غایان اولدقده قواده یعنی واسطه لک امیر
بر فاجره عورت اولوب حتی قیادته دخی تاب وتوانی قالمیوب

عجوز ساقها مثل القدیده

فحواسنجه ساق قیادت اتاقدن تاب مشی ساقط اولمغله

برکچی یاصدره سیدرمی تمک کم چکرین بیله قورتمش فلک

مآلی یاصدق عالی اولدقده برارکلک کچی اتخاذ وخلق دیشی کچیلرینی کتوروب
اکا چکرلرایدی مذکوره یه یوندن سکانه ذوق حاصل اولورد یو سؤال
اولندقده آنای تقاعده اولان صدا سیله ملتذذ ومرتاح اولورم دیرایمش
اسباب طروقه ده عالمه وفن قیادته ماهره برزن فاجره اولغین ابن العرب
اغوی من ظلمه ویوسئل اولمشدر عن المیدانی اغوی من ظلمه
دهی امراة من هذیل وکانت فاجرة فی شبابها حتی عجزت ثم قادت
حتی افعدت ثم اخذت تبکی فکانت نظرة الناس فسئلت عن ذلک فقالت

ارتاح الی تهیهم ... رهینه کنند زن جلبی قلنان ... زن جلب کنایات عجمندر
قحبه عورتلو دیمکدر عربیده زوج القحبه معناسنه که الیوم عامه اولاد عرب
کلمهٔ جبذ تلب جذب اولدوغنه بناءً قلب زوج ایله جوز القحبه دیرلر نکه زن جلب
حکیم شفایی نک مؤمن خانم هجونده اولان بوبیتیدن ظاهر در

در دولت توکشت کلدار دیوان ... برسر جو کلهٔ زنکلهٔ زن جلبی را

وکذلک مادر جلب قحبه آنلو دیمکدر عربیده ابن الفاعله وابن الشلکه معناسنه

هیزیست بس پدر مرده ... مادر جلبیست وکن دریده

بعض ما فی الفاظ الناقوله کرک باران دیده امثال عجمندر روزکارک
کرم وسردنی کوروب مورده دوصاحبجه بحریه کسنه در دیه جک محلده ضرب اولنور نکه بصیری دیمکدر

روز باران بسکه در کوی مغان گردیده ام
در طریق عشقبازی کرک باران دیده ام

قوله آب در زیرکاه بودخی امثال عجمندر ترکیده دفعی طمان التدن صوبورتدی
دیرلر یعنی ال التدن زلوجه اینمی کوردی دیه جک محلده ضرب اولنور مثلدر فردوسی

زکفت سیاوش نخندد شاه ... نه اکه بداز آب در زیرکاه

قوله کوه دلال ظرفای اعجام اوغلان پوزدنکه اطلاق ایدرلر بعض امثال عجم
رساله سنده مسطور اولوب امید نیک بو قطعه سیله وبعض ابیات ایله استنهاد اولنمشدر

گفت حافظ فلان ماهیچه ... همه درویش رسم بغرابی
کوه دلال در فکندی صدبار ... بهتر از شاهی ومتلابی

قطعهٔ مذکوره اولان لفظ بغرا مفت خور ولفظ ماهیچه مسخره معناسنه دیو

بعض

بعض رساله لرده مسطور در اما میرکده وبعض نسخه ده بغرا دیا رلمشدر
توتماجه دیرلر ماهیچه برقسم ارشنه در که ال ایله یا رلرجهان تناولده
قاشقده طور میوب اکل ایدنک صقالنه واوستنه دوکیلوب مسخره ایتمکله
فلان ماهیچه شد دنمکله اضحوکه اولدی دیمکدن کنایتدر ویو تحریر اولنمشدر
ولکن لفظ بغرا مطلق آش معناسنه اولوب قطعهٔ مذکوره ده یا نسبتیه
اضافتی ومقدمتده درویش رسم ترکیبی نک دلالتی ایله هرجا آشی بجا باشی
مقوله سندن لسان ترکیده اکدی وفوزغون عربیده واغل وطفیل
وبدکاری کسنه لردن کنایت اولمق مقتضای مقامه اوفق فهم اولنور
وفکش عورت پوزدنکه دیرلر نکه بوقطعه دن ظاهر وعیانمدر

عجب دیدم که این خواجه سرایان ... همه کم خرج وبالاتر نشینند
سیه فکش سپیدش کوه دلال ... ازان رو حاجیان در بر نشینند

در برنشین مطلقا قواده دیرلر استرسه عورت استرسه اوغلان اولسون
بوکلمه مناسب قدمای فکشاندن نوبت زن بیت اللطف برحلم وتانی وعفت
وحمیت صاحبی در برنشینک اغازهٔ افسانه سیله سازیراعهٔ ترکمانی ترانه
سیر آهنک دهل عربانه قلنور که شیخ مؤید الدین مغربی نزهة الاحباب
ومعاشرة الاصحاب نام کتابنده ظرفای کتابک برندن نقل ایدر که مدینة السلام
بغداد ده غیور دنکلهٔ مشهور برمغنی وارایدی برکون امجد العصر خانه سنه
قریب محلده کندویه اتفاقی ملاقات ایدم بنی کاشانه سنه تکلیف برله
تکلیف انکلین بندخی ضروری موافقت کوستروب مترانه دخول ایتدم

غمزه

آما به بند اولان علم وثانی کانوت ایدوب بلکه بوادم بوجاریه یه تک آواز وآغاره سی
استحسان انکله مراد ایندوکی ایاماق برشیی ویا خود برصوتی تعنی وترنم ایتمک ایکون
قولانمه تفهیم ایدر بن مجرد معانقه یه حمل ایتمکله سوالکن ایتمک معناسی یوقدر دیو
عاقبت اندیشلک ایدوب بنه کف نفس ایدرم لکن کیده رک کورم اول یهان بدست
الدینی جاریه یک قوینه صوقوب ترنج بستان لطافت اولان پستانلرینی
دستخوش نوازش ایتمکه باشلرو ناف وبطنی تقریص بلکه مابین الفخذین
قعب یکمقاسنی دخی التطافه اطالهٔ دست تعرض ایدر اول زمان بنم کوزلری
قان بورییوب کندوکندومه دیرمکه ارتوق مابیده برشیی فالمدی امان عمودی
قابوب باشلرینی برصرب ایله خرد ایتمدن غیری یه چاره یوقدر زیرا غیورم
آما به حلم وثانی غالب اولوب هنوز قتللرینی موجب برفعلدی وقوع بولمدی
بیکون قانلرینه کیروب وبال صاحبی اولدیغم بو اوائل کار در البته بو معامله یک
اواخری دخی وار در بقدیم دخی به ایشلرلر فکر نده ایکن کورم ایکیسی دخی بجلدن
ال اله ویروب متساویة الاقدام قیام بندجی عمودی قابوب اردلرنجه ایرشمکله
اقدام ایدرم آما عمودی کورسن نقدر سنکلان وکراندیریلدن قالدروب قفالرینه
دوشنجه زمان بکیرایرشمکه قادر اولدیغم انده مسابقت ایدوب اشبو اولنک
ایچروسنه دخول وقبوسی متین ومستحکم اولمغله اردلرندن اغلاق ایدرلر
بن طشره ده قالورم آما کربوض نا شایسته حرکت برله صدای خفیف سمع
واحساس ایده جک اولورسم قیامت القیامه کندوکندوی هلاک ایتم مقدر در
زیراکه بنا غیور دیرلرنکه معلوم مکدر والدمای برادر یونی دخی علم الیقین بلورمکه

برغیری فعللری یوقدر ایچی اوتنک فرط شراب زیاده جه اشوه یاب اولمغله
خواب غلبه ایدوب جاریه یه خفیفة برمقدار نوم برله استغاثه ایکون
بکا بر مکان خالی کوستر دیکله جاریه دخی اول اوطه نتها اولغین یاتوروب
اویومغه کوتورمشدر غیری مقابله دکلدر آما بن غیورم غیرتدن یمیه جکم
بلمیوب غیری بکا برا غتصام فالمز الا اشبو قیواوزنده آویخته اولان طبل
بالضروره کردن غیرتمه تعلیق ایدوب شدت ضرب ایله ضرب ایده رک
عاقبت صدای طبلدن اویقوسنی قاچروب طشره یه چیقرم یوخسه هلاک
اولورم دیو حامی ناموس حیث مردغیور اولدوغنی حکایت ایتمش اولم

عجل علی ذوندی سبعة تکات ولیس فیها من اللذات اعواز

طار وطبل وطنبور وطاس طللا وطبلة وطیاهیج وطناز

قوله دلاک وحلاق دلک وحلق حقیقی ومجازی نه معناره استعمال اولندوغنی
علمای کرام لازال شموس علمهم الی انقراض الایام حضرلرینک قران مبینده
اقم الصلوة لدلوک الشمس آیتی ایله محلقین رؤسکم آیتنک تفسیرلرنده
معلوملریدر انلرایکون دخل لکن دلاکه عطف تفسیر اولنی زعمیله حلاقی
جیم ایله جلاق یازمشلرقتی واقر نسخه ده کوردم اومقوله نامتراش کابلری
تفضیح ایکون ایراد اولندی اصل لغنده دلک بالفتح اوفق وزال اولنی
معناسنه اولوب دلاکه دلاک تسمیه اولندوغی قاعده خلقی اووشدروب
بدن انساندن ازاله وسخ ایندوکی ایچوندر یقال منه دلکت الشئ بیدی
ودلوک بالفتح شول تسنه که آنکله دلک ایدرلر مایدلک به ومعناسنه

بدنی عند الاغتسال کرشی جسدی او وسخه، ودلک علی شیء یدلک الرجل
ای دلک جسده عند الاغتسال ودلوک بالضم دخل یابندن مصدر اولوب
شمس زوالدن کچک ودخی غروبه قریب اولمق معناریه قال الحریری اذا لمحت
عند دلوک براح براح بالفتح حذام مثللو کسرادر زینه مبنی اولوب شمس الکون
علمدر اما دلوک او دمق وزائل اولمق معناسنه دلک فعلنک مصدری اولدیغی
تقدیرجه ثمه ناظر اولدیغک کوزلری خیره لنوب خیره معنی ازاله ایکون دلک
ایچون ناشی اسناد مجازی اوزره کویا شمس دلکه اولمش اولور وکذلک
نکاح ایچون معناسنه اولان فعل قبیحه دخی تدلیک وخاعله والک ودلاک
دیرلرکه ابن ابی الازهردن منقولدرکه برکون بروعة الموسوس سرکردیان
اولمش بر محلده تخصص ایدردی کوردم لکد کوب تشنیع اولوب بنر
بوایتد وکلک ایشی دیدوکده کور مزمین شوقارشوده طورانی دیلو
مقابله سنده بر مکان عالیده منطلعه بر جاریهٔ جمیله کوستروب بن بوقزی
نفسیه دعوت ایلدم اجابت ایلدی پس بن اکا اجابت ایلدم دیدی فبحک الله دیه رک
منصرف اولدوغنده کنک رغم انفکه بن قضای حاجت ایلدم دیوب بوابیاتی انشاد ایلدی

الکرت ما عاینت من کف والک ... وهل ینکر التدلیک فی قول مالک
لقد امن الدلاک من ان تنالهم ... حدود الزنا فی واضحات المسالک
وانی قد سکنت غایة غلمتی ... بحسن العیون والذی الغوالک

واول فعل مذکوره تدلیک دیلدوکی کبی جلد عیره وعضه واستمنا واعتمار دخی دیمکدر
وعضه جاله مخصوص اولدیغی کبی الطاف وتلطف دخی نسوانه مخصوص صدر

حتی ادمعوله عورته عافانه دیرلر علمولا ما علمای مسئله جوابنده یازدیلر

تحفه رمزاید وب اونبک فرنک هر زبق آتدی اوینه دفرنک

وکنایات فارسیده طبق زن دیرلر نکه حافانی نک بو بیتیندن ظاهردر

اهل بغداد یان زنان بنیم طبقات طبق زنان بنیم

عن ابی العباس شریشی جلد عیره یقال لهذا الفعل للعضعضة والتدلیک والاستمنا والاعتمار
والالطاف للنساء مثل العضعضة للرجال یقال منه الطفت المراة انشد البدیع

یا سیدی نحن فی زمان ... ابدلنا الله منه غیره
فکل ذی خسة وذل ... متع بالطیبات ایره
وکل ذی فطنة وکیس ... یجلد فی بیته عُیَیره

وایضاً قال ابو نواس

والحنبلی اباح جلد عیرة ... فی خلوة عند ابتهاج غلام
واباح مالک الفقاح تلطفاً ... فی بطن جاریة وخلف غلام

اما امام مالک وحنبلی یه بو قول محض افترادر زیراکه عامهٔ علمای مذاهب اربعه
تحریم استمنادهٔ بو آیهٔ کریمه یی حجت ایدوکلری فقهای کرامک معلوملریدر قوله تعالی
والذین هم لفروجهم حافظون الا علی ازواجهم او ما ملکت ایمانهم فانهم غیر ملومین
اما عضعضه یه رخصت وابا حت زعم ایدنلر ابن دینار وابن عباس دن روایت
ایدوب دیرلر انه سئل عن العضعضة فقال نکاح الامة خیر منها وهی خیر من الزنا
ودخی فقهدن بو قولی جا خلدن استمنا اوزره بعضیلر نقل ایتمشلردر
العضعضة علی مذهب الامام احمد بن حنبل جائزة لمن استولت علیه الشهوة

یعنی قاف علی اقف اثنین الهواس اما کریم حضرت ده اولان حدیث مشهوردر
انس بن مالک رضی الله عنه اسناد ایله روایت اولنمشدر انه قال سبعة
لا ینظر الله الیهم یوم القیمة ولا یزکیهم ولا یکلمهم مع العالمین ویدخلهم النار مع
الداخلین الا ان یتوبوا فمن تاب تاب الله علیه الناکح یده والفاعل والمفعول به
وعد من الخمر والضارب ابویه حتی یستغیثا والموذی جیرانه حتی یلعنوه والناکح
حلیلة جاره انا حاء مهمله ایله حلق که تراش معناسنه در عربیه ده سبت دخی
دیرلر قال الحریری وبرزت من الحمام بعد سبت راسی حلاق مبالغه ایله اسم فاعلدر
لسان ترکیده بربر فارسیده سرتراش وکذلک عربیه ده مزین دخی دیرلرشکه
عباسی مصری برغلام صبیح الوجهی حامده تراش اولورکن کوروب دیمشدر

مزین ابزی لطیبی کانه البدر فی سجوفه
کان موسی قاتضی بها السعر فی وقوفه
کیوان فی کفه حسام یخلص البدر من خسوفه

وکذلک بودخی برغلام سیم اندام حامده تراشی اولورکن اقتباس اولنمشدر

تجرد للحمام عن نشر لؤلؤ والبس من ثوب اللاهة بلوسا
وقد جود الموسی لنا بین راسه فقلت لقد اوتیت سؤلک یا موسی

اما بو مصنعتارک اصحابی یعنی دلاک وحلاق ومزین وحجام ودخی حایک
ونساج که فارسیده جلاه ترکیده جولفه دیرلر بین العرب خساست ایله
معروف وموصوف اولمغین مثنی نادره اداول آیامده جمع وتخدایدن
اجناس اسک رذالت ودنائتلرین کنایت قصد ایلدوکی آشکیده

بر حجام

بر حجام کلیل المشاط قولی یا بید ایدر والله اعلم بالصواب [illegible]
وانت الرقاب له [illegible] انا ابن الذی لا ینزل الدهر قدره [illegible] ذکر اولنمشدر
اشعار مبنی علی الحکایه در وحکایتی دخی کتب ادبیه می تتبع ایدنلرک بولیاقدر
مروی اولدوغی معلوم اولیدرکه حجاج ایام امارتنده صاحب شرطه
بعد العشا خانه سندن طشره هرکیمه راست گلورسه کاسته ندان اتیوب بلا امان
قتل ایت دیو امر وتنبیه ایتمشدی برکیجه صاحب شرط شهری دولایدرکن بش نفر
سکران جوان یکباره راست گلوب اخذ وبربر ضرب رقابلرینی ویرلرکن
برسبقی تقدیم ایدوب سن کیمسن دیو سؤال ایدیکده جوان ارتجالا بو شعرایله جواب ویرر

انا ابن من دانت الرقاب له ما بین مخزومها وهاشمها
تأتیه بالرغم وهن صاغرة فیاخذ من مالها ومن دمها

صاحب شرط کندوسنه الله اعلم بو جوان امیرالمؤمنینک یقین قرباسندن اولغلی
اولمق گرک زیرا بو قوت وافتدار آنلره مخصوصدر دیو قتلندن کف ید ایدوب
ایکنجیسنه سن کیمک اولغلی سن دیو سؤال ایدرکذلک اودخی بو شعرایله جواب ویرر

انا ابن الذی لا ینزل الدهر قدره وان نزلت یوما فسوف تعود
تری الناس افواجا الی ضوء ناره فمنهم قیام حولها وقعود

صاحب شرط کندوسنه غالبا بو جوانک دخی بابسی عمال امیرالمؤمنیندن
بزرگ بر شان عظیم القدر کمسنه اولمق گرک زیرا بو مرتبه کرمه غیر یدقادر
وکلدر دیوب انکدخی قتلندن الجکرا وجنجیسنه خطاب ایدوب
سن کیمک اولغلی سن دیو سؤال کذلک اودخی بو شعرایله جواب ویرر

انا ابن الذی فی السحاب رمحه ... وسوقة بجموا بالم نابس

تهدی الیه من نفایس حملها ... وانا الذی یهدی حیاة الانفس

صاحب شرط غالبا بوجوان دخی امیرالمؤمنینک مقبول ساقینک اوغلیدر دیوانکدخی

قتلندن فراغت ایدوب در دکیسنه سن کیمک اوغلی سن دیرادوخی بوشعرایله جواب ویرر

انا ابن الذی نامی الوفود ولبابه ... احشاؤهم من جوعهم تتوجع

یمضوا شتاء عالیس فیهم جایع ... والجوع ان عادلهم الیه یرجع

صاحب شرط غالبا بوا وغلان دخی ابناء ملوک عربدن براجاوزک اوغلیدر دیوانکدخی

قتلندن توقف ایدوب بشکیسنه سن کیمک اوغلی سن دیرادوخی بوشعرایله جواب ویرر

انا ابن الذی للهام یقطع عامدا ... لایکتفی فی فعلها ان یسأل

وسلاحه فی مرة مشهورة ... ودماء قتلاها علیها تنزل

صاحب شرط بوجوان دخی غالبا امیرالمؤمنینک صاحب سیفینک اوغلی اولق

کرک دیوانکدخی قتلندن ال چکوب صباحه تاخیروعلی الصباح واقعه شبانه یی

عرض برله محبوساری حضور حجاجه احضار ایدوب عمیچه کیمک اوغلی

اولدقلرینی تقریر ایدوکی حجاج ذکراولنان ابیاتی جوانمرده اعاده ایدروب حقیقت حاله

واقف اولدقده جلسا سنه متوجه اولوب بوندک بالاری کیمار اولدوغن

فهم وادراک ایده بلدکزمی دیو خطاب بلدی بالجمله حضار مجلس بالذات بابالری

کیمدر اولدوغنی بلدک لکن کلا مدینک مقتضاسی علو منزلت ورفعت مکانیدن

دلالت ایدر دیوصاحب شرطی تصدیق ایتدکدن صکره حجاج خبر سزاک فهم وادراک

ایدوکی کبی دکلدر قضیه بونک خلافیدر اوللکسی حجام اوغلیدر زنانی قول یعنی

بقله پیروب صاچر انجی اوغلیدر ثالث سقا اوغلیدر رابع فران دخی علی

اوغلیدر خامس جزار یعنی قصاب اوغلیدر دیوب جوانلری استنطاق ایلدکده

حجاج کیمدوکی اوزره مهربی بابالرینک صنعتنه مقرر ومعترف اولدقلرینه

بالجمله حضار مجلس بوجوانلرک عندتحقیق الوت سیف مسلول جلادون تخلیص رقاب قیلوب

حسن استحضارلریله بلاغتلرینه وحجاجک دخی کمال فهم وذکاوتنه

انکشت بردندان تعجب اولدیلرپس حجاج جمله حضاره خطاب ایدوب

علموا اولادکم الادب فوالله لولا ذلک لضربت اعناقهم یعنی

اولادلرینکزه علم تعلیم ایدیکز الله حقیچون بونلرپولیه ادیب اولیه لرایدی

بونلرنی اوردم دیوب جوانلری اطلاق وبوشعری انشاد اتمک اوزره مرویدر

کن ابن من شئت واکتسب ادبا ... یغنیک مضمونه عن النسب

ان الفتی من یقول ها انا ذا ... لیس الفتی من یقول کان ابی

اوله اوآبده زمزمه پیرا لفظ اوآبد جمعدر مفردی آبده اولوب مدی الدهور

قبیحی باقی فالعلة السنة اماعده مذکور اولان فعل قبیح وعجیب معناسنه

قجن برکسنه ابدالدهر باقی قاله حق عقول متحیر اولور برفعل قبیح وعجیب

ابدا الیسه عرب اول کسنه حقنده ابدی الآبده دیرلر عن ابی البقاء

الآبده الفعلة القبیحة تبقی قبحها علی الابد والجمع اوآبد وعن المغنی

الآبدة الفعلة القبیحة التی تبقی ذکرها ابدا لغرابتها وقیل الفعلة العجیبة

التی یتحیر فیها العقول قوله النار ولا العار بوکلام ابن سیارک اولوب انشاغیسی

النار ولا العار فکن سیدا فرمن العار الی النار

[illegible] مقولہ وعلی ہذا الاسلوب قول اوس بن حارثہ
المتنبی ولا المرتجا ومنہا قول صاحب المقامات ابو محمد حریری رحمہ اللہ
فالمنایا ولا الدنایا وخیر من رکوب المنی رکوب المنایہ

بوادی تو کمک دخی خلاصہ مفہوم ملری سورت شاین وعار اولان امر خسیسی
مغلوبا بحکم الضرورہ مرتکب اولوب رذالت وذمائت ایلہ حیاتہ اعتبار
ایتمکدن ایسہ سیادت ورياست ایلہ شاد عفوبات برلہ حیاتی
اختیار ایتمک مقتضای حمیت جوانمردیدر دیمک اولور النار ولا العار
قولنک اردنجہ مذکور اولان عرفی بیتی دخی بو معنایی تفسیر ایدر

بزیر تیغ ہلاکم زبار در دروا ست * کہ بار منت دونان کشم بسرباری

قولہ ساحہ استصوابدہ تخت سحاب عزیمت دفن حفرۂ حافظہ ایتدوکی
نقرۂ مغشوش فکر خامی ہنگام استحضارده تلال جبال ادراکدن نمودار اولان
مزن بلادت ودلالتیلہ آرہ مغده نقد وقت جمی بو قولده مذکور اولان
جما فزاره قبیلہ سندن ابو الغصن کنیتی ایلہ مکنی جاقنده بن العرب
مثل اولمش براحمق کمسنہ ایدی ابو الفضل میدانی حرف الجا بابنده افعل ورتبه
احمق من جمی دیو تحریر ایدوب تفسیر زده ہو رجل من فزاره وکان یکنی
ابا الغصن فمن حمقه ان عیسی بن موسی الہاشمی مر بہ وہو یحفر بظہر الکوفہ
موضعا فقال لہ مالک قال انی دفنت فی ہذا الصحراء دراہم ولست اہتدی
الی مکانہا قال عیسی کان یجب ان تجعل علیہا علامۃ قال قد فعلت قال ما ذا
قال سحابۃ فی السماء کانت نظلہا ولست اری العلامۃ دیو ایراد ایتمش
خلاصہ

خلاصہ مفہوم عیسی بن موسی الہاشمی مجابہ ظہر کوفہ ده بر موضعی حفر ایدرکن
راست کلوب نہ ایشلرسن بونده نہ آرارسن دیو سؤال ایدرلکی بو صحراده
بر مقدار اقچہ دفن ایتمشیدم مکانن بیلورمیسن بولہ میورم دیر عیسی اونی نیچہ
بر علامت وضع ایتمک کرک ایدک دیدکده جمی وضع ایتمشیدم دیر عیسی
نہ کونہ علامت دیمکلہ جمی آسمانده بر سحابک کراکہ سی الله دفن ایتمشیدم
شمدی علامتی کورہ میورمسن دیر اما منشئی رسالہ بو محلده ہم مراد ایلدوکی
شخص ایلہ کمال بلادت وحماقتنی بیان وہم ضمنا میدانی نک جمی حقنده
ایراد ایلدوکی حکایتی تفسیر قصد ایتدوکی ضبلی بلیغانہ واقع اولمشدر
ویو جملہ عربی وفارسی حمقه دایر حکایاتی خواجہ نصر الدین منلازمان
جوقدر کتب ادبیہ یی تتبع ایدنلرک معلومیدر سنکپارۂ ناطفہ سی
سلام کما ضمن الوحی ایدی بو دخی امثال عربدندر اما اصل ترکیب میدانده
وسائر امثال عربیہ ده ابقی من وحی فی حجر دیو مسطور اولوب تفسیر زده
الوحی الکتابۃ والمکتوب ایضا دیو مذکور در وسلام حجر مغاسنہ درلمشده مرسوم اولان
خط یعنور ویاشدن محو اولیوب باقی قالدن ناشی جمی خبر اوشر ابر سنکلک
ائری مرور وکرور اعوام ودہور ایلہ مضمحل اولمامغلہ بقاسندن حکایت قصد
اولنہ عرب ابقی من وحی فی حجر ودخی کما ضمن الوحی سلاہا
دیرلرمشہور اولان قصیدہ سنده واقع اولمشدر

عفت الدیار محلہا فقاہا * بمنی تابد غولہا ورجاہا
فمدافع الریان عری رسمہا * خلقا کما ضمن الوحی سلاہا

ونجیره وحوش وطیوردن جانب یمیندن مرور وبارح جانب یسارد
مرور ایدنه دیرلر عن الشریشی السانح من الطیر والوحش ماتر عن ناحیه
یمینک والبارح ماتر عن ناحیه یسارک وبعضیلر سانح ثمامدن کلوب
میامنی سکاردوندرر ضدنه بارح دیرلر مثلا یمیندن کلوب میاسرنی
سکاردوندرر مقابلدن استقبال ایدنه ناطح وقفادن استدبار ایدنه
قعید دیرلر دیمشلر عن الطرزی واصل السانح فی الصید وهو ماجاء عن شمالک
فولاک میامنه والبارح ماجاء عن یمینک فولاک میاسره والناطح ماتلقاک
والقعید ما استدبرک وفی المثل من لی بالسانح بعد البارح اما اکثر عرب
سانح ایله تیامن وبارح ایله تشاءم ایدرلر وبعضیلری بالعکس اما سانح ایله
تیامن ایدنلر میامندن میاسره مرور ایدوب متمکن اولمغله طعنه طاعن
ورمیه رامی برله صید اولنوب رزق حاصل اولدوغندن اوغور طوتارلر
اما تشاءم ایدنلر عاطب وهالک اولدوغندن اوغورسز عد ایدرلر
بارح ایله تیامن وسانح ایله تشاءم ایدن عرب اهل نجد اولوب مذکوردر
عن الشریشی والذین یتیمنون بالبارح ویتشاءمون بالسانح اهل نجد

[illegible] رماة متعصبان رماة جمعدر مفردی
راهی اولوب کقضاة جمع قاضی زیاده زیرک وعاقل هر ایکسندوکی ایشک
فاتحه سندن خاتمه سی یه منجر اولمه جفن ادراک ایدن ابوفکر لوکیشی یه
اطلاق اولنور ابوالفضل میدانی باب القده عمرو بن عاصک قولی اولمق
اوزره انی اذا حککت قرحة ادمیتها مثلنی ایراد ایلدوکی محلده رماة عرب

ورث و کنند ایوب بر معاویه و بر عمرو بن العاص و بر مغیرة بن شعبه
و بر زیاده بن ابیه او گفتی او زره عامر شعبی دن نقل ایله روایت ایدوب دیمشدر
روی عن عامر الشعبی انه کان یقول الدماة اربعة معاویه و عمرو بن العاص
والمغیرة بن شعبه و زیاد بن ابیه قوله فبینهم الظربان امثال عبدندر
برقومک شملی منشقت اولوب جمعیتلری متفرق اولدقده عرب فبینهم الظربان
دیمکله ابو الفضل میدانی مثل مذکوری حرف فا باینده ایراد ایدوب تقریر ده
بودویه فوق جرو الکلب منتن الریح اتی الی حجره الضب فیلقم استه
فی جحره ثم یضو علیه حتی یغتم ویضطرب فیخرج ویاکله وبسمونه مفرق النغم
لانه ذا فاز بها وهی بجمعهم تفرقت یضرب فی قوم اذا تشتت شملهم
یعنی ظربان کلب ایلندن یوجق غایتده بدنو قر برجانور جلدر کلکر انواعندن
ضب دیدکلری جانورک سوراخی آغزنه دیرنی القایدوب سوراخدکی ایرو سنه
یللنور ضب انجه کریه سنه طاقت کتوره میوب سوراخدن طشره چیقیق
اخذ ایدوب اکل ایلر وعرب اکا مفرق النغم دیمکله ایدرلر بر ابر جمعیت بینده
یللنه رانجه کریه سنه طاقت کتورمیوب منفرق اولور دیو تصریح ایدر وظربان
لفظی مفرد در جمعی ظرابین و حذف نون ایله ظرابی و دخی ظرامی کلور انجق شاذدر
وشذوذده نظیری مجلی جمع مجل کبی عن المطرزی الظربی فی جمع الظربان شاذ
ونظیره فی الشذوذ مجلی فی جمع المجل من القطر و دخی فعلی وزننده ظربی و مجلی
کلمه لرندن غیری جمع ایتمیدلر مک اوزره منفولدر ومثل مذکور افعی من ظربان
وانثی من ظربان دانه سی من ظربان ترکیبلریله دخی مستعملدر ابقار مسلوبة الانیار

لفظ

لفظ انیار جمعدر مفردی یوقدر بو بندرق معناسنه بقار دخی بقرک جمعیدر
بقار مسلوبة الانیار بویندرقدن قورتلمش اوکوزلر دیمک معناسنه
نکته لسان ترکیده زوله دن قورتلمش اوکوز کبی بصوب طوردوغی یری
بلمز دیرلر واللہ اعلم بالصواب قوله قرینهٔ حال بر داء عضال دخی طاور ایده رک شو یله
داء عضال اطبا مداوا ایتمیوب عاجز اولدقلری امراض ودخی
اوجاع عسیرة الازاله واوکلز یاره لره اطلاق اولنوب کثرت استعمالدن ناشی
هر مدافعه سی رای اصحاب آرا یله متعذر اولان حوادث عظامایه ودوایه دهایه
دخی عرب بینده داء العضال دیمکله مثل اولشدر عن الغنی الداء العضال
الوجع الذی یعجز الطبیب عن مداواته من عضل اذا منع وقیل الداء العضال
الذی لایرامنه شئی وقیل الداء العسیر الازالة قوله بوشیون خشمت دشمن سرما
امثال عجمدندر غایتده قورقاق جبان کمسنه لره حقنده ضرب اولنور اما بومثل
یجعلون اصابعهم فی آذانهم من الصواعق حذر الموت تعلم کیمندن اقتباس اولنمق
فهم اولنور اللہ اعلم بالصواب قوله شمشیر جوب راجکار زار نیست
بو مصرع دخی امثال عجمدندر برکمسنه یا تنفس جکردار و شجیع اولیوب
دل کرک زیب سلاحیله شجیع اولمز مرد
پنجهٔ شیر مصوّر ده یلی زور اولمز
فحواسنجه انواع آلات حرب وادوات ضرب ایله کندویی بزه یوب قوشانمامق دخی قبیح
تیغ غیرتی بلکه صمصامهٔ عمرو بن معدی کرب دخی اولورسه کندوده یورک
اولیوب جبان اولدقدن صکره شمشیر جوبه کل برک سوسن نردن محسود در قال الشاعر

ولكن اذا لم يجمل القلب اكتفى على حالة لم يجمل الكتف ساعد

خضراء الدمن حديث شريفده واقع اولان امثال وجهان اولق اوزره ابو الفضل احمد ميداني باب الفده ايراد ايدوب ديمشدر اياكم وخضراء الدمن قاله صلى الله عليه وسلم فقيل وما ذاك يا رسول الله قال المرأة الحسناء في منبت السوء الدمنة السرجين وجمعها الدمن وينبت عليها النبات الحسن فيكون منظره حسنا انبقا ومنبته فاسدا مضمون حديث شريف اخت وادانى يانده مولده ومربيه اولمش مراده حسنادن تحذير درز اكر اياكم كلمه تخصيص در وخضراء الدمن كلامنده اولان واو واو عاطفه در تقدير حديث شريف اياكم يعني اخصكم بنهيي واحذركم تلك اولوب بر فعل مقدر بر فعل مقدرا وزرينه عطف قلنمغله واوك حذفي جائز دكلدر مثلا حذف واو ايله اياك الاسد دينمز بلكه اثبات واو ايله اياك والاسد دينلور مكرکه ضرورت اوزان شعر ايكون واوك حذفي جائز اولمه كما في هذا النظم

واياك المحابين ان تحينا

وابو محمد حريري درة الغواصده عوام الناس باب تحذيرده اياك الاسد واياك الحسد ديمكلرى وجه كلام اسد وحسد اوزرينه واو عاطفه ادخال ايله تحذير زبرا حديث شريفده اياك ومصاحبة الكذاب فانه يقرب عليك البعيد ويبعد عليك القريب وكذلك شوده فاياك فالامر الذي ان توسعت موارده ضاقت عليك مصادره

واقع اولمشدر پس بو كلامده اثبات واو عاطفه نك وجوبنه علت بودر كه لفظ اياك بر فعل اضماريله منصوبدر تقدير كلام اتق وباعد ونحو باعد ونحكدر

لفظ

لفظ اياك معناى تحذيرى متضمن اولمغين كلامى اظهار ضعفدن عبارت ايدوب تفصيل اوزره تحرير ايتمشدر بو محله بو قدر ايله اكتفا اولندى اما خلاصه مفهوم مثل لفظ دمن جمعدر مفردى دمنه در زبان فارسيده سرگين معربى سرجين تركى دلده بو قلق معناسنه بو قلقده بتن اوتلوق صورتده وطراوتده اكرچه باتين وساير چمنزارده بتن نباتادن حسن منظر ايله نمايشلو در اما منبتى مزبله اولمغله خسيس اولدغنى هر شخص كه صورت ظاهره جميل المنظر اولوب حقيقت اصليه سنده خسيس وفاسد اولمه كا خضراء الدمن ديو بيان اولوب خساست اصليه ودنائت جبليه سندن كنايه اولنور قال ابو العباس شرينى خضرة دمنة اى حسن ظاهره خضراء الدمن عنصب المزابل وهى حسنة المنظر سيئة المخبر واذا يبست لم ينتفع بعودها لخوره وضعفه

غطارفة الجمن غطارفه على وزن بطارقه غطريفك جمعيدر قومك كيندهسوز صاحبلرى اولان اولولرى واشبه اى سيد عظيم القدر معناسنه وغطاريف غطاريف ايله وفى جمعلنور بنكه بو بيتده واقع اولمشدر

غطاريف اقوام كان لفهم عرفن الردينات قبل المعاصم

عن ابى العباس شرينى الغطاريف السيد العظيم وقيل الغطريف السيد المتكبر

قوله جهابذة كارساز جهابذه جمعدر مفردى جهبذ وجهبذة اولوب غايتده عارف وناقد كمسنه يه اطلاق اولنور اصلنده عربى اولمبوب فارسيده كهبذ بن معرب اولوب اوزره منقولدر فى القاموس الجهابذة جمع الجهبذ وهو العارف بالنقد وليس بعربى وعن المغنى الجهابذة جمع الجهبذ

وهو الواقف بالقصد والصلة بالفارسية كهيئة قابل الكاف جميعا

[illegible] اول في اقانيم ثلثة ايله بالاجماع

تصحيح مسئله يه راضيلر اكين بو دفعه تعدد قدمايي سلب كلي برله

فساد عقايد جهانيانه بادي اولديلر اقانيم اقنوملك جمعيدر لغت يونانيده

اصل معناسنه در اصطلاح متكلمينده اوج صفات قديمه دن عبارتدر كه

وجود وعلم وحياتدر عند النصارا اقنوم اب كه وجود در واقنوم ابن كه

كلمه در يعني علمدر واقنوم روح القدس كه حياتدر اب وابن وروح القدس ديو

صورت تثليثده زعمليخه اثبات ايتدكلري توحيد لرندن عبارتدر تعالى شانه

عما يقولون وتعدد قدما عند الاشاعره يعني شافعيه سكز صفات قديمه دركه

علم وقدرت وحيات وارادة وسمع وبصر وكلام وبقا اما عند الماتريديه

يعني حنفيه نك دين دخي زياده فلنعد طفوز صفات قديمه دن عبارتدر

كتب كلاميه ده بو ذكر اولنان سكز ويا طوقوز صفات قديمه نك هر بريك

نفي وانبا ايتدكلري آرا يله متفرع اولان اقوال قبيحه جوقدر انجق مقتضاي مقامه

موافق علم تعالى بخشده اولان اقوالدن برقول على وتيرة الايجاز بيان اولنق

مناسب كورلدي اشاعره وماتريديه حق سبحانه وتعالى ذاتيله قايم علم ايله

عالم وعلمي صفت قديمه دن اولدوغنه ذاهب اولوب مدعالرينه ادلة عقليه

ونقليه ايله اثبات ايتدكلري كتب كلاميه يي تتبع ايدنلرك معلوملريدر اما جمهور معتزله

ذات تعالى ايله قيامدن برصفتك قيامنه جواز كوسترمديله علم وسائر صفات حقيقيه نك

نفي ايدوب قيامدن برصفتك ذات تعالى ايله قيامي جائز وظاهر در لردنفي صفات قديمه ده

اولان

اولان ادله لرندن بو مقدمه مناسب اولان دليلاري بو در كه ذات تعالى ايله

قيامي جائز اولان صفات قديم اولمق وار حادث اولمق وار اكر قديم اولور

ايكي محالي مستلزم اولور بري كثرة قدما در كه كثرة قدما نك لزومنه قول

بالاجماع كفر در زيرا كه كور مزمسين حق سبحانه وتعالى قرآن مبينده نصارايي

تثليثلر يچون تكفير ايدوب بيورمشدر لقد كفر الذين قالوا ان الله ثالث ثلثة

وتثليثلري اقانيم ثلثه نك اوج صفات قديمه در اثبات ايدوب بو اوج اقنوم

جوهريت ذاتنده واحد در يعني ذات تعالى صفات ثلثه ايله بلا تقسيم متصف

ذات واحد در ديد كلري واقعا بري عما يصفون پس قدما ثلثه يي اثبات

ايدنلرك نص قرآني ايله تكفيرلري لازم كلدكده قدما ثمانيه وباخود تسعه اثبات

ايدنلرك حقلرنده سن نه ظن ايدرسن ايكينجي محال ذات تعالى ده تركيب لازم كلور

زيرا كه ذات تعالى قديم نفسي سنده كندو ايله قيامي جائز اولان صفت ايله

مشاركت اولوب وخصوصيتي ايله اول صفتدن متميز اولمغين ذات تعالى

ما به المشاركه ايله ما به الممايزه دن مركب اولمق لازم وهو محال اما اكر

اول ذات تعالى ايله قيامي جائز اولان صفت حادث اولور ذات تعالى ايله

حوادثك قيامي لازم كلور بو دخي محال پس بو محالاتك لزومنه مبنا ايدوكيه

ذات تعالى ايله صفاتدن برصفتك قيامي جائز وكلدر وهو المطلوب

وكذا الكلام في القدرة والحيوة وغيرهما من الصفات حاشى اولى اختيار ايله

يعني ذات تعالى ايله قائم اولان صفت قديمه در نمكه اولكي محالك لزومنه

بو وجه جواب ويريلور كه صفات قديمه قوليه بو محال يعني كثرة قدما لازم كلمز

زیرا صفات قدیمه به قول ذوات قدیمه به قولک غیر بدیهی بالاجماع کفر اولان
کثرة قدما لزومی ایسه ذوات قدیمه قولنه متر تبدر صفات قدیم قولنه دکل
اکر دیرسنکه نقد صفات قدیمه به قول کفر اولمسیدی صفاتدن اولان
اقانیم ثلثه یی اثبات ایدکلریچون حق سبحانه وتعالی نصارایی تکفیر ایتمزدی زیرا کز
اکرچه نصارا اثبات ایدکلری اقانیم ثلثه به صفات تسمیه ایتمشلردر اما حقیقتده
ذوات اولمسنه قائللردر زیرا غایه نصارا اقنوم کلمه یعنی علم بدن عیسی علیه السلام
انتقال ایتدی اعتقاد ایدرلر لکه ایکلیدن یعقوبیه اقنوم کلمه سماوات نازل اولدی
وروح القدس ایله اتحاد ایدوب هر انسان اولدی اشته اوانسان
مسیح علیه السلام در ومسیح هر اقنومدر اقنومیدن که بری اقنوم لاهوتی
دیکری اقنوم ناسوتی در لاهوتیسی سماوات صعود ایدوب ناسوتیسی محاصره ده مدفوندر
دیرلر اقانیمک انتقال ونزولنه قائللردر انتقال ونزوله قول ایسه
ذوات اولمسنه قولدر زیرا انتقال ونزولی مشتمل اولان بیچ ذواتدر
اما صفه انتقال ونزول متصفدر پس بودن معلوم اولدیکه نصارا ذوات
قدیمه یه قائللردر اکمک بیچون حق سبحانه وتعالی کلام قدیمنده تکفیر ایتدی
ایکنجی محاکمک لزومنه دخی بووجه ایله جواب ویرلمشدر که قدما امر عدمیدر
وصف ثبوتی دکلدر زیرا که قدم نفی اولیدن عبارتدر پس بوندن اشتراکدن
ترکیب لازم کلمز زیرا که اعدامده اشتراک ترکیبی مقتضی دکلدر ولکن سلمنا
قدم وصف ثبوتی اولسون لکن ترکیب لزومی مسلم دکل زیرا که اشتراک
ذاتیه دکلدر بلکه اشتراک امر عرضیه در غوارضده اشتراک ایسه ترکیبی

موجب

موجبه دکلدر واللہ اعلم بالصواب ابن جوزی رحمه اللہ کتاب المتقاولین

ذکر ایتمشدر که عقلادن اولوب کندو لردن افعال حمقا ومغفلانه
صدور ایدنلرک بریسی خاصة ابلیس علیه اللعنه در که آدم علیه السلام
سجده دن اباو استکبار ایدوب مردود اولمشدی بنی آدمه ایقاع معاصی یله
رعایت انتقام کیچون انظرنی الی یوم یبعثون دیو منظر بیدن ولعله لره منتاهی یی
عذاب لایتناهی یه ترجیح انکی صواب عدایلدی لاجرم ابلیسک حماقتی وغفلتی کبی
حماقت وغفلت یوقدر نعوذ باللہ تعالی وللہ در القائل فی ابلیس

عجبت من ابلیس من غفلته ... وخبث ما اضمر من نیته
تاه علی آدم فی سجدة ... وصار قوادا لذریته

وکذلک ترکی اشعاره دخی وتحذیر

واری شیطاندن اوزاکه احمق کم ... آدمه سجده ایتمکه ایده ننک
بعده آدمک اوغلانه ... ننک وعار ایتیوب اوله بره ونک

ایکنجیسی فرعوندر که بانیسی کم ایدوکن ادراک اتمدوکی شهر مصر اله
ومبداء ومجراسنی عارف اولمدوغی ندنیله انتخی ایده رک ادعای ربوبیت
ایدوب الیس لی ملک مصر وهذه الانهار تجری من تحتی دیوی
وعاقبة عبده اصنام کمکندو ائتدیکه صنیعه لری اولان صور وهیاکل وانتخاصی
آله اتخاذ ایدرلر والآله ینبغی ان یفعل ولایفعل وکذلک بنی اسرائیل
فرعونی غرق وکندولره نجات احسان ایدن آله العالمین اکین فراموش
ایدوب اجعل لنا الها کما لهم آلهة دیدیلر ودخی نصارا عیسی علیه السلام

بعضیلر بن الله دیه عضیلر بالدلته الله اعضاد الشلر لکن بنه دونوب یهودیلر کبی
وفضل البلیر دیو اصرار ایدرلر اما یهود و نصاری و عبده اصنام دن بلکه شیطان دن
العن و احمق زمره رد خصمدر که علی کرم الله وجهه حضرتلرینک سیدی اکمل اهل الجنة
اولان ابوبکر و عمر رضی الله عنهما یه بیعتی و مصاهرتی مقرر و معتقد ایکن
غایت بلادت و غفلتلرندن بلکه کمال کفر جهودی و اصرار ابلیس مردودی علیه اللعنه برله
سب و شتم ایدرلر لعنة الله و لعنة النبی و المسلمین علی الروافض الزنادقة اجمعین
و علی من استظرف ترکاة مولانا الملاعین ﴿ حدیث ذوشجون بودخی امثال عجمدندر
اصل ترکیب مثل الحدیث ذوشجون اولوب ترکیجه سی برسوزدن برآخر سوز و کذلک
او سوزدن دخی بر آخر سوز آچیلمغله کندیکه سوز اوزایوب دانلو بدا قالمق اولدی
دیمکله جمله بر ده حدیث ذوشجون دیو ضرب اولنور مثلدر منشئی رساله سنک
بو محله قصیدی وعاظ حقنده آغلر کوز دوکمز سوزادنلر یوز دیلان ترکی مثل
اولدوغنی غبوسا قطریرا افتباسی تأیید ایدر اما شجون علی وزن فنون
جمع شجن بسکون الجیم طریق و شعب و اتصال و التفاف و اشتباک معنالرینه اولوب
شجرة ملتفة الاغصان یعنی دالی برلغی بری برینه کیروب صارمشش دولاشمش
آغاچ کبی اورمانلش درخته شجنه دیدکلری بونمندر عن المیدانی الحدیث ذوشجون
ای ذو طرق الواحد شجن بسکون الجیم و اصل هذه الکلمة الاتصال و الالتفاف
و منه الشجنة و الشجنة للشجرة الملتفة الاغصان یضرب فی الحدیث یستدکر بغیره
شیخ ابوعلی الفهستانی بونملی هرمثل آخر الیه بیت واحد ده جمع ایدوب دیمشدر
تذکر بعدا و الحدیث شجون شجن اشتباقا و الحنون فنون

تن دادن آغوشش استحصال بولسون اشجون دادن ترکیبی دخی
امثال عجمدندر مطیع و منقاد و راضی و تسلیم اولدی دیه جمله محلده مستعملدر
بردم کمان که هست میان تر اکنار اما کجا میان تو تن در کمان دهد
و کذلک صایک بو بیتندن دخی ظاهردر
تن ندادیم آغوش زلیخای هوس راضی از سلسله زلف بزنجیر شدیم
و مثله تن فرو دادنکه او حدی دیمشدر
سر زناچاری برآورده به بی سامانی تن زناکامی فرو داده بدشمن کامی
و مثله تن نهاده تنکه سلمان دیمشدر
قاضی چرخ میزند حد زحد ما برون من چه کنم نهاد ام تن بقضا آسمان
بعض عالی المقالة الی ما یستقوله کاوفریدون زمانه بو قول برطول
و دراز حکایتی مستلزم خصوصا شاهانه فرد و سیده مورث ملال
بر افاده طوالدر اما خلاصه قصه بودر که ملوک پیش دا و اندن اولوب
الیوم السنه شعرای روم و عجمه جام ایله دماغ ایله مذکور اولان اولاد داشنک
دکیومرثدن جمشیدک شاه که اوآخر سلطنتنده آیین مجوسی ترک ایدوب
دعوای الوهیت برله کندو تمنالنده نیچه اصنام دوزدوروب اطراف بلاده
ارسال و دخی کورمکه اعذار و عوایقی اولنلر بولنمغله بر سنش الیسوندیو
کافه زیردستانه جبرا تشیدی اول آیامده کیکنک دیو موخت کلمکله قلب ایلم
و موخت کلمک دخی افندمز حضرتلرینک قدس و فلسطین اولمق اوزره روایت
اشتهار آل ارم و عاد دن کلمک و موخته ملک اولان مرداس نامی یی

او علی ضحاک تعلیم ابلیس ایله القای جاه هلاک ایدوب پرنیه پادشاه
اولدقده جمشیددن روگردان اولان سپاه و رعیت منی که التجا و متابعت
ایدیله ضحاک ارفع بابله و زمین ایرانه مستولی اولوب جمشید فرار و غیبت ایدی
یوز سنه غائب اولدقدن صکره برکون دریای چین سواحلنده مخامور
ایدوب اغدو ویه کندن منار ایله دوباره اولمق اوزره عرد هر ینکه فردوسی دیشدر

صدم سال روزی بدریای چین ۞ پدید آمد آن شاه ناپاک دین

سری کو نشاید بدیهیم زر ۞ همان به که باشد بارده در

برینجه آیدن صکره ضحاک برکیجه رویا سنده برتازه جوان النده برکزکاوسر
کلوب برضرب ایله کندوی کتمدن سرنکون و کیوب پرنیه اوتور رصباح کاهنلرندن
تاویل رویای سؤال ایلدکده باجمله کهنه متفقة الکلمه آل جمشیددن برجوان سنی
هلاک ایدوب پرینه پادشاه اولهجقدر دیه ملریه ضحاک آل جمشیددن ندکلو
رجال و اطفال وارایسه و حامله اولان زنلرندن ارکک طوغان اوغلان دکی
قتل اولنمق اوزره امر ایدر بو خلاده نهرة جمشیددن آبتین نام برکمسه نک
زوجه سی فریدون حامله ایکن آبتین اخذ اولنوب قتل اولندقده زوجه سی
برطریق ایله فرار و دامن کوه الوندده یاخود دماوندده سلامون نام حکیم کی محضر
سلامون دیدکاری فیلسوف خورشید دیدکاری پیلهر ایسه عورت حکیمک اولدیغی غاره
واروب اندوه و منع حمل و فریدونی حکیم مزبورک یانده پرورش کنده و غیبت ایدی
حکیم دخی برکاوا تخاذ ایدوب فریدونی اول کاوک سودیله بسلدی تا که فریدون
قد بلوغه ایرنجه ضحاک دخی قهرودماری وقتی قریب اولدقده دیباجه ده ذکر اولنان

مرور

مرور ایدن کاوه آهنکر دخی کاوه یانی ایله خروج ایدوب فریدونی بولدقده
فریدون آهنکر مزبوره تعلیم حکیم ایله اول مرحله سی اولان کاوک یانی تمنا اندره
برکز کاوه یکرمایدوب ضحاکی انکله ضرب ایدوب بنده حکمندن الیوم بلاد هندده
محبوس ملتانیلر اوکوز بولی ایله اغتسال و بجاستنی مسک و زعفران ایله
حل ایدوب پرینه بلریه آنکله برخط چکرلر زیرا که اضطرام نار محبوس
آب و تاب اصنام منحوس ضحاک ایله منطفی اولمشکن بقول فردوسی طوسی

بفرمود تا آتش افروختند ۞ بروعود و عنبر همی سوختند

تکرار فروزان ایدن فریدون اولوب فریدونک دایه رضیعه سی ایسه کاوه
اولمغله کاوک بول و بجاستنه بویوردن اعتبار ایدرلر دیو منقولدر والله اعلم
بحقیقة الامور ۞ نام لذت عالم میان پاچه اوست ۞ میان پاچه ظرفای عجم
بینده ظهر غلمانه اختکاک برله استعمال دن کنایه در نکه امیر کبک برموی میان
تازه جوان ایله معامله سنی متضمن اولان بو قطعه سندن عیان اولور

بهر که میل غرق بران کردیم ۞ دیدیم که خاطرش بریشان کردیم
آخر میان پاچه فراری دادیم ۞ خود دشوار و بروی آسان کردیم

آثار ریاضی رساله دستورنده غرق بران تمام اسلاح و ابلاغ مغانه غرق بریدن
ماخوذ در و میان پاچه اصلده موضع معروف غلمانه دیرلر دیو بو بیت ایله استشهاد ایدر

میلم بمیان پاچه او هست بود ۞ زیرا که میان پاچه را کس ننک فرست

منشی مقاله ننک ایراد ایلدوکی بیتدن دخی میان پاچه ریاضی ننک ایرادوغی اوزره
محل موصوف غلمان اولق فهم اولنور لکن ظرفای عجم بینده شاید ایکیسندن دخی

وجم بیندہ کہ باب کنایات روی متبع یارانہ مکنوفہ در ایجق ادبای عرب بیندہ وفی
بعض زبانزد ادبا یوم الیوم مستقبل اولدیغندن برقاچ الفاظ بو محلدہ ایراد اولندی
جملہ دن بری دواتدر کہ ابن ابی نعیم قاضی یحیی بن اکثم حقندہ دیمشدر

بالیت یحیی لم تلدہ اکثم ٭ ولم تطا ارض العراق قدمہ
الوطء فاض فی البلاد تعلمہ ٭ انی دواۃ لم یلقہا قلمہ

آما مفہوم مرقوم دیک الجن ولداده یی اولدوغی بکزدم برجوانی اہل حمصدن بعض فساق
برکیجہ برمنزلہ کوتوریب اسکار و استعمال ایتدکلرین ایشیدوب نظم ایتدوکی ابیاتدن ماخوذدر

یا کبر ما فعلت بک الارطامُ ٭ یا دار ما فعلت بک الایامُ
فی الدار بعدک بقیۃ ستنامُ ٭ ام لیس فیک بقیۃ تستامُ
تشغل الاقلام کذاک فی ابوابہم ٭ فتقرعت لدوائک الاقلامُ

وکذلک حبری اونجی مقامہ سنده ابوزید سروجی لسانندن اختراع ایلدوکی
بیمنیده دوائی بالاقلام قولی بوندن ماخوذ اولق اوزره منقولدر
ودخی نزہت متعودن ناشی سنیق اولانہ خاتم ووفرت بندلدن وسیع اولانہ خلخال دیو
کنایہ اولنور ایکنجہ ابو علی بن رشیق کثرۃ اختلاطدن دائما تحذیر ایلدوکی
بر غلام بیندہ نوامی برکون برجماعت کوتوروب قولندہ فارسی ایشتدکدہ دیمشدر

یا سوء ما جاءت بہ الحال ٭ ان کان ما قالوا کما قالوا
ما احمق الناسی بضوع الحنا ٭ صبغ من الخاتم بالخال

وکذلک سنیقہ تسعین ووسیعہ ثلثین دیرلر ایکنجہ بو ابیاتدہ واقع اولمشدر

وکیف یرجی بعد ہذا الصلاح ٭ وقد ضاع ثلثا مالہ فی التصرف

آما مفہوم مرقوم ابن المعتز ایکنجہ بو قولندن ماخوذ اولق اوزره منقولدر

مضی خالدٌ والمال تسعون درہما ٭ وعاد ورثس المال ثلث الدراہم

آما بو مضمون جیشک معنای دوقیسی تسعین وثلثین عقد یدایلہ نوجاوزہ
منعقد اولدوغی بلنمک ایلہ معلوم اولور زیرا عقد یدہ اضیق العقود تسعین
واوسع العقود ثلثین اولوب مشدہ اضیق من تسعین واوسع من ثلثین دیرلر
وجملہ کنایاتدن بریسی دخی دائرہ در نکہ برمحبوب بازرگان بحقندہ دیمشدر

وتاجر بمنح عشرۃ مالا ٭ ووصلا یبری نادرہ
مازرہ یوما منہوما سائلا ٭ لانہ متبع الدائرہ

وبریسی دخی تنبیہ در نکہ شوادن بریسی صورت تقریرہ دیمشدر

لما قضی الصوم الی زایری ٭ حتی الذی مازلت من شیعتہ
افطر فی العید علی تمرتی ٭ وکان افطاری علی تبنتہ

وکذلک بریسی دخی نقبہ در

ونقبۃ بیضاء تبنیہ ٭ کانہا اللولوۃ الصافیۃ
قد کتب الامیر علی بابہا ٭ من ناکہا الصبح فی العافیۃ

وبریسی دخی کذلک لولو در نکہ ابن رشیقک ابیاتدن بوبیدہ واقع اولمشدر

عجبا للولوۃ وہت من سلکہا ٭ واسلک لاواہ ولا مقصوم

وکذلک اصطلاح کنند او زده رفع و فی جملة کنایا تدن برسیدر

اذی لغوال الذی فی النحو کلهم ... مجاولا فاجتنبت الهد من شغفه

وادر الحجج المقبول شاهدها ... مناظرا لیرینی فضل معرفته

ثم انتضا علی رای رضیت به ... فانتصب من جهتی وارفع من جهته

وکذلک بر بسیی وفی تمییز در

وملیح بعلم النحو یلقی ... مشکلات منه بلفظ وجیز

عانیت وجهه فظ الا ... قام ایری نضیا علی التمییز

وکذلک بر بسیی وفی مجرور در

رب نحوی ملیح بحروف النحو جمع ... یفتح الجزم للنصب والاجل الجر یرفع

ودر فی جفته رواق مقوس نطاق مذکر طاق کسری وکارنامهٔ دلنشینی شهنشین قصر شیرینست نمونه نما اولان کنفل ملیح وملیحه یه جبلی نعمان دیو کنایه اولنور روضة الجلیس ونزهة الانیس صاحبی ابن زفر طبیب اربلی بعض اصحابندن نقل ایدر که موصلده برصدیقم وار ایدی برکون هم مجلس لکن بغداد ده صدیقه سندن مکتوب کلوب کیفیده انواع شوق وغرام وبو بیتی یازه عتاب وملام وار ایدی

تناسیتم عهد القدیم کانما ... علی جبلی نعمان لن تجمعا

صدیقم کاغدی اوقویوب منشرح البال اولدی بن ایتدم سندن برسوال وار در باتمه علیک اخفا ایده سویله صدیقم ایتدی والله کتم الیم سویلرم بن ایتدم اشبو کنایه صاحبه سی سنک معشوقه جان سندک اولان خطرینه اولدوغی معلوم اناسن اکا وراه دار دن طواف بیت ایدوب جاری جار ایله

مواخذه

مواخذه ایتمش سن صدیقم ابتدی نظم اولیله برابر سن اولشیدی اما سن انی ندن فهم ایلدک بن ایتدم مصرح نامیده مشکله جبلی نعمان اوزره اجتماع ایتدیکمی قولندن استدلال ایتدم زیرا جبلی نعمان عند ظرفای الادب ملیح وملیحه نک جانبی کفلرین کنایتدر یعنی محبوب ومحبوبه نک تیان والبتهٔ وقتیکه لسان ترکیده فینانق تعبیر اولنان عضودن عبارتدر صدیقم والله نه عجب ادراک ایندک بن ادراک ایده مدم دیو متعجب اولدی اما بیت مرقومده اولان جبلی نعمان کنایتی اصلنده شیخ صفی الدین الحلی اشعار مجنوندن تضمین ایتدوکی شعردن ماخوذ در واصل حکایتی غرة الاوراق صاحبی ابن تجه بو سیاقده ایراد ایدر که برکون مجنون اصحابیله امتیار ایکون وادی القراه جنغشیدی برمحله وار دیلرکه بری برینه محاذی وساوی ایکی جبل معلا ومیانه سی برمفرح وادی نزهت فزا ایدی اصحابی مجنونه دیدیلرکه اشبو ایکی طاغه نعمان طاغلری دیرلر لیلی بو محله نزول انمشیدی مجنون ایتدی مغنای لیلادن بو محله نه کونه ریح هبوب ایدر اصحابی ایتدیلر نسیم صبا هبوب ایدر بس مجنون نا نسیم صبا نسم ایتدکده بن بو محلدن کتم دیو بیان انکین نسیم صبا وزان اولنجه یه دک ناحیه جیلینده اقامت ایتدیلر ومجنون بو ابیاتی او محلده نظم انمک اوزره منقولدر

ایا جبلی نعمان بالله خلیا ... نسیم الصبا یخلص الی نسیمها

اجد برد ما او تشف بی حرارة ... علی کبد لم یبق الا صمیمها

فان الصبا ریح متی ما تنسمت ... علی نفس مهموم تجلت همومها

امام ضبع صلی ایدوب نعمان نام بر محبوب غلامی بر کیجه آغوشنه مراد ته رام
ایدوب کسنت سنگم ایله فتیله فروز رد غمدان بلورین مواصلت اولق انتاکنده
دهان بشت جوان نفس ایتکین بیت اولی تضمین ایدوب دیمشدر

قول وقد عانقت نعمان لیلة ... بنور محیاه انارا دیجها

وقد ارسلت لیاه کوی فسوة ... ترقرق کرب المستهام شیمها

ایا جبلی نعمان بالله خلیا ... نسیم الصبا یخلص الی نسیمها

قول سک نشیند بجای کبابی مصرع مذکور امثال محمد بن قحمن بر شخص خسیس دنی
کیدوب برینه اوزن خسیس بر نکبت کلسه ظرفای عجم سک نشیند بجای کبابی دیرلر
کبابی بادنجمیله بادنجن دناسنه دریا بنجی ایله کوچک مناسبتی بودر که فحش بانجی بربره
کنه بانجی یه مانوس اولان کلاب یرینی قورد وب سائر بیگانه کلبلری قومار

دلنشین است پیش اهل خرد ... صد فغان در پس سگ کبابی

یادم آمد که زین سبب گفتند ... سگ نشیند بجای کبابی

قول مشکین فتیل شمع شبستان صباحت اولان الی آخره منشی نادره دان
بو مضمونده ابو العباس ضبی نک بو قوللیله توارد اتمک احتمالی وار

حلفوک فی تغییر مسک غبته ... فاز داد مسک بهجة وضیاء

کالخمر فضل ختامها فتضعضعت ... والشمع قط ذبالة فاضاء

قول مهره بطاس انداز سور کاه کائنات اولدی مهره بطاس انداز امثال محمد بن
برکمسنه بر جمعیت عظیمه خطاب صوت بلند ایله تلتفوب الجمله حضار مجلسدن
اشبو کله اول کمسنه تعضیح اولنمقدن کنایه اولنور کنزة است تعالدن نامی

هر شول کمسنه دن بر فضیحت مستنکر صادر اولمغله بین الانام رسوای و بدنام
اولمق فلرفای انجام آنک حقنده مهره بطاس انداخت دیو قضا خندان کنایه
ایدرلر سان ترکیده دوکونده اوصورمشه دوندی دیدکاری مثله قریب در که
اصلی عربیده افضح من جبقة فی حلقة مثلی اولوب اذن ماخوذ در بو محله مناسب
صاحب المقامات سباق غایات ابو الفضل بدیع الزمان همدانی برکون صاحب بن عباد ک
زیارته واروب صاحب دخی اکرام اولنوب دینی سریری اوزره کندو یله معا اجلاس
ایلدکده بدیع زماندن خطاء برجمعه منکره صادر اولوب بدیع نفسنی فضیحتدن بری
ایتمک زعمیله یا مولانا بو صریر نخندر دیر صاحب بوق باستدی بلکه
مصفیر نخندر دیمک بدیع زیاده شرمسار اولوب فالقوب کیدر نجه مدت
صحبت صاحبدن منقطع اولدقده صاحب بو ابیاتی یازوب بدیع الزمانه کوندرمش

قل للصفیری لاتذهب علی خجل ... من جبنة اشبهت نابا علی عود

فانها الریح لاتقطع تدفعها ... اذلست انت سلیمان بن داود

بعض ماخذ الغات [illegible] تورنج معصرات امن وامان ایله سرسبز و ریان
یعنی سحاب امن وامان ایله مصبوب و ریزان اولان باران تصحیف خسرو انیله
سرسبز و ریان دیمک معناسنه زیراکه معصرات ایله سحابدن کنایه اولنور کما ورد
فی التنزیل وانزلنا من المعصرات ماء ثجاجا من الواحدی المعصرات یعنی السحاب
وقیل الریاح ماء ثجاجا یعنی ماء مصبوبا وعن المغنی الثجاج کثیر الثج وهو الجریان
من ثج اذا اراق الی وتفجر وقیل الثجاج السیال ابو محمد حریری
درة الغواصده سحابدن تحلب اولان ما معصرات ایله مکنی اولدوغنی

ابو بکر بن محمد بن القاسم الانباری بو مفهومده روایت ایدوب ذکر ایدر که
برکون جماعت مجلس شرابده مجتمع اولمشلر ایدی ایکیلرندن مغنیلری
حسان بن ثابت رضی الله عنهک بوابیاتی ایله تغنی ایلدی
ان التی ناولتنی فرددتها ۔ قتلت قتلت فهاتها لم تقتل
کلتاهما حلب العصیر فعاطنی ۔ بزجاجة ارخاهما للمفصل
اهل مجلسدن برسی حسان رضی الله عنه ابتدا ان التی ناولتنی دیو مؤدی
ذکر ایتمشکین بعده دونوب کلتاهما حلب العصیر دیو تثنیه قلدوغنک وجهی
ندر بوشوده اولان علتی بنی شقرده قاضی عبید الله بن الحسن سؤال ایدم
دیو طلاقه یمین ایتمکین اصدقاسی مزبوره شفقة مجلسی ترک ایدوب موما
بنی شقره یه وارد یلر عبید الله بن الحسن نمازده بولوب نمازدن فارغ اولدقده
نه ایچون کلدکلرینی اعلام ایدوب رفیقلرینک حالنی شرح وسؤاله جواب
طلب ایلدیلر قاضی عبید الله دخی حسان رضی الله عنه ان التی ناولتنی فرددتها
قولیله آب ایله ممزوج شراب مراد ایدوب مؤدی ذکر ایتدیکده کلتاهما حلب العصیر دیو
تثنیه قلدوغنی شنیدکده محتلبه اولمش خمر صرف وسحابدن محتلب اولان ماء مطری
مراد ایلدیکه قران کرده معصرات ایله مکتادر دیو جواب ویردی قال الحربی
فی الدرة وسالوه الجواب فقال ان التی ناولتنی فرددتها عنی بها الخمرة
الممزوجة بالماء ثم قال بعده کلتاهما حلب العصیر یرید الخمر المحتلبة من العنب
والماء المحتلب من السحاب الکنی عنهما بالمعصرات فی قوله تعالی وانزلنا
من المعصرات ماء ثجاجا ۔ اما ابو محمد حریری بنه درة الغواصده دیرکه

بو تفسیر

بو تفسیر قاضی عبید الله بن الحسنک ایتدوکی تفسیر در لکن انهوز مشهور دکشف
وبیانه محتاج برنکته خفیه باقی قالدیکه آب ایله ممزوج شرابه خمر مقول دیمور
زیرا چون ساقی شرابی آب ایله ممزوج قلمسه قتلت الخمر دیرلر مزجت الخمر بالماء
دیمامسنه نکته بنه حریری کندوسی مقامده فقهیه سنده قال ابو الذی
من قتل العجوز قال معارضته فی العجوز لا یجوز ۔ دیو ایراد ایلیوب بعده
العجوز الخمر وقتلها مزجها ۔ دیو تفسیر ایتمشدر اما شوده باقی قلان
نکته یی درة الغواصده بو وجه ایله بیان ایدر که حسان رضی الله عنه
ان التی ناولتنی فرددتها قتلت ۔ قولیله کندویه کاسه ممزوج صوغن
ساقی یه خطاب ایدوب سنک بکا صوندوغک کاسه قتل اولمشدی
بس بن روا یلدم دیمکله کان ساقی نک فعلنه شعوری یعنی شرابی قتل
ایلدوکنه منفطن اولدوغنی ساقی یه تفهیم واعلام مراد ایتدی بعده بونکله
قناعت ایتیوب قتلت قولیله ساقی یه مقابله مزجده قتل ایله دعا
ایلیوب فهاتها لم تقتل ۔ دیمکله ساقیدن ممزوج اولمش خمر صرف استدعا
ایلدی ۔ ودخی ارخاهما للمفصل قولنده مفصل کسر المیم لسان معناسنه در
زیرا حقیقه باطل بینی لسان فصل ایدوکیچون لسانه مفصل تسمیه
اولندی دیو تحریر ایدر ۔ ارخاهما للفصل یعنی اللسان وسمی مفصلا
کسر المیم لانه یفصل بین الحق والباطل ۔ وشعاب ارضیان ارضکان
ارضک جمعیدر خلق جمع ارضده اراضی دیدکلری خطا در زیرا ارض ثلاثیدر
ثلاثی ایسه افاعل وزننده جمعلنمز بس جمع ارضده صواب اولان فتح رااید

[illegible] عن درة الغواص ويقولون في جمع ارض ارانى يخطون في
ان الارض ثلاثية والثلاثى لا يجمع على افاعل والصواب ان يقال في جمعها
ارضون بفتح الراء [illegible] سراط وصراط امثال عربدن رفاقدن استدانه
واستعاره برله وغيرى حرايق ايله آلديغى مال واشياهره ايسه اكل وبلع
ايدوب دا ايليان كسنه حقنده ضرب اولنور اصل تركيب مثل امثال ميدانده
وسائرنده الاخذ سريطه والاداء ضريطه اولوب سريطى وضريطى دخى
روايت اولنمشدر كيسى دخى برمعنايه اولمق اوزره مصرح اولوب تفسيرنده
اى اذا اخذ المال سرطه بمعنى بلع واذا طولب بالاداء اضطرب بصاحبه
يعنى خلفك مالنى آلدايدوب اكل وبلع ايدرسن اداسيله مطالبه اولنه
مال صاحبنه ضرط چكر يعنى استهزاءً آغزينه زورت ويرر عن ابى البقاء اضراد
اى حبق بفيه استهزاءً به ومثل مذكور الاخذ سلبان والقضاء ليان
تركيبى ايله دخى مستعملدر السليج بسكون اللام وفتحها البلع يقال سلج اللقمة
سلجا اى بلعها وبابه علم يعنى سلج لامك سكونيله وفتحه سيله علم بابندن يوقق معنادر
لئن فاتنا مولاى بحبوك الذى بلغت به فى الفسق ما كنت ترجى
فمثله بالاوام شغلا وفاقة وخصر اورد فاتم عاينه والسليج
بقناع وصيا صيده صياصى جمعدر مفردى صيصة اولوب حصون
وقلاع معناسنه وجلا هارتار وبودى تسويه ايتمكلرى نسنه وباى خوسده
صعوبا تعبير اولنان حرايق وبونيوز معنالرينه كه اوكوز وسائر بونيوزلو
حيوان بونيوزلريله تحصن ايدوب نفسنى الكه حفظ ايتدوكى كبى سكان قلعه

دخى

دخى قلعه ايله تحصن امكان حصون قلاعه صياصى تسميه اولندى عن الفتى
الصياصى القلاع جمع صيصة اى القلعة والصيصة شوكة الحايك
يسوى بها السدى واللحمة وقرن البقر وشوكة الديك وانما
سميت القلعة صيصة لانها تحفظ ساكنيها كما يحفظ البقر بقرنه نفسه
وعن ابى البقا الصياصى للحصون واحدها صيصة واصل الصياصى
القرون لان ذوات القرون يتحصن بها [illegible] فى القالة الشامنة
[illegible] باشنه سعالى وساوس دخى اوشورمزه سعالى على وزن صحارى
سعلاتك جمعيدر جن طائفه سندن مسكن باديه وصحراغول بيابانك
زياده خبيثه سى اولان مؤنثه ديرلر مذكرينه كغنكغ تسميه اولنور جولده وبابانده
انسانه انسان كبى مثل ايدوب كورنكله آردنه دوشوروب بونى آزدررر
هلاك ايدر عن الزمخشرى السعلاة انثى الغول وذكرها سعلى الكغنكغ والغول
جن من سكنها الصحارى ترائى للانسان كما انها انسان فلا زال يتبعها حتى
يضل الطريق فيهلك [illegible] سيل العرم بوقول نظم كريمه فارسلنا عليهم
سيل العرم آيتندن مقتبسدر مقالهٔ اولى شرحنده تفصيل اولنمشدركه
اهل سبا كه اهل مدينه مارب اما قريبا جوار ديدكلرى قاره اغى كه لسان تركيده
كوستبك ديرلر سد مارب آدلى رخنه پذير اولوب منهدم ومملكتلرى
سيل ايله خراب اولدقدن صكره بقيه كهانت ايله علم حاصل اولديلر زعمارنجه جرذى
دخولدن منع ايچون هرايكى جرينده اولان شكاف وسوراخلرى آغزينه
بركره ربط ايليوب برفرجه خالى قومديلر لكن زمان تفوق وتشتريه

ارادة لم يرلى مقارن اولد قده من طرف الى مستقبل اولان جزء اوله
ويا خود برغيرى جانور اوله غلو ايدوب هرة لرايله محاربه ومكالمه دن
برا كنده وپريشان اتمك ايله الجمله جزء سدك سورا خلرينه ولوج
وداخلندن نقب اتمكه باشلدقلرى اهل مارب خبير وكل ايكن سد
نقب جزء ايله خلل پذير اولدى ناكه سيل كلدكده سد اوله ميوب
منهدم وبالجمله اموال وارزاقلرى غرق وبيوت وبساتينلرى دخى قم اليه
مدفون اولوب بو سبدن اولمغين اطراف بلاده متفرق اولمله عند العرب
صار بنو فلان ايدى سبا ديو مثل اولمشدر عن تبير اذا كانوا
يجدون فى عملهم وكهانتهم انه تخرب سدهم فارة فلم يزكوا فرقة بن حجر بن
الاد ربطوا عند ما هرة فلما جاء زمانه وما اراد الله بهم من التفرق بجاء الجراذ
او داتية غيرها وحارب النهر وشردها عن مكانها ودخل بين حجرى تخرب السد
من داخل وهم لا يعلمون فلما جاء السيل وجد خللا فدخل فيه حتى قطع السد
وفاض على اموالهم ودفن بيوتهم الرمل فغرقوا حتى صاروا مثلا عند العرب
تقولون صار بنو فلان ايدى سبا اى تفرقوا وتبددوا فذلك قوله تعالى
فارسلنا عليهم سيل العرم قوله برو تا سر فوشان را بكير يعنى بورى بشكى
آل قاچ معناسنه اصل تركيب سر خود كرفت اولوب باشن آلدى كتدى
ديه جك محلده مستعمل در نكله مولانا جامى نك بو بيتندن ظاهر در

مرغ چون كرفت سر خود فغان كنان كش طاقت شنيدن افغان من نبود

قوله ليس البليه فى اتيانها عجبا بل السلامة فيها العجب العجيب

بيت

بيت مرقوم امام على كرم الله وجهه حضرتلرينك كلام لرندن اولمق اوزره
منقولدر واشبه غيبى دخى بو ابيات اولق اوزره مسموعدر

ليس اليتيم الذى قد مات والداه ان اليتيم يتيم العقل والادب

ليس الجمال بانواب تزينه ان الجمال جمال العلم والحسب

قوله ايم الله بكسر الهمزة وفتحها محل يمينده مستعمل اقسام قسمدن اصلنده
ايمن الله ايدى نون حذف اولنوب ابتدائيت اوزره مرفوعدر خبرى محذوف
اولوب تقدير كلام ايم الله لازمة لى وبمكدر واشتقاقى يمن وبركدن
بعضلر قوت معناسنه اولان يمندن مشتقدر ديمشلر وبعضلر دخى
همزه قطع ايجوندر زيرا اصلنده جمع يمين اولوب معناسى قسمى الله
ويا خود اقسم بالله دردمشلر عن ابى البقاء ايم الله بكسر الهمزة وفتحها
واصلها ايمن الله فحذف منها النون وتستعمل فى القسم وهى مرفوعة
بالابتداء والخبر محذوف اى ايم الله لازمة لى واشتقاقه من اليمن والبركة
وقيل من اليمين وهو القوة وعن المغنى ايم الله اصلها من ايمن الله بفتح
الهمزة وكسرها وقيل الهمزة للقطع لانه جمع يمين ومعناه قسمى الله او قسم
وليكن زنهار المباحب مثابه سنده ملعان ايدن خرمكسلرك نار الحباحب
امثال عربدن هر نه كه صورت ظاهره نمايش اولوب تحقيق طائل
اولمامغله بى فائده ومنتفع به اولميه عرب كانار المباحب ونار ابى الحباحب
ديرومثله سراب الساسب اما مورد مثلده اقوال مختلفه وارايسه بعضلر
طاشغه برلرده آت نعلى نك قدحى ايله فروزان اولان شرره درنكه نظم كرده

فالمورد بات فدخلها فاراد اولشدر دفعه فصار فی یدیه فاراد ان یلقیه
یاکلها اراسنده طیران ابلیس بردود طاره در تماشا فرین آیوب قباد قبه آتشی کبی
ضیا و بر دیوب انسان رکیبه یلدز بوجکی دیدکلری طیار اولق اوزره نقل المثل
بو محلده منشی مقاله نک دفعی مرادی بو اولق فهم اولنور اما مقدمات ادبیه
صاحبی صاحب دیدکاری غایتده بکیل برآدم ایدی شویله ضیا سیله کمسنه انتفاع
امکانی یوقون کیجه لرده ایقاد نار امرایدی اکر اقتضا حسبیله باقوسه دفعی بعید و ترتب
بر مستضی احساس ایله فی الحال اطفا ایدوب یا فوده دفعی آتشله کمسنه
انتفاع امکانین هر منتفع به اولیان شی حقنده ضرب اولنور مثل اولشدر دیو
ابن عباس دن نقل ایدر کان ابن عباس رضی الله عنه یقول کان الحباحب
رجلا بخیلا لا یوقد نارا بلیل کراهة ان یضیئها من ینتفع بضوئها وکان
اذا احتاج الی ایقاد نار اتم اذا ابصر مستضیئا بها اطفاها فضربت العرب بها
مثلا و ذکروها عند کل شی لا ینتفع به . و بعضلر دفعی حقیقتده نار اولیوب
عیون انسانه هر آتشی کبی کورینن ضیایه نار الحباحب دیرلر دیو جاحظدن
روایت انشاد ایدر قال الجاحظ کل نار یریها العین ولا حقیقة لها وهی
کدوانفاد و باوجان برآمد امثال عجمدندر فجن برکبت کیدوب برینه
برآتش کبی یکت کلسه آکیسنک بری برینه نسبت رجحانی ذکر اولنوب عجبا سلفی ایله
خلفی بینده من وجه قیاسی ترجیح اولنور دینلدکده ایکیسنک دفعی حالارنده کمسنه
یوقدر نزکیه طرفالرو برحالده و به جبک محلده نظرا فی عجم کدوانفاد و باوجان برآمد
دیو مصرع مذکوری عینیله ضرب ایدرلرکه کمال قجمندیک بوایجاتندن ظاهردر

بوحاجی احمد کل از درسیخ جدا افتاد از وافغان برآمد
روان برمنظر او حاجی اسود طربناک و خوش و خندان برآمد
چو بستان رسید و شد هاکم کدوانفاد و باوجان برآمد

دستیاری ستمار بخت بیدار ایله ستمار نعمان بن امری القیس
ظهر کوفه ده قصر خورنقی بنا ایدن مشهور معمار رومیدر ابوالفضل میدانی
باب جمیده جزاوه جزا ستمار دیو ابراد ایدوکی امثالدن اولوب بو جمل
رومی بنی الخورنق الذی بظهر الکوفة للنعمان بن امری القیس فلما فرغ منه
القاه من اعلاه فحر میتا وانما فعل ذلک للا یبنی مثله لغیره فضرب به المثل
لمن یجزی بالاحسان الاساءة . دیو تفسیر اولنمشدر یعنی ستمار نعمان بن امری القیس
ظهر کوفه ده خورنقی بنا ایدن بررومی کمسنه در وقتاکه بنا تمام اولدی ملوکدن
برینه دفعی خورنق مثللو برقصر بنا ایتیوب کندویه مخصوص اولسون دیو نعمان
ستماری بالای بام خورنقدن اشغی آدروب هلاک ایتمکله احسان مقابلی اساءت ایله
مجازات اولنان کمسنه حقنده ضرب اولنور مثل اولشدر قال الشاعر

جزتنا بنو سعد بکس فعالنا جزاء ستمار وما کان ذا ذنب

قدیره

کقدار فی ثمود . قدار قوم ثمود دن ناقه صالح علیه السلامی عقر ایلین
مردمشوم ایمیدر انا سنه قدیره و باسنه شالف دیرایدی آنک
فعل شومیله قوم ثمود مظهر قهر سبحانی اولوب هلاک اولدیغی بین العرب
شاعده مثل اولوب اشام من قدار و اشام من احمر ثمود دیرلر
بعض ناسخون ثمودی عاد دن اولق اوزره روایت ایدوب اشام من احمر عاد

دخی دیمشدر عن حمزة الاصفهانی وهو قدار بن قدیره وهی اسم امه ابیه
سن الف عقر ناقة صالح علیه السلام فاهلک الله تعالی بفعله ثمود فضرب
به المثل فی الشوم فقیل اشام من احمر عاد وعن ابی عبیده وقد قال
بعض النساب ان ثمود من عاد وتمام قصته سی تفاسیر ده در کره
وافق ششن طبق دقوله وحداه وبندقه ایکیسی دخی امثال عربدر بهری
مصاحبنک کفوی ومقاومی اولان مثلین متوافقین ایکون ضرب اولنور
مثلدر اما وافق ششن طبق مثلنده علی اختلاف ایدوب کثری ایکی قبیله
اولق اوزره روایت انشاردرششن قبیله سی ششن بن اخصی بن وعمی بن جدیله بن
اسد بن ربیعه بن نزار اولوب طبق الیه بی ایادون برحی اولق اوزره
ذاهب اولمشاردرششن قبیله سنه طبقه دن غیری قبایل عرب مقاومت ایده مدکلرندن
بهربری آوک کفوی ومقاومی اولمغله بین العرب ضرب مثل اولمشاردر اما
بعضلرششن دیدکلری دماة عربدن برکمسنه ایدی کندویه موافق وملایم برعورت
بولمدیغچه تزوج ایلمامک اوزره الزام نفس ایدوب ارتیاد مطلبی ایکون جوب بلاد
ایردی تاکه برکون اثنای طریقده برآدم رفیق اولوب بوله چقدقلرنده
ششن رفیقی اولان آدمه دیدیکه انتمانی ام احملک یعنی سن بنی یوکلمورسن
یوخسه بن سنی یوکلمیم رفیقی ابتدی یاجاهل ایکی راکب برری بریتی بنجه یوکلوب
کوتورسن سکوت ایدوب برزمان کندیلرینه برزرعه راست کلدیلرششن رفیقنه
ابتدی انری هذا الزرع قد اکل ام لا یعنی بوکورد وکک زرع اکل ام لمشمیدر
یوخسه اولمامشمیدر رفیقی ابتدی یاجاهل کورمزمیسن بونرسیله سنی چیه اکل ایتمش

ستیله سی اولور

اولورششن بنه سکوت ایدوب برزمان دخی کندیلرینه رفیقنک قریبه سنه قریب بحله
کلدکلرنده برجنازه یه راست کلدیلرششن رفیقنه ابتدی انری صاحبها حیا ام لا
یعنی بوجنازه صاحبی صاغمی کورسن یوخسه اولمشمی رفیقی ابتدی بن سندن
اجهل کسنه کورمدم صاغ آدمی قبره کوتوردکلری کورلمشمیدرکه صاغمی یوخسه
اولدمی دیو سوال ایدرسن ششن بنه سکوت ایدوب قریبه دخول ایلدکلرنده ششن
مفارقت مراد ایلدی رفیقی رضا ویرمیوب ششنی اول کیجه مسافرة خانه سنه
قونمردی مکر رفیقنک طبق نام برعاقله قزی وار ایدی قزینک یانه دخول
ایتدکده قزباباسندن مسافرک کیم اولدوغنی سوال ایتدی بابای اثنای طریقده
رفیق اولدم لکن مدت العمر بویله براجهل آدم کورمدم بکا بولکونه سوالرایلدی دیو
استهزا ایتدی اما فرصتکا یتی کوتش ایدیجک باباسنه ایتدی یابابت ما نطق
الا بالصواب مسافر جاهل دکل سویلدوکی جمله حق جاهل سنسن که انک مزایای کلامنه
واصل اولهدک اما اولا احملنی ام احملک قولیله مرادی انحملنی ام احملنک
حتی تقطع الطریق بالحدیث یعنی سنی برحکایت بسط ایدرسن یوخسه بنی تاکه یول
محاوذ ایله قطع ایدوب طویه یلم دیمکدر ثانیا انری هذا الزرع قد اکل ام لا
قولیله مرادی هل استسلف ادیا به ثمنه ام لا یعنی بوزرعک صاحبی ثمنی استسلاف
ایدوب اکل ایتمشمیدر یوخسه ایتمشمیدر دیمکدر ثالثا صاحب جنازه دن استفهام ایله
مرادی اخلف بحیی ذکره بعدام لا یعنی بومیت اردنجه ذکرنی احیا ایده جک
نسنه تخلیف ایتدیمی یوخسه ایتدیمی دیمکدر پس حریف طشره یه سنک یانه
جیقوب ششنه ایتدی سنک اثنای طریقده ایلدوکک کلامک تاویلی بودر دیو

سوال ایچ

قزمان کوش ایدوکی کلامی شش ایدی بکبک شش ایدی نم توجهی بودر و مراد شش دخی
بوایدی اما بوسوز سنک دکلدر بوسوزک صاحبی بعد طوغروسویله دیو بیان
ویردی صاحب خانه نم بوسوزنم دکلدر قزمکدر دیو معترف اولنجه شش دخی
بویله زوجه بوله جه تزوج ایتمامک اچون دور بلاد ایلدوکن نفهیم اتمکله حریف دخی
قرنی شتنه تزویج ایدی ایرته سی فرک جبل و حیرانی شتی کوروب دکا و ظننته
واقف اولدقلرنده وافق شتن طبق دیدیله هر مثلین متوافقین اکون
بین العرب مثل اولمشدر دیو ابوالفضل میدانی امثالنده وابو محمد حریری قرقیحی
مقامه سنک تغیر نده بو وجه اوزره ایراد اتمشدر اما اصمعیدن بو مثلک تفسیری
سؤال اولندقده اظن الشن وعاء من ادم کان قد استشن فلما اتخذ له غطاء
وافقه ضرب فیه هذا المثل دیو جواب ویرمش یعنی ظن ایدرمکه شن دیدکلری
اویدن برطاس وعاء بالیه در یعنی برسکی قورومش قربه در وقتاکه اکا
برغطا اتخاذ اولنوب موافق کلسه وافق شن طبق دیمراد عن الترشی الشن
الغربة البالیة وعن ابی البقاء استشن الادیم ای یبس واخلق
حاصلی هر مثلین متوافقین اچون ضرب اولنور مثلدر غالبا لسان ترکیده
چوبلک قپاغن بولدی مثلی اصمعینک بوقولدن ماخوذ در اما حداة وبندقه
مثلی حدوی سببی ایله تقوع ایدرلر اچون ضرب اولنور و دخی کندو نظیر و مانندنه
مثلا اولان کمسنه لرایچون حداء حداء وراک بندقه دیمراد مثلدر دیو بعضیلر
روایت ایدوب واصلی اثبات تا ایله حداة حداة ایدی ندا موقوفنده واقع اولغله
تا ترخیم اولنمشدر دیدیلر اما اشبو حداة وبندقه کلامی ایله مراد نه اولدوغنده

اختلاف

اختلاف واردر بعضیلر حداة برطاس معروف در بندقه رامی ایلدقه در دیشلر
غالبا بالجمله مصنوع بوارلق دانه لرکه کمانکره ایله وسائر آلات رمی ایله بشوره
رمی اولنوب صید ایدرلر مراد بواولهدر بعضیلر دخی حداة وبندقه سعد العشیرة
ایکی قبیله ایدیلر حداة قبیله سی کوفیه نزول وبندقه بی اغاره وبندقه یمنه
واردوب نزول بعده علی الغفله حداة قبیله سنی باصوب غارت اتمکله
حداء حداء وراک بندقه دیومثل اولمشدر یعنی یا عشیرت حداة اردکده
بندقه عشیرتی وارد رغافل اولمه دیمک معناسنه وحداحدا عصا وقاپی
غیر مهموز اولق اوزره دخی روایت اولنمشدر حاصلی ایکیسی دخی رمی برنیک کفونی
وغرم ومقاومی اولان مثلین متوافقین اکون ضرب اولنان مثلدر
بعض [illegible] بومقاله ده کلمیدانیس ایله قفل کشای
دروازهٔ تدلیس اولوب قولدن اشغیده مهر داعیٔ ماذون قولنه کلنجه
منتئی رساله شیعه اسماعیلیه کاکا شیعه سبعیه دخی دیرلر انکر بیلدیرده
مرموز اولان بعض اصطلاحاتدن مناسبت ایله ارالق ایراد اتمش ثم وبانی
مستقل بر رساله اولغه متحمل اولغین طی اولندی قوله اول خط بنی وطنی
جلبة موبقاتده تا زبانهٔ فاخرج منها ایله مصلی مجلی یه وتالی مسلی یه مسابقت
کوستره رک اما جلبه قوشدر وب یارشدرمق اکون اعداد اولنوب یرلرنه
آتلردر وبعضیلر آت یارشدرمق میدانه دخی دیرلر وبعضلر عن الغنی الجلبة
المیدان وانما سمیت جلبة لانها تجلب القوة والعرق ودخی یارشمق اکون
اعداد اولنان خیولک مراتبی صحاح جوهریده وسائر لغات عربیه ده اون مرتبه

اوبوق اوزره مشهور در ایراوب آت قوشوسی ایله کلمزده فیولی اوزره آل
ایدوب بندسی سبقت ایلیوب ایلرو کلنه مجلی دیرلر صاحبنک آینه دیبلر
نهار کرب دخلی زدوده ایتمدن ناشی آنک اردنجه کلنه مصلی دیرلر
اوچنجیسنه مسلی دیرلر دردنجیسنه تالی بشنجیسنه مراح التجیسنه عاطف
یدنجیسنه حفلی سکزنجیسنه مؤمل طقوزنجیسنه لطیم اونجیسنه
سکیت دیرلر بنکه ابن الانباری جمله سنی بوابیاتده جمع ایدوب دیمشدر

جا، المجلی والمصلی بعده ۔ ثم المسلی بعده والتالی
والی مس المراح یقفی عدده ۔ والعاطف الصهال کالدیبال
نشقا وقاد حظیها فی مهوة ۔ قبل السکیت والعاشر الذیال

وقال آخر

سبق المجلی والمصلی والمسلی بعد تالیه تری المرتاحا
وبعاطف وبحفلی ومؤملا جلب اللطیم علی السکیت صباحا

اما اصمعی ایله ابو عبیده دن سوابق المجلده اسمای مذکوره عشره دن موثوق به
ثانی ایله عاشر دن غیر بنک اسمای مسموعه اولدی انجق اکنجیسنه مصلی دیرلرکه
صلا دندر صلا ایسه آت قویروغی نک اکی جانبنده اولان استخوانلر
واونجیسنه سکیت دیرلر دیو منقولدر اما ابو العباس شرینی جریر شرحنده
هر برینک وجه تسمیه لرینی مفصل بیان ایدوب اونجیسنه سکیت دیدکلری
صاحبی خشوع وذلت وعی حالت برله سعادت اولدوغندندر زیرا اوب
اونجی قرنک بوینه برسن طاقوب واوزرینه بر بوزینه سوار ایدوب

تشهیر

تشهیر وصاحبی بوکلمه تعجیل وتعییر ایلدیکی حالده ان وسار ایدیجیلر
اولدن ناشی در دیو تحریر ایتمشدر کجا دیک طوسی برآمد بجوش
امثال عجمدندر اصل ترکیبده مثل دیک طوسی بجوش می آید اولوب برکسنه
شخص آخوده اولان شوق ووجده عمدًا اتباع ایدنه مشوق اولوب اظهار شور
وشغف برله جوش وخروش کوسترسه طرفای عجام اول کسنه دنقدیه مصدع مذکوری
ضرب ایدرلرکه علاالدین نام بر مقلد صوفی وجد وحالدن بی بهره ایکن بهره مند حلقه
ذکر الله اتیلوب خلقه اظهار وجد وحالات ایتدکده کال خجندی دیمشدر

چون علاالدین بوقت سماع ۔ زدنغان وخروش می آید
کویبا از حرارت انگیشت ۔ دیک طوسی بجوش می آید

اما مورد مثل مختلف فیه اولوب دیک ایله طوسی نک مناسبتی نیدوکدن
ابدوکنه تحریره سزاموثوق به روایت کوش زد حقیر اولمشدر زیرا اکثر اهل عوس
تذکیر کاو وجاموس ایله استمراح اولنه کلمشلر واهل عراق پشت حمام بیر مرحبا ایله
اولندوغی کبی تکه نصیر طوسینی لیفتی معتصم خلیفه به عرض ایلدکده ابن حاجب
بونی کتدرمکدن ایسه براصلاح اوکوز کتورسک دخی اعلا ایدی دیو
تعلیقی نهر شطه القا اولنوب اعجبنی طرنبه کلاشک فصلنده بیان الناس
مشهور ومعلوم در ومنشئ مقالدنک دخی عنوان رساله کاو سالا طوسی
حکیم فردوسی کورمکین دیدوکی قول بونی مؤید در والله اعلم بالصواب
کالباحث عن حتفه بظلفه امثال عجمدندر ومورد مثل برکون برکسنه
برواویده برظبی ویا خود برشاة یعنی کوسفند صید ایدرکن ذبح ایمکه

یرون بر کباق ظهور ایدوب اول بحاق ایله صیدی ذبح ایتمکله باین العرب
کندو اجتهادیله ورطهٔ هلاکه کرفتار اولان کسنه حقنده ضرب اولنور مثلدر
ومثل مرقوم کالباحث عن المدیه ودخی حقنهاصابت باظلا فهاترکیسلریله تکلدر
قوله چو چشمار آنکه خورد اژتو سبز الخ بیت مرقوم شیخ سعدینک بوستانی
اباتندر چشمار دیدکلری نسوان عجم بر دخنری عروس ایدکلرنده عروسدن
زخم چشمی دفع ایچون برسبویه بر بیکر نصوح ایدوب غازه وکلکونه
وآب زر ایله رخساره طراز اولوب عروسک لباسنه منسابه البه الباس
وانواع هیرایه وزیب ایله شخص عروسه التباس ایدرلر عروسی کورمک مراد ایدنلره
ابتدا آنی کوسترلر بعده اول سبویی سوز فتاده بالای بامدن آشغی پرتاب
ایدوب بونه کونه شکست اولورسه چشم بد دخی اویله شکست اولسون دیرلر
صاحب عروس اکر اغنیادن ایسه زیر دستنظر اولان بقاکران ایچون درون سبویه
دسمی مرتبه سی درهم ودینار واکر فقراون ایسه نقل وجوز قسمندن شکر بادام
وپسته وزیب منلو شبلر قوبوب سبو بامدن دوشوب شکست اولدقده
یعنی ایدرلر حاصلی چشمار اصابت عینی دفع ایچون اختراع اولنان رقیه
مقوله سی سنه دیرلر دیو مهرهٔ امثال عجمدن بعضیلرینک تحریر اندهٔ مسطورلر
اما محصول بیتدن منفهم اولان معنا بودر که سزدن منفعت امیدنده
اولنلر سنک پاره دان اکیلوب یارون اوجوب ضرر کیه بلکه عطب
وبلاکلکه متر قب ومترتب اولور ویمک اولورکه عوتبده ابیات سایره دن

قوله قربیدر غاب وغلله غلة غلة غنایم ایله اغتنام ایتکام صیغه
قالسون تمدیلک کافات شتادن کن وکانون وکس ناعم ایله اولو اوبنده
مغتنم اولسون بوقولکت فاومی معلوم بیانه حاجت یوقدر اما غاب وغلل
وغلة غلة لفظلریله منشی رساله نک غالبا مرادی شاعرک بوقولنی تلمحدر

جار الربیع وعندی من لذاذته سبع اذا نابنی نائف البلد
غنم مع الغارد والغاب والغلل بعد العبوق وغلة غلة المرد

وکذلک کافات شتا قولیله دخی مرادی ابن سکرة الهمانی ابوالحسن محمد بن
عبدالله بن محمد کک مشهور ومتعارف اولان ایکی بیتدر که ابو محمد حوری
مقامهٔ کرچیه سنی اول بیتلرایله مسکی الختام ایتمشدر اول ایکی بیت بودر

جار الشتاء وعندی من حوایجه سبع اذا الغیث عن حاجاتنا حبسا
کن وکیس وکانون وکاس طلا بعد الکباب وکس ناعم وکسا

شعر مرقومی ابن سکره حلول موسم شتاده برغور لوکوزه نظم ایدوب احبابدن برینه
کوندرمک اوزره شرینی روایت ایدوب واصلنده غای دخی بویله اولق اوزره یازمش

یوم مطیر وعندی من حوایجه سبع اذا القطر عن حاجاتنا حبسا
صوف کافاتها فیها مقدمة اذا تلاها الفتی ذو اللب اح درسا
کن وکیس وکانون وکاس طلا بعد الکباب وکس ناعم وکسا
فلو مطرت الحبی والدهر لم ترنی اقول احسن هذا الیوم بی وانسا

اما ابن مسعود دیتال برکاف دخی زیاده اتمکله سکز کاف ایله نظم ایدوب دیمشدر

ولم ابك فی شهر کانون بهتها ۞ اعانق من جدی بها الرعص والعصنا
جعلت من الکافات فیها غمانیا ۞ فاشبهت من مرآی الیق حوی الحسنا
کرانا وکیرانا وکسا وکاعبا ۞ وکنا وکوبا والکوانین والکنا

نشکه امیر تمیم ابن المعز کافک برینک نقصایله التی کاف ایله نظم اتشدر

اذا بت سلطان الربص ضاحکا ۞ سحیرا وحل الوثب کل نقاب
ورد علی الافق الغمام نهابه ۞ فقم فالقه فی عدوة وحواب
بکن وکانون وکاس مراقة ۞ وکتس وکیس وافر وکتاب

وکذلک شیخ احمد دمشقی حوایج نشتادن عدا ونان کافانک عدیله نظم اتشدر

جاء الشتا وما عندی من الکافات ۞ الا الدموع التی علی الخد وکافات
لاکن لاکیس لاکانون لاکاسات ۞ ولاکتس سافرونتاج الکساد فات

الا فی من الجواب فی کافات الشتا

وکافات الشتا تعد سبع ۞ ومالی طاقة بلقاء سبع
اذا الفوت بکاف الکیس کفی ۞ طوت بموت باقی الجمع

ابن سکره نک شتو کافات شتا شونه عصر نده اولان شعرا ومتأخرین صدرندن برون
بر وکلمه ایدوب حتی کافاندن مضموم منقض اولدن ماعدی بتون حروف تهجیده نظم اتشدر
اما ابن مسعود کافات شتا نک عددی رآت سیف دیو بو بابده بیتی نظم اتشدر

عددی قد بنک آت فاعلمه ۞ ابغی بها الحران وافی وان وردا
رقم وکوح وکیان وریق رشا ۞ وقرف ورياض ناعم ورد ا

تطویل قلمدن اغراض برله بو محله بو قدر ایله اکتفا اولنوب سائری ملی اولندی

اقا

اما بوکافات شتا صاحبی ابن سکره صاحب طرف وملح قبول اولادون برشاعر
برکون ایدی صاحبی دیوانی الی بک بیت اولق اوزره مرور بدر جمله اشعار بلکندن
برکون ایام بهاردہ برسرو قد تازه غلامی الندہ برشاخچه شکوفه دار کوردوب دیشدر

غصن بان بدا وفی الید منه ۞ غصن فیه لولو منظوم
فتحیرت بین غصنین فی ذا ۞ قمر طالع وفی ذا نجوم

وکذلک ابن البرغوث نام برغلام آشفته خرامه تعلق حاصل ایدوب آب وتاب
خیال رخساریله کیجه لرده کل رقاد دیده بیدار زدن شکسته اولمغله دیمشدر

بلیت وما قول بمن وانی ۞ اذا انا قلت من تعشقه
حبیب قد نفی عنی رقادی ۞ فان غضبت اتقظنی ابوه

غوانی مواعید عرقوبی نژادی کبی امام ناصر المطرزی ذکر اولنان عرقوب
خلف وعد وعدم ایفای عهد ایله بین العرب مثل اولمش خیبر یهودیلرندن
برکذوب یهودی ابدی دیو اولاً تحریر ایدوب بعده حمزة اصفهانیدن
اخلف من عرقوب دنکله خلف وعده مثل اولمش یثرب ساکنلرندن
برکمسنه اولق اوزره نقل ایدوب دیمشدر عرقوب رجل من خیبر یهود قی
کان کذوبا یوعد لایفی قال حمزة الاصبهانی هو رجل من ساکنی یثرب
یضرب به المثل فی الخلف ویقال اخلف من عرقوب اما امثال ابوعبید
ومیدانی ومنتخب میدانیده باب البعد مواعید عرقوب دیو مصرح اولوب
ابن الکلبی دن نقل اولنمشدر که عرقوب اخلاف وعد ایله بین العرب مثل اولمش
یثرب ذات النخله ساکن عمالیقدن برجلیل کمسنه ایدی برکون قرنداشی

[illegible] ایدر اسم به اولغاین و قوبون ثنی سؤال ایدوب استعطا ایدر
عرقوب صهرایت اشبو نخله طلع اولدقده طلعی سنگ اولسون دیو وعد ایدر
وقتاکه نخله طلع اولور برادری اخبار وعد امید یله عرقوبه وارب طلع نخله یی
اسندکده عرقوب صهرایت یله بلج اولسون دیو دفع ایدر بلح اولدقده
زهو اولسون دیو رد ایدر زهو اولدقده رطب اولسون دیو نهایدر رطب
اولدقده تمر اولسون دیو اغفال وکیجه ایله خفیه فالقوب بالجمله تمری دوشروب
قرنداشنه برتمره و برمملکه مواعید عرقوب دیو باب ضلفده مثل اولمشدر قال علقمه

وقد وعدتک موعدا لو وفت به کموعود عرقوب اخاه بیثرب

وقال کعب بن زهیر

کانت مواعید عرقوب لها مثلا وما مواعید الا باطیل

وقال ابن شرف

وما بلوغ الامانی فی مواعیدها الا کاشعب یرجو وعد عرقوب

وقد تخالف مکتوب القضاء به فکیف لی بقضاء غیر مکتوب

وقال ابن حجاج

قدیت من اشبنی مثل ما لقبته والحق لا یغضب

فقلت یا عرقوب اطعنی فقال لم نفسک یا اشعب

وقال الآخر

واکذب من عرقوب بثرب لهجته وابین شوما فی الحاج من فعل

قناع کلونی رنگ بوقولدن مراد الیوم السنه امده سایر اولان وعدکون

مثل

مثل مشهور بیرکه امثال ایدرلر اخلف من عرقوب الکون دیو عدکور اولوب بخلا المثل

اشربه الاره دیو مفسردر دیشکه مبرک رساله سنده زیره ابوعده پرورش میدهند

بزی وعدکله احیا ایلرسن وعدک کفایت ایدر دیه جک محلده کنایه اولنور واصلی

دیار کرمانده زیره زراعت ایدنلر صواره حق زمانده تارلاکسنه وارب قطاب ایدرمش

ای زیره من ترآب بسیار خواهم داد اول خطابه بنا بزی قوری وعدکله مصاوب

سوز ایله بسلرسن دیمکدر دیو تحریر ایدوب نظامی نک بو بیتی ایله استشهاد ایدر

امید خورش بهترست از خورش بوعده بود زیره را پرورش

خواجه شمس اختر گذشت ایده اختر گذشت امثال عبدندر فلان کسنه نک تدبیری

تقدیره موافق کلدی دیه جک محلده مستعمل رنگه مثلا حافنگک بوبیتدن ظاهردر

روز هجران و شب فرقت یار آخر شد

زوم این فال و گذشت اختر و کار آخر شد

و کذلک بوبیتدن دخی معلومدر

با فالی که از بازیچه برخواست جواب اختر میگذشت آن فال شد راست

اما بو اختر گذشت مثلی اکثر فال ایله استعمال اولندوغندن غالبا فال کونه

تمنا اولنان مراد بر سعد کوکب ساعته مصادف اولوب حاصل اولدی دنلکدن کنایه در

اگرچه میرک و بعض رساله ده اختر نام بر ملک آمین آمین دیه رک

جهانی دور ایتمده در اول ملککک آمینه مصادف اولان تمنا یه ایرمه ایله البته

تخلف اتمز قول مشهورینی تحریر اتمشلر در اما صحتنده نظر وار در فائده من قلوب

امثال عبدندر قلوب وقاب فرخ القطا ریعنی مرغ بچه و فائده قلوب بیضه مناسبتله اولوب

مثل وقوعد قطع وشق معالرنه کلان قوبدن عیب رانیه مفلو فاعله
بعنی مفعوله در وقتیکه مرغ بچه بیضه یی شق ایدوب جیقسه اول بیضه یه
بیضه قابنه دیلور فجن برکسنه بر تهمتدن ویاخود ملزوم وقتی اولان
برشیدن ابرا ذمت برله خلاص وبری اولسه عوب اول کسنه حقنده
تخلصت قابنه من قوب وبرات قابنه من قوب وبری قابنه من قوب
دیرلر وعلله بری الذنب من دم ابن یعقوب ومورد مثل بنی اسدون
براعرابی لبابرتاجر استخفار ایتدکده اعرابی تاجره بن سکا فلان مکانه دک
خفارت ایدرم اومکانه ایرشدکده فبرات قابنه من قوب یعنی اومکانه سلامت ایله
وارد وغمزه مرغ بچه بیضه یی نیجه دلوب جیقوب قشر بیضه دن تخلص برله بری الذمه
اولوب هنی سنک خفارتکدن اوکونه بری الذمه اولورم دیمکله مثل اولمق اوزره
منقولدر کذا فی المطرزی اما امثال میدانیده بالکل قوبن قوبا یرتقب ترکیبیله دخی
مسطوراولوب خلاصه مفهومی قوب وقاب فرخ طائر مفاسنه وقابه وقابه
قطع مفاسنه اولان قوبدن فاعله بعنی مفعوله درحتی فرخ طائر بیضه یی ولدکده
تقوبت القابة عن قوبها ویقور یعنی بیضه فرخندن دلندی دیمک مفاسنه
فجن برکسنه ایکی حاجتی سؤال ایدوب اوحجتی حاجتی سؤاله ترقب الیه
ضرب اولنور مثلدر ویومسطوردرمثل مرقوم کما فی المستقصی قوی من قاوی
اولق اوزره صحاح جوهریده تفصیل اوزره مذکوردربوجمله بوقدرایله اکتفا اولندی
قواموخوانی مکله قابلیت علاوه قواموا لیا فتی اولسلرینی لغات عربیده
جمیع طیورک جناحی بش برتبه اولوب اول الجناح که زبان فارسیده شهپر

وشهپال

وشهپال که لسان ترکیده جلانک دیرلر عربیده قوادم دیرلر اکبی مرتبه سنه قالب اول
مرتبه سنه اباهر دردیکی مرتبه سنه کلی بشنجی مرتبه سی کارانیا حدخوانی دیرلر دیک الجن
وشنای التفضیح یعدل بالاشافی ومن جمل القوادم کالخوانی
سرکرفته دست استخدام بوقولدن مراد بندوکی معلوم اما سرکرفتان
امثال عجمدندر الذا التصاون وصعب التمتع اولان برتازه جوان سرکش
قجن فتاق طریق مخادعه ده دام احکمه رام ایدوب
قد کنت تقنع من لمسی من قبل وقد ذللت لاسراج والجام
معهد اقمجه ساده بوس وکناردن متنفر اولوب فرخ ایدرکن مضمار ذلت تسلیمه
تسریح وتلجیم قلنه ظرفای اعجام اول غلام حقنده سرکرفته شد دیرلر یعنی
باشی طوتولوب زورکی استعمال اولندی دیمکدن کنایه ایدرلرکه جرتی یه ریعان کشتابنده
بویله برحال واقع اولمغله عارندن ترک وارودیار ایدوب اثناء طریقده
کندویه همحال برجوان صاحب جمال ایله مرافقت ایتکده دیمشدر
از دست جرخ بادل افکار میرویم ما هردو سرکرفته یکبار میرویم
اکرچه مخادعه غلمانده بری برندن رنکین حکایات شیرین بی حد وبی قیاس
اولوب ونوبنو دخی وقوع بولمق اوزره اولدوغی معلوم ابنای زماندر الحق
قطب السرور صاحبی نک اخبار خلعاء ومجانده تربیت کرده دبستان بلاغتی
انس ولدان روایاتدن فی الجمله بوجمله اثباته صالح برملیح حلو القولی طرکبره ترجمه ده
نزع سراویل لغات عربیه فلنمق مناسب کورلدی منقولدر تمشاهیر اوبادن
مطیع بن ایاس ویحیی بن زیاد وحکم الوادی وحماد الراویه وحماد عجرد

اولان دست ایدی لکن شدت تصاون اصبع ایله اخلاله فادر اولمه

خرق سرا ویلاتهم لاتنتظر حل الشکاک

واعمل بهم انی ظفرت من الشوارع والسکاک

محواسنجه نار وبودی رشته جان صنعتک شان صنعت بارک و رقیق

اومرتبج طویل طورا وجعور کش مکش بجیابه تاب آور تحمل اولمیان

جبل وبین صبر عاشق کبی اورته سندن اوریلوب قرلدی وبیاض صبح بیان

ذنب السرحان وشفق مشرق شکاف سرا ویلدن برتو صالوب

من نال فاز فنال کل المنا وسعده فی الافق سعد السعود

شعشعه سیله نمودار اولدقده قرص خورشید مطلع فلخنین طالع و منکشف

وخواه وناخواه برج متوج الطلوع آغوشی بجیاده عقده راسه مقارنه منکسف اولدی

قالوا مشاهدة المحبوب کافیة فقلت هذا من البهتان والکذب

لذاذة الوصل انسی بعادلها لان فی الخمر معنی لیس فی العنب

وفناکه بجبی نقره مغشوش آمالنی سبک بوته سیماین خام کام انمکله الشینی

النون ایدوب نامل مرام اولدی مکلومنی استجهاز طریقه سیله اصبعه فرق عدد

دینارا عطا ایدوب بولادقدن صکره غسل ایدوب تبدیل قمصان وجامه وکیما

وتزیین وتبختر عمامه ولحا استغنا المذه ایکن مطیع بن اباسس زایرا جیفه کلدی

سلام ویروب کیف اصبحت باسیدی ویوم مراسم تفقد حال وخاطری

مراعات ایتدکده یحیی رد سلام ایتیوب جبین نمود ولتانه عارض اولان

وسمه جبین استکبار واستعظام ایله جهه پرداز اخرنمل سم اولدی مطیع

حالیه حال بجیاده مشاهده اولان خبار قطوبی بعض خطوب عارضه سیله

نشات ایتمش رنگ رخسار محو محل ایدوب ایتدی بابقیة المعشر زین وتجمل اوزره

اولدوغک دلالت ایدرکه برهمته توجه وعزیمت اوزره سن الله معک یحیی بیه

جواب ویرمیوب نشیخ الف ایله تبرحلم وتفهمی آرتوردی مطیع ایتدی نولدی سکا

مدربو تعظمک یوخسه خلافته بیعت اولنمق ایکون وحی نازل اولوب ملائکه عظام ایله

مکالمه ایلدک یحیی دخی زیاده تفکر وجه ایدوب اظهار تعظم ایدوب باشیله لالا دیو

اشارت وایما ایتدی مطیع متحیر اولوب بس اصلی مدر عدم تکلم ایله بومتکبرانه

اوضاع واطوارک بنی مهموت ایتدی کانک والله قد نکت الاصبع دیدکده یحیی

ای نعم شدی بوساعت دیدوکک ایشی ایشلدم واصبغه فرق النون بغلدم

مطیع متعجب اولوب ایتدی باول عقاب جوی نکونه رام ودانه ایله شکار انمکه

تحصیل اقتدار ایدوب بازوی مراد ته قوندروک ونه یوزدن دلاب ایتدک که

اول رحای هوای عالیمانی آب میزاب انقیاد ایله محور مراد اوزره دوندروک

ناشدنک الله راست سویله طریق ایله فانکه کلوب دامن وصلتی الکه کبردی

وینجه سنه اوبنیان رصیف التصاون متمایل اولوب بل ویردی یحیی ایتدی

بابا سی بنی دعوت ایکون کوندرمش کلدی مطیع مهموت اولوب ایتدی

فامراته طالق ثلاثا ان فارقتک او اقبل ابرک یعنی تلق نوشدار وی

ذوی وصال ایکون بلورین حقه اصبغه دخول ایدن اصبع مخنضبکی تقبیل ایتدکده

سندن مفارقت ایده یک زوجه سی ثلثه ایله مطلقه اولسون دیو کیاتک نجه سنه

دکلدی یحیی بروجهله تخابس کریبان ایده میوب بالاخره رابنده خاتم سیماین اصبع اولان

مطلعی

[illegible] مطلع بوسف ایدوب دخی کسلی نام وصفی اسلام
انمش مرثیه کیفیت حاصل انکله مشیرین کام اولدی بعد تفصیل حالی بیان اولنور
استیبان بحری دخی ماجرای کیف ماکان بیان ایدوب دعوت ابوالاصبغه
تحریک بای اجابت ایدی اما مطبع مانند سایه یکیایه متابعت کوستروب
یانه طاقدی بحری ایندی سن مدعو دکلسن قنده کیدرسن بلکه مضیفک
بنمله برسری اولمغین بوکون خلوت مراد اتمش اوله مطبع ایدی لاواللہ بن سزاره
نقلت ایدوب داخل بزم اولمق ایچون سنی دروازه صاحب ضیافت دک تشییع
ایدوب دونرم دیدی وقتاکه خانه ابوالاصبغه وصول بولدیلر بحری ایچروبه دخول
مطبع صورتا قبول کوستروب برساعت مقداری زمان توقفدن صکره دق الباب
ایندی خدام ابوالاصبغ قپویه دارووب مستفتح باب کوردیلرکه مطبع بن باسدر اغندار ایدوب
بوکون برغیری شغلنه وارور دخول مختفی دکلدر بنه صحبت باقی دیه رک حسن مدافعه یه
تصدی ایلدکلرنده مطبع بوابیاتی یازوب یدخدام ایله ابوالاصبغه ارسال ایندی

یا ابا الاصبغ لازلت علی ... کل حال ناعما متمتعا
لاتصیرنی فی الورکمن ... قطع النکة قطعا شنعا
وابی ماکنت لم تنکه ... خیفة او حفظ حق ضیعا
لوری الاصبغ ملقی تحته ... مسکینا مجلا قد خضعا
وله وضع علیه عجل ... شفاسارک ما قد صنعا
فادع بالاصبغ وعرف حاله ... سزی امرا فجیا فظعا

ابیات ابوالاصبغه واصل اولوب مفهوم معلومی اولدقده یحیایی فعلتها یابن الزانیه

دیو

دیو قرنین سب ولعن ایدوب استظهار سرانجام ایدوب بحری معاونتله مطبع ای
محض افک وافترا سیدر بهج اولدیغی شمید دیو انکار ایندی اما ابوالاصبغ
اوغلی تکنه ال ابدوب بی وفا لرعهدی کبی شکسته بولیجق فضیحتنه یقین حاضل ابدوب

قمیص یوسف لما قد من دبر ... کانت برانه فیه من الکذب
وفی قمیصک لما قد من دبر ... تمایدل علی الفحشا والریب

من قبل
بعله

مضمونیله سرزنش وملامه تصدی ایندی بوحالده یحیی کمال حجالتدن نجه ایده بلکن
بلمیوب مشاجرت ومماجنت یوزندن بن عربی ابن عربیه سن ایسه بنطلی ابن بنطلیه سن
اوغلک اصبغک دوات سیمینی بن برکره مغاص فلم مکبوب آسیب مراودت انکله
روس رفت ایله ملوث ایتدم ایسه سندخی بنم اوغلم که واللہ اصبغدن افره و انهدر
برینه اون کره ایدوب برینه اون فائده دن صکره التونلری دخی وضع هیاتنه
استرباح ایت نه اولمش سرمایه دن ضرری ایدرسن دیکک جواری برآغزدن
دیان کشای قهقهه استظراف اولدیلر ابوالاصبغ دخی بالضروره زهر خند ایله
منضاحک اولوب اوغلنه هات الدنانیر یابن الفاعله دیدی اصبغ دردمنده
التونلری باباسنک اوکنه ارمایدوب ایکی یوزدن مغبون وشرسار محشر اولدی
اما جواری البته سنک صادق القول صدیق وناصحک اولان مطبع مجلسه کلک
کرکدر دیو اصرار اتمایله مطبع ایچروبه الدیلر بحری هرلسان ایله شتم ودشنام
مطبع وجواری ایله مضمون شعر ایله خنده زنان صحبتی اتمام ایدیلر

یا لامی قوم عن الحب ان انی ... سوال العلک وسط الدیلوکه
یقولون لی ابله ما انت فاعل ... اذا ارک المحبوب قلت انیکه

[illegible] وجود نیاورد و بتبدیل معرفی اختیار و ارتکاب ایدن کسته حقیقت ضرب اولنور
بو مرکب اولدوغی ایچون تن دکلدر البته تنبیه کسنده هر مکر علیهم مقرر در
دیدیکی کلمه هو بت لا مرتجا جدع قصیر انفه دیرلر مثل مذکور لکن مرتجا جدع قصیر انفه
والی دع مارن انفه بکفه و فی طلب الاوتار حاذ انفه ترکیبلریله وحشی مستعمادر
اگرچه مورد مثل مورث ملال و کسل اولمغله حق مرتبه طول و دراز حکایت مشهوره یی
حاوی در لکن امثال کثیره عربی محتوی اولوب فائده دن خالی اولمامغین الیوم
السنه عربده سایر و مشهور اولان مثللرینی انتخاب برله علی وجه الاختصار ایراد اولنمق
مناسب کورلدی قصیر مذکور جذیمة الابرشک خازنی و عمید دولتی اولان مملوکی
قصیر بن سعد بن عمرو اللخمی در غایتده عاقل و حازم و کیاست و فطانتده
عصرنیک یکانه سی زمانلرن کسنه ایدی مثل مذکوری رافع اعلام بلاغت قدامه
ابو محمد صاحب المقامه یکرمی بدنجی مقامه سنده ایراد ایدوب تفسیر نده دیمشدر که
قصیر بهذا مولی جذیمة الابرش و کان جدع انفه حین قتلت الزبا مولاه ثم
اتاها وهو بها ان عمرو بن عدی بن اخت جذیمه بهذا الذی جدع انفه انتهاکا له
بانه غش خاله جذیمه اذ اشار علیه بقصدها فحظی بهذا القول عندها حتی جهزه
مرارا الی العراق فکان ینبهها بالتعرف منه الی ان استصفی فی آخر نوبة الرجال
فی اقتصادیق و توصل الی قتلها والاخذ بثار مولاه منها و قصته مشهوره
امثال میدانی و بعض کتب ادبیه دن ابن کلبی و مفضل و ابو عبیده دن نقل اولنان
خلاصه مفهوم بودر که جذیمه مرقوم ارسال سیل الیوم علامتی ظهور نده متقی اولان

قبیل

قبیله بنی مالک بن فهم الازدیه باک و غلی جذیمة الابرشدر که ایام طوایفه مملوکده که
بعثت عیسی علیه السلام زمانلرنده سناطی فرانده حیره و قضاعه ده التمش سنه
روایت اخری ده طقسان بش سنه رفع لوای سلطنت ایدن افضل ملوک عربدن ایدی
صاحب برص اولمغله عرب اعظامًا له برصدن کنایه ایدوب جذیمة الابرش و جذیمة الوضاح
دیرلر ایدی ارض عراقه و عمالقه دن طسم و جدیس اوزرلرینه غزو ایدوب بنای ملوکدن
اصحاب حسن و بهاء اولان شتبان ساده روبانی استصحاب و استخدام ایمکله دورنده
اداره کاسات حرام ایتمش برملک بنام ایدی عاقبت ملکه جزیره اولان عمرو بن الضرب بن
حسان العملقی نک قزی زبانک دست مکریله مجلسکاه مرادنده نزع سر و بال حیات
ایتمشدر اما قطب السرور ده طحاین رحای سطور اولان روایت دقیقه ندر که
زمان جاهلیه ده زعمنجه تحریم شرب خمر ایدن ملک بر سیسی وحشی جذیمة الابرش اولوب سبب استحرامی
وحشی بو مفهوم سباقنده مرویدر که ملک مشارالیه دائما رؤسا بنینی بهاء بناته
یعنی نفار طبایی انس بهانه تفضیل و ترجیح ایدوب همیشه بیده شوق و غرامی

احسن الحسن عالم مجلب بتزیین و مزاج معتدل و خوش

زینتلی نه سنده خالیه و غازه دن ساده و بری حسن خداداده دلبری تماشا ایتمکه
حیران برملک کامران ایدی جیوشی دریا جوش ایله ارض عراقه و اطراف آفاقه
غزو ایدوب ابنای ملوکدن ساده روبانی استملاک و استخدام ایدردی
ناگه بر وقت بنی ایاد اوزرینه وحشی غزو ایدوب خرمن جمعیتلرینه قوت اغاره و استباحه ایله
شیرازه هایش تشتت اولمغین بنی ایاد وحشی ایرای طاقت کبریت رای ایله بارو تخانه
سطوت جذیمه یه بوکونه فتیل انداز حدیعت اولدیلرکه جذیمه نک صنعتخانه حیره ده

[illegible] اول پی در ما بر دون استصغار
و بام زده اول ما تو ملک حضوریله نشوه دار اولوردی بر تقریب ایله سرقه
و من بعد اوزرینه غزا ایله ملک یکون عهد و شرط ایلدکجه رد ایتمیه لر پس بورای اوزره
عروه اعمام امری صاحب طرف ولب و کمال برغلام نابنده جمالک دست اهتمامه
تعلیق ایدوب دار الملک جهرمیه کوندردیلر جوان مذکور دخی احمال آلت احتمال ایله
سنه ثمنیه ده دخول و لطف خداع و خلابه برله شبستان سوانتاریه منزل ایدوب
سدان ثمنیه ده جواندن کمال اطمینان حاصل اولدقده برکیجه جوان سدانه مستوفی شراب
ابدا و الفس ساقی بزم اولمق کلفتنی دخی اختیار ایله مجلسلریه رونق افزا اولدی

ساقی ندمکه اول بت حور سرشت اولور
می سلسبیل و میکده باغ بهشت اولور

فحوا سنجه ساقی حور سرشت ایله مقصوره گشت غونه نمای قصور بهشت اولمغله
ثمنیه ده دار النعیم خانه دوشمش سکانه دونوب جوانک پی در پی صوندوغی جامی دوندریلر

وساقی یحث الکاس وهی کانها تملا لا منها مثل ضوء جبینه
سقانی بها صرف المحیا غضیة وثنی باخری من رحیق جفونه

اول شوخ طنازک شراب خانه چشم فسون سازندن غمزه فتانی صوندوغی جام لبریز نگاه
طاقت شکن هر بهره یابدیکین برمحن بیچاره نه چاره فیلسوف عاقبت اندیش ساغر کلفام
تتابع صهبای جنون غلام ایله ال برانکین جمله سنی آیقدن آلوب بعدی جوان
انتهاز فرصت ایله ثمنیه ده اخلاص ایدوب برعیرانه قوتیه آلتام ظهره معادله
ایتدی وقطعا تمرده اولان مبارک و معاطنده اناخه مطیه آرام المنوب

قبلاسته

قبیله سنه وصول بولنجه یدرک کندی امامیه تمسی جدیدی ترتیب ایتدی بعد الاعلان
اول قدیمی اسقاط امکله سدنه صنعانه بی بالجمله طعمه تمنیه آتش شب
وهم وغم و حزن والم ایله شرب خمری حرام ایدوب ترک لهو و طرب قلدی چونکه بنی ایاد
اول جوان آتشین جمالک پرتو شمع لب و کمالیله و رای خیمه دسیسه تعبیه ایتدکلری
اشباح متخیلة الوجودی یعنی صورت مقصودی آینه خاطر خواهر نده بالمعاینه
مشاهده ایدیلر جدیمه یه وفد سفیر ایدوب آلهتینک اولان ثمنیه سنک اطراف ثمانیه
سیما بزاره ایندوکک ظلم و تعدی و تجاوزکی استکراه برله سندن کلیت ایله
بی زار اولدیلریله فلان کیجه بزم یانمزده صبا حلد یلر ایدی کیروسندن نقی اولدی
مطلوبک ایسه بردخی بزم اوزره غزو انیامک یکون شد اطلاق عهد و میثاق
ایدرسن والا مصمم کسدن تنفر و تزهد و بزاره تمیل و تودد کوستر مشلر دیو خبر کوندردیلر

بدیر ہم بت از و روی خود بگرداند
کسی که کار برای خدا نکرده گذشت

مگر اول اشاره بنی سنجمدن اولوب ایادون اقوالی یاندن نظیر غنج و دلال پرورده تمی
عدی بن نضر نام برغلام زیبنده اندامک شبستان عالمتاب جمالی قرطبا کوش جدیمه
اولمشیدی لاجرم جدیمه جوابنی بنی ایاد کانون اجتهاد ده غلیان مراد ایتدکلری
دیمک عهد و میثاق دقوق و ثباتنه ثلثة الاثافی طرف ملوکانه مه ثمنیه ده انصرافی
عدی بن نضر ایله مصحوب قلمغه مبنیدر طریق آخر ایله دکل شرطیله مشترط ایلدی
بالآخره بنی ایاد وثوق خاطر خواه جدیمه اوزره اول ایکی قالب بی جانی
اول روح روان ایله روان یعنی ثمنیه ده عدی بن نضر سفارتی ایله اصفهان ایتدیلر

[illegible] جدیده تنصیب اعمال رامع و باسمه یعنی دامت طول ایام
تازمان زوال نضمت اهتزاز و یروب جلالت ملوک عظیم آشیانه شاهانه مراسم استدام
زبین خدمتی دایر له سراوراز اولوب ملوردی یمین و شمالده دزدیده نگاه جاپلدیسیله
زیرجون لحاظ مستدن انفصال ایلدوکی تال ابواب کیل التعرفینی جدیده نک
قلب شغف مشحون ز غاله حمائل و مانند تیر آورد چپ و راسته آمد شد غمزهٔ عصمت سوزی
معمورهٔ آرام درون و کلات صبر و سکون سیل بهاران اولان شعاع ماره معادل قلدی

نه قوت وارمدد اول ظالمک چشم سیاهنده
که حصن عصمتی ویران ایده اول نگاهنده

جدیده نظر ز اولی ده حسن خداداد عدیم شفته و دلداده و کندو یه ساقی خاص اتخاذ
اتمکله رسم نوشانوش دبر بنه بی اعاده ایلدی اما جدیده نک عشیره سی رقاشی که
حسن و بها و جمال و کمالده کاتهن بیض مکنون آشیانده محضون هر بیضهٔ
نعامهٔ مطبوعهٔ الاندام و هنوز لم یطمثهن انس قبلهم ولا جان کاتده محزون
هر دره نعم الابتسام ایام کامرانی اولوب ثمهٔ محراب صورتخانهٔ تمنای

نصیبم کن خدایا نازک اندامی مرا تاکی
کنند قالب تهی آغوش من از آرزوی او

نقشی ایدی مکر عدیم جنبش مطبوعهٔ الحرکات معشوقه پسند تعشق
وغنجش سلیقهٔ الاطوار عذرا کرندهٔ کمال مرتبه تشبیق حاصل اتمش ایدش
بر کون پیش عدیده فتح مجموعهٔ فسون ایدوب ان کبدین عظیم بابندن
بوکونه سبق داده تعلیم اولدیکه برادری جدیده نک غنج کلهن سعادت اولان

فاطر

فاطر کلیری تسلیم نشوهٔ خندریس ایلدخده ریز اولوب کل ایام الاصل مطلوبی
هزچوای سکیب و عطایله مهر و زاولدرقچی میوه نشان احسان اولدقجه
اقطاف عطایای سائره دن استغنا کوستروب اجتنای بکورهٔ استخطابی
استدعا فایه امار قادهٔ مضجع نشوه دن و ساده مربع صحوه تحریک بای استفاقه
فجیعی برطریق ایله انکاره مجالی اولمامق یکون مقربان حضرتی استشهاد و بهان اول ساعت
دخول برله فتح دخمهٔ مراد ایتمک اوزره زمام ذمامی ربطه و تدفوق الشرط ایتدیلر

محبت چون شود هر زور مستوری نمی ماند
شراب رنگ عاشق بادهٔ مینا شکن باشد

تاکه برکون عدی جدیده نک سرو قامتن دوشورب منکای ابنسالده صدیع سلانه الصهبای
نشاط ایکن رضیع ندی مکر اولان شاهد بازار رقاشی برزده دامان اسندعا
القای زانوی انها قلدی جدیده نک حمیای صهبا یله باطوع آغوش کردهٔ قبولی
اولیجق حضار مجلس خاصی و سائر ولاید و وصایف و خواصی استشهاد المردفی

ولم یک تصلح الاله ولم یک یصلح الآلهها

غالبه و غارهٔ سیل جهره پرداز عروس شهادت اولدیلر پس عدی هر مقتضای معاهد
همان اول کیجه مکلل و تیرهٔ رفاقده حل منطقهٔ مساس ایدوب جبیره بند جویچهٔ دل قاش اولدی
بیاض وجهره ایله ضرب میکرد و زانجا اجتماعی حاصل آورد

ایرتسی عروس تابنده جمال آفتاب زیب و زینت صباحت ایله اصهار کاشانه
اظهار طلعت ایدیکده عدی و جدیده مالوفی اوزره خدمت اصطباح قیام کوسترمدی
تا جدیده عدیک نرگس مستانه سندهٔ آثار سهر و قبای سندس بطانه صندهٔ غیر معهود

بو کلام بین الکوسس اولدی اما جذیمه یه عمرو ک بود ضمع مطیوعی زیاده
دلپسند اولوب کندو نک دخی ریحان انفی برخلقی اولمامغله عمرو ی ولدانخاف
ابتدی و اول زمانده ابنای ملوکک سائردن امتیازی طوق زرین ایله اولمغین
جذیمه زکامل العیار دن برطوق صیاغت ایدروب کردن عمرو ه تعلیق ابتدی بونک اوزرینه
جوق زمان عمرو راتمدین عمرو ی جن استهوا ایدوب اوزرنده اولان لباس فاخره
وحلی وحلل ملوکانه یی نزع دیجنون دار عریانا صحرایه دوشوب مفقود اولمغله
جذیمه نک قدح معلای عیش رغدی زخم چشم زمانه ایله قسط و عذه مبدل اولدی

برماند اکه دست ساز خلکست یا بی نمکت دیار اشکست

جذیمه برچندکه اطراف واکنافه وفد قایف انکله جستجوی عمرو ده بذل مجهود ایتدی
اما براثر معاینه ایده ممکنه نا چاریای تفحصی صفاد صبر ایله مصفود ایدوب اوتوردی

رتما تجزع النفوس من الامر لیه فرجة کحل العقال

قرینه حال قضاعه دن ایکی کمسنه که برینه مالک دیکرینه عقیل دیرلر ایدی جذیمه یی
آرزو ایدوب متوجه و بله ارکنه ام عمرو کنیزی ایله مکنیه برقینه یعنی هرزن مغنیه
استصحاب المشار ایدی انثنای راده ملتقط الاشجار برجای دلکش جن پیرادن
جاری پر رو دبار کنارنه هرلب جوبشین و کذر عمر بایین کوبنجه نزول ایدوب
فضای ام عمرو ایله بزم عشوی دور و قصه کنور مشار ایدی ناکاه عمرو بن عدی
داخل مجلسلری اولدوشدی بونلر عمرو ه نظر ایدوب کوردیلرکه موی سری متلبد
بر شخص عریان الظفاری اولوب جلدی تاثیر حرارت شمس ایله ادیم صفحه قبندیل
نشان ویررا شکراه ایدوب طعامدن عمرو ه برکراع ارمایندیلر بو حالده ساقیلری اولان

ام

ام عمرو دخی جام شرابی مالک و عقیله تناول دیکردن بعامل برصدایدن
نم ذکره بی دخی سنشد و بندا تمکین عمر دار بحالا بو ابیاتی انشاد ایلدی

صددت الکاس عنا ام عمرو وکان الکاس مجراه الیمینا
وما نشر الثلاثة ام عمرو بصاحبک الذی لا تصحبینا
فما شرب الکرام کمثل عمرو ومانال المکارم فاصحبینا
فان تستنکری عمرا فانی انا ابن عدی حقا فاعرفینا
وخالی لا ابالک ذو المعالی جذیمه ویحک کیف تنکرینا

وتماکه مالک و عقیل عمرو ک انشا ایلدوکی ابیاتی کوش ایدیلر عمرو دخی انت فتی
دیو سؤال عمرو دخی انا ابن عدی و خالی جذیمة الملک دیو جواب ویرنجه مالک
و عقیل بربرلرینه جذیمه یه بشیره زاده سندن انفس و اعلی هدیه اولمز شاهد آمالمز
مجلای حظ حظیظ و سعد و سعیده بولیوزدن عرض جمال ایدی دخی نه استرز دیو
فی الحال عمرو ک اظفاری تقلیم و موی سری سبت و حلق ایدوب یاکزده بولنان
ثیابدن الباس ایلدیکده ضیف کرامیلرین تکریم و الوب جذیمه کیتوردیلر جذیمه عمرو ی کوردکده
مسرور اولوب تکرار ملوکانه لباسلرین الباسس و نه طوق زرینی ایلد مطوق اتمک
مراد ایلدکده طوق کردن عمرو ه برمقدار ضیق و تنک کلمکله جذیمه کبر عمرو دن التطوق
دیدی بو کلام وحی باین الوب مثل اولدی بعده جذیمه مالک و عقیل ایدی سزلرک
معرفتیله طرف ملوکانه دن واصل اولان بو هدیه یه بهاسنه غیبتیه مقابلی مرسوم صحیفه ضمیر کز
اولان ثمنایه ایله سویلیکز امضای قبوله بیورورم دیه رمراد و مقصود کزدر ایتدی
بیان ایلیکز بذل خوابن و جزع کرایله بعض الاتوق و عنقای مغرب ایله

که کنوزدم ملکه دعا قبیل انصای مراد و قضوای نمای فوادمز ما دامکه
مصطفیه شبنان عشرتخانه وجود مز اولان مشاعر و حواس اداره کاسات جمالکه
سرکرم و نشوه دار اولدقلرنی کیزدنی منادمه حضرت ملک ایله مانند فرقدین توأم
و کامکار اولدوز بوندن غیری برشنی تمنا ایمز زیدیر جدیه مسئولرینی قبول ایدوب
ایکینی دنی ندیم اتخاذ ایدی بوندن اول ایسه سائنی استعظام برله ندیم اتخاذ
المیوب بم ندیلرم فرق آسمانده فرقدلر دیوب هر کاسه شراب نوش ایلدکده
ایکی کاسه شراب دنی فرقدینی ایکون زمینه اسکاب ایدرردی حاصلی مالک
دعقیل قرق سنه منوالیه جدیمه ندیم اولوب قطعا مفارقت واقع اولدی
و هر حدیثی دنی اعاده ایتمدیلر تاکیدالفت ایچون کندمانی جذیمه دیو بین العرب
مثل اولمشدر زنکه متمم بن نویره الیربوعی کندو نفسیله قرداشی مالک صقنده دیمشدر

وکنا کندمانی جذیمة حقبة ۞ من الدهر حتی قیل لن یتصدعا
فلما تفرقنا کانی ومالکا ۞ لطول اجتماع لم نبت لیلة معا

و ابو خراش الهذلی قرنداشنه نظم ایلدوکی مرثیه ده ذکر ایدوب دیشدر

فقول اراه عزوه لا ابالیا ۞ و ذلک رزء لو علمت جلیل
فلا تحسبی ان قد نسیت عظیمة ۞ ولکن صبری یا امیم جمیل
الم تعلمی ان قد تفرق قبلنا ۞ خلیلا صفاء مالک وعقیل

ابن کلبی و جریردن منقولدر که جذیمه عالقه دن ملک جزیره اولان عمرو بن الضرب
بن حسان بن اذینه بن السمیدع العملقی اوزرینه غزو ایدوب لشکریک
ربنی مقاومتلرین اردوسنی رصیف الاصول ایتمکدن قبشه الهزام ایله قلع و قصم

و عمرو دنی سلطنت بارد المطعم دیمکدن فتوای تسمیه تمیز ایدوب جمیع
اتباعی عمروک قرنی نامله که وجوهلرینم حسن و بهاء جمال و کمالنه نائل ایدی
کثرت سوی و وفرت کیسو اندن ناشی زبا السمیدع فلقبندی باباسی عمروک
یرینه ملکه جزیره اولوب محاربه جذیمه ده مشهور مامتفرق الشمل اولان جنود و آلدنی
جمع و تحریل و اطراف حوالیدن ملک سوروشنه اطاله دست طمع ایدن ملوکی
قهر و تذلیل ایدوب علو همت و سمو قدرت ایله مشهور آفاق اولمغین بین العرب
اعز من الزبا دیو مبالغه عزت ایچون مثل اولمشدر و فاکه امر سلطنتی استحکام
بولمغله سلک ملکنه نظم حاصل اولدی نار و آلدنی اخذ ایچون جذیمک قهر
و تدمیری مخصوصنده همتی سبی ربینه کاهنه ایله طرح مقارعه مشورت ایلدی
ربینه محاربه یه رضا و برمیوب جذیمه کبی ملک شدید الشکیه ملوک سائره یه مقابله اولنمز
سنک آنکله مقاومته قدارک ایلیوب البته آنکله جنگ مقرر در باباک عمرو دکلو
شجیع و دلیر اولمیسون لکن جوامرده بنای غربتکی معماری فسون و فریب ایله اساس مکر
و خدعه یه مبنی خلق سکا النب و اولی در دیمکله زبا جذیمه یه وفد سفیر ایدوب رساله
رقی و عقده بوکونه دیباجه بند خطبه تحریر اولدیکه ملکنه نسبه نه قدر سطوت قاهره
مالکه اولوب زین القدر اولسه البته نفوس اعتباردن نقصان رأی و رویتی
ظاهر و نمایان در و بوندکلو افعال حمیده ایله صاحبه الآثار حسنه اولوب مساعی مشکوره سبی
السنه انامده شهرت بولسه لابد منقبت و محامدی سماع مستعانه مستقبح اولدوغی
مستغنی عن البیاندر بنابرین کفه میزان کفایتنده نفسله مراودت ملوک اطرافی
موازنه ایتدم مخاطبت حضرت ملکدن غیری یی راجح بوله مدم مشاطه تردست بنارایله

مرغوبه طرز اولدوغم خبره مسئول آغوش کرده قبول اولوب الملائکه غیث الاولاد
ملک وغیره مطالعه سیچ زفافی شرف مقدمیله مشرف ایلیه کرتشریفا بجلالة القدوم
جلهٔ سلطنتم بروزه سی اولان غایهٔ ملکمک دخی استملاکه غیرت ایتمه سیدر
اگر بوامرده سعی رجاله مرغوب الیه نسوانه مرغوب عنه اولمسیدی مطرح سعادت ملکه
منزیا علی الوجه بالنفس سوق ظعینهٔ شوق وغرام ایتم مقرر ایدی مابینده اولان
دم خطیر تقدیر ازلی یه تقدیر اولنمدر مثلولو لنشین کلا ملر تحریر ومصحوبا بتیه
عبید وجواری وبیحد لآلی ودراری وکوناکون امتعه واسلحهٔ ملوکانه اتحاف واهدا
ایلدی مکرر معتقدا فرایدا وصاف جمال وکمال زبایله خمهٔ الاذان جدیه مشغف اولسیدی
ازدواجه عن صمیم القلب میل ورغبت کوستروب ارکان دولت ووجوه سلطنتی ایله
مخابره زبا ایکون جزیره به مسیری خصوصنده ضرب ازلام مشورت ایدی بالجمله
مقربان دولتدن حتی عمرو بن عدیک دخی نقش قداح رای صوابدیدی نظم اولمغله
قد عزمت جدیه توام اولدی اما قصیر بن سعد مخالفت ایدوب بذارای فاتر وغدر حاضر
دیدی بوکلام دخی مثل اولدی جدیه قصیرون رای جمهوره مخالفت برله عدم رضاسنک وجهنی
استفهام ایدیکده قصیر جوابنده ملک تزوج مراولدکده اباعن جد ربات الحجال کفایت
اولان بنات ملوکدن برنازنین وجان پسند خریده نوشخند بیت الوس املاکده
اظهار غبنی ودلال ایده رک کنار قبول ملکه کلدیکی کبا باسی جاشنی سیچ نرت شمیر آبدار
اولان عاتق وعانس جلیلهٔ غیر جلیلهٔ نک ازدواجنه اقدام ایدرا خصوص لایغه دارتق
کندوالیدیه بیله تجرع زهر ابه حنف هلاک امکانه یخ کلام ولقدر الدم لایتام
دیدی بوکلام دخی مثل اولدی اما جدیه رای قصیره موافقت ایلیوب

ان النفس تواقه والی ما نحب مشتاقه دیدی قصیر ایتدی ایها الملک کل عزم
لایوثق بحزم فاتوه الی فساد جدیه ایتدی مدبران دولتمدن اصحاب آرانک بربیی
سنک رایکه مطاوعت برله موافقت ایتدی الرای مع الجماعه سن بوخصوصده
باکدرسن قصیر ایتدی ای ملک بوامرده قدرک حذراولزینه مابقی کورینور
اول اجلدن لایطاع لقصیر رای جدیه ایتدی یا قصیر ان کان القدر قد جری
شئی فلا مقر عنه بوکلا ملرک دخی جمیعسی مثل اولدی حاصلی جدیه مشیره زاده سی
عمرو بن عدی استخلاف وکندوسی خواص ومقربیله صوب ملکت زبایه
زاملهٔ بند دایرهٔ زفاف اولوب کندی وفاکه مقر سلطنت زبایه قریب وارادی
انواع هدایا وکوناکون اطعمه واشربه ایله زبانک رسولی استقبال ایدوب
جشم حورآد عرس کرامی غبار مقدم بقبل سامی ایله اکتحال ایکون وقف ثنیهٔ الانتظار
اولدوغنی عرضه بتشدردی جدیه مسرور اولوب قصیر ایتدی یا قصیر قصور رایکه
اعتراف ایتدکمی عواقب حالی بچشم مشاهده ایلدک قصیر ایتدی هذا خطب یسیر فی خطب کثیر
بوکلام دخی مثل اولدی جدیه ایتدی بوندن صکره زبانک حقنده سوزک مدر قصیر ایتدی
القول زفاف عذرانه تحاف بودخی مثل اولدی اما هر جنده که جدیه جمله ازدواج زبایه
کره بند اصرار اولوردی زنبای نصح وپند ایله انحلالی خصوصنده قصیر اتصوب
دیرایدی ایها الملک هرکسنه که دیده بصیرت ایله عواقب نظر ایتمدی مصابدن ایمن اولمدی
وهر شخص که حبل متین حزم واحتیاطه اعتصام قلدی غیابه الجب صروف کونه دن
استصعاده معین بولمدی برامرک سررشتهٔ بقیه سی هنوز الده اولوب
مربوط مرسلهٔ تدارک اولمق ممکن ایکن دست اهمالدن کوشهٔ دامان فوت

حاصل ایدر فور فرم ملکی برق خلک مکرنا یدر شاشه باش فریب اولان
طلق فسوک ور اسنده ظهور ایده جک وبل صاغه بارشرو شور سیل نوامت ایله
کرواب تجرابوی التاسف واصل ایدر چونکه العود احمد حدیثه سوق مفارهٔ فوز
ونجاح ایدوکم مطایای نصح وپند معاطن سمع قبوله القای جوان تأثیر اتمامکله
کمیت قهقری السیر امالهٔ لجام اولمز باری بو مقامدن برخطوه ایلرویه شتوای داعیهٔ
نومیده شد حزام اقدام اولنوب بو محلده اقامت اولنه که فی الجمله طریق خلاصه
النسب واوفقدر واکر ملک بورایه دخی مخالفت کوستروب مقتضی عشوا اصرار
فحمة العشای دیکور ایسه که ده غوبتمدن دونم البته کیدرم دیرسه نظر ابلسون فردا
استقباله کلان جنود زبادن رکاب کامیابه ناصیه فرسا اولدقلرنده بعضیسی کیرویه دونوب
وبعضیسی دخی بعضیجا جلاله الموکب قدام ملکده ممانعات ایدرلر ایسه عرس کرانی خود نموده
صاعقه در واکر تقدم ایدن دیوش استلام رکاب مراسمنی اجرادن صکره اطراف ملکی احاطه برله
تحدیق ایدوب مقرون حضرتی مبنیه حیلولته تصدی ایدرلر ایسه اینش غیرید موصل سمت نجات
اولور طریق منصور دکلدر الا کذه العصا فانه لا ینشق غبارها بوکلام دخی مثل اولدقدا
عصا جذبه نک نمایانده جواد سریع الجریان برفرسی نک اسمیدر اما سنه عصبیه تسمیه اولنمغله
ان العصا من العصبیه دیو بین الوب مثل اولدوغی امثال مبدانیده مسطوردر
العصا اسم فرس لجذیمة الابرش والعصبیه اسم اتهابراد انه علی الام بکرم الوق
وشرف العرق قال المفضل اول من قال ذلک الافوه الجرمی مثل مذکورک
صاحبی امثال مبدانیده مسطوردر ماعن غیدون خارج اولمغله ایراد اولندی حاصلی

ایرتسی

ایرتسی سلطان چاراولنک خاوران غزوی سلطانی فقاله معروف اسفار ایچون
حرکت کلکون طراز زباحتر زمینه متوجه اولدقده جذیمه دخی اوکلدن اوصلت ایدوب
کیدرک حوزهٔ حکومت زبابه وصول بولدی زبانک امرا ارکان دولت
ومدبران امور سلطنتی عسکر موفوره شاکی السلاح ایله استقبال ونشان داده
قصیر اوزره مراسم تقبیل رکابی اجرا ایدنلر یمین وشمال وامام وخلفده جذیمه ایله
خواص ومقربی مبنیه احاله برله احاطه به مبادرت کوسترویدر جذیمه بوحالی کورنجک
نیه اوغراد وغن بلوب قصیری تصدیق برله ابتدی بافصیر ثمدی رای ندر قصیر انیوی
بیقه خلفت الرای بودخی مثل اولدی اما قصیر که عصایه سوار اولمشدی غفلتی
جذیمه یه تسلیم برله ماعن عصادن نزول مراد ایندکده غفلتی عصا لطمهٔ هبوب رمح ایله
سر بوا اولوب جذیمه یه دست رس ممکن اولدی بوحاله قصیر ایله جذیمه مبنیه
جنود زبادن هر بلوک رجال فتاک دخی حیلولتا تمام ایله جذیمه دوردون ظهر عصاده
قصیری کوروب ابتدی مویل له حوما علی ماعن العصا بوکلام دخی مثل اولدی اما
قصیر جذیمه دن مأیوس اولوب عوضهٔ رجعنده عصایه ارخای عنان کریز ایدوب
اول کون غوب ثمه دک کندی متی عصا وقت مغربه دک اوتوز میل مسافه یی
قطع ایدوب بر برده طور میوب بعده برمحلده طوروب نزول ابتدی واول موضعه
برج بنا اولنوب برج عصا دنمکله مشهور اولدی دیو اصمعیدن روایت
اولنمشدر وبین الوب ضرما جاء به العصا دیو مثل اولنمشدر روقتاکه جذیمه
محصورا بالخیول قصر زبابه وصول بولوب بچوبه دخول ابتدی کوردیکه زبا جار بالشین
ارکله موجشمت اولوب اطرافنده بیک مقداری وصیف هربری باشنده برزی قرمزین

مستوفق عباد الله الذين اكرمهم بالفتح وقدره قصير اولدوغي مايه ايلديك
عند جهينة الخبر اليقين نعدا قبخ استقبال ايدوب ماوراك يا قصير
ديدي قصير ابتدي سعي الفدر بالملك الي حتفه يعني قدر ملكك هلاكنه دك ساعي
اولدي اما سن ابتنه نادني زبادن مطالبه يه صرف مجهود انمك كركسن عمرو ابتدي
زبادن بيجه اخذ ثارا ولنه بلور كه وهي امنع من عقاب الجو بودخي مثل اولدي قصير ابتدي
مادامكه مشكوة آفتاب حيات فانوس خيال جسمده ذرات مشاعر وحواسي قصان
ايليه خواب وراحتي كندوه حرام ايتدم وحيانك يا عمرو يا ثار ملك مغدوري
زبادن آلورم ويا خود بويولده اولورم فاجمع انفي واوجع ظهري ودعني واياما يعني
بورغي قطع ايت وظهره ضرب ايت وبني زبابه نزك ايت نه حالم وار ايسه كورم
عمرو ابتدي بن بوايشي سكا بيجه ايده يم كه سن بوكا مسنحق دكلسن باخصوص خالم جذيمه
بوغزيتي فسخ ايكون ايتدوكك نصيح وبند بالجمله معلوم محدر قصير ابتدي مثل عني اذا
وخلاك ذم بودخي مثل اولدي اما قصير عمروك تردداتي كورنجك كندوالي ايليه
انفني جمع وظهرني آنار ضرب شديد ايليه متاثر اتمكله لامر ما جمع قصير انفه ديو
بيان اوب مثل اولمشدر حاصلي قصير مجموع الانف ومتاثر الظهر عديك خلوتدن
طشره جيقوب عدي كندوي اول حاله قومق اوزره جمع وفرع برله اعلان
واشاعت ايتدركك بارباً قلعه زبابه دك كلدي وقتاكه وصول بولوب
دخول قصره مرخص وقدام زباده متمثل ومتخصص اولدي زبا كوردي كه انفي مجدوع
وظهري موجوع حيا ميدن برزمق قالمشي منتجبانه سببدن مخصص سوال ايدوب
ايتدي يا قصير بنمزده دم خطير وار ايكن اولا ديار مزه نه جوابات ايله كله بلدك

ثانيا

ثانيا بوحال خالدر بولايه نه استحقاق ايله مبتلا اولدك قصير ابتدي ايها الملة
عمرو بن عدي خالي جذيمه نك زفاف ملكه ايكون بوحلقه يه مسيرني مرقوم بن ترغيب وتقرير
امتش اولدم زعيله بني بوكورد وكك حاله قودي بندخي تفكر ايتدم اليوم عروك نظرنده
حضرت ملكه دن انفصال يكسنه اولدوغن تحقيق اتمكله بويوردن تكدير برله انتظام
قصد ايدوب رغماً لانفه سايه مما يمكه التجا ايتدم اما بوكونه كفنار غرض آميز قصير
ميزان ناقص الوزن عقل زباده كامل العيار صدق واخلاص كورنمكين كندويه تقرب
واختصاص برله قصيري تكريم ومقدماً دخي فرايداري وتدبيري واسطه العقد اصحاب
اولدوغي قرطبناكونني اولمغين مشير ومؤتمن اتخاذ ايدوب مدبران امور سلطنتي اوزرينه
تقديم ايدي تاكه اقاليد مقاليد كافه امور زبادست تدبير وتصرف قصيره تقليد اولنمغله
جميع اسراره محرم اولوب موثوق به اولدي بركون زبابه ايدي يا ابنة الملوك العظام
عمرو بن عدي خالي جذيمه نك طلب نار يله مطرح شعله زه طرح شبنه برزه انتقام فكرنه اولمق
عقل سليمه غير بعيد در اما وقت حاجنده ولوج برله سمت نجاته طريق بكون احتياطا
سريجه برنفق استحفار يله اول وفنك تدارك نه تصدي اولمق جواز كروه راي سديده در
زبا ايتدي يا قصير بوخصوصده سن نمكبان اولمه كه بن اول كونك تداركي بيان اتمشدم
كل نظر ايت ديوراه كاربر كزيدي قصيره كشف وتبريه ابتدي قصير احسنت واصبت
يا ملكة الزمان ديو اظهار سرور ايدوب بونك اوزرينه دخي برفاج ايام عرور ابتدي
بركون يينه قصير زبانك برانبساطي وقتنده بهم عاقده ملوك عظيم الشانه شايان
اسلحه وامتعه وسائر تحف وطرفدن اموال كثيره وارد رحضرت ملكه تجارت طرايقيله
بني تجهيز وابعاث ايلرسه ام مال مدخري كنوز دراهم تجارندن دخي كلي نما حاصل اولوب ديدي

با دل تنگ گفتن ای سیه‌دل قصیره را بار خلاف مشاهده کنیو
دانما فوت اخلاص ایسورت صداقت معاینه انکله هرخصوصه صدق مقالی
نفس بسته اوضه و نوق قابی ایلمشیدی بار بن دفق خاطر خواهی اوزره
تجهیز ایدوب ایسال ایدی اما قصیر عراقه وصول بولدقده منکرا عمره بولنوب
خزینه عمر ودن ویه دوکی مقدار جواهر و تحف و اسلحه و طرف انتخاب و اخذ
ایدوب عود و رجعت وکلوب زنابه مال تجار دن استربا املک وجهی اوزره
کنورد وکی متاعی عرض و ارات ابتدی زنا ممنون و مسرور اولوب مساعی قصیر مشکور اولدی
حاصلی ایکی دفعه صدوب عراقه زاهله بندر تجارت اولوب دفعه ثالثه ده زنا اولکیدن زیاده
مال و یروب اطراف حوالیده اولان ملوکک قهرو استیصالاری سودا سیله
تجهیز اجناد و اعداد عده و عتاد ایکون خیول و عبید و سلاح و سیوف و دروع و رماح
مثلو اشیا استراسی سپارش و تاکید ایدوب کوندردی اما قصیر وقتاکه عراقه وصول
بولدی منکرا عمره وارد وب بولنوب یا عمر دنزابون اخذ اره فرصت و قیدر انامرانت
دیدی عمر ایندی بل ثانیا و سابرقل اسمع و مرا فعل انت طبیب هذه الوقعة
بوکلا مدخی مثل اولدی یعنی یا قصیر بو خصوصده رای اصابت قرینک نه بولدون
اولدوغنی سویله کوشش ایده یم و امرایت مؤتمر اولدیم بو باره ده نک طبیبی سنسن قصیر
آرجال و اموال ویوب ایکیبک صنادیق اعداد و هر صندوقک درونه اجناد عمر ودن
معتمد به بر مرد دلیر فتاکی سلاحیله وضع و نهاد قلدی و هر صندوق بر عراده سودا یکره
قویوب صنادیق و عرابرک آغزلرینی وقت حاجتده خارجدن اعانته محتاج
اولمامق وجهی اوزره داخلدن مشدود و مربوط ایندی و بیک راس

اشتر

اشتر کوه کوهان ظهرنه معادلا ایدوب عروسی دخی جمله صنادیقدن بریسنه
تعبیه ایتکله خیول و عبید و جمالی صوب بندره یه سوق ایدوب کندی تاکه
مدینه زنابه قریب وارد قده بشیر سلامت امیر ایله زنابه وفد بشیر ایندی زنا
مسرور اولوب نه محله وصول بولدقلرینی استفهام بشیر دخی غویر نام موضعه
نزول ایندکلرین اعلام ایدیکک زنا غسی الغویر ابوسا دیدی بودخی مثل اولدی
ایرتسی قصیر قصر زنابه سوق بجیب تقدم ایدوب بو سفرنده کنوردوکی تحف و طرفک
اصنافنی توصیف و تعداد ایده رک کلی نماحاصل ایلدوکن بشیر ایتدی زنا دخی
بحق فاقلدی تماشا ایکون قصیر ایله بر قصر معلایه ارتقا ایدوب صوب سیاره یه
صرف لحاظ نظاره ایتدکده کوردیکه نقل احمالدن قوای قوایم حمولات
ساقط اولوب فرسوده پای زمین اولمه رق کلور لر زنا قصیره ایتدی

مالیجمال مشیها وبدا اجندلا یحملن ام حدیدا

ام صرفانا بارد اشدیدا

قصیر قلبندن بل الرجال جمنا فعودا دیوب زنا کنوردوکی متاعک
رزانتی و صفت ایتدی اما زنا دونوب یانده اولان جواری یه خطاب ایدوب
انی اری الموت الاحمر فی الغرابر السود دیدی بودخی مثل اولدی حاصلی وقتاکه
بالجمله جمال باب مدینه دن دخول ایتدی بوابک برسی نکه الیوم هر شهربند
دروازه سنده دربان اولنلره رسم عادیدر احمال جمالده نه اولدوغنی بلمک ایکون
آخور عیر اولان بعیرک ظهرنه کی غراره یه برسیچ سنجیده ایدوب ایچنده اولان
شخصک خاصه سنه اصابت انمکلین خوف مدافعه استندن برضربه شدیده الصوته

غالب

[illegible] بیت مذکور امثال عربیه عادت لعنر ما ملیس منلندن ماخوذ اولمق
فهم اولنور عن المیدانی العنر الاصل ولمیس اسم امرأة یضرب لمن یرجع الی عادة
سوء ترکها یعنی عنر اصل معناسنه اولوب ولمیس بر عورتک اسمیدر بر کسنه
ترک ایدوکی یرامز عادتنه یه رجوع و شروع ایله عرب اول کسنه حقنده
عادت لعنر ما ملیس دیرلر بو مثال نافنه روی تدبیری
یوزی اکسه سنه دونمش دیمکدر ننکه خواجه نتابی نک بو بیتدن ظاهردر

کر بمثل جاکنی درپس آینه شخص
بیند تمثال خویش نافته رو در قفا

بیت مرقوم عروضیلر اصطلاحنده مدور تعبیر اولنان ابیاته قریب یعنی مقابل بیتدن
مصرع اول کر بمثل جاکنی درپس آینه کلامیله تمام اولوب لفظ شخص مصرع ثانیه
مرهوندر محصول بیت محبوبه خطاب اولوب دیمکدر اولورکه سنده بر جاذبه لکوسن
وجمال واردرکه فی المثل ورای آینه ده جالس اولسک اول آینه یه نظر ایدن
شخص کندو صورتنی اکسه سنه دونمش کورر زیرا سن آینه نک اردنده اولمغله
سنک جمالکی تماشا ایچون صور معلقه یله متوجه اولورسنده قالدیکه نوع بشر دیمکدر اولدوغی

[illegible] احمد یارینه را بازهمان حال شد امثال جمله در سنه عرب بیدر
عادت قدیمه سنه کرار مباشرت ایله ظرفای اعجام فلان کسنه نک عادتی اله
الدی دیه جاک کلمه مصرع مذکوری عینیله ایراد ایدرلر ننکه بو بیتدن ظاهردر

توبه زمی کرده دل چون نوکه باز مستی شدی
باز همان حال شد احمد یارینه را

امثال مذکوره امثال عربیه عادت لعنر ما ملیس منلندن ماخوذ اولمق
فهم اولنور عن المیدانی العنر الاصل ولمیس اسم امرأة یضرب لمن یرجع الی عادة
سوء ترکها یعنی عنر اصل معناسنه اولوب ولمیس بر عورتک اسمیدر بر کسنه
ترک ایدوکی یرامز عادتنه یه رجوع و شروع ایله عرب اول کسنه حقنده
عادت لعنر ما ملیس دیرلر بو مثال نافنه روی تدبیری
یوزی اکسه سنه دونمش دیمکدر ننکه خواجه نتابی نک بو بیتدن ظاهردر

کر بمثل جاکنی درپس آینه شخص
بیند تمثال خویش نافته رو در قفا

بیت مرقوم عروضیلر اصطلاحنده مدور تعبیر اولنان ابیاته قریب یعنی مقابل بیتدن
مصرع اول کر بمثل جاکنی درپس آینه کلامیله تمام اولوب لفظ شخص مصرع ثانیه
مرهوندر محصول بیت محبوبه خطاب اولوب دیمکدر اولورکه سنده بر جاذبه لکوسن
وجمال واردرکه فی المثل ورای آینه ده جالس اولسک اول آینه یه نظر ایدن
شخص کندو صورتنی اکسه سنه دونمش کورر زیرا سن آینه نک اردنده اولمغله
سنک جمالکی تماشا ایچون صور معلقه یله متوجه اولورسنده قالدیکه نوع بشر دیمکدر اولدوغی

[illegible] بیدع و یقصی هذا مثل یضرب لمن یظلم و یشتم

[illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [

وقصرت بعيني الوقت فقضا ... على اهل المجالس بالسؤال
بكاك فارجا ايام كسرى ... وتذكرتها عند الفصال
وقد مرت اخرانا بعد قرن ... وآخر عهدنا بهلاك مالي
فابدلني بها يارب طرفا ... يزين جمال مركبه جمالي

قصيده يي امدي خليفه يه انشا ايلدكده مهدي نجب بلاي عظيمه دن اوغرامش سن
نجون بابعنه رز ايتدك ديري ابو دلامه يا امير المؤمنين صاحبه سترداد توقعي اليه
آيدجه مكث ايلدم ديدكده مهدي امير آخوريه فيره مركبلرين في الاصطبل ديو امر ايدي
يعني ابو دلامه يكون آخوردن ايكي مركب اختيار ايت ديدي ابو دلامه
يا امير المؤمنين ان كان الاختيار الي وقعت في شر من البغلة ولكن مر تخيرلي
يعني يا امير المؤمنين اكر مركبلر بنم ايكون اختيار اولنورسه تحقيق بغله دن شريه
دوشرم لكن امير المؤمنين بالنفس بنم ايكون اختيار ايتمك امر ايلسون ديدي
ابو دلامه نك ملح ولطايفه دايركايات مضحكه سي فتي جوقدر ايتي جه دن بري
خيزران مجي شريفه روان اولدقده ابو دلامه پيش تخت روانده الله الله في امري
ويعوفريادايدر خيزران امرمدن سؤال ايدر دكده بن بيربغلبل سن صاحبه اجرجريلدم
برجاريه استعطا ايدرم كه بكا مونسه اولوب رفيقي آكل كدي طاهل بعدني رجا
ونفقدني تمنا ايده وكم عجوزدن خلاص اولوب راحت بولم ديرخيزران دفي عودت
محمد برجاريه ويركه وزيرا وعدانكين جيدن كلدكده ابو دلامه موسي الهادي وهارون
رشيدك فاضله سي اقم عبيده وسلطنتيه بوايكي خيزرانه ارسال ايتدي
ايشي سيدتي ان شئت يا اقم عبيده

انتهاي رشيدكا وان كانت رشيده
وعدتني قبل ان تخرج للحج وليده
انني شيخ كبير ليس في بيتي قعيده
غير عجفاء عجوز قرحا مثل القديده
وجهها اقبح من جوف طوي في عصيده
ما حياتي مع انثى مثل عرسي بحميده

خيزران استظراف ايدوب جوف في عصيده يعني استعاده وجوار سيدن
برحسنا جاريه يي جميع مال وجواهريله ابو دلامه يه ارسال ايدرامارسول ابو دلامه
خانه سنده بولنان جاريه يي زوجه سي اقم دلامه يه تسليم ايدوب دونرلر ونماده
اوغلي دلامه كلوب والده سني مغموم ومحزون كوروب سبب حزنلرين استفصا ايتدكده
والده سي اي اوغل برمادركي تحصيل ايده جك كون بوكونكه كوندر ديرلامه يه ويله دير
ايده يم ديجك والده سي بابا كه برجاريه كتورديرحالا اشبو اوطه ايچنده دريانه كيروب
سنك مالك بنم ديو الدايوب وطي ايله تاكه بابا كه حرام اوله والا سكاده بكاده
دعا ايتمسي مقرر ديدي پس دلامه تعليم مادري اوزره عمل ايدوب جلشره چقدقده
بابا سي كلوب زوجه سندن جاريه يي سؤال زوجه سي دخي هن في لاك البيت
ديو جاريه اولدوغي اوطه يي كوسترديي ابو دلامه جاريه نك يانه كيروب بوس وكنار
قصديله ال اوزاديجك جاريه اعراض ايتدي ابو دلامه سنك ستيدنك سكا بويله دي
وصيت ايلدي ديجك جاريه بنم سيدتم بني برجوانه اعطا ايتش جوان كلوب بندن
نامل حرام اولدي سن نه استرسن ديدكده ابو دلامه بوايشي زوجه سنك دعاسيله

اوغلی دیدی ایدی اولدوغنی جهتله شرمنده اولدی و اوغلنی دست بکریبان
حضوریته دک کوتوروب فریاد ایدرک یا امیرالمومنین بوایتی خفیه بکا برایتدی
ایتدیکه برولد والده اتهام مندر دیو قضیه یی کیف ماکان بیان ایتدکده مهدی
شدت غضب ایله مستلقی اولوب ای ابودلامه یا امیرالمومنین بو جنبک فعلنه تعجب برله
خندهیی فواره ایتدکده قتل اولنسون دیو فرمان ایدی مهدی دخی علی بالسیف رأسه قطع
ایدکرده اوغلی دلامه یا امیرالمومنین بابامک حیاتنی کوتش ایدوکک کبی بندهنی حیاتنی اصفا
ایلهودی مهدی سنک حیاتک مندر دیدکده دلامه یا امیرالمومنین بوشیخ اصفق الوجه
فرق سنه دن بری بزم والده مزجماع ایدر بن غیظ ایدوب بونک جاریه سنه برکره
جماع ایتمکله بکا غضب ایدوب قتل اولنسون دیمک روا میدر ماجعل من ابتلیا یا امیرالمومنین
دیدکده مهدی اولکیدن زیاده خنده ایدوب ابودلامه یه بو جاریه یی اوغلکه باغشله
برینه بن سکا اون جاریه اعطا ایده یم دیدی ابودلامه یا امیرالمومنین فکر
اول جاریه یی من السماء والارض حفظ ایدره سن بوخبیثه بن خیانت بوکا ایدوکی ایشی اکا
رضا ایدر دیوب مهدی اکر ایدرسه اوزمان قتل ایدرم دیو ابودلامه یی ارضا
ایدی اوچ شافعی برآمد و کشتند امثال عجبه مندر براعرکه یه وشیخ برمحدور فوی فخمنده ارتکاب
اولندقده ضرب اولنور نکه شاه اسمعیل ثانی سنی اولغله قزلباش قتل اتدکلرنده دیمشدر
اوباق قزلباشی هیچ ایتمکشتند پیوسته بهم چون ماهده رهبر میشند
شهزاده تخت خسروی میشاند دیدند که شافعی برآمد و کشتند
ومورد خلل اخری بوجهله اولدیغه مشهوردر که جاوه اقلیمنده هنوز شافعی مذهبی
شایع وکل اکمن عبید خان عصرنده بغیر از امام شافعی خارنده بسمله شریفی جهره یه
اوقیوب

اوقیوب وقنوت اتمکله اهل محله جمع اولوب نیچون بویله ایدیکک دیدکلرنده
امام بن شافعی مذهبندهیم بزم مذهبمکه اقتضاسی بودر دیمکله اهل محله
اعامی قتل ایدرلر واقع حالدن سوال اولندقده شافعی برآمد و کشتیم
دیدیکه مثل اولمغدر والله اعلم بحقیقة الامور قال العبد الذلیل
المحتاج بعنایة رب الجلیل هذا آخر ما اوردته فی هذه الرسالة
من بعض ما غمض من الامثال العربیة والعجمیة من المقالات الشفیقیة
وهذا مع اعترافی بقلة البضاعة فی هذه الرسالة ما جبلت جبلة عشوا
وخطت کخط لیلة اللیلا فاذا انا ذو کرب من البین وبالهموم
اشغل من ذات النحیین فاشته برویة ناضبه ذات عویم ناضبه
الا انه ارجو من کرم من یطالعها ان یکسب مثل المضایع طالعها
ویستر عواری هفواتی حیثما یسر غور سقطاتی فان الکرام بالکرم
یستمن ذات الورم ولو اعنت لنفسی امعان التنفیق لکشفت
غطاء زلاتی عن الخلل والترقیق لان فی المثل یسمع ان التنفیق یسوء
نلین مولع وما اردت بهذه الا المفهوم من هذین البیتین
اموت ویبقی کل ما قد کتبته فیالیت من یقرا خطوطی دعالیا
لعل الهی یعفو عنی بفضله
ویغفر زلاتی وسوء فعالیا

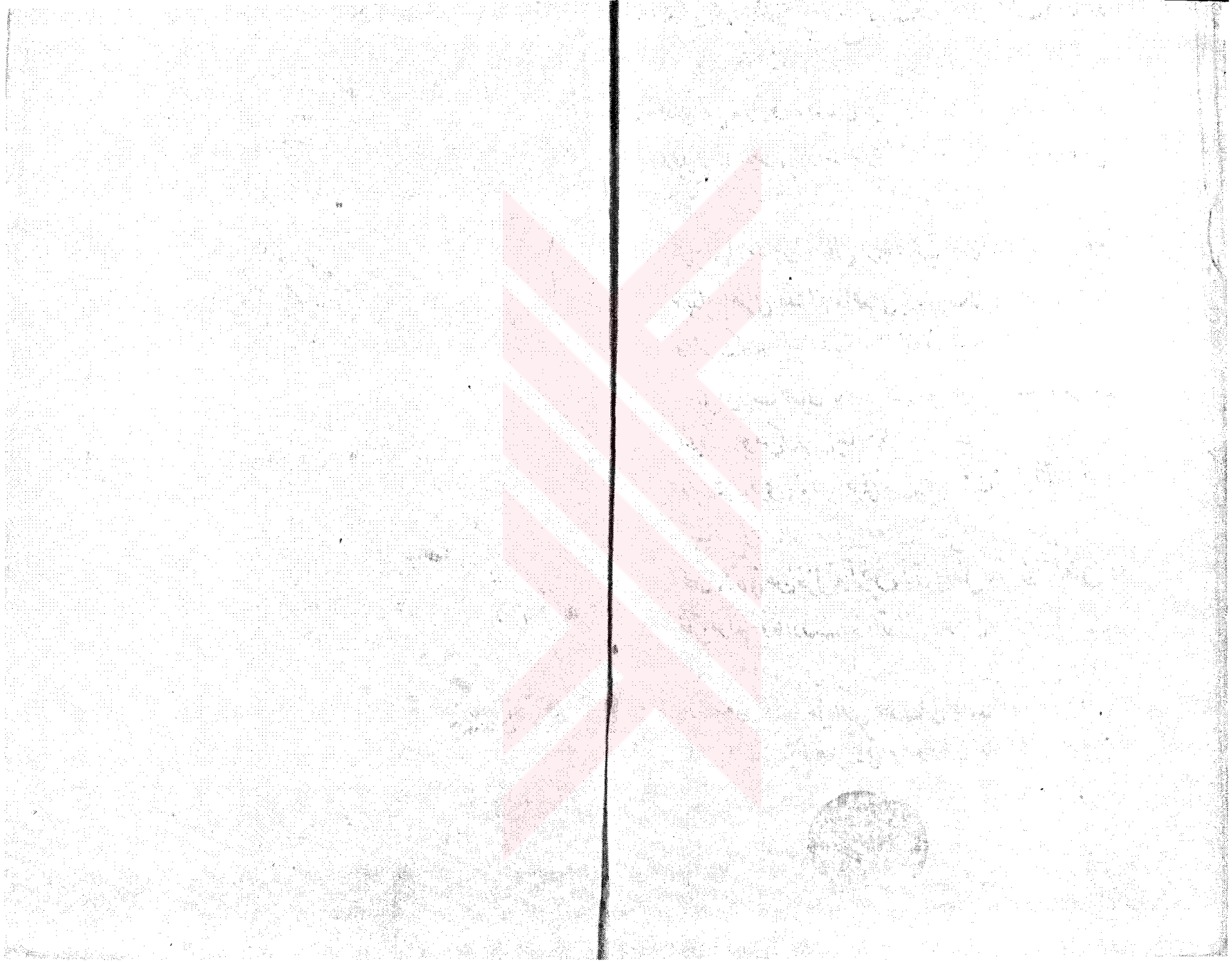

13401

1336

حمد اگاکم اولوب مدبر عرش — ایندی ظل همای فضلنی فرش
مه نودن بدید ایدوب بهموز — ادیم چرخی قوشدرر شب و روز
پادشه در سیر تاج دکل — دخل ایراده احتیاج دکل
طوپ و چوگان کاف و نون سندن — کلدی میدانه بوروق حسن
قالدی الچقده مرکزی خاکک — طقوزه چقدی ادی افلاکک
خاک بر محتصر دفینه سیدر — بطن افلاک اچ خزینه سیدر
جمله بر یوزدن التفاتیسی — هر ورق بر آلی هراتیسی
بحر صنعتده چرخ بر جنبر — قیمجه فانوس زر افقده قمر
هر کیجه مفت رفع اولوب قیمتر — قلفاتدر رئیس تدبیری
درکهنده طقوز لیدر افلاک — انلر اشکنجی اولور اقدر خاک
مهر بر بیک حماس بر سیدر — دامنده شعاعی تللریدر
مبدعاتی بهاسز اختراع جدید — نو بنو تازه طرح بی تقلید
نه عمارت کرک نه خود سر بهم — اسکمک بلیور بو کار قدیم
برجوی فاتق استمز اما — احتیاط اوزره در نجوم سما

میوه دار ایندی باغ کردونی — مهر و مهدر ترنج و لیمونی
تکیه عشقه اولوب جاکر — هر شکوفه محل کلاهی چکر
بقعه حکمنده اولدی مفید — نخب عرف کیسه ور دسفید
بچه ده صفه یکسد کل — باغده قوشمی باشیدر بلبل
کلک ایدوب هر انتی دردست — غنچه نیمارین ایلدی سرمست
لاله نکده دیروب وظیفه سنی — بکلر هر سنه قطیفه سنی
باغ فضلنده اولسه لر نوکران — چقدر کلشنجیانه قسطران
اولدی سیراب فیضی هر محتاج — باغده نرکس ایدر برکوزی اچ
کوندروب شبنم مطرآن — ایندی پردر انلدخی طاس
هر کون امری ایدوب ویرر شبنم — چینه دان کل بکره بیلیم
هر کیجه هر کل تر اوستنده — ذوق ایدر بولمه مندراوستنده
فرد ذوق افزیده دن محروم — طاشیدر رزقنی یاغمور یوم
نه مسبذر نه ادخار حیدر — اوتور اچی کبی شکار حیدر
هر کمینه چرنده ایله هامون — قارنی طوق فضلی ایله رزقی بیتون
رزق مقسومنی الوب روز — تونی دوزدی کرک روزه و یوز
نعمتی جمله حلال اولسون — میشی و زنبور و باغ و بال اولسون
نوراسادبک ایندی کوناکون — فردک بختی جمله دن یکون

غوطه کا رنعیمید رمرغوک بسلیور له قوالکی خوک
سفره سنده عدو اکل بهرار مار له عقربک زهرلکی وار
هیچ بوقسمت منالی قسمت بوق غدری قسامه بوندهٔ خالق بوق
جمله یه رزقن ایلمش تخصیص چیه لریوق یره بونفس حریص
نعم حقه جمله سه شکران یینه ناشکور بونفس ایکه شیطان
هله شیطانه یوق امید فلاح نفسی اللهه ایلیه اصلاح
وحدت دانه هر لسان ورق اهل دل برکوا ایدر مطلق
لطفی مهر برک تردهٔ سار ایدر جوی وش حکمی باغه جار ایدر
داغ مهر ایله اسمان ابدال باشی مسواکلی مریدی هلال
غمی سیمک دونی چور ایدر ناقه جانی قانی قور ایدر
باد اواره فضای جون اب ریخرنی سور رمخون
خاک کردغمن ایدوب روشن نار عشقیله نعل در اتش
خشیتدن صرر دچهره ماه بیتدن قرر در شام سیاه
سر فکنده بنفشهٔ گلشن چهره موصفور کمال خشیتدن
غنچه اجرام القمه مهم اغزنه قورشون اندر شبنم
باقه نامحرم ترکس باغ دیده سینه صوقاردی الماس
شیشه ظرف اولسه باده اله کچور رلر بوغازنه لاله

بریرک اهلی ایتسه امر نهی ترک قورشونه طوتر انی جندکرک
اتمغه دشمن خدایه رجوم طاش یغر هر شب اسمانه نجوم
قوله لازم اوبابه قوللقدر قوللوغک غیر لسی فضولقدر
درکه فضلنک جنابکلیم قوللوغنده عصاسیله مقیم
ادمی قوللوغیدر ادم اولان جمله مخلوقدن مکرم اولان
مولو بخانه در بو سبع طباق یدیلر در سماع ایدن عشاق
نور چوخ هزارنی دیورر بویله دولابی هیچ کم چورر
یینه احکامنی علیم بیلور نه منجم نه خود حکیم بیلور
اجه مزبوقه غی افلاطون فلسفی صندوغی دکل کردون
حقه معلومدر رموز فلک نقطه نقش قرعه نقطه شک
اهل حکمت بوفنده قاصردر بلمیور کنهنی خدا بردر
منطقینک نه رمزاماسیله جهلی منهج همان قضایاسیله
صنعه راز سپهر دانادر بیلمز دیدیکلک هولادر
اهل نجمی چیه رصد صقدی اعتقادی کیه چورک حدی

اسلم مدعایه غیری کواه
حسبی الله لااله سواه
یاالهی شکسته وزارم کافر نفده کرفتارم

بنی قول کیسے نفس امارہ — قولللشور معصیدہ همواره
چکدری هوسر مانعوده یم — دل زار علہ بر پرانغده یم
روح بیچاره نانوان اولدی — نفس امارہ قلبنان اولدی
یارس کبی حریصدر کافر — برشکار ایکون اوج ادم قالقر
پاینی معصیده شنک ایدر — وقت طاعده عذرلنک ایدر
ایدیجک سمت فسقه عطف عنان — سریک میخده ایدر جولان
انده تیرنده بازایکن خائن — بونده بردرد مند اولور قرمن
گیجه ذوقده شنه تابیر بتور — صبح اولنجه نمازطاشر بتور
هیچ موذنده قولاغ اصماز — مسجدک سمتنه ایق بصماز
برایغرلی حماره بکزر کور — خیری کورمز نمازدن قوجنور
اکه حالن کلنجه شهر صیام — انی تنهاده بولسه سیر درنام
کورمشمدر هزار محتاجی — کورمدم بویله اج دعواجی
اول فرصتی غنیمت بیله — مسلک حیدیه اولور سالک
وبرممکن زکاتدن قیراط — اولی بورجی کبی ایدر اسقاط
نه بلادر بوانارکی نهری — نه دوکنمز خزینه در زهری
روح کم طاعته میاور تشنور — اویکه سندن همان بیلان قوشنور
وقت ایقلی اولور اودیو خصال — صاریلیور دردمنده مارمثال

حقه عرض نیاز ایدن الیقور — بلکه وقت نمازدن الیقور
بنی یارب وام کیدندن — قورتارازاده ایله قیلدن
ایتدیکم طاعتک حلاوتیوق — قارحلاوتسی کبی لذتی یوق
بویقینلرده ایشلدن ابراق — طاقتم یوقدر بنم ایدر طاق
لاله رخ برسنبک داغی — خسته ایدی بنی سورکه صاغی
صوندی مرغوله فسون پیشه — دست جانه کلیر اندیشه
فکر بالاسی ایله والده زار — سرشوریده قولاق یلوار
یکدر روز وشب بونا شادی — او هوادر بوشورشه بادی
نه چیقار بویله هرنه تازیدن — بنی یارب کچور جازیدن
قورتروب منت رقیبدن — نشه وارایتمی حبیبدن
می عشقکله برسیاله پر — صولوب افتاده کی ایقلدر
سنده درچونکه هرطابه علاج — غیرک انده قیوسنه محتاج
اهل دنیا یه مال ودولت وبیر — قولکه دولت قناعت ویر
عبد محتاجی ارزنی ستار — ایله اج کوزلی انجم وار
فرض بدر منیردن فاخر — صهوتی بردوکنمز انمک ویر
وای اول دردمند مرزوقه — اوله محتاج هاب مخلوقه
صکره ای اجدن عنایت اومه — کرک درنده دن سهمت اومه

حال ابنای عصر بسه ظاهر — هر حدوارکه بیر سرنه یر
بوانک هم دعمی دردنده — اولونک جاه قازمش اردنده
هر نه کارنده اولسه دنیانک — قورتولمش یوق دلدن انسانک
شیخ اولورسه مرایه ایدرلر — اولمدق افترایه ایدرلر
گنج ایکن برسفیه در درلر — قوجانجه گره در درلر
عالدار ایسه برحسیس اولور — مرد درویش اولگرسه پس اولور
منتقم ایسه مبذر در — اعتدال ایسه منقصر در
زی ابدال گیرسه ملحد اولور — اهل بدعت مضل مفسد اولور
راغب سنت اولسه جاهل در — طالب حکمت اولسه کافر در
گمی ترپکی گیبی بنگی اولور — قاشنورسه بری فرنگی اولور
طرفگیران بی هنر چوقدر — هیچ قورتولمه مدد یوقدر
مگر عین عنایت باری — سهل ایده بوامور دشواری
گهف فضلنده ایلیه تأمین — نفسمز فتنه سندن ایمه صیون
درد نفس ستیز گردندر — بنه شیطانز ایگردندر
بم عقلیجه بنگه لغت — همان اوغوزنده در صحبت
طشره دن درزه جانه قالدیر — خائن اودن اوبجه مشکلدر
یاالهی بنور وجه رسول — نابنگ قیل دعانی مقبول

درگه فضلکه قرین ایله — نفس وشیطاندن امین ایله
حالت نزع روحی سهل ایت — جان چکشدرمه رحم احسان ایت
دوشیجک خاکه تیره بدنم — تخم توحیدمی چورتمه نیم
سوسن اسا زبانه ویرناب — ویرمه منکر ونکیره جواب
خاکده بختمی همایون ایت — طیر غه یاشور سم الون ایت
روز محشر حوض کوثرده — طلو لرصون کف پیمبرده

مهبط شاهباز سدره نشین
اشیانسازطاق علیین

طوطی سبز گلشن مازاغ — بلبل شاخسار باغ بلاغ
شاه کونین سید الثقلین — جد سبطین صاحب الحرمین

فخر عالم محمد عربی
امته هم افندی هم ولی

انبیا جمله مکرم قدر — مصطفی جمله دن مکرمقدر
خطی بازمشدر مشق حسن رقم — دخی نه لوح وارایدی نه قلم
مقصد صدقه باهمشیر قدم — دخی باد رکل عدم ادم صفا
اوج وصلنده ایلرایدی نوا — دخی داود دن بو عیدی
اولشدر مقامی قرب جلیل — دخی نه سدره وار نه جبرائیل

عشقی چالندی لره ای خلیل
وحی نه صورو ارنه امر جبیل

ذاتی مقصود اولنیشدر
قرة العین دیدود اشدر

حانقاه صفا سماعکده سی
بوالبشر ادم صفی دده سی

نوح دریای عشقنه ملاح
ابن مریم بولنده سرسباح

چاشنکیر خوان لطفی خلیل
قولی قربانی یوسف اسمعیل

مبتلای محبتی یعقوب
درد مند بلا کشی ایوب

روح اسحاق ایدوب جمالنی یاد
مرغ اسحاق وش قیلور فریاد

نخجه یحیی ایدوب فدای جان
اولدی قوچ باشنه انک قربان

صد سلیمانی حضرت باری
ایدی اول سرورک مرد اری

لعل جانبخشی کوروب ناگاه
دیدی یا روحی فداک روح الله

دیکدیلر عرصه سنجغی انک
بورنی خاکه دیکلدی شیطانک

جند مردودی ایدوب مخذول
اولدیلر استراقون معزول

ایدی زیبقله سمعنی مشحون
آیت انهم لمعزولون

کلمدن حضرت رسول امین
قتی عفریت ایدر رجیم لعین

قلبنه داغ کیدوب ناپاک
سکه سن یورر ایدی وسواسک

دست قهری دیروب جهانده نمرود
مشتنه تو کوردی سر بر دیو

منت الله کیم طوغوب اول ماه
کافرین روزن ایدن نام سیاه

قدم ایدوب دیری اول بلد خراب
جند ابلیسی قیلدی خانه خراب

رایت دین پاکی بولدی رسوخ
غیر سنجغدر اولدی منسوخ

اخری طوغدی برج ابمانک
یلدزی چوشدی کفر و طغیانک

اب کوستردی تیغ اشبار
کوردیلر معجزاتنی کفار

باتروب ظلمتک قدر غه سنی
قیلدی راصنمانک قدر غه سنی

آتش اوردی اوشاه پر ناموس
کوک طمان اولدی دودمان مجوس

کوردی طاق جلالی یک اعلا
چاتلدی طاق غرفه کسری

حاکم تحریم وارد اولدی بغی
قیلدی دردوکدی ظروف خمر یهان

منکسر اولدی قلب شیشه وجام
باده دن ال یودی تمامی تمام

سیل صهبا کبی خم بادہ
قزل آطه بدوندی دریادہ

می خم کبی حرص و آزدن
کسدی عیاشلر بوغازندن

ذاتی کم خوش قماش معنادر
خاتمی اکسه سنده تمغادر

خط مهر شریف ایدر سبقی
نوله ظهر زدن اوقسه ورقی

نخل بی ظلی مصرع ناپاک
نه نظیره قبول ایدر نه جواب

قدنه سایه ارتباط ایده مز
خلعت نور اختلاط ایده مز

نوله اول نکهتانی سحاب
بیندیر ایچنده صد غنچه و گلاب

سیب ماهی که بولشدی کمال
ایکی شق ایدر هند و ماه مثال

سنکی ایوب عصا یله برهم — صویه دوکه دوکه جقار درکلم
براوج صوایوب اوسه درشت — اولدی بر مصره لب انکشت
اقدی اول چشمه اچدی بر عشره — عاقبت اولدی سید البشره
اندی بر شوره جاه قطره ریق — اولدی لعلی کبی لذیذ و بریق
یتسوب عصر مرتضایه مدد — شمس بعد الغروب ایلدی رد
اولدی استراط کون کبی روشن — طوغدی خورشید ستک غربدن
کلدی کفتاره تبره برمان — ایلدی یاندیانه حالی بیان
قصه سنی ایلیوب اسوات — زهر نی حوکدی حصه اول بی ثبات
نار شوبریله اولوب رسوا — دوندیلر زهر یوسه اعدا
برفقیرک مثال نیل و فرات — ایکی فرزند بردن ایدوقات
دمیدم اغلادیدی اول محزون — برکوزی نیل برکوزی جیحون
رحم ایدوب ایلدی مسیحا — برد عا ایله ایکسن احیا
اول ایکی نور چشمی صاغ و سالم — هرکوزن دیدی دیده لر روشن
کلدی بر بر درد مند اغلنده — دل یراکنده دیده پر کنده
قزل ایرمق کبی روان خونابه — جسم مجروحی کبی حالی خراب
دیدیلر نور چشمی شمع شبکن — شپیره اغم دکشوردیدی کوزدن
اغلمزدم جهان کورنده دکل — بلکه کون و مکان کورنده دکل

دردم اولدی جمالکی کوره م — بوردنی خاکیا یکه سوره م
کورلرک اغلدوغی برکوزدر — بندیک خواهشی کولبوزدر
روی دل کوستروب یکا مطلق — دردمه چاره کورسنکه باق
مرحمت ایلیوب شکسته بسته — خاک طولدردی چشم خسته
زحمتمه بره نام اولوب حاصل — اجه دوشدی کوزن اوفتیده دل
یاپه یوز سوره اوسدطاق — کوزی کوکلم اچلدی اغلمق
بوقدر بیتات عبرت بین — کوزی چقسون اینانمان دین

تا بتا معجزاته حد یوقدر
حصر نه خامه دن مدد یوقدر

کعبه وصلن ستان جانی — دیکلسون فضل شامکه رانی
پرشبانکه کونوعروس سپهر — پرده شامی ایدر پرده مهر
برسر ایدوب سلطانی ماهی — کیدر بر بولی خلعت شاهی
سوده شب کمشک پیکر ایدی — مجمر چرخ اچنده عنبر ایدی
شیشه ماه اولوب کلاب نثار — برطبق طوتدی هاله پرکار
ذیل کردون اولوب شفقدن تر — پاک سونکرله سلدی انی قمر
کفه دریاه جامه فلکه — قطره صیحادوب انجم ایدر لکه
کعبه دراول شب عنبر شال — عاین میزاب زردراکه هلال

گهر ز رر مجره براق — حجر الاسود ایسه یاه محاق
اکه چشم و دل سیول کریم — عین زمزم مقام ابراهیم
اول کجه بو شریف کعبه دین — خانه ۱ امنها بنده غمکین
جور اعدا ایدر دل پر داغ — لاله مانند یاقمشدر چراغ
بسته خواب نرگس بیمار — شبکشا وار چشم دل بیدار
ناله عشقار اشیانه قدس — ناز پرور دات و دانه انس
خادم درسخانه تنزیل — موصل وحی حضرت جبریل
نازل اولوب حبیب معبوده — کلدی دعوتجی خوان مقصوده
بر براق خجسته پی درد دست — ایجو طاوس خلد زینت پست
پاینه چهره سای اولوب صد بار — دست لطفیله ایدر بیدار
دیدی ای شاه مسند تبجیل — چوق سلام ایده خدای جلیل
سزلری دعوت ایدر تنها — بیورک منتظردر اهل سما
لطف و احسان کبریا یه کورک — بی تکلف کلک خدایه کورک
کعبه انبیا طی زائر اولک — بو کجه حضرته مسافر اولک
خوان دیدار و نعمت روئیت — هپ مهیا لوازم صحبت
صحن جنت یول اوزره یاقلدر — روضه لامکان قونا غلدر
ساکر ناز پرور اولوب — سبه یمکلک خیامیدر افلاک

ماه بر قصر و سفره ها کوسیدر — حمل چرخ پول نوا کوسیدر
طوبی و اول سرو بوستان جمال — تاتی باغ حسنه دکه زنهال
ایدست الدی کوردی بو لر براق — کلدی حضرت یاشاسون براق
ظهر جبریل اولوب نیک طالع — بندی اول پادشهارک باشنه
ندر اول حاجی حرم جلیل — کاوله کامی حضرت جبریل
ویر دی دست مبارکنه لجام — تولودن سجه نر یا نظام
طرفه در اول سمند عالی رو — کوهر اشخوز و جواهر جو
نوله تهلیلی ایتسه عالمی پر — خلدن قوپه بر طریقی در
بندی چون اکه خواجه ابرار — یوکنه طوبدی اول خجسته بهار
شهپه سی کوچ نصیر ایجادی — هیچ طورمه دی نه کارنه ادی
تا جویدر اوکعبه جانب — هپ تقاریبقدر یوکه انک
نوله طار نغمه اندوه اول زناب — اکا لیتون تراز و سیدر رکاب
قدسیانکم مقام خدمتیدر — جمله سی زیر بار منتیدر
هر بری بر ایشک مدار ادی — هله جبریل کیسه دار ادی
شوقدن مست اولوب علی الاطلاق — یاصدوغی یر یلمز ادی براق
چار پار یله رقص ایدوب همدم — دسته چار پاره پاره چهار
عنقله کاه صیحه ایدر ادی — کندی جالردی کندی اویز ادی

اولدی نقش نعال فرخ فال — سمت محراب قدس و ملة وال
بر جماعتله اول امام وری — قیلدی چون عزم مسجد اقصی
انبیا ایله مرسلینه تمام — اولدی بر مقتضای وقت امام
چونکه اثنای راه ایدی اما — سفری ایکی رکعت ایدی ادا
رسمک حکمی اوزره آیت سیف — ایدی التفاتله تشریف
دوش عیسایه رسمک بر دیمن — جامه ویردی امام مولدن
کوردی بر نردبان بی مانند — درجات بهشت کیی بلند
جامع اسمانه منبر ایدی — نامهٔ دعوته به مسطر ایدی
روح وحش کم بدندن ایدر خروج — چقدی دنیادن ایدر اکه عروج
مفخر انس و حی صنف ملک — اسمانه چقاردیدار اوکرک
منزل ماه وار در ضیف عزیز — ایدر برتک رکاب دست اویز
با قدر اول خدیو عالیشان — رخش عزمه اوزنکی ایدر همان
تیره اولوب ایکیی کوکره چو چار — شق نانیه ایدر دفردار
کوردی روی نوازش اکرام — قعده قلمده اولدی مکام
مجلس انست اولدی چون مسکن — ویردی ماهیسار ستوده دون
نه نگاه و نه التفات ایدی — دوزه نس بور مادی کچوب کذر
چشمهٔ مهره دار در اولمار و — قادر اولمادی پاینه قویصوه

حتی

حتی خورشیده زوق قالمزدی — کیجه طاسه طراغی قالدردی
قصر بهرامه اولدی چون مهمان — پاینه باشن ایدی غلطان
اکه بر خیلی اعتبار ایدی — سنه انجمه سلاحدار ایدی
مشتری کوردی چونکه منظرنی — اجدی کالای شوقک اولکرنی
نه سی وار یه کهنه دنیا دون — پاینه صاحدی هوکدی باصطون
نوله ارسه شانه کیسوانک — قاره اغا سیدر اوسلطانک
جامع استه دوشنجه سبیل — جقدی کرسه اوسنج جمیل
قدسیانک صفاسیله اولدی زیاد — جمله سن ایدر اول کیجه ارشاد
جلوه کاهی اولنجه فرخ نهم — اوندی نه قبه فلک کم کم
عرفهٔ عرشی کم مقرلنی ایدی — پرده بارکاهی اطلس ایدی
ماصیحق اوستنه بر اقله با — اولدی اطلس قبا جغی پیدا
کعبه اولوقبه دک علی الاطلاق — اطلس عرشه همسر اولدی لایق
کلیجک سدره جیب جلیل — قالدی پیراهن پیر جبریل
جای دیرینه ده کچوب سرینه — قالدی بازلری مانده دفترینه
نوله حشمی اوکوسه درعدنی — جقدی براویله کجه احساننی
بنجه اولور حال پر ملال صدف — جقه دکنه اویله در نجف
فرقدنی دوکدی باندی براق — جمعهٔ نعلی یاقدی فرخ فال

نشکیبون دلفکار غمدیده — اشله مرا شهیای وادیده
کاردن قالدی چونکه اول ایکیزار — بیناکسوب رفرف اولدی خدمتکار
بیه یکیز راو ماه رفرف ده — سیب فردوس کوشه رفرف ده
سفره شمعدانیدر رفرف — کندی دستنده شمع بزم شرف
شمع لولاک خارق العاده — صالدی روی هوایه سجاده
شوق دیدار برله والهوذنک — کندیسی رفرفه نیچه بیک قرنک
حاصلی رفته رفته رفرفده — قالدی بولده جوماه مکه هشته
هر مقامه ایرشدی اول سلطان — نه زمین وار نه اسمان نه مکان
دنک رودن منزه وطاهر — عالم نور عشق وعالم سر
ایدی ناکه صفار سماع — اذن منی کرامتان اسماع
او کرامت جسم اولوب سوزن — کچدی بیک پرده نور وظلمتدن
بی تکلف او میهمان قبول — مجلس خاص قربه بولدی وصول
اولدی درکاه کبریاده ندیم — تنک وتنها نه روح وار نه کلیم
ایدی بربزمکه ده عیش خفی — نه نجی وار نه حلقجی نه صفی
برق انوار — لامکان اولدی بیتجلی زار
فه دهن وار ایدی نه سمع وبصر — هو دیوب هو ایدردی همدم
جان محوایدیوب تجلیلر — بینه اثبات ایدر تسلیلر

کاه نابود ایدردی کاه بود — دل مسماتی سر خلق جدید
کاینات اولدی فانیات بیکا — نور ذات ایدی ایلهن لمعان
کچدی نازکلک ایدیجه سخن — قصه عشق ایله محبتدن
وصفدن خارج ایدی روبناز — نه حروف ونه نطق ونه اواز
قاله کلمز اوصحبت واو سخن — اجمه ای دل قوتونی فاش مکن
کرمندن مهمین وستار — مصطفایه خزائن ایتدی نثار
عقله صغیر عطیه لردی — وصفه کلمز بنه لردی
یوکنی طوتدی خواجه عالم — انصرافه اجازت الدی آدم
سرعت مژده ایکون امتمه — طرفة العین ایچنده ایدی سنه
کرم بولدی فراش فاخره — کرم استی صوتمادی یره
یک بیک ایلدی رسول کریم — اول هدایایی امته تقسیم

خطره مقداری الدی هر کس فیض
استرم بنده ثابت اوزکس فیض

باده عشقدن الوب حالت — کوردین نیچه دراوکیفیت
یا الهی عنایت ایله بکا — جام عشقی کرامت ایله بکا
دیده جانه عین نور اولسون — چشم نفس حرص کور اولسون
بنی راه رضاده قوللندر — حضرت مصطفی ده قوللندر

ویره بن یک خلوصله صلوات حضرتک کل جمانه صلوات

به بلندی جاه سوردین
بکمال چهارده یاره کزین

سد ایمانه چار یار سعید قوندیلر چار خانه وقف جدید
بولدی اول درت رکن ایله تکین چار طاق رفیع دین متین
چار جوی اولدی چار علامه چار باغ لطیف اسلامه
خضر شرعه کیم مکرر صدر دردی بر چار کوشه خاتمدر
جمله اختیاری شیخ عتیق یار غار رسول حق صدیق
بونکر کنیه شاه دلگه پناه حامی دین خلیفه اکاه
متنبیری اوسکدردی جانلنان کوس کذبی دیکدردی
دشمن دین حق مسیلمه بی قتل ایدوب صمار کوندرمدی بی
تیغ اکا کسوز صدیقی کسدی بیخ تبار زندیقی
پنجه مرتدلری اوفرزانه دوکه دوکه کتوردی ایمانه
کچدی محرابه اول امام جلیل طاقه نوری اصدر پرفضیل
اقتدا اقیدی اکه پیغمبر یلدز اردنده ظاهر اولدی قمر
مقتدیدن امام اولوب سبقتی نوله اردنده اوقدی رتبتی
باغ عالمده بویله در منوال سنبل اردنجه اجلر کل ال

ایلیوب جانبی رسوله فدا غارده جسمن ایتدی عاره فدا
مظهر اولوب عتاب مختاره زهر مار اولدی اول غدا ماره
لب تریاق کار لیک یاری تو دیکنجه ای ایتدی یاری
ره حقده اورتک ابر بهار ایتدی اوج کره وارینی ایثار
کیم ایدر اول کرامته اقدام کوکل اوچار مقامیدر اومقام
مست اولوب جام عشق بی علدن ایکدی اشکر کوزی کف دلدن
اوسخاوت که عشقه مایه ایدی جامع وصلنه سبه پایه ایدی
یا قدی ملاح بحر ناموسی کشتی قربته سه فانوسی
باب جود و سخاوت مطلق نسمه برکدن کورردی سمق
بر ورق اقتضا ایدوب ناکاه اسدی بر نهالدن اول شاه
طوغرلنجه اکا بو عرعر ناز پایه ظلن ایدر پای انداز
دیدی ای نونهال باغ جواد باکه بر برک ترله قیل امداد
سلکنوب صمار صلوت در حین همان جمله اوراق ایدی ریزان
اقتداره دیهان اجوبه فی الحال اولدی هر برک بر لسان مقال
دیدی بر کیم که حق عطیه سیدر بو فقیرک سکا هدیه سیدر
طوتکه کلدی حضوره بر تشویش بر ثیل پیرقه ایله بر دردیش
کاشکه بارو اولوب تکرار بر دخی ایکیم اولکده نثار

برصویم قالدی مایدن حالا — اودخی خاکپای یاره فدا
کس وجود نجیفمی مطلق — برابشه یاره مرسم اتشه باق
براغوب اشتیا قلمه یاقمه — نارله یاق فراقله یاقمه
کسمدین کتمه سخل عریانم — پابه بالله اورمه سلطانم
اتشه یانسون اویله مال ومنال — کاولمیه راه یاردم یاماں
برشجره اولنجه بوادراک — یه بشرده قلورمی هیچ امساک
هفت بحر اولسه کوهلر برلق — ثبت اولنمز مناقب صدیق
خرج ایدوب خدمت رسول ملک — هیچ برلحظه اولدی منفک

اولدی خاک اکره داخی هم پهلو
رضی الله ربنه عنه

یارنانی خدیو دادافسر — شهریارعرب جناب عمر
یارزوی شرع ودهصوارالدین — حاکم حاسم خلاف تمکین
عدلنی ستم ظلمه مهر مخلوق — بولدی ترياق یاره فاروق
کاری اجرای حده دقت ایدی — او عملی اولسه دخی اقامت ایدی
خوابده کورسه حالت سکری — اوبانوب سرایدی سکتی یکری
دزد طراره دریه یاهدی — خلقدن سارقلک الن کدی
صالح وفاسقی ایدوب همراه — قیصرنی قورقدایه یورتدی اول شاه

رخصتی یوغیدی سحر یلنه — طوقه زلف دلبرک یلنه
جابجا شحنه لر طورر لرایدی — جمله میزانه یورر لر ایدی
کیسه صقمازدی کمسیه اولدم — مکر انکشتی حلقه حاکم
کیسه الماز دی نسنه باد هوا — بوی وردنری مکر که صبا
خرقه یه چکدی باشنی ناچار — شیخ اولوب تکیه اچدی بر عطار
وره قهری ایشدی زبون — هر نه شیطان اولورسه اولسون
تاجدار عجمله جنک ایدی — سرکسری به تاجی تنک ایدی
طاق کسری که تاباده ایدی — دست قهرنده بر کیاوه ایدی
کورلکینه لعین مرجومک — کوزینی اویدی قیصر رومک
برطبانجه سیله دست رهانی — ایدی اوچ کوزلی اکچی شیطانی
کوشه اویله برصداد وقنور — درت پک یرده خطبه سی اولنور
کرمدن ارامل وایتام — هب کوررسی نوازش واکرام
کوتوراقه سیله قرنه ما — ایدی بیوه زنلری ارو
کسوه جکلرله اول اب مشفق — هر یتیمه ایدردی باباق
کوشه اشیانه بکلکدن — توشه ولبه دانه بکلکدن
سایه افکنده بهر رکبور — صدرتی اوزره اولدی حضور
همشه عدلنی کرایدر سبیل — قوریدی کندی غیرتمند نبیل

مصره کم شوکتی قدم باصدی — نیل ارتق ایاغنی لدی
کلمیوب یعنی مصر برایکی سال — ایدی خلقی پریشان حال
اجلی برقیافته کیردی — قحط یوسف غنا سنی بردی
عرض اولندی خلیفه دهره — دیدیلر نیل کلمیور مصره
فقرا حالی یک دکر کوندر — دیده لرعین نیل وحیحوندر
اولدی معلوم دولتی احوال — نیله برنامه ایلدی ارسال
دیدی ای نیل تابکی طغیان — امرحق ایله ایلمه جریان
تیز منقاد حکم باری اول — رسم دیرینه کاوزره جاری اول
عالمه زهد خشکلی صائه — بری اول یولده طشر غمین
نیله واصل اولنجه موفرمان — یوزی اوزره سورندی کلهان
حکمنی ایه ایدی اجرا — انجق اولور کرامت عظما
برنظرده نگاه سهدیدی — سم سیاه ایدر روی خورشیدی
اتمه صکره طاقتسز نگاه — حسرتدک قالور ایدی دمی سیاه
راه یکماهدن کلنجه ندا — ساریه سمعنه ایرشدی صدا
کرویه احوالنی اوشاه کریم — ایدر رزمک طریقتی تعلیم

حضرت حقدن اولرایدی تمنی
شکرالله حضرت سعی

یار ثالث خلیفه ذیشان — ابن عفان حضرت عثمان
شقه سی مهر و ماه ایدر پرزین — علمی اول نوله ذوالنورین
اول نبات مکرر پرداد — ایکی کز اولدی حضرته داماد
برافقدن طلوعوب ایکی اختر — جمع الشمس والقمر دیدیلر
حقک اول عبد خالص محبوبی — لطفنک اولشیدی محبوبی
سرمکین ایدی اول کزین لشکر — اولیا نوردی بیون ملائکه لر
بقه مرکن سپهر سرشدن — رعشه لرکلدی مهر شهردن
اب فیضین جهانه ایدی سیل — ایلیوب برروایه تسهیل
درت یک سکه بذل ایدوب الله — مرمرجوده سکه قازدی اوشاه
راه مولاده اول محیط جواد — اسب وزاد وسلاح ایدوب امداد
چار صد شیر مرد کرد انکیز — جیش عشر بدن ایدر تجهیز
دست جود وکوهله یک دینار — خاکپای رسوله ایدی نثار
حبذا کلهن حجره بسق — که اولا برکلی هزار ورق
اولا مرسن اویله کوهر بار — صولدی کی نسیم ابربهار
خامه سی بوستان قرآنه — برقلم صوایدر حکیمانه
اوصوبه اول دوات فیض رسان — قلب باغ مقیم عرفان
اب زیبنده سی اویله لک — هاشیه رحشه سای عرفانک

مظهر فیضی اولدی هادیک — حق بویله شیخ دیدی اوولدیلیک
جمع و ترتیبی بهه کراهتدر — رسم عثمان دیدیک کفایتدر
بازایدوب غین طعنی هر خاص — زبر تبتده کوردی اخلاص
جهلن اظهار ایلیوب یادان — طعن و تشنیع شیخه اجدادان
مرشد کامل فقیر العین — پیر عارف جناب ذوالنورین
نوردانشله کور لکن بلدی — چشم محجوبی فویه سن سلدی
منظر کم صوفن ایدرک یاد — احدی اعمایه بردر ارشاد
کوردی اب عالم مشاهده — لوح محفوظی اسمانلده
طبع رسم مرتب عثمان — انده مکتوب جمله قرآن
سوره بر سوره جنبهم فرقدی — کوردی ترتیب رسم معهودی
سر اخلاصه سوره تبت — نوردن افولدی سر ربت
کوردی کندی کوزیله بیچاره — وارمی غیر محال انکاره
دستنی بوسه ایدوب مثال روا — بایه دوشدی ایدی عرض دعا
توبه ایلیوب اوخلص خاصر — صدقه بولدی رتبه اخلاصر
حصره کلمز کرامت عثمان — عده صنعاز ولایت عثمان
کیجه محرابده اوسر و تنهال — صبحه دک قائم ایدی شمع منال
ایکی رکعت ادا قیلوب هر شام — هر بنده ایدردی ختمی تمام

جمع کثر ایدی کسیه دی مصحف — رحمه سیم ایدی انکا کف
عاقبت مصحف اوزره اولدی شهید — خونی بر سوخ جدول ایتدی بدید
چهره سی اولدی فلور کردار — سرنگون حقه مدادی خباب
صاردی خونینه رنگ پیراهن — ورق وردن اکه کفن

لاله مانندی اولدی عازم راه
رضی الله عنه طاب ثراه

یار چهار مدر ابن عم رسول — والد ماجدین وزوج بتول
حیدری طریق فخر و نجات — باشده تکبیر ایله کلهی صلات
اوردی اول چار ضربه برمایه — چار تکبیر ترک دنیایه
اسد الله علم شیر غلاب — قطب عالم علی بو طالب
وصف ایدوب یغین ایدی تحصیل — قیلیجن صالدی یغی جرائل
مرد میدان لافتی در لبو — صاحب عنوان هل اتی در لبو
فخر عالم اکا دعا قیلدی — رزم مرحبده مرحبا قیلدی
خیبر اهن قیوب سر انکنده — اهنین بابن ایدر بر کنده
سر اینکره انی شاه نجف — قهر مانیدی باب قاف بکف
وار اولوب بهود هر ساز — قلعه وتن قیلدی رفیم حربی یار
خیبرک اولدی بیخ بنیاد — حیدره برطبا بخه اولدی

اگر اول بایده نظیر اولمز — اسد الله پنجه کبر اولمز
ایدیجک تیغه شک جلول — برچیان جویه ویردی که رسول
نائب خواجه گان اولوب اول چوب — دشمن دینه صالدی صد آشوب
صنف صوفیه نک رئیسی بودر — عالمک قطب معنویسی بودر
حق کرامت ایده مکرمتدر — ملک معناده غوث اعظمدر
بدمقطوعه سیله بر بکیس — باب فضلنه لطفن ایده ی همدم
خون کلکون ایدی ریزان — صنرلدی زخمی کبی اغلدی قان
دیدی ارشاه برستاره سیزم — دستکیر اول بکا که چاره سیزم
داغ حسرتله سینه طغلندی — ال کلدی ایقده باغلندی
دست لطفکله چاره زخم ایت — ایکی ال قنده ایسه رحم ایت
اسباب معاش السنده — اللهم فالدی طاش السنده
طلعتکدن بوخسته ولریش — اکلدم کم کلور الکدن الیش
لطف واحسکله دریغ اتمه — بنی اوتاندوک تیغ ایتمه
کوزیجک خون اشک دیده سنی — الدی سرپنجه هر بریده سنی
وضع ایدوب موضع دم الوده — ایتدی دست مبارکن سوده
سالم اولدی لوکف تیده — کله جوشدی اوزار عمدیده
درد مندانه سعادت ال ویردی — بخت یوزطوتدی حوله الدردی

اشنی صغلوب سکه باشل — الدی اول قطب اولیادن اشل
دست بردستدر کوکل کوروک — دست بردستدر رجاله ایده شک
ایکی یک رکعت ایدایدی ادا — هر کیجه نافله قطب وری
مکرمت بولنه اولوب سالک — اول کرچاردر همه مالک
برنی جهره ایدردی فدا — برنی سره قلوب اعطا
برین اخشامدن قلوردی نثار — برنی صبحدم ایدوب ایثار
برکه اکلدی دیدی شی همه — مسجد ایچره کوکلنی اوشاه
ویردی اول دردمند خسته دل — جعفاروب خاتمن نزاکتله
قصص الماسی اکر عین حباب — حلقه سی بحر لطفنه کرداب
دوندی مردکه اسلیمانه — مالک اولوب نکین سلطانه
انی مدح ایدیس ایزد متعال — صفت راکعون ایله فی الحال
قدس الله سره الانی — ذهنی ممتاز وسر مستانی
اولدی اول ایکی دریا که صدف — بسمد اول حضرته بوشان دوخ
روح وریحان ایله صلاة سلام — ال واصحابه واهل اولتام
بزه همتدرین نصیب ایده حق — جمله سی فضلنه قریب ایده حق

صبح کم عزم جنت ایلیه لر
اه مازکم شفاعت ایلیه لر

حمدا ای بیراعهٔ جلالک — نعت شهنشه لولاک
حمدا قصهٔ شاهری — قتی کو کلجه ایلدک املاه
حمدا وصف زمرهٔ کمل — صحب وال محمد مرسل
قندع خانی طیلیجی صاحبقران — جان اهل بیانه جانی قادرک
نیه شد نطاق عرفان ایت — مدح شاهنشه جهانبان ایت
ظل احسان ایزد متعال — سوه طوبی خرام جاه جلال
قطب عالم خلیفهٔ آفاق — پادشاه جهان علی الاطلاق
سرور مه رکاب مهر نگین — خسرو خسروان روی زمین
چار بالش نشین مسند داد — شش در روزگار رقص مراد

مایهٔ شوکت و سرافرازی
مصطفی خان شهنشه غازی

معرفت پیشه شهریار دلیر — نوجوان تاجدار عالمگیر
قلمی خط تحقیق نسخ اندیش — سرکت فاسیدیه فتح اندیش
نظمنک عالم اولدی مفتوحی — خاک خاک ایندی رمح مسکونی
قتی پرسوز و بر جلادت در — شرخ خود دیدک کفایتدر
فاضل خوش لویس روشن را — هر هزده کمالی واجقا
عالمک سام و قهرمانلری — جمله مز چکدوکی کمانلری

رزمنه کلسه تاب تیغ دن — موم کردار ایریدی رویین تن
قدنی بوکدی بیم کوپالی — ایلیوپ زالی ارقه حمالی
کراو کرسک کوکل اورشمی اوک — شاه صاحب قران عالی اوک
او کمه بهرام کور نیزه تکی — نه بلور رخشی اویسان اشکی
بودر اول پهلوان سام سوار — قهرمان اولسه قهری ویرمز امان
کوستروب دستبرد پرزورین — بوزدی اوج کره پنجه طاوسین
مسقوک ملکن اوردی قهرله — ایلیوب پایمال رخش سیه
کوندروب یوزی خان تاتاری — قیلدی برباد دار کفاری
سینه اولدقده نوک سر پیچ — اوقلی خنجره دوندی کلی فرلر
بردونما چقاردی دریایه — کلمه سندر مثالی دنیایه
یکی قلیو نلر ایلیوب — دکزاوزره یوردی طاغلری
جمایه تضیق ایدوب اسرایی — طاره کوستردی بحر پهنایی
نوله کوستر مسه قتاده یوز — جمله زال فرنگ کبی اویوز
چاپنی برق جنکده دیلرنک — صووه دریلکنی یکیاپرنک
نه عجب قاچه طوندی طوبنه — نه قچی وار طیسانه قاپیونه
پنجه قلیونکه بی قرینه لاف — اولدی بحر تهای قله قاف
شیخ وشاپک قرار دادیه — بحر رومک ایاقلی اطلسیدر

هر بهنده هزار جنگ آور — اولدی یک باشلی مرصع اردور
سیر ایدن بو دوزنده قلیونی — یاد ایدر رهبت سمندونی
نار پیکاره سمندر — کوکسی اوزره یوریه ازدر
قنی بر بولیه پادشاه غیور — کایده هر یرده خصمی مقهور
دشمن دینه حضرت ایله — غالب مطلق ایلیه هر گاه
ال و اولادنی معمر ایده — جمله اعدا سنی قدیر ایده

ذاتنه ایلیه خطاون امین

دیه لم یک خاو صلة امین

ارکوکل نظمه اهتمام ایدک — حصار بانی تمام ایدک
شمع عرفانی یاقدی کلک منیر — الدی اما ضیاء حاکدر
واو مصمون چاوب حسوچیای — نقطه نونی اوردی جانه دوای
فیضه علولدی جام نوش سخن — کاسه اشتام زهر اولوردی کفن
رهگذار سروره سین حد — چکدی پر مطلق ایدی سوز بیهده
اولدی هر مصرع کتاب جلیل — عین احمد ایله اتمش بر میل
دزد حانی ایکه تسعیر — میم مصراعی اولدی منبع میر
اوزادوب جعد طرة پر خم — قویروغن چکدی قدی جنبه میم
حاسی خصمک حصاد عمرنه داس — فاسه قطع درخت جسمه فاس

دوسته واله دال اولدر — دشمنه ذاله دال دنلدر
ضمه سه باشنه اوروپ کوپال — کسره کسر ایدی دانی فی الحال

ثابت انصاف قبل که حاسد دون — ثابت

حد اتمزده نسلکسون مغبون

نظمکه اهل دل پسند ایدی — نحلغل مدحتی بلند ایدی
سیما قیدی لطف ایدوب تحسین — مشکل اموز درسخانه دین
عارف معضلات کل علوم — اوستاد مروم کشور روم
هادی کل دلیل خرسبل — وارث فخر انبیا و رسل
اصل بنیان کارخانه شرع — نقشبند نگارخانه فرع
خواجه پادشاه مهر غلام — شیخ الاسلام بوحنیفه مقام

صدر فتوی پناه والا جاه

سید سعد بخت فیض اقبه

مرشد دین و مقتدای وری — مستند خلافت کبری
طوطی سه اول رئیس شرع متین — دمدن دور یلوردی کشی دین
کر ظهور اتمسه او مهدی دال — از خالمندی چقمه دجال
اردی جمله اهل بدعت و ریو — اسم اعظم یاندره تدکریو
خار حسن ایدی حصار شاد — حقدن بلدی اهل عرو فساد

دشمنه پادشاه بحر و بر — بولدی حسن توجه له ظفر
فیض انفاس پیر نورانی — مستفیض ابدی مصطفی خانی
شمع تدبیرین ابدی رهبر کار — چیقدی ابدنغه سکندر وار
اویدی تدبیر حکم تقدیره — باسلدی حضمی قهر و تدمیره
کلکی اب حیات وجودر — لاجرم منبعی قرا کودر
حقه دوده کم لبالبدر — جوهر روحدن مرکبدر
لطف و احسانی جمله ایمنه در — جاهلک لومی کندر جهلنه در
نام با احترامنه فضلا — نسخه تالیف ایدر املا
اولنوب سانسنه کوره اکرام — الدی حیثیتنجه هر کس کام
لاجرم بوسفینه پر در — اول محیط علوم نامنه در
صانمدن صاغه ایلسک خوشدر — چوریک یرقضایه دکرلی
یوغیکن خانده خوانستر — رخش اندیشه ارپه لق استر
منعدد بلندی اریه لغنی — اسب طبلک سلندی اریه لغنی
جدنی خلک معانی ادبی تنطیق — قیلدی عین معیشت افیق
ویده باب ولی بنیده — میم کبی سر معیشتده
ایتسه لطفندن اول اب مشفق — بو یتیمه غریبه بابالیق
اولسه عمدن بو اسکی بنده عاق — سو بابای عین ایله اتفاق

تا بیاستکوه معاش مکن
قصه معلوم اوسته فاش مکن

ذات محمد ازور که سر دلست — باعث انتظام اب و کلست

باد همواره مرجع افاق
اینچنین بر سبیل استحقاق

رایض جلوه ازمای معقال — ایلق انگیز عرصه خیال
ویریجک حیثیتی نظمه پیرایه — بویلات صالدی صف مایه
بلده بلخ ایچنده ادیم نام — وارایدی بر جوان نازخرام
رونیه قونشیدی چار ابرو — بر مربع نشسته وفق نیکو
اولسی اول طاق ابروی پرتاب — کعبه وش چار مذهبه محراب
دقتی ایدلعلنک بینی — کعبه ده چاه زمزمک عینی
ماتم حسن ایچون اوخط سیاه — قاره کیمشدی همچو بیت الله
کندوسی بر بیت معظم ایکن — حاجی سجده کاه عالم ایکن
متعبد وجود مصلح ایدی — متهجد جوان صالح ایدی
جذبه عشقه کلوب وجده — دائم ایدی حصر سجده
تازه لکده اولوب اوشیخ مرید — خلقک اولمشدی اعتقادی مزید

حاصلی اعتقاده لایق ایدی
باکر اغزی دعالی عاشق ایدی

ترک دنیا ایدوب اصحاب حور
هرنه پاره ایلمشدی بذل وبخش

یادکاری حسنی اول بوکشتی
دکشوب فقره اولدی دردیکش

کوستردی بوتسکلد اول دانت
نمدا چکده صورت مرآت

اب کشکک ایدوب دیشمه حور
اولدی تدبیر جوی وجه کفاف

کچسن صودن اتمکه اخراج
ارقه سقا لغده بولدی علاج

سویسوکشت ایدوب دیشمه جان
حضرتنه صوا ولنجه ردی همان

طاس زرین ایله اوحالنده
براکیم صوایدی لطف قنده

صنعه مهرک شعاع دلجویله
کوریجک اقدی اغزینک صویله

حفظ ایچون اب رویینی اخوان
عرق جهد ایدر زیران

بارمشکیله کرچه درلرایدی
اقچه یی صویرینه خرجایدی

عار چکمکدن ای دل شیدا
بارچکمک هزار بار اولسه

کیجه قولایه اتمکه طاعت
بولدی هراوزکه کوشه وحدت

برمغاره دوزوب مقابر ده
حفره قولاق ایدردی اول بر ده

سوحه ی قیام ایدوب هران
صانکه قولاق عصاسی ایدی همان

انی نمارایچون سیر ایدن اتقان
کمجه دبر ایدی خاکده بنهان

سرمونویه چونکه ارتش ایدی
قبل موته مزاره کرتش ایدی

بهرشب

بهرشب اول نماز ده بوسعدن حور
صبحه دک خالقه ایدردی سجود

کودرین خلقه مجاهده
کیجه خلاق ایله معامله ده

بولیجق برغریب واواره
جام ونش فان ایاغله بچاره

کوبروب نماره غربت ایدایدی
قدر نجه ضیافت ایدایدی

کسک اتمزدی ایکی اوچ مهمان
نماری اوچار مصاحی ایدرمهمان

زورق فیض ایشن اوغار کهن
موج رحمت کلوراه چرله دن

جمدن برغریب واصل ده
یارنمار ایدی بوبری زاده

ایسیوب جان ودلله رغبت تام
ادیه خدمت ایدایدی مدام

صاحبن بکلیوب اواهل وفا
کلب اصحاب کهف ایله کویا

اوده براهل حال آدم ایدی
احمدی خلق وعیسوی دم ایدی

نفسی مرده لرایدوب احیا
خلق درلردی نامنه عیسا

ستر ایدوب لیک حال اکسیلدی
کاه حلاج اولوردی کاه قصاب

برایش بربری قیاقت ایله
خلقی الدیوردی صنعتیله

کورسه برخسته شکسته مزاج
اکله اچون ایدردی علاج

دربیماره وارديغی ساعت
کلورایدی ایاغنه دولت

ستر احوال ایچون اوصاحب کرم
ایدمشدی نثراشیه برهبوش

کوندزین ناسه خدمت ایلیوب
کیجه اولمله صحبت ایدایدی

فیض اولوب برابرون ایکی برابر
هر کیجه شام قدر و سحر کون عید

رشته جان اولوب جسد پیوند
برکه بندی ایکی غرتمند

دیرو سر اول اکاده برفیصل
کبه ایکی دیز مکراحول

چرخ کوروب علاقه بوذوقه سپهر
کوزدکوردی ستاره بی مهر

ادهمی چرخ پاره دن ایدی
یوغیکن دردی دردی اوغرادی

رحمت سوزدرکه دیرا واهل کمال
نوله مضمونن انعم استدلال

کشته دلرهایه اکسک اولور
اهل درده بلایه اکسک اولور

اخذ ایدوب جانرا بی تب عشق
ادهمی پورغه لندی اشهب عشق

کتمه یا یانه ایدل برشور
قصه یی دکله حصه اخذ ایلر کور

تور صبح اولدی چونکه جرعه جام
الدی مسطار مهر زرین جام

فیضیاب اولدی جمله موجودات
خواید چشمن احد مخلوقات

رخش غره دیروب غمام ادهم
ایلدی سعت ابوضع قدم

طاس برد ست دشک ایله سرو و گل
ایده برجوی جوشن حباب حدوش

باد کیبی کیدوب اواتش ناب
دیرادی خاکمی چکر یاب

مکر اول صوکه چشمه سار ایدی
زیرایوان سهده جار ایدی

کاکل ادهم خسته خرام
صوبی باکشنده الوراید مدام

واردی چون چشمه یه اوماه یار
مشک دلتشنه ایدن اغزنی یار

فیض بطلعتدن اولیچی رمان
فرحزن شتشوب قبادر همان

طولدروب مشکنی ایدرکن بند
نکهی آندی قصر شاهه کمند

ایلیوب بغیی مدنظاره
باقدی طرح سرای خنکاره

کوردی برنوجوان نغاری رفیع
اکر نسته طاق چرخ وضیع

قبه اسمانه سرچکیش
چرخ ایوانه مکر چکیش

حوضه دلو ایله چکوب آبی
اسمان اولشیدی دولابی

ماه واختکه اکه چرخ نکون
برمشبک لکنجده صابون

شیشه اولوردی قصر خورشید
انشه لردی طلاسنی تجدید

اسمانه اوقصر بالاتر
چوق یوقاریدن ایدرمعاینه نظر

اشوری آنی نولمنظره سی
جنته اچلوردی پنجره سی

قصد کونه کمند دزدخیال
ساقه ایرمک اولشیدی محال

بقه رخ طرح تازه سن ناکاه
قوندی برمنظر اوزره مرغ نگاه

کوردی ناز ایله برنونه حور
مردم دیده کبی چشمه نور

غرق اولوب مهر کبی اندازه
جامدن ایدر ایدی نظاره

حسن مطلق جلی ایدیطور
لوح خاره کبی سوره نور

نقش ابروکه کاریولوله در
سوره یوسف اوزره سجده در

لب سبز بی غبغب مرتاب
سلسبیل بهشت وشکل حباب

لعل نابی که برفزاید در — روح در لبک روح عیسا در
خوابده اول بهشت پیرایه — عرض حسن ایلیه زلیخایه
برطرف اولوب اول نگاهدن — قطع دست ایدادی یوسفدن
جعد زلفی که مشک مایه سیدر — اکیلورسه یلان حکایه سیدر
کوروب اولماه پیکری بوزار — قوروبه قالدی محو نقش جدار
برتجلی ایله اورشک ملک — طور اراسن ایندی زکی دنگ
غمزه استنک اوجی ایلدی — دل زارین دلم دلم دیلدی
شویله بربازه سیدیکم ادهم — نه صفا دایه چاره نه مرهم
اوهمک باصدوغن کوروب اوری — غیری اچماز قودی چکلدکری
بنه ایوب یعنی روز نی جانان — اولدرکوزدن پری کبی پنهان
کور دیکم بسته اولدی باب مراد — یوزی اوزره چاندی اول ناشاد
قعر زل اولوب بنار وجود — طاق ابروی یاره ایتدی سجود
نوله لاحد قالسه اول مدهوش — بیقلوب کندی عقل و دانش و هوش
مرد و زن شیخ و شاب اولوب انبوه — اوشدیلر باشنه کروه کروه
طرفه معجونه دیر بوخلق جهان — کشف اسراره واله و حیران
اوکمک کلسه باشنه برحال — کیمی دلال اولور کیمی رمال
اوشدیلر ادهم پریشانه — سویلیوب هربری برافسانه

عاشقه

عاشقه باشلدقجه تو بیخه — کیمی نعله قارشمی بیخه
کیمی دیر بوشیخ اوبمدر — که ولایتده غوث اعظمدر
بو تجلی انک کرامتیدر — جذبه و انلاخ علامتیدر
کیمی دیر جن پناغدر اول غار — ادمی اویله یرده جن چاپار
اومقابرکه جایکاهیدر — بزدن اعلا لرک پناهیدر
کیمی دیر قینایوب اقچه یاشی — ایلی صودر بوچشمه نک باشی
طشره دندر بودر دیمده بواش — آز چاریشمیدیر بوچارش
کیمی دیر برخسونه اوغره مسون — مکر زنله جنونه اوغره مسون
حق معین اولدی تازه لکده قصر — برکورنمز بلایه اولمز اسیر
فن طبی ایدوب کیمی برهان — دیدیلر دردمندی طوتمش قان
خسته دیر بو محلده قال النور — قان الهرسه حکره حال النور
خبر اوچوردی برسمایه — یارغاری حکیم عیسایه
کل عیش سمت ایده حک کوندر — ادهم دلشکسته دوشکوندر
بلمز نولدی دوشدی لا یعقل — دل عاشق کیمی عقل ازل
چاره اولورسه سنه دنیا اولور — تیز بیشمز بسکز اجلسز اولور
برنفسده بیشدر یاداش — خسته باشنه اوجنه عیسا
کور دیر دریا یر حیرته باقش — زورقا در دغم وارد یاقش

یستر اتمش غبار اداری قربه وش اشک دیده سی جاری
طاسه لبریز خون ناب اولمش لجه اشکنه حباب اولمش
قونوب اینه جماله غبار منخسف اولمش اول مهر خمار
طره مشکبند بربیرده عقلی بربیرده کندی بریرده
منکر سیورنه صیت نه یاسین برتوتوندرچقار نفس نفسین
نبضنی یوقلیوب کیاسله اکلدی دردینی قراسله
قوتویه احمدین اومهر ضمیر یوره کی پاره سندن اولدی خبیر
اتمدی سر قلبنی اظهار قالدی مهریله حقه اسرار
خلقی تغلیط ایجون اومرد ظریف برکوزل حیله ایدی تألیف
اوسنه رقیه خوان اولوب مثلا اودفع ردی بلانی بادا
رقیه کم سحر دن نمونه ایدی اوده نعل بازگونه ایدی
دم فیضیله اول فلاطونک عقلی باشینه کلدی مجنونک
کیم اجرا ویله صاغ عماری کاوله عیسی طبیب بتاری
خسته دل به داغی قالدردی الدی طاسه طراغی قالدرمز
اوهم زاری اشهب جانه بندیروب کندی بیت الاخزانه
کوسه تنکنای غارقودی صانکه بر میتی مزاره قودی
دیدی ار خسته شکسته مزاج دردیوقدرکه اکا اولمز علاج

کنزکه

کنزکه سویله درد پنهانک کورمز دیر بدی اهل عرفانک
درد کی صقله بلندردن درده درمان اولور زبردن
صار یوب بر اصولا پاره زخمکه بلکه بولنه چاره
کعبه یه بولنغه ولیلا استر پاره زخم کوره فتیل استر
درد مجهوله هیچ اولور خبر خوابدن صکره در بکم رویا
واقعک نیسه سویله قیله حذر قور قولی دوش خیرلیدر دیلر
سوز ایله الدایوب اویلدوشی فکردی برپاره خواجه کوشی
کوش ایدیجه بو مژده یی اول زار زرنثار اولدی آه اشعار
شور آه شعله پیرا سی اندی غار اچره موم دوشمانی
اشتندی مغاره پرشور اولدی تابنده باز کونه تنور
موج کندی نازنک نوری ایندرانی عزیز تنوری
نور غار اولدیونه پرتاب دخی قان اولدی استر اول رباب
نور سویلمسه انی داغ جگر سویلدی صاحبن زرا حمر
اجلوب اوهم شکسته ضمیر بهدمه حالن ایدی تقریر
بونه غلبه اولان زرسیر حالنی قاله کلدی عیان بر بر
چهره نوعروس رازندن اولدی بوجهله نقاب افکن
مهر خاران اتدیکن تعریف سبلدی ماهیتن اومرد ظریف

دیدی ارخسته خاطر بیتاب ... بوق پره اتمه جانکی اتعاب
سالک اولوب اوسمنه چکه ایک ... کتمه چشمز صوقفقدر اول ملک
کرمه اول کلسه نازات ... بش ویرسن حصقن جهات
کوروب اول روی الاله کبی ... دوشمز اولمز همواره ژاله کبی
فکر زلفیله اول کلک هر بار ... دل پریشان اولمه سبل وار
شیشه دل طوقمسون طاشه ... غنچه وش ذوشر عقلکی باشه
جام لعلینه اولمه یک مثال ... اغزک اچق قلور پیاله مثال
قدینک طوغروسی قماده چوق ... اغزی اکریدک نهایتی یوق
ای حباب دعای بادله بیر ... اول پری روبلور مس کبدر
مرغ قاف اشیان شوکت ... دخترپادشاه همسلطان
اوچورسن صفایه بلکسن ... دام دوشمز همایه نیلرسن
ای کبوتر اخترو ستاره سیاه ... اوکنه نه سکا یقیندر ماه
لعل ناب اولسه اشک خونگ اکر ... ایلیز کوشواره اول کل تر
نقد رشیون ایلسه بلبل ... قولق اصمز فغان وزاره کل
دل ایدوب قوش ایلیک خلخال ... پاینه سوز کچورمک ام محال
کیج بوسودای خاندان مطلق ... کوپری اولسک بولنه ماصمز
سحق اولوب قحم جبهکدر ... کهل اولورسه دخی کوزنده دکل

هر دکل اوغرسک اوی اشوبه ... ده دوشر صانه ساکه محبوبه
دل سرون اللهی اوکمه ... بوربلورسن صوق ومرد وکمه
کله اونبار شیوع بولورسه سخن ... قلکی یوعده طعنه فاش مکن
کوردی چونکم بوادیچه ادهم ... یلدزی دیدی اه اشدم
دیدی ارهمدم مسیح خصال ... اخت حقن ایده باکه حلال
ره عشقده سوق اولوب مشعل ... قتی روشن کوزندکه اجل
عالم عشقه کائنات فدا ... بوایله هرموته یک حیات فدا
بوا جل صنمه باکه اولمکدر ... پسر وصلته کولمکدر
موت واوی کوکوزقدر ... بلکه مفتاح باب وصلتدر
اویله اب حیاته ویرمک سر ... نیچه یوز یک حیات حضره دکر
ایسم جانمی بولنز فدا ... استحوانم اولور همایه غذا
اولمز وصالنه ملکت ... غم هجرانه جانمه منت
عشقک اکه انفعالی یوق ... وصلتدن بدل حیالی یوق
چشم اندیخیال زلفی مکان ... کوزیه یک باغچه سینه دوندی همان
سنبل زلفه شیشه در دل صاف ... بولکه زنبق صفار قیل انصاف
جیش فرقه جنکه جانچکه یور ... تنده هرموی برسنان چکه یور
یه ویرم راه عشقده سرمی ... یه الام سمتی ایده دلبرمی

سینه پاید عشق آید در نفس — استخوان در غم نهاید قفس
همتک واریسه بکا حاله — روحمک قبضی ایکون ایدعا
ملکده مرید خاص اولیم — وبره یم دینمی خلاص اولیم
قمده در تیغ اشنه بن حاضر — قانی سپر آهنم کفن حاضر
بویله دیوب اوزاشیقه حال — یقلوب چوشدی طاق کهنه مثال
صولدی رخساری کوندی لاله کبی — عرق مرگ دوکدی ژاله کبی
یوملوب غنچه لبی اول ان — نرگس اچدی موته دیده جان
کوروب اول حالتی حکیم عیسا — اچدی درگاه حضرته دست دعا

دیدی یارب بو نامرادی عشق
به مغیلان سنانه وادی عشق

بقضای غنج وناز ایتسن حسن — به نیاز دل ونوازش حسن
بشکستی ساغر دل مستت — بدرستی عهد بزم الستت
بفروغ جمال جانانه — بتف وتاب جان پروانه

به دلال وبخود فروشی دکل
بشکیب وصبوری بلبل

12x5
14
62

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Kayseri'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 1998 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde lisans eğitimine başladı. 1999 yılında Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne yatay geçiş yaptı. 2002 yılında burada lisans eğitimini tamamladıktan sonra aynı yıl Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı yüksek lisans programına kaydını yaptırdı ve 2004 yılında da bu programdan mezun oldu.

Adres : Fatih M. Ergene S. 9/5 KOCASİNAN/ KAYSERİ
Ev tel: (352) 222 51 01
Cep tel : (542) 825 61 23
a-posta : mtkocoglu @ yahoo.com